PASAULINĖS LITERATŪROS BIBLIOTEKA

XIX a. literatūra

*

*

Dailininkas

ARVYDAS KAŽDAILIS

PASAULINĖS LITERATŪROS BIBLIOTEKA

Šarlis De Kosteras

LEGENDA APIE ULENŠPYGELĮ IR LAMĘ GUDZAKĄ

IR APIE JŲ NUOTYKIUS, DRĄSIUS, LINKSMUS, ŠLOVINGUS, FLANDRIJOS ŠALY BEI KITUR

Iš prancūzų kalbos vertė
ROŽĖ JANKEVIČIŪTĖ

VILNIUS
1989

BBK 84.4Belg14
Ko-448

Charles De Coster
LA LÉGENDE ET LES AVENTURES HÉROÏQUES, JOYEUSES ET GLORIEUSES D' ULENSPIEGEL ET DE LAMME GOEDZAK AU PAYS DE FLANDRES ET AILLEURS
Moscou, Ed. du Progrès, 1979

Eiliuotus tekstus vertė
EUGENIJUS MATUZEVIČIUS

K $\frac{4703010100—149}{M852(08)—89}$ 201—89

ISBN 5-415-00233-2

PELĖDOS PRATARMĖ

Ponai dailininkai, mūsų šviespačiai leidėjai, pone poete, aš turiu pareikšti keletą pastabų dėl jūsiškio pirmo leidimo[1]. Kaip? Šitame storame veikale, šitame drambly, kurį nūnai jūs, aštuoniolika vyrų, stengiatės šlovėn prastumti[2], tada neatsirado nė kuklios vietelės Minervos paukščiui[3], apdairiajai, išmintingajai pelėdai! Vokietijoje ir toje jūsų mylimojoj Flandrijoj aš tolydžio keliauju, tupėdama ant peties Ulenšpygeliui, kuris, beje, taip pramintas todėl, kad jo vardas reiškia pelėda ir veidrodis, išmintis ir komedija, *Uyl en spiegel*. Damėj, kur esą jis gimė, tariama *Ulenspiegel* — dėl to kalta kontrakcija ir tenykščių mada tarti *U* vietoj *Uy*. Tesižino.

Jūs gi sukūrėt kitą aiškinimą: *Ulen* (vietoj *Ulieden*) *Spiegel* — jūsų veidrodis — jūsų, prasčiokai ir senjorai, valdomieji ir valdantieji, veidrodis, epochos kvailysčių, juokingų dalykų, taipogi nusikaltimų veidrodis. Įmantru, tik neprotinga. Nedera laužyti tradicijos.

Gal jums pasirodė nei šis, nei tas, jog išmintį simbolizuoja niūrus ir keistos išvaizdos paukštis, anot jūsų, toksai akiniuotas pedantas, balagano vaidintojas, patamsio mėgėjas, kuris lekia tyliu skrydžiu ir žudo negirdimai — kaip Mirtis? Jūs, tariamieji geruliai, nors ir šaipotės iš manęs, tačiau nuo manęs niekuo nesiskiriat. Jūsų naktų virtinėj yra naktis, kur kraujas liejos nuo smūgių piktadarybės veltiniuotos, idant ir ji būtų negirdima. Argi kiekvieno jūsų istorija nežino, kaip aušta blyškūs apyaušriai, menkais spinduliais nušviečiantys gatves, klote nuklotas vyrų, moterų, vaikų lavonais? Kuo gyvena jūsų politika nuo to laiko, kai viešpataujat pasauly? Skerdynėm ir žudynėm.

Aš, pelėda, negraži pelėda, žudau, kad pramisčiau pati ir pramaitinčiau savo jauniklius,— anaiptol ne žudymo dėlei. Sakot, aš ryju paukščiukus iš lizdo? Į tai galėčiau atsakyt, kad jūs galabijat visa, kas gyva. Savo knygose graudenančiu tonu aprašę ir paukščių la-

kumą, ir jų meilę bei grožį, ir gebėjimą lizdą sukti, ir patelės baimę dėl savo vaikų, pabaigoj nurodot, su kokiu padažu jie patiektini į stalą ir kokį mėnesį iš jų išeina riebiausi frikasė. Aš knygų nekuriu, apsaugok Dieve, antraip parašyčiau, jog, negaudami suvalgyt paukščio, jūs suvalgot lizdą,— jums kad tik kramtyt.

Na, o tu, paikšas poete, tu buvai suinteresuotas grąžint mane į savo veikalą, kur mažiausiai dvidešimt skyrių man priklauso* — kitus atiduodu visiškon tavo nuosavybėn. Bent jau būtų vienas spausdinamų kvailysčių šeimininkas. Rėksmingas poete, tu be atodairos muši vadinamuosius savo tėvynės budelius, statai prie istorijos gėdos stulpo Karolį V ir Pilypą II[4]. Ne, tu ne pelėda, tu nesi apdairus. Iš kur žinai, jog pasauly nebėra Karolių V ir Pilypų II? Nebijai, kad akyla cenzūra ims ieškoti tavo dramblio pilve užuominų apie garsiuosius amžininkus? Ko neduodi šitam imperatoriui ir šitam karaliui ilsėtis ramybėje? Ko loji ant tiekos didenybių? Kardą pakėlęs, nuo kardo žūsi. Kai kas šito lojimo tau nedovanos, juolab aš nedovanosiu, nes trikdai mano miesčionišką virškinimą.

Ko tu be perstogės lygini nekenčiamą karalių, žiaurų nuo mažumės — ir tam sutvertą — su šita flamandų liaudim, kurią teikiesi

---

* Šis tvirtinimas teisingas. Poetas paėmė iš nedidelės flamandiškos brošiūros, išspausdintos Van Pamelo kolekcijoje, antrašte „Žemiškasis Ulenšpygelio gyvenimas“, šiuos savo veikalo pirmos knygos skyrius: 6, 13, 16, 19, **24**, **35**, **39**, 41, 43, 47, 48, 49, 53, **55**, **57**, 59, 60.

Juodu šriftu pažymėti skyriai veikiau jo paties sukurti negu perspausdinti.

Visuose, beje, padaryta reikšmingų pakeitimų. Išimtis — 62, 63, 64 skyriai.

Kiti skyriai — nuo 65 skyriaus imtinai iki galo — priklauso paties p. Š. De Kostero plunksnai; taigi ir kitos — antra, trečia, ketvirta, penkta — knygos yra grynai jo kūryba.

Tačiau turime nurodyti dvi išimtis: 1) *broer*** Adrianseno Kornelijaus pamokslo (194 p. ir toliau) atskiri fragmentai paimti iš pamokslų rinkinio, išleisto 1590 m. Autorius turėjo sudurstyti į vieną daiktą atitinkamas to pasiutėlio pamokslininko skelbtų pamokslų vietas tam, kad galėtų, nuolat nesikartodamas, tiksliai pavaizduoti įvairias XVI a. sektas; 2) *Gezų dainos* (227 p.) tik refrenas paimtas iš to meto liaudies dainos.

Istoriniai faktai, kiek jie siejosi su pradiniu sumanymu, be kita ko, Antverpeno Dievo motinos katedros apiplėšimas (202 p. ir toliau), nušviesti remiantis didžiai gerbiamo kronikininko Van Metereno[5] patikimu liudijimu; *Išdavikų dainai* (425 p. ir toliau) pasinaudota neabejotino autentiškumo dokumentais, kurie saugomi Briuselio Karališkajame archyve.

(*Leidėjų pastaba*[6])

** Žr. knygos gale flamandiškų žodžių bei posakių žodynėlį.

pavaizduoti didvyrišką, smagaus būdo, dorą ir darbščią? Kas tau sakė, jog jinai buvo gera, o karalius blogas? Aš galėčiau tau protingai įrodyt buvus atvirkščiai. Pagrindiniai tavo personažai, visi aliai vienas, kvailiai arba nevispročiai: ir tas tavo pajodžarga Ulenšpygelis, su ginklu rankoj stojantis gint sąžinės laisvės; ir jo tėvas Klasas, sutinkąs gyvas sudegt ant laužo už savo religinius įsitikinimus; ir jo motina, sielvartaujanti Sotkina, dėl savo užmačios išlaikyt sūnui turtą nepabūgstanti kankinimo ir vėliau mirštanti nuo jo pasekmių; ir tas tavo Lamė Gudzakas, einąs per gyvenimą tiesiu keliu, tarytum būti geram ir doram — svarbiausias dalykas pasauly; ir ta tavo mažoji Nelė, pažiūrėti nebjauri, o vieną vyrą temylinti... Kurgi tai matyta? Išties gailėčiaus tavęs, jeigu nebūtum juokingas.

Tačiau turiu pripažint, jog šalia tų keistuolių yra vienas kitas personažas, man visai priimtinas: tai tie tavo ispanų algininkai bei žmonių degintojai vienuoliai; ta tavo Žilina, inkvizicijos šnipė; tas tavo šykštuolis žuvininkas, skundikas ir vilkolakis; tas tavo bajoras, naktį dedąsis velniu, idant suviliotų kokią nors kvailelę, o ypač tas apdairusis Pilypas II, liepiantis, bepinigei užpuolus, niokoti bažnyčiose šventus paveikslus, idant paskui galėtų nubausti kaltus maištadaryste, kurią kaip gudrus vadeiva pats ir sukėlė. Bent jau tai padarytų kiekvienas, pašauktas pelnytis iš žudomųjų.

Bet, ko gero, perniek šneku. Tikriausiai tu nė nežinai, kas yra pelėda. Tuoj patirsi.

Pelėda — tai tas, kas patykom juodina visus, kurie jam kuo nors nepatinka, o paprašytas atsakyt už savo žodžius, apdairiai sušunka: „Aš nieko nedėtas. MAN TAIP SAKĖ". Jis puikiai žino, jog MAN TAIP SAKĖ nesuieškomi.

Pelėda — tas, kas, atėjęs į padorią šeimą, statosi jaunikiu, kompromituoja mergaitę, lengvai skolinasi, sunkiai atiduoda ir dingsta, kai nebėra ko imti.

Pelėda — politikas su laisvės, nuoširdumo, žmonijos meilės kauke, laukiantis patogaus momento užklupti ir prismaugt žmogų arba tautą.

Pelėda — pirklys, vandeniu miešiantis vynus, padirbinėjantis maisto produktus, skrandžio gadintojas, ne sotintojas, tūžmo, ne linksmumo kėlėjas.

Pelėda — įsimiklinęs, už rankos nesučiuptas vagis, netiesos gynėjas, našlių ir našlaičių skriaudikas, triumfuojantis taukuos, kaip kad kiti triumfuoja kraujuos.

Pelėda ar pelėdra, kaip nori,— tai savo žavumynais prekiaujanti gražuolė, skaisčiausių jaunų širdžių tvirkintoja, atseit ugdytoja, greita jas purvynan įminti ir ten be nieko palikti.

Jei kartais, apnikta liūdesio, ji prisimena esanti moteris, galėjusi būti motina, aš jos nepripažįstu. Jeigu, pailsusi nuo tokio gyvenimo, šoka į vandenį — vadinasi, tai beprotė, neverta, kad ją žemė nešiotų.

Mesk akį aplink, užkampio poete, ir suskaičiuok, jei įstengi, šio pasaulio pelėdas; pasvarstyk, ar apdairu pulti, kaip kad tu darai, Jėgą ir Klastą, šias viešpataujančias pelėdas. Susikaupk širdy, tark *mea culpa* ir, puolęs ant kelių, melsk atleidimo.

Ir vis dėlto tas tavo patiklus lengvabūdiškumas man parūpo, todėl, metusi visiems žinomus savo įpročius, iš anksto pranešu, jog imsiu ir apskųsiu tavo stilių, šiurkštų, tiesmuką, saviesiems literatūros broliams, apdairiems, pedantiškiems žinovams. Jie garsėja plunksnos, snapo bei akinių stiprumu, geba kuo žaviausiai, aukštojoj draugijoj „deramiausiu būdu", atseit viską vyniojant į gazus, muslinus, pasakot jaunuomenei meilės istorijas, kilusias ne tiktai Kiteros saloj[7], ir, taip bepasakodami, per kokią valandą, nedavę nieko tokio ten pamatyt, jums sukuria nepalenkiamosios Agnietės paveikslą[8]. O drąsočiau poete, Rablė ir senųjų žodžio meistrų mylėtojau! Pastarieji pranašesni už tave tuo, kad, bešlifuodami prancūzų kalbą, ją visai nudilins.

ŪBAUJANTI PELĖDA

PIRMA KNYGA

1

Damėj, Flandrijos šaly, kai Gegužis skleidė gudobelių žiedus, gimė Klasui sūnus Ulenšpygelis.

Kūma Katlina, priėmusi kūdikį, susupo pašildytais vystyklais, apžiūrėjo galvutę ir parodė plėvę.

— Kepurėtas, po laiminga žvaigžde gimęs! — tarė ji džiaugsmingai.

Bet tuoj sudejavo, bakstelėjusi į nedidelį juodą intapą ant petuko.

— Aiman,— pasakė proverksmiais,— tai velnio nago juoda žymė.

— Matyt, ponas Šėtonas teikėsi labai anksti keltis, jeigu jau suspėjo paženklinti mano sūnų,— tarė jai Klasas.

— Jis dar nė nebuvo atsigulęs,— atsakė Katlina.— Kakarikonas tik budina vištas.

Padavė kūdikį Klasui ir išėjo.

Paskui aušra praplėšė nakties debesis, krykšdamos suskato šaudyti pažeme kregždės, ir purpuru apsidariusi saulė parodė akiraty savo puikų veidą.

Klasas atvėrė langą ir tarė Ulenšpygeliui:

— Kepurėtas sūnau! Štai mūsų šviespats sveikina Flandrijos žemę. Žvelk į jį, kai galėsi. O jei kada nors vėliau, susipainiojęs abejonėse, nežinosi, kaip tau dera elgtis, klausk jį patarimo; jis — šviesos ir šilumos davėjas: tad būki tyras kaip jo šviesa ir geras kaip jo šiluma.

— Klasai, vyre mano, tu mokai kurčią,— tarė Sotkina.— Eikš atsigerk, sūnau.

Ir motina padavė naujagimiui savo dailiąsias gamtos darbo ropines.

2

Kol Ulenšpygelis iš jų gėrė, visi paukščiai pabudo laukuose. Klasas, rišdamas žabus, žiūrėjo, kaip jo kūmužė maitina Ulenšpygelį.

— Žmona,— tarė jis,— ar ganėtinai turi skaniojo pieno?

— Ąsočiai pilni,— atsakė ji,— tik mano džiaugsmui to negana.

— Tokia laimė, o tu dar skundies.

— Aš manau, kad makely, kur ant sienos kabo, nė skatiko nėra.

Klasas paėmė į rankas makelį, bet kratyk nekratęs — nei dzingt, nei bumt. Jis sutriko. Norėdamas betgi paguost savo kūmužę, tarė:

— Ko tu sau kvaršini galvą? Argi neturim skrynioj pyrago, vakar Katlinos atnešto? Argi ten nematau jautienos luito? Iš jo mažiausiai trim dienom bus vaikui skanaus pieno. O šitas pupų maišas, kampan įsispraudęs, ar badą pranašauja? Negi šmėklojasi šita liepinaitė sviesto? Negi vaidenas šitie obuoliai, būriais bei skyriais kautynių rikiuote sustatyti ant aukšto? Argi nežada gaivingų išgertuvių dručkis gerulis Briugės *cuyte* bosas, savo pilve laikąs mums atgają?

— Kai krikštysim vaikelį,— tarė Sotkina,— kunigui reikės dviejų patarų[9], o krikštynoms — florino.

Čia įėjo Katlina didžiule žolių puokšte nešina ir tarė:

— Kepurėtam vaikui atnešu dovanų šventagaršvę, kuri saugo vyrą nuo paleistuvystės, ir krapą, kurio baidos Šėtonas...

— Ar kartais neturi žolės florinams prisivilioti? — paklausė Klasas.

— Ne,— atsakė ji.

— Na, eisiu pažiūrėt, gal rasiu ją kanale,— pasakė jis.

Pasiėmė meškerę, tinklą ir išėjo, be kita ko, įsitikinęs, jog nesutiks nė gyvos dvasios: dar visa valanda iki *oosterzon* — taip vadinama Flandrijoj šešta ryto.

3

Klasas atėjo prie Briugės kanalo, netoli jūros. Užsmeigė jauką, įmetė meškerę, nugramzdino tinklą. Kitapus, apsigrėbęs geldelėm, miegojo it užmuštas nedidelis berniukas padoriais drabužėliais.

Klasui besibrazdinant, jis pabudo ir jau buvo bebėgąs iš baimės,

kad tai bendruomenės sargybinis eina jo kelti ir vesti į *steen* už neleistiną valkatavimą.

Bet nusiramino, kai pažino Klasą, kuris jam šūktelėjo:

— Nori užsidirbti šešis liarus[10]? Varyk žuvį šen.

Sulig tais žodžiais berniukas, o jau storpilviukas, įbrido į vandenį ir, apsiginklavęs nendrių šluota, ėmė varyti žuvis Klaso pusėn.

Baigęs žūklę, Klasas pasiėmė tinklą, meškerę ir per šliuzą atėjo prie berniuko.

— Juk tu pakrikštytas Lame, o Gudzaku pramintas dėl savo romaus būdo ir gyveni Garnio gatvėj, už Dievo motinos katedros? Kaip čia atsitiko, kad tu, toks mažas ir padoriai aptaisytas, turi miegot viešoj lovoj?

— Aiman, pone anglininke! — atsakė berniukas.— Namie yra sesuo, metais jaunesnė, nuo kurios už vieną žodelį, pasakytą prieš, aš gaunu pylos. Bet atgal duot nedrįstu, jai skaudės, pone. Vakar per vakarienę buvau alkanas ir šlaviau pirštais iš dubens dugno likučius jautienos su pupomis, o ji užsimetė — dalykimės. Pone, betgi ten man vienam buvo per maža. Pamačiusi, kad laižausi, padažo skonį pilve pajutęs, ji kaip padūkusi tik paukšt paukšt man per ausis, vos gyvas išsprukau iš namų.

Klasas pasiteiravo, ką jo tėvas ir motina veikę per tą ausų skaldymą.

Lamė Gudzakas atsakė:

— Tėvas patapšnojo man per vieną petį, motina — per kitą, ragindami: „Duok atgal, baily". Bet aš nenorėjau mušt mergaitės ir pabėgau.

Staiga Lamė išbalo ir visas sudrebėjo.

Ir Klasas išvydo ateinant aukštą moteriškę ir šalia jos liesą pikto veido mergiščią.

— Oi,— sušuko Lamė ir įsikibo Klasui į puskelnes,— tai mano motina ir sesuo susiruošė manęs ieškoti. Užtarkit mane, pone anglininke.

— Na, pirma paimk už darbą septynis liarus ir eime drąsiai jų pasitikt.

Pamačiusios Lamę, abi pribėgo prie jo grūmodamos: motina iš nerimasties, sesuo iš papratimo.

Lamė pasislėpė už Klaso šaukdamas:

— Aš užsidirbau septynis liarus, aš užsidirbau septynis liarus, nemuškit manęs.

Bet motina jau apglėbė sūnų, o mergiščia tuo tarpu stengėsi atgniaužti Lamei pirštus ir atimti pinigus. Lamė šaukė:

— Tai mano, negausi! — ir stipriau spaudė kumščius.

Vis dėlto Klasas papurtė mergiščią už ausies ir pasakė:

— Tavo brolis geras ir romus kaip avinėlis. Nepradėk daugiau su juo kivirčytis, antraip pasodinsiu tave į juodą anglių duobę, ir jau nebe aš suksiu tau ausis, o raudonas velnias iš pragaro draskys tave savo nagais ir dantimis, ilgais kaip šakės.

Tai girdėdama, mergiščia nedrįso nei akių pakelt į Klasą, nei prisiartint prie Lamės, tik užsiglaudė motinai už sijonų. Bet, įėjusi į miestą, visur šaukė:

— Anglininkas mane primušė! Savo rūsy jis laiko velnią!

Tačiau liovėsi kūlusi Lamę; tik kaip dičkė vertė už save dirbti visus darbus. Romus kvailelis mielai darė.

Laimikį Klasas pardavė pakeliui vienam fermeriui, visada iš jo perkančiam. Parėjęs namo, tarė Sotkinai:

— Štai ką radau keturių lydekų bei dešimties karpių viduriuose, ir dar ungurių pilnam krežy.

Ir metė ant stalo du florinus ir patarą.

— Ko tu, mano vyre, kasdien negaudai? — paklausė Sotkina.

— Idant pats netapčiau bučiaus žuvim bendruomenės sargybinių rankose.

4

Klasą, Ulenšpygelio tėvą, Damėj visi vadino *kooldraeger*, arba anglininku. Jis buvo tamsiaplaukis, žibančių akių, toks pat pajuodėlis kaip ir jo prekė, tik, žinoma, ne sekmadieniais ir ne per šventes, kada pirkelėj muilo negailima. Augumo jis buvo nedidelis, bet kresnas, stiprus ir linksmo veido.

Kai, baigęs darbus, vakarop jis traukdavo kurion nors tavernon šalia Briugės kelio, norėdamas alum praplauti angliną savo gerklę, moterys, išėjusios į priebučius pakvėpuot grynu oru, draugiškai jį sveikindavo:

— Labas vakaras! Linksmos putelės, anglininke!

— Labas vakaras! Budraus vyrelio! — atsakydavo Klasas.

Mergaitės, būriu grįžtančios iš laukų, susistodavo ir nepraleisdavo jo:

— Kuo išsipirksi: raudonu kasnyku, sage auksuota, mašasto kurpaitėm? O gal floriną kapšan paaukosi?

Bet Klasas, pastvėręs kurią nors per liemenį, imdavo bučiuoti į skruostus ar į kaktą, žiūrint, katra to skaistaus kūno vietelė jam būdavo arčiau lūpų; paskui sakydavo:

— Visa kita, meilutės, prašykit iš savo mylimųjų.

Ir mergaitės kvatodamos nueidavo sau.

Vaikai pažindavo Klasą iš smarkaus balso ir batų kaukšėjimo. Jie bėgdavo prie jo sakydami:

— Labas vakaras, anglininke.

— Duok tai, Dieve, ir jums, mano angelėliai,— sakydavo Klasas,— tik nesiartinkit prie manęs, nes paversiu moriskiukais.

Tačiau mažyliai, apskritai nieko nebijantys, prisiartindavo; tada Klasas, čiupęs kurį nors už striukės, perbraukdavo savo paišinais delnais per skaistų snukutį ir paleisdavo, kad ir pats pasijuoktų, ir kitus vaikus neapsakomai pralinksmintų.

Sotkina, Klaso pati, buvo gera kūmužė, ankstyva kaip aušrinė ir darbšti kaip skruzdėlė.

Juodu abu dirbdavo savo lauką, įsikinkę į arklą it jaučiai. Sunku buvo arklą traukti, bet dar sunkiau akėčias, kai reikėdavo to kaimiško padargo mediniais dantimis draskyte draskyti kietą žemę. Bet juodu plūkdavosi smagūs, su daina.

Kad ir kokia kieta buvo žemė, kad ir kaip kepino saulė, kad ir kaip jiedviem linkdavo keliai, įsirėžus betraukiant akėčias, bet kai tik sustodavo atsipūsti ir Sotkina atgręždavo romų veidą į Klasą, o tas bučiuodavo tą švelnios sielos veidrodį,— ir didžiausią nuovargį kaip ranka atimdavo.

5

Vakarykščiai prie rotušės aptvaros buvo apskelbinta, jog šviesiausioji ponia, imperatoriaus Karolio pati, esanti dieninga ir visi turį melsti jai lengvo gimdymo.

Katlina, visa kretanti, atėjo pas Klasą.

— Kas tau skausta, kūmuže? — pasiteiravo gerulis.

— Aiman,— trūkinėjančiu balsu kad ims porinti Katlina: — Šiąnakt vaiduokliai bekertą vyrus kaip šienpjoviai — žolę. Mergaites gyvas į žemę beužkasinėją! Ant jų kūnų budelis bešokąs. Akmuo, devynetą mėnesių krauju prakaitavęs, šiąnakt sprogęs.

— Pasigailėk mūsų, Viešpatie,— sudejavo Sotkina.— Tai blogas ženklas Flandrijos žemei.

— Savo akimis regėjai ar sapnavai? — pasiteiravo Klasas.

— Savo akimis,— atsakė Katlina.

Katlina, visa perbalusi, vėl porino proverksmiais:

— Du kūdikėliai gimę, vienas Ispanijoj, tai infantas Pilypas, kitas Flandrijos šaly, tai Klaso sūnus, paskui Ulenšpygeliu pramintas. Iš Pilypo budelis išaugsiąs, nes jo gimdytojas Karolis V — mūsų šalies žudikas. Ulenšpygelis būsiąs didžiausias pramaniūgas linksmas oracijas rėžti, berniškas išdaigas krėsti, tačiau širdies būsiąs geros, nes vaiko tėvas Klasas vien šaunumu, dora bei romybe iš savo rankpelnystės minta. Karolis, imperatorius, taipogi Pilypas, karalius, raiti pradundėsią per gyvenimą, darydami blogį karėmis, nežmoniškomis rinkliavomis bei visokiomis kitokiomis eibėmis. Klasas, tas šešiadienis darbininkas, šventai laikąs teisę ir įstatymą, su juokavimais, ne su ašaromis sunkią savo dalią vargdamas, būsiąs pavyzdys dorybingiems Flandrijos rankpelniams. Ulenšpygelis, amžinai jaunas ir nemarus, perlėksiąs per pasaulę, vienoj vietoj betgi niekada ilgėliau neįsikurdamas. Ir kuo tiktai jis nebūsiąs: prasčioku ir bajoru, tapytoju ir skulptorium. Taip ir keliausiąs per pasaulę, girdamas, kas gražu ir gera, ir visa gerkle juokdamasis iš kvailybės. Flandrijos liaudie taurioji, Klasas — tai tavo drąsa, Sotkina — tavo motina šaunioji, Ulenšpygelis — tavo dvasia; mergelė miela ir meilinga, Ulenšpygelio draugužė, nemari kaip ir jis — tavo širdis, o dručkis Lamė Gudzakas — tavo pilvas. Aukštai susispiesią žmonių ėdikai, žemai — aukos; aukštai — širšulai vagiliai, žemai — bitės darbštuolės, o danguj krauju srūsiančios Kristaus žaizdos.

Tai paporinusi, geroji žiniuonė Katlina užsnūdo.

6

Nešant Ulenšpygelį prie krikšto, netikėtai prapliupo lyt. Jį kiaurai permerkė. Taip jis buvo pakrikštytas pirmą sykį.

Bažnyčioj zakristijonas — jis podraug *school-meester*, mokyto-

jas — liepė kūmui su kūma ir tėvui su motina sustot aplink krikštyklą. Tie padarė kaip liepti.

Bet skliaute, ties krikštykla, prasikirtęs skylę, mūrininkas kaip tik taisėsi kabinti lempą prie paauksuoto medžio žvaigždės. Paregėjęs iš viršaus, jog kūmas su kūma stovi it mietą prariję apie uždengtą krikštyklą, tasai klastininkas šliūkštelėjo kibirą vandens tiesiai pro jų tarpą ant dangčio ir smarkiai visus aptaškė. Bet daugiausia kliuvo Ulenšpygeliui. Ir taip jis buvo pakrikštytas antrą sykį.

Atėjo dekanas, ir kūmai jam nusiskundė. Bet jis liepė paskubėti, sakydamas, kad tai netyčių darbas. Aplietas Ulenšpygelis raivėsi. Dekanas jį barstė druska, pylė vandeniu ir davė jam Tilberto vardą, kuris reiškia „nepaprastai judrus“. Taip jis trečią sykį buvo pakrikštytas.

Iš Dievo motinos katedros jie nutraukė Ilgąja gatve priešais į *Butelių Rožančių*, kur iškaboj ąsotis atstoja kryželį. Ten jie išgėrė septyniolika su viršum pintų *dobbel-kuyt*. Mat Flandrijoj tai išmėgintas būdas sušlapusiems džiovinti: alaus ugnį užkurt pilve. Ulenšpygelis taip buvo pakrikštytas ketvirtą sykį.

Namo bešlitiniuodami, nes jų galvos buvo labiau nei kūnai apsunkusios, priėjo lieptuką per balą; Katlina, kaip krikštamotė nešanti vaiką, suklupo ir pūkštelėjo į purvynę su Ulenšpygeliu, kuris taip buvo pakrikštytas penktą sykį.

Bet iš balos jį ištraukė ir Klaso namuose apiplovė šiltu vandeniu. Tai buvo šeštas jo krikštas.

7

Tą pačią dieną jo šventa didenybė Karolis nusprendė gražiomis iškilmėmis atšvęst sūnaus gimimą. Jis, kaip ir Klasas, nusprendė pažvejot, tik ne kanale, o savo pavaldinių krepšiuose bei makiukuose. Iš ten valdovų meškerės traukia kruzatus[11], sidabro *daelders*, leondorus, ir visos tos stebuklingos žuvys, žvejui panorėjus, virsta mašasto sukniomis, brangenybėmis, rinktiniais vynais ir prašmatniais valgiais. Nes žuvingiausios upės ne tos, kur vandens giliausia.

Sušaukęs Sosto tarybą, jo šventa didenybė nustatė tokią žūklės tvarką:

Senjoras infantas bus nešamas prie krikšto tarp devintos ir dešimtos valandos; Valjadolido[12] gyventojai didžiam savo džiaugsmui pareikšti

visą naktį baliavos savo lėšomis, taipogi barstys Didžiojoj aikštėj savo pinigus vargšams.

Penkiose kryžkelėse dideli fontanai tryškins iki pat ryto pigų vyną miesto sąskaita. Kitose penkiose kryžkelėse ant medinių prekystalių rikiuosis sardelės, dešros, ikrinės ir kiaulinės, jaučių liežuviai bei kitos mėsos, irgi miesto rūpesčiu.

Valjadolido piliečiai už savo pinigus pastatydins kortežo kelyje daugybę triumfo arkų, vaizduojančių Taiką, Palaimą, Gausą, Fortūną palankiąją bei simboliškai visas kitas dangaus dovanas, jiems birte byrančias jo šventai didenybei valdant.

Galiausiai, be šių taikos arkų, ten bus suręsta ir su ne tokiais nekaltais atributais, ryškiomis spalvomis nudažytais, kaip ereliai, liūtai, ietys, alebardos, ragotinės su liepsnos pavidalo antgaliais, arkebuzos, patrankos, falkonetai, mortyros bei kiti pabūklai, vaizdžiai rodantys jo šventos didenybės karinę jėgą ir galybę.

Kai dėl žiburių bažnyčiai apšviesti, tai žvakdarių gildijai bus leista nulieti *gratis* dvidešimt tūkstančių su viršum žvakių; nesudegę galai liks kapitulai.

Kitas išlaidas mielai prisiims patsai imperatorius, tuo parodydamas savo gerą valią per daug neapsunkinti pavaldinių.

Bendruomenei jau rengiantis vykdyti šiuos įsakymus, iš Romos atėjo nekokios naujienos. Imperatoriaus karvedžiai Oranietis, Alansonietis ir Frundsbergas įžengę į šventąjį miestą[13], apiplėšę, apgrobę bažnyčias, koplyčias, namus, nesigailėdami nieko — nei kunigų, nei seserų vienuolių, nei moterų, nei vaikų. Šventasis tėvas uždarytas. Grobimas nesiliaująs ištisą savaitę, po Romą bastąsi, žvangindami ginklais, apsiriję, nusigėrę reiteriai[14] ir landsknechtai, iešką kardinolų, grasiną jiems taip įrėžt į mašnas, kad popiežiais niekada nebegalėtų tapti[15]. Kiti, jau įvykdę grasinimą, išdidžiai vaikštinėją po miestą, apsikabinėję rožančiais iš dvidešimt aštuonių ir daugiau karoliukų, visi riešuto dydžio ir visi kruvini. Kai kurios gatvės jau nebe gatvės, o raudoni upeliai, priversti išrengtų lavonų.

Vienas kitas šnekėjo, kad esą imperatorius, bepinigės ištiktas, sumanė aukso pažvejot dvasininkų kraujyje, o kai patyrė, kokią sutartį jo karvedžiai primetę uždarytam pontifikui, tai privertė jį atiduoti visas savo srities tvirtoves, sumokėti keturis šimtus tūkstančių dukatų kontribuciją ir sėdėti tol, kol tie reikalavimai nebuvo įvykdyti.

Vis dėlto jo didenybė taip krimtosi, jog atšaukė visus džiaugsmin-

gus pasiruošimus, iškilmes bei pramogas ir įsakė dvaro senjorams ir damoms gedulą nešioti.

Ir infantas buvo pakrikštytas baltuose karalių gedulo vystykluose.

Senjorų ir damų aiškinimu tai buvo blogas ženklas.

Nepaisant to, ponia žindyvė pristatė infantą dvaro senjorams ir damoms, idant jie senoviniu papročiu įteiktų dovanas su linkėjimais.

Ponia de la Cuna pakorė jam ant kaklo juodą akmenį, nuo nuodų sergintį, riešuto išvaizdos ir dydžio, įsodintą į aukso kevalą. Ponia de Šosad prisiejo prie pilvuko šilkine gija lazdyno riešutą, virškinimą taisantį. Mesiras van der Stenas iš Flandrijos įteikė Gento dešrą penkių uolekčių ilgio ir pusės uolekties storio ir nuolankiai palinkėjo, kad vien jos kvapas keltų jo aukštybei norą gentietiškai malšinti troškulį *clauwaert*, nes, anot jo, kam tinka kokio miesto alus, tai ir tenykščiai aludariai negali netikti. Mesiras arklininkas Chaimas Kristobalis Kastilietis prašė šviespatį infantą nešioti ant kojelių žalius jaspius, idant jį lakintų. Ten dalyvaujantis juokdarys Janas de Papė pasakė:

— Mesire, verčiau duotumėt jam Jozuės trimitą[16], kurį išgirdę paknopstomis lėktų pirma jo visi miestai, kupini ryžto išsidangint į pasaulio pakraštį su visais savo gyventojais, vyrais, moterim, vaikais. Nes kam šviespačiui pačiam mokytis lakstyt, jei privalu kitus lakinti.

Nusiverkusioji Florisa van Borsel, Verės salos Zelandijoj senjoro našlė, padovanojo šviespačiui Pilypui akmenį, teikiantį, anot jos, vyrams įsimylėjimo galią, o moterims širdperšą.

Bet infantas bliovė kaip veršis.

O tuo metu Klasas padavė sūnui pintą barškutį su dzinguliais.

— Dzingu lingu, mažuli,— mėtydamas Ulenšpygelį ant rankos, pritarinėjo jis.— Tau dzingulį prie kepurės, nes juokdarystė — visada šauni ponystė.

Ir Ulenšpygelis juokėsi.

8

Klasas pasigavo didelę lašišą ir suvalgė ją sekmadienį drauge su Sotkina, Katlina ir mažuoju Ulenšpygeliu, tik Katlina valgė kaip žvirblis.

— Kūma,— tarė jai Klasas,— negi Flandrijos oras nūnai taip sutenėjo, jog pasisėmei krūtine ir prisisotinai lyg mėsišku? Kada gi

taip bus, kad lietus atstos skanų viralą, kruša — pupas, sniegas — dangiškus frikasė ir pastiprins vargšus pakeleivius?

Katlina palingavo galvą, bet nepratarė nė žodžio.

— Va kūma sielvartinga,— tarė Klasas.— Ko susikrimtus?

Katlina prabilo tyliu lyg atodūsis balsu:

— Nelabasis. Tamsi naktis leidžias.— Girdžiu: apsiskelbia atvykęs — kaip jūrinis erelis kleketuoja.— Visa kretanti meldžiu panelę švenčiausiąją — veltui.— Nėr jam nei sienų, nei tvorų, nei durų, nei langų. Kaip dvasia visur įeina.— Kopėčios braška.— Jis šalia manęs, ant aukšto, kur miegu. Apkabina mane, rankos jo šaltos, kietos tarsi marmurinės.— Veidas sustingęs, bučiniai drėgni kaip sniegas.— Žemė kilnoja pirkelę, pirkelė supas it eldija audrotoj jūroj...

— Kas rytas reikia tau vaikščiot mišių į bažnyčią,— patarė Klasas,— idant mūsų Šviespats Jėzus Kristus suteiktų jėgų nuvyt šalin tą pragarinį.

— Jis toks gražus,— tarė ji.

9

Nuo krūties atjunkytas Ulenšpygelis stybo kaip berželis.

Klasas jau nebe taip dažnai bučiuodavo jį, bet mylėjo rūsčiu dėdamasis, idant neišpaikintų.

Kai Ulenšpygelis parėjęs skųsdavosi, kad susipešus vaikai jį apkūlę, tuoj gaudavo mušt nuo tėvo už tai, kam kitų neapmušė. Taip auklėjamas jis tapo drąsus kaip liūtukas.

Tėvui nesant, Ulenšpygelis prašydavo motiną liaro žaidimams. Sotkina pykdavo:

— Kam tau tie žaidimai? Sėdėtum geriau namie ir raišiotum žabus.

Ulenšpygelis, matydamas nieko nepešiąs, imdavo klykti kaip erelis, bet Sotkina tarškindavo barškindavo mediniame kibire plaunamais katilais bei dubenimis, dėdamasi jo negirdinti. Tada Ulenšpygelis pravirkdavo, ir švelni motina, metusi tariamą savo griežtumą, prieidavo prie jo, glostydavo jam galvą ir sakydavo:

— Ar denaro tau užteks?

Ogi denaras — įsidėmėkite — šeši liarai. Taip be galo jinai mylėjo jį, ir, kai Klaso namie nebūdavo, ten karaliaudavo Ulenšpygelis.

10

Vieną rytmetį Sotkina pamatė, kad Klasas klaikinėja po virtuvę nuleidęs galvą, kaip žmogus, minčių apniktas.

— Kas tave kamuoja, mano vyre? — pasiteiravo ji.— Tu išbalęs, piktas ir neatidus.

Klasas atsakė tyliai, sakytum šuo suurštė:

— Jie vėl ketina atgaivint žiauriuosius imperatoriaus įsakus[17]. Vėl giltinė įsisuks į Flandriją. Skundikams atiteks pusė aukų turto, jeigu jo vertė neviršys šimto florinų karoliusų[18].

— Mudu esame vargšai,— tarė ji.

— Vargšai, bet dar nepaskutiniai,— atsakė jis.— Kai kas iš tų niekšų, tų peslių ir varnų, mintančių dvėsena, mielai įduos ir mus, kad pasidalytų su jo šventa didenybe krepšį anglių lyg maišą karoliusų. Ką gi turėjo vargšė Tanekenė, siuvėjo Siso našlė, mirusi Heiste, kur ji buvo gyva užkasta į žemę? Lotynišką Bibliją, tris aukso florinus ir angliško alavo rykų, kurių gviešėsi jos kaimynė. Johana Martens buvo sudeginta kaip ragana, pirma ją ištyrus vandeniu; kadangi įmesta neskendusi, į tai pažiūrėta kaip į burtus. Ji turėjo išklibusių rakandų, septynis aukso karoliusus makelyje, o skundikui rūpėjo gauti pusę. Aiman! Galėčiau šitaip pasakoti tau iki ryto, bet nešdinkimės, kūmuže, per tuos įsakus nebebus gyvenimo Flandrijoj. Netrukus kasnakt ims važinėti po miestą giltinės vežimas, ir mes girdėsim, kaip jame barška jos sausi kaulai.

— Negąsdink manęs, vyre,— atsakė Sotkina.— Imperatorius — Flandrijos ir Brabanto tėvas ir, kaipo toks, pakantrus, romus, širdies atlaidžios ir gailestingos.

— Dėl to jis daug nustotų,— atsakė Klasas,— juk jis pelno konfiskuotus turtus.

Staiga sutrimitavo miesto heroldo trimitas, sudžerškėjo lėkštės. Klasas ir Sotkina, pakaitomis Ulenšpygeliu nešini, nuskubėjo su žmonių minia į garso vietą.

Jie atsirado priešais rotušę. Čia stovėjo raiti heroldai, trimituodami trimitu ir mušdami lėkštes, į teisingumo lazdą įkibęs prevo[19] ir bendruomenės prokuroras ant arklio, pasirengęs skaityti susirinkusiai miniai imperatoriaus ordonansą, kurį išvyniotą laikė abiem rankom.

Klasas aiškiai išgirdo, jog pakartotinai draudžiama, visiems bendrai ir kiekvienam atskirai, spausdinti, skaityti, laikyti ar remti Mar-

tyno Liuterio, Džono Viklifo, Jano Huso, Marsilijaus Paduviečio, Ekolampadijaus, Ulricho Cvinglio, Filipo Melanchtono, Fransisko Lamberto, Johano Pomerano, Oto Brunselsijaus, Justo Jono, Johano Puperio ir Gorciano raštus[20], knygas ar doktriną, taipogi Adriano de Bergeso, Kristofo de Remondos, Johano Celio išleistus Naujuosius testamentus, kuriuose pilna liuteroniškų bei kitokių erezijų ir kuriuos pasmerkė ir iškeikė Leveno universiteto teologijos fakultetas.

„Lygia dalia draudžiama piešti ar tapyti, kitam užsakyti nupiešti ar nutapyti paveikslus, nepagarbiai vaizduojančius Dievą, maloningiausiąją mergelę Mariją ar šventuosius; taipogi laužyti, daužyti ar trinti atvaizdus ar portretus, pagamintus Dievo, mergelės Marijos ar Bažnyčios pripažintų šventųjų garbei, atminimui bei priminimui.

Be to, tenedrįsta nė vienas, kad ir kokio luomo būtų,— skelbė įsakas,— leistis į svarstymus ar disputus dėl šventraščio, netgi dėl abejotinų dalykų, jeigu jisai nėra gerai žinomas ir kurio nors garsaus universiteto pripažintas teologas".

Jo šventos didenybės sprendimu įtariamiems asmenims, be kitų nustatytų bausmių, visam laikui atimama teisė užimti garbingas vietas. Užkietėjusieji savo paklydime arba vėl į jį įpuolusieji pasmerkiami sudegti lėtoje ar kaitrioje ugnyje, ant šiaudų laužo ar pririšti prie stulpo — teisėjo nuožiūra. Bajorai ir žymus miestiečiai nukirsdinami kalaviju, prasčiokai pakariami, moterys gyvos užkasamos į žemę. Jų galvos, kaip pamokymas kitiems, pamaunamos ant mietų. Imperatoriaus naudai nusavinamas visų nuteistųjų turtas, esantis konfiskavimo akto galiojimo srityse.

Jo šventa didenybė suteikia skundikams pusę mirusiems priklausiusio turto, jeigu jo vertė kiekvienu atskiru atveju neviršija šimto sidabro livrų, skaičiuojant Flandrijos pinigais. Kai dėl imperatoriaus dalies, tai jis ją pasilaiko geriems ir gailestingiems darbams, kaip tai buvo padaryta su Romos grobiu.

Ir Klasas su Sotkina ir Ulenšpygeliu liūdnas išėjo iš aikštės.

11

Kadangi metai buvo geri, Klasas nusipirko asilą už septynis florinus, taipogi devynetą pūrų žirnių, ir vieną rytą juodu su Ulenšpygeliu dvisėda išjojo sveikint dėdės ir vyriausiojo brolio Joso Klaso, kursai gyveno netoli Meiburgo, Vokietijos šaly.

Pačiame savo amžiaus stiprume Josas buvo atlapos ir romios širdies, bet, patyręs visokių neteisybių, pasidarė irzlus, apteko tulžimi ir, nekęsdamas žmonių, gyveno vientulis.

Jam tuomet būdavo smagu supjudyt du vadinamuosius ištikimus draugus; ir tam, katras nuožmiausiai apkuldavo kitą, jis duodavo tris patarus.

Taipogi mėgo susivadint į gerai prikūrentą menę krūvą kūmužių, seniausių ir barningiausių, vaišint jas skrudinta duona ir hipokrasu[21].

Toms, kurios jau buvo per šešias dešimtis persiritusios, duodavo vilnų, kad kur nors kampe megztų sau, prisakęs, be kita ko, nagų daugiau nesipjaustyti. Jis tiesiog negalėdavo atsiklausyt, kaip tos senos kriošės, virbalų bumbulus pažastysna įrėmusios, plauna, maskatuoja liežuviais, koneveikia, piktai krenkščia, spjaudosi ir visos bendrai artimo gerą vardą plėšia.

Matydamas jas taip pagyvėjusias, Josas, būdavo, įmeta į ugnį šepetį, ir tuoj kad užsmirsta oras nuo jo svylančių šerių.

Tada kūmužės, viena per kitą kalbėdamos, viena ant kitos bėdą verčia; kadangi visos ginasi, tai, ilgai nelaukdamos, kimba viena kitai į plaukus, o Josas dar įmeta į ugnį šepečių ir pabarsto grindis smulkiais ašutais. Per patį kautynių įkarštį, kai pro tirštus dūmus ir sukeltas dulkes nieko nebesimato, jis siunčia pakviest du savo tarnus, persirengusius bendruomenės sargybiniais, ir tie su vytiniais išvaiko senes tarytum pulką šnypščiančių žąsų.

Ir Josas, apžiūrinėdamas mūšio lauką, randa ten sijonų, kelnių, marškinių skivytus ir senų bobų dantis.

Ir melancholiškai sako sau:

— Perniek diena nuėjo, nė viena sumaišty nepaliko savo liežuvio.

12

Jau pasiekus Meiburgo teismo apygardą, Klasui atsitiko joti per miškelį. Pakeliui asilas skabinėjo dagius, Ulenšpygelis, nenulipdamas nuo pilkiuko, čia mėtė savo kepurikę į peteliškes, čia stvarstė, Klasas kramsnojo duonos žiauberę ir tikėjosi ją sumirkyt artimiausioj tavernoj. Jo ausis nugirdo kažkur skambalą ir triukšmą, kokį kelia didelė žmonių minia, susyk kalbanti.

— Tai procesija,— tarė jis,— ir ponų piligrimų, matyt, didelė daugybė. Laikykis, sūnau, tvirtai ant ilgaausio, idant tavęs nenutrenktų žemėn. Jojam pažiūrėt. Na, pilkiuk, plak man kulnus.

Ir pilkiukas — bėgti.

Iš miškelio jis nusileido į didelę lygumą vieno kalno papėdėje. Vakarinį jo šlaitą juosė upė, o rytiniame šlaite stūksojo koplytėlė, kurios frontoną puošė Dievo motinos statula ir dvi bulių figūrėlės jai po kojų. Koplyčios laiptuose skambalu skambino kažkoks šipata atsiskyrėlis. Jį supo pusšimtis sargovų, kiekvienas po žvakę užsižibinęs, varpininkai, muzikantai su būgnais, trimitais, fleitomis, *scalmeyes*, dūdmaišiais bei pulkas smagių vyrukų, kurie abiem rankom laikė gelžgalių pridėtas skardines. Bet kol kas visi stovėjo tylūs.

Penki tūkstančiai piligrimų, jeigu ne daugiau, šalmuotų ir karkliniais brūkliais ginkluotų, traukė sutelktomis gretomis po septynis. Jei atvykdavo nauji šalmuoti ir panašiai ginkluoti būriai, tai jie erzeliodami rikiuodavosi už jų. Ir taip po septynis gretoje praeidami pro koplyčią, kiekvienas atkišdavo savo brūklį palaiminti, paimdavo iš sargovo žvakę, mainais davęs atsiskyrėliui pusfloriní.

Ir jų procesija buvo tokia ilga, jog pirmųjų žvakės blėsčiojo gesdamos, o paskutiniųjų tik tik prasideginėjo pro lajaus storybę.

Klasas, Ulenšpygelis ir asilas dyvijosi iš traukiančių pro šalį pilvazų. Kokių tik čia nebuvo: pilvais plačiais ir aukštais, pailgais ir smailais, išdidžiais ir stamantriais, taipogi tabaluojančiais ant savo prigimtinių ramsčių. Ir visi piligrimai buvo šalmuoti.

Kas trojėnų šalmais, kas panašiais į frygiškas kepures, kas papuoštais raudonų ašutų kuodu; kai kurie, nors pūstažandžiai ir didžpilviai, mūvėjo sparnuotais šalmais, tačiau lekioti ore nė minties neturėjo; paskui ėjo salotšalmiai, tik tuos jų nugeltusius lapus ir sraigės būtų niekinusios.

Bet daugelis mūvėjo tokiais senais ir rūdžių suėstais šalmais, sakytum dirbdintais dar prie Gambrivijaus, Flandrijos ir alaus karaliaus,

kuris gyveno devyni šimtaisiais metais prieš Kristaus gimimą ir vaikščiojo užsivožęs pintą ant galvos, idant, pasitaikius progai išgert, netektų atsisakyti neturint kaušo po ranka.

Staiga suskambėjo, sugaudė, sudejavo, sutratėjo, sucypė, sušvokštė, sužvangėjo varpai, dūdmaišiai, *scalmeyes*, būgnai, fleitos ir gelžgaliai.

Piligrimai, tik laukę šito signalo, atsigręžė ir, akis į akį, septynetas prieš septynetą sustoję, pagavo kaišiot kits kitam panosėn degančias žvakes provokacijos dėlei. Kilo baisus čiaudėjimas. Ir karklinių brūklių smūgiai — piltis. Ir mušėsi jie kojom, galvom, kulnais — viskuo. Kai kurie puolė savo priešininkus nelyginant avinai: atstatys šalmą, užsismauktą iki pat pečių, ir aklinėdami būtinai dribs ant kokios įtūžusių piligrimų septyniukės, juos priimančios be jokios meilės.

Kiti, žliumbos ir bailiai, dejavo nuo smūgių; bet, dar jiems neatbambėjus poterio sielvartingo, dvi tarpusavy besimušančios piligrimų septyniukės žaibiškai partrenkdavo ant žemės vargšus žliumbas ir mindavo po savo kojų be jokio gailesčio.

O atsiskyrėlis juokėsi.

Kitos septyniukės, sukibusios lyg vynuogių kekės, ritosi nuo kalno iki upės ir ten kuo smarkiausiai tebesimušė, nėmaž neatvėsinusios savo įniršio.

O atsiskyrėlis juokėsi.

Likusieji ant kalno vieni kitiems akis mėlynino, dantis daužė, plaukus, striukes, puskelnes draskė.

O atsiskyrėlis juokėsi sakydamas:

— Drąsiau, draugužiai! Kas smarkesnis, tas mielesnis. Mušeikų veislė gražuolėms prie širdies! Dievo motin Jaučiakuliške, čia tai bent vyrai.

Ir piligrimai smaginosi į valias.

Kol Ulenšpygelis, šaukdamas ir juokdamasis plojo besimušantiems, Klasas tuo tarpu priėjo prie atsiskyrėlio.

— Dvasiškas tėve,— tarė jis,— už ką tie vargšai žmoneliai taip žiauriai kulia vienas kitą?

Bet atsiskyrėlis jo negirdėjo ir šaukė:

— Slunkiai! Aukštyn galvas. Kumščiai pailso? Juk dar yra kojos, tegyvuoja Dievas! Ar tam jos duotos, kad spruktumėt kaip kiškiai? Kas išskelia iš akmens ugnį? Daužoma geležis. Kas kelia seniams vyriškąją galią, jei ne gera pyla, patino pasiučiu gerai užkulta?

Tai girdėdami, geruliai piligrimai toliau mušėsi šalmais, rankom ir kojom. Vyko kruvina kova, kurioje nė pats šimtaakis Argas, be dulkių debesio ir vieno kito šalmo smaigalio, ničnieko nebūtų įžiūrėjęs.

Staiga atsiskyrėlis suskambino skambalu. Fleitos, būgnai, trimitai, dūdmaišiai, *scalmeyes*, gelžgaliai liovėsi blerbę. Ir tai buvo taikos signalas.

Piligrimai pakėlė nuo žemės savo sužeistuosius. Tarp jų buvo matyti kovotojų su iškištais liežuviais, nuo pykčio suputusiais ir burnoj jau nebetelpančiais. Liežuviai betgi patys sulindo į savo įprastus ruimus. Sunkiausia buvo nusiimti šalmus, užsismauktus iki pat kaklui; kad ir kaip purtant galvas, jie laikėsi tvirčiau nei žalios slyvos ant medžio.

Tuo tarpu atsiskyrėlis jiems bylojo:

— Sukalbėkite po *Ave*[22] ir grįžkite pas savo kūmužes. Po devynių mėnesių apygardoj padaugės vaikų tiek, kiek šiandien mūšy buvo narsių kariauninkų.

Ir atsiskyrėlis užgiedojo *Ave*, ir visi giedojo kartu su juo. Ir skambalas skambino.

Palaiminęs Jaučiakuliškės Dievo motinos vardu, atsiskyrėlis jiems tarė:

— Eikite ramybėje!

Ir tie, šaukdami, stumdydamiesi ir giedodami, nutraukė iki Meiburgo. Visos kūmužės, senos ir jaunos, jų laukė stovėdamos tarpduriuos. Ir jie įžengė į namus nelyginant algininkai į šturmu paimtą miestą.

Meiburge skambino visais varpais; berniukai švilpė, šaukė, brązgino *rommel-pot*.

Pintos, taurės, kaušai, stiklinės, ropinės bei stuopinės tilindžiavo dyvinai. Ir vynas upeliais liejosi į gerkles.

Kurį laiką klausęsis to skambesio ir vyrų, moterų, vaikų dainų, su vėjo gūsiais atlekiančių iš miesto, Klasas vėl užkalbino atsiskyrėlį, teiraudamasis, kokios dangiškos malonės tikėjęsi šitie žmoneliai šitokiomis žiauriomis pratybomis.

Atsiskyrėlis jam atsakė juokdamasis:

— Matai ant koplyčios dvi išdrožtas bulių figūras? Jos ten pastatytos švento Martyno stebuklui atminti, kaip jis, privertęs du jaučiu ragais badytis, juos buliais pavertė ir kaip paskui daugiau nei valandą snukius jiems trynė žvake ir karkliniu brūkliu.

Patyręs apie stebuklą, aš išsirūpinau už nemažus pinigus brevę iš jo šventenybės ir čionai įsikūriau.

Nuo to laiko visi seni krūnai ir pilvazai, kiek tik jų besama Meiburge bei jo apylinkėse, kur aš pamokslauju, yra įsitikėję, jog, smagiai pasimušę su žvake — patepimo ženklu ir su brūkliu — jėgos ženklu, jie susilauksią Dievo motinos užtarimo. Žmonos siunčia čionai savo senus vyrus. Vaikai, pradėti po šitos piligrimystės, gimsta smarkūs, drąsūs, žiaurūs, vikrūs ir išauga į šaunius algininkus.

Staiga atsiskyrėlis tarė Klasui:

— Ar pažįsti mane?

— Pažįstu,— atsakė Klasas,— tu esi mano brolis Josas.

— Taigi,— patvirtino atsiskyrėlis.— O kas tas bamblys, prieš mane besivaipantis?

— Tavo sūnėnas.

— O kaip tu manai, koks skirtumas tarp manęs ir imperatoriaus Karolio?

— Didelis,— atsakė Klasas.

— Nedidelis,— atšovė Josas.— Jis verčia žmones užmušinėti vienas kitą, o aš verčiu juos muštis, ir abu tai darom vardan savo naudos ir malonumo.

Paskui jis nusivedė juos į savo būstą, ir ten jie ištisas vienuolika dienų baliavojo.

13

Atsisveikinęs brolį, Klasas su sūnum dvisėda išjojo asilu namo. Risnodamas per Meiburgo Didžiąją aikštę, matė būrius piligrimų, kurie, juos išvydę, visi kaip vienas tuoj siuste siusdavo ir šaukdavo mosuodami savo brūkliais: „Nenaudėli!“, nes Ulenšpygelis, atsisegęs puskelnes ir pasikėlęs marškinius, rodė jiems antrąjį savo veidą.

Klasas, susivokęs, kad grasinama jo sūnui, tarė:

— Ką gi tu ten darai, kad jie taip širsta ant tavęs?

— Brangus tėve,— atsakė jam Ulenšpygelis,— aš sėdžiu sau ant pilkiuko, nieko neužkabinėju, o jie mane vadina nenaudėliu.

Tąsyk Klasas pasisodino jį prieky.

Iš tos padėties Ulenšpygelis kaišiojo liežuvį piligrimams, o tie plūdo, rodė jam kumščius ir kėlė savo karklinius brūklius, norėdami sušerti Klasui ir asilui.

Bet Klasas suragino asilą, kad pabėgtų nuo jų įniršio, ir, kol jie uždusę vijosi, kreipėsi į sūnų:

— Matyt, nelaimingą dieną esi gimęs. Sėdi prieky, niekam nieko blogo nedarai, o jie įmanę tave nudobtų.

Ulenšpygelis juokėsi.

Risnodamas per Lježą, Klasas patyrė apie didį badą, ištikusį vargšus paupinius, kurie nuo seno buvę priskirti prie oficiolo — bažnytinių teisėjų tribunolo. Gyventojai pakėlę maištą, reikalaudami duonos ir pasaulietinių teisėjų. Keletas buvę nukirsdinti ar pakarti, kiti ištremti, nes tokį didį gailestingumą tada parodęs monsinjoras Markas, romusis Lježo vyskupas.

Kelyje Klasas matė tremtinius bėgant iš Lježo mielojo klonio, o pamiesčio medžiuose kyburiuojant pakaruoklius už tai, kad alko duonos. Ir jis apverkė jų dalią.

14

Kai Klasas, brolio Joso pamylėtas ir aprūpintas pilnu maišu patarų, taipogi puikia angliško alavo taure, parjojo namo, pirkelėj prasidėjo pokyliniai sekmadieniai ir vaišingi šiokiadieniai, nes mėsos ir pupų dabar turėjo į valias.

Nebe retenybė būdavo Klasui prisipilt ir išlenkt didžiąją angliško alavo taurę *dobbel-kuyt.*

Ulenšpygelis valgė už tris ir naršė po dubenius nelyginant žvirblis po grūdų krūvą.

— Va, jis ir druskinę bevalgąs,— tarė Klasas.

— Druskines, padarytas iš papenčio, išduobto kaip kad mūsiškė, reikia suvalgyti nelaukiant, kol sužiedės ir kirminų įsiveis,— atsakė Ulenšpygelis.

— Kodėl tu šluostais taukinas rankas į savo puskelnes? — paklausė Sotkina.

— Kad man šlaunys niekada neperšlaptų,— atsakė Ulenšpygelis.

Sulig jo žodžiais Klasas atgėrė gerą mauką alaus iš savosios taurės.

Ulenšpygelis tarė:

— Kodėl tavo bokalas toks didelis, o mano kaušas toks menkas?

— Dėl to, kad aš esu tavo tėvas ir šių namų *baes.*

Ulenšpygelis jam į tai:

— Tu geri jau keturiasdešimt metų, o aš tik devintus metus. Tau laikas liautis, man laikas pradėt, vadinasi, man pridera taurė, o tau — kaušas.

— Sūnau,— tarė jam Klasas,— boso alaus į verpelę nesupilsi, daug ant žemės prapilsi.

— O tu, kad protingas, pilk savo verpelę į mano bosą, nes aš didesnis už tavąją taurę,— atsakė Ulenšpygelis.

Ir Klasas patenkintas davė jam išmaukt savąją taurę. Ir taip Ulenšpygelio burna išmoko zaunyt už burną.

15

Iš Sotkinos juosmens aiškėjo ją vėl tapsiant motina. Katlina irgi laukėsi, bet iš baimės nedrįso kelti kojos iš namų.

— Ak, ką man daryt su vargšu savo įsčių vaisium? — sakydavo pilnyn einanti sielvartinga Katlina ją lankančiai Sotkinai.— Uždusint ar ką? Ne, verčiau pačiai mirt. Bet jei sargybiniai suims mane už tai, kad netekėjusi įsitaisiau vaiką, gausiu sumokėt baudos dvidešimt florinų kaip palaidūnė ir būsiu išplakta Didžiojoje turgavietėje.

Sotkina ją paramindavo meiliu žodžiu, o namo parėjusi ko tik neprimąstydavo. Taigi vieną dieną ji tarė Klasui:

— Mano vyre, jei bus ne vienas vaikas, o du, ar muštum mane?

— Nežinau,— atsakė Klasas.

— O jei tas antras, ne mano nešiotas, ne mano gimdytas, būtų nuo nepažįstamo, gal nuo velnio, kaip Katlinos?

— Velniai,— atsakė Klasas,— leidžia ugnį, dūmus, mirtį, tik ne vaikus. Katlinos vaiką priimčiau už savo.

— Tu tai padarytum? — tarė ji.

— Pasakiau aiškiai,— atitarė Klasas.

Sotkina, naujiena nešina, nuskubėjo pas Katliną.

Toji, kai išgirdo, nebežinojo, kur dėtis iš laimės, ir džiaugsmingai sušuko:

— Gero žmogaus duotas žodis, ir duotas, kad būtų išgelbėtas vargšas mano kūnas. Telaimina jį Dievas, telaimina velnias, jeigu,— pasakė ji, visa kretanti,— jeigu velnias tave leido, vargšas mažutėli, kursai spurdi mano įsčiose.

Ir jodvi susilaukė: Sotkina — berniuko, Katlina — mergaitės. Abu vaikeliai buvo pakrikštyti kaip Klaso sūnus ir duktė. Sotkinos sūnus, vardu Hansas, tuoj užgeso, o Katlinos duktė, vardu Nelė, tarpte tarpo.

Gyvybės sunką gėrė ji iš keturių ropinių: dvi ropinės buvo Sotkinos, dvi — Katlinos. Ir abi moterys tyliai ginčydavos, katrai girdyt vaiką. Tačiau Katlinai norom nenorom teko savo pieną prapuldyt, kad kas nepaklaustų, iš kur jinai jo turinti motina nebuvus.

Katlina atsiėmė mažąją Nelę, savo dukterį, jau atjunkytą ir tol neleido jos pas Sotkiną, kol nebuvo mama pavadinta.

Kaimynai pritarė, teaugina Katlina, moteriškė pasiturinti, vaiką, pasiimtą iš Klasų, kurie kaip paprastai negalį galų sustumti.

16

Sykį, ryte likęs namie vienas, Ulenšpygelis, kad nebūtų taip nuobodu, knyburiavo iš tėvo kurpės laivuką. Kai jis jau įsmeigė puspadin grotstiebį ir taisėsi tvirtinti bušpritą pradurtoje jos noselėje, pamatė už pusdurių išdygus raitelio stuomenį ir arklio galvą.

— Ar yra kas nors viduj? — paklausė raitelis.

— Yra,— atsiliepė Ulenšpygelis,— pusantro žmogaus ir arklio galva.

— Kaip? — paklausė raitelis.

Ulenšpygelis atsakė:

— Visas žmogus — tai aš; pusė žmogaus — tavo stuomuo, o arklio galva — tavo juodbėrio galva.

— Kur tavo tėvas ir motina? — paklausė vyriškis.

— Tėvas ieško, kaip padarius, kad būtų riesčiau, o motina stengiasi užtraukti mums gėdą ar bėdą,— atsakė Ulenšpygelis.

— Kalbėk aiškiau,— tarė raitelis.

Ulenšpygelis atsakė:

— Va kaip tik šiuo metu tėvas savo lauke kasa duobes, ir gilesnes, kad į jas suvirtusiems medžiotojams, mūsų javų mindytojams, būtų riesčiau. Motina išėjo pasiskolinti pinigų: jeigu visų neatiduos — bus mums gėda; jeigu atiduos daugiau — bus namams bėda.

Raitelis pasiteiravo, kurlink joti.

— Tenlink, kur žąsys,— atsakė Ulenšpygelis.

Vyriškis nujojo, bet, Ulenšpygeliui bedarant iš antros Klaso kurpės irklinę galerą, vėl pasirodė.

— Tu mane apgavai,— tarė jis.— Ten, kur žąsys turškia — vien balos, purvynas.

Ulenšpygelis jam į tai:

— Aš visai nesakiau jot, kur žąsys turškia. Sakiau tenlink, kur žąsys vaikšto.

— Parodyk pagaliau man kelią, einantį į Heistą.

— Flandrijoj eina žmonės, o ne keliai,— atsakė Ulenšpygelis.

17

Vieną dieną Sotkina tarė Klasui:

— Vyre, nerimsta mano širdis: štai jau trys dienos Tilis namo nepareina. Gal žinai, kur jis?

— Jis ten, kur šunys benamiai,— liūdnai atsakė Klasas,— vieškely, su tokiais pat kaip jis išdykėliais. Žiauriai nubaudė mus Dievas, davęs tokį sūnų. Kai jis gimė, maniau, bus mūsų žiloms galvoms paguoda, antra ranka namie. Tikėjaus iš jo išaugint duonpelnį, o piktas likimas daro jį tinginiu ir vagim.

— Vyre, nebūk toks griežtas,— tarė Sotkina.— Mūsų sūnus vos devynerių metų, dar pačiam kvailume. Argi jis kaip tie mūsų visų mylimi medžiai neturi pirma numest ant kelio savo pumpurų žvynų, kad po kurio laiko dorumo, šaunumo lapais sulapotų? Žinau, jis suktas, betgi vėliau tai išeis jam į naudą, jeigu, užuot šelmystes varinėjęs, nusitvers kokio naudingo amato, kur be suktumo negalima. Jis šaipūnas, betgi vėliau ir tai užtikrins jam vietą kokioj nors linksmoj brolijoj. Jis juokiasi be perstojo, betgi nuo mažų dienų surūgęs veidas — blogas ženklas ateičiai. Kas kad jis laksto, juk nelakstęs neaugs. Kas kad nieko nedirba, juk ne jo amžiui suprast, jog darbas — prievolė. Kas kad jis kartais po kelias paras namie nesirodo, juk nežino, kaip mes sielvartaujam, nes šiaip vaikas geros širdies ir mus myli.

Klasas tik galvą kraipė, ir Sotkina viena verkė, kai jis užmigo. O rytą, pamaniusi, jog sūnus guli susirgęs kur nors pakelėj, stojos tarpdury žiūrėti, ar negrįžta, bet nieko nematydama sėdo prie lango stebėti gatvės. Ir kas sykį, išgirdus lengvus berniokiškus žingsnius, krūptelėdavo jai širdis, bet praeidavo ne Ulenšpygelis, ir verkdavo motina sielvartinga.

Tuo tarpu Ulenšpygelis su savo išdykėliais draugais buvo Briugėje, šeštadienio turguj.

Ten būdelėse sėdėjo skyrium batsiuviai, skyrium kurpių lopikai, stačiavo siuvėjai, pardavinėjantys rūbus, Antverpeno *miesevangers*, nakčia su pelėda gaudantys zyles, paukštpirkliai, vagys šunininkai ir pauperiai, siūlantys katinų kailius pirštinėms, krūtinėlėms bei liemenėms; plaukė marga pirkėjų minia, miestiečiai ir miestietės, tarnai ir tarnaitės, duonininkai, ūkvaizdžiai, virėjai, virėjos, ir visi sumišai pardavikai ir pirkikai, destis kokios padermės, kėlė mušė kainą, gyrė peikė prekę.

Viename turgaus kampe ant keturių karčių rymojo graži kiltinė palapinė. Prie angos kaimietis nuo Alsto lygumų su dviem vienuoliais rinkliavininkais iš šalių, rodė už patarą dievotiems smalsuoliams šventos Marijos Egiptietės petikaulio gabalą. Gergždžiančiu balsu garsino jis šventosios nuopelnus, neaplenkdamas savo baladėj nutikimo, kaip jinai, bepinigė, gražia gamtine moneta atsilyginusi jaunam keltininkui, idant nenusidėtų prieš Šventąją Dvasią, jei neduotų tam rankpelniui priklausančio užmokesčio.

Ir abu vienuoliai galvos linkčiojimais rodė jį kalbant tiesą. Šalimais raudonveidė storulė, gašli kaip Astartė[23], iš visų spėkų pūtė prastą dūdmaišį, o miela mergytė prie jos šono giedojo it devynbalsė; tik niekas jos nesiklausė. Viršum palapinės angos suposi ant dviejų karčių pasieta rėčka, pilna šventinto vandens iš Romos,— bent taip rypavo storulė, abiem vienuoliams pritariamai kinknojant galvas. Ulenšpygelis, pažvelgęs į rėčką, kažko susimąstė.

Prie vieno palapinės mieto buvo pririštas pilkiukas, šeriamas daugiau šienu negu avižom: sprandą panarinęs, žiūrėjo į žemę, be vilties pamatyt dagius išaugant.

— Draugužiai,— tarė Ulenšpygelis, rodydamas jiems pirštu storulę, du vienuolius ir melancholijoj paskendusį asilą.— Kadangi šeimininkai taip gražiai traukia, būtų ne pro šalį ir pilkiuką pašankinti.

Tai pasakęs, nuėjo į artimiausią krautuvėlę, nusipirko už šešis liarus pipirų, pakėlė asilui uodegą ir juos ten subėrė.

Pajutęs pipirus, asilas pasižiūrėjo pauodegin, iš kur toji neįprasta šiluma imasi. Liepsningas velnias prisimetė, ne kitaip, pamanė asilas; ketindamas iš jo ištrūkt ir pabėgt, jis subliuvo, pasispardė ir, kiek spėkos leido, paklibino baslį. Sulig pirmu brakštelėjimu rėčka, kabanti tarp dviejų karčių, apsivožė, ir visas švęstas vanduo šliūkštelėjo ant palapinės ir vidun suėjusių. Beregint supliuškusi palapinė

šlapia skraiste apgobė šventos Marijos Egiptietės istorijos klausytojus. Ir Ulenšpygelis su draugais išgirdo iš po kilto didį šurmulį, aimanų, dejonių lydimą, nes ten atsidūrę dievotieji, beieškodami tarp savęs kaltininko, išvertusio rėčką, nebe juokais perpyko ir kumščiais pampino kits kitą. Kovotojų pastangomis kiltas tolydžio kilojosi. Ulenšpygelis, kur tik pamatys apvalumą gaubiantis, tuoj bakst į jį adata. Tada po kiltu kad pasius šaukti, kumščiais švaistytis į visas puses.

Smagumo ir taip ganėjo, bet dar smagiau pasidarė pamačius, kaip asilas pasileido velkinas kiltu, rėčka ir mietais, o palapinės *baes* su pačia ir dukra įsikabino į mantą. Suturėtas asilas iškėlė snukį aukštyn ir išvien staugė, nutildamas tik tam, kad pasitikrintų, ar nežada gesti pauodegę svilinanti ugnis.

Dievotieji kovėsi toliau, bet vienuoliai nekreipė į juos dėmesio ir rinko iš lėkščių pabirusius pinigus; Ulenšpygelis jiems talkino dievotai, savęs betgi neskriausdamas.

18

Išdykėlis anglininko sūnus nuo smagių suktybių augo stambyn, o prakilniojo imperatoriaus sielvartinga atžala tik gyvaliavo. Damos ir senjorai matydavo, kaip tasai nugeibėlis, netvirtai remdamas kojomis, vos velka per Valjadolido menes ir koridorius silpną savo kūną, slegiamą didžiulės galvos su šviesiais styrinčiais plaukais.

Būdavo, amžinai ieško jis tamsių koridorių ir valandų valandas sėdi ten ištiesęs kojas. Ant jų netyčia užlipusį tarną liepia išplakt ir mėgaujasi čaižomojo riksmu, tačiau nesijuokia.

Kitą dieną eina spęsti tokių pat žabangų kitur: vėl sėdasi kokiame nors koridoriuje ant žemės ir ištiesia kojas. Damos, senjorai, pažai, skubėdami, o ir neskubėdami, atsitrenkia į jas, parpuola, užsigauna. Ir jis tuo mėgaujasi, tačiau nesijuokia.

Kai kuris nors iš užkliuvusiųjų susilaiko neparpuolęs, jis ima rėkt lyg pjaunamas ir džiaugiasi įvaręs tam baimės, tačiau nesijuokia.

Apie tokį elgesį buvo pranešta jo šventai didenybei ir gautas nurodymas nekreipti jokio dėmesio į infantą, nes, pasakęs imperatorius, jei nenori, kad liptų per jo kojas, tegul jų nekiša bėgiojantiems po kojų.

Pilypui tai nepatiko, bet jis nutylėjo, ir daugiau niekas jo nematė,

nebent giedrą vasaros dieną šildant kieme prieš saulę kretantį savo kūną.

Sykį grįžęs iš karo žygio ir radęs sūnų melancholijoj paskendusį, Karolis kreipėsi į jį:

— Mano sūnau, koks tu nepanašus į mane! Tavo metų aš mėgau karstytis po medžius ir voveres gaudyt; nuleistas virve nuo stačios uolos, išimliodavau iš lizdo erelyčius. Tokiame žaidime galėjau pakloti kaulus, bet jie tik sutvirtėjo. Per medžioklę laukiniai žvėrys dumdavo į tankmę, išvydę mane su šauniąja mano arkebuza.

— Ak,— atsiduso infantas,— man skauda pilvą, šviespatie tėve.

— Paksareto vynas — didžiausias vaistas nuo to.

— Vyno aš nemėgstu. Man skauda galvą, šviespatie tėve.

— Mano sūnau,— tarė Karolis,— reikia bėgioti, šokinėti, strykčioti, kaip daro tavo vienmečiai.

— Mano kojos pastirusios, šviespatie tėve.

— Kaipgi jos nebus pastirusios, jei tu jomis nesinaudoji, lyg būtų medinės,— atsakė Karolis.— Liepsiu tave pririšti prie eiklaus žirgo.

Infantas pravirko.

— Neriškite manęs, man strėnas skauda, šviespatie tėve.

— Vadinas, tau visur skauda? — tarė Karolis.

— Tik duokite man ramybę, ir aš niekuo nesiskųsiu,— atsakė infantas.

— Negi tu, karalius, manai prasvajot visą savo gyvenimą kaip kokie raštininkai? — kantrybės netekęs, atšovė imperatorius.— Tiems, kurie težino rašalu peizoti pergamentus, gal ir reikia tylos, vienatvės, susikaupimo. O tu, kalavijo sūnau, turi būti karštas kaip ugnis, akylas kaip lūšis, gudrus kaip lapė, stiprus kaip Herkulis. Ko tu žegnojies? Po šimts! Nedera liūtukui mėgdžioti poteriaujančias moterėles.

— Skambina Angelą Dievo, šviespatie tėve,— atsakė infantas.

19

Gegužyje ir biržely tais metais jau kad žydėjo, tai žydėjo. Žmonės neatminė, kada Flandrijoj taip gardžiai kvepėjo gudobelės, o sodai margavo rožėmis, jazminais, sausmedžiais. Kai nuo Anglijos atsisu-

kęs vėjas nešė į rytus svaigų garą, kylantį iš tos žieduose paskendusios žemės, visi, ypač Antverpene, linksmai traukė nosimis orą sakydami:

— Jaučiat malonų Flandrijos vėją?

Tad darbščios bitės čiulpė medų iš žiedų, gamino vašką, dėjo kiaušinius aviliuose, spiečių pertekusiuose. Kokia darbo muzika po spindinčiais dangaus skliautais, iš visų pusių aprėmusiais derlingą žemę!

Avilius darė iš ko pakliuvo: iš meldų, šiaudų, vytelių, šieno grįžčių. Šipo prie to darbo statinių dirbėjų, kubilių, pynėjų įrankiai. Na o skryninınkai tai seniai nebepriiminėjo užsakymų.

Spiečiai turėdavo iki trisdešimt tūkstančių darbininkių ir dviejų tūkstančių septynių šimtų tranų. Koriai buvo tokie puikūs, jog Damės dekanas, atsižvelgęs į jų aukštą kokybę, vienuolika pasiuntė imperatoriui Karoliui kaip padėką už naujus jo ediktus, šventosios inkvizicijos atgaivintojus. Medų suvalgė Pilypas, bet sveikatos jam neprisidėjo.

Driskiai, pavargėliai, valkatos ir visa govėda išdykėlių dykūnų, kurie valiūkauja po vieškelius ir bemeilija kartuvėse karoti negu kokio darbo imtis, pajutę medaus skonį, prisistatė savo dalies. Ir naktį slampinėdavo pulkais.

Klasas turėjo prisidaręs avilių spiečiams suleisti; kai kurie buvo pilni, kiti, tušti, dar laukė bičių šeimų. Kiauras naktis jis saugojo saldųjį lobį. Pavargęs prašydavosi pavaduojamas, ir Ulenšpygelis mielai sutikdavo.

Taigi sykį, gelbėdamasis nuo nakties vėsos, Ulenšpygelis įlindo į avilį ir susirangęs žiūrėjo pro dvi lakas aukštai.

Kai jis jau buvo beužsnūstąs, sutraškėjo gyvatvorės krūmai, ir pasigirdo du vyriški balsai. Pamanęs, kad vagys lenda, žvilgtelėjo pro laką ir išvydo du ilgaplaukius ir ilgabarzdžius, nors barzda buvo bajorystės požymis.

Jie ėjo nuo avilio prie avilio, iki sustojo prie to, kuriame tupėjo Ulenšpygelis. Pasvarbinę tarė:

— Imkim, šitas sunkiausias.

Pakišo lazdas ir nusinešė.

Kelionė aviliu Ulenšpygelio nė kiek nedžiugino. Naktis buvo šviesi, vagys kiūtino patyliukais. Kas penkiasdešimt žingsnių stojo atsipūsti ir vėl traukė toliau. Priešakinis piktai bambėjo, kad nešmenė nepanešama, o užpakalinis gailiai inkštė. Mat bailūnai veltėdžiai

esti dvejopos padermės: vieni keikia darbą, kiti inkščia, kai patys turi paplušėti.

Iš neturėjimo ko veikt Ulenšpygelis tampė priešakinį vagį už plaukų, o užpakalinį — už barzdos, kol galiausiai pikčiurnai tai įkyrėjo ir jis tarė žliumbai:

— Liaukis tampęs mane už plaukų, o kai skelsiu tau per makaulę, tai ji atsidurs krūtinės ląstoj ir galėsi sau žiūrėti pro šonkaulius kaip vagis pro kalėjimo grotas.

— Aš jokiu būdu nedrįsčiau to daryt, drauguži,— teisinosi žliumba.— Tai tu tampai man už barzdos.

— Imsiu mat aš suskius utinėt,— atrėžė pikčiurna.

— Gerbiamasis, nekratyk avilio taip smarkiai, man rankas baigia nutraukt.

— Tuoj aš tau jas nutrauksiu visai,— atrėžė pikčiurna.

Nusimetė diržą, pastatė avilį ir puolė savo bendrakelionį. Ir prasidėjo muštynės: vienas plūdosi, kitas šaukė pasigailėjimo.

Išgirdęs smūgių krušą, Ulenšpygelis išlindo iš avilio, nutempė jį iki artimiausio miško, kad paskui surastų, ir parėjo namo.

Kur du pešasi, ten trečias naudojasi.

20

Penkiolikmetis Ulenšpygelis pasistatė Damėj palapinikę iš keturių virbų ir ėmė šaukti, kad nūnai kiekvienas galėsiąs išvysti dailiuose šieno rėmuose savo būtybę atvaizduotą — esamą ir būsimą.

Išdygs netikėtai teisės žinovas, pasipūtęs ir savo reikšmingumo pritvinkęs, Ulenšpygelis tuoj kiš galvą į rėmus ir, mėgdžiodamas, kaip sena beždžionė vaiposi, sakys:

— Senas snukis kirmyt gali, bet žydėt tai jau ne. Na, kuo aš ne jūsų veidrodis, doktoralinės srėbtuvės pone?

Jei klientas žaliūkas algininkas, Ulenšpygelis pasislėps ir vietoj savo veido parodys rėmų vidury didžiulį dubenį mėsos ir duonos.

— Mūšis iš tavęs buzą padarys, o algininke, plačiagerklių armotų numylėtini! — sakys jam.

Prieis senis, žilo plauko be šlovės sulaukęs, su savo pačia, jauna kūmuže, Ulenšpygelis pasislėps kaip algininko atveju ir parodys rė-

muose krūmelį, apkabinėtą kriaunom, dėželėm, šukom, rašalinėm — viskas iš rago — ir sušuks:

— Iš ko padaryti tie gražūs niekučiai, mesire? Ar tik ne iš ragmedžio, kursai auga senų vyrų vynuogyne? Kas dabar sakys, kad raguočiai nenaudingi respublikai?

Ir Ulenšpygelis parodys rėmuose šalia krūmo savo jauną veidą.

Senis, tai girdėdamas, ims uždyktinai kosyt, bet jojo meilutė paramins ranka ir šypsodama prieis prie Ulenšpygelio.

— O mano veidrodį ar parodysi?

— Prieik arčiau.

Ta paklausys. Tada jis, bučiuodamas ją, kur gali, sakys:

— Tavo veidrodis — tai stamantri jaunystė, savo būstine pasirinkusi kilmingus daiktadėčius[24].

Ir meilutė taipogi nueis nepašykštėjusi jam poros florinų.

Tenkindamas dručkio storalūpio vienuolio norą pamatyti savo būtybę atvaizduotą — esamą ir būsimą — atsakys:

— Esi kumpių spinta, o būsi alaus rūsys, nes kąsnis mal̃ką veda, ar ne taip, storpilvi? Duok patarą už tai, kad nemeluoju.

— Mano sūnau, pinigų mes nesinešiojame.

— Užtat pinigai tave nešioja, nes aš žinau, kad tu juos laikai po kojų tarp vidpadžio ir pado. Duok man savo sandalą.

Bet vienuolis į tai:

— Mano sūnau, tai vienuolyno turtas. Tačiau išimsiu, jei reikia, du pataru tau už triūsą.

Vienuolis paduos, o Ulenšpygelis mandagiai priims.

Taip jis rodęs Damės, Briugės, Blankerbergės, netgi Ostendės gyventojams jų veidrodį.

Ir užuot flamandiškai sakęs: „*Ik ben u lieden spiegel,* aš esu jūsų veidrodis“, sustriukindavo žodį: „*Ik ben ulen spiegel*“, kaip po šiai dienai tebesakoma *Oost* ir *West-Flandre.*

Ir iš to kilusi jo pravardė Ulenšpygelis.

21

Didyn eidamas Ulenšpygelis pamėgo slampinėt po muges ir prekymečius. Sutikęs ten obojaus ar dūdmaišio pūtiką, ar rebeko[25] čirpintoją, prašydavosi už patarą pamokomas griežti tais instrumentais.

Ypač įgudo jis griežti *rommel-pot*, paties sumeistruotu iš puodo, pūslės ir stamantraus šiaudo. O naudojamasi juo šitaip: pūslė sušlapinama, per patį jos vidurį virvute aplink narelį pritvirtinamas šiaudas, įremtas į puodo dugną, ir tempiama ant graižo vos ne iki sprogstant. Pernakt išdžiūvusi pūslė, barbenama pirštų galais, išduoda būgnelio garsą, o virpinamas šiaudas dūzgia gražiau už violą. Ir Ulenšpygelis, pasiėmęs savo puodą, tai dūzgiantį, tai ambrijantį it sarginis šuo, eidavo per Trijų Karalių šventę su būriu vaikų, kurių vienas nešdavo popierinę švytinčią žvaigždę, giedoti bernelių pas žmonių duris.

Atvykus į Damę dailininkui tapyti kokios nors *gilde* klūpančių narių grupinio portreto, Ulenšpygelis, norėdamas matyti, kaip jis dirba, įsiprašydavo trinti dažus, užmokesčio tereikalaudamas duonos riekės, trijų liarų ir stuopinės alaus.

Jis trynė dažus ir kartu atidžiai stebėjo savo mokytojo manierą. Likęs vienas, bandydavo jį mėgdžioti, tik visur dėdavo šarlacho. Pabandė nutapyti Klaso, Sotkinos, Katlinos ir Nelės portretus, taipogi pintas, katilus. Klasas, žiūrinėdamas jo darbus, pranašavo, kad, jeigu jis uolumu pasižymėtų, tai galėtų ilgainiui žerti sau į kapšą dešimtimis florinus už nupieštus užrašus ant *speel-wagen*, pramoginių vežimų Flandrijoje ir Zelandijoje.

Taipogi pramoko jis medžio drožybos ir akmenkalystės, kai atvykęs vienas meistras apsiėmė padaryti Dievo motinos katedros presbiterijoje tokį klauptą dekanui, kuriame tasai karšinčius reikalui esant galėtų sėdėti, bet atrodytų bestovįs.

Ulenšpygelis pirmas išdrožė peilio kriaunas, kokios po šiai dienai paplitusios Zelandijoje. Tos kriaunos narvo formos. Viduj buvo judanti kaukolė, viršuj išsitiesęs šuo. Abu tie simboliai reiškia: „Ašmenys, ištikimi iki mirties“.

Kaip Katlina lėmė, taip Ulenšpygelis ir darė: dėjosi tapytoju ir skulptorium, prasčioku ir bajoru — viskuo drauge — nes Klaso giminėj tėvai sūnums perduodavo herbą, kurio *bruinbier* spalvos skyde trys natūralaus dydžio sidabriškos pintos.

Tačiau vieno kokio amato Ulenšpygelis neturėjo apsirinkęs, ir Klasas sakė vysiąs jį iš namų, jei nesiliausiąs paikioti.

22

Sykį grįžęs iš karo žygio, imperatorius paklausė, kodėl sūnus Pilypas neišėjęs jo pasveikinti.

Arkivyskupas, infanto guverneris, atsakė, kad nepanorėjęs, nes sakosi mėgstąs tik knygas ir vienumą.

Imperatorius pasiteiravo, kur jis šiuo metu esąs.

Guverneris atsakė, kad jo reikią ieškoti visur, kur tamsu. Taip jie ir padarė.

Perėję daugybę menių, galiausiai atsidūrė savotiškoj kamaroj be marmurinių grindų, o šviesos joje buvo tiek, kiek pro kumštinį langelį. Čia jie išvydo aslon įkaltą stulpą ir prie jo pririštą per liemenį mažulytę ir meilią beždžionikę, kuri kažkada buvo atsiųsta iš Indijos, idant savo jaunikliškom šėlionėm linksmintų jo aukštybę. Stulpo papėdėje rūko dar žioruojantys žabai, o kamaroj tvyrojo bjauri svilinamo kailio smarvė.

Padarėlis tiek prisikentėjo, iki nusibaigė toje ugnyje, kad jo mažas kūnas priminė nebe gyvulį, ką tik pastirusį, bet kreivą gumbuotą šaknigalį; lyg mirties šauksmui pražiotoj burnoj buvo matyti kruvinos putos, o ašarų upeliai tebevilgė jo snukutį.

— Kieno tai darbas? — paklausė imperatorius.

Guverneris nedrįso atsakyti, ir abu, niūrūs, pikti, stovėjo tylėdami.

Ir toje tyloje staiga pasigirdo kosčiojimas iš tamsiojo kampo už jų nugaros. Jo didenybė atsigręžė ir pamatė infantą Pilypą. Jis buvo juodai apsitaisęs ir čiulpė citriną.

— Don Pilypai,— tarė jis,— prieik pasisveikinti su manim.

Infantas nė nekrustelėjo, tik spoksojo į tėvą bailiomis akimis, be jokios meilės.

— Tu sudeginai šitoj ugny šitą padarėlį? — paklausė imperatorius.

Infantas nuleido galvą.

— Jeigu turėjai tiek žiaurumo tai padaryti, turėk tiek pat drąsos prisipažinti,— pasakė jam imperatorius.

Infantas nė žodžio nepratarė.

Jo didenybė ištraukė jam iš rankų citriną ir sviedė ant žemės, pasiryžęs nuduoti kailį sūnui, kuris iš baimės prileido kelnes, tik arkivyskupas sutūrėjo tėvo ranką pašnibždom pasakęs į ausį:

— Jo aukštybė išgarsės kaip eretikų degintojas.

Imperatorius nusišypsojo, ir abu išėjo, palikę infantą su jo beždžionike.

Bet vėliau kitiems, ir anaiptol ne beždžionėms, teko mirti liepsnose.

23

Atėjo lapkritys, pagelos metas, kai kosulingi tiesiog negali atsidžiaugt krenkštimo muzika. Ir pats tas metas berniukams duotis po ropes ir vogti kiek lenda, didžiai rūstinant kaimiečius, kurie veltui juos gainioja su brūkliais bei šakėmis.

Sykį vakare eina Ulenšpygelis namo ropieną nusiaubęs ir girdi — kažkas inkščia netoliese, gyvatvorės kampe. Pasilenkia, ogi šuo begulįs ant akmenų.

— Na, tu, aiksintis padarėli, ką čia beveiki taip vėlai?

Glosto šunį ir jaučia, kad to nugara šlapia. Matyt, norėta prigirdyt, pagalvoja Ulenšpygelis ir paima ant rankų sušildyti.

Parėjęs namo, sako:

— Parsivedu sužeistąjį, ką reikia daryt?

— Aptvarstyt,— atsako Klasas.

Ulenšpygelis paguldo šunį ant stalo. Lempos šviesoje Klasas, Sotkina ir jis pamato, jog tai liuksemburginis špicas sužeista nugara. Sotkina su kempine išvalo žaizdas, aptepa balzamu ir aprišа drobinuku. Ulenšpygelis nusineša gyvulėlį į savo lovą, nors Sotkina bemeilija pasiguldyti savojon, ji bijanti, kad Ulenšpygelis, kuris miegodamas vartosi it velnias šlakstykloje, jo neužgautų.

Bet Ulenšpygelis pasiekia savo ir taip rūpestingai slaugo, kad po savaitės sužeistasis jau bidzena kaip jo gentainiai su dideliu šunišku pasitenkinimu.

Ir *school-meester*, mokytojas, įdeda jam Tito Bibulaus Šnufijaus vardą. Tito — atminti kažkuriam Romos imperatoriui, rankiojusiam benamius šunis; Bibulaus — už tai, kad mėgsta *bruinbier* kaip tikras girtuoklis, o Šnufijaus — už tai, kad šniukštinėdamas nuolatos kaišioja snukį į žiurkių bei kurmių skyles.

24

Ten, kur baigėsi Dievo motinos gatvė, augo du gluosniai abipusiai gilios kūdros.

Vieną sekmadienį po mišparų Ulenšpygelis, ištempęs tarp tų gluosnių lyną, šoko ant jo, ir taip gerai, kad minia bastūnų sveikino jį plojimais bei šauksmais. Paskui nulipo žemėn ir visus apėjo su dubeniu, kuris gangreit prisipildė pinigų, bet jis išpylė jį Sotkinai į prijuostę, sau pasilikęs vienuolika liarų.

Kitą sekmadienį norėjo jis vėl šokti, tačiau keletas išdykėlių berniukų, pavydėdami jam vikrumo, iš anksto įpjovė lyną, ir taip giliai, kad po kelių pašokimų lynas nutrūko, ir Ulenšpygelis pūkštelėjo į vandenį.

Jam plaukiant į krantą, vaikiukai, lyno įpjovėjai, šaukė:

— Ei Ulenšpygeli, nepaprastas šokėjau! Ar besveikas, ar bevikrus? Ketini kūdros dugne karpius mokyti šokti?

Ulenšpygelis išlipo iš vandens, nusipurtė ir šūktelėjo pavymui vaikiukams, kurie spruko šalin, pabūgę jo kumščio:

— Nebijokit! Ateikit kitą sekmadienį. Parodysiu jums fokusų ant lyno, ir gausit pelno dalį.

Sekmadienį berniukai ne tik kad neįpjovė lyno, bet dar sekė akimis, kad kas nors kitas jo nepaliestų, nes žmonių buvo aibė.

Ulenšpygelis kreipėsi į juos:

— Duokit man kiekvienas po kurpę, ir — kertu iš lažybų — šoksiu su kiekviena, didele ar maža.

— Iš ko lažinamės? — paklausė jie.

— Aš statau keturiasdešimt pintų *bruinbier*,— atsakė Ulenšpygelis,— o jūs mokat tris patarus, jei aš laimiu.

— Gerai,— sutiko jie.

Ir kiekvienas davė po kurpę. Ulenšpygelis susidėjo jas visas prijuostės skreitan ir, šitaip apsikrovęs, šoko ant lyno, ne be didelių pastangų, žinoma.

— Tu sakeisi šoksiąs su kiekviena mūsų kurpe,— šaukė jam iš apačios lyno įpjovėjai.— Taigi apsiauk ir tesėk savo žodį!

— Aš nesakiau, kad apsiausiu jūsų kurpėmis,— atsakė jiems Ulenšpygelis tebešokdamas,— aš sakiau, kad šoksiu su jomis. Taigi aš šoku, ir jos visos drauge šoka mano prijuostės skreite. Spoksot akis išvertę ir nematot? Mokėkit man tris patarus.

Bet jie nušvilpė jį ir pareikalavo grąžint kurpes.

Ulenšpygelis ėmė jas svaidyt po vieną į krūvą. Kilo įnirtinga kova, nes niekas negalėjo nei gerai atskirti, nei be ginčų pasiimti savosios kurpės iš krūvos.

Tada Ulenšpygelis išsliuogė iš medžio ir apliejo kovotojus, tik, aišku, ne švariu vandeniu.

25

Infantui buvo penkiolika metų. Kaip paprastai slampinėdavo jis po koridorius, laiptus, pilies menes. Bet dažniausiai jį galėjai matyti sukinėjantis aplink damų apartamentus dideliam apmaudui pažų, irgi tykojančių koridoriuose nelyginant katinai ar pakeltomis galvomis dainuojančių kieme kokią švelnią baladę.

Išgirdęs dainuojant, infantas pasirodydavo lange, ir šiurpas nukrėsdavo vargšus pažus išvydus tą blyškią maulę vietoj meiliųjų savo gražuolių akių.

Tarp dvaro damų buvo viena flamandė bajoraitė iš Dudzelės, netoli Damės, tokia apskritulė, išsirpus ir nuostabiai graži žaliaakė su rausvom garbanėlėm, žibančiom it auksas. Linksma ir temperamentinga, ji niekada nuo nieko neslėpdavo savo palankumo tam laimingajam, kuriam suteikdavo puikioje savo dirvoje dangišką laisvos meilės privilegiją. Tuo metu ji mylėjo vieną dailų, išdidų senjorą. Kasdien, nustatytu laiku, susitikinėdavo su juo, ir apie tai patyrė Pilypas.

Atsisėdo jis po langu ant suolo jos tykoti. Ir atsitiko, kad ji, iššlamėjusi įmantria geltono brokato suknia iš maudyklos spindinčiomis akimis ir meilingai pravira burna, pamatė infantą, kuris neatsistojęs tarė jai:

— Gerbiamoji, ar negalėtumėt stabtelėti?

Nekantri it įsišuoliavusi kumelaitė, priversta sustoti tą mirksnį, kai buvo belekianti pas gražuolį pievoj žvingaujantį eržilą, ji atsakė:

— Aukštybe, princo valiai čia kiekviena turi paklusti.

Jis pasiūlė jai sėstis šalia. Paskui nužiūrėjęs ją gašliom, kietom, gudriom akim, tarė:

— Sukalbėkite man flamandiškai *Pater*[26]. Aš kažkada mokėjau, bet pamiršau.

Ta vargšė — kalbėt *Pater*, tas — prašyt lėčiau kalbėt.

Ir taip dešimt sykių privertė jis sukalbėti *Pater* tą vargšelę, kuriai dingojos, kad jau metas kitas maldas skaityti.

Pagyręs užsiminė apie vešlius jos plaukus, skaistų gymį, šviesias akis, bet nedrįso nieko prasitart nei apie apnuogintus putlius pečius, apvalias krūtis, nei apie ką kita.

Kai dama, pamaniusi, kad galima pasišalint, jau žvilgčiojo į kiemą, kur jos laukė senjoras, jis pasiteiravo, ar žinanti, kas yra moters dorybės.

Kadangi ji tylėjo iš baimės blogai atsakyt, jis pamokomu tonu atsakė už ją:

— Moters dorybės — tai skaistybė, savo garbės saugojimas ir drova.

Ir dar patarė rengtis padoriai, slėpti visus tuos savo dalykus.

Linktelėjusi galvą, dama pasakė, kad dėl jo hiperborėjinės aukštybės veikiau apsigobtų dešimčia lokenų negu vienu uolekčiu muslino.

Sugėdinusi jį šiuo atsakymu, linksma nubėgo.

Tačiau jaunystės ugnis įsidegė ir infanto krūtinėje, bet tai anaiptol nebuvo tas gaisras, kurio apimtos stiprios sielos daro žygdarbius, nei maloni ugnis, virkdanti švelnias širdis. Tai buvo kažkokia kraupi liepsna, pragarinė, aiškiai Šėtono įpūsta. Ir švietė jinai palšose jo akyse nelyginant mėnulis žiemą virš skerdynių lauko. Ir nuožmiai degino jį.

Jausdamasis kitų nemylįs, nelaimingas slapūnas neturėjo drąsos suktis prie damų. Todėl, būdavo, nulenda į užkaborį, į kokį nedidelį kalkėmis išbaltintą kambariuką su siaurais langais, kur paprastai triauškia tešlainius ir pulkai musių puola trupinius. Ten imasi ranka save dirgint, o kita traiškyt ant stiklo musėms galvas, traiškyt iš lėto, šimtams, tol, kol pirštai pradeda taip drebėt, jog nebegali tęst kruvinojo darbo. Iš žiaurios pramogos jis patiria nešvankų pasitenkinimą, nes gašlybė ir beširdystė — dvi nedoros seserys. Dar liūdnesnis nei prieš tai išeina jis iš šitos kamaros, ir visi bei visos bėga, jei tik gali, išvydę blyškų lyg musmirėm apduoto princo veidą.

Ir kenčia sielvartingoji aukštybė, nes pikta širdis — tai kankynė.

26

Iškeliavo kartą gražioji bajoraitė iš Valjadolido į Flandriją, į savo Dudzelės pilį.

Kai ji su savo storuliu prievaizdu jojo per Damę, pamatė berniokėlį kokių penkiolikos metų, prie pirkelės besėdintį ir dūdmaišį bepučiantį. Jam priešais ručkis šuo, nepatenkintas tokia muzika, pastūgom lojo. Skaisčiai švietė saulė. Šalia berniokėlio stovėjo miela mergaitė ir kvatojo iš šuns stūgavimų.

Gražioji dama ir storulis prievaizdas, prajodami pro pirkelę, žvilgtelėjo į dūduojantį Ulenšpygelį, kvatojančią Nelę ir staugiantį Titą Bibulų Šnufijų.

— Gal tu, nedorėli, liautumeis lodinęs tą vargšą špicą? — pasakė dama Ulenšpygeliui.

Bet Ulenšpygelis žiūrėjo į ją ir dar šauniau pūtė dūdmaišį. O Bibulus Šnufijus lojo dar gailiau, o Nelė juokėsi dar labiau.

Prievaizdui jau pyktis pašoko. Rodydamas į Ulenšpygelį, tarė damai:

— Kai pamokysiu špagos makštimis tą driskių sėklą, tuoj liausis kėlęs nežmonišką triukšmą.

Ulenšpygelis pažiūrėjo į prievaizdą, išvadino Janu Papzaku už užsiaugintą pilvą ir toliau sau pūtė dūdmaišį. Prievaizdas su iškeltu kumščiu žengė prie jo, bet prišokęs Bibulus Šnufijus įkando jam į koją. Prievaizdas iš baimės pargriuvo šaukdamas:

— Gelbėkit!

Dama šypsodama paklausė Ulenšpygelį:

— Gal tu, muzikante, galėtum pasakyti, ar kelias iš Damės į Dudzelę nepasikeitęs?

Ulenšpygelis, nesiliaudamas dūduot, papurtė galvą ir pažiūrėjo į damą.

— Ko tu taip įdėmiai į mane žiūri? — paklausė ji.

Bet tas, vis dūduodamas, sprogino akis į ją lyg pakerėtas susižavėjimo ekstazėje.

— Ar tau, jaunikaiti, ne gėda taip žiūrėti į damas? — tarė ji jam.

Ulenšpygelis truputį nuraudo, bet pūtė kaip pūtęs ir dar labiau žiūrėjo į ją.

— Aš tave klausiau, ar kelias iš Damės į Dudzelę nepasikeitęs? — pakartojo ji.

— Jis žaliuot nustojo nebetekęs laimės jus nešioti,— atsakė Ulenšpygelis.

— Tai gal palydėsi mane? — tarė dama.

Bet Ulenšpygelis sėdėjo ir vis žiūrėjo į ją. O ji, nors ir matė, kas per šelmis berniokėlis, tačiau numanė, jog tas paikiojimas daugiau iš jaunumo, ir mielai jam atleido. Jis atsistojo ir pasuko į vidų.

— Kur tu eini? — paklausė ji.

— Persirengti geraisiais drabužiais,— atsakė jis.

— Eik,— tarė dama ir atsisėdo ant suolo prie durų. Prievaizdas irgi atsisėdo. Ji norėjo pasišnekučiuoti su Nele, bet Nelė neatsakinėjo, nes pavyduliavo.

Ulenšpygelis vėl prisistatė baltai išsiprausęs, multino eilute apsivilkęs. Su išeiginiais drabužiais jis atrodė nieko sau vyrukas.

— Tu iš tiesų eini su šita gražiąja dama? — paklausė Nelė.

— Aš greitai sugrįšiu,— atsakė Ulenšpygelis.

— O jeigu aš eičiau vietoj tavęs? — tarė Nelė.

— Ne, keliai pabjurę,— atsakė jis.

— Kodėl tu, mergiote, nori neleisti jam eit su manim? — paklausė dama supykusi, irgi pavyduliaudama.

Nelė nieko neatsakė, tik stambios ašaros ištryško jai iš akių; su liūdesiu ir pykčiu žvelgė ji į gražiąją damą.

Jie iškeliavo keturiese: dama lyg karalienė ant balto eidininko, apdengto juoda mašasto gūnia, prievaizdas, kuriam nuo žinginės dribsėjo pilvas, Ulenšpygelis damos eidininku vedinas ir šalia Bibulus Šnufijus išdidžiai pakelta uodega.

Taip jie jojo ir žygiavo kurį laiką. Bet Ulenšpygelis buvo nesavas. Nebylus it žuvis traukė į krūtinę malonų benzojos kvapą, sklindantį nuo damos, vogčiom apžiūrinėjo visus dailius jos raištelių antgalius, prašmatnias brangenybes bei auskarus su pakabučiais, taipogi švelnų gymį, spindinčias akis, atvirą krūtinę, plaukus, kurie žibėjo saulėj lyg auksinis kykas.

— Ko tu toks nešnekus, vyruti?

Jis nieko neatsakė.

— Nors tau šiuo metu užkritęs liežuvis, bet vieną mano prašymą turbūt galėsi atlikti?

— Žiūrint kokį,— atsakė Ulenšpygelis.

— Čia tau reikia nuo manęs skirtis ir eiti priešinga vėjo kryptim iki Kolkerkės. Ten pasakysi mano vardu vienam bajorui, vilkinčiam

juodai ir raudonai, kad šiandien manęs nelauktų, o ateitų sekmadienį, dešimtą vakaro į mano pilį pro slaptąsias duris.

— Neisiu! — atsakė Ulenšpygelis.

— Kodėl? — paklausė dama.

— Neisiu, ir gana!

— Ko tu, piktas gaiduk, dar čia man priešgyniauji?

— Neisiu!

— O jeigu aš tau duosiu floriną?

— Ne.

— Dukatą?

— Ne.

— Karoliusą?

— Ne,— vis spyriojosi Ulenšpygelis.— Nors,— pridūrė atsidusdamas,— aš jį branginčiau labiau už kiaukutą motinos makely.

Dama nusišypsojo.

— Aš pamečiau kapšelį! — staiga sušuko ji.— Savo gražųjį, prašmatnųjį, perliukais išsiuvinėtą brokato kapšelį! Damėje jis dar kabojo prie mano juostos.

Ulenšpygelis nė nepajudėjo. O prievaizdas, prisiartinęs prie damos, tarė:

— Ponia, tik jau šito gribštuko nesiųskite ieškoti kapšelio, nes tiek jį tematysite.

— O kas gi eis? — paklausė dama.

— Teks jau man, senam, eiti.

Ir nuėjo.

Varpas skambino dvylika, buvo pats karštumas, aplinkui — nė gyvos dvasios. Ulenšpygelis žodžio nepratarė, tik nusivilko naująją striukę, idant dama galėtų ant jos atsisėsti liepos paunksnėje nesibaimindama žolės drėgnumo. Pats liko šalia bestovįs ir bedūsaująs.

Ji pažiūrėjo į tą drovų vaikiuką, ir gailestis apėmė ją, ir ji paklausė, ar nepailso bestovėdamos jaunos kojelės. Jis žodžio neatsakė, o kai pasvyrėjo į jos šoną, ji pastvėrė ir priglaudė prie savo atviros krūtinės, prie kurios jam buvo taip gera, jog jai atrodė, kad nusidėtų rūstumu liepdama pasiieškot kitos pagalvės.

Tačiau grįžo prievaizdas ir pasakė kapšelio niekur neradęs.

— Aš pati jį suradau nusėdusi nuo arklio,— atsakė dama.— Atsisegęs nuo juostos, užsikabino už balnakilpės. O dabar,— tarė ji Ulenšpygeliui,— vesk mus tiesiai į Dudzelę ir pasakyk, kuo tu vardu.

— Mano patronas — šventas Tilbertas, o tai reiškia, kad esmi

greitas prie puikių dalykų; pavardė Klasas, o pramintas Ulenšpygeliu. Jeigu teiktumėtės pažvelgti į mano veidrodį, įsitikintumėte, jog visoj Flandrijoje jokia skaistrožė neprilygsta kvapniajam jūsų grožiui.

Dama nukaito ir neužpyko ant Ulenšpygelio.

O Sotkina ir Nelė verkė jo ilgai nesulaukdamos.

27

Grįžta Ulenšpygelis iš Dudzelės ir mato: prie miesto vartų stovi Nelė atsišliejusi buomo ir skabo kekę juodųjų vynuogių. Traiškydama burnoj uogą po uogos, tikriausiai ir atsigaivino, ir prisiskanavo, bet jokio džiaugsmo nepareiškė. Priešingai, atrodė nepatenkinta ir vynuoges draskė suirzusi. Buvo tokia sielvartinga, mielas veidas toks nusiminęs, liūdnas, jog Ulenšpygelio širdis suplazdėjo meilumu ir gailesčiu, ir jis, priėjęs prie jos iš užpakalio, pakštelėjo į kaklą.

O ji atgal davė jam skambų antausį.

— Nors užmušk — nieko nesuprantu,— atšovė jis.

Ji ėmė kūkčioti.

— Nele, ar nūnai fontanai bus rengiami prie miesto vartų?

— Nešdinkis,— atsakė ji.

— Negaliu nešdintis, kol tu, meilute, šitaip verki.

— Aš ne meilutė,— atsakė Nelė,— ir aš visai neverkiu!

— Ne, tu neverki, tik vanduo liejas tau iš akių.

— Nešdinsies tu ar ne? — tarė ji.

— Ne.

Drebančiomis rankutėmis ji timpčiojo už kampų suimtą prijuostę, šlapią nuo ašarų, kurios birte biro ant jos.

— Nele,— paklausė Ulenšpygelis,— ar greit giedrysis?

Ir meiliai meiliai šypsojo žiūrėdamas į ją.

— Ar tau ne vis tiek?

— Ne vis tiek: kai giedra, akys neteka,— atsakė Ulenšpygelis.

— Nešdinkis pas savo gražiąją damą brokato suknia. Prijuokinai ją ganėtinai.

Tada Ulenšpygelis uždainavo:

Kai matau aš mielą verkiant,
Plyšta man širdis perpus.

Juokas jos man lyg medus,
Ašaros — žemčiūgai brangūs.
Aš ją myliu visados...
Šen raudono gero vyno,
Neliūdėkim, mano miela!
Pastatysiu gero vyno —
Lai tik nusišypso Nelė.

— Niekingas žmogau,— tarė ji,— tu dar tyčiojiesi iš manęs.

— Nele,— atsakė jis,— esu žmogus, bet ne niekingas, nes mūsų kilminga giminė, seniūnų giminė, turi herbą, kurio *bruinbier* spalvos skyde trys sidabriškos pintos. Ar tiesa, Nele, kad Flandrijos žemėj bučinius sėjęs, antausius rinksi?

— Aš nenoriu su tavim kalbėt.

— Tai kam burną žiodai ir man tą sakai?

— Aš pykstu.

— Kai bučiuoji pikčiurną — ji pyksta, niurna, kai apkumščiuoji — tave myluoja. Na, pamyluok mane, meilute, aš juk apkumščiavau tave.

Nelė atsigręžė. Jis išskėtė rankas, ji puolė jam į glėbį vis dar verkdama ir tarė:

— Tu ten daugiau neisi, Tili?

Bet jis neatsakė, nes neturėjo kada: spaudė drebančius jos pirštukus ir lūpomis braukė karštas ašaras, krintančias Nelei iš akių it stambūs audroto lietaus lašai.

28

Tuo metu Gentas, Flandrijos sostinė ir imperatoriaus Karolio prakilnioji motina, atsisakė mokėti savąją paramos dalį, kurios reikalavo sūnus.[27] Per jį, Karolį, taip išbaigė pinigus, kad visai neturėjo. Tai buvo didis nusikaltimas, ir Karolis nusprendė pats nuvykęs už tai nubausti.

Nes sūnaus vėzdas yra visų skaudžiausias motinos nugarai.

Pranciškus Ilganosis[28], jo priešas, pasiūlė jam žygiuoti per Prancūziją. Karolis taip ir padarė. Ten, užuot paimtas į nelaisvę, jis buvo imperatoriškai sutinkamas ir visaip lepinamas. Toks jau saisto valdo-

vus aukščiausias susitarimas dėl savitarpės pagalbos prieš savo pačių gyventojus.

Karolis ilgai stovėjo Valansjene, neišsiduodamas, kad pyksta. Jo prakilnioji motina gyveno sau be jokios baimės, įsitikinusi, kad sūnus imperatorius atleis teisėtą jos atsisakymą.

Karolis su keturiais tūkstančiais raitelių priartėjo prie miesto sienų. Jį lydėjo Alba ir princas Oranietis.[29] Prastuomenė ir smulkieji amatininkai mielai būtų sutrukdę sūnui įžengti į miestą ir sukėlę ant kojų aštuoniasdešimt tūkstančių vietinių bei aplinkinių vyrų, bet pasipriešino *hoogh-poorters*, miesto turtuoliai, iš baimės, kad neįsigalėtų liaudis. Taip motina vis dėlto būtų galėjusi į miltus sutrinti savo sūnų su keturiais tūkstančiais jo raitelių. Bet jinai jį mylėjo, net smulkieji amatininkai, ir tie vėlgi juo patikėjo.

Karolis irgi ją mylėjo, bet tiktai dėl pinigų, kurių dar ir dar norėjo iš jos gauti, nors jau buvo skrynias prisipylęs.

Užėmęs Gentą, visur išdėstė karinius postus, įsakė sargybiniams dieną naktį patruliuoti gatvėse. Paskui su didele pompa jis paskelbė miestui nuosprendį.

Žymūs piliečiai turėjo su virve ant kaklo atvykti prie jo sosto ir viešai savo kaltę išpažinti; Gentas buvo apkaltintas brangiausiai kainuojančiais nusikaltimais, kaip antai: neištikimumu, sutarčių sulaužymu, valdžios neklausymu, maištu, sukilimu ir jo didenybės įžeidimu. Imperatorius pareiškė panaikinąs visas ir bet kokias privilegijas, teises, laisves, papročius, panaudas, o įsipareigodamas ateičiai, užtikrino, lyg būtų ponas Dievas, kad nuo šiol jo įpėdiniai, perimantys Nyderlandų senjoriją, prisieks laikytis tik *Concessio Carolina*[30], vergovės rašto, jo nūnai suteikiamo miestui.

Jis įsakė su žeme sulyginti Sen Bavo abatiją tam, kad jos vietoje pastatydintų tvirtovę, iš kurios būtų galima laisvai sviediniais skvarbyti savo motinai krūtinę.

Kaip geras sūnus, skubąs užvaldyti palikimą, konfiskavo visus Gento turtus: pajamas, namus, artileriją, šaudmenis.

Laikydamas jį pernelyg gerai ginamu, įsakė nuversti Raudonąjį bokštą, Rupūžės Skylės bokštą, miesto vartus Bramportą, Stenportą, Valportą, Ketelportą ir daug kitų, dailinte išdailintų, kalte iškaltų it brangenybės iš akmens.

Kai paskui atvykę svetimšaliai teiraudavosi kits kito:

— Už ką taip išgirtas šitas nykus ir niekuo nepasižymintis miestas?

Gyventojai atsakinėdavo:

— Imperatorius Karolis ką tik nujuosė jo brangiąją juostą.

Ir gėda, ir pikta buvo jiems tai sakyti. Ir iš vartų griuvėsių imperatorius gavo plytų savo tvirtovėms mūryti.

Norėdamas Gentą įstumti į skurdą, nes tik šitokioje padėtyje atsidūręs negalės nei triūsu, nei pramone, nei pinigais priešintis drąsiesiems jo sumanymams, priteisė sumokėti atsisakytąją paramos dalį — keturis šimtus tūkstančių aukso florinų karoliusų — ir dar vienkartinę šimto penkiasdešimt tūkstančių karoliusų baudą, o kasmet dar po šešis tūkstančius kaip amžinąją duoklę. Už kitados gautą paskolą imperatorius turėjo mokėti miestui palūkanų po šimtą penkiasdešimt sidabro livrų. Dabar jėga atsiėmė savo skolinius įsipareigojimus. Taip mokėdamas skolas, jis išties pralobo.

Jis, tieksyk naudojęsis savo prakilniosios motinos širdingumu bei paslaugomis, ėmė ir suvarė durklą jai į krūtinę ieškodamas kraujo, kadangi pieno davė nepakankamai.

Paskui pažvelgęs į *Roelandt,* puikųjį varpą, įsakė pakarti ant jo kankalo tą, kuris skambino pavojų, šaukdamas miestą ginti savo teises. Nepagailėjo jis Rulanto, savo motinos liežuvio, bylojančio Flandrijai; Rulanto, išdidžiojo varpo, bylojančio apie save:

Als men my slaet, dan is't brandt,
Als men my luyt, dan is't storm in Vlaenderlandt.

Kai aš skambu,— vadinas, siaučia gaisro liepsna,
Kai aš gaudžiu,— vadinas, Flandrijoj audra.

Pripažinęs, kad motina pernelyg garsiai bylojusi, jis nukėlė varpą. Ir aplinkinių lygumų gyventojai sakė, jog Gentas mirė todėl, kad sūnus geležinėmis replėmis išplėšė savo motinai liežuvį.

29

Tai atsitiko giedrą gaivų pavasarį, kai meiliai bunda žemė. Sotkina siuvo prie atviro lango, Klasas niūniavo, o Ulenšpygelis lauke, uždėjęs Titui Bibului Šnufijui teisėjo kepurę, žiūrėjo, kaip tas kiloja letenėles, sakytum nuosprendį skelbia, o iš tiesų šuo taikstėsi nusimesti tą galvos apdangalą.

Staiga Ulenšpygelis užtrenkė langą, įbėgo į kambarį ir ėmė šokinėt ant kėdžių ir stalų ištiesęs rankas į lubas. Sotkina ir Klasas susiprotėjo, kad vaikas taip duodasi norėdamas sugauti dailučiuką mažučiuką paukštelį, kuris, sparneliais plakdamas, čypsėjo iš baimės, prigludęs prie sijos lubų kampe.

Kai Ulenšpygelis jau buvo besugaunąs jį, Klasas gyvai pasiteiravo:

— Ko tu taip šokinėji?

— Noriu jį sugauti,— atsakė Ulenšpygelis,— įkišti į narvelį, lesinti grūdais, kad man giedotų.

Tuo tarpu paukštelis, išgąstingai čypsėdamas, purpsėjo po kambarį, daužėsi į langų stiklus.

Ulenšpygelis tol šokinėjo, kol Klasas uždėjo savo sunkią ranką jam ant peties ir tarė:

— Tu sugauk jį, įkišk į narvelį, kad jis tau giedotų. O aš tave įkišiu į narvą, užšaunamą tvirtais geležiniais virbais, kad irgi giedotum. Tu mėgsti bėgioti, bet nebegalėsi. Būsi pavėsy bežvarbstąs ir saulėj bekaistąs. Paskui kokį sekmadienį mes išeisim užmiršę palikt tau maisto, grįšim tiktai ketvirtadienį ir rasim namie Tilį iš bado nebegyvą, sustingusį.

Sotkina pravirko. Ulenšpygelis šūstelėjo į priekį.

— Ką tu darai? — paklausė Klasas.

— Atveriu langą paukščiui,— atsakė Ulenšpygelis.

Ir iš tikro paukštis, o tai buvo dagilis, išlėkė pro langą ir, linksmai sučirpsėjęs, it strėlė pakilo į orą, paskui nutūpė netoliese ant obels, snapu susidailino sparnus, pasipurtė ir, piktumu nesitverdamas, paukštiška savo šneka ėmė plūsti Ulenšpygelį.

Tada Klasas tarė:

— Sūnau, niekada neatimk nei žmogui, nei gyvūnui laisvės, to didžiausio turto šiame pasauly. Leisk kiekvienam žvarbstančiam eit į saulę, o sukaitusiam į pavėsį. Ir tegul Dievas teisia jo šventą didenybę už tai, kad, suvaržęs tikėjimo laisvę Flandrijos šaly, uždarė vergovės narve prakilnųjį Gentą.

30

Pilypas, vedęs Mariją Portugalę[31], jos pasogines valdas prijungė prie Ispanijos karūnos. Jiedviem gimė sūnus Don Karlas, žiaurus nevisprotis. Bet Pilypas visai nemylėjo žmonos!

Gimdyvės būklė komplikavosi. Prie jos lovos buvo freilinos, tarp jų ir kunigaikštienė Alba.

Pilypas dažnai palikdavo ją vieną, nes eidavo žiūrėti eretikų sudeginimo. Dvariškiai, vyrai ir moterys, sekė jo pavyzdžiu. Tą pat darė ir kunigaikštienė Alba, prakilnioji gimdyvės karalienės slaugė.

Tuo metu oficialas suėmė vieną skulptorių flamandą, Romos katalikų tikėjimo, už tai, kad trenkęs savo kaltu per veidą Dievo motinos statulai, kai užsakovas vienuolis atsisakė sumokėti sulygtąją kainą, ir pasakęs, jog verčiau sunaikinsiąs savo darbą, negu atiduosiąs pusdykiai.

To vienuolio įskųstas kaip ikonoklastas, skulptorius po žiaurių kankinimų buvo pasmerktas gyvas sudeginti.

Kankinant jam buvo svilinamos papadės. Ir jis, apvilktas san benito[32], visą kelią iš kalėjimo iki laužo eidamas šaukė:

— Nupjaukit kojas! Nupjaukit kojas!

Ir Pilypas, iš tolo girdėdamas jo šauksmą, buvo patenkintas, bet nesijuokė.

Freilinos išėjo į sudeginimą, o įkandin jų — kunigaikštienė Alba, kuri, išgirdusi šaukiant skulptorių flamandą, panūdo pasižiūrėti reginio ir paliko karalienę vieną.

Kai pasirodė Pilypas su savo aukštais pareigūnais, princais, grafais, arklininkais ir damomis, budelis prirakino skulptorių ilga grandine prie stulpo, apsupto degančiu ratu iš šiaudų kūlių bei žabinių, kurie turėjo jį lėtai čirškinti, jei norės, nesitraukdamas nuo stulpo, išvengti smarkios ugnies.

Ir visi smalsiai stebėjo, kaip išrengtas ar mažne išrengtas skulptorius stengiasi įtempti visą savo dvasios jėgą prieš liepsnos kaitrą.

Tuo metu gimdyvės lovoj begulinti karalienė troškulį pajuto. Pamatė dubenyje pusę meliono. Išsiropštusi paėmė ir kąsnelis po kąsnelio švariai suvalgė.

Nuo šalto minkštimo ją pradėjo pilti prakaitas, krėsti drebulys. Kaip susmuko ant grindų, taip ir nebegalėjo pasikrutinti.

— O, jei kas mane nuneštų į lovą, aš sušilčiau! — tarė ji.

Ir sulig tais žodžiais išgirdo vargšo skulptoriaus šauksmą:

— Nupjaukit kojas!

— O! — tarė karalienė Marija.— Argi šuo jau iškauks mane?

Tą mirksnį skulptorius, regėdamas vien priešiškus ispanų veidus aplink, pagalvojo apie Flandriją, narsuolių žemę, sukryžiavo ant

krūtinės rankas ir, ilga grandine velkinas, nužingsniavo prie liepsnojančių šiaudų bei žabinių; stodamasis ant jų, prabilo:

— Taip miršta flamandai savo ispanų budelių akivaizdoje. Ne man, o jiems nupjaukit kojas, idant daugiau nebėgiotų į žudynes! Tegyvuoja Flandrija! Tegyvuoja per amžių amžius!

Ir už tą išdidžią laikyseną damos plojo ir šaukė jam pasigailėjimo.

Ir jis numirė.

Karalienė Marija visa tirtėjo, verkė, kaleno dantimis nuo artėjančios mirties šalčio, o kai kojos rankos pastyro, pratarė:

— Paguldykit mane į lovą, kad sušilčiau.

Ir ji numirė.

Ir taip pagal Katlinos, gerosios žyniuonės, pranašavimą Pilypas visur sėjo mirtį, kraują, ašaras.

31

O Ulenšpygelis ir Nelė švelniai mylėjo vienas antrą.

Buvo balandžio pabaiga, visi medžiai, žiedais apsikaišę, visi augalai, pilni syvų, laukė ateinant į žemę Gegužio, kuris atmarguoja su povu nelyginant su puokšte gėlių ir liepia lakštutėms lakštuoti šakose.

Ulenšpygelis ir Nelė dviese klajodavo takais. Nelė abiem rankom laikydavosi įsitvėrusi jo parankės. Labai stalgus prie to žaidimo Ulenšpygelis dažnai apkabindavo ją per liemenį sakydamas, jog taip geriau ją laikyt. Ir ji būdavo laiminga, bet nekalbėdavo.

Vėjas pūkštė takais pievų kvapus; toli ilgesingai ošė saulėje jūra; Ulenšpygelis it kipšaitis dideliai mandravo, o Nelė it rojaus šventuolėlė dideliai sarmatijosi savo džiaugsmo.

Ji padėdavo galvą Ulenšpygeliui ant peties, jis paimdavo ją už rankų ir eidamas bučiuodavo į kaktą, skruostus, į mielas lūpas. Bet ji nekalbėdavo.

Po kurio laiko nuleipę, ištroškę užsukdavo pas ūkininką pieno, bet troškulio juo nenumalšindavo.

Ir jiedu sėsdavosi kanalo pakrašty ant žolės. Nelė, visa pabalusi, būdavo susimąsčiusi. Ulenšpygelis baikščiai žvelgdavo į ją.

— Tau liūdna? — klausdavo ji.

— Taip,— atsakydavo jis.

— Kodėl?

— Pats nežinau. Bet tos obelys ir vyšnios, žiedais apsikaišiusios, ta tvankuma lyg prieš perkūniją, tos raudonai besiskleidžiančios saulutės lankose, baltutėlaitė gudobelė šalimais, gyvatvorėj... Kas pasakys, ko man taip ilgu, ko mane vis ima pagunda numirt, užmigt? O kai tik išgirstu medžiuose bundant paukščius, kai tik pamatau parlėkusias kregždes, smarkiau suplaka širdis, ir tada norisi eit toliau už saulės, už mėnulio. Tai man šalta, tai karšta. Ak, Nele, norėčiau nebūt visai arba dovanot tūkstantį gyvenimų tai, kuri mane pamils...

Džiaugsmingai šypsodama, ji žvelgė į Ulenšpygelį, bet nekalbėjo.

32

Vėlinių dieną Ulenšpygelis su keliais išdykėliais vienmečiais išėjo iš Dievo motinos bažnyčios. Lamė Gudzakas buvo priklydęs prie jų nelyginant ėriukas vidury vilkų.

Lamė juos gerai vaišindavo, nes per šventes ir sekmadieniais gaudavo iš motinos po tris patarus.

Tuo tikslu nukako jis su savo draugais į *In den Rooden Schildt*, *Raudonąjį Skydą*, pas Janą van Libekę, kuris jiems atnešė kortreikinio *dobbel-knollaert*.

Nuo gėrimo įkaitus, išėjo kalba apie maldas, ir Ulenšpygelis tiesmukai pareiškė, kad mišios už mirusius tik kunigams naudingos.

Bet jų šutvėje būta judo: jis įdavė Ulenšpygelį kaip eretiką. Nepadėjo nei Sotkinos ašaros, nei Klaso prašymai, Ulenšpygelis buvo suimtas ir uždarytas į kalėjimą. Mėnesį ir tris dienas išsėdėjo jis vienas rūsy su grotomis. Tris ketvirtadalius jo davinio suvalgydavo sargas. Per tą laiką buvo surinktos žinios apie jo gerą ir blogą vardą. Nustatyta, kad jis tik bjaurus pašaipūnas, perdėm iš artimo juokęsis, tačiau nei prieš Šviespatį Dievą, nei prieš švenčiausiąją mergelę, nei prieš šventuosius niekada neburnojęs. Dėl to sprendimas buvo švelnus; mat kaltininkas galėjo būti karšta geležimi įženklintas į veidą ir rykštėmis kruvinai nuplaktas.

Atsižvelgdami į jo jaunumą, teisėjai paskyrė tik tokią bausmę: eiti vienmarškiniam, plika galva, basam ir žvake nešinam paskui kunigus su pirma iš bažnyčios išžygiuojančia procesija.

Tai buvo Šeštinės.

Procesijai prieš suplaukiant atgal į vidų, Ulenšpygelis, kaip buvo prisakyta, sustojo priebažnytyje ir sušuko:

— Dėkoju Šviespačiui Jėzui Kristui! Dėkoju kunigams! Jų maldos yra saldžios ir netgi gaivinančios toms sieloms, kurios pateko į skaistyklą, nes kiekviena *Ave* — tai rėčka vandens, krintanti joms ant nugaros, o kiekvienas *Pater* — visas kubilas.

Ir žmonės jo klausėsi kuo dievobaimingiausiai, šypsnio betgi nesulaikydami.

Per Sekmines jis vėl turėjo eiti su procesija — vienmarškinis, plika galva, basas ir žvake nešinas. Sugrįžęs į priebažnytį su žvake, pagarbiai laikoma rankoj, Ulenšpygelis nesusilaikė nepasimaivęs prieš prabildamas garsiai ir aiškiai:

— Jeigu krikščionių maldos yra didis palengvinimas toms sieloms, kurios pateko į skaistyklą, tai mūsų Dievo motinos bažnyčios dekanas, šventas vyras, nepriekaištingai praktikuojantis visas dorybes, savo maldomis geba taip puikiai malšinti deginamųjų skausmus, jog ugnis akies moju virsta šerbetu. Tik budeliams velniams netenka jo nė trupinėlio.

Žmonės — vėl jo klausytis kuo dievobaimingiausiai, vėl šypsnio nesulaikyti, dekanas — šieptis, smagiai, ganytojiškai.

Daugiau Ulenšpygelio laukė ištrėmimas trejiems metams iš Flandrijos su sąlyga, kad, piligrimu nukeliavęs į Romą, parsineš iš ten popiežiaus absoliuciją.

Už tą sprendimą Klasas gavo sumokėti tris florinus; dar vieną floriną davė sūnui ir įtaisė piligrimo rūbą.

Kai atėjo išvykimo diena, susikrimtęs Ulenšpygelis apkabino Klasą ir Sotkiną, savo motiną sielvartingąją, ašaromis plūstančią. Jiedu ir miestiečiai bei miestietės jį lydėjo gerą kelio galą.

Klasas, parėjęs namo, tarė žmonai:

— Kūmuže, itin žiauru taip nubausti tokį jauną bernelį. Už kelis paikus žodžius dabar jam šita didelė bausmė.

— Tu verki, mano vyre,— tarė Sotkina.— Tu myli jį labiau, negu parodai, nes tavo kūkčiojimas — vyro rauda, liūto rauda.

Bet jis neatsakė jai.

Nelė buvo pasislėpusi daržinėje, kad niekas nematytų, jog ir ji apverkia Ulenšpygelį. Iš tolo sekė paskui Sotkiną ir Klasą, miestiečius bei miestietes; pamačiusi, kad jos draugužis vienas beeinąs, pribėgo ir puolė jam ant kaklo sakydama:

— Ten tu rasi daug gražių damų.

— Gal ir gražių,— atsakė Ulenšpygelis,— bet skaisčių kaip tu — ne, nes visos jos yra saulės nurudintos.

Ilgą kelią jiedu ėjo drauge; Ulenšpygelis, visas paskendęs savo mintyse, retkarčiais pratardavo:

— Atmokėsit jūs man už savo mišias už mirusius.

— Kokias mišias? Kas atmokės? — klausinėjo Nelė.

Ulenšpygelis į tai:

— Visi dekanai, klebonai, klierikai, zakristijonai bei kiti pašlemėkai, nuo didelio iki mažo, kurie mus paistalais peni. Jeigu būčiau doras rankpelnys, jie, išsiųsdami mane į piligrimystę, atimtų iš manęs trejų metų uždarbį. Dabar Klaso kišenė turi kentėti. Už tuos trejus metus atsiimsiu iš jų šimteriopai ir mišias už mirusius jiems taip pat atgiedosiu — jų pačių pinigais.

— Aiman, Tili, būk atsargus: jie tave gyvą sudegins,— tarė Nelė.

— Aš nedegu ugny,— atsakė Ulenšpygelis.

Ir jiedu išsiskyrė: ji — su ašaromis, jis — susikrimtęs ir įširdęs.

33

Keliaudamas per Briugę trečiadienį — turgaus dieną — Ulenšpygelis pamatė budelį su parankiniais, kurie vedė moterį, o apspitusi didžiulė minia kitų moterų šaukė, koneveikė ją bjauriausiais žodžiais.

Iš kikliko, nusagstyto raudonom skiautėm, iš teisingumo akmens, geležinėm grandinėm kabančio jai ant kaklo, Ulenšpygelis susiprotėjo, jog ta moteris pelnikavo jaunu gražiu savo dukterų kūnu. Viena kūmužė jam pasakė, kad ji vardu Barba, Jasono Dariu pati, ir šitokiu apdaru būsianti vedama iš aikštės į aikštę ir sugrąžinta į Didžiąją turgavietę, kur jos laukiąs ešafotas. Ulenšpygelis ją nulydėjo drauge su burnojančia minia. Kai į Didžiąją turgavietę atgal sugrąžinta nusikaltėlė buvo pastatyta ant ešafoto ir pririšta prie stulpo, budelis padėjo priešais ją velėnos gabalą, reiškiantį kapą.

Kūmužė taip pat pasakė Ulenšpygeliui, kad prieš tai ji buvusi kalėjime nuplakta.

Išėjęs iš turgavietės, sutiko Henriką Marišalį, ubagą balamūtą, kabojusį kilpoj Vest Ipro kaštelionijoj: net parodė bruožulį ant kaklo. Pasakojosi išsigelbėjęs nuo mirties jau ore bekyburiuodamas viena tokia baisiai gera malda į Halės Dievo motiną, kad išties per stebuklą

kilpa nustojo veržusi, o kai tik teisėjai, sosto ir kaštelionijos, pasišalinę, virvė bemat nutrūkusi, o jis nukritęs ant žemės gyvas ir sveikas.

Bet Ulenšpygelis vėliau patyrė, kad tas iš kilpos išsigelbėjęs balamūtas buvo ne tikras Henrikas Marišalis, o apsišaukėlis; kad jis galėjo nedraudžiamai valkiotis skleisdamas savo melagystę, nes turėjo prie savęs raštą, pasirašytą paties Halės Dievo motinos bažnyčios dekano, kuris matė, kaip šito Henriko Marišalio pasakojimo paveikti plūste plūsta į jo bažnyčią ir gausiai aukoja visi tie, kas užuodžia kartuves, iš arti ar toli. Ir dar ilgai Halės Dievo motina buvo pravardžiuojama Pakaruoklių Dievo motina.

34

Kaip tik tuo metu inkvizitoriai ir teologai antrusyk atkreipė imperatoriaus Karolio dėmesį į tai, kad Bažnyčia žūstanti; kad jos autoriteto nebepaisoma; kad jeigu jis ir laimėjęs tiek garsių pergalių, tai už jas turįs būti dėkingas katalikybei, kuri savo maldomis imperatoriškąją galią aukštai jo soste laikanti.

Vienas Ispanijos arkivyskupas paprašė jį nukirsdinti šešis tūkstančius galvų arba sudeginti tiek pat kūnų, idant pragaištingoji liuteroniškoji erezija Nyderlanduose būtų išrauta su šaknimis. Jo šventai didenybei pasirodę to per maža.

Štai kodėl visur, kur tik ėjo, vargšas įgąsdintas Ulenšpygelis matė vien galvas ant stulpų, jaunas merginas, įkištas į maišus ir gyvas mėtomas į upes, nuogai išrengtus vyrus, paguldytus ant rato ir mušamus geležiniais strypais, duobėse moteris, žemėm užbertas, ir budelį, šokantį joms ant krūtinių, kad jas sulaužytų. O nuodėmklausiai už kiekvieną, prieš tai per išpažintį prašiusį atleidimo už savo paklydimus, gaudavo po dvylika sū.

Levene jis matė, kaip budeliai iškart sudegino trisdešimt liuteronų, laužą užkūrę patrankiniu paraku. Limburge jis matė, kaip visa giminė — vyrai ir žmonos, dukros ir žentai — giedodami psalmes, ėjo į bausmės vietą. Vyras, senyvo amžiaus, deginamas šaukė.

Ir Ulenšpygelis su baime ir širdgėla keliavo per tą nelaimingą žemę.

35

Laukuose jis pasipurtydavo kaip paukštis, kaip nuo grandinės nutrūkęs šuo. Medžiai, pievos ir skaisti saulė drūtino jo širdį.

Po trijų dienų žygio jis atsidūrė Briuselio apylinkėse, pasiturinčioje Uklės bendruomenėje. Pro *Rago* traktierių kai ėjo, pamasino dangiškas frikasė kvapas. Kažkoks nedidukas balamūtas, užvertęs galvą, mėgavosi padažų aromatu. Ulenšpygelis paklausė jį, kieno garbei kylą į dangų tie puotos smilkalai. Tas atsakė, kad čia po mišparų turį susirinkti Šauniųjų Marmūzių broliai paminėti bendruomenės išvadavimo kadainykščių moterų bei merginų pastangomis. Ulenšpygelis, iš tolo pamatęs kartį su *papegay*, o aplink ją lankais ginkluotas kūmužes, paklausė, negi moterys nūnai lankininkėmis pasidariusios.

Balamūtas, gerdamas padažų kvapsnius, atsakė, kad prie Gerojo Kunigaikščio[33] tie patys lankai, kai juos pastvėrusios Uklės moterys, pasiuntę pas Abraomą daugiau kaip šimtą plėšikų.

Ulenšpygeliui knietė daugiau ką sužinoti, bet balamūtas pasisakė esąs tiek išalkęs ir ištroškęs, kad burnos daugiau nebegalįs aušint,— nebent jis jam duotų patarą užvalgyti ir atsigerti. Ulenšpygelis iš gailesčio taip ir padarė.

Susičiupęs patarą, balamūtas šmurkštelėjo į *Rago* traktierių nelyginant lapė į vištidę ir pergalingai sugrįžo dešros pusrinte ir duonos kepalu nešinas.

Staiga pasigirdo malonūs būgnelių ir violų garsai, ir Ulenšpygelis išvydo pulką šokančių moterų, o jų vidury — vieną gražią kūmužę su auksine grandine ant kaklo.

Balamūtas, jau sotus ir patenkintai šypsodamas, pasakė Ulenšpygeliui, kad ta jauna graži kūmužė — tai lankininkių karalienė, vardu Mitjė, seniūno mesiro Renonkelio pati. Paskui paprašė jį šešių liarų išgert; tas jam davė. Šitaip pavalgęs ir išgėręs, balamūtas klastelėjo įsauly ant žemės ir ėmė nagais dantis rakinėtis.

Lankininkės, pastebėjusios Ulenšpygelį piligrimo rūbu, ėmė suktis aplink jį ratu sakydamos:

— Sveikas, dailusis piligrime! Ar iš toli keliauji, piligrime jaunasis?

Ulenšpygelis atsakė:

— Aš keliauju iš Flandrijos, krašto puikaus ir lobingo įsimylėjusių mergaičių.

Ir jis melancholiškai pagalvojo apie Nelę.

— Koks tavo nusikaltimas? — paklausė jos liovusios šokti.

— Toks didelis, kad išpažint nedrįsčiau. Bet ir kiti mano daiktai nemaži.

Tos — juoktis, teirautis, už ką turįs šitaip keliaut su kuikiu, terba, sraigių kriauklėmis[34].

— Ogi kad pasakiau, jog mišios už mirusius naudingos kunigams,— truputį pamelavo jis.

— Kas be ko, jos duoda jiems skambančiųjų,— atsakė jos,— bet naudingos ir sieloms skaistykloje.

— Nesu ten buvęs,— atsakė Ulenšpygelis.

— Ar nenori užvalgyt su mumis, piligrime? — paklausė mieliausioji lankininkė.

— Noriu,— atsakė jis,— ir užvalgyt su jumis, ir suvalgyt tave ir visas iš eilės, nes jūs — karališki kąsniai, ir triaukšti juos daug skaniau negu startas, strazdus ar perkūno oželius.

— Dievas tave pripenės,— atsakė jos.— Lauko paukščiai — neįperkami.

— Kaip ir jūs visos, meilutės,— atsakė jis.

— Žiūrint kuri,— atšovė jos.— Bet mes čia atvykom ne parduoti.

— O duoti? — paklausė jis.

— Duodam,— atsakė jos,— pipirų, jei kas per daug pristoja. Dar kiek — ir nukulsim tave kaip rugių stirtą.

— Prikandu liežuvį.

— Einam valgyt,— pasiūlė jos.

Jis nusekė paskui jas į traktieriaus kiemą, smagumu nesitverdamas, kad aplink regi tuos skaisčius veidus. Staiga išvydo, kaip į kiemą su didele ceremonija, su vėliava, trimitu ir būgneliu, suėjo Šauniųjų Marmūzių broliai, patogiai nešiojantys linksmą savo brolijos vardą. Kadangi jie smalsiai sužiūro į Ulenšpygelį, moterys pasakė, jog tai piligrimas, sutiktas kelyje; už tai, kad jo marmūzė joms pasirodžiusi esanti ne mažiau šauni kaip jų vyrų bei sužadėtinių, jos paprašiusios jį neatsisakyti dalyvauti rengiamoje puotoje.

Gerai sakančios, pripažinę tie, o vienas kreipėsi į jį:

— Piligrimaujantis piligrime, ar nenorėtum atlikt piligrimystės per padažus ir frikasė?

— Leisčiaus į ją batais septynmyliais,— atsakė Ulenšpygelis.

Jau jis buvo bežengiąs su jais į puotos salę, tik žvilgt — gi Paryžiaus vieškeliu tuzinas aklųjų betraukiąs. Kai jie, skųsdamiesi alkiu ir troškuliu, jau susilygino su Ulenšpygeliu, tas sau vienas pasakė, kad

šįvakar jie karališkai pavakarieniaus Uklės dekano lėšomis — mišioms už mirusius atminti.

Priėjo ir tarė jiems:

— Šekit devynis florinus ir eikit pavalgyt. Užuodžiat frikasė kvapą?

— Aiman! — atsakė jie.— Per pusmylį, bet kas iš to?

— Pavalgysit už tuos devynis florinus, kuriuos dabar gavot,— tarė Ulenšpygelis, bet nieko jiems nedavė.

— Telaimina tave Dievas,— atsakė jie.

Ir, Ulenšpygelio pavedėti, susitalpino aplink mažąjį stalą, o tuo tarpu Šauniųjų Marmūzių broliai su savo kūmužėmis bei mergužėmis užėmė didįjį.

Užsitikrinus devyniais florinais, ir šneka visai kita.

— Traktierininke,— išdidžiai pareiškė aklieji,— nešk šen viską, ką turi geriausio iš valgių bei gėrimų.

Traktierininkas, ką tik girdėjęs pokalbį apie devynis florinus, pamanė, kad pinigai jų mašnose, ir paklausė, ko pageidautų.

Tada vienas per kitą jie visi ėmė šaukti:

— Žirnių su lašiniais, ragu iš jautienos, veršienos, avienos ir vištienos.— O dešrelės kam padarytos — šunims? — Kas, užuodęs, pro šal eidamas, dešras, kraujines ir kepenines, nečiupo jų už pakarpos? Mačiau aš jas, deja! kai mano vargšės akys buvo man žvakės.— Kur *koekebacken*, kepti su Anderlechto sviestu? Jie čirškia krosnyje, skanūs, traškūs, alaus šaukiantys.— Kas pakiš man po nosim kiaušinių su kumpiu arba kumpio su kiaušiniais, tų švelnių gerklės brolių, draugų? — Kur jūs, dangiškosios *choesels*? Ten tu, išdidi mėsa, plaukioji sau tarp inkstų, gaidžių skiauterių, saldmėsių, jaučių uodegų, avių kojų ir gausybės svogūnų, pipirų, gvazdikėlių, muškato riešuto, ir tas viskas troškinama garais, užpylus tris pintas baltojo, kad padažas pasidarytų.— Kas malonės privesti prie manęs jus, dieviškosios kiaulinės dešros, kurios esat tokios gerutės, jog ryjamos nė žodžio nepratariat? Bene būsit atgabentos tiesiai iš *Luyleckerland*, iš derlaus krašto, garsėjančio laimingais dykaduoniais, nesibaigiančių padažų smaguriais. Bet kur jūs, sausi lapai rudenio pernykščio? — Aš noriu keptos avienos kulšies su pupomis.— Man kiaulės sultonų, tai yra ausų.— Man startų rožančiaus, perkūno oželiai lai bus didieji karoliukai kalbėti *Pater*, o koplūnas — kryželis kalbėti *Credo*[35].

Traktierininkas ramiai atsakė:

— Gausit omleto iš kapos kiaušinių, o keliarodžius stulpus jūsų

šaukštams vesti atstos pusšimtis karštutėlių kraujinių dešrų, į šitą valgio kalną susmeigtų, o prie to dar *dobbel-peterman*: tatai bus upė.

Vargšams akliesiems seilė tįso besiklausant. Jie tarė:

— Nešk šen ir kalną, ir stulpus, ir upę.

O Šauniųjų Marmūzių broliai ir jų kūmužės, sėdėdami drauge su Ulenšpygeliu už stalo, šnekėjo, kad šiandien akliesiems — neregimo baliaus diena ir kad jie, vargšai, dėl to nustosią pusės malonumo.

Kai traktierininkas, padedamas keturių virėjų, įbogino omletą, papuoštą petražolėm ir nasturtėm, aklieji vos nesugriuvo į jį ir jau stvėrė ėst nešvariom rankom, bet traktierininkas sąžiningai, nors ir ne be didelių pastangų, įdėjo kiekvienam po priklausančią porciją.

Lankininkes graudumas ėmė bežiūrint, kaip aklieji tik ėda, tik punta šnarpšdami iš pasitenkinimo; jie buvo taip išbadėję, jog dešras rijo kaip austres. *Dobbel-peterman* garmėjo jiems į pilvus it kaskados nuo kalnų viršaus.

Savo dubenis išsveitę, jie vėl pareikalavo *koekebacken*, startų ir naujų frikasė.

Bet traktierininkas atnešė jiems tiktai didžiulį pusdubenį jautienos, veršienos ir avienos, gausiai užpiltos skaniu padažu. Porcijomis nebedalijo.

Kai aklieji, rankas sukišę lig alkūnių, išmakojo su duona padažą ir tesugraibė viso labo kas kauliukus nuo muštinių, kas veršio mentes, avies kulšikaulius, o kas netgi jaučio nasrus, kiekvienas pamanė, jog mėsa bus kliuvusi kaimynui, ir kad pasiuto vienas kitam į snukį grūst kaulus.

Šauniųjų Marmūzių broliai, kiek tik gana prisijuokę, dalį valgių nuo savo šventinio stalo iš gailesčio perdėjo vargšams į pusdubenį, ir, ieškantys ten kovos kaulo, aptikdavo tai strazdą, tai viščiuką, tai vieversių porelę; tuo tarpu kūmužės, atvertusios jiems galvas, kliukino briuseliška vyną į jų koseres, daug pakeliančias. Aklieji grabinėjo geisdami patirti, iš kur imasi tie ambrozijos srautai, tačiau, be sijono, nieko daugiau neužčiupdavo, o ir to neįstengdavo sulaikyt — beregint išsprūsdavo.

Tad juokėsi jie, gėrė, valgė, dainavo. Kai kurie, užuodę mielas kūmužes, bėgiojo po salę visai apdują, meilės sugundyti, bet vyliūgės juos klaidindavo: pasislėpusios už Šauniųjų Marmūzių brolio, sakydavo jiems: „Pabučiuok mane". Tie taip ir darydavo, bet vietoj moteriško veido pabučiuodavo barzdotą vyrą, kuris dar juos ir aprėkdavo.

Šauniųjų Marmūzių broliai dainą užtraukė, aklieji taipogi. O links-

mos kūmužės, regėdamos jų džiaugsmą, su pasitenkinimu meiliai šypsojo.

Kai smaguringosios valandos jau baigėsi, *baes* tarė:

— Pavalgėt, išgėrėt gerai, o dabar mokėkit man septynis florinus.

Kiekvienas dievažijosi piniginės neturįs ir rodė į kaimyną. Iš to vėlgi kilo tarp jų mūšis: visi stengėsi tūkstelėti kits kitam su koja, su kumščiu, su galva, bet negalėjo ir daužė ant laimės, nes Šauniųjų Marmūzių broliai, matydami, kur kas taiko, skubiai atitraukdavo vieną nuo kito. O smūgiai — tik piltis, tik piltis į orą. Vienas betgi kažkaip nelemtai pataikė į veidą *baes*, kuris supykęs juos iškrėtė ir per visus rado, be rožančių, vienerius senus škaplierius[36], septynis liarus ir tris kelnių sagas.

Jis baudėsi juos uždaryt į kiaulių migį ir tol laikyt vien duona ir vandeniu, kol kas nors už juos sumokės, ką skalni paliko.

— Ar sutinki,— tarė Ulenšpygelis,— kad aš laiduočiau už jų skolą?

— Sutinku,— atsakė *baes*,— jeigu kas nors laiduos už tave.

Tai padaryti buvo beketiną Šauniųjų Marmūzių broliai, bet Ulenšpygelis sulaikė juos sakydamas:

— Aš susirasiu dekaną, ir jis laiduos.

Turėdamas galvoj mišias už mirusius, Ulenšpygelis nukako pas dekaną ir jam apsakė, taip ir taip, *Rago* šeimininkas, velnio apsėstas, nieko kito nešnekąs, kaip vien apie kiaules ir akluosius, tai kiaulės suėdusios akluosius, tai aklieji suėdę kiaules įvairiais šventvagiškais kepsnių bei frikasė pavidalais. *Baes*, priepuolių kamuojamas, namie viską išdaužęs, ir jis, Ulenšpygelis, labai prašąs ateiti ir išvaryti iš to vargšo žmogaus šitą piktąją dvasią.

Dekanas prižadėjo ateiti, bet pasakė dabar tuoj pat negalįs; jis skaičiavo kapitulos sąskaitas stengdamasis iš to pasipešti pinigo.

Matydamas, jog dekanas nekantrauja, Ulenšpygelis pasakė ateisiąs su *baes* pačia,— lai pats pakalbąs su ja.

— Ateikit abudu,— tarė dekanas.

Grįžęs Ulenšpygelis pasakė *baes*:

— Aš ką tik mačiausi su dekanu, jis laiduos už akluosius. Kol čia juos saugosi, aš su *baesinne* nueisiu pas jį, ir jis jai pakartos tai, ką jau sakiau.

— Eik, kūmuže,— pasakė *baes*.

Baesinne iškako su Ulenšpygeliu pas dekaną. Tas tebeskaičiavo

norėdamas pasipešti pinigo. Kai ji su Ulenšpygeliu įėjo, jis nekantriai mostelėjo ranka, kad nešdintųsi, ir pridūrė:

— Nusiramink, ateisiu ryt poryt ir pagelbėsiu tavo vyrui.

O Ulenšpygelis, traukdamas atgal į *Ragą*, sau vienas kalbėjo: „Jis sumokės septynis florinus, ir tai bus mano pirmos mišios už mirusius".

Ir iškako savais keliais, aklieji taipogi.

36

Rytojaus dieną Ulenšpygelis vieškely įsimaišė į žmones, plūstančius, kaip netrukus patyrė, į Alzenbergo atlaidus.

Matė jis vargšes senes, kurios už floriną pėdino atatupstos, basomis kojomis, idant išpirktų keleto aukštų damų nuodėmes. Šalikelėj ne vienas piligrimas, suviliotas rebekų, violų, dūdmaišių muzikos, susimanęs baliavot, šveitė kepsnius, maukė *bruinbier*. Ir gardžių ragu dūmai kilo dangopi, sakytum kas maloniai valgymais smilkė.

Bet kiti piligrimai, baisūs pažiūrėti vargetos, driskiai, Bažnyčios pasamdyti, pėsčiavo atatupsti už šešis sū. Jiems iš paskos šokavo atatupstas vienas toks plikagalvis gerulis, ne didesnis už pupų pėdą, rūsčia mina ir išsprogintomis akimis.

Norėdamas patirti, ko tas eina atbulai kaip vėžys, Ulenšpygelis stojo priešais ir išsišiepęs leidosi lygiai taip šokti. Šokį lydėjo rebekų, fleitų, violų, dūdmaišių muzika, piligrimų dejonės ir bambėjimas.

— Janai van den Balandėli,— kreipėsi į jį Ulenšpygelis,— ar tamsta nori veikiau pargriūti taip bėgdamas?

Vyras nieko neatsakė ir toliau bambėjo poterius.

— O gal tamsta geidi sužinot, kiek medžių pakelėj auga? — neatstojo Ulenšpygelis.— Bet ar tik neskaičiuoji ir jų lapų?

Vyras, bekalbąs *Credo*, mostelėjo jam ranka, kad tylėtų.

— O gal,— varė Ulenšpygelis, tebešokuodamas ir tebemėgdžiodamas jį,— tamstai galvoj pasimaišė, kad pradėjai atžagariai vaikščiot? Bet ir tas prastos galvos, kas nori išgaut protingą atsakymą iš kvailo daikto. Ar ne tiesa, pone Beplauki?

Vyrui dar nieko neatsakius, Ulenšpygelis šokavo toliau, bet taip kaukšindamas puspadžiais, jog kelias dundėjo it medinė skrynia.

— O gal, gerbiamasis, esi nebylys?

— *Ave Maria,*— kalbėjo vyras,— *gratia plena et benedictus fructus ventris tui, Jesu.**

— O gal ir kurtinys? — paklausė Ulenšpygelis.— Pamatysim. Sako, kurtinį ar girk, ar peik — nieko jis negirdi. Taigi pažiūrėsim, iš ko padaryti tamstos ausų būgneliai — iš odos ar žalvario: negi tu, bežvaki žibinte, stabu virtęs keliauninke, manai esąs į vyrą panašus? Tatai atsitiks, kai jie bus iš skarmalų daromi. Kur, jei ne kartuvių lauke, matyta šita pageltoniju.' marmūzė, šita beplaukė galva? Ar kartais nekybojai kilpoj?

Ulenšpygelis trypė, o vyras, jau pagautas siuto, kad pašėlo bėgti, bambėdamas poterius su slepiamu įniršiu.

— O gal tamsta nesupranti knygiškos flamandų kalbos? Tada porinsiu liaudiškai: jeigu tu ne rijūnas, tai girtuoklis; jeigu tu, skystimo gėrove, ne girtuoklis, tai rukšna, ir raukai tavo kažkur sugedę: arba sunkiai beišstumia lauk, arba nenulaiko visai; jeigu tu ne merginykas, tai skapas; jeigu ir yra kur nors pasauly nuosaikumo, tai tik ne tavo pilvo bose; ir jeigu iš tūkstančio milijonų vyrų, gyvenančių žemėj, vienas rastųsi raguotis, tai juo būtum tamsta.

Sulig tuo pasakymu Ulenšpygelis kaip virto, tai net kojom užsiklojo, nes gavo iš vyro tokią kumštinę į panosę, kad žiežirbos iš akių pasipylė. Paskui vikriai, nepaisant sunkaus savo pilvo, užgulęs ėmė talžyti kur pakliuvo, ir smūgiai it ledai krušo liesą Ulenšpygelio kūną. Jam ir lazda iš rankų iškrito.

— Tai bus pamoka tau,— tarė vyras,— nekirkint padorių žmonių, einančių į atlaidus. Žinoki, jog aš senu mūsų krašto papročiu einu šitaip į Alzenbergą melsdamas Dievo motiną, idant mano pati persileistų, kadangi vaiką pradėjo man nesant. Norint susilaukti tokios didelės malonės, reikia, atskaičiavus dvidešimt žingsnių nuo namų, toliau eiti ir šokti atatupstam iki pat bažnyčios laiptų apačios ir žodžio nepratarti. Aiman! Dabar turėsiu pradėti iš pradžių.

Ulenšpygelis, jau pakėlęs nuo žemės savo lazdą, tarė:

— Čia aš tau padėsiu, nevidone, norįs palenkti Dievo motiną, idant ji moterims vaikus gaišintų.

Ir ėmęs gerai apmušė rukšną raguotį ir paliko leisgyvį ant kelio.

O dangopi vis kilo ir kilo piligrimų dejonės, fleitų, violų, rebekų, dūdmaišių muzika, taipogi kepsnių dūmai, sakytum kas tikrus smilkalus smilkė.

---

* Sveika, Marija, malonės pilnoji, ir pagirtas tavo įsčių vaisius — Jėzus (*lot.*).

37

Klasas, Sotkina ir Nelė šnekučiavo prie židinio, o kalba sukosi apie piligrimaujantį piligrimą.

— Kaip tau, mergele, neinas jaunystės burtais jo apiburti, kad vis šalia mūs būtų! — sakė Sotkina.

— Aiman, neinas! — sakė Nelė.

— Ogi dėl to, kad jam ant tako bus kas nors atžangus pataisęs, kad vis lėktų ir lėktų be jokio atilsio, o atsisėstų nebent kada žandus paleidžia į darbą,— atsiliepė Klasas.

— Baisus nenaudėlis! — atsidūsėjo Nelė.

— Kad nenaudėlis — sutinku,— sakė Sotkina,— bet kad baisus — ne. Gal mano sūnus Ulenšpygelis ir nepaveidus į graiką ar romėną, bet tuo geriau, nes už savo eiklias kojas turi būt dėkingas Flandrijai, už akis rudas ir gudrias — Frankui Briugiškiui[37], o nosį ir burną jam padarė du lapinai, mokyčiausi vyliaus ir skulptūros žinovai.

— O kas gi kaltas dėl jo surambusių rankų kojų, pernelyg greitų į malonumus? — pasiteiravo Klasas.

— Pernelyg jauna jo širdis,— atsakė Sotkina.

38

Atsitiko, kad tuo metu Katlina išgydė žolėmis Spelmano jautį, tris avinus ir kiaulę, o Jano Beluno karvės išgydyti negalėjo. Tas apkaltino ją raganavimu. Pareiškė, kad jinai apkerėjusi gyvulį, kadangi duodama žoles glosčiusi ir šnekinusi, be abejonės, kažkokia šėtoniška kalba, nes doram krikščioniui šnekinti gyvulį visai nedera.

Minėtasis Janas Belunas dar pridėjo esąs kaimynas to paties Spelmano, kurio jautį, avinus ir kiaulę ji išgydžiusi, o karvę nugaišinusi, be abejonės, pakurstyta Spelmano, kuris su pavydu žiūrįs į jo, Beluno, laukus, ir geriau įdirbtus, ir didesnį derlių nešančius. Remiantis parodymais, kuriuos davė Piteris Melemesteris, žmogus sektino gyvenimo ir elgesio, taipogi Janas Belunas, liudijančiais, kad visa Damė laiko Katliną ragana ir kad, be abejonės, ji nugaišino karvę, Katlina buvo suimta ir atiduota kankinti, iki prisipažins savo nusikaltimus bei piktadarystes.

Ją kvotė seniūnas, perdėm įniršęs, nes nuo ryto lig vakaro maukė brangvyną[38]. Jis liepė dėti Katliną ant pirmo kankinimo suolo jo ir *Vierschare* akivaizdoje.

Budelis nurengė ją nuogai, nuskuto plaukus nuo galvos bei viso kūno ir visur apžiūrėjo, ar neslepianti kokių burtų.

Nieko neradęs, pririšo virve prie kankinimo suolo. Tada ji prabilo:

— Man sarmata nuogai gulėti šitų vyriškių akivaizdoje, švenčiausioji mergele Marija, atsiųsk man mirtį!

Tada budelis pridengė šlapiom drobulėm jai krūtinę, pilvą, kojas ir, pakėlęs suolo galą, ėmė pilti karštą vandenį į skrandį — pylė tiek daug, kad ji visa tarsi išputo. Paskui suolą paleido.

Seniūnas paklausė Katliną, ar norinti prisipažinti kalta. Ji papurtė galvą. Budelis dar įpylė karšto vandens, bet Katlina visą išvėmė.

Tada, chirurgui patarus, budelis ją atrišo. Ji nieko nekalbėjo, tik mušėsi į krūtinę, norėdama pasakyti, jog karštas vanduo ją išplikino. Kai seniūnas pamatė, kad ji atsigavo po šito pirmo kankinimo, tarė:

— Prisipažink esanti ragana ir apkerėjusi karvę.

— Ne, neprisipažįstu,— atsakė ji.— Aš myliu visus gyvulius, kiek stengia mano silpna širdis, ir veikiau sau pakenkčiau negu jiems, jie gi negali apsiginti. Karvę gydžiau reikiamom žolėm.

Bet seniūnas į tai:

— Karvė nuo tavo apdavų pastipo.

— Pone seniūne,— atsakė Katlina,— šit aš esu prieš tamstą visiškoje tamstos valioj, tačiau išdrįsiu pasakyti, kad gyvulys nuo ligos gali nusibaigti kaip ir žmogus, nepaisant chirurgų bei gydytojų, prie jo susirinkusių. Prisiekiu Šviespačiu Jėzum Kristum, kuris teikėsi numirti ant kryžiaus už mūsų nuodėmes, jog tai karvei nelinkėjau nieko pikto, vien padėti žolėmis stengiausi.

Įniršėlis seniūnas į tai:

— Šita velnio beždžionė dar čia vis ginsis! Dėt ją ant kito kankinimo suolo!

Ir jis išmaukė stiklą brangvyno.

Budelis privedė Katliną prie ąžuolinio grabo, ant ožių rymančio, ir užsodino. Minėtojo grabo dangtis, smailiastogis, buvo aštrus it ašmenys. Židiny liepsnojo kaitri ugnis — buvo tada lapkričio mėnuo.

Katlina, sėdinti ant grabo, ant medinio smaigo, buvo apauta šviežios odos batais ir atstatyta priešais ugnį. Vos pajutusi, kad aštrusis smaigas sminga jai į mėsą, ėmė šaukti:

— Aš kenčiu pragariškas kančias! Kas man duos juodos mirties nuodų?

— Arčiau prie ugnies! — paliepė seniūnas ir ėmė ją kvosti: — Kiek sykių, apsižergusi šluotą, lėkei į raganų puotą? Kiek sykių pagadinai grūdus varpose, vaisius ant medžių, vaikus motinų įsčiose? Kiek sykių pavertei du brolius amžinais priešais, o dvi seseris — varžovėmis, mirtinai viena kitos nekenčiančiomis?

Katlina norėjo prabilti, bet neįstengė, ir sumosavo rankomis lyg paneigdama.

— Ji tol nekalbės, kol nepajus, kaip leidžias nuo kaitros visi jos raganiški taukai. Dar artėliau.

Katlina suriko.

— Prašyk Šėtoną, kad tave atvėsintų,— tarė seniūnas.

Ji pamakaravo kojom, lyg norėdama nusispirt batus, kurie rūkte rūko nuo ugnies karštumo.

— Prašyk Šėtoną, kad tave nuautų,— tarė seniūnas.

Išmušė dešimt — įniršėliui laikas pietaut. Jis išėjo su budeliu ir raštininku, palikęs Katliną vieną priešais ugnį kankinimo daržinėj.

Vienuoliktą jie sugrįžo ir rado Katliną nenatūraliai sustingusią sėdima poza.

Raštininkas pasakė:

— Mano nuomone, ji mirusi.

Seniūnas liepė budeliui nukelti ją nuo grabo ir nuauti batus. Jų nuauti negalėjo — teko perpjauti. Pasimatė raudonos ir kruvinos kojos.

O seniūnas, galvodamas apie savo pietus, žiūrėjo į ją ir nieko nesakė. Neilgai trukus ji atgavo sąmonę ir susmuko ant žemės, bet atsikelti niekaip nebeįstengė.

— Kadais tu norėjai paimt mane už žmoną,— pasakė ji seniūnui,— bet dabar manęs nebegausi. Keturiskart trys — tai šventas skaičius, o tryliktas — tai jaunikis.

Seniūnas buvo benorįs kalbėti, bet ji pasakė jam:

— Tamsta laikykis tylos! Ausį jis turi geresnę už arkangelo, kuris danguj klausosi teisuolių širdžių plakimo. Kodėl taip vėlai atvyksti? Keturiskart trys — tai šventas skaičius, užmušantis tuos, kas manęs geidžia.

Seniūnas tarė:

— Ji sanguliauja su velniu.

— Ji išprotėjo nuo kankinimų skausmo,— tarė raštininkas.

Katlina buvo grąžinta į kalėjimą. Po trijų dienų seniūnų teismas, susirinkęs *Vierschare*, nusvarstė Katlinai ugnies bausmę.

Budelio ir jo parankinių atvesta į Damės Didžiąją turgavietę, kur buvo ešafotas, Katlina užlipo ant jo. Aikštėje stovėjo prevo, heroldas ir teisėjai.

Heroldas, triskart sutrimitavęs, kreipėsi į žmones sakydamas:

— Damės magistratas, pasigailėjęs moteriškės, vardu Katlina, teikėsi nebausti jos visu įstatymo griežtumu; tačiau kaip įrodymą ją esant raganą nutarė sudeginti jos plaukus, paskirti dvidešimties aukso karoliusų pabaudą ir trejiems metams ištremti už Damės miesto ribų — o už nepaklausymą gresia rankos ar kojos nukirsdinimas.

Ir žmonės plojimais sutiko tą žiaurią malonę.

Tada budelis pririšo Katliną prie stulpo, uždėjo jai ant nuskustos galvos pakulų kuokštą ir uždegė. Ir ilgai smilko pakulos, ir Katlina šaukė, verkė.

Paskui ji buvo atrišta, pasodinta į vežėčias, nes kojos buvo apdegusios, ir išgabenta už Damės miesto ribų.

39

Ulenšpygeliui bebūnant Brabanto Hertogenbose, miesto taryba norėjo jį paskirti juokdariu, bet jis atsisakė tos garbės:

— Piligrimaujančiam piligrimui nevalia pristot už šmutą niekur kitur, kaip vien smuklėse bei vieškeliuose.

Atsitiko, kad tuo pat metu Pilypas, kuris buvo Anglijos karalius, atvyko lankyti savo būsimosios veldėmės — Flandrijos, Brabanto, Henegau, Olandijos ir Zelandijos. Jis ėjo dvidešimt devintus metus; palšvose jo akyse viešpatavo gaiži melancholija, žiauri veidmainystė ir nuožmus ryžtingumas. Šalčiu dvelkė jo veidas, pastirusi buvo jo galva su rusvais plaukais, pastirę buvo ir prakaulus jo liemuo, ir laibos kojos. Kalbėjo jis iš reto, vograudamas, lyg su kąsniu burnoj.

Tarp turnyrų, raitų riterių dvikovų ir švenčių lankė jis linksmąją Brabanto hercogystę, turtingąją Flandrijos grafystę bei kitas tėvonijas. Visur pasižadėdavo laikyti privilegijas; bet kai Briusely siekė jis Evangelija, kad vykdys Brabanto Aukso bulę[39], mėšlungis taip sutraukė jam ranką, jog turėjo atitraukti nuo šventosios knygos.

Paskui nuvyko jis į Antverpeną, kur jo garbei buvo pastatytos

dvidešimt trys triumfo arkos. Du šimtus aštuoniasdešimt septynis tūkstančius florinų atsiėjo miestui tos arkos ir avietinio mašasto rūbai aštuoniems šimtams septyniasdešimt devyniems pirkliams, visiems vienodi, puošnios livrėjos keturiems šimtams šešiolikai liokajų bei žibantys šilko apdarai keturiems tūkstančiams miestiečių, irgi visiems vienodi. Daugelį šventinių vaidinimų surengė visų ar bemaž visų Flandrijos miestų retoriai[40].

Čia pasirodė su savo juokdariais bei juokdarėmis Meilės Princas iš Turnė, raitas paršinga kiaule, vardu Astartė; Kvailių Karalius iš Lilio, vedinas arkliu už uodegos ir pats žengiantis jam įpėdžiui; Malonumų Princas iš Valansjeno, su malonumu skaičiuojantis savo asilo drumsčiojimus; Patiekos Abatas iš Araso su briuseliško vyno buteliu brevijoriaus pavidalo, nuo burnos neatitraukiamu, ir tai buvo smagus skaitymas; Mažaturčių Abatas iš Ato palaikiais marškiniais ir išplerusiais batais, bet nusitvėręs dešrą, pilvo turtą didžiausią; Vėjavaikių Prevo — jaunas vaikinas, dribsintis per minią ant baugščios ožkos ir per ją vaišinamas niuksais; Sidabrinio Dubens Abatas iš Kenua, kuris ant savo arklio nugaros laikėsi taip, lyg dubeny sėdėtų, sakydamas, kad „nesą tokio stambaus galvijo, kuris ugny neiškeptų“.

Ir jie išdarinėjo visokiausius nekaltus juokus, bet karalius liko kaip buvęs: liūdnas ir rūstus.

Tą patį vakarą Antverpeno markgrafas, burmistrai, karvedžiai ir dekanai susirinko pasitarti, ką čia sugalvojus karaliui Pilypui prajuokinti.

Markgrafas tarė:

— Ar esat girdėję apie tokį Pirkiną Jakobseną, Hertogenboso juokdarį, plačiai išgarsėjusį pramaniūgą?

— Girdėti girdėjome,— atsakė jam.

— Nagi imkim ir išsikvieskim jį čionai, tegul iškrečia kokį mitrų pokštą, nes mūsiškis suvis užkiautęs.

— Išsikvieskim jį čionai,— atsakė jam.

Kai Antverpeno žygūnas atjojo į Hertogenbosą, jam buvo pranešta, kad juokdarys Pirkinas paskutinį kvapą išleidęs bekvatodamas, tačiau mieste esąs kitas juokdarys keliauninkas, vardu Ulenšpygelis. Žygūnas jį susirado vienoje tavernoje bevalgantį moliuskų frikasė ir mergą beviliojantį.

Ulenšpygelis džiaugsmu nesitvėrė sužinojęs, kad žygūnas, puikiu Vernės Ambachto žirgu raitas, o kitą tokį pat laikąs už pavadžio, atjojo kviesti jo Antverpeno miesto bendruomenės vardu.

Nenulipęs žemėn, žygūnas paklausė Ulenšpygelį, ar žinąs, iš kur imti naują pokštą karaliui Pilypui prajuokinti.

— Jų ištisas klodas po mano plaukais,— atsakė tas.

Ir juodu išjojo. Žirgai lėkė kiek įkabindami, nešė į Antverpeną žygūną ir Ulenšpygelį.

Ulenšpygelis stojo prieš markgrafą, abu burmistrus ir miesto tarybą.

— Ką tu ketini daryti? — paklausė jį markgrafas.

— Oru skrisiu,— atsakė Ulenšpygelis.

— Kaipgi tu tai padarysi? — paklausė markgrafas.

— Ar žinot,— paklausė jį Ulenšpygelis,— kas vertas mažiau už sprogusią pūslę?

— Ne, nežinau,— tarė markgrafas.

— Atskleista paslaptis,— atsakė Ulenšpygelis.

Tuo tarpu vaidinimų heroldai ant savo dailių žirgų su avietinio mašasto plėškėmis jodinėjo po visas didžiąsias miesto gatves, aikštes bei kryžkeles trimituodami ir būgnydami. Šitaip apskelbė jie *signorkes* ir *signorkinnes*, kad Ulenšpygelis, Damės juokdarys, ketinąs oru skristi krantinėje, matant iš estrados karaliui Pilypui ir jo aukštai, įžymiai, garbingai draugijai.

Priešais estradą buvo itališko stiliaus namas. Jo stoglangis išėjo į gulstinį laštaką.

Tą dieną Ulenšpygelis asilu raitas prajojo miesto gatvėmis. Šalia jo pėsčiavo liokajus. Ulenšpygelis vilkėjo gražiu avietinio šilko apdaru, miesto tarybos jam išduotu. Mūvėjo tokios pat spalvos kapišonu, iš kurio kyšojo asilo ausys, kiekviena su žvangučiu ant galo. Kaklą puošė vėrinys vario medalių, kuriuose iškilu reljefu buvo iškaltas Antverpeno herbas. Prie plačių apdaro rankovių, nusmailėjančių ties alkūnėmis, žvangėjo po aukso žvangutį. Avėjo pušnimis riestomis nosimis, kur irgi kabėjo pora žvangučių.

Jo asilas buvo apdengtas avietinio šilko gūnia; joje abipus šlaunų žėrėjo po Antverpeno herbą, siuvinėtą plonomis aukso gijomis.

Liokajus viena ranka sukiojo asilo galvą, kita — šaką, skambaliodamas prie galo pririštu karvės skambalu.

Ulenšpygelis paliko gatvėje asilą ir liokajų, o pats užlipo pro stoglangį ant laštako.

Čia jis sužvangino savo žvangučiais, plačiai išskėtė rankas lyg ketindamas skristi, paskui nusilenkė karaliui Pilypui ir tarė:

— Aš maniau esąs vienintelis kvailys Antverpene, bet dabar matau, kad jų pilnas miestas. Jeigu jūs man būtumėt pasakęs, jog

ketinate skristi, aš nebūčiau jumis patikėjęs. O ateina kvailys, pasiskelbia galįs tai padaryti — ir jūs juo patikite. Kaipgi aš skrisiu be sparnų?

Vieni juokėsi, kiti plūdosi, bet visi šnekėjo:

— Juk šitas kvailys sako tiesą.

Bet karalius Pilypas sėdėjo lyg suakmenėjęs.

— Išties nevertėjo rengti tokių didelių iškilmių tokiai surūgusiai marmūzei,— šnibždėjosi tarpusavy miesto taryba.

Ir ji sumokėjo tris florinus Ulenšpygeliui, ir tas iškako, tik per prievartą grąžinęs avietinio šilko apdarą.

— Kas gi yra trys florinai vaikino kišenėje? Ar ne sniego gniūžtė prieš ugnį, ar ne pilnas butelis, vienas pastatytas jums, plačiagerkliai gėrovai? Trys florinai! Lapai nukrinta ir vėl atauga, o florinai, sykį išslydę iš kišenės, atgal niekada nebesugrįžta; drugeliai išskrenda drauge su vasara, florinai irgi, nors kiekvienas jų sveria du esterlenus[41] ir devynis asus.

Tai sakydamas, Ulenšpygelis atidžiai apžiūrinėjo gautuosius florinus.

— Kaip išdidžiai žvelgia iš priekinės pusės imperatorius Karolis, šarvuotas, šalmuotas,— murmėjo jis.— Vienoj rankoj kalavijas, kitoj — vargšės mūsų žemės rutulys! Dievo malone jis — Romos imperatorius, Ispanijos karalius ir taip toliau; jis didžiai maloningas Nyderlandams, tasai šarvuotasis imperatorius. O šit užpakalinėje pusėje — skydas, kur išgraviruoti kunigaikščio, grafo ir taip toliau herbai, taipogi įvairių jo valdų herbai ir šitas gražus užrašas: *Da mihi virtutem contra hostes tuos.* Suteik man narsumo kovoje su tavo priešais. Ir išties jis narsus kovoje su reformatais, kurie turi konfiskuotino turto, nes iš to jam pelnas. O, jeigu aš būčiau imperatorius Karolis, tai prikaldinčiau florinų visiems, ir kai kiekvienas praturtėtų, niekas daugiau nedirbtų.

Bet kad ir kaip gėrėjosi Ulenšpygelis gražiąja moneta, ji ritos nusirito į pragaišties šalį tarškant pintoms bei dzingsint buteliams.

40

Ulenšpygelis, pasirodęs avietinio šilko apdaru ant laštako, nepastebėjo minioje jam šypsančios Nelės. Tuo metu ji gyveno Borgerhaute, netoli Antverpeno, ir pamanė, kad jeigu kažkoks juokdarys ketina skristi karaliaus Pilypo akivaizdoje, tai bus ne kas kitas, kaip jos draugužis Ulenšpygelis.

Jis kiūtino keliu susimąstęs ir visai negirdėjo skubių žingsnių užpakaly, bet aiškiai pajuto, kaip dvi rankos užspaudė jam akis. Atspėjo, kad tai Nelė.

— Čia tu? — paklausė jis.

— Aš,— atsakė ji.— Vejuos tave nuo pat miesto. Eime su manim.

— O kurgi Katlina?

— Tu nežinai, kad ji buvo neteisingai apkaltinta raganavimu ir kankinta kaip ragana, paskui ištremta iš Damės trejiems metams, kad jai buvo deginamos kojos ir pakulos ant galvos. Aš tau šitai sakau todėl, kad neišsigąstum ją pamatęs: iš didelio skausmo ji pakvaišo. Dažnai ištisomis valandomis žiūri į savo kojas ir sako: „Hanske, švelnusis mano velne, pažvelk, ką jie padarė tavo mielajai". O vargšės jos kojos tartum dvi žaizdos. Paskui su ašaromis sako: „Kitos moterys turi vyrą ar meilužį, o aš gyvenu šiame pasauly kaip našlė". Tada aš jai aiškinu, kad josios Hanskė ims jos nekęsti, jeigu, be manęs, dar ir pašaliniams pasakos apie jį. Ir ji klauso manęs kaip vaikas; tiktai kai pamato karvę ar jautį, tuoj lekia kiek kojos neša: vis kankinimus prisimena. Ir tada niekas nesulaikys jos, nei tvora, nei upelis, nei griovys,— bėga, kol iš nuovargio parpuola kryžkelėje ar prie kaimiečio trobos; susiradusi aptvarstau jai kruvinas kojas. Aš manau, jog, degindami pakulų kuokštą jai ant galvos, jie ir smegenis sudegino.

Ir abu, galvodami apie Katliną, žingsniavo nusiminę.

Atėję išvydo ją sėdinčią pasienyje ant suolo prieš saulę.

— Ar pažįsti mane? — paklausė ją Ulenšpygelis.

— Keturiskart trys — tai šventas skaičius, o tryliktas — *Thereb**. Kas tu esi, šios piktos pasaulės vaike?

— Aš Ulenšpygelis, Sotkinos ir Klaso sūnus.

Ji linktelėjo galvą — pažino jį; paskui, pamojusi jam pirštu, sušnabždėjo į ausį:

---

* Velnio tuzinas, trylika.

— Ulenšpygeli, jei pamatysi tą, kurio bučiniai kaip sniegas, pasakyk, tegul pas mane sugrįžta.— Rodydama sudegintus plaukus, kalbėjo toliau: — Skauda man. Jie atėmė man protą, bet kai jis grįš, pripildys man galvą, kuri dabar visai tuščia. Girdi? Ji skamba kaip varpas. Tai mano siela beldžia į duris, norėdama išskrist, nes ten dega. Jei Hanskė sugrįš ir nesiteiks man galvos pripildyti, aš jam pasakysiu, kad peiliu pradurtų skylę: siela, kuri ten yra ir vis beldžia ir beldžia norėdama išeiti, baisiai mane kamuoja, aš mirsiu, taigi. Ir nebemiegu — vis laukiu jo, jis turi pripildyti man galvą, taigi.

Ir susmukusi ėmė vaitoti.

Ir kaimiečiai, grįžtantys iš laukų pietauti, bažnyčios varpui skambinant dvyliktą, praeidami pro Katliną, sakydavo:

— Aure kvailiukė.

Ir žegnodavosi.

Ir Nelė su Ulenšpygeliu verkė, ir Ulenšpygelis turėjo vėl leistis į savo piligrimystę.

41

Bepiligrimaujant atsitiko Ulenšpygeliui tarnauti pas vieną žmogų, vardu Josas, bet dėl surūgusios marmūzės pramintą *Kwaebakker*, pikčiurna kepėju. *Kwaebakker* davė jam pastogę vėjo perpučiamoj, lietaus perlyjamoj palėpėj ir valgį — trejetą sužiedėjusios duonos kepaliukų į savaitę.

Matydamas, kaip jį skiria su valgymu, Ulenšpygelis iškrėsdavo šeimininkui visokiausių šunybių. Štai viena jų. Duonai, kepamai anksti rytą, miltus reikia išsijoti nakčią. Vieną mėnesėtą naktį Ulenšpygelis paprašė žvakės pasišviesti ir išgirdo tokį atsakymą:

— Sijok mėnesienoje.

Ulenšpygelis paklausė ir ėmė sijoti miltus ant mėnesėtos žemės. Rytą *Kwaebakker*, atėjęs pažiūrėti, kas padaryta, rado jį tebesijojantį.

— Ar miltai už dyką gaunami, kad nūnai ant žemės sijoji?

— Aš sijojau mėnesienoje, kaip tamsta buvai liepęs,— atsakė Ulenšpygelis.

— Dievo mulki, reikėjo sietu sijoti.

— Aš maniau, kad mėnulis — tai naujoviškas sietas,— atsakė Ulenšpygelis.— Ne tiek čia tos bėdos — susemsiu.

— Jau per vėlu įmaišyti duoną ir kepti.

— *Baes*,— tarė Ulenšpygelis,— kaimyno duona jau įmaišyta, malūne, gal nubėgt atnešti?

— Nešdinkis į kartuves ieškoti to, kas ten randama.

— Klausau, *baes*,— atsakė Ulenšpygelis.

Jis nubėgo į kartuvių lauką, rado ten sudžiūvusią vagies ranką, atnešė ją ir tarė:

— Štai mandragora, kuri daro nematomą kiekvieną, kas ją nešiojasi. Ar nori nuo šiol slėpti savo blogą būdą?

— Aš pranešiu apie tave bendruomenei, aš tau parodysiu, kaip nesiskaityti su darbdaviu.

Kai jie abu stojo prieš burmistrą, *Kwaebakker* ketino iš eilės išpasakoti visas Ulenšpygelio piktadarystes, bet pamatė, kad tas žiūri į jį veizolus išsproginęs. Tai jį tiek įsiutino, jog, nutraukęs savo skundą, paklausė:

— Ko tau reikia?

Ulenšpygelis į tai:

— Pats man sakei, kad parodysi, kaip tavęs neklausyti. Užtat ir žiūriu.

— Šalin iš mano akių! — suriko kepėjas.

— Jeigu ten būčiau, tai, tau užsimerkus, vienu keliu tegalėčiau pasišalinti: pro tavo knyslę.

Matydamas, jog bylininkai niekus tauzija, burmistras atsisakė jų toliau klausyti.

Ulenšpygelis ir *Kwaebakker* išėjo kartu į gatvę. *Kwaebakker* užsimojo lazda, bet Ulenšpygelis išsilenkė smūgio ir tarė:

— *Baes*, kadangi mano miltai sijojami daužant lazda, pasiimk tamsta sėlenas — savo pyktį, o aš pasilaikau aukščiausią rūšį — savo linksmumą.

Paskui, atstatęs jam savo antrą galą, pridūrė:

— Štai ir krosnis, kepk ką tinkamas.

42

Įmanęs nuboginti, piligrimaujantis Ulenšpygelis nebūtų atsisakęs ir vieškelio akmenis vogti.

Ėjo jis ant laimės į Audenardę, kur tada stovėjo flamandų reiterių įgula, turinti ginti miestą nuo prancūzų kariuomenės, kuri siaubė šalį it skėriai.

Reiteriams vadovavo toksai kapitonas Kornjeinas, kilimo iš Fryzijos. Jie irgi šlaistydavosi po lygumą ir plėšdavo gyventojus, kurie, kaip kad paprastai esti, kentėjo ir nuo vienų, ir nuo kitų.

Jiems viskas tiko — vištos, viščiukai, antys, karveliai, veršiai ir kiaulės. Sykį, kai jie, apsčiai prisigrobę, jojo į Audenardę, Kornjeinas su savo leitenantais išvydo po medžiu miegantį Ulenšpygelį ir sapnuojantį frikasė.

— Ką tu čia veiki? — paklausė Kornjeinas.

— Mirštu badu,— atsakė Ulenšpygelis.

— Ar moki kokį amatą?

— Moku piligrimaut už savo nuodėmes, žiūrėt, kaip kiti dirba, šokt ant lyno, portretuot mielus veidus, drožt peilių kriaunas, čirpint *rommel-pot*, taipogi pūst trimitą.

Trimitininku Ulenšpygelis drąsiai pasivadino todėl, kad buvo girdėjęs Audenardės pilies sargybinio vietą esant laisvą, mirus senukui, ėjusiam tas pareigas.

— Būsi miesto trimitininku,— pasakė jam Kornjeinas.

Ulenšpygelis nusekė paskui jį ir buvo įkurdintas aukščiausiame tvirtovės bokšte, kambarėlyje, kurį gairino visi vėjai, tik pietys vėdavo vienu sparnu.

Jis buvo priprašytas trimituoti vos tik pamatys priešą artinantis ir dėl to galvą užlaikyti laisvą, o akis šviesias. Tuo tikslu valgyti ir gerti jam bus duodama ne per daugiausia.

Kapitonas su savo algininkais gyveno bokšte ir ištisas dienas puotaudavo lygumos sąskaita. Ten buvo papjautas ir sušveistas ne vienas koplūnas, kaltas nebent tuo, kad nusipenėjo. Ulenšpygelis, amžinai užmirštamas ir turįs tenkintis srėbalu, visai nesidžiaugė padažų kvapais. Užgriuvo prancūzai ir išsivarė daug galvijų. Ulenšpygelis nesutrimitavo.

Kornjeinas užlipo pas jį į viršų ir paklausė:

— Ko netrimitavai?

— Nėra ko dėkoti už jūsų maistą,— atsakė Ulenšpygelis.

Kitą dieną kapitonas įsakė ištaisyti didelę puotą jam ir jo algininkams, bet Ulenšpygelį vėl užmiršo. Kai jau jie sėdos už stalo ėst, Ulenšpygelis užtrimitavo.

Manydami, kad puola prancūzai, kapitonas ir jo algininkai, palikę vynus, mėsas, šoko ant žirgų ir nudūmė už miesto, bet nieko nerado, tik jautį, lauke atrajojantį prieš saulę, ir jį nusivarė.

O Ulenšpygelis per tą laiką prisiputo. Parjojęs kapitonas išvydo jį puotos menės tarpdury vos bepastovintį ant kojų ir bešypsantį.

— Tai išdavystė — skelbti pavojų, kai nėra jokio priešo, ir netrimituoti, kai jis čia pat! — pasakė kapitonas.

— Tamsta kapitone,— atsakė Ulenšpygelis,— bokšte iš visų pusių taip traukia, jog vėjas būtų nunešęs mane kaip pūslę, jei nebūčiau išpūtęs iš savęs oro. Įsakykite pakart mane tuoj pat arba kitą sykį, kai jums prireiks asilo odos būgnui.

Kornjeinas išėjo neprataręs nė žodžio.

Tuo tarpu Audenardę pasiekė žinia, kad maloningasis imperatorius Karolis ketinąs čia atvykti su savo kilminga svita. Ta proga seniūnai išdavė Ulenšpygeliui akinius, idant galėtų iš tolo pastebėti jo šventą didenybę. Buvo susitarta, kad Ulenšpygelis trissyk sutrimituos, kai tik pamatys imperatorių jojant į Lupegemą, kuris yra už ketvirčio mylios nuo miesto vartų — Borgporto.

Tąsyk miestiečiai suspės laiku varpais suskambinti, fejerverką parengti, mėsas į krosnį pašauti ir vyno bosus atkimšti.

Vieną dieną apypiete — vėjas pūtė nuo Brabanto, ir dangus buvo giedras — Ulenšpygelis išvydo Lupegemo keliu šankiais žirgais atjojant didelį pulką raitelių. Vėduliavo jų skriblių plunksnos. Kai kurie laikė vėliavas. Priekinis su rudo mašasto rūbais, auksu siuvinėtais, išdidžiai mūvėjo pliumažu padabintą brokato kepurę.

Ulenšpygelis, užsidėjęs akinius, pamatė, kad pats imperatorius Karolis V atvyksta leisti Audenardės miesto tarybai pamylėti jį rinktiniais vynais bei rinktinėmis mėsomis.

Raiteliai jojo žingine traukdami gaivų orą, kuris žadina apetitą, bet Ulenšpygelis, pamanęs, kad ponai paprastai apstų ir riebų stalą turi ir nenumirs vieną dieną papasninkavę, žiūrėjo į atvykstančius ir netrimitavo.

Tie artėjo juokaudami bei šnekučiuodamiesi, o jo šventa didenybė tuo tarpu dirsčiojo į savo pilvą, ar ten pakankamai liko vietos pietums, kuriuos kelia Audenardės miesto taryba. Atrodė nustebęs ir nepa-

tenkintas, kad nė vienas varpas neskambina, nepraneša apie jo atvykimą.

Netrukus pro pilies vartus įėjo tekinas atbėgęs kaimietis pranešti, jog matęs apylinkėse prancūzų kariuomenę, traukiančią į miestą, kad viską suvalgytų ir pagrobtų.

Sulig tais žodžiais vartininkas uždarė vartus ir pasiuntė žygūną įspėti kitų miesto vartininkų. O reiteriai, nieko nežinodami, puotavo.

Jo didenybė vis jojo artyn pykdama, kad varpai neskambina, patrankos negriaudėja, arkebuzos nepoškina. Veltui, ausis ištempusi, klausėsi: nieko daugiau negirdėjo, kaip vien kurantus kas pusvalandį. Atsidūrusi prie vartų, rado juos uždarytus ir pabeldė kumščiu, kad atidarytų.

Ir jo svita, pykdama kaip ir jo didenybė, burbėjo. Vartininkas nuo pylimo riktelėjo, kad jeigu nepaliaus triukšmavę, tai jis karteče atvėsinsiąs jų nekantrumą.

— Akla kiaule,— tarė užsirūstinęs imperatorius,— nebepažįsti savo imperatoriaus?

Vartininkas atsiliepęs, jog puskiauliai dažniausiai ne aukse voliojasi; be kita ko, žinąs prancūzus esant tyčininkus iš prigimimo; kadangi imperatorius Karolis dabartės Italijoj trunka, tai prie Audenardės vartų niekaip stovėti negali.

Į tai Karolis ir jo senjorai rikte užriko:

— Jei neatidarysi, būsi pamautas ant ieties ir iškeptas. O prieš tai prarysi savo raktus.

Girdėdamas triukšmą, iš ginklinės pasirodė senas kareiva ir, kyštelėjęs nosį per sieną, pasakė:

— Vartininke, tu klysti, ten mūsų imperatorius. Pažinau iškart, nors jis ir suseno nuo to laiko, kai išsivežė iš čia Mariją van der Geinst[42] į Laleno pilį.

Iš baimės vartininkas krito kaip negyvas. Kareiva paėmė iš jo raktus ir nuėjo atidaryti vartų.

Imperatorius paklausė, kodėl jį taip ilgai vertę laukti. Kareiva pasakė, jo didenybė liepė vėl uždaryti vartus, atvesti Kornjeino reiterius ir jiem davė įsakymą žygiuoti pirma su savo būgnelių bei fleitų muzika.

Netrukus vienas po kito pakirdo ir ėmė gausti varpai. Šitaip apie save pranešusi, jo didenybė su imperatorišku trenksmu atsirado Didžiojoj turgavietėj. Ten, posėdžių salėj, buvo susirinkę burmistrai

ir seniūnai. Seniūnas Janas Geigelaras išėjo pažiūrėti, kas čia per triukšmas, ir sugrįžo šaukdamas:

— *Keyser Karel is alhier*! Imperatorius Karolis čia!

Gerokai įgąsdinti tos naujienos, burmistrai, seniūnai ir patarėjai išėjo iš rotušės, idant visi drauge pasveikintų imperatorių, o jų tarnai tuo tarpu lakstė po miestą įsakinėdami rengti fejerverkus, čirškinti paukščius, atkimšinėti statines.

Visur lakstė vyrai, moterys ir vaikai šaukdami:

— *Keyser Karel is op't groot markt!* Imperatorius Karolis Didžiojoj turgavietėj!

Netrukus į aikštę susirinko daugybė žmonių.

Baisiausiai įtūžęs, imperatorius paklausė abudu burmistrus, ar nenusipelnę jie kartuvių už tokį nepagarbumą savo valdovui.

Burmistrai atsakė išties nusipelnę, bet užvis labiausiai Ulenšpygelis, bokšto trimitininkas, kadangi jie, pasklidus garsui apie jo didenybės atvykimą, įkurdinę jį šičia, aprūpinę akulioriais ir įsakę jam sutrimituoti tris sykius, kai tik pamatys atjojant imperatoriaus kortežą. Bet jis to neįvykdęs.

Imperatorius neatlyžo, pareikalavo atvesti Ulenšpygelį.

— Kodėl tu, tokius ryškius akuliorius turėdamas, nesutrimitavai mane pamatęs? — paklausė imperatorius.

Tai sakydamas, plaštaka prisidengė akis nuo saulės ir žiūrėjo į Ulenšpygelį pro pirštus.

Tas irgi prisidengė plaštaka akis ir atsakė, kad lig tik pamatęs jo šventą didenybę žiūrint pro pirštus, nebenorėjęs akulioriais naudotis.

Imperatorius pasakė, kad Ulenšpygelis būsiąs pakartas, miesto vartininkas pasakė, kad taip jam ir reikia, o burmistrai tik pastėro išgirdę tokį sprendimą ir nepratarė nė žodelio nei už, nei prieš.

Buvo iškviestas budelis ir saugūnai. Jie atėjo nešini kopėčiomis ir nauja virve, pačiupo už pakarpos Ulenšpygelį ir nusivarė. Ėjo jis ramiai, poterius kalbėdamas. Tačiau lydinti reiterių šimtinė kandžiai iš jo šaipės.

Žmonės, eidami iš paskos, kalbėjo:

— Baisiai žiauru pasmerkti myriop vargšą jaunuolį už tokį menką prasižengimą.

O audėjai, gausiu būriu susitelkę ir ginkluoti, kalbėjo:

— Neleisim pakart Ulenšpygelio: tai prieštarauja Audenardės įstatymui.

Tuo tarpu eisena pasiekė Kartuvių lauką. Ulenšpygeliui užlipus kopėčiomis, budelis užnėrė jam ant kaklo virvę. Audėjai susibūrė aplink kartuves. Čia jau laukė raitas prevo, atrėmęs į savo žirgo mentę teisingumo lazdą, kuria imperatoriaus įsakymu turėjo duoti ženklą bausmei įvykdyti.

Visi susirinkusieji šaukė:

— Prašom pasigailėt! Prašom pasigailėt Ulenšpygelio!

Ulenšpygelis nuo savo kopėčių tarė:

— Dovanokit, maloningasis imperatoriau!

Imperatorius pakėlė ranką ir prabilo:

— Jei tasai nenaudėlis paprašys mane to, ko aš negalėčiau padaryti, gyvybė jam bus dovanota!

— Kalbėk, Ulenšpygeli! — šaukė minia.

Moterys ašarojo sakydamos:

— Nieko tokio negalės paprašyti jis, mažas žmogelis! Imperatorius visagalis.

Ir visi šaukt:

— Kalbėk, Ulenšpygeli!

— Šventa didenybe,— kreipėsi Ulenšpygelis,— aš neprašysiu nei pinigų, nei dvaro, nei gyvybės, tik paprašysiu vieno dalyko, už kurį, jei išdrįsiu pasakyt, prižadėkit manęs neplakti ir ant rato neguldyti, iki pats nukeliausiu į vėlių karalystę.

— Prižadu,— atsakė imperatorius.

— Jūsų didenybe,— tarė Ulenšpygelis,— prašom pirma, nei liepsit mane pakart, prieit prie manęs ir pabučiuot į tą burną, kuria aš nekalbu flamandiškai.

Imperatorius nusikvatojo, žmonės irgi.

— Aš negaliu padaryti, ko tu prašai,— atsakė.— Taigi nebūsi pakartas, Ulenšpygeli.

Bet burmistrams ir seniūnams kaip bausmę paskyrė jis pusę metų nešioti akuliorius ant pakaušio: jeigu Audenardės miesto galvos nemato priekiu, tegul bent mato užpakaliu.

Ir imperatoriaus dekretu šituos akuliorius po šiai dienai matom miesto herbe.

Ir Ulenšpygelis kukliai pasitraukė su kapšiuku pinigų, kuriuos jam surinko moterys.

43

Būdamas Lježe, žuvų turguj, Ulenšpygelis akim sekė storulį vaikiną, kuris, pasikišęs po pažastim vieną rezginę, pilną visokiausių paukščių, kitą pildė menkių, upėtakių, ungurių ir lydekų.

Ulenšpygelis pažino Lamę Gudzaką.

— Ką čia veiki, Lame? — paklausė jis.

— Tu gi žinai, kaip mes, flamandai, laukiami mielajame Lježe. Aš čia sekioju paskui savo meilę. O tu?

— Ieškau šeimininko, kuris mane imtų tarnauti už duoną.

— Duona — sausas valgis,— atsakė Lamė.— Verčiau leistum iš dubens į burną startų rožančių su strazdu vietoj kryželio.

— Esi turtingas? — paklausė jį Ulenšpygelis.

— Aš netekau tėvo, motinos ir jaunėlės sesers, kuri mane smarkiai kuldavo,— atsakė Lamė.— Paliko man jų nauda, ir aš gyvenu su vienaake tarnaite, didele frikasė žinove.

— Duokš panešėsiu tavo žuvis ir paukščius.

— Panešėk.

Ir jie dviese slampinėjo po turgų.

— O juk tu esi kvailys,— staiga tarė Lamė.— Ir žinai kodėl?

— Kodėl?

— Neši žuvis ir paukščus ne pilve, o rankose.

— Tai tiesa, Lame,— atsakė Ulenšpygelis,— bet nuo to laiko, kai sėdžiu be duonos, startos nė žiūrėt nenori į mane.

— Tu jų valgysi, Ulenšpygeli,— tarė Lamė,— ir man tarnausi, jei sutiks mano virėja.

Kiek paėjus, Lamė parodė Ulenšpygeliui per turgų cipenančią dailią, mielą ir meilingą merguželę, šilkais apsitaisiusią, kuri lipšniai pažvelgė į Lamę.

Jai iš paskos žingsniavo senis, jos tėvas, tempdamas dvi rezgines, vieną su žuvimis, kitą su laukiniais paukščiais.

— Va šitą išrinkau sau žmona,— pasakė Lamė.

— Ogi aš ją pažįstu,— tarė Ulenšpygelis.— Tai flamandė iš Zotegemo, gyvena Vinave d'Ilio gatvėj. Kaimynai šneka, kad motina už ją šluojanti gatvę priešais namus, o tėvas lyginąs jos marškinius.

Bet Lamė negirdomis nuleido jo žodžius ir visas nušvitęs tarė:

— Ji pažvelgė į mane.

Jie priėjo Lamės namus prie Arkinio tilto ir pasibeldė. Atidarė

vienaakė tarnaitė. Ulenšpygelis išvydo ilgą, plokščią kaip lenta, labai griežtą senę.

— La Sanžina,— kreipėsi į ją Lamė,— ar nori šito vaikino sau padėjėju?

— Paimsiu išbandyt,— atsakė toji.

— Paimk ir duok jam patirt savo virtuvės skanumynus.

Tada La Sanžina padėjo ant stalo tris kraujines dešras, pintą miežinio alaus ir didelį kepalą duonos.

Kol Ulenšpygelis valgė, Lamė irgi sušveitė vieną dešrą.

— Ar žinai,— paklausė jis,— kur laikosi mūsų siela?

— Ne, Lame,— atsakė Ulenšpygelis.

— Mūsų skrandyje,— atšovė Lamė,— idant nuolat žadintų apetitą ir visąlaik atnaujintų mūsų kūno gyvybines jėgas. O kas geriausi bendrakelioniai? Visi gardūs, prašmatnūs valgiai ir Maso vynas.

— Taip,— sutiko Ulenšpygelis,— kraujinės dešros — maloni draugija vienišai sielai.

— Jis dar nori,— tarė Lamė,— duok jam, La Sanžina.

Šįkart La Sanžina atnešė Ulenšpygeliui kepeninių dešrų.

Kol jis tášė, Lamė prabilo susimąstęs:

— Kai numirsiu, mano pilvas numirs drauge su manim, ir ten, skaistykloj, gausiu pasninkaut ir tampyt savo tuščią subliuškusį pūzą.

— Kraujinės man daug gardesnės,— tarė Ulenšpygelis.

— Šešias jau suvalgei,— atsiliepė La Sanžina,— ganės.

— Žinai,— tarė Lamė,— čia tau bus gerai, valgysi tą pat, ką ir aš.

— Turėsiu omeny,— atsakė Ulenšpygelis.

Ulenšpygelis džiaugėsi matydamas, jog valgė tą pat, ką ir Lamė. Sudorotos dešros suteikė jam tiek žvalumo, kad jis tą dieną iššveitė visus katilus, keptuves, prikaistuvius, ir tie svidėjo it saulės.

Ulenšpygelis kuo puikiausiai gyveno šiuose namuose, mielai lankė rūsį ir virtuvę, užleidęs palėpę katėms. Kartą La Sanžina sutaisė kept porą viščiukų ir pristatė jį sukiot iešmą, kol suvaikščios į turgų prieskonių.

Kai viščiukai iškepė, Ulenšpygelis vieną suvalgė.

Parėjusi La Sanžina tarė:

— Čia buvo du viščiukai, aš tematau vieną.

— Atmerk antrą akį ir abu pamatysi,— atsakė Ulenšpygelis.

Perpykusi nuėjo skųstis pas Lamę. Tas nulipo į virtuvę ir tarė Ulenšpygeliui:

— Ko tyčiojies iš mano tarnaitės? Čia buvo pora viščiukų.

— Išties, Lame,— atsakė Ulenšpygelis.— Bet kai aš stojau pas tave tarnaut, tu man pasakei, jog gersiu ir valgysiu tą pat, ką ir tu. Čia buvo pora viščiukų — vieną aš suvalgiau, kitą tu suvalgysi, aš jau patyriau malonumą, o tu dar patirsi. Argi ne tu laimingesnis už mane?

— Taip,— atsakė Lamė šypsodamas,— žiūrėk, daryk, ką La Sanžina lieps, ir tada darbo turėsi perpus mažiau.

— Žiūrėsiu, Lame,— prisižadėjo Ulenšpygelis.

Ir todėl kiekvieną sykį, kai La Sanžina, būdavo, jam ką nors paliepia, jis atlieka pusę to; pasiunčia jį atnešt du kibirus vandens — jis atneša vieną; pasiunčia prileist iš statinės ąsotį miežinio — jis benešdamas pusę ąsočio susipila į gerklę, ir taip toliau.

Pagaliau La Sanžina, išvaryta iš kantrybės tų jo išdirbinėjimų, pareiškė Lamei, kad jeigu tas nenaudėlis dar čia pasiliksiąs, ji tuoj pat išeinanti.

Lamė nulipo ir tarė Ulenšpygeliui:

— Reiks tau keliaut, mano sūnau, nepaisant to, kad iš veido šičia ir pasitaisei. Girdi, gaidys gieda: antra valanda dienos,— numanu, jog bus lietaus. Labai nesinori tave išvaryt lauk orui bjūrant, bet pagalvok, mano sūnau: La Sanžina su tais savo frikasė yra mano gyvenimo sargė; ją atleidęs, ko gero, tuoj mirčiau. Dėl Dievo, mano berniuk, išeik; imk tuos tris florinus ir tą sardelių rožančių, idant smagiau būtų keliaut.

Ir Ulenšpygelis susisarmatijęs išdūlino, nors buvo gaila palikt Lamę ir jo virtuvę.

44

Lapkritys atėjo į Damę ir kitur, bet žiema nesiskubino. Nei sniego, nei lietaus, nei šalčių; neblykštanti saulė švietė nuo ryto lig vakaro; vaikai ritinėjosi kelių ir gatvių dulkėse; po vakarienės pirkliai, krautuvininkai, auksakaliai, račiai, rankpelniai, išėję tarpdurin valandėlei atsipūsti, žiūrėdavo į vis mėlyną dangų, į medžius, lapų nemetančius, į gandrus ant stogų kraigų, į kregždes, nė nesirengiančias išskrist. Rožės, peržydėjusios trečią sykį, vėl krovė pumpurus; naktys buvo šiltos, lakštingalos suokė ir suokė.

Damiečiai kalbėjo:

— Žiema numirė, sudeginkim žiemą.

Ir jie padarė didžiulę pamėklę su lokio snukiu, ilga drožlių barzda, pakulų gaurais, aprengė baltai ir iškilmingai sudegino.

Klasas skendėjo melancholijoj ir nėmaž nesidžiaugė nei visada mėlynu dangum, nei kregždėm, nesirengiančiom išskrist. Nes niekas Damėj nekūreno anglimis — nebent virtuvę, kuriai visi turėjo ganėtinai kuro, ir Klasas, išleidęs visas santaupas anglims, nesulaukdavo pirkėjų.

Tad pajutęs, tarpdury stovėdamas, šąlant nosies galiuką smarkėlesniam vėjeliui pašiurinus, sakydavo:

— O, štai ir mano uždarbis ateina!

Bet smarkėlesnis vėjelis nuščiūdavo, dangus tebebuvo kaip buvęs mėlynas, lapai neketino kristi. Klasas nesutiko perparduoti už pusę kainos savo anglių atsargos šykštuoliui Greipsteiveriui, žuvininkų seniūnui. Ir netrukus jo pirkelėj ėmė stigti duonos.

45

O karalius Pilypas nematė bado — valgė pyragaičius sėdėdamas šalia savo žmonos Marijos Negražiosios iš Tiudorų dinastijos[43]. Jis jos nemylėjo, bet tikėjosi, apvaisinęs tą besveikatę, duoti anglų tautai ispaną valdovą.

Bet šiomis jungtuvėmis — grindinio akmens ir karšto nuodėgulio — jis šovė pro šalį. Vis dėlto ganėtinai stipriai jungė juodu neapykanta reformatams: jų įsakymu šimtai tų vargšų būdavo nuskandinami ir sudeginami.

Kuomet Pilypas, būdavo, neišvyksta iš Londono arba neišeina persirengęs paūžt į kokią lindynę, miego metas sujungia tą porą.

Tada karalienė Marija, apsivilkusi turniškės dailios drobės marškiniais su airiškų mezginių pagražinimais, atsišlieja į vedybinį guolį, o Pilypas kaip koks stulpas stovi šalia ir apžiūrinėja, ar žmonos kūnas nerodo motinystės žymių; nieko betgi nepastebėjęs, supyksta ir, netardamas nė žodžio, apžiūrinėja savo nagus.

Tada bergždžia vampyrė lipšniais žodžiais prabyla ir akimis, kurioms stengiasi suteikti švelnumo, maldauja meilės bejausmį Pilypą. Ašarų, riksmo, nuolankių prašymų — nieko ji nevengia, kad susilauktų glamonių iš nemylinčio vyro.

Veltui ji, grąžydama rankas, šliaužioja jam po kojų; veltui lyg

beprotė čia verkia, čia kvatoja norėdama jį sugraudinti; nei juokas, nei ašaros negali suminkštinti akmenširdžio.

Veltui ji kaip įsimylėjusi gyvatė glėbia liesomis rankomis ir spaudžia prie savo plokščios krūtinės siaurą ląstą, kur laikosi žema kruvinojo karaliaus siela; jis stovi kaip pakelės stulpas ir — nė krust.

Ta negraži vargšė stengiasi būti žavi; vadina jį visokiais švelniais vardais, kokius duoda išsirinktam mylimajam aistros apsvaigintos moterys; Pilypas apžiūrinėja savo nagus.

Kartais jis ima ir paklausia:

— Taip ir neturėsi vaikų?

Sulig tais žodžiais Marijos galva nusvyra ant krūtinės.

— Argi aš kalta, kad esu bevaisė,— sako ji.— Pagailėk manęs: aš gyvenu kaip našlė.

— Kodėl tu neturi vaikų? — sako jis.

Tada karalienė lyg mirties pakirsta krinta ant kilimo. Jai akys tik ašarom plūsta, bet įmaniusios ir krauju plūstų, tai vargšei vampyrei.

Taip keršijo Dievas budeliams už aukas, kuriomis jie nuklojo Anglijos žemę.

46

Žmonėse sklido gandas, kad esą imperatorius Karolis ketina atimti iš vienuolių teisę nekliudomai paveldėti jų vienuolynuose mirsiančiųjų turtą, o tuo didžiai nepatenkintas popiežius.

Ulenšpygelis, būdamas tuomet Maso pakrantėj, pagalvojo, kad imperatorius šitaip visur kur rastų sau naudos, nes gautų palikimą, kai giminės jo negautų. Jis atsisėdo ir, užsmeigęs ant kabliuko slieką, užmetė meškerę. Paskui, kramsnodamas sužiedėjusią bėralinės duonos kriaukšlę, apgailestavo negalįs romanišku vynu jos suvilgyt. Bet tuoj pat pagalvojo, kad visos dienos norinčios, tik ne visos turinčios. Ir vis dėlto jis mėtė trupinius į vandenį sakydamas, kad tas, kas nesidalija paskutiniu kąsniu su savo artimu, nėra jo vertas.

Priplaukė gružlys; pirmiausia apuostė trupinį, lyžtelėjo burna ir atvėrė nekaltas savo žiotis, aišku, įsitikinęs, jog jis pats įkris. Bet kol spoksojo į orą, kaip strėlė atnėrė lydeka klastūnė ir kaipmat prarijo gružlį.

Toks pat galas ištiko ir karpį, kuris, užmiršęs pavojų, šokčiodamas

gaudė mašalus. Prisirijusi lydeka sustingo vidury vandens plynės nieku laikydama mailių, beje, skleidžiantį nuo jos į šalis kiek tik pelekai įkabina. Jai taip betysant, staiga atsirado greita, plėšri, pražiotomis žiotimis išbadėjusi lydeka ir iškart puolė ant jos. Užvirė įnirtinga kova; abi pusės ten sudavė nemirštamus smūgius; pralietas kraujas raudonai nudažė vandenį. Sočioji nekaip gynės nuo alkanosios; atgal šastelėjusi, vis dėlto įtempė savo jėgas ir šaute šovė į priešininkę, o ta, laukusi pražiotomis žiotimis, įrijo daugiau kaip pusę jos galvos; o kai norėjo tuoj pat atryt, nebegalėjo — vidun lenkti dantys neleido. Ir jodvi tąsėsi apgailėtinai.

Taip susikibusios, visai nepastebėjo prie šilkinio valo pririšto stipraus kabliuko, kuris, kildamas iš dugno, įsmigo sočiajai po peleku, iškėlė ją kartu su priešininke ir numetė abidvi ant žolės be jokios pagarbos.

Jas pjaudamas, Ulenšpygelis kalbėjo:

— Lydekos, mano meilutės, kuo jūs ne popiežius su imperatorium, tarpusavy besiėdantys, ir kuo aš ne liaudis, kuri Dievo teisingumo valandą jus abu pačiumpa kabliu iš mūšio lauko?

47

Tuo tarpu Katlina tebegyveno Borgerhaute ir vis klaidžiojo po apylinkes šnekėdama:

— Hanske, mano vyre, sukūrė jie ugnį man ant galvos: pramušk skylę, idant mano siela išeit galėtų. Aiman! Ji ten beldžia ir beldžia, kas dūžis — sopulys neišturimas.

O Nelė, bepročiaujančios motinos nuolatinė sargintoja, apie savo draugužį Ulenšpygelį tegalvojo, mergelė sielvartinga.

O Damėje Klasas raišiojo malkų ryšulius, pardavinėjo anglis ir ne sykį grimzdo į melancholiją pagalvojęs, kad ištremtas Ulenšpygelis ilgai negalės grįžti po gimtu stogu.

Kiauras dienas leido prie lango Sotkina, bene pamatys pareinantį savo sūnų Ulenšpygelį.

O tas, atsidūręs Kelno apylinkėse, tarė dabar širdį linkstant į sodininkystę.

Atėjo jis ir pradėjo siūlytis už berną Janui de Ziursmuliui, kuris, būdamas landsknechtų kapitonu, nelaisvėj vos išsisuko nuo kilpos,

grėsusios neturint išpirkos, ir užtat kęste nekentė kanapių. Kanapės tuomet buvo vadinamos flamandiškai *kennip*.

Sykį, berodinėdamas ką darbuoti, Janas de Ziursmulis atsiveda Ulenšpygelį į savo vynuogyno galą, ir ten, gretimai, pamato jie ištisą margą žaliuojančių kanapių.

Janas de Ziursmulis ir sako Ulenšpygeliui:

— Va tas šlykštynes, kur užmatęs, derk begėdiškai, nes būtent jos kankinimo ratus ir kartuves rūpina.

— Dergsiu,— atsako Ulenšpygelis.

Vieną dieną, Janui de Ziursmuliui su keliais sugėrovais besėdint už stalo, virėjas sako Ulenšpygeliui:

— Nueik į rūsį ir paimk iš ten *zennip*.

Zennip — flamandiškai garstyčios.

Ulenšpygelis, ant juoko nugirdęs *kennip* vietoj *zennip*, rūsy begėdiškai pridergia *zennip* puodynę, atneša ir jau duos į stalą — ne be šypsnio.

— Ko čia šaipais? — klausia Janas de Ziursmulis.— Manai, kad mūsų nosys užkištos? Tavo *zennip* — tu ir valgyk.

— Aš bemeilyčiau ant grotelių keptos mėsytės su cinamonu,— atsako Ulenšpygelis.

Janas de Ziursmulis pašokęs kad užsimos:

— Į šitą garstyčių puodynę dergta.

— *Baes*,— atsako Ulenšpygelis,— negi nebeprisimeni, kaip anądien ėjau tamstai iš paskos į vynuogyno galą? Ten, rodydamas *zennip*, tamsta man pasakei: „Visur, kur tik jas užmatysi, derk begėdiškai, nes būtent jos kankinimo ratus ir kartuves rūpina“. Aš jas ir dergiau, *baes*, dergiau didžiai sunešlovindamas, negi dabar muši mane už klusnumą.

— Aš sakiau *kennip*, o ne *zennip*,— pasiutiškai šaukia Janas de Ziursmulis.

— *Baes*, sakei *zennip*, o ne *kennip*,— atšauna Ulenšpygelis.

Ilgai jie taip ginčijasi. Ulenšpygelis šneka nuolankiai, Janas de Ziursmulis klykia kaip erelis, ir *zennip, kennip, kemp, zemp, zemp, kemp, zemp* jam painiojasi nelyginant sukrių šilkų gija.

O svečiai kvatoja kaip velniai, valgantys domininkonų pjausnius bei inkvizitorių inkstus.

Bet Ulenšpygelis gavo išeit iš Jano de Ziursmulio.

48

Nelė vis krimtos — ir dėl savo dalios, ir dėl išprotėjusios motinos.

Ulenšpygelis stojo pasiūvėt pas vieną meistrą. Tas jam pasakė:

— Kai siūsi, žiūrėk, už adatos siūk, kad nesimatytų.

Ulenšpygelis nuėjęs palindo po statine ir ėmėsi siūt.

— Aš visai kitką turėjau galvoj,— suriko siuvėjas.

— Aš statinėj, už adatos, kaipgi matysis? — atsakė Ulenšpygelis.

— Eik, sėskis ant stalo,— paliepė siuvėjas,— ir siūk smulkiais dygsneliais: už adatos, už adatos. Kad rūbas būtų panašus į šitą vilką.

„Vilku" vadinamas kaimietiškas durtinys.

Ulenšpygelis paėmęs suraižė durtinį ir iš tų gabalų sukurpė kažką panašaus į vilko pavidalą.

Tai pamatęs, siuvėjas suriko:

— Ką gi čia, velniai tave rautų, padarei?

— Vilką,— atsakė Ulenšpygelis.

— Begėdi pašaipūne! Tiesa, aš sakiau vilką, betgi tu žinai, kad vilkas — tai kaimietiškas durtinys.

Po kiek laiko meistras paprašė jį:

— Vaikine, primesk rankoves šitai striukei, kol dar nenuėjai gult.

Ulenšpygelis pakabino striukę ant vinies ir visą naktį mėtė į ją rankovėmis.

Išgirdęs triukšmą, pasirodė meistras.

— Netikša, kokį čia vėl piktą juoką man ištaisei?

— Kokį piktą juoką? — atsakė Ulenšpygelis.— Va šitas rankoves visą naktį mėčiau į striukę, bet jos nenori laikytis.

— Tai savaime aišku,— atsakė siuvėjas,— ir todėl išmetu tave į gatvę. Pažiūrėsim, ar ten ilgiau laikysies.

49

Vis dėlto retsykiais Nelė, patikėjusi Katliną gerų kaimynų globai, viena nueidavo toli toli Šeldės pakrantėmis, iki pat Antverpeno ar kitur, vis dairydamasi, bene pamatys savo draugužį Ulenšpygelį leidžiantis upe valtimi ar dulkėtu keliu.

Atkeliavęs į Hamburgą prekymečiu, Ulenšpygelis pamatė, kad

visur pristoję pirklių. Buvo ir senų žydų, besiverčiančių lupikavimu ir sendaikčių prekyba.

Ulenšpygeliui irgi užėjo noras pirkliaut; pasirinkęs nuo žemės arkliamėšlių, parsinešė į tvirtovės pylimo redaną, kur buvo radęs sau priebėgą, ir ten išdžiovino. Paskui nusipirko šilko, raudono ir žalio, pridarė pagalvėlių su arkliamėšliais ir perrišo kaspinais — lyg jos būtų pilnos muskuso.

Paskui susikalė iš lentelių prekydėžę, pasisiejo senom virvėm ant kaklo ir atėjo į turgų priešaky nešinas pagalvėlių prikrauta dėže. Vakare joms apšviesti uždegdavo vidury žvakutę.

Paklaustas, ką parduodąs, atsakydavo paslaptingai:

— Pasakysiu, tik kalbėkim patylom.

— Nagi? — teiraudavosi pirkėjai.

— Tai pranašingi grūdai, atgabenti į Flandriją tiesiai iš Arabijos, kur juos su didžiu išmanymu sutaisė meistras Abdul Medilas, didžiojo Mahometo ainis.

Kai kurie pirkėjai persitardavo tarpusavy:

— Tai turkas.

— Tai piligrimas iš Flandrijos, negi nesuprantat iš jo tarsenos,— sakydavo kiti.

Ir driskiai, plikšiai, duoneliautojai ėjo prie Ulenšpygelio tarydami:

— Duok mums pranašingųjų grūdų.

— Duosiu, kai turėsit florinų užsimokėt,— atšaudavo Ulenšpygelis.

Ir vargšai driskiai, plikšiai, duoneliautojai — spūdint, sakyt:

— Tik turčiams gera gyvent pasauly.

Garsas apie tuos grūdus netruko pasklist po turgų. Miestiečiai pasakojosi vieni kitiems:

— Čia vienas flamandas turi pranašingųjų grūdų, pašventintų Jeruzalėj ant mūsų Viešpaties Jėzaus Kristaus grabo; bet, girdėjau, jų neparduodąs.

Ir visi miestiečiai — eit prie Ulenšpygelio, prašyt tų jo grūdų.

Bet Ulenšpygelis, trokšdamas gerai uždirbt, atsakinėjo, kad jie dar nepribrendę; jis buvo nužiūrėjęs du turtingus žydus, vaikštinėjančius po turgų.

— Aš labai norėčiau sužinoti,— teiravosi vienas miestietis,— kas nutiks mano laivui, dabar išplaukusiam į jūrą?

— Dangų jis pasieks, jei bangos bus ganėtinai aukštos,— atsakė Ulenšpygelis.

Kitas, rodydamas į savo dukrelę mielą, kaip rožė nukaitusią, teiravosi:

— Jai tikriausiai dailiai klosis?

— Viskas klojas prigimties naudai,— atsakė Ulenšpygelis, ką tik pamatęs, kaip dukrelė įdavė raktą vienam jaunikaičiui.

Pastarasis, ūsą pūsdamas, kreipėsi į Ulenšpygelį:

— Pone pirkly, malonėčiau gauti iš tamstos pranašingą maišelį, idant pamatyčiau, ar vienas šiąnakt gulėsiu.

— Yra parašyta,— atsakė Ulenšpygelis,— medum sėji — pipirai sprogsta.

Jaunikaitis užsiplieskė:

— Ką čia giedi?

— Grūdai byloja,— atsakė Ulenšpygelis,— kad linki tau laimingos santuokos ir kad žmona tavęs neapdovanotų Vulkano kepure[44]. Žinai šitą galvos apdangalą?

Ir dar išdrožė pamokslą:

— Nes ta, kuri piršlybų rinkoj pati įkiša rankpinigių, vėliau už dyką visą sankrovą į šalį išlaido.

Norėdama nuslėpti, kad esanti visiškai tikra, dukrelė tarė į tai:

— Ar visa tai matyti pranašingosiose pagalvėlėse?

— Ten ir raktas matyti,— sušnibždėjo Ulenšpygelis jai į ausį. Bet jaunikaitis jau buvo dingęs su raktu.

Staiga Ulenšpygelis pastebėjo, kaip vagišius pačiupo nuo prekystalio dešrą uolekties ilgumo ir pasikišo po skvernu. Be galo džiaugdamasis, priėjo prie Ulenšpygelio ir tarė:

— Ką čia pardavinėji, negandų pranaše?

— Pagalvėles, kur tu pamatysi, jog būsi pakartas už tai, kad per daug mėgsti dešreles,— atsakė Ulenšpygelis.

Sulig tais žodžiais vagišius spruko šalin, o apvogtasis pardavėjas ėmė šaukti:

— Plėšikas! Laikykit plėšiką!

Bet jau buvo po laiko.

Du turtingi žydai, atidžiai klausęsi Ulenšpygelio kalbų, pagaliau priėjo ir tarė:

— Ką čia pardavinėji, flamande?

— Pagalvėles,— atsakė Ulenšpygelis.

— Ką galima pamatyti su tavo pranašingaisiais grūdais?

— Kai juos čiulpi, matai ateities įvykius,— atsakė Ulenšpygelis.

Žydai pasitarė, ir vyriausiasis tarė kitam:

— Taip pamatytumėm, kada mūsų Mesijas ateis. Mums tai būtų didelė paguoda. Nusipirkim vieną. Po kiek parduodi?

— Po penkiasdešimt florinų,— atsakė Ulenšpygelis.— Nenorit mokėt — nešdinkitės šalin. Žemės nepirkus, mėšlas tegulie.

Matydami, kad Ulenšpygelis nė kiek nenuleis, žydai atskaičiavo jam pinigus, pasiėmė pagalvėlę ir nukako savo sueigų vieton, kuri netrukus pilna prigužėjo žydų, išgirdusių, jog vienas senių įsigijo paslaptį, kurios dėka galima patirt ir apskelbt Mesijo atėjimą.

Tai žinodami, troško jie už dyką pačiulpt pranašingąją pagalvėlę, bet seniausiasis, vardu Jehus, ją įsigijęs, pareiškė pats vienas tai padarysiąs.

— Izraelio sūnūs,— prabilo jis laikydamas rankoj pagalvėlę,— krikščionys tyčiojasi iš mūsų, uja iš žmonių bendrijos, kaip kokius plėšikus plūsta. Pilistimai[45] nori pažeminti mus žemiau už žemę, jie spjaudo mums į veidą, nes Dievas atleido mūsų lankų tamprumą ir supurtė vaisių prieš mūsų akis. Ar ilgai dar bus šitaip, Viešpatie, Abraomo, Izaoko ir Jokūbo Dieve, kad griūtų ant mūsų nelaimės, mums gerovės belaukiant, ir kad tamsybės leistųsi, mums šviesos besiviliant? Ar greit žemėn nužengsi, dieviškasis Mesijau? Kada krikščionys puls slėptis olose bei duobėse iš baimės prieš tave ir tavo šlovę didingą, kai tu stosi jų bausti?

Ir žydai šaukt:

— Ateik, Mesijau! Čiulpk, Jehau!

Jehus pačiulpė ir sužiaukčiojęs gailiai sušuko:

— Iš tiesų sakau jums — devyndrekis čia, o Flandrijos piligrimas — plėšikas.

Tada visi žydai supuolė, atlankstė pagalvėlę, pamatė, kas viduj, ir, baisiausiai įniršę, leidos į mugę ieškot Ulenšpygelio. Bet tas jų nelaukė.

50

Vienas damietis, neturėdamas kuo užsimokėti Klasui už anglis, atidavė geriausią savo rakandą: arbaletą su tuzinu svaidomųjų strėlių keturbriauniais gerai išgaląstais antgaliais.

Kai darbo nebūdavo, Klasas pašaudydavo tuo arbaletu: ne vienas kiškis buvo nupyškintas ir paverstas frikasė už tai, kad per daug mėgo kopūstus.

Tokiais atvejais Klasas valgydavo godžiai, o Sotkina, žiūrėdama į tuščią vieškelį, šnekėdavo:

— Tili, sūnau mano, argi neužuodi padažo kvapo? Mažu alkanas.— Ir paskendusi mintyse susigriebdavo beatidedanti jam dalį vaišių.

— Jei alkanas, pats kaltas,— atsakydavo Klasas.— Tegu sugrįžta, ir valgys tą pat, ką mes.

Klasas laikė balandžių. Be to, mėgo klausytis aplink čiulbančių ir čirškiančių liepsnelių, dagilių, žvirblių bei kitų giesmininkų ar čiauškėjų. Todėl mielai šaudydavo karalius — suopius bei vanagus — liaudies rijikus.

Sykį, kai jis kieme seikėjo anglis, Sotkina parodė jam didelį paukštį, sklandantį viršum karvelidės.

Klasas čiupo arbaletą sakydamas:

— Tegu velnias gelbsti jo vanagybę!

Užtaisęs arbaletą ir atsistojęs kieme, sekė visus paukščio judesius, kad neprašautų pro šalį. Buvo jau prietėma, ir danguj Klasas tegalėjo įžiūrėti juodą tašką. Jis paleido strėlę ir pamatė, kaip į kiemą nukrito gandras.

Klasas susikrimto. Dar daugiau dėl to susikrimto Sotkina.

— Nevidone, tu nušovei Dievo paukštį! — sušuko ji.

Paskui pakėlė gandrą, pamatė, kad tik sparnas kliudytas, atsinešė balzamo ir, vyturiuodama žaizdą, šnekėjo:

— Gandre, branguti, nepritinka tau, mūsų mylimas paukšti, sklandyt danguj kaip kokiam vanagui, mūsų nedraugui. Per tai liaudies strėlės ir lekia ne tuo adresu. Skauda gandrui vargšą sparną, kad taip kantriai leidžiasi tvarstomas, žino, kad mūsų rankos — draugų rankos.

Pasveikęs gandras rijo viską, ką norėjo; jis ypač mėgo žuvis, kurias Klasas jam gaudydavo kanale. Būdavo, lig tik pamato jį pareinant, tuoj žioja savo ilgą snapą.

Gandras sekiojo paskui Klasą it šuo, bet dar mieliau likdavo virtuvėj, kur, šildydamas prie ugnies gūžį, baksnodavo snapu į pilvą Sotkinai, valgį taisančiai, tartum klausdamas:

— Ar neturi ko nors man?

Ir miela buvo matyti, kaip stypčioja po pirkelę tasai orus ilgakojis laimės pranašas.

51

Bet vėl atėjo sunkus metas: Klasas nelinksmai pats vienas dirbo žemę — dviem ten nebuvo ko veikti. Sotkina, pati viena likusi namie, taisė kokius beišmanydama patiekalus iš pupų — kasdieninio jų maisto,— kad tik vyrui apetitą sužadintų. Ji dainuodavo ir juokdavos, kad tik jis nesikankintų matydamas ją sielvartingą. Gandras ant vienos kojos stypsodavo šalia jos, po sparnu pasikišęs snapą.

Kažkoks raitelis sustojo priešais pirkelę; jis buvo visas juodai apsivilkęs, padžiūvęs ir atrodė didžiai liūdnas.

— Ar yra kas nors viduj? — paklausė jis.

— Jūsų melancholija, telaimina jus Dievas,— tarė Sotkina,— bet negi aš kokia šmėkla, kad, matydamas mane šičia, klausiate, ar yra kas nors viduj?

— Kur tavo tėvas? — paklausė raitelis.

— Jei mano tėvas vardu Klasas, tai matot jį anava besėjantį.

Raitelis iškako, o Sotkina, irgi sielvartinga, susibaudė šeštą sykį eiti pas kepėją duonos skolon. Grįžusi be nieko, ji apstulbo: Klasas triumfuodamas šauniai jojo raitas, o juodai vilkintis vyriškis pėsčiavo šalia, paėmęs už pavadžio. Klasas išdidžiai prilaikė ranka prie šlaunies šikšnos maišą, atrodo, pilnoką.

Nušokęs nuo arklio, apkabino vyriškį, linksmai paplojo jam per petį ir, krestelėjęs maišą, sušuko:

— Tegyvuoja mano brolis Josas, gerasis atsiskyrėlis! Duok Dieve, kad jis visada būtų sveikas drūtas, linksmas ir smagus! Tai Josas su palaiminimu, su gausa, su užkulais! Gandras nemelavo!

Ir padėjo maišą ant stalo.

Sulig tais žodžiais Sotkina atsiliepė verkšlenamai:

— Mano vyre, šiandien likom be duonos: kepėjas atsakė.

— Be duonos? — perklausė Klasas atrišdamas maišą, iš kurio pažiro ant stalo auksas.— Sakai, be duonos? Štai duona, sviestas, mėsa, vynas, alus! Štai kumpiai, smegeningi kaulai, gervės paštetas, startos, nupenėtos vištaitės, pyrago bandžiukės, kaip pas didelius ponus! Štai statinės alaus ir verpelės vyno! Labai apsimulkins kepėjas, atsakęs mums duoną: pas jį nieko nebepirksim.

— Bet, mano vyre,— prabilo Sotkina apstulbusi.

— Nagi, kas turi ausis, teklauso ir tedžiūgauja,— atsakė jai Klasas.— Katlina, užuot atbuvusi savo ištrėmimo laiką Antverpeno markizate, pėstute su Nele nusigavo iki Meiburgo. Ten Nelė papasakojo

mano broliui Josui, kad dažnai vargas žvelgia mums į akis, nors dirbam kaip juodi jaučiai. Kaip man ką tik pranešė šitas gerulis pasiuntinys,— ir Klasas parodė į juodai vilkintį raitelį,— Josas atsimetė nuo šventosios Romos tikybos ir perėjo į Liuterio ereziją.

— Eretikai — tai tie, kurie laikosi Didžiosios Ištvirkėlės[46] kulto apeigų. Nes popiežius yra tik šventais daiktais prekiaujantis paklaidūnas[47],— atsakė juodai vilkintis vyriškis.

— Oi, nekalbėkite taip garsiai, gerbiamasis,— sušuko Sotkina.— Mus aliai vieną sudegins per jus.

— Taigi,— toliau pasakojo Klasas,— Josas pasakęs šitam geruliui pasiuntiniui: kadangi joju į karą po vėliava Frydricho Saksoniečio[48], kuriam pristačiau penkiasdešimt apšarvuotų raitelių, tai nėra reikalo tiek pinigų imtis su savim, idant jie kartais, baisiąją valandą, nepakliūtų į rankas kokiam netikėliui landsknechtui. Taigi, pasakęs jis, nunešk mano broliui Klasui tuos septynis šimtus aukso florinų karoliusų drauge su mano palaiminimu ir pasakyk, tegul doroj gyvena ir sielos išganymu rūpinasi.

— Taip,— tarė raitelis,— laikas trumpas, nes Dievas veikiai atsineš atlygį ir kiekvienam atmokės pagal jo darbus.

— Tenebus man užginta tuo tarpu pasidžiaugt gerąja naujiena,— tarė Klasas.— Malonėk, gerbiamasis, pasilikt pas mus, mes ją atšvęsim suvalgydami puikių žarnokų, iki valiai keptos mėsos ant žarijų ir karką, kurią ką tik mačiau kabančią pas dešrininką,— tokią storą, viliojančią, jog man net seilės per barzdą varvėjo.

— Aiman,— tarė vyriškis,— neišmanėliai džiūgauja, o Dievas nenuleidžia akies nuo jų kelių.

— Nagi, pasiuntiny,— tarė Klasas,— tu nori ar nenori užvalgyt ir išgert su mumis?

— Kada kris Didžioji Babelė, tada tikinčios sielos atsiduos žemiškiesiems malonumams! — atsakė tas.

Sotkinai ir Klasui persižegnojus, jis susisuko į duris.

Klasas jam tarė:

— Kadangi, sveteli, malonėji išvykt mūsų kaip reikiant nepamylėtas, pasveikink nuo manęs brolį Josą šventu pabučiavimu ir mūšyje globok jį.

— Gerai,— prižadėjo vyriškis ir iškako.

O Sotkina išėjo pasidairyt į miestą, kuo čia atšventus tokį lemtą įvykį. Tądien gandras gavo vakarienei du gružlius ir menkės galvą.

Netrukus visa Damė sužinojo, kad vargšas Klasas savo brolio Joso

dėka tapo turtingu Klasu, o dekanas sakė, kad tikriausiai Katlina akių pažiūrėjimu apkerėjusi Josą, kadangi Klasas tikriausiai gavo iš jo didelę krūvą pinigų ir nė jokios jupelės nepadovanojo Dievo motinai.

Klasas su Sotkina gyveno sau laimingai. Jis dirbo žemę, pardavinėjo anglis, o ji pasirodė besanti šauni šeimininkė.

Tik Sotkina kur buvus kur nebuvus dairydavos į kelią savo sūnaus Ulenšpygelio.

Ir visi trys džiaugėsi laime, nuo Dievo skirta, kol atsiims, kas jiems žmonių skirta.

52

Tą dieną imperatorius Karolis gavo iš Anglijos laišką, kuriame jo sūnus rašė:

Pone ir tėve!

Esmi nepatenkintas turėdamas gyventi šitoje šalyje, kur prakeiktų eretikų knibždėte knibžda kaip blusų, vikšrų ir skėrių. Ugnis ir kalavijas nebeįstengia nuo jų apvalyti gyvasties medžio, kuriuo yra mūsų motina šventoji Bažnyčia. Ir tarytumei maža man šitos graužaties,— jie dar ir karaliumi manęs nelaiko, tik karalienės vyru, be jos jokio autoriteto neturinčiu. Jie tyčiojasi iš manęs savo kandžiuose pamfletuose (jų autoriai nesugaunami kaip ir spaustuvininkai), rašo, jog esą popiežius man moka už tai, kad bedieviškais žmonių deginimais bei korimais kenkčiau karalystei, sėčiau joje sąmyšį; o kai noriu skubią rinkliavą uždėti, nes dažnai jie man ant pykčio palieka mane be pinigų, tai jie savo kandžiuose paskviliuose nurodo man kreiptis dėl jų į Šėtoną, kuriam aš tarnaująs. Parlamento nariai atsiprašinėja ir baimingai sprandus lenkia, kad aš neįkąsčiau, bet nieko neduoda.

Tuo tarpu Londono sienos nulipintos paskviliais, kuriuose aš vaizduojamas kaip tėvažudys, užsimojęs smogti Jūsų Didenybei, idant po Jūsų paveldėčiau sostą.

Betgi Jūs, šviespatie ir tėve, žinot, jog, nepaisant teisėtų ambicijų ir išdidumo, aš linkiu Jūsų Didenybei ilgų ir šlovingų viešpatavimo dienų.

Mieste taipogi platinamas vario raižinys, atliktas labai įgudusios rankos, kur parodyta, kaip mano vadovaujamos katės skambina klavesinu. Pačios katės uždarytos dėžėje, pro apvalias skyles kyšo

tik uodegos, geležiniais strypais pritvirtintos. Kai žmogus — tai yra aš — įkaitinta geležim svilina pauodegius, katės spaudo letenomis klavišus ir pašėlusiai kniaukia. Aš ten atvaizduotas taip baidykliškai, jog nė žiūrėti nesinori. Ir dar besijuokiančiu. Ogi Jūs, pone ir tėve, žinot, ar aš bent kokiu atveju esmi griebęsis šito nešvankaus malonumo. Kas be ko, mėginau darytis pramogą iš kačių kniaukinimo, bet aš nesijuokiu. Jie man inkriminuoja — maištininkų kalba betariant — šito klavesino naujybiškumą bei žiaurumą, nors yra žinoma, jog gyvuliai neturi sielos, ir kiekvienam žmogui, juolab karališkosios giminės atstovui, valia jais smagintis iki jų galo. Bet šitoj šaly gyvuliai mylimi be proto ir elgiamasi su jais geriau negu su tarnais; arklidės ir šunidės čia — tikri rūmai, ir yra didikų, miegančių su savo arkliu ant tų pačių pakratų.

Negana to, iškilnioji mano žmona ir karalienė negali turėti vaikų: jie gi sako — tuomi kruvinai mane įžeisdami,— jog dėl to esmi kaltas aš, o ne ji, be kita ko, pavyduolė, pikčiurna ir gašlūnė kaip reta. Pone ir tėve, kasdien meldžiu Šviespatį Dievą, idant laikytų savo malonėje mane, kuris visą viltį deda į bet kokį kitą sostą, tegul ir Turkijos, iki perims tą, į kurį jį kviečia garbė būti Jūsų visų šlovingiausios ir visų pergalingiausios Didenybės sūnumi.

Pasirašyta: *Pil.*

Imperatorius atsakė į šį laišką:

Pone ir sūnau,

Pripažįstu, Jūsų vargai nemaži, tačiau stenkitės nemurmėdamas išlaukti puikesnės karūnos. Daug kam jau esmi pareiškęs savo ketinimą pasitraukti iš valdžios Nyderlanduose bei kitose man priklausančiose žemėse, nes žinau, kad dėl senystės ir podagros darausi nebepajėgus priešintis Prancūzijos Henrikui, apsišaukdinusiam Antruoju[49], nes Fortūna myli jaunus. Pagalvokite ir apie tai, kad, būdamas vyriausia Anglijos galva, savo galybe varžote Prancūziją, mūsų priešą.

Aš buvau gėdingai sumuštas prie Meco[50] ir netekau ten keturiasdešimt tūkstančių vyrų. Gavau bėgti nuo Sakso.[51] Jei Dievas savo gera ir dieviška valia vienu matu man neatstatys jaunų mano dienų formos ir stiprumo, tai aš manau palikti savo karalystes ir Jums, pone ir sūnau, jas perleisti.

Taigis šarvuokitės kantrybe ir kolei kas deramai vykdykite savo priedermę eretikų atžvilgiu, negailėdamas nieko, nei vyrų, nei moterų,

nei merginų, nei vaikų, nes, dideliam mano širdies skausmui, mane pasiekė žinios, kad ponia karalienė dažnai teikiasi jiems maloninga būti.

Jūsų mylintis tėvas
Pasirašyta: *Karolis.*

53

Ilgą kelio galą nuėjus ir kojas kruvinai nutrynus, Mainco vyskupijoj Ulenšpygeliui pasitaikė sutikt piligrimų vežimą, kuriuo jis ir nusigavo iki Romos.

Kai mieste išlipo iš vežimo, pamatė smuklės tarpdury mielą kūmužę, kuri į jo žvilgsnį atsakė šypsena.

Pamanęs, jog toks lipšnumas — geras ženklas, kreipėsi į ją:

— Šeimininke, ar nepriimtum piligrimaujančio piligrimo? Nes esmi paskutinėse dienose: laukiuosi nuodėmių atleidimo.

— Priimam visus, kas mums moka.

— Turiu mašnoj šimtą dukatų,— atsakė Ulenšpygelis, nors teturėjo vieną monetą,— ir pirmą iš jų noriu išleist su tavim gerdamas butelį seno romietiško vyno.

— Vynas šiose šventose vietose nebrangus,— atsakė ji.— Įeik ir gerk už soldą.

Gėrė jie kartu taip ilgai ir ištuštino besišnekučiuodami apie šį bei tą tiek ropinių, jog šeimininkei neliko nieko kita, kaip pasakyt tarnaitei, kad už ją pilstytų klientams. Pati tuo tarpu pasitraukė su Ulenšpygeliu į galinę marmuruotą salę, vėsią kaip žiema.

Palenkusi galvą jam ant peties, ji pasiteiravo, kas jis toks. Ulenšpygelis atsakė:

— Esmi Niekurnesantijos valdovas, grafas de Badmiriškis, baronas de Valkatonas, ir Damėje, mano gimtinėj, man priklauso dvidešimt penki bonjė[52] mėnesienos.

— Kas tai per žemė? — paklausė šeimininkė nugerdama iš Ulenšpygelio taurės.

— Tai žemė, kur sėja iliuzijas, kvailus lūkesčius ir tuščius pažadus. Bet tu, mieloji šeimininke gintarinio gymio ir žibančiom it perlai akim, tu ne mėnesienoj gimus; rusvas tavo plaukų auksas — tai saulės spalva; o tavo apkūnūs pečiai, šankios krūtys, tekintos rankos,

meilūs delnai bene bus pavydo nepažįstančios Veneros dovana. Vakarieniausim kartu šį vakarą?

— Dailusis piligrime iš Flandrijos, sakyk, ko tu čia atvykai?

— Pasikalbėt su popiežium,— atsakė Ulenšpygelis.

— Aiman! — tarė ji, sunerdama rankas.— Pasikalbėt su popiežium! Aš, vietinė, ir tai niekada negalėjau šito pasiekti.

— O aš pasieksiu,— atsakė Ulenšpygelis.

— Bet ar tu žinai, kur jis būna, koks jis, kokie jo įpročiai bei pomėgiai?

— Kelyje man pasakojo, kad jis vadinasi Julijum Trečiuoju[53], kad yra nešvankėlis, linksmuolis ir palaidūnas, geras pašnekovas ir aštrialiežuvis. Dar man pasakojo, kad jis nežmoniškai pamilęs vieną tokį bėdulį elgetautoją su beždžione, susiraukėlį, suskretėlį juočkį, kad, įžengęs į popiežiaus sostą, padaręs jį kardinolu del Monte ir sunegaluojąs kurią dieną jo nematydamas.

— Gerk,— pasakė ji,— ir nekalbėk taip garsiai.

— Dar man pasakojo,— porino Ulenšpygelis,— esą jis nusikeikė kaip algininkas: *Al dispetto di Dio, potta di Dio**, kai sykį vakarienei negavo šalto povo, kurį buvo liepęs jam palikti, ir pridūrė: „Aš — Dievo vikaras galiu keiktis dėl povo, kadangi mano Viešpats dėl obuolio rūstinosi[54]!“ Matai, meilute, kad pažįstu popiežių ir žinau, koks jis.

— Aiman! — tarė ji.— Bet kitiems apie tai nė neprasitark. Vis dėlto tu jo nepamatysi.

— Aš su juo kalbėsiuos.

— Jei to pasieksi, duosiu tau šimtą florinų.

— Jau juos išlošiau.

Rytojaus dieną, nors kojas skaudėjo, Ulenšpygelis paklajojo po miestą ir sužinojo, kad šiandien popiežius laikys mišias šv. Jono Lateraniečio katedroj. Ulenšpygelis nuėjo ten, atsistojo matomoj vietoj, kaip gali arčiau popiežiaus, ir, kai tik popiežius pakeldavo kieliką ar ostiją, atsukdavo altoriui nugarą.

Per mišias popiežiui patarnavo juodbruvas piktas storulis kardinolas. Su beždžione ant peties dalijo jis žmonėms komuniją nešvankėliškai kraipydamasis visu kūnu. Jis atkreipė popiežiaus dėmesį į Ulenšpygelio elgesį, ir popiežius po mišių pasiuntė piligrimo suimti ketvertą išgarsėjusių algininkų, kokie sutinkami karingosiose šalyse.

---

* O kad tave, Dieve Dievuli, už kurio daikto (*it.*).

— Kokio tu tikėjimo? — paklausė jį popiežius.

— Švenčiausiasis tėve,— atsakė Ulenšpygelis,— aš tokio pat tikėjimo kaip ir mano šeimininkė.

Popiežius liepė atvesti kūmužę.

— Ką tu tiki? — paklausė ją popiežius.

— Tą, ką ir jūsų šventenybė,— atsakė toji.

— Aš irgi,— atsakė Ulenšpygelis.

Tada popiežius paklausė, kodėl nusigręžinėjęs nuo Švenčiausiojo Sakramento.

— Jaučiausi nevertas į jį žiūrėti,— atsakė Ulenšpygelis.

— Tu piligrimas? — paklausė jį popiežius.

— Taip,— atsakė Ulenšpygelis,— aš atkeliavau iš Flandrijos prašyti savo nuodėmių atleidimo.

Popiežius palaimino jį, ir Ulenšpygelis iškako su šeimininke, kuri jam atskaitė šimtą florinų. Su tokiu balastu jis iškeliavo iš Romos atgal į Flandriją.

Bet už savo kaltės dovanojimą, patvirtintą pergamentu, turėjo sumokėti septynis dukatus.

54

Tuo metu du premonstrantų[55] broliai atvyko į Damę pardavinėti indulgencijų. Ant savo vienuoliškų drapanų jie buvo užsivilkę dailias mezginėtas kamžas.

Stoviniuodami tai prie bažnyčios durų, jei giedra, tai bobinčiuj, jei lietus, jie šaukdino savo prekę: už šešis liarus, už patarą, už paryžinį puslivrį, už septynis, už dvylika florinų karoliusų jie suteikdavo šimtą, du šimtus, tris šimtus, keturis šimtus metų atlaidų ir — destis kokia kaina — dalinius ar visuotinius atlaidus bei dovanojimą pačių didžiųjų nusikaltimų, netgi pageidimą išniekinti švenčiausiąją mergelę. Bet pastarasis kainavo visus septyniolika florinų.

Sumokėjusiems klientams jie įteikdavo pergamento skiauteles su nurodytu atlaidų metų skaičium ir tokiu įrašu po juo:

Jei kas nenori
Tūkstantį metų
Skaistykloj
Kept ar šust kaip frikasė

Ir pragare degt amžinai,
Lai perka indulgencijas skubiai,—
Malonę tam ir atleidimą
Už šiuos grašius — menkutę sumą
Gerasis Viešpats tuoj suteiks.

Ir pirkėjai plūste plūdo iš toli aplink.

Vienas tų gerųjų brolių dažnai pamokslaudavo žmonėms; jis buvo skaisčiai raudonos marmūzės ir trigubą savo paliaukį bei storą pilvą nešė be jokio vargo.

— Nelaimingasis! — būdavo, sako jis, įbesdamas akis į tą ar kitą savo klausytoją.— Nelaimingasis! Aure tu pragare! Ugnis žiauriai degina tave: tu pasmerktas virti aliejaus pilname katile, kur tiekiamos *olie-koekjes* Astartei; tu esi tik kraujinė dešra Liuciferio keptuvėje ir kulšis Gilgiroto, didžiojo velnio, keptuvėje, nes prieš tai tave sukapoja į gabalus. Regi šitą nuodėmių maišą, kursai niekino indulgencijas; regi šitą frikadelių pusdubenį: tai jis, tai jis, jo bedieviškas kūnas, jo prakeiktas kūnas šitaip sudorotas! O koks padažas! Sieros, dervos ir deguto! Ir visi šitie nusidėjėliai taip suvalgomi, idant nuolatos atgimtų skausmui. Ir ten iš tiesų yra verksmo ir dantų griežimo. Pasigailėk, Viešpatie maloningasis! Taip, aure tu pragare, vargšas pasmerktasis, kenti visas tas bėdas. Teduodie kas nors už tave denjė — ir bemat lengviau tavo dešinei; teduodie kas nors dar pusę denjė — ir abi tavo rankos iš ugnies lauk. O likusis kūnas? Vienas florinas — ir šit krinta atlaidų rasa. O malonioji vėsa! Ir dešimt dienų, šimtą dienų, tūkstantį metų — priklausomai nuo mokesnio — daugiau ne kepsnys, ne *olie-koekjes*, ne frikasė! O jeigu tatai ne tavo dalia, nusidėjėli, tai argi ten, slėpiningose ugnies gelmėse, nėra vargšių sielų, sakysim, tavo gimdytojų, mylimos pačios ar kokios nors mielos merguželės, su kuria nusidėdavai noriai?

Ir, tai sakydamas, vienuolis alkūne kumšteli broliui, stovinčiam šalia su sidabro dubeniu. Ir brolis, kaipmat nudelbęs akis, įtaikiai subarškina dubeniu, idant žmonės mestų pinigus.

— Nejaugi,— varo toliau vienuolis,— nejaugi šitoj baisioj ugny nėra tavo sūnaus, dukros, kūdikėlio mylimo? Jie klykia, verkia, tavęs šaukiasi. Negi liksi kurčias šitiems aimanuojantiems balsams? Vargu bau, tavo ledinė širdis ims tirpti, bet tai tau atsieis vieną karoliusą. Antai pažvelki: šitam karoliusui skimbtelėjus į šitą niekingą metalą... (vienuolis bendrakelionis vėl kresteli savo dubenį) ugnis prasi-

skiria, ir vargšė siela iškyla iš vulkano žiočių. Aure ji ore, tyrame, laisvame ore! Kur ugnies teikiami skausmai? Čia pat marios, ir siela neria į marias, plauko tai aukštielninka, tai ant pilvo, tai ant bangų, tai po jomis. Klausyki, kaip ji krykščia iš džiaugsmo, regėki, kaip ji vartosi vandenyje! Angelai žiūri į ją ir džiaugiasi. Jie laukia jos, bet jai vis negana, ji norėtų žuvim pavirst. Nežino, kad ten, aukštai, tyvuliuoja malonios, kvepalų pilnos maudyklos, kur ritasi didžiulės cukraus galvos, baltos ir šaltos it ledas. Pasirodo ryklys, o jai nėmaž nebaisu. Atsisėda jam ant nugaros, bet tas jos nejaučia; ji nori su juo leistis į marių gelmes ir ten nusilenkt vandenų angelams. Tie angelai valgo *waterzoey* iš koralo katilų, o šviežias austres iš perlamutro lėkščių. Ir kaip jie ten svetingai ją sutinka, vaišina, linksmina; tik angelai iš aukštybių vis kviečia, ragina ją. Galų gale atsigavusi, laiminga, tu regi anava, kaip ji giedodama pakyla it vieversys iki pat dangaus aukštybių, kur Dievas viešpatauja savo garbėje? Ten ji randa aliai vieno žemiškuosius savo gimines ir draugus, žinoma, be tų, kurie už piktžodžiavimą atlaidams bei šventajai mūsų motinai Bažnyčiai spirga pragaro armenyse. Ir taip visada, visada, visada ir per amžių amžius skausmadarėje amžinybėje. O ta kita siela yra šalia Dievo, gaivinasi maloniose maudyklose, triauškia sau cukraus galvą. Mano broliai, pirkite indulgencijas: duodam jų už kruzatus, už aukso florinus, už angliškus soverenus. Nebrokyjam nė bilonų. Pirkite! Pirkite! Čia šventa krautuvėlė: parduoda ir varguoliui, ir turtuoliui, tik, didelei jūsų nelaimei, broliai, skolon neduoda, nes pirkti ir nemokėti grynais — nusikaltimas Viešpaties akyse!

Nepamokslaujantis brolis krato padėklą. It kruša smarkiai krinta į jį florinai, kruzatai, dukatonai[56], patarai, sū ir denjė.

Klasas, vaizduodamasis turtuoliu esąs, sumokėjo floriną už dešimt tūkstančių metų atlaidų. Vienuoliai mainais malonėjo jam įteikti pergamento skiautę.

Matydami, kad Damėj tik šykštuoliai liko nepirkę indulgencijų, abudu netrukus iškako į Heistą.

55

Su piligrimo rūbu ir gražiai iš nuodėmių išrištas, Ulenšpygelis paliko Romą ir, vis po tiesumu droždamas, priėjo Bambergą, kur geriausios daržovės pasauly.

Įžengė jis į smuklę, kur buvo smagi šeimininkė. Toji ir sako jam:

— Jaunasis meisteri, ar nenorėtum pavalgyt už savo pinigus?

— Kodėl ne,— sako Ulenšpygelis.— Tik už kokią sumą čia valgoma?

— Prie ponų stalo už šešis florinus; prie miestiečių — už keturis, o prie šeimyniško — už du.

— Man kuo daugiau pinigų, tuo geriau,— sako Ulenšpygelis ir nuėjęs atsisėda prie ponų stalo. Gerai prikirtęs ir savo pietus *Rhyn-wyn* aplaistęs, jis ir sako šeimininkei:

— Na, kūmuže, aš gerai pavalgiau už savo pinigus: duok man šešis florinus.

— Ar tu iš manęs tyčiojies? — sako toji.— Mokėk, kas priklauso.

— Miela *baesinne*,— sako jai Ulenšpygelis,— iš veido neatrodo, kad tamsta netvarkinga skolininkė, priešingai, ant kaktos parašyta, jog esi didžiai sąžininga, tokia patikima ir taip mylinti artimą, jog veikiau sumokėtum man aštuoniolika florinų, negu atsakytum tuos šešis man skolingus florinus. Gražiosios akys! Nuo jų kaitriųjų spindulių man meilės dūkas keliasi aukščiau už varputį apleistam vynuogyne.

— Tavo dūko ir tavo varpučio reikia man kaip tilte skylės,— sako šeimininkė.— Mokėk ir nešdinkis.

— Nešdintis ir tavęs neberegėt? Geriau krist vietoj,— sako Ulenšpygelis.— *Baesinne*, meilioji *baesinne*, aš, vargšas klajūnas, per kalnus ir klonius keliauju ir neturiu papratimo valgyt už šešis florinus. Prisirijau ir tuoj iškišiu liežuvį kaip šuo saulėje. Teikis tamsta man sumokėt, nes aš sunkiu savo žandikaulių darbu tikrai užsidirbau šešis florinus; duoki man juos, ir aš su tokiu dideliu ir karštu dėkingumu tamstą taip myluosiu, bučiuosiu, glamonėsiu, kaip nevaliotų dvidešimt septyni meilužiai, kartu paimti.

— Tu šneki dėl pinigų,— sako ji.

— O tu nori, kad aš tave už dyką suvalgyčiau? — sako jis.

— Ne,— sako ji gindamasi.

— Ai,— dūsauja jis, nuo jos neatstodamas,— tavo oda kaip grietinėlė, tavo plaukai kaip apskrudęs fazanas ant iešmo, tavo lūpos kaip vyšnios! Ar yra kas gardžiau už tave?

— Argi gražu, begėdi, ateit ir dar reikalaut iš manęs šešių florinų? — sako ji šypsodama.— Džiaukis, kad pamaitinau *gratis*, nieko iš tavęs neėmiau.

— Kad žinotum, kiek ten dar yra vietos!

— Keliauk sveikas, kol mano vyras neparėjo,— sako šeimininkė.

— Aš būsiu geras kreditorius,— sako Ulenšpygelis,— duok man tik vieną floriną būsimam troškuliui.

— Te, nedorasis bernioke,— duodama sako ji.

— Bet leisi vėl užsukt? — klausia Ulenšpygelis.

— Eik geruoju,— sako ji.

— Geruoju, vadinas, į tavo glėbį, meilute, bet dingt visai iš tavo gražiųjų akių, man tik jau neišeitų geruoju. Jei teiktumeis mane pasilaikyt prie savęs, prižadu kasdien valgyt ne daugiau kaip už floriną.

— Ar tik nereikės lazdos? — sako ji.

— Imk manąją,— sako Ulenšpygelis.

Ji susijuokė, bet jam teko iškeliauti.

56

Tuo metu Lamė Gudzakas buvo ką tik vėl apsigyvenęs Damėj: mat Lježo šaly dėl eretikų darėsi neramu. Žmona mielai išvyko su juo dėl to, kad lježiečiai, apsigimę šaipūnai, ant dantų nešiojo vyrą už jo minkštaširdiškumą.

Lamė užeidinėdavo pas Klasą. Tas, gavęs iš brolio palikimą, pamėgo *Blauwe-Torre* taverną, kur turėjo apsirinkęs stalą sau ir sugėrovams. Prie gretimo stalo sėdinėdavo girsnodamas savo pusę pintos Josas Greipsteiveris, šykštuolis žuvininkų seniūnas, baisus nagas ir činčikas, mintąs rūkytom silkėm ir didžiau mylįs pinigą negu savo sielos išganymą. Klasas savo šikšninėj nešiojosi pergamento skiautę, kur buvo įrašyta, kad jam suteikta dešimt tūkstančių metų atlaidų.

Vieną vakarą Klasas, sėdėdamas *Blauwe-Torre* su savo sugėrovais Lame Gudzaku, Janu van Rosebeku, Mateisu van Aschu,— pašonėj kiurksojo ir Josas Greipsteiveris — labai kaušė alų, ir Janas Rosebekas jam pasakė:

— Nuodėmė tiek gerti!

Klasas atšovė:

— Už vieną pintą viršaus degsim pragare viso labo pusę dienos. Aš gi savo šikšninėj turiu dešimt tūkstančių metų atlaidų. Kas nori gaut iš jų šimtą, idant galėtų be baimės prisiplempt pilną pilvą?

Visi ėmė šaukt:

— Kiek prašai?

— Vieną pintą,— atsakė Klasas,— bet už *muske conyn*, triušienos porciją, duodu pusantro šimto.

Vienas kitas gėrovų atsilygino Klasui kas alum, kas kumpiu, ir Klasas visiems atrėžė po siaurutę juostelę pergamento. Tik užmokestį už indulgencijas suvalgė ir išgėrė ne Klasas, o Lamė Gudzakas: valgė jis tiek, jog bežiūrint pampo; Klasas tuo tarpu sukinėjosi po taverną mažmenomis pardavinėdamas savo prekę.

Greipsteiveris atgręžė į jį savo surūgusią marmūzę.

— Ar dešimt dienų turi? — paklausė jis.

— Ne,— atsakė Klasas,— tiek per sunku atrėžti.

Ir visi — kvatot, o Greipsteiveris — ryt savo tūžmą.

Paskui Klasas iškako namo lyg vatinėm kojom, o Lamė jam įdurmais.

57

Kai jau buvo besibaigią treti metai jos ištremties, Katlina sugrįžo į Damę, į savo būstą. Iš pamišimo ji kartodavo ir kartodavo: „Ugnis ant galvos, siela beldžias, padarykit skylę, ji nori išeiti". Ir vis leisdavosi bėgti jaučius bei avinus išvydusi. Ir sėdinėdavo ant suolo po liepomis už savo pirkelės, spoksodavo kratydama galvą į praeivius, bet damiečių nė vieno nebepažindavo, o tie sakydavo: „Aure kvailiukė".

Tuo tarpu Ulenšpygelis, keliais keleliais beklajodamas, sykį vieškely pamatė pakinkytą asilą: pakinktai odiniai, vario vinutėmis nusagstyti, galva padabinta raudonos vilnos čepčiukais su spurgomis.

Keletas senų bobų, asilą apspitusios, viena per kitą porino sakydamos: „Niekas jo paimt negali. Šituo baisingu padaru jodinėjo didysis raganius baronas de Rė[57], kurį gyvą sudegino už tai, kad aštuonetą vaikų velniui paaukojo.— Kūmos, jis taip greit bėgo, jog pavyt nebuvo galima. Pats Šėtonas jį globoja.— Nes kai pailsęs sustojo ant kelio ir bendruomenės sargybiniai prisistatė jo suimti, tai ėmė taip išgąstingai bliaut ir spardytis, kad tie nedrįso nė artyn prieiti.— Ir visai ne asilu bliovė, o velniu baubė.— Taip ir paliko jį dagių skabyti, užuot tieson patraukę ir gyvą sudeginę kaip raganių.— Bailiai tie vyrai".

Šnekėt dailiai šnekėjo, bet vos tik asilas kirptelėdavo ausimis ar suplakdavo su uodega sau per šonus, jos rėkdamos išlakstydavo, kad

po valandžiukės vėl sugužėtų tarškėdamos barškėdamos ir pakartotų tą patį numerį sulig menkiausiu pilkiuko krustelėjimu.

O Ulenšpygelis žiūrėjo į jas ir juokėsi.

— Ė,— tarė jis,— besaikis smalsumas ir amžini tauškalai upėmis plūsta iš burnos kūmužėms, ypač senoms, nes iš jaunų lūpų, kai jos į savuosius meilės žaidimus įsitraukusios, tie poplūdžiai kur kas retesni.

Na, o žiūrėdamas į pilkiuką, tarė:

— Šitas gyvulys raganius risnoja greit ir tikriausiai nekrato, aš galiu sėst ant jo raitas arba jį parduot.

Nieko nesakydamas, nukako avižų ieškot. Sušėręs visą gorčių, vikriai apžergė asilą, įtempė vadeles ir, pasisukdamas į šiaurę, į rytus ir į vakarus, ranka pasiuntė senėms palaiminimą. Tos iš baimės ko neapalpo, sukrito ant kelių, ir tos pat dienos vakarą imta kalbėt, kaip pasirodęs angelas su veltiniu skriblium ir fazano plunksna, kaip jas visas palaiminęs ir ypatinga Dievo malone nuvaręs raganiaus asilą.

O Ulenšpygelis apžargomis sau jojo per vešlias pievas, kur laigė arkliai, kur saulėje gulėjo karvės, telyčios ir aptingusios rupšnojo žolę. Ir praminė jis asilą Jefu.

Asilas stoviniavo ir užganėdintas maitinosi dagiais. Retsykiais betgi visas sukrūpsėdavo ir su uodega suplakdavo sau per šonus, gindamasis nuo ėdančių bimbalų, kurie kaip ir jis norėjo pasimaitinti — tik gyva jo mėsa.

Užtat kad pilvas kaukė, Ulenšpygelis buvo nelinksmas:

— Tu, gerbiamasis, būtumei visai laimingas maitindamasis riebiais dagiais, kaip va dabar, jei neatsirastų tavo ramybės drumstėjų ir tau nepriminti, jog esi mirtingas, atseit gimęs tam, kad kęstum visokias niekšybes. Kaip tu,— spustelėjęs asilą kojom, porino toliau Ulenšpygelis,— taip ir Šventosios Kurpės vyras[58] turi savo bimbalą — gerbiamąjį Liuterį; jo aukšta didenybė Karolis irgi turi savąjį — mesirą Pranciškų, iš vardo Pirmąjį, karalių su ilga nosim ir dar ilgesniu kalaviju. Tad man, bėduliui, beklajojančiam kaip tas žydas[59], irgi valia turėt savo bimbalą, gerbiamasis. Aiman! Mano visos kišenaitės skylėtos, o kur skylė, ten šmurkšt ir išsmunka visi mano gražieji dukatai, florinai, *daelders* nelyginant tuntas pelių, sprunkančių nuo katino snukio. Tiesiog neišmanau, kodėl pinigai nenori pasižint su manim, aš gi jų tiek meiliju. Fortūna, kad ir ką sakytumbei, ne moteris, nes myli tik šykštuolius pavyduolius, kurie ją uždarę, užkišę po devyniais užraktais laiko ir neleidžia jai nė galiuko auksintos nosies iškišt pro

langą. Šit koksai bimbalas mane ir gilia, ir kanda, ir kutelioja, bet manęs neprajukina. Tu visai nesiklausai, ką aš kalbu, galvoji vien, kaip čia pasiganius. Oi tu, pilvočiau, kemšantis pilvan, tavo ilgos ausys negirdi, kaip kitų žarnose vėjas kaukia! Klausysi ar ne?

Ir sušėrė smarkiai botagu. Asilas subliuvo.

— Uždainavai, dabar vykstam.

Bet asilas nė iš vietos: stovėjo kaip įdiegtas ir, atrodo, buvo sumanęs nuėst visus aliai vieno pakelės dagius. O jų čia netrūko.

Tai turėdamas omeny, Ulenšpygelis nulipo žemėn, nusipjovė dagių, vėl sėdo ant asilo, pakišo tą puokštą jam po snukiu ir taip vedė už nosies, iki pasiekė Heseno landgrafo žemes.

— Gerbiamasis,— jodamas kalbėjo jis,— štai tu bėgi paskui mano dagių puokštą, menką galiuką pašaro, palikęs už savęs puikų kelią, pilną tų gardumynų. Juk ir žmonės taip daro: kas uosdamas laurus, kurių puokštą Fortūna pakiša po nosim, kas — pelną, kas — meilę. Kelio gale jie, kaip ir tu, susigriebia vijęsi niekus, o palikę kai ką daugiau — sveikatą, darbą, poilsį, namų gerovę.

Šitaip šnekučiuodamas su savo pilkiuku, Ulenšpygelis atsirado priešais landgrafo rūmus.

Ant laiptų du arkebuzininkų kapitonai lošė kauliukais.

Vienas, milžiniško stoto ručkis, pastebėjo Ulenšpygelį, kukliai sėdintį ant Jefo ir žiūrintį, kaip jie lošia.

— Ko tu nori iš mūsų, alkano veido piligrime?

— Išties aš peralkęs,— atsakė Ulenšpygelis,— o piligrimauju ne savo noru.

— Peralkęs? Tai užvalgyk kaklu anava tos virvės, kabaluojančios kartuvėse, kurios valkatoms skirtos,— atrėžė kapitonas.

— Mesire kapitone,— atsakė Ulenšpygelis,— jei man duotumėt tą gražųjį vieno aukso raištelį nuo savo skrybėlės, tai aš eičiau ir pasikabinčiau dantimis ant to riebaus kumpio, kur kepsninėj kabaluoja.

— Iš kur keliauji? — paklausė kapitonas.

— Iš Flandrijos,— atsakė Ulenšpygelis.

— Ko nori?

— Parodyt jo landgrafiškajai aukštybei vieną paveikslą savo darbo.

— Jeigu tu tapytojas, ir dar iš Flandrijos, įeik vidun,— tarė kapitonas,— aš nuvesiu tave pas savo poną.

Pristatytas landgrafui, Ulenšpygelis žemai nusilenkė tris sykius, ir dar su viršum.

— Lai jūsų aukštybė teikiasi atleisti mano įžūlumą,— prabilo jis,— kad išdrįsau ateiti ir padėti prie kilmingųjų kojų paveikslą, jums nutapytą, kur aš turėjau garbę atvaizduoti švenčiausiąją mergelę, purpuru apvilktą. Šis paveikslas,— kalbėjo jis toliau,— ko gero, patiks jūsų aukštybei, ir tuosyk aš negaliu atsididžiuot savo išmanymu, kurio dėka tikiuosi pakylėt savo sėdynę į šitą puikų raudono mašasto krėslą, kurį prie gyvos savo galvos laikė užėmęs dailininkas, jūsų didžiadvasiškumo vis tebegailimas.

Siras landgrafas ilgai žiūrėjo į paveikslą: buvo puikus.

— Skiriu tave mūsų dailininku, sėsk į šį krėslą,— tarė jis ir smagiai pakštelėjo jam į abu žandus.

Ulenšpygelis atsisėdo.

— Kadgi tu ir prastai atrodai,— tarė siras landgrafas, žiūrėdamas į jį.

— Išties, šviespatie,— atsakė Ulenšpygelis.— Jefas, mano asilas, pasimaitino dagiais, o aš šit jau trys dienos gyvenu pusbadžiu, misdamas tik vilties dūmais.

— Tuoj pavakarieniausi geresne mėsa,— pasakė landgrafas.— O tavo asilas kur?

— Palikau Didžiojoj aikštėj, priešais jūsų gerybės rūmus; kaip man būtų malonu, kad Jefas gautų nakčiai pastogę su kraiku ir pašaru.

Siras landgrafas tučtuojau paliepė vienam iš savo pažų neskirt Ulenšpygelio asilo nuo jo asilų.

Netrukus atėjo ir vakarienės metas. Stalan nešė kaip per didžiausią balių. O mėsos — garuot, o vynai — lietis į gerkles.

Ulenšpygelis su landgrafu abudu buvo raudoni lyg žarijos. Ulenšpygelis linksmėjo, o landgrafas sėdėjo ir mąstė.

— Mūsų dailininke,— staiga prabilo jis,— turėsi nutapyti mano portretą, nes mirtingam valdovui yra didelė paguoda, kad gali palikt ainiams savo veido atminimą.

— Sire landgrafe,— tarė Ulenšpygelis,— jūsų valia po mano norui, tik man, menkam padarui, regis, kad, visai vienas atvaizduotas portrete, jūsų malonybe, didelio džiaugsmo nepatirsit ateinančiais amžiais. Šalia turi būti ponia landgrafienė, jūsų prakilnioji žmona, damos ir senjorai, kovingiausi kapitonai ir karininkai, tarp kurių šviespats su ponia spindėtumėte nelyginant dvi saulės vidury žibintų.

— Nagi išties, mūsų dailininke,— atsakė landgrafas.— O kiek man atsieis toks didžiulis darbas?

— Šimtą florinų į priekį arba priešingai,— atsakė Ulenšpygelis.

— Moku į priekį,— tarė siras landgrafas.

— Gailiaširdi senjore,— atšovė Ulenšpygelis,— jūs įpilat alyvos į mano lempą, ji degs jūsų garbei.

Kitą dieną paprašė sirą landgrafą parikiuoti taip, kad visi tie, kuriems suteikiama garbė būti portretuojamiems, pradefiliuotų pro jį.

Tada pasirodė hercogas Liūneburgiškis, landgrafo laikomų landsknechtų viršininkas. Tasai storulis per savo pilvą tako nematė. Prisiartinęs prie Ulenšpygelio, sušnibždėjo jam į ausį:

— Jeigu tu, mane portretuodamas, nenuimsi pusės mano lašinių, aš liepsiu algininkams tave pakarti.

Hercogas praėjo.

Tada pasirodė įžymi dama su kupra ir plokščia nelyginant teisingumo kalavijas krūtine.

— Mesire dailininke,— tarė ji,— jeigu tu man nepadarysi dviejų kuprų vietoj tos, kurią nuimsi, ir jų nepridėsi iš priekio, aš liepsiu tave ketvirčiuoti kaip nuodytoją.

Dama praėjo.

Po jos pasirodė jauna freilina, šviesiaplaukė, skaisti ir miela, tik be trijų viršutinių priekinių dantų.

— Mesire dailininke,— tarė ji,— jeigu tu manęs neprajuokinsi ir neparodysi visų trisdešimt dviejų dantų, aš liepsiu čia esančiam savo garbintojui tave smulkiai sukapoti.

Ir, parodžiusi į arkebuzininkų kapitoną, kuris ką tik lošė kauliukais ant rūmų laiptų, ji praėjo.

Ilga buvo virtinė; pagaliau Ulenšpygelis liko dviese su landgrafu.

— Jeigu tu, savo nelaimei, suklastosi bent kokį bruožą, beportretuodamas visas tas fizionomijas,— tarė siras landgrafas,— aš liepsiu tau nukirsti galvą it viščiukui.

„Neteksiu galvos, būsiu ketvirčiuotas, smulkiai sukapotas ar bent jau pakartas,— pagalvojo Ulenšpygelis,— tai geriau išvis nieko netapyti. Duosis matyt“.

— Kurią menę reikės papuošti visais tais paveikslais? — paklausė jis landgrafą.

— Eime,— atsakė tas.

Ir, rodydamas didžiulį kambarį su aukštomis visiškai plikomis sienomis, pasakė:

— Va šitą menę.

— Būtų gerai,— tarė Ulenšpygelis,— ant tų sienų pakabinus dideles užuolaidas, idant musės ir dulkės mano paveikslų neliestų.

— Bus padaryta,— pasakė landgrafas.

Užuolaidas pakabinus, Ulenšpygelis paprašė trijų pameistrių, anot jo, dažams trinti.

Ištisą mėnesį Ulenšpygelis su pameistriais nieko kito neveikė, tik lėbavo neatsakydami sau nei brangių mėsų, nei senų vynų. Pats landgrafas žiūrėjo, kad nieko netrūktų.

Tačiau trisdešimt pirmą dieną ėmė jis ir kyštelėjo nosį pro duris į kambarį, kur įeiti buvo Ulenšpygelio griežtai draudžiama.

— Na, Tili, kur portretai?

— Galo nematyt.

— Negalima pažiūrėti?

— Dar ne.

Trisdešimt šeštąją landgrafas, vėl kyštelėjęs nosį pro duris, pasiteiravo:

— Na, Tili?

— Ė, jau į pabaigą eina, sire landgrafe.

Šešiasdešimtąją landgrafas supykęs įėjo į kambarį ir pareikalavo:

— Tučtuojau parodyk man savo paveikslus!

— Klausau, valdove rūstingas,— atsakė Ulenšpygelis,— tiktai, prieš atskleisdamas šitą užuolaidą, malonėki suvadinti čionai senjorus kapitonus ir dvaro damas.

— Sutinku su tuo,— atsakė siras landgrafas.

Jo įsakymu atvyko visi.

Prie suskleistos užuolaidos stovėjo Ulenšpygelis.

— Šviespatie landgrafe,— kreipėsi jis,— ir jūs, ponia landgrafiene, ir jūs, šviespatie Liūneburgiški, ir jūs, gražiosios damos ir šaunieji kapitonai, už šios užuolaidos aš nutapiau kaip galėdamas geriau jūsų mielus ar karingus veidus. Kiekvienas lengvai atpažins save. Jūs nesitveriat smalsumu save pamatyti, ir visiškai teisėtai; bet malonėkite apsišarvuoti kantrybe ir leiskite tarti jums porą žodžių arba ir daugiau. Gražiosios damos, šaunieji kapitonai, kurių gyslomis teka bajoriškas kraujas, jūs galėsite išvysti mano paveikslą ir juo gėrėtis; bet jeigu jūsų tarpe rasis iš tamsiojo luomo, jis nieko nematys, vien baltą sieną. O dabar akis kilmingąsias atvert malonėkite.

Ulenšpygelis atitraukė užuolaidą ir pridūrė:

— Tiktai bajorai mato, tiktai bajorės mato, kas ten yra. Nuo šiol bus sakoma: Tapybai aklas kaip tamsusis luomas; turi akis kaip bajoras!

Visi stebeilijo, dėjosi matą, kas ten yra, rodinėjo kits kitam, pirštais baksnodami ir save atpažindami, bet iš tikrųjų nieko nematė, vien pliką sieną, ir jautėsi nesmagiai.

Staiga juokdarys, ten esantis, šoktelėjo aukštyn per tris pėdas ir, sužvanginęs savo žvangučiais, tarė:

— Tegul mane laiko tamsiojo luomo tamsenybių tamsenybe, bet aš sakysiu ir trimituote trimituosiu, kad matau čia pliką sieną, baltą sieną, pliką sieną. Tepadeda man Dievas ir visi šventieji!

— Kai į kalbą įsikiša kvailiai, protingiems belieka pasitraukti,— tarė Ulenšpygelis.

Ir jau buvo beišeinąs, tik landgrafas jį sulaikė:

— Kvaily kvailinėjantis! — tarė jis.— Tu, kurs bastais po pasaulę, girdamas, kas gražu ir gera, ir visa gerkle juokdamasis iš kvailybės, kurs išdrįsai prieš tiek įžymių damų ir dar įžymesnių didikų storpilvių liaudiškai pasijuokt iš herbų aukštinimo bei didikiškos puikybės, žinok, kad už savo palaidas kalbas vieną dieną kartuvėse atsidursi.

— Jeigu virvė auksinė,— atkirto Ulenšpygelis,— tai ji, išvydusi mane ateinant, nutrūks iš baimės.

— Še pradinį galą,— tarė landgrafas, įteikdamas jam penkiolika florinų.

— Širdingai dėkoju, šviespatie,— atsakė Ulenšpygelis.— Kiekviena pakelės smuklė gaus po giją, po giją tikro aukso, kuris visus tuos šykštuolius smuklininkus krezais daro.

Ir iškako ant savo asilo, šauniai pakreipęs į šalį skriblių su plunksna, plaikstoma vėjo.

58

Gelto medžių lapai, ir rudens vėjas jau ėmė švilpauti. Katlina kartais vienai kitai valandai suprotėdavo. Ir tuomet Klasas sakydavo, kad tai Dievo dvasia iš maloningo savo gailestingumo aplankanti ją. Tokiais momentais ji turėdavo galią gestais ir kalbėjimu apkerėti Nelę, kad ji matytų, kas dedasi už šimto mylių aikštėse, gatvėse ar namuose.

Taigi tą dieną, kai Katlina buvo sveiko proto ir visi drauge — Klasas, Sotkina ir Nelė — valgė *olie-koekjes*, vis užsigerdami *dobbelkuyt*, Klasas tarė:

— Šiandien jo šventa didenybė imperatorius Karolis Penktasis atsisako nuo sosto. Mieloji Nele, ar negalėtum užmatyt iki pat Briuselio, kur Brabante?

— Galėčiau, jeigu Katlina panorėtų,— atsakė Nelė.

Tada Katlina liepė mergaitei atsisėsti ant suolo, ir nuo jos žodžių bei gestų, veikiančių kaip burtai, Nelė nulenkė galvą ir apsnūdo.

— Įeik,— pasakė jai Katlina,— į Parko namelį, imperatoriaus Karolio Penktojo mėgstamą buveinę.

— Aš esu,— prabilo Nelė tyliai ir lyg dusdama,— aš esu mažytėje žaliais aliejiniais dažais išdažytoje menėje. Ten yra kažkoks vyras, arti penkiasdešimt ketverių metų, praplikęs, pražilęs, su šviesia barzda ant atsikišusio smakro. Jo pilkos negeros akys pilnos klastos, žiaurumo ir dirbtinio geraširdiškumo. Ir šitas vyras vadinamas šventa didenybe. Jis persišaldęs ir smarkiai kosti. Šalia jo yra kitas vyras, jaunas, bjauraus snukio, panašus į beždžionę nenormaliai didele galva: tą esu mačiusi Antverpene, tai karalius Pilypas. Šiuo metu jo šventa didenybė bara jį, kam namie nenakvojęs; neabejotinai susiradęs lindynėj kokią nors šliundrą iš žemutinio miesto. Sako, kad jo plaukai dvokią smuklės tvaiku. Argi ten linksmintis karaliui, kurio žinioj didžių damų, labai stalgių ant meilės, malonūs, švelnutėliai kūnai, atsigaivinę aromatingose maudynėse? Tik rinkis. Geriau jos, sako, negu kokia padūkėlė kiaulė, kuri vargu bau prausės ištrūkusi iš girto algininko glėbio. Nė viena moteris, sako, nei skaistuolė, nei ištekėjusi, nei našlė, nepanorėtų jam neatsiduoti, nė viena iš tų kilmingiausių bei gražiausių, kurios mylisi prie kvapnių, o ne prie smirdinčių lajinių žvakių.

Karalius atsako klausysiąs visame kame jo šventos didenybės.

Jo šventa didenybė užsikosti ir nugeria keletą gurkšnių hipokraso.

„Tuoj,— sako kreipdamasi į Pilypą,— tu išvysi Generalinius luomus, prelatus, bajorus, miestiečius; Oranietį Tylųjį, Egmontą Tuštuolį, Horną Paniurėlį, Brederodę Liūtą[60]; taipogi visus Aukso vilnos[61] kavalierius, kurių priešakyje aš pastatysiu tave. Ten tu išvysi šimtą blizgalų nešiotojų, kurie visi sutiktų nusipjaut nosį, jei galėtų ją nešiot aukso grandine pasietą ant krūtinės kaip senbajorių ženklą“.

Daugiau, pakeitusi toną, jo šventa didenybė sako karaliui Pilypui didžiai sielvartingai:

„Tu, mano sūnau, žinai, jog aš atsisakysiu nuo sosto tavo naudai, surengsiu pasauliui didingą reginį ir bylosiu gausiai miniai kad ir žagsėdamas bei kosčiodamas — mat aš per daug valgiau visą gyvenimą, mano sūnau,— ir akmeninė turėtų būti tavo širdis, jei tu po mano kalbos nenuvarvinsi vienos kitos ašaros".

„Aš verksiu, mano tėve",— atsako karalius Pilypas.

Daugiau jo šventa didenybė sako liokajui, vardu Diubua:

„Diubua, paduok man gabaliuką maderinio cukraus: kažko žagsėt pradėjau. Kad tik žagsulys manęs neužpultų, kai bylosiu visam tam susirinkimui. Ta vakarykštė žąsis nepraeis man gerai! Gal išgėrus taurę orleaniškojo? Ne, per daug sunkus! O gal suvalgius keletą ančiuvių? Labai riebūs. Diubua, paduok man romaniškojo".

Diubua paduoda jo šventai didenybei, ko prašė, paskui apvelka avietiniais mašasto rūbais, užsiaučia brokato mantija, apjuosia kalaviją, į rankas įduoda skeptrą ir aukso rutulį, ant galvos uždeda karūną.

Daugiau jo šventa didenybė išeina iš Parko namo, sėda ant nedidukės asilėnės ir, lydima karaliaus Pilypo bei daugelio aukštų pareigūnų, vyksta į didelį pastatą, vadinamą rūmais, ir ten vienoje menėje randa aukštą liekną puošniai vilkintį vyrą, vadinamą Oraniečiu.

Jo šventa didenybė kreipiasi į šitą vyrą:

„Ar aš gerai atrodau, gentaini Vilhelmai?"

Bet vyras nieko neatsako.

Tada jo šventa didenybė lyg juokais, lyg piktuoju sako jam:

„Ar tu visiems laikams būsi žadą užkandęs, mano gentaini? Negi neišdroši teisybės senam daiktui? Na, Tylusis, karaliaut man ar jau atsisakyt nuo sosto?"

„Šventa didenybe,— atsako lieknasis,— žiemai atėjus ir patys galingieji ąžuolai numeta lapus".

Muša tris valandas.

„Tylusis, duok atsiremt į tavo petį".

Ir jo didenybė su juo ir savo svita įžengia į didžiąją menę ir atsisėda po avietinio šilko baldakimu tokios pat spalvos kilimais nuklotoje estradoje. Ten stovi trys sostai: jo šventos didenybės sostas vidurinis, puošnesnis, aukštai paženklintas imperatoriaus karūna; karalius Pilypas atsisėda į antrąjį sostą, o trečiąjį užima moteris, matyt, kokia karalienė[62]. Kairėj ir dešinėj ant kilimais užtiestų suolų sėdi vyrai raudonais rūbais, užsikabinę aukso avinėlius. Už jų stovi

kelios žmogystos, tikriausiai princai ir didikai. Priešais estradą žemai ant plikų suolų susėdę gelumbėti vyrai. Aš girdžiu juos šnekant, kaip nesėdėsią ir nevilkėsią taip kukliai, jei vieniems tenką vilkti mokesčių naštą. Jo šventai didenybei įžengus, visi pakilo, bet ji klastelėjo ir ranka davė ženklą visiems ja pasekti.

Vienas senis ilgai porina apie podagrą, paskui moteris, ar tik ne kokia karalienė, paduoda jo šventai didenybei pergamento ritinėlį, kur reikalai surašyti, ir jo šventa didenybė kosčiodama perskaito jį kimiu tyliu balsu, o paskui taip prabyla apie save:

„Aš dariau daugel žygių į Ispaniją, Italiją, Nyderlandus, Angliją, Afriką,— ir visa tai Dievo garbei, mano ginklų išgarsinimui bei mano tautų gerovei".

Baigdama ilgą savo kalbą, ji pareiškia esanti silpna ir pavargusi ir norinti perduoti Ispanijos karūną su visomis jai priklausančiomis grafystėmis, kunigaikštystėmis, markizatais savo sūnui.

Ji apsiverkia, ir visi verkia drauge su ja.

Tada pakyla karalius Pilypas ir, puolęs ant kelių, sako:

„Šventa didenybe, ar dera man priimti šitą karūną iš tamstos rankų, kai tamsta dar pajėgi ją nešioti?"

Daugiau jo šventa didenybė sušnibžda sūnui į ausį, kad tartų maloningą žodį vyrams, sėdintiems ant kilimais užtiestų suolų.

Karalius Pilypas nepakildamas pasisuka į juos ir gaižiu balsu prabyla:

„Prancūziškai aš gan gerai suprantu, bet tiek nemoku, kad šita kalba jums kalbėčiau. Žodį nuo manęs jums tars Araso vyskupas gerbiamasis Granvela[63]".

„Atžariai šneki, mano sūnau",— sako jo šventa didenybė.

Ir išties susirinkusieji ima murmėti matydami, koks pasipūtęs ir išdidus jaunasis karalius. Savo liaupsei ima žodį ir moteris, kuri yra karalienė, daugiau ateina eilė senam daktarui, ir kai jis nutyla, šventa didenybė rodo ranka padėkos ženklą. Šitoms ceremonijoms ir prakalboms pasibaigus, jo šventa didenybė paskelbia savo pavaldinius laisvus nuo duotos jai ištikimybės priesaikos, pasirašo atitinkamus aktus, pakyla iš sosto ir pasodina į jį savo sūnų. Ir visi menėje verkia. Daugiau juodu namopi pargrįžta.

Ten juodu vėl užsidaro žaliojoj menėj, ir jo šventa didenybė, springdama iš juoko, kreipiasi į karalių Pilypą, tik tas nesijuokia.

„Matei,— sako ji, kalbėdama, žagsėdama ir juokdamasi vienu metu,— kaip mažai tereikia, kad sugraudintum tuos gerulius? Koks

ašarų tvanas! Ir tas storulis Masas, baigdamas ilgą savo kalbą, bliovė kaip veršis. Tu irgi atrodei susijaudinęs, bet ne per daug. Štai liaudžiai tinkami ir reikalingi renginiai. Mano sūnau, mums, vyrams, kuo meilužė brangesnė, tuo vertesnė. Tautos irgi tokios pat. Kuo daugiau pinigų gauna mokėti mums, tuo labiau mus myli. Vokietijoje aš toleravau reformaciją, o Nyderlanduose žiauriai persekiojau. Jei vokiečių kunigaikščiai būtų likę katalikais, aš būčiau tapęs liuteronu ir konfiskavęs jų turtus. Jos tiki mano uolumo nepaperkamumu ginant Romos tikėjimą ir gailauja matydamos, kad aš jas palieku. Mano nulėmimu Nyderlanduose už ereziją žuvo penkiasdešimt tūkstančių šauniausių vyrų bei mieliausių merginų. Aš pasitraukiu — jie aimanuoja. Neskaitant konfiskacijų, aš išgavau iš jų prievartinėmis piniginėmis rinkliavomis daugiau negu iš Vest Indijos ir Peru[64], o jie liūdi manęs netekę. Aš sulaužiau Kadzano taikos sutartį[65], aš sutramdžiau Gentą, aš panaikinau viską, kas galėjo man kliudyti; laisvės, lengvatos, privilegijos — nūnai viskas priklauso nuo valdovo pareigūnų. Tie geruliai tebelaiko save laisvais, nes leidžiu jiems šaudyti iš lankų ir nešti savo cechų vėliavas per procesijas. Jie pajuto mano leteną, šeimininko leteną; įkišti į narvą, jaučiasi ten ramiai, gieda ir manęs rauda. Mano sūnau, būk jiems toks, koks aš buvau: maloningas žodžiais, baisus darbais. Vis prisiekinėk ir prisiekinėk jų laisvėmis, lengvatomis, privilegijomis, bet jeigu jos kels tau grėsmę — sutrypk jas. Liečiamos bailia ranka — jos geležinės, o daužomos iš peties — stiklinės. Bausk ereziją ne už tai, kad skiriasi nuo Romos religijos, o už tai, kad gali pakirsti mūsų autoritetą šituose Nyderlanduose; tie, kurie puola popiežių, nešiojantį tris karūnas[66], prieš tai greit susidoroja su valdovais, tik vieną karūną teturinčiais. Padaryk kaip aš sąžinės laisvę nusikaltimu valdymo tvarkai, kuriuo kėsinamasi įžeisti didenybę, baudžiamu turto konfiskavimu, ir tu pelnysies, kaip kad aš pelniausi visą gyvenimą, o kai ateis laikas atsisakyt nuo sosto ar į paskutinį kelią keliauti, jie sakys: „Oi, buvo geras valdovas!“ — ir apsiverks“.

— Daugiau aš nieko negirdžiu,— toliau kalbėjo Nelė,— nes jo šventa didenybė atsigulė ant lovos ir miega, o karalius Pilypas, pasipūtęs ir išdidus, žiūri į jį be meilės.

Po tų žodžių Katlina pabudino ją.

O Klasas susimąstęs žiūrėjo į besikūrenančios ugnies apšviestą židinį.

59

Ulenšpygelis, ant savo asilo raitas išjojęs iš Heseno landgrafo, Didžiojoj aikštėj susidūrė su keliais įširdusiais senjorų ir damų veidais, bet tai jam nė motais nebuvo.

Gangreit pasiekė hercogo Liūneburgiškio žemes, ir ten jam pasipynė *Smaedelyke broeders*, kompanija linksmų flamandų iš Sleiso; jie kas šeštadienį atidėdavo po truputį pinigų, kad kartą metuose į Vokietijos šalį nuvažiuot galėtų.

Jie išvyko dainuodami, į nedengtą vežimą įsikinkę stiprų Vernės Ambachto veislės arklį, kuris, pasiausdamas į šalis, lakino juos Liūneburgo hercogystės šunkeliais ir liūnais. Kai kurie labai triukšmingai čirpino rebeką, brązgino violą, pūtė fleitą, dūdmaišį. Šalia vežimo dažną sykį pėsčiuodavo, griežďamas *rommel-pot*, vienas *dikzak*, tikėdamasis ėjimu pilvuką numest.

Pačiu laiku, kai florinai suvisai baigės, išvydo jie atjojant Ulenšpygelį, pasikrovusį skambančiaisiais, pasivadino į smuklę, pastatė išgert. Tas neatsisakė. Bet matydamas, kaip *Smaedelyke broeders*, žiūrėdami į jį, vienas kitam merkia, o pildami jam gert, šypsosi, sumetė juos turint piktų kėslų, tad išėjo ir už durų pasiklausė, ką jie šneka. Išgirdo, kaip *dikzak* pasakė apie jį:

— Tai landgrafo dailininkas, už paveikslą iš jo gavo daugiau kaip tūkstantį florinų. Pamylėkim jį alum ir vynu, jis mums dvigubai tiek grąžins.

— Amen,— atsakė kiti.

Ulenšpygelis nuvedė savo nenubalnotą asilą į sodybą už kokio tūkstančio žingsnių, davė mergai du patarus, kad prižiūrėtų, sugrįžo į smuklę ir, nė žodžio netaręs, atsisėdo prie *Smaedelyke broeders*. Tie jam gerai įpylė. Ulenšpygelis, žvangindamas savo šikšninėje landgrafo florinus, pasisakė ką tik pardavęs kaimiečiui savo asilą už septyniolika sidabro *daelders*.

Kelią keliaudami, jie gėrė, valgė, pūtė fleitą, dūdmaišį, birbino *rommel-pot*, rinko sutiktas kūmužes, pažiūrėti apveidesnes, daugindami tuo būdu Jėzaus vaikelių skaičių; ypač mitrus buvo Ulenšpygelis; jo kūmužė, po kurio laiko susilaukusi sūnaus, pavadino jį *Eulenspiegelken*[67] — pelėda ir veidroduku vokiečių aukštaičių kalba — dėl to, kad dorai nesuprato savo laikino vyrelio pravardės, o gal ir atmint tai akimirkai, kada buvo pradėtas. Va apie šitą Oilenšpygelkeną neteisingai sakoma, kad esą gimęs Knitingene, Saksonijos šaly.

Jie važiavo atsidavę ant šauniojo savo arklio ir šalia vieškelio privažiavo kaimą, o tam kaime smuklę su iškaba *In den Ketele, Katile.* Iš ten sklido gardus frikasė kvapas.

Dikzak, rommel-pot birbintojas, priėjo prie *baes* ir pristatė Ulenšpygelį:

— Tai landgrafo dailininkas: jis užmokės už viską.

Baes, atsižvelgęs į orią Ulenšpygelio miną ir išgirdęs florinų bei *daelders* skambesį, atnešė valgyti ir gerti. Ulenšpygelis nesnaudė. Ir pinigai vis skambčiojo jo mašnoj. Ir per skrybėlę jis patekšendavo sakydamas, kad joje pats didysis jo lobis. Dvi dienas ir vieną naktį pabaliavoję, *Smaedelyke broeders* ir sako Ulenšpygeliui:

— Apsimokam ir nėšinamės iš čia.

Ulenšpygelis į tai:

— Kai žiurkė sūryje, ar geidauja jinai lįst iš jo lauk?

— Ne,— atsakė tie.

— O kai žmogus skaniai valgo geria, ar ieško jis kelio dulkių ir vandens su dėlėm?

— Ne,— atsakė tie.

— Tad likim čia tol,— varė Ulenšpygelis,— kol mano florinai ir *daelders* bus piltuvais, kuriais linksminantys gėrimai mums į gerkles pilsis.

Ir liepė smuklininkui dar atnešt vyno ir dešrų.

Jiems begeriant ir bevalgant, Ulenšpygelis porino:

— Aš moku, nūnai aš landgrafas. Na, o jei ištuštės mano mašna, ką jūs, draugai, darysit? Stversit mano minkštą fetrinį galvos apdangalą ir aptiksit, kad pilnas karoliusų tiek jo viršus, tiek graižas.

— Duok pačiupinėt,— vienu balsu atsiliepė jie.

Ir šnopuodami lietinėjo ten tarp savo pirštų dideles monetas, apimtimi prilygstančias aukso karoliusams. Bet vienas glamžė jį su tokia meile, jog Ulenšpygelis atėmė sakydamas:

— Smarkusis melžėjau, reikia palūkėt, kol ateis laikas melžt.

— Duok man pusę savo skrybėlės,— paprašė *Smaedelyk broeder.*

— Ne,— atsakė Ulenšpygelis.— Nenoriu, kad smegenis turėtum kaip bepročio: vienoj pusėj aptemimas, kitoj — saulė.

Paskui perdavė *baes* savo galvos apdangalą sakydamas:

— Vis dėlto tu imk ir pasidėk jį pas save, nes sunkus. O aš einu išsilengvint.

Jis taip ir padarė, o šeimininkas pasidėjo skrybėlę.

Iš smuklės išsmukęs, Ulenšpygelis nudrožė pas kaimietį, sėdo ant savo asilo ir paleido jį, kiek tik gali įkabint, Emdeno link.

Pamatę, kad jis negrįžta, *Smaedelyke broeders* suklego:

— Ar nebus paspruk ęs, a? Kas užmokės?

Išsigandęs *baes* peiliu prarėžė Ulenšpygelio skrybėlę. Bet tarp fetro ir pamušalo vietoj aukso karoliusų terado niekingus vario žetonus.

— Broliai, apgaulėmis gyvenantys,— užsipuolė jis *Smaedelyke broeders*,— gausit palikt čia visas savo drapanas, išsidaryt po marškinių — kitaip neišleisiu.

Ir turėjo visi išsidaryt, kad sudėtų mezliavą smuklininkui.

Taip ir važiavo jie vienmarškiniai po kalnus, po klonius, nes arklio ir vežimo parduot nenorėjo.

Ir kiekvienas, matydamas tokį jų skurdumą, mielai duodavo duonos, alaus, kartais mėsos, nes jie visur sakydavosi, kad plėšikai juos išdarę.

Ir per visus jie vienas puskelnes beturėjo.

Ir taip po marškinių parvažiavo į Sleisą, šokdami vežime pagal *rommel-pot* muziką.

60

Tuo tarpu Ulenšpygelis, sėdėdamas apžargomis ant savo Jefo, keliavo per hercogo Liūneburgiškio žemes ir pelkes. Tą hercogą flamandai pravardžiuoja *Water-Signorke*, nes pas jį amžinai šlapia.

Jefas it šuo klausė Ulenšpygelio, gėrė *bruinbier*, šoko geriau už bet kurį vengrą, vikrumo gudrybių meistrą, dėdavosi negyvu ir griūdavo aukštielninkas sulig menkiausiu šeimininko ženklu.

Ulenšpygelis žinojo, kad hercogas Liūneburgiškis iš graužaties ir apmaudo, jog buvo išjuoktas Darmštate, Heseno landgrafo akivaizdoj, yra uždraudęs jam kelti koją į savo žemes, grasindamas mirties bausme pakariant. Staiga mato jis: pati hercogiškoji didenybė beateinanti. Apie jos smarkumą žinodamas, ne juokais išsigando.

— Jefai,— kreipėsi jis į savo asilą,— va šviespats Liūneburgiškis beateinąs. Ot panižo man kaklą, tik kad ne budelis imtų jį kasinėt! Jefai, kasinėjamas norėčiau būt, bet ne pakartas. Įsikalk omėn, kad mudu vargo broliai ilgaausiai; ir dar įsikalk, kokio gero draugo netektum manęs netekęs.

Ir Ulenšpygelis nusibraukė ašarą, o Jefas subliuvo.

Ulenšpygelis porino toliau:

— Mudu kartu gyvenam smagiai arba liūdnai, destis kaip aplinkybės klostosi. Pameni, Jefai? — Asilas vis bliovė, nes buvo alkanas.— Ir manęs užmiršt tu niekada negalėsi,— kalbėjo jam šeimininkas,— nes tvirta tik tokia draugystė, kai abu iš to paties juokias ir dėl to paties verkia. Teks tau, Jefai, gult aukštielninkam.

Nuolankusis Jefas padarė kaip lieptas ir priešais hercogo akis užkėlė kanopas. Ulenšpygelis klastelėjo jam ant pilvo.

— Ką čia darai? — paklausė priėjęs prie jo hercogas.— Negi nežinai, kad paskutiniu savo įsaku aš uždraudžiau, grasindamas kilpa, tau įkelti dulkiną koją į mano valdas?

— Maloningasis senjore, pasigailėkite manęs! — tarė Ulenšpygelis ir, rodydamas į asilą, pridūrė: — Juk tamstai žinoma, kad pagal teisę ir įstatymą nevalia atimti laisvės tam, kas gyvena tarp savo keturių stulpų.

— Nešdinkis iš mano valdų,— pasakė hercogas,— kitaip galvą palydėsi.

— Šviespatie, raitas ant vieno ar poros florinų išjočiau bematant!

— Nenaudėli, maža tau neklaužadystės, dar ir pinigų prašysi?

— Ką padarysi, šviespatie, kadangi negaliu atimti, tenka prašyti.

Hercogas davė jam floriną.

Tada Ulenšpygelis kreipėsi į asilą:

— Stokis, Jefai, ir pasveikink šviespatį.

Jefas atsistojo ir subliuvo. Paskui abu iškako.

61

Sotkina ir Nelė, susėdusios pirkelėje prie lango, žiūrėjo į gatvę.

— Meilute, ar nematai pareinant mano sūnaus Ulenšpygelio? — paklausė Sotkina.

— Ne,— atsakė Nelė,— mes jo daugiau nepamatysim, to bjaurybės valkatos.

— Nele, reikia gailėt benamio berniukėlio, o ne pykt ant jo,— tarė Sotkina.

— Žinau žinau, rado toli nuo čia kitus namus, turtingesnius, kur tikriausiai kokia graži dama jį glaudžia.

— Jam tai būtų didelė laimė,— atsakė Sotkina,— gal jį ten startomis valgydina.

— Pavalgydintų akmenimis, tai beregint parsirastų, tas rajūnas! — tarė Nelė.

Sotkina susijuokė.

— Iš kur tiek tulžies, meilute? — paklausė ji.

— Argi nematai, kad jinai įsimylėjusi jį iki ausų,— atsiliepė Klasas iš kampo, kur susimąstęs rišo žabų ryšulius.

— Tai klastinga, gudri mergiotė! — tarė Sotkina.— Nė žodeliu neišsidavė! Ar tiesa, meilute, kad pyktį ant jo gieži?

— Ką jūs! — atsakė Nelė.

— Šaunų vyrą tu gausi,— tarė Klasas,— plačiagerklį ilgaliežuvį badmirą, gebantį florinus dirbti į liarus ir nė sū gyvenime neužsidirbti, amžiną dykūną ir kelių matuotoją su valkatos matu.

Bet Nelė, visa nuraudusi, piktai atkirto:

— Ko nieko kito iš jo neužauginot?

— Šit ir ašaros jai bebyrančios,— tarė Sotkina.— Patylėk, mano vyre!

62

Vieną dieną pasiekęs Niurnbergą, Ulenšpygelis čia skelbėsi esąs daktarų daktaras, ligų išvarytojas, įžymus vidurių liuosintojas, garsus drugio vaistytojas, žinomas apgynėjas nuo maro ir tikra niežų rykštė.

Miesto ligoninė buvo kimštinai pilna. Jos prievaizdas, sužinojęs atvykus Ulenšpygelį, atėjo pasiteiraut, ar tiesa, kad jis išgydąs visas ligas.

— Visas, tik ne paskutinę,— atsakė Ulenšpygelis.— Bet prižadėk man du šimtus florinų už visų kitų ligų išgydymą, ir aš nepaimsiu nė liaro, kol tamstos ligoniai aliai vieno nepasisakys pasveikę ir neišeis iš ligoninės.

Kitą dieną atėjo jis į minėtą ligoninę, savo iškilminga marmūze daktariškai nešinas. Palatose kiekvienam ligoniui skyrium tarė:

— Prisiek, kad niekam nepasakosi, ką aš tau šnipštelėsiu į ausį. Kuo sergi?

Ligonis pasisakė ir dievagojos tylėsiąs.

— Taigi žinok, jog aš turiu vieną jūsiškių plėnimis paleisti ir iš tų plėnių sutaisyta stebuklinga mikstūra visus kitus pagirdyti. Sudegintas

bus tas, kas nevaikšto. Rytoj aš ateisiu čia, ir, atsistojęs gatvėj su prievaizdu, kreipsiuos į jus šaukdamas: „Kas nebeserga — tepasiima savo mantą ir teateina!“

Rytą Ulenšpygelis atėjo ir sušuko, kaip buvo sakęs. Visi sergantys kojom, slogom, kosuliais, karščiais veržėsi kartu išeit. Visi atsidūrė gatvėj, net ir tie, kurie dešimt metų nesikėlė iš patalo.

Prievaizdas paklausė juos, ar pasveikę ir gali vaikščiot.

— Taip,— atsakė jie, manydami, jog vienas jų kieme pleška.

Tada Ulenšpygelis tarė prievaizdui:

— Mokėk, kadangi jie visi lauke ir sakosi pasveikę.

Prievaizdas sumokėjo du šimtus florinų, ir Ulenšpygelis iškako. Bet kitą dieną prievaizdas pamatė visus savo ligonius sugrįžus, ir dar blogesnius, nei buvo. Tik vienas pasveikęs nuo gryno oro, ir žmonės regėję, kaip girtas traukęs gatvėse: „Garbė Ulenšpygeliui, daktarų daktarui!“

63

Tie du šimtai florinų klydo išklydo, ir Ulenšpygelis, pasiekęs Vieną, stojo tarnaut pas račių, kuris nuolat bambėjo ant savo darbininkų už tai, kad nemoka gerai įdumt kalvio dumplių.

— Ir viens, ir du! — vis šaukdavo jis.— Neatsilikt su dumplėm!

Sykį, kai *baes* buvo darže, Ulenšpygelis ima ir nusikabina dumples, užsiverčia ant pečių ir įpėdin neatsilieka nuo šeimininko. Tas nustemba pamatęs jį su tokia neįprasta našta, o Ulenšpygelis jam:

— *Baes*, tamsta pats man liepei neatsilikt su dumplėm. Kur šitas padėt, kol nueisiu kitų?

— Ne, mielasis, aš tau šito nesakiau. Eik ir nunešk dumples į vietą.

Tačiau galvojo, kaip čia jam atsimokėjus už šitą išdaigą. Ėmė jis keltis vidurnaktį ir varyt savo darbininkus prie darbo.

Tie ir sako jam:

— *Baes*, ko gi tu mus žadini vidury nakties?

— Toks jau mano papratimas: pirmą savaitę aš leidžiu savo darbininkams miegoti tik pusę nakties,— atsako *baes*.

Kitą naktį jis vėl žadina darbininkus. Ulenšpygelis, miegąs palėpėj, užsiverčia ant nugaros savo lovą ir taip ateina į kalvę.

— Tu iš proto išsikraustei? — sako jam *baes*.— Ko gi atvilkai tą savo lovą?

— Toks jau mano papratimas,— atsako Ulenšpygelis.— Pirmą savaitę aš nakčia iki dvylikos miegu ant lovos, o nuo dvylikos — po lova.

— Na, ką gi,— sako šeimininkas,— tiktai aš dar kitą papratimą turiu: akiplėšas darbininkus išmetu už durų, leisdamas pirmą savaitę miegot ant žemės, o antrą — po žeme.

— Jei nieko prieš — tamstos rūsy, šalia *bruinbier* statinių,— atšauna Ulenšpygelis.

64

Metęs račių ir į Flandriją atgal bekeliaudamas, Ulenšpygelis, vargo priremtas, stojo mokiniu pas batsiuvį, kuris labiau mėgo stypsot gatvėj, negu darbuotis yla savo dirbtuvėje. Matydamas, kad tasai jau šimtą kartą taisos eit oran, paklausė, kaip reikia išpjaut batviršius.

— Išpjauk didelei ir vidutinei kojai, kad būtų patogu įsispirt bet kam, kas eina stambiais ar smulkiais galvijais vedinas.

— Bus padaryta, *baes*,— atsakė Ulenšpygelis.

Meistrui išėjus, Ulenšpygelis pripjovė batviršių, tinkančių nebent kumelėms, asilėms, telyčioms, kiaulėms ir avims apauti.

Grįžęs į dirbtuvę, *baes* pamatė, kad visa jo oda supjaustyta gabaliukais.

— Ką gi tu čia pridirbai, nenaudėli niekadary? — paklausė jis.

— Ką liepėt,— atsakė Ulenšpygelis.

— Aš liepiau prirėžt man kurpių, patogių įsispirt bet kam, kas eina jaučiais, paršais, avinais vedinas, o tu man pridarai apavo tų gyvulių kojoms.

Ulenšpygelis į tai:

— *Baes*, poravimosi metu, kas jei ne kiaulė, ne asilė, ne telyčia, ne avis eina kuiliu, asilu, bulium, avinu vedinos?

Paskui iškako ir gavo tarp dangaus ir žemės būti.

65

Tik pradžia balandžio buvo šilta, paskui smarkiai atšalo, dangus pasidarė palšas, sumuręs kaip per Vėlines. Treji Ulenšpygelio tremties metai seniai buvo pasibaigę, ir Nelė kas dieną laukė savojo draugo: „Aiman! — sakydavo ji.— Nusnigs nubus kriaušių, jazminų žiedus ir visus vargšus augalus, kurie ėmė ir išsiskleidė patikėję drungnais ankstyvo pavasario orais. Jau sniego kruopelytėm beria vieškelius. Nusnigta nubūta ir mano širdis.

Kurgi tie vaiskūs spinduliai, bėgioję džiugiais veidais, stogų šelmenim ir dar skaisčiau juos dažę, gaisais liepsnoję langų stikluose? Kurgi jie, tie spinduliai, šildantys žemę ir dangų, paukščius ir vabalus? Aiman! Nūnai aš dieną naktį žvarbstu iš liūdesio ir ilgo lūkesčio. Kur tu, mano drauge Ulenšpygeli?"

66

Kelyje į Ronsę, kur Flandrijoj, Ulenšpygelis kentė alkį ir troškulį, bet dejuot nenorėjo ir stengėsi žmonių juokinimu prasimanyt duonos kąsnį. Bet su juokais vis dėlto nelabai skilo, ir žmonės praeidavo pro šalį nieko jam neduodami.

Buvo šalta: čia sniegas, čia kruša, čia lietus čaižė nugarą klajūnui. Traukiant per kaimus, seilės imdavo tekėti jam iš burnos pamačius šunį, graužiantį kaulą patvory. Gerai būtų nučiupus kokį floriną, tik kaip tas florinas galėtų įkrist į jo šikšninę,— žalio supratimo neturėjo.

Pasidairęs aukštai, mato — ogi balandžiai nuo karvelidės stogo baltus pinigiukus bemėtą ant kelio. Bet tai buvo ne florinai. Pasidairė sau po kojų, bet florinai — toli gražu ne ta flora, kuri grindinio akmenis mėgsta.

Pasidairęs dešinėj, mato aiškiai — ogi grėsmingas debesis beslenkąs dangumi tarytum didžiulis laistytuvas; bet Ulenšpygelis žinojo, kad jeigu ir ims kas nors iš jo kristi, tai anaiptol ne florinų lietus. Pasidairęs kairėj, mato — ogi didžiulis kaštonas beaugąs, iš kurio naudos kaip iš tinginio. „Oi, kodėl nėra florinmedžių? — kalbėjo pats sau.— Puikūs būtų medeliai!"

Staiga storasis debesis pratrūko, ir kruša it akmeniokai pasipylė

Ulenšpygeliui ant kupros: „Aiman, pečius smagiai sopa, juk akmenimis mėto tik valkatas šunis". Ir leidosi į kojas kalbėdamas pats sau: „Ne dėl savo kaltės neturiu rūmų, netgi palapinės sulysusiam savo kūnui priglausti. Ui, pikta kruša, duoda kaip kartečė. Ne, skarmaliuoju po pasaulį ne dėl savo kaltės, o tik dėl to, kad man tai prie širdies. Kodėl aš ne imperatorius! Ta kruša nelyginant pikti žodžiai nori līste įlįst man į ausis". Jis skuodė ir porino: „Vargše nosie, netrukus tu pasidarysi skylėta ir galėsi atstot pipirinę ant stalo, kur puotauja šio pasaulio galiūnai, nežinantys, kas yra kruša".

Paskui, šluostydamasis žandus, tarė: „Šitie gi atstotų griebtukus prie viryklių sukaitusiems virėjams. O, tolimi kadainykščių padažų prisiminimai! Valgyt noriu. Nesiskųsk, tuščias pilve; nebeurgzkite, sielvartingi grobai. Kur tu, dalia dalužė? Vesk mane ant geros ganiavos".

Taip pačiam su savim besikalbant, dangus prasigiedrijo, nušvito saulė, kruša liovėsi. „Sveika, saule,— tarė Ulenšpygelis,— vienintelis mano drauge, atėjęs manęs išdžiovint!"

Bet vis bėgo, nes šaltis krėtė. Staiga jis mato — keliu tiesiai į jį lekia šuo margis. Liežuvis nukaręs, akys išsprogusios.

„Šitas gyvulys aprietas!" — pamanė Ulenšpygelis, skubiai čiupo didelį akmenį, įlipo į medį ir nuo pirmos šakos sviedė pralekiančiam šuniui į kiaušą. Šuo sustojo ir inkšdamas norėjo mėšlungiškais judesiais kartis į medį ir įkąsti Ulenšpygeliui, bet nebeįstengė, parkrito ir nusibaigė.

Ulenšpygelis ne tik kad neapsidžiaugė, bet dar ir sutriko, kai, išlipęs iš medžio, pastebėjo, jog šuns snukis anaiptol nebuvo sausas, kaip kad esti pasiutlige sergant. Gerai apžiūrėjęs, nustatė, kad kailis gražus, tinkamas pardavimui, tad nudyrė jį, išplovė, padžiovino saulėj užmovęs ant savo ragotinės, paskui įsidėjo į šikšninę.

Alkis ir troškulys vis tebekankino jį. Apėjo daug fermų, bet kailio pasiūlyti ten nedrįso iš baimės, jog šuo galėjo būti kurio nors kaimiečio. Prašinėjo duonos, bet veltui. Sutemo. Kojos neberėmė, ir jis užėjo į nedidelę smuklę. Ten išvydo seną *baesinne*, beglostančią seną dusulingą šunį, panašaus plauko kaip nudobtasis.

— Iš kur eini, keleivi? — paklausė jį sena *baesinne*.

— Iš Romos,— atsakė Ulenšpygelis.— Išgydžiau ten popiežiaus šunį nuo gleivėtekio, baisiai jį kamavusio.

— Vadinas, matei popiežių? — tarė ji atkišdama jam stiklinę alaus.

— Deja! — atsakė Ulenšpygelis išlenkęs stiklinę.— Man tik buvo leista pabučiuoti jo kilniąją koją ir šventąją kurpę.

Tuo tarpu senas *baesinne* šuo kosčiojo negalėdamas atsikrenkšti.

— Kada tai buvo? — pasiteiravo senė.

— Užpraeitą mėnesį,— atsakė Ulenšpygelis.— Aš ateinu, kadangi manęs laukė, ir pasibeldžiu į duris. „Kas ten?" — klausia archikardinoliškasis, archislaptasis, archinepaprastasis jo švenčiausiosios šventenybės kamerheras. „Tai aš, monsinjore kardinole,— atsakau.— Atvykstu iš Flandrijos su intencija pabučiuoti popiežiui koją ir pagydyti jo šunį nuo gleivėtekio".— „A, tai tu, Ulenšpygeli? — atsiliepia popiežius iš už mažų durelių.— Labai būtų malonu tave matyti, bet šiuo tarpu tai neįmanoma. Šventosios Dekretalijos draudžia man rodyti svetimšaliams savo veidą, kai jį gremžia šventasis skustuvas".— „Labai gaila! — sakau.— Kaip man nesiseka! Aš gi atvykstu iš tokios tolybės norėdamas pabučiuoti jūsų šventenybei koją ir išgydyti nuo gleivėtekio jos šunį. Negi teks grįžt be nieko?" — „Ne",— sako šventasis tėvas. Po valandžiukės girdžiu jį šaukiant: „Archikamerherai, pristumkit mano krėslą iki durų ir atverkit jų apačioje esantį langelį". Pasakyta — padaryta. Ir aš pamatau: išlenda pro langelį auksine kurpe apauta koja ir išgirstu balsą it perkūno griausmą, sakantį: „Tatai yra Kunigaikščių Kunigaikščio, Karalių Karaliaus, Imperatorių Imperatoriaus koja. Bučiuok, krikščioni, bučiuok šventąją kurpę". Ir aš pabučiavau šventąją kurpę, ir mano nosis sukvipo dangišku kvapu, sklindančiu nuo tos kojos. Paskui langelis užsivėrė, ir tas pats grėsmingas balsas liepė man palaukti. Langeliui vėl atsivėrus, pro jį išlindo toks, atsiprašant, dusulingas nususęs gyvulys traiškanotom akim, išpampęs it vynmaišis ir per savo pilvo storumą tik iššargas bepaeinantis.

Šventasis tėvas vėl teikėsi prabilti į mane: „Ulenšpygeli, matai mano šunį; gleivėtekį ir kitokias negales jis gavo begrauždamas kaulus eretikams, kuriems jie pirma sulaužomi. Išgydyk jį, mano sūnau, ir tu nesigailėsi".

— Gerk,— tarė senė.

— Pilk,— atsakė Ulenšpygelis ir pasakojo toliau.— Sugirdžiau šuniui savo sutaisytą nuostabų gėrimą, ir jis, nuo jo tris dienas ir tris naktis myžčiojęs, pasveiko.

— *Jesus God en Maria!* — sušuko senė.— Duokš pabučiuosiu tave, šlovingasis piligrime, regėjęs popiežių. Mano šunį irgi išgydysi.

Tačiau senės bučiniai Ulenšpygeliui nėmaž nerūpėjo.

— Kas palytėjo lūpomis šventąją kurpę, tas dvejų metų būvyje tenesileidžia bučiuojamas jokios moteriškės,— atsakė jis jai.— Pirma duok man vakarienei kelis gerus gabalus kepsnio, vieną ar dvi kraujines dešras, alaus pakankamai, ir aš padarysiu tavo šuns balsą tokį skambų, kad galės katedroj ant viškų giedoti *Ave Maria* la mažore.

— O, jeigu tu padarytum, kaip žadi,— žliumbė senė,— aš tau duočiau floriną.

— Padarysiu, bet tik po vakarienės.

Ta atnešė, ko jis prašė. Prisotinta burna iš dėkingumo būtų įmaniusi išbučiuot senę, jei prieš tai nebūtų prasitarusi, kad tai užginta. Kol jis valgė, senas šuo kur buvęs kur nebuvęs vis uždėdavo letenas jam ant kelių, tikėdamasis kaulo. Keletą kaulų jam padavęs, Ulenšpygelis ir sako šeimininkei:

— Jeigu kas nors pavalgęs tau neužmokėtų, kaip tu pasielgtum?

— Atimčiau iš tokio piktadario jo geriausią drabužį.

— Tai gerai,— atšovė Ulenšpygelis.

Paskui jis su šunim po pažastimi įėjo į kūtę. Čia numetė jam kaulą, išsiėmė iš savo šikšninės nudobtojo šuns kailį, uždarė duris ir, grįžęs pas senę, paklausė, ar tikrai sakiusi, kad atimtų geriausią drabužį iš to, kas neužsimoka už valgį.

— Tikrai,— atsakė toji.

— Na, ką gi! Tavo šuo pietavo su manim ir nesumokėjo man. Va aš ir pasielgiau taviškai — nuplėšiau nuo jo geriausią ir vienintelį drabužį.

Ir parodė jai nudobtojo šuns kailį.

— Oi,— prabilo senė verkdama,— koks tamsta, daktare, žiaurus! Vargšas šunelis. Man, našlei, jis atstojo vaiką. Kam atėmei iš manęs vienintelį mano draugą pasauly? Dabar man jau galas.

— Aš jį prikelsiu,— tarė Ulenšpygelis.

— Prikelsi! — nudžiugo senė.— Ir jis vėl meilinsis, ir vėl žiūrės į mane, ir vėl laižys man rankas, ir, žiūrėdamas į mane, vėl vizgins savo vargšę seną uodegėlę! Padaryk, kaip sakai, tamsta daktare, ir aš brangiais pietumis tamstą pamylėsiu, ir dar viršaus floriną pridėsiu.

— Aš jį prikelsiu, tik man reikia karšto vandens, sirupo sąnariams suklijuoti, adatos su siūlu ir padažo nuo kepsnio; ir tą operaciją turiu atlikti vienas.

Senė davė, ko jis prašė; jis vėl pasiėmė nudobtojo šuns kailį ir iškako į kūtę.

Ten ištepliojo padažu snukį senam šuniui, kuris mielai leidosi tepliojamas, su sirupu nubrėžė platų ruožą papilvėj, užtėškė sirupo ant letenų galų ir padažo ant uodegos.

Paskui trissyk iš visos gerklės kažką surikęs, paliepė:

— *Staet op! staet op! ik 't bevel, vuilen hond!*

Greitai įsibruko nudobtojo šuns kailį į savo šikšninę ir atsivėdėjęs taip spyrė gyvajam, jog tas atsidūrė smuklės salėje.

Senė, išvydusi savo šunį gyvą ir besilaižantį, buvo benorinti jį išbučiuoti, bet Ulenšpygelis neleido.

— Neglostyk šuns tol, kol jis liežuviu nenusilaižys sirupo, kuriuo apteptas; tik tada odos siūlės bus užsitraukusios. O dabar atskaičiuok man dešimt florinų.

— Buvau žadėjusi vieną,— paprieštaravo senė.

— Vienas už operaciją ir devyni už prikėlimą,— atsakė Ulenšpygelis.

Jinai atskaičiavo Ulenšpygeliui tuos dešimt florinų, ir jis iškako, numetęs smuklės salėje nudobtojo šuns kailį.

— Še tau, moterie, senasis jo kailis: tiks lopams, kai naujasis prakiurs,— pasakė eidamas pro duris.

67

Briugėje tą sekmadienį ėjo Devintinių procesija. Klasas pasiūlė žmonai ir Nelei vykti pasižiūrėti, ko gero, ir Ulenšpygelį mieste sutiksiančios. Jis pats liksiąs saugot namų ir laukt piligrimo.

Jodvi iškeliavo. Klasas atsisėdo tarpdury. Damė jam rodėsi išmirusi. Aplink buvo tylu, tik iš kažkur aidėjo kaimo varpo krištolinis tilindžiavimas. Tuo tarpu nuo Briugės pusės atgūsiuodavo kariljonų muzika ir baisus trenksmas. Tai poškino falkonetai, sproginėjo petardos Dievo kūno garbei.

Susimąsčiusiomis akimis Klasas dairėsi čia į vieną, čia į kitą kelią, bet nieko nebuvo matyti, tik mėlynavo giedra padangė, gulėjo atokaitoje keli šunys iškištais liežuviais, čirkšdami maudėsi dulkėse drąsūs žvirbliai, o katinas jų tykojo, ir saulė, nelenkianti nė vieno namo, svidino ant lentynų sustatytus vario prikaistuvius bei alavo taures.

Visa gamta džiaugėsi, vien Klasas liūdnas besidairė savo sūnaus, bene pamatys jį padūmavusioj pievų ūkanoj, bene išgirs jį pro linksmą lapų ošimą, smagų paukščių koncertą medžiuose. Staiga mato — Maldegemo keliu ateina aukštas vyras, bet tikrai ne Ulenšpygelis. Mato, kaip jis stabteli padaržėj, išsirauna morkų ir godžiai jas kramto.

„Smarkiai praalkęs",— pagalvojo Klasas.

Valandėlei vyras dingo jam iš akių. Kai vėl pasirodė Garnio gatvės kampe, Klasas atpažino savo brolio Joso pasiuntinį, atgabenusį jam septynis šimtus aukso karoliusų. Pakilęs jo sutikti, tarė:

— Prašom į vidų.

— Palaiminti priimantys pakeleivingą! — atsakė vyras.

Iš oro pusės ant palangės buvo Sotkinos pabertų trupinių paukščiams. Žiemą jie atskrisdavo čionai ieškodami maisto. Vyras įsidėjo kelis trupinius į burną ir suvalgė.

— Tu alkanas ir ištroškęs,— tarė Klasas.

Vyras atsakė:

— Prieš savaitę plėšikai viską iš manęs atėmė, ir nuo to laiko mintu daržų morkomis bei miško šaknimis.

— Vadinas, pats laikas balių kelt. Štai,— Klasas atidarė skrynią,— štai pilnas dubuo žirnių, štai kiaušiniai, kraujinės dešros, kumpiai, storos rūkytos Gento dešros, *waterzoey*: žuvies ragu. Apačioj, rūsy, snaudžia Leveno vynas, raudonas ir skaidrus kaip rubinas, pagamintas tuo pačiu būdu kaip burgundiški vynai; jis tik ir laukia stiklinių signalo. Na, ką·gi, įmetam į ugnį žabų ryšulį. Girdi, kaip kraujinės dešros dainuoja ant grotelių? Tai geros užkandos daina.

Vartydamas jas, Klasas paklausė vyrą:

— Ar kartais nematei mano sūnaus Ulenšpygelio?

— Ne,— atsakė tas.

— Tai gal atneši naujienų nuo mano brolio Joso? — pasiteiravo Klasas, dėdamas ant stalo pačirškintas kraujines dešras, kiaušinienę su riebiu kumpiu, sūrį, dideles taures ir lengvą raudoną Leveno vyną, švytintį ropinėse.

Vyras atsakė:

— Tavo brolis Josas mirė ant rato Zipenakene, netoli Acheno, už tai, kad kaip eretikas pakėlė ginklą prieš imperatorių.

Klasas kaip ir nuovokos neteko. Visu kūnu drebėdamas iš didelio pykčio, pratarė:

— Begėdžiai budeliai! Josai, mano vargše broli!

Tada pasiuntinys rūsčiai pareiškė:

— Mūsų džiaugsmai ir skausmai ne iš šio pasaulio.

Ir ėmė valgyti. Po valandžiukės tarė:

— Aš aplankiau tavo brolį kalėjime, pasivadinęs kaimiečiu iš Nisvilerio, jo gentainiu. Čia atvykau, nes jis man liepė: „Jei nenumirsi už tikėjimą kaip aš, nueik pas mano brolį Klasą ir prisakyk, kad gyventų sandoroj su Viešpačiu, darydamas labdaringus darbus, slapčiomis mokydamas savo sūnų Kristaus įstatymo. Pinigai, kuriuos jam daviau, buvo surinkti iš vargšų tamsių žmonelių; tepanaudoja juos Tiliui, idant jis Dievo mokslą ir žodį pažintų".

Tai taręs, pasiuntinys pasveikino Klasą šventu pabučiavimu.

O Klasas verkavo sakydamas:

— Mirė ant rato! Vargšas mano brolis!

Ir jis negalėjo atsipeikėt nuo savo didžio skausmo. Tačiau pamatęs, kad vyras nori gert ir atkiša taurę, įpylė jam vyno, bet pats valgė ir gėrė be jokio malonumo.

Sotkinos ir Nelės nebuvo namie savaitę; visą tą laiką Joso pasiuntinys gyveno po Klaso stogu.

Kas mielą naktį jie girdėdavo Katliną rėkiant:

— Ugnis, ugnis! Pradurkit skylę: siela nori išeiti.

Ir Klasas nuėjęs ramindavo ją švelniais žodžiais, paskui grįždavo namo.

Po savaitės vyras išvyko sutikęs paimt iš Klaso tik porą karoliusų valgiui ir nakvynei kelyje.

68

Nelė su Sotkina jau buvo parkeliavusios iš Briugės. Klasas, atsisėdęs virtuvėj ant žemės pablaka, kaip kad siuvėjai daro, siuvosi iš senų puskelnių ištrūkusias sagas. Šalia jo Nelė siundė ant gandro Titą Bibulų Šnufiją, kuris, kiauksėdamas plonytėliu balsu, čia puls jį, čia atšoks. Gandras ant vienos kojos oriai ir supratingai stebėjo šunį, įgaužęs ilgą savo kaklą į krūtinės plunksnas. Bet staiga, pasibodėjęs ta muzika, kad cvaktelėjo snapu kaip strėle į nugarą šuniui, jog tas sucypė „gelbėkit" ir nurūko.

Klasas kvatojo, Nelė irgi, tik Sotkina neatitraukė akių nuo lango, bene pamatys Ulenšpygelį pareinant.

Staiga ji tarė:

— Anava prevo su keturiais teismo pareigūnais. Žinoma, ne į mus reikalą turi. Du suka už pirkelės.

Klasas pakėlė galvą nuo siuvinio.

— O du sustoja priešais,— porino Sotkina.

Klasas pakilo.

— Ko atėjo suimt šioje gatvėje? — tarė ji.— O jergau! Mano vyre, jie žengia čia.

Klasas iš virtuvės šoko į sodą, Nelė jam įdurmu.

Jis jai pasakė:

— Gelbėk karoliusus, jie už židinio geležinės plokštės.

Nelė suprato. Paskui, pamačiusi, kaip jis peršoko per gyvatvorę, kaip pareigūnai sučiupo jį už pakarpos ir kaip jis nuo jų atsimušinėjo, pravirko šaukdama:

— Jis nekaltas! jis nekaltas! neskriauskit Klaso, mano tėvo! Ulenšpygeli, kur tu? Tu juos abu užmuštum!

Ir, puolusi vieną jų, perrėžė nagais jam veidą. Paskui šaukdama: „Jie jį užmuš!" — parkrito ant sodo vejos ir ėmė raičiotis lyg nevisprotė.

Išgirdusi triukšmą, atėjo Katlina. Stačia kaip pagalys žiūrėjo, kas čia dedasi, ir kretėdama porino:

— Ugnis! Ugnis! Pradurkit skylę: siela nori išeiti.

Sotkina viso šito nematė.

— Ko jūs, ponai, ieškote skurdžioje mūsų pastogėje? — paklausė ji atvykėlius.— Mano sūnaus? Jis toli. Nepavysit, jūsų kojos per trumpos!

Ir džiaugėsi tai pasakiusi.

Tą akimirką pasigirdo Nelės pagalbos šauksmas. Atėjusi į sodą, Sotkina pamatė, kaip jos vyras, pareigūnų sučiuptas už pakarpos, ginasi nuo jų ant tako prie gyvatvorės.

— Kulk! užmušk! — šaukė ji.— Ulenšpygeli, kur tu?

Ir buvo bepuolanti vyrui į pagalbą, bet vienas pareigūnų nustvėrė ją glėbin, nors tai buvo ir pavojinga.

Klasas gindamasis kūlė juos taip smarkiai, jog būtų iš jų ištrūkęs, jeigu anie du, kalbėjęsi su Sotkina, nebūtų atbėgę tiems padėti.

Surišę rankas, atvedė jį į virtuvę, kur raudojo Sotkina ir Nelė.

— Pone prevo,— kreipėsi į jį Sotkina,— ką gi padarė vargšas mano vyras, kad jį virvėmis rišate?

— Jis eretikas,— tarė vienas iš to ketverto.

— Eretikas? — atšovė Sotkina.— Tu esi eretikas? Melagiai, tie kipšai.

— Aš atsiduodu Viešpaties apvaizdai,— atsakė Klasas ir išėjo. Nelė ir Sotkina verkdamos sekė paskui jį: manė, kad irgi teks stoti prieš teisėją. Geruliai ir kūmužės prisidėjo prie jų, bet, patyrę, kad Klasas surištas vedamas už tai, jog įtariamas erezija, baisiai persigando, skubinai grįžo namo ir užsidarė visas duris. Tik kelios mergytės išdrįso prieiti prie Klaso ir paklausti:

— Kur taip keliauji, anglininke?

— Aš Dievo rankoj, mergytės,— atsakė jis.

Pareigūnai jį nuvedė į bendruomenės kalėjimą. Sotkina ir Nelė atsisėdo pas duris. Vakarop Sotkina liepė Nelei eiti namo pažiūrėti, ar neparsirado Ulenšpygelis.

69

Netrukus aplinkinius kaimus aplėkė žinia, kad suimtas kažkoks vyras už ereziją ir tardymui vadovausiąs Ronsės dekanas inkvizitorius Titelmanas, pramintas Negailestinguoju Inkvizitorium. Tuo metu Ulenšpygelis gyveno Kolkerkėje sujunkęs su viena meilia fermere, saldžia našle, kuri rodė jam didelį prielankumą ir nešykštėjo nieko iš to, kas yra moters savastis. Glamonėjamas ir popinamas, jis buvo laimingas tol, kol klastingas varžovas, bendruomenės seniūnas, vieną rytą nepatykojo išeinančio iš smuklės, norėdamas išvanot ąžuoline lazda. Kad pyktį atvėsintų, Ulenšpygelis įvertė seniūną į balą, iš kurios tas tik vargais negalais išsikapanojo žalias kaip rupūžė ir šlapias kaip kempinė.

Dėl to savo žygdarbio Ulenšpygelis gavo kakt iš Kolkerkės į Damę, nes pabūgo seniūno keršto.

Stojo žvarbus vakaras, Ulenšpygelis leidosi potekom: taip norėjos jau būt namie; mintyse regėjo Nelę besiuvančią, Sotkiną, vakarienę betaisančią, Klasą, žabus berišantį, Šnufijų, kaulą begraužiantį, ir gandrą, bebaksnojantį į pilvą šeimininkei, kad duotų ko nors užlest.

— Kur taip skubiniesi? — paklausė jį sutiktas pauperis.

— Namo į Damę,— atsakė Ulenšpygelis.

— Mieste nesaugu — reformatus gaudo,— pasakė pauperis ir nuėjo sau.

Pasiekęs *Roode Schildt*, Ulenšpygelis užėjo išgert stiklinės *dobbelkuyt*.

— Ar kartais tu ne Klaso sūnus? — paklausė *baes*.

— Taip, esmi jo sūnus,— atsakė Ulenšpygelis.

— Skubėk, tėvą neganda ištiko.

Ulenšpygelis paprašė paaiškint.

Baes atsakė, kad spėsiąs sužinot.

Ir Ulenšpygelis leidosi tekinas toliau.

Jau pasiekus Damę, sukilo skalyt, lot ir kabintis jam į kojas šunys, gulėję prie namų. Triukšmą išgirdusios, išėjo kūmužės, ir visos sykiu suklego:

— Iš kur tu? Žinai apie tėvą? Kur tavo motina? Ar ji irgi kalėjime? Aiman! Kad tik jo nesudegintų!

Ulenšpygelis pasileido bėgte.

Sutikta Nelė jam pasakė:

— Tili, neik namo; miesto taryba jo didenybės vardu ten pastatė sargybinį.

Ulenšpygelis sustojo.

— Nele,— tarė jis,— ar tiesa, kad mano tėvas Klasas kalėjime?

— Taip, tiesa,— atsakė Nelė,— ir Sotkina verkia pas vartus.

Sielvartas suspaudė širdį sūnui palaidūnui.

— Einu pas juos,— tarė jis Nelei.

— Ne, geriau daryk, ką liepė Klasas. Prieš suimamas, jis pasakė man: „Gelbėk karoliusus, jie už židinio geležinės plokštės". Šit juos ir reikia visų pirma gelbėti, nes tai Sotkinos, vargšės kūmužės, palikimas.

Bet Ulenšpygelis nepaklausė, nubėgo prie kalėjimo ir išvydo pas vartus besėdinčią Sotkiną. Raudodama jinai apkabino jį, ir taip abu verkė drauge.

Kadangi dėl jų ėmė būriuotis prie kalėjimo žmonės, atėjo prižiūrėtojai ir paliepė Ulenšpygeliui su Sotkina išsinešdinti — ir nedelsiant.

Motina su sūnum nukako į Nelės pirkelę šalimais jų būsto ir praeidami pamatė vieną tų algininkų landsknechtų, kuriuos valdžia išsikvietė iš Briugės, bijodama neramumų, galinčių kilti per teismo procesą ir egzekuciją, nes damiečiai labai mylėjo Klasą.

Algininkas sėdėjo lauke prie durų ir baigė siurbt iš ropinės paskutinį brangvyno lašą. Įsitikinęs, kad nieko nebeliko, nusviedė ją už kelių žingsnių, išsitraukė dviašmenį kalaviją ir iš neturėjimo ko veikt ėmė rakinėt grindinio akmenis.

Sotkina, ašaromis plūstanti, įėjo pas Katliną.

Ir Katlina, linguodama galvą, tarė:

— Ugnis! Pradurkit skylę: siela nori išeiti.

70

Užgaudė varpas, pramintas *Borgstorm*, Miesto Štormu, kviesdamas teisėjus į teismą, ir ketvirtą valandą jie susirinko *Vierschare*, aplink teisingumo liepą.

Atvestas Klasas išvydo po baldakimu sosto teisėją, o jam iš šalių ir priešpriešiais — burmistrą, seniūnus ir raštininką.

Į varpo gausmą subėgo aibė žmonių. Buvo girdėti kalbant:

— Juk tūlas teisėjas čia ateina visai ne teisingumo vykdyti, bet tarnystės imperatoriui.

Raštininkas paskelbė, kad parengtiniame posėdyje *Vierschare*, aplink liepą, atsižvelgiant į skundus ir parodymus, buvo priimtas nutarimas sulaikyti Klasą, anglininką, gimusį Damėje, gyvenantį santuokoje su Sotkina, mergautine pavarde Jostens. Dabar, pridūręs jis, teismas išklausys liudytojus.

Pirmas buvo iššauktas Klaso kaimynas Hansas Barbiras. Prisaikdintas jis pareiškė:

— Savo sielos išganymu aš liudiju ir tvirtinu, kad Klasą, stovintį prieš šitą teismą, pažįstu gangreit septyniolika metų, kad jis visada gyveno dorai ir laikė mūsų motinos šventosios Bažnyčios įsakymus, niekada neburnojo prieš ją, neteikė, kiek man žinoma, prieglobsčio jokiam eretikui, nei slėpė Liuterio knygą, nei kalbėjo apie minėtą knygą, nei darė ką nors tokio, kas leistų įtarti jį laužant imperijos įstatymus bei potvarkius. Prisiekiu Dievu ir visais šventaisiais.

Tada buvo iššauktas Janas van Rosebekas, kuris parodė, jog „vienu tarpu, kai Sotkina, Klaso žmona, buvo išvykusi, jis ne sykį lyg girdėjo sklindant iš kaltinamojo namų du vyriškus balsus ir matė dažną vakarą, jau nuskambinus gesint žiburius, šviesą palėpės kambarėlyje ir du besišnekučiuojančius vyrus; vienas jų buvo Klasas. Ar antrasis buvo eretikas, ar ne, tai jis, Janas van Rosebekas, negalėtų pasakyti, nes matė iš tolo. O dėl Klaso,— pridūrė jis,— aš pasakysiu, ir tai gryna tiesa, kad jis, kiek mudu pasižįstam, visada laiku eidavo velykinės ir komunijos per didžiąsias šventes, taipogi mišių kas sekmadienį,

o nebuvo bažnyčioje tik per Devintines bei vėliau. Daugiau nieko nežinau. Prisiekiu Dievu ir visais šventaisiais".

Paklaustas, ar nematęs, kaip Klasas *Blauwe Torre* tavernoje pardavinėjęs indulgencijas, tyčiodamasis iš skaistyklos, Janas van Rosebekas atsakęs, kad Klasas išties pardavinėjęs indulgencijas, tačiau be paniekos ir be patyčių, ir kad jis, Janas van Rosebekas, jų nusipirkęs iš jo; norėjęs pirkti ir Josas Greipsteiveris, žuvininkų seniūnas, ana stovįs ten minioje.

Paskui sosto teisėjas pranešė, kad dabar visi susirinkusieji būsią supažindinti su veika, už kurią Klasas patrauktas į teismą.

— Skundikas iš netyčių pasiliko Damėje, idant, nuėjus į Briugę, nereikėtų kleist pinigų išgertuvėms, o tai pernelyg dažnai pasitaiką tokiom šventom progom, stovėjo blaivus tarpdury, kvėpavo grynu oru. Ten bestovėdamas, ir pamatė Garnio gatve atžingsniuojant nepažįstamą vyrą. Klasas, išvydęs tą vyrą, pakilo jo sutikti ir pasisveikino su juo. Vyras vilkėjo juodos drobės rūbais. Klasas įsivedė jį vidun; durys liko praviros. Smalsaudamas, kas jis per vienas, skundikas įėjo į priemenę ir išgirdo, kaip atėjūnas pasakojo Klasui apie tokį Josą, jo brolį, kuris buvo paimtas nelaisvėn ir už tai, kad kovėsi reformatų kariuomenėje, gyvas sulaužytas ant rato netoli Acheno. Atėjūnas pasakė Klasui, kad pinigai, kuriuos andai gavęs iš brolio, buvę jo susikrauti iš varguomenės tamsumo ir todėl turį eiti sūnaus mokymui pagal reformatų religiją. Jis taip pat įkalbinėjo Klasą nusigręžti nuo mūsų motinos šventosios Bažnyčios ir dar kitaip bedieviškai šnekėjo, o Klasas tik atsakinėjo: „Žiaurūs budeliai! vargšas mano brolis!" Tokiu būdu kaltinamasis piktžodžiavo prikišdamas žiaurumą mūsų šventajam tėvui popiežiui ir jo karališkajai didenybei, kurie teisingai baudžia už ereziją kaip už dieviškosios ir žmogiškosios didenybės įžeidimą. Skundikas girdėjo, kaip Klasas, tam vyrui baigus valgyti, sušuko: „Vargše Josai, teduoda tau Dievas jo šlovę danguj regėti, jie buvo tau žiaurūs". Taigi jis, manydamas, jog eretikai gali būti priimami į dangų, prikišo bedievystę pačiam Dievui. O Klasas vis kartojo: „Vargšas mano brolis!" Tada atėjūnas, įniršęs nelyginant sakytojas, sušuko: „Kris didžioji Babelė, Romos ištvirkėlė, ir pavirs demonų buveine ir visokių nešvarių ir nekenčiamų paukščių landyne!" Klasas vis kartojo: „Žiaurūs budeliai! vargšas mano brolis!" Atėjūnas kalbėjo toliau: „Nes angelas iškels akmenį tarsi didelį girnakmenį ir svies jį į jūrą sakydamas: „Tokiu smarkumu bus nublokštas didysis Babelės miestas, ir jo nebebus galima rasti!" — „Mesire,— tarė Klasas,— tamstos burna yra

pilna pykčio; bet pasakyk man, kada ateis tokia karalija, kur romieji galės sandoroj gyventi šioje žemėje?" — „Niekada,— atsakė atėjūnas,— kol viešpataus Antikristas, kuris yra popiežius ir bet kurios tiesos priešas." — „Ak,— tarė Klasas,— tamsta nepagarbiai kalbi apie mūsų šventąjį tėvą. Ko gero, jis nė nežino apie žiaurius kankinimus, kuriais baudžiami vargšai reformatai". Atėjūnas atsakė: „Žino, nes pats išleidžia nuosprendžius ir liepia juos vykdyti imperatoriui, o nūnai karaliui, kuris pelnosi iš konfiskacijų, paveldi mirusiųjų turtą ir mielai kelia turtuoliams procesus už ereziją". Klasas atsakė: „Taip žmonės šneka Flandrijos šaly, ir turiu tuo tikėti; žmogaus kūnas silpnas, netgi karaliaus. Vargšas mano Josas!" Tokiu būdu Klasas leido suprasti, kad jo didenybė vien iš žemo savanaudiškumo baudžianti ereziarkus[68]. Atėjūnas buvo bepradedąs dėstyti jam savo perspėjimus, bet Klasas pasakė: „Mesire, prašom nesileist su manim į šitokias kalbas, nes jeigu kas nugirstų, bjauraus proceso neišvengčiau".

Klasas pakilo ir nulipo į rūsį, iš kur atnešė ąsotį alaus. „Uždarysiu duris",— pasakė jis tada, ir skundikas daugiau nieko negirdėjo, nes turėjo skubiai pasišalinti. Tačiau durys, nakčiai sutemus, vėl atsidarė. Atėjūnas išėjo, bet netrukus sugrįžo ir pasibeldė sakydamas: „Klasai, man šalta; nežinau, kur pasidėti; priglausk mane; niekas nematė manęs čia įeinant, mieste nė gyvos dvasios". Klasas įsileido jį, uždegė žibintą, ir skundikas matė, kaip eretikas jam iš paskos užkopė į palėpę, į kambarėlį su langu nuo laukų pusės...

— Kas gi visa tai pranešė, jeigu ne tu, nedorėli žuvininke! — sušuko Klasas.— Mačiau, tą sekmadienį stovėjai savo namų tarpdury kaip stulpas ir dėjaisi stebįs skraidančias kregždes.

Ir parodė pirštu į Josą Greipsteiverį, žuvininkų seniūną, kuris, atkišęs snukį, žvelgė iš minios.

Žuvininkas piktai nusišiepė, kad Klasas taip išsidavė. Žmonės — vyrai, moterys, mergaitės — vieni kitiems šnekėjo:

— Vargšas gerulis! Už tuos žodžius tikriausiai gaus užmokėti savo gyvybe.

Raštininkas skaitė toliau:

— Eretikas ir Klasas ilgai šnekučiavosi tą naktį, taipogi kitas šešias naktis, ir per jas buvo galima matyti, kaip atėjūnas, smarkiai užsimodamas, graso ar gal laimina, kiloja rankas į dangų, kaip kad daro į jį panašūs eretikai. Klasas, rodės, pritarė jo išvedžiojimams.

Aišku, kad per šitas dienas, vakarus ir naktis juodu burnojo prieš mišių auką, išpažintį, indulgencijas ir jo karališkąją didenybę...

— Niekas šito negirdėjo,— tarė Klasas.— Negalima taip apkaltint manęs be įrodymų.

Raštininkas atkirto:

— Užtat girdėjo kitką. Septintą dieną, dešimtą valandą, jau visai sutemus, atėjūnas paliko tavo namus, ir tu jį palydėjai iki pat Katlinos lauko ežios. Ten jis pasiteiravo, ką tu padarei su šlykščiaisiais (sulig tuo žodžiu sosto teisėjas persižegnojo) švenčiausiosios mergelės Marijos, švento Mykolo ir švento Martyno stabais. Tu atsakei juos sudaužęs ir sumetęs į šulinį. Ir iš tiesų praėjusią naktį duženos buvo rastos tavo šulinyje ir dabar saugomos kankinimų daržinėje.

Šitie žodžiai, atrodė, pritrenkė Klasą. Sosto teisėjas paklausė jį, ar neturįs ko į tai atsakyti, ir Klasas papurtė galvą.

Sosto teisėjas paklausė jį, ar neketinąs atsisakyti nuo nedoros minties, paskatinusios sudaužyti tuos atvaizdus, ir bedieviško paklydimo, kuriuo remdamasis burnojęs tiek prieš jo dieviškąją didenybę, tiek prieš jo karališkąją didenybę.

Klasas atsakė, kad jo kūnas priklausąs jo karališkajai didenybei, bet jo sąžinė priklausanti Kristui, kurio įstatymą norįs laikyti. Sosto teisėjui paklausus, ar tas įstatymas esąs mūsų motinos šventosios Bažnyčios įstatymas, Klasas atsakė:

— Jis paskelbtas šventojoje Evangelijoje.

Į primygtinį klausimą, ar pripažįstąs popiežių Dievo vietininku žemėje, atsakė:

— Ne.

Paklaustas, ar laikąs neleistinu švenčiausiosios mergelės Marijos ir šventųjų paveikslų kultą, atsakė, jog tai stabmeldybė. Kvočiamas dėl ausinės išpažinties dvasininkui gerumo bei išganingumo, pareiškė:

— Kristus yra pasakęs: „Išpažinkite vieni kitiems nuodėmes“.

Šauniai jis atsakinėjo, nors širdy atrodė didžiai susigraužęs ir persigandęs.

Kai sutemo ir išmušė aštuonias, ponai teisėjai išsiskirstė, atidėję rytdienai galutinio nuosprendžio paskelbimą.

71

Katlinos pirkelėje, pakvaišusi iš sielvarto, vis rypavo ir rypavo Sotkina:

— Mano vyre! Vargše mano vyre!

Ulenšpygelis su Nele karštai apsikabino jos kaklą. Prispaudusi juos prie savęs, Sotkina tyliai bevirkavo. Paskui davė ženklą palikti ją vieną. Nelė tarė Ulenšpygeliui:

— Eime, jeigu ji taip nori. Gelbėkim karoliusus.

Ir juodu iškako. Katlina sukinėjosi apie Sotkiną murmėdama:

— Pradurkit skylę: siela nori iškeliauti.

Sotkina nors ir žiūrėjo į ją, įsmeigusi stiklinį žvilgsnį, bet jos visai nematė.

Klaso ir Katlinos pirkelės stovėjo šalimais, pirmoji sodelio gilumoje, o priešais antrąją nuo gatvės pusės buvo pupų daržas, apjuostas gyvatvore. Joje Ulenšpygelis ir Nelė, dar vaikai, buvo pasidarę skylę, kad galėtų vaikščioti vienas pas kitą.

Juodu įėjo į daržą ir iš ten pamatė, kaip algininkas sargybinis kretančia galva spjaudo į orą, bet vis sau ant striukės užsispjauna. Greta gulėjo brangvyno ropinė.

— Nele,— tyliai tarė Ulenšpygelis,— tasai girtas algininkas dar nenusilakė, reikia jį gerai prigirdyt. Tada ir pašeimininkausim. Paimkim ropinę.

Išgirdęs balsus, landsknechtas pasuko ton pusėn savo apsunkusią galvą, pagrabaliojo ropinės, bet nesuradęs spjaudėsi toliau, stengdamasis mėnesienoje įžiūrėti, kur tykšta jo seilės.

— Jam jau liežuvis veliasi,— tarė Ulenšpygelis,— girdi, kaip sunkiai spjaudo?

Prisispjaudęs ir į orą prisižiūrėjęs, algininkas pagaliau vėl ištiesė ranką į ropinę. Susirado, apžiojo gurklį ir atlošęs galvą užsivertė, pabarbeno pirštais į dugną, kad viskas, kiek bėra, išvarvėtų, ir ėmė žįsti lyg vaikas motinos krūtį. Nieko betgi neišsiurbęs, susitaikė su savo dalia, pastatė ropinę prie šono, pakeiksnojo vokiečių aukštaičių tarme, dar sykį nusispjovė, krestelėjo galvą iš dešinės į kairę ir užsnūdo poterius bemurmėdamas.

Ulenšpygelis žinojo, kad tai tik nuomygis, kad reikia kiečiau užmigdyti sargybinį. Jis šmurkštelėjo pro gyvatvorės skylę, paėmė ropinę ir perdavė Nelei, kuri ją pripylė brangvyno.

Algininkas ištisai knarkė; Ulenšpygelis vėl pralindo pro gyvatvorės skylę, pastatė pilną ropinę jam tarp kojų, sugrįžo į Katlinos daržą ir ėmė laukti, atsistojęs su Nele už gyvatvorės, kas bus toliau.

Nuo naujai pripildyto skysčio vėsumo algininkas kniostelėjo ir pirmiausia greibė po striuke, kas čia jį šaldo.

Girtuoklio nuojautai pakuždėjus, jog tai, ko gero, pilna ropinė, jis

stvėrė ją. Mėnulio šviesoje Ulenšpygelis ir Nelė pamatė, kaip jis pakratė ropinę, norėdamas išgirst, ar skystis teliūskuoja, paragavo, nusijuokė stebėdamasis, kad tebėra tokia pilna, nugėrė gurkšnį, paskui gerą mauką, pasistatė ant žemės, vėl pasiėmė ir gėrė gėrė.

Po valandžiukės uždainavo:

Kai ponas Manas parkeliaus
Labos nakties Zei palinkėt...

Vokiečiams aukštaičiams Zė — jūra, ponas Manas — mėnulis, moterų valdovas, paėmęs Zę sau už pačią.

Taigi jis dainavo:

Kai ponas Manas parkeliaus
Labos nakties Zei palinkėt,
Jis taurę karšto vyno gaus,
Ir Zė iš meilės ims virpėt,
Kai ponas Manas parkeliaus.

Ir valgys jie puikius valgius,
Ji lūpas jam bučiuos, akis.
Kai jis gerai pavalgęs bus,
Į savo lovą paguldys,
Kai ponas Manas parkeliaus.

Kad, miela, taip ir mes abu
Prie vyno karšto ir svaigaus
Turėtumėm kepsnių riebių,
Kai ponas Manas parkeliaus.

Jis siurbčiojo ir pakaitom traukė posmą tol, kol galiausiai užmigo. Ir girdėt negirdėjo, kaip Nelė pasakė: „Jie puode už geležinės židinio plokštės“, ir matyt nematė, kaip Ulenšpygelis pro tvartą įsigavo į Klaso virtuvę, atkėlė plokštę, rado puodą su karoliusais, sugrįžo į Katlinos daržą ir užkasė jį prie šulinio rentinio, kadangi puikiai žinojo, kad pinigų bus ieškoma ne lauke, o viduj.

Paskui juodu nuėjo pas Sotkiną ir rado sielvartingąją pačią teberypuojančią:

— Mano vyre! Vargše mano vyre!

Nelė su Ulenšpygeliu prasėdėjo su ja, akių nesudėdami, visą naktį iki ryto.

72

Kitą dieną sužvango, sugaudė *Borgstorm*, kviesdamas teisėjus į *Vierschare.*

Susėdę ant keturių suolų aplink teisingumo medį, jie vėl pradėjo tardyti, ar Klasas sutinkąs pasitaisyti nuo paklydimų.

Klasas pakėlė rankas į dangų ir tarė:

— Kristus, mano Viešpats, regi mane iš aukštybių. Aš žvelgiau į jo saulę, kai man gimė sūnus Ulenšpygelis. Kur nūnai jis, klajūnas? Sotkina, švelnioji mano kūmuže, ar tu nepalūši bėdoj?

Paskui nukreipė akis į liepą ir prakeikė ją šiais žodžiais:

— Pietryty ir sausra! Verčiau išdeginkit iš pašaknių visus medžius mūsų tėvų žemėj, idant nematytumėm, kaip jų paunksnėj myriop pasmerkiama sąžinės laisvė! Kur tu, mano sūnau Ulenšpygeli? Aš buvau tau griežtas. Ponai teisėjai, pasigailėkite manęs ir teiskite mane, kaip kad teistų Viešpats Jėzus, mūsų valdovas gailestingas.

Visi verkė, atmetus teisėjus.

Paskui jis paklausė, negi jam nebūsią jokios pagailos:

— Visą gyvenimą aš triūsiau, maža tepelnydamas; buvau geras vargšams ir prieplaikus kožnam. Atsimečiau nuo Romos Bažnyčios paklusęs Dievo dvasiai, į mane prabilusiai. Jokios malonės aš neprašau, tik sušvelninti ugnies bausmę ištrėmimu iki gyvos galvos iš Flandrijos, nes ir tokia bausmė, šiaip ar taip, jau didelė.

— Būkit maloningi, ponai teisėjai! Pasigailėkit! — sušuko visi, kas ten buvo.

Tiktai Josas Greipsteiveris nešaukė.

Sosto teisėjas davė ženklą nutilti ir pareiškė, jog ediktais kategoriškai draudžiama prašyti pasigailėjimo eretikams, bet jeigu Klasas sutiktų atsižadėti savo paklydimo, tai būtų ne sudegintas, o pakartas.

Minioje buvo girdėti balsai:

— Ugnis ar virvė — vis vien mirtis.

Ir moterys verkė, o vyrai murmėjo po nosimi.

Tada prabilo Klasas:

— Aš nieko neatsižadėsiu. Elkitės su mano kūnu pagal savo širdį.

Ronsės dekanas Titelmanas sušuko:

— Kur tai matyta, kad tokia eretikų menkysta keltų galvą prieš teisėjus! Sudeginti jų kūnus — greit praeinanti bausmė, reikia gelbėti jų sielas ir kankinimais priversti jas atsižadėti paklydimų, idant

žmonės nebūtų liudininkais pavojingo reginio, kaip miršta eretikai be paskutinės atgailos.

Sulig tais žodžiais moterys dar graudžiau pravirko, o vyrai pasakė:

— Kur prisipažinimas, ten bausmė, o ne kankinimas.

Teismas nutarė, kad jeigu ordonansai tokiu atveju nenurodą kankinimo, tai jis ir netaikytinas Klasui. Į dar vieną primygtinį reikalavimą atsižadėti paklydimo Klasas atsakė:

— Negaliu.

Remiantis tokiais ir tokiais ediktais, Klasas buvo pripažintas kaltu simonija, kadangi prekiavęs indulgencijomis, erezija, eretikų slėpimu, ir kaipo toks nubaustas gyvo sudeginimu ant laužo iki galutinės baigties priešais rotušės bakus.

Jo kūnas dvi dienas būsiąs laikomas pririštas prie gėdos stulpo kaipo pamoka kitiems, o po to užkastas ten, kur paprastai užkasami nubaustieji mirtimi.

Teismas priteisė skundikui Josui Greipsteiveriui, jo pavardės nesuminėdamas, penkiasdešimt florinų nuo palikimo pirmos šimtinės florinų karoliusų ir dešimtąją dalį nuo likusios sumos.

Išklausęs tą sprendimą, Klasas kreipėsi į žuvininkų seniūną:

— Tu numirsi negera mirtimi, nevidone, dėl skatiko pavertęs laimingą žmoną našle, o linksmą sūnų — sielvartingu našlaičiu.

Teisėjai leido kalbėti Klasui, nes jie irgi, žinoma, be Titelmano, didžiai piktinosi žuvininkų seniūno įskundimu.

Tasai atrodė kaip kreida iš sarmatos ir pykčio.

O Klasas buvo nuvestas atgal į kalėjimą.

73

Nelė, Ulenšpygelis ir Sotkina sužinojo sprendimą kitą dieną, tai yra Klaso egzekucijos išvakarėse.

Jie kreipėsi į teisėjus prašydami pasimatymo kalėjime; motinai su sūnumi leidimas buvo duotas, o Nelei — ne.

Įėję išvydo Klasą, ilga grandine prirakintą prie sienos. Ugnis ruseno židiny, kadangi kameroj buvo drėgna. Mat pagal Flandrijos teisę ir įstatymą su myriop pasmerktaisiais privalu gerai elgtis, duoti jiems duonos, mėsos arba sūrio ir vyno. Bet gobšūs kalėjimo sargai dažnai nusižengia tam įstatymui, ir daug kas sau pasiima didžiausią bei geriausią dalį maisto, skiriamo vargšams kaliniams.

Klasas verkdamas apkabino Ulenšpygelį ir Sotkiną, bet ašaros jam pirmam nudžiūvo, kaip ir dera vyrui, šeimos galvai.

Sotkina verkė, o Ulenšpygelis kalbėjo:

— Aš noriu sudaužyt tuos prakeiktus pančius.

Sotkina verkdama kalbėjo:

— Eisiu pas karalių Pilypą, jis dovanos bausmę.

Klasas atsakė:

— Karaliui atitenka kankinių turtas.— Patylėjęs pridūrė: — Brangieji mano, žmona ir sūnau! Liūdesio ir skausmo apimtas, išeisiu iš šio pasaulio. Aš ne tiek bijau kūno kančių, daug labiau mane slegia mintis, jog kai manęs nebebus, judu liksite elgetos, nes karalius atims jūsų turtą.

— Vakar mudu su Nele viską išgelbėjom,— tyliai pasakė jam Ulenšpygelis.

— Akmuo nuslinko nuo širdies,— atsakė Klasas.— Skundikas nesijuoks iš mano palaikų.

— Kad jis kur galą gautų,— pasakė Sotkina jau be ašarų, neapykanta degančiomis akimis.

Bet Klasas, galvodamas apie karoliusus, tarė sūnui:

— Gražiai juos apsukai, mano mielas Tilkenai; vadinas, našlei mano Sotkinai nereikės badauti senatvėje.

Ir Klasas pabučiavo ją, stipriai prispaudęs prie krūtinės, ir ji apsipylė ašaromis pagalvojusi, kad netrukus neteks jo švelnios globos.

Žiūrėdamas į Ulenšpygelį, Klasas tarė:

— Sūnau, tu dažnai nusidėdavai bastydamasis vieškeliais, kaip kad daro pasileidę vaikezai; daugiau taip nedaryk, mano vaike, nepalikinėk vienos namie sielvarto prislėgtos našlės, juk tu, vyras, turi būti jai ramstis ir apsauga.

— Gerai, tėve,— atsakė Ulenšpygelis.

— O vargše mano vyre,— pasakė Sotkina, jį bučiuodama.— Kuo gi taip prasikaltome? Gyvenom mudu santarvėje, kukliai ir dorai, mylėjom vienas kitą, ir tu, Viešpatie, tai žinai. Anksti keldavom ir darbuodavomės, o vakare, padėkoję tau, valgydavom duoną mūsų kasdieninę. Aš noriu eit pas karalių ir nagais jį sudraskyt. Viešpatie, niekuo nekalti esame!

Bet įėjo kalėjimo sargas ir pasakė, kad laikas baigėsi.

Sotkina paprašė leisti jai pasilikti. Klasas jautė, kaip vargšas jos veidas degina jam veidą, kaip upeliais srūvančios ašaros vilgo jam

skruostus, kaip vargšas kūnas dreba ir virpa jo glėbyje. Jis paprašė, kad jai būtų leista pasilikti.

Kalėjimo sargas pakartojo, kad laikas baigėsi, ir išplėšė Sotkiną iš Klaso glėbio.

Klasas pasakė Ulenšpygeliui:

— Žiūrėk jos.

Tas prižadėjo žiūrėti. Ir juodu iškako, ir sūnus petimi prilaikė motiną.

74

Kitą rytą, tai yra egzekucijos dieną, atėję kaimynai iš gailesčio uždarė kartu Ulenšpygelį, Sotkiną ir Nelę Katlinos namuose.

Bet visai nepagalvojo, kad tie galės iš tolo girdėti mirtininko šauksmą ir pro langus matyti laužo liepsną.

Katlina klajojo po miestą ir, linguodama galvą, porino:

— Padarykit skylę, siela nori išeiti.

Devintą valandą Klasą, vienmarškinį, užpakaly surištomis rankomis, išvedė iš kalėjimo. Pagal sprendimą laužavietė turėjo būti Dievo motinos gatvėje, aplink stulpą, įkastą priešais rotušės bakus. Budelis su savo parankiniais dar nebuvo baigę krauti malkų.

Klasas, saugūnų apsuptas, kantriai laukė, kol jie baigs savo darbą, o prevo, raitas ant arklio, padedamas teismo apygardos sargovų ir devynių naujų landsknechtų, iškviestų iš Briugės, vos įstengė sulaikyti murmančią minią.

Visi sakė, jog esą nežmoniška taip be pagrindo kamuoti žilo plauko sulaukusį vargšą gerulį, tokį romų, gailiaširdį ir darbe šaunų.

Staiga jie puolė ant kelių ir ėmė melstis. Dievo motinos bažnyčios varpai užskambino už numirusius.

Ir ta visiška kvaišelė buvo tarp žmonių pirmoje eilėje. Žiūrėjo į Klasą, į laužą ir, linguodama galvą, porino:

— Ugnis! ugnis! Padarykit skylę: siela nori išeiti.

Sotkina ir Nelė, išgirdusios skambinant, abidvi persižegnojo. Bet Ulenšpygelis nė neketino to daryti ir pareiškė nebenorįs garbint Dievo tuo budelių būdu. Jis blaškėsi po pirkelę, bandydamas išlaužti duris ar iššokti pro langą, bet viskas buvo patikimai uždarinėta.

Staiga Sotkina suriko:

— Dūmai! — Ir užsidengė veidą prijuoste.

Ir išties trys nelaimingieji išvydo danguj juodą didelį dūmų sūkurį. Tai rūko padegtas iš trijų pusių Dievo, Tėvo, ir Sūnaus, ir Šventosios Dvasios vardu laužas, ant kurio stovėjo pririštas prie stulpo Klasas.

Klasas apsidairė ir, nepastebėjęs minioje nei Sotkinos, nei Ulenšpygelio, lengviau atsiduso, kad jie neregės jo kančių.

Nė jokio garso aplink — girdėti vien besimeldžiančio Klaso balsas, malkų spragsėjimas, vyrų murmesys, moterų kūkčiojimas, Katlinos žodžiai: „Atimkit ugnį, padarykit skylę: siela nori išeiti", ir Dievo motinos bažnyčios varpai, skambinantys už numirusius.

Staiga Sotkina nubalo kaip sniegas, suvirpėjo visu kūnu ir jau be ašarų parodė pirštu į dangų. Ilgas laibas ugnies liežuvis, ką tik išsiveržęs iš laužo, kilsavo viršum žemučių namų. Klasui jis teikė neapsakomas kančias, nes, vėjo plaikstomas, čia graužė jam kojas, čia čiupinėjo barzdą, kuri ėmė rūkti, čia laižė ir svilino plaukus.

Ulenšpygelis apkabino motiną, stengdamasis atitraukti ją nuo lango. Jie išgirdo veriantį riksmą. Rėkė Klasas, degantis tik iš vieno šono. Paskui nutilo, ir jam iš akių tekėjo ašaros, vilgydamos visą krūtinę.

Paskui Sotkina ir Ulenšpygelis išgirdo didį balsų klegesį. Miestiečiai, moterys, vaikai šaukte šaukė:

— Klasas nuteistas sudegti kaitrioj ugny, o ne lėtoj! Budeli, pažarstyk!

Budelis pakluso, bet ugnis neskubėjo įsidegti.

— Pasmauk jį![69] — šaukė jie.

Ir į prevo pasipylė akmenys.

— Liepsna! Didžiulė liepsna! — sušuko Sotkina.

Ir išties pro dūmus kilo į dangų raudona liepsna.

— Jis tuoj numirs,— pasakė našlė.— Viešpatie, pasigailėk nekaltojo sielos. Kur karalius? Aš nagais išplėščiau jam širdį.

Dievo motinos bažnyčios varpai skambino už numirusius.

Sotkina dar išgirdo didį Klaso riksmą, tačiau nematė nei iš skausmo besiraitančio jo kūno, nei mėšlungiškai trūkčiojančio veido, nei į visas puses gręžiojamos ir į stulpo medį dunksinčios galvos. Minia vis rėkė, švilpė, moterys ir berniukai laidė akmenimis. Tik staiga laužas įsiėmė, ir pro dūmus ir liepsną visi išgirdo Klaso balsą:

— Sotkina! Tili!

Ir jo galva tarytum švininė nusviro ant krūtinės.

Ir gailus veriantis klyksmas išsiveržė iš Katlinos pirkelės. Paskui stojo tyla, tiktai vargšė pusprotė, linguodama galvą, porino:

— Siela nori išeiti.

Klasas baigė šios žemės kelionę. Išdegęs laužas besmilko stulpo papėdėje. Ir vargšas apanglėjęs kūnas liko ten bekybąs už kaklo. O Dievo motinos bažnyčios varpai skambino už numirusius.

75

Sunertom rankom ir nuleista galva stovėjo Sotkina Katlinos pirkelėje sienos atsirėmusi. Be žodžių, be ašarų apkabino ji sūnų.

Ulenšpygelis irgi buvo bežadis; išsigando pajutęs, kaip karštligiškai dega motinos kūnas.

Iš egzekucijos vietos parėję kaimynai pasakė, jog Klasas baigęs savo kančias.

— Jis paimtas į rojų,— tarė Sotkina.

— Melskis,— paliepė Nelė Ulenšpygeliui, duodama savo rožančių, bet tas atstūmė jį sakydamas, kad rožančius popiežiaus pašventintas.

Kai sutemo naktis, Ulenšpygelis tarė našlei:

— Motin, prigulk, aš pasėdėsiu šalia tavęs.

— Nėr ko tau sėdėti. Jauniems reikalingas miegas.

Nelė paklojo kiekvienam atskirai virtuvėje ir iškako.

Juodu liko dviese. Židiny smilko šaknys.

Sotkina atsigulė. Ulenšpygelis irgi. Buvo girdėti jos kūkčiojimas po apklotais.

Lauke, nakties gūdumoj, vėjas, tas rudens šauklys, ošino kanalo medžius tarsi jūrą ir pripuldamas žarstė dulkių sūkurius į langą.

Ulenšpygeliui pasivaideno, jog kažkas vaikšto; lyg žingsnius išgirdo virtuvėje. Įsižiūrėjo — nieko nebėra. Įsiklausė — vien kamine vėjas bešvilpaująs, vien po apklotais Sotkina bekūkčiojanti.

Paskui vėl išgirdo žingsniuojant ir užpakaly, ties pat savo galva, atsidūstant.

— Kas čia? — paklausė jis.

Atsakymo nebuvo, tiktai trys stuktelėjimai į stalą. Ulenšpygelis persigando ir drebėdamas vėl paklausė:

— Kas čia?

Atsakymo nebuvo, tiktai trys stuktelėjimai į stalą. Ir Ulenšpygelis pajuto, kaip dvi rankos apglėbė jį ir prie veido palinko šiurkštus degėsiais trenkiąs kūnas su žiojinčia skyle krūtinėje.

— Tėve, ar čia tavo vargšas kūnas taip slegia mane? — paklausė Ulenšpygelis.

Atsakymo nebuvo. Nors vaiduoklis stovėjo čia pat, tačiau šauksmas: „Tili! Tili!" pasiekė Ulenšpygelio ausis iš lauko.

Staiga Sotkina pakilo ir, priėjusi prie sūnaus guolio, paklausė:

— Ar tu nieko negirdi?

— Girdžiu, tėvas mane šaukia.

— O aš pajutau šaltą kūną prie savo šono,— tarė Sotkina.— Čiužiniai sučiužėjo, lovos užlaidinė sulingavo, ir aš išgirdau balsą: „Sotkina"; balsas buvo tylus tartum atodūsis, žingsniai lengvi tartum mašalo dūzgimas.— Paskui kreipėsi į Klaso vėlę: — Mano vyre! Tu mums tik pasakyk, jeigu ko nors trokšti danguj, kur Dievas teikiasi tave laikyti savo šlovėje, idant mes galėtumėm įvykdyti tavo valią.

Staiga vėjo gūsis atplėšė duris, kambarys prisipildė dulkių, ir tolumoj pasigirdo varnų krankimas.

Ulenšpygelis su Sotkina išėjo prie laužo.

Buvo juoda naktis. Nelyginant elnių kaimenė skriejo debesys, genami įtūžusio šiaurvėjo, ir tik kada ne kada mėnulis parodydavo savo spindintį veidą.

Laužą saugojo, aplink vaikščiodamas, bendruomenės sargybinis. Kaukšėjo jo žingsniai sustingusia žeme, krankė varnas, tikriausiai vadino kitus, nes tie iš tolo atsiliepinėjo.

Kai Ulenšpygelis su Sotkina priėjo prie laužo, varnas nutūpė Klasui ant peties ir ėmė kapot. Netrukus sulėkė ir kiti varnai.

Ulenšpygelis buvo bepuoląs ant laužo tų varnų trankyti, bet sargybinis jam tarė:

— Ei raganiau, bene ieškai rankų, kurios žmogų padaro nematomą? Sudegintojo rankos, žinok, tos galios neturi, tik pakaruoklio, kuriuo tu pats vieną dieną tapsi.

— Mesire sargybini,— tarė jam Ulenšpygelis,— aš visai ne raganius, aš našlaitis, netekęs tėvo, kuris va čia pririštas, o šita moteris — jo našlė. Norim pabučiuot jį paskutinį kartą ir pasiimt atminimui saujelę pelenų. Leisk mums tai padaryti, mesire. Juk tamsta ne koks atėjūnas algininkas, o mūsų šalies sūnus.

— Tebūnie, kaip tu sakai,— sutiko sargybinis.

Našlaitis ir našlė užkopė per nuodėgulius prie mirusiojo ir raudodami bučiavo jo veidą.

Iš tos vietos, kur plakė širdis, o dabar žiojėjo išdeginta skylė, Ulenšpygelis paėmė saujelę pelenų. Paskui abu suklupę ėmė melstis. Jiedviem ten bebūnant, ir aušra prabrėško. Tada sargybinis nuvijo juos iš baimės, kad jam nekliūtų už atlaidumą.

Namie Sotkina iš skiautės raudono ir skiautės juodo šilko padarė pagalvėlę su pelenais, perrišo dviem kaspinais, kad Ulenšpygelis ją galėtų visada nešioti ant kaklo. Užkabinusi pasakė jam:

— Teesie šitie pelenai, kuriais pavirto mano vyro širdis, tas raudonumas — jo kraujas, tas juodumas — mudviejų sielvartas, visada tau ant krūtinės kaip keršto liepsna budeliams.

— Teesie,— atsakė Ulenšpygelis, ir patekėjo saulė.

76

Kitą dieną į Klaso būstą prisistatė bendruomenės sargybiniai su šaukdintojais, kad išneštų visus rakandus į gatvę ir paleistų iš varžytynių. Sėdėdama pas Katliną, Sotkina matė, kaip jie iškėlė geležinį lopšį, variu apkaustytą, pereinantį iš tėvo sūnui Klasų namuose, kur gimė vargšas mirusysis, kur gimė ir Ulenšpygelis. Kaip iškėlė lovą, kurioj ji pradėjo savo sūnų ir tiek saldžių naktų praleido ant vyro peties. Ja pasekė skrynia duonai susidėti, spintelė, kur klotingais metais laikydavo mėsas, taipogi keptuvės, katilai, prikaistuviai, jau nebe blizgantys kaip anom gerom laimės dienom, o apleistumo dulkių nugulti nubūti. Jie priminė jai draugiškus pokylius, kai, gardžiais kvapais susiviliojų, pas juos sugūžėdavo kaimynai.

Jais pasekė statinė, *simpel, dobbel-kuyt* šulikės, pintinė su kokiomis trimis dešimtimis butelių vyno; viskas buvo išstatyta gatvėje, viskas, iki paskutinės vinies; našlė girdėjo, su kokiu baisiu sienų braškesiu ji buvo ištraukta.

Be riksmo, be skundų sėdėjo ji liūdna liūdna ir žiūrėjo, kaip tampo jos kuklią mantą. Šaukdintojas užžibino žvakę, ir licitacija prasidėjo. Dar žvakei nesudegus, viską pusdykiai supirko žuvininkų seniūnas perpardavimo sumetimais. Jis, atrodo, džiaugėsi kaip žebenkštis, čiulpianti vištai smegenis.

„Neilgai tu juoksies, žudike",— pasakė sau širdy Ulenšpygelis.

Išpardavimas baigėsi; sargybiniai, kratę namus, karoliusų nerado.

— Blogai ieškote! — šaukė žuvininkas.— Aš žinau, kad prieš pusmetį Klasas turėjo septynetą šimtų.

„Tau jie neatiteks, žudike",— pasakė sau širdy Ulenšpygelis.

Sotkina staigiai pasisuko į jį ir, pirštu rodydama į žuvininką, tarė:

— Skundikas!

— Žinau,— atsakė Ulenšpygelis.

— Nori, kad jam atitektų tavo tėvo kraujas?

— Verčiau sutikčiau visą dieną kentėti ant kankinimo suolo,— atsakė Ulenšpygelis.

— Aš irgi,— atsiliepė Sotkina.— Tik neišduok manęs iš gailesčio, kad ir kokį skausmą mane kenčiant matytumei.

— Deja, tu moteris! — tarė Ulenšpygelis.

— Vargšeli,— atsakė ji,— aš tave pagimdžiau ir moku kentėti. Bet jeigu aš matysiu, kaip tave...— Ji išbalo ir pridūrė: — Aš melsiuos Dievo motinai, kuri savo sūnų ant kryžiaus regėjo.

Ir ji verkė glostydama Ulenšpygelį.

Ir taip juodu sudarė neapykantos ir stiprybės paktą.

77

Žuvininkas gavo sumokėti pusę pirkinio kainos, kitą pusę valdžia įskaitė į užmokestį už įskundimą, iki bus rasti tie septyni šimtai karoliusų, dėl kurių jis ryžosi niekšybei.

Naktį Sotkina liedavo ašaras, dieną triūsdavo po namus. Ulenšpygelis ne sykį girdėjo, kaip ji pati viena sau kalbėdavo:

— Jeigu jam atiteks — pasidarysiu galą.

Suprasdami, jog tai ne tušti žodžiai, Nelė ir Ulenšpygelis kaip įmanydami ragino ją pasišalinti į Valchereną pas gimines. Sotkina nė girdėt apie tai nenorėjo, sakė, kad jai nesą ko trauktis nuo kirminų, kurie netrukus graušią jos, našlės, kaulus.

Tuo tarpu žuvininkas vėl nuėjo pas sosto teisėją ir pranešė, kad velionis, vos prieš keletą mėnesių gavęs palikimo septynis šimtus karoliusų, būdamas gobšūnas, badadvesys ir knežas, negalėjęs išleisti tokios didelės sumos ir, žinoma, kur nors ją paslėpęs.

Sosto teisėjas paklausė, ką jam padarę Ulenšpygelis ir Sotkina,

kad, atėmęs sūnui tėvą, žmonai vyrą, dar stengiasi žiauriai juos persekioti.

Žuvininkas atsakė, jog jis, kaip Damės turtingas miestietis, norįs priversti žmones gerbti imperijos įstatymus ir tuo pelnyti jo didenybės maloningumą.

Tai pasakęs, įteikė sosto teisėjui rašytinį kaltinimą ir pristatė liudytojus, kurie, gryną teisybę kalbėdami, prieš savo norą patvirtino žuvininką nemeluojant.

Seniūnų rūmų nariai, išklausę parodymus, pareiškė, kad surinktų įkalčių pakanka kankinimui taikyti. Dėl to pasiuntė sargybinius dar sykį iškratyti namo ir įgaliojo juos nuvesti motiną su sūnum į miesto kalėjimą ir ten laikyti, iki atvyks iš Briugės budelis, kurį tuoj iškviesią.

Kai Ulenšpygelis ir Sotkina išėjo į gatvę užpakaly surištomis rankomis, žuvininkas stovėjo savo namų tarpdury ir žiūrėjo į juos.

Miestiečiai ir miestietės irgi stoviniavo savo namų tarpduriuose. Matisenas, artimiausias žuvininko kaimynas, girdėjo, kaip Ulenšpygelis pasakė skundikui:

— Dievas tave prakeiks, našlių budeli!

O Sotkina jam pasakė:

— Tu numirsi negera mirtimi, našlaičių persekiotojau.

Sužinoję, kad našlę ir našlaitį veda į kalėjimą, Greipsteiveriui juos iš naujo įskundus, damiečiai apšvilpė žuvininką, o vakare išdaužė jam langus, numėšlino duris.

Ir jis nebedrįso kojos kelt iš namų.

78

Priešpiet, apie dešimtą valandą, Ulenšpygelis ir Sotkina buvo atvesti į kankinimo daržinę.

Ten jau laukė jų sosto teisėjas, raštininkas ir seniūnai, Briugės budelis su savo liokajum ir chirurgas barzdaskutys.

Sosto teisėjas paklausė Sotkiną, ar nepasilaikiusi jokio turto, priklausančio imperatoriui. Ji atsakė, kad, nieko neturėdama, nieko negalėjusi pasilaikyti.

— O tu? — paklausė sosto teisėjas Ulenšpygelį.

— Prieš septynetą mėnesių,— atsakė tas,— mes gavome palikimo

septynis šimtus karoliusų; dalį jų pravalgėme. Kur kiti, aš nežinau; manau, kad tas keliauninkas, mūsų nelaimei pas mus apsistojęs, išsinešė likusius, nes aš jų daugiau nemačiau.

Sosto teisėjas vėl paklausė, ar jie abu tebetvirtina esą nekalti.

Jie atsakė nepasilaikę jokio turto, priklausančio imperatoriui.

Tada sosto teisėjas rimtai ir liūdnai tarė:

— Atsižvelgiant į jums iškeltus sunkius kaltinimus ir į tai, kad apkaltinimas motyvuotas, jums bus taikomas tardymas kankinant, jeigu neprisipažįstate.

— Tausokite našlę,— tarė Ulenšpygelis.— Žuvininkas nupirko viską, kas buvo.

— Vargšeli,— tarė Sotkina,— vyrams neišturėt skausmo, kokį išturi moterys.

Matydama, jog Ulenšpygelis, nuogąstaudamas dėl jos, išbalo kaip negyvėlis, dar pasakė:

— Aš kupina neapykantos ir stiprybės.

— Tausokite našlę,— tarė Ulenšpygelis.

— Imkite mane vietoj jo,— tarė Sotkina.

Sosto teisėjas paklausė budelį, ar paruošti įrankiai, reikalingi teisybei išgauti.

— Jie visi čia,— atsakė budelis.

Teisėjai vienbalsiai nutarė, kad, norint sužinoti teisybę, reikia pradėti nuo moters.

— Nes,— pasakė vienas seniūnas,— joks sūnus nebus toks kietaširdis, jog, regėdamas savo motinos kančias, neprisipažins nusikaltęs, kad tuo ją išgelbėtų; taipogi padarys kiekviena motina, nors širdy ir tigrė, dėl savo vaisiaus.

Sosto teisėjas kreipėsi į budelį:

— Pasodink moterį ant kėdės ir įdėk rankas kojas į gniaužtuvus.

Budelis įvykdė.

— Oi, ponai teisėjai, nedarykit to! — sušuko Ulenšpygelis.— Pririškite mane jos vietoje, man sutriuškinkite rankų kojų kaulus, tik pataušokite našlę!

— Žuvininkas,— tarė Sotkina.— Aš kupina neapykantos ir stiprybės.

Ulenšpygelis dar labiau pablyško, sudrebėjo, sumišo ir prikando liežuvį.

Gniaužtuvai — tai į tarpupirščius įdedami buksmedžio pagaliukai, sujungti tokio įmantriai išradingo virvučių mechanizmo, kad budelis

gali pagal teisėjo norą jais suspausti visus pirštus, nuplėšti mėsą nuo kaulų, sutraiškyti juos arba menką skausmą tesuteikti aukai.

Kai Sotkinos rankos kojos atsidūrė gniaužtuvuose, sosto teisėjas liepė budeliui spausti.

Tas suspaudė labai smarkiai.

Tada sosto teisėjas kreipėsi į Sotkiną:

— Nurodyk man vietą, kur paslėpti karoliusai.

— Nežinau,— atsakė ji vaitodama.

— Spausk dar labiau,— paliepė jis.

Ulenšpygelis stengėsi išlaisvinti užpakaly surištas rankas, kad galėtų apginti motiną.

— Nebespauskite, ponai teisėjai,— kalbėjo jis.— Moters kaulai ploni, trapūs. Paukštis savo snapu juos sutrupintų. Nebespauskite. Pone budeli, aš tai sakau ne tamstai, nes tamsta tik privalai vykdyti teisėjų nurodymus. Nebespauskite, pasigailėkite!

— Žuvininkas! — prabilo Sotkina.

Ir Ulenšpygelis prikando liežuvį.

Tačiau matydamas, kad budelis vis smarkiau spaudžia gniaužtuvus, vėl sušuko:

— Pasigailėkite, ponai! Sutrupinsite pirštus, kuriais našlei reikia dirbti. Aiman! Jos kojos! Juk ji ir vaikščioti dabar nebeįstengs! Pasigailėkite, ponai!

— Tu numirsi negera mirtimi, žuvininke! — suriko Sotkina.

Ir jos kaulai traškėjo, ir kraujas iš jos kojų lašėjo ant žemės.

Ulenšpygelis žiūrėjo į viską ir, drebėdamas iš sielvarto ir pykčio, kalbėjo:

— Nebetrupinkite moteriai kaulų, ponai teisėjai.

— Žuvininkas! — vaitojo Sotkina.

Ir jos balsas buvo tylus ir prislopintas kaip vaiduoklio.

Ulenšpygelis sudrebėjo ir riktelėjo:

— Ponai teisėjai, kraujas teka jai iš rankų kojų. Sutrupinote našlei kaulus!

Chirurgas barzdaskutys prisilietė pirštu, ir Sotkina baisingai suriko.

— Prisipažink už ją,— kreipėsi sosto teisėjas į Ulenšpygelį.

Bet Sotkina žiūrėjo į jį plačiai atvertomis lyg negyvėlio akimis, ir jis suprato, jog kalbėti nevalia, ir pravirko, žodžio neprataręs.

— Kadangi ši moteris apdovanota vyro tvirtybe,— pareiškė sosto teisėjas,— reikia išmėginti jos narsumą sūnaus kankinimu.

Sotkina negirdėjo teisėjo žodžių, nes nuo iškentėto didelio skausmo buvo netekusi sąmonės.

Negailėta acto jai atgaivinti. Paskui Ulenšpygelis buvo išrengtas ir nuogas pastatytas motinos akivaizdoje. Budelis nuskuto jam visus plaukus nuo galvos ir kūno, norėdamas apžiūrėti, ar kur neslypi koks nors burtas. Tada jis ir pastebėjo ant nugaros juodą apgamėlę. Kelissyk dūrė į ją ilga adata, bet kai iš ten pasirodė kraujas, nusprendė, kad apgamėlė neturi raganiškosios galios. Sosto teisėjo nurodymu Ulenšpygelis už rankų buvo pasietas dviem lynais, permestais per skridinį, kabantį palubėj; šituo mechanizmu budelis gali pagal teisėjų norą smarkiais trūkčiojimais mėtyti auką aukštyn žemyn; tai jis ir padarė devynis sykius, pirma prie kojų dar pririšęs po svarstį dvidešimt penkių svarų sunkumo.

Devintą sykį trūktelėjus, riešų ir čiurnų oda plyšo, o kojų kaulai pradėjo nirti.

— Prisipažink,— tarė sosto teisėjas.

— Ne,— atsakė Ulenšpygelis.

Sotkina žiūrėjo į sūnų, bet nei šaukti, nei kalbėti nebeturėjo jėgų; tiktai tiesė rankas į priekį, judindama kruvinas plaštakas ir tuo gestu rodydama, kad šitą kankinimą reikia atitolinti.

Budelis dar sykį pakildė ir nuleisdino Ulenšpygelį. Čiurnų ir riešų oda dar labiau praplyšo, ir kojų kaulai galutinai išsinėrė; bet jis nė neriktelėjo.

Sotkina verkė ir judino kruvinas plaštakas.

— Prisipažink nusikaltęs pinigų slėpimu, ir tau bus dovanota,— tarė sosto teisėjas.

— Ne man reikia dovanoti, o žuvininkui,— atsakė Ulenšpygelis.

— Užsimanei tyčiotis iš teisėjų? — paklausė vienas seniūnų.

— Aš tyčiojuos? Aiman, taip tik pasirodė, patikėkit.

Tada Sotkina pamatė, kaip budelis, sosto teisėjui paliepus, pažarstė karštą žarijinę, o jo parankinis užžibino dvi žvakes.

Ji buvo besistojanti ant savo sužeistų kojų, bet vėl klastelėjo.

— Atimkite šitą ugnį! — sušuko ji.— Oi, ponai teisėjai, tausokite jo vargšę jaunystę. Atimkite ugnį!

— Žuvininkas! — sušuko Ulenšpygelis, pamatęs ją silpnėjant.

— Pakelk Ulenšpygelį per pėdą nuo žemės,— tarė sosto teisėjas.— Pastatyk jam po kojų žarijinę ir po žvakę pažastyse.

Budelis įvykdė. Ir plaukų likučiai pažastyse ėmė spragsėti ir rūkti nuo liepsnos.

Ulenšpygelis rėkė, o Sotkina rypavo:

— Atimkite ugnį!

— Prisipažink nusikaltęs pinigų slėpimu,— pasakė sosto teisėjas,— ir būsi paleistas. Prisipažink už jį, moterie.

— Kas nori įmesti žuvininką į amžinąją ugnį? — paklausė Ulenšpygelis.

Sotkina papurtė galvą, kad neturinti ko pasakyti. Ulenšpygelis griežė dantimis, o Sotkina žiūrėjo į jį paklaikusiomis ir ašarų pilnomis akimis.

Bet kai budelis, užpūtęs žvakes, pastūmė žarijinę Ulenšpygeliui po kojų, ji sušuko:

— Ponai teisėjai, pasigailėkite jo: jis nežino, ką sako.

— Kodėl jis nežino, ką sako? — suktai paklausė sosto teisėjas.

— Nekvoskite jos, ponai teisėjai; juk matote, kad ji pamišo nuo skausmo. Žuvininkas sumelavo,— pasakė Ulenšpygelis.

— Ir tu, moterie, tvirtini tą pat? — paklausė sosto teisėjas.

Sotkina linktelėjo galvą.

— Sudeginkite žuvininką! — suriko Ulenšpygelis.

Sotkina be žodžių pakėlė sugniaužtą kumštį, lyg norėdama ką prakeikti.

Bet pamačiusi, kad žarijinė po sūnaus kojom kaitriau sužioravo, suriko:

— Viešpatie Dieve, švenčiausioji Dievo motina, kurie esate danguje, nutraukite šitą kankinimą! Pasigailėkite! Atimkite žarijinę!

— Žuvininkas! — dar prašvokštė Ulenšpygelis.

Ir kraujas pliūptelėjo jam iš nosies ir burnos, galva nuknebo, kūnas bejėgiškai pakibo viršum kaitrių žarijų.

Tada Sotkina suriko:

— Numirė! Numirė mano vargšas našlaitėlis! Nužudė jį! Ojojoi! Jį irgi. Ponai teisėjai, atimkite šitą žarijinę! Leiskite man jį apkabinti, kad irgi numirčiau ir gulėčiau šalia jo. Juk žinot, kad nepabėgsiu sutraiškytom kojom.

— Atiduokite našlei sūnų,— pasakė sosto teisėjas.

Paskui teisėjai tarėsi.

Budelis atrišo Ulenšpygelį ir nuogą, kruviną paguldė Sotkinai ant kelių, o chirurgas sunėrė jam kaulus.

Sotkina, bučiuodama Ulenšpygelį, rypavo:

— Sūnau, vargše kankiny! Ponams teisėjams leidus, aš tave pagydysiu, tik tu atsipeikėk, Tili, sūnau mano! Ponai teisėjai, jeigu būsite

jį nužudę, aš kreipsiuos į jo didenybę, nes elgėtės nepaisydami nei jokios teisės, nei teisingumo. Aš parodysiu piktiems žmonėms, ką gali vargšė moteris. Bet, ponai, paleiskite mus abu drauge. Turime tik vienas kitą pasauly, būkite maloningi vargšams, kuriuos skaudžiai ištiko Dievo ranka.

Pasitarę teisėjai paskelbė tokį sprendimą:

„Kadangi tu, Sotkina, Klaso našle, ir tu, Tili, pramintas Ulenšpygeliu, kaltinami jo karališkosios didenybės turto prisavinimu, remiantis konfiskacijos potvarkiu, kuris panaikina bet kurias kitas jam priešingas privilegijas, bet kaltais neprisipažinote, nepaisant žiauraus kankinimo bei pakankamų išmėginimų, teismas, atsižvelgdamas į nusikaltimo sudėties nepakankamumą ir į tavo, moterie, apgailėtiną sąnarių būklę, ir į tavo, vyre, patirtą sunkų kankinimą, skelbia jus esant laisvus ir leidžia jums gyventi pas tą Damės miestietį ar miestietę, kurie sutiks, nepaisydami jūsų skurdo, priimti jus po savo stogu. Duota Damės mieste tūkstantis penki šimtai penkiasdešimt aštuntais Viešpaties metais spalių mėnesio dvidešimt trečią dieną".

— Teatlygina jums Dievas, ponai teisėjai,— tarė Sotkina.

— Žuvininkas! — vaitojo Ulenšpygelis.

Ir motina su sūnumi vežėčiose buvo atgabenti pas Katliną.

79

Tais pačiais penkiasdešimt aštuntais šio amžiaus metais įėjo Katlina pas Sotkiną ir ėmė porint:

— Šiąnakt, po patepimo balzamu, buvau užlakdinta ant Dievo motinos bažnyčios bokšto ir išvydau gaivalines dvasias — jos perdavinėjo žmonių maldas angelams, o tie skraidino jas į dangų aukštąjį ir dėjo sosto papėdėje. O dangus išvien nusagstytas žvaigždėm spinduliuojančiom. Staiga nuo laužo pakilo kažkoks pavidalas, kaip man regėjos, juodas, ir atsirado šalia manęs ant bokšto. Aš pažinau Klasą — buvo toks kaip gyvenime, vilkėjo anglininko drabužiais. „Ką tu čia darai,— klausia mane,— ant Dievo motinos bažnyčios bokšto?" — „O tu,— klausiu,— kurlink trauki nardydamas ore nelyginant paukštis?" — „Į teismą,— sako,— argi negirdi angelo trimito?" Buvau visai prie pat jo ir jaučiau, kad jo dvasinis kūnas ne kietas kaip gyvųjų, o toks oringas, jog, pasidavusi į priekį, įėjau į jį nelyginant į šiltus

garus. Po mano kojų per visą Flandrijos šalį mirgėjo kur ne kur žiburiai, ir aš tariau sau: „Kas anksti kelia ir triūsia iki vėlumos, tą Dievas laimina".

Ir vis girdėjau nakty angelo trimitą. Ir tada išvydau kylant kitą vaiduoklį, atlėkusį iš Ispanijos, seną, sukriošusį, smakras kaip kuntaplis, lūpų kampai uogiene apstirę. Su avietinio mašasto mantija, šermuonėliais pamušta, su imperatoriaus karūna. Vienoj rankoj laikė kramsnojamą ančiuvį, kitoj — alaus sklidiną taurę.

Matyt, iš nuovargio ėmė jis ir atsisėdo ant Dievo motinos bažnyčios bokšto. Suklupusi prieš jį, tariau: „Karūnuotoji didenybe, žemai lenkiuosi tamstai, bet nežinau, kas tokia esi. Iš kur atvyksti ir ką veiki žemėj?" — „Aš atvykstu,— sako,— iš švento Justino vienuolyno Estremadūroje[70], aš buvau imperatorius Karolis Penktasis".— „Bet kurgi,— sakau,— nūnai tamsta trauki tokią šaltą naktį, pro šituos kruša pritvinkusius debesis?" — „Į teismą",— sako. Kai tik imperatorius užsimanė baigt savo ančiuvį ir alų, sugaudė angelo trimitas; burbėdamas, kad turi pertraukt valgymą, pakilo jis į orą. Aš jam iš paskos. Jo didenybė traukė per erdves žagsėdama iš nuovargio, švokšdama nuo dusulio, kada ne kada nusivemdama, mat mirtis ištiko tuo metu, kai viduriai buvo sustoję. Mes kilome ir kilome nelyginant strėlės, paleistos iš sedulinio lanko. Pro šalį skriejo žvaigždės brėždamos ugnines linijas danguje; matėm, kaip, atsisegusios nuo jo, nukrisdavo žemėn. Angelo trimitas vis gaudė. Koks skambus ir galingas jo balsas! Sulig kiekviena fanfara, trenkiančia į oro garus, tie persiskirdavo nelyginant viesului praūžus. Ir taip mums nužymėdavo kelią. Lėkę lėkę aukštyn tūkstantį, o gal ir daugiau mylių, išvydom Kristų visoje jo šlovėje, žvaigždžių soste besėdintį. Jo dešinėj buvo angelas, bronzinėje lentoje rašantis žmonių darbus, jo kairėj — motina Marija, nusidėjėlių užtarytoja.

Klasas ir imperatorius Karolis suklupo prieš sostą.

Angelas nutrenkė jam nuo galvos karūną sakydamas: „Šičia tėra vienas valdovas Kristus".

Jo šventa didenybė lyg ir pyktelėjo, tačiau nuolankiai paklausė: „Ar negalėčiau pasilikti tą ančiuvį ir tą alaus taurę, nes po ilgos kelionės jaučiuos alkanas?"

„Kaip jauteis visą gyvenimą,— atrėžė angelas.— Na, tiek to, valgyk ir gerk".

Imperatorius išlenkė alaus taurę, krimstelėjo ančiuvio.

Tada prabilo Kristus: „Ar tyra siela stoji prieš teismą?" — „Ma-

nau, kad taip, Viešpatie mano mieliausias, nes eidavau išpažinties",— atsakė imperatorius Karolis.

„O tu, Klasai? — tarė Kristus.— Nes nedrebi kaip tas imperatorius".— „Mano Viešpatie Jėzau,— atsakė Klasas,— nėra pasauly visiškai tyros sielos, tad nejaučiu baimės, nes tu — aukščiausiasis gėris ir aukščiausiasis teisingumas. Ir vis dėlto man baisu dėl didelio savo nuodėmių skaičiaus".

„Dabar tujen, dvėsena, bylok",— kreipėsi angelas į imperatorių.

„Aš, Viešpatie,— sutrikusiu balsu atsiliepė Karolis,— aš, tavo kunigų pateptas ir pašventintas, buvau Kastilijos karalius, Vokietijos imperatorius ir šventosios Romos imperijos imperatorius. Man vis rūpėjo, kaip išsaugoti valdžią, kuri eina iš Dievo, ir tuo sumetimu aš ugnimi ir kalaviju, virve ir duobe kovojau su visais reformatais".

Bet angelas jam į tai: „Tujen, melagi skrandininke, apgaut mus nori. Vokietijoje pakentei reformatus, nes jie tau kėlė baimę, o įsakus juos deginti, karti, gyvus mesti į duobes išleidai Nyderlanduose, kur baiminaisi tik vieno dalyko, kad ne per mažai tau pereitų palikimo iš tų darbščiųjų bitelių, tiek medaus į savo avilius prinešusių. Šimtas tūkstančių sielų žuvo per tave visai ne dėl to, kad mylėjai Kristų, mano Viešpatį, o dėl to, kad buvai despotas, tironas, šalies siaubūnas, kad mylėjai vien save, o, be savęs, dar mėsą, žuvį, vyną, alų, nes rijai kaip šuo ir gėrei kaip kempinė".

„Tu, Klasai, bylok",— tarė Kristus.

Bet pakilęs angelas į tai: „Šitam nėra reikalo byloti. Jis buvo geras, darbštus kaip vargšė Flandrijos liaudis, kuri mielai triūsia ir mielai juokiasi, ištikimai vykdo savo priedermes valdovams ir mano, jog ir jie turėtų vykdyti savo priedermes jai. Jis turėjo pinigų, buvo apkaltintas ir už tai, kad apnakvydino reformatą, gyvas sudegintas ant laužo".

„O vargše kankiny! — tarė Marija.— Užtat danguj yra gaivių šaltinių, pienu bei vynu trykštančių versmių, kur tu atsigaivinsi. Eime, anglininke, aš pati ten nuvesiu tave".

Vėl sugaudė trimitas, ir iš bedugnės gilumos išniro vyras, nuogas ir dailus, su geležine karūna. Ant tos karūnos lanko buvo užrašyta: Liūdnas iki teisingumo dienos.

Prisiartinęs prie sosto, tarė Kristui: „Esmi tavo vergas tol, kol tapsiu tavo ponu".

„Šėtone,— tarė Marija,— ateis diena, kai nebebus nei vergų, nei

ponų, kai Kristus, kuris yra meilė, ir Šėtonas, kuris yra puikybė, teiksis tarti: „Stiprybė ir žinija".

„Moterie, tu gera ir graži",— tarė Šėtonas. Paskui, rodydamas į imperatorių, paklausė Kristų: „Ką su šituo reikia daryti?"

Kristus atsakė: „Nuvesi šitą karūnuotą kirminą į menę, kur surinksi visus kankinimo įrankius, vartotus jo viešpatavimo laikais. Kiekvieną sykį, kai vargšė nekalta auka gaus pereit kankinimą vandeniu, nuo kurio žmonės išsipučia it pūslės; arba žvakėmis, kuriomis svilinamos papadės ir pažastys; arba estrapada[71], kuri sutrupina sąnarius; arba kankinimą ketvirčiuojant; kiekvieną sykį, kai vargšė mergaitė bus gyva užkasta ir šauks iš po žemių: „Pasigailėkit!"; kiekvieną sykį, kai laisva siela iškvėps ant laužo paskutinį atodūsį,— tegul ir jis gauna pereit tas pačias mirtis, tuos pačius kankinimus, idant patirtų, kiek blogo gali padaryti vienas neteisingas žmogus, įsakinėjantis milijonams; tegul pūva jis kalėjimuose, miršta ant ešafotų, vaitoja tremtyje, toli nuo tėvynės; tegul patiria nešlovę, ujimą, plakimą; tegul, susikrovęs turtų, mato, kaip valstybės iždas juos ryja; tegul skundikas įskundžia, o konfiskacija jį sužlugdo. Paversi jį asilu, idant būtų nuolankus spardomas ir prastai šeriamas; elgeta, idant prašinėtų išmaldos, o susilauktų plūdimo; darbininku, idant daug dirbtų, o sočiai valgyti neturėtų. Po to, kai bus atsakančiai prisikentėjęs žmogaus kūnu ir siela, paversi jį šunim, idant būtų geras, o susilauktų pylos; Vest Indijos vergu, idant būtų parduotas rinkoj iš varžytynių; kareiviu, idant eitų muštis už kitą ir leistųsi užmušamas nežinia už ką. Galiausiai, kai po trijų šimtmečių bus semte išsėmęs kančių ir vargų šaltinius, paversi jį laisvu žmogum, ir jeigu, juo būdamas, gerumu jis prilygs Klasui, duosi jo kūnui amžino poilsio vietą su gaivia pievute po gražiu medžiu, lankomą ryto saulės ir ūksmėtą dienovidžiu. Ir jo bičiuliai, atėję čia, nusibrauks gailią ašarą, pasodins žibuoklių — atminimo gėlių".

„Pasigailėk, sūnau mano! — tarė Marija.— Jis nežinojo, ką daro, nes valdžia kietina širdį".

„Nėra jam pasigailėjimo",— atsakė Kristus.

„O, kad gaučiau nors stiklą andalūziškojo!" — tarė jo šventa didenybė.

„Eime,— tarė Šėtonas.— Valgių ir gėrimų metas baigėsi".

Ir ančiuvio galelį tebekramsnojančio vargšo imperatoriaus sielą Šėtonas nusinešė į pragarą gilių giliausią.

Šėtonas iš pasigailėjimo leido jam baigt kramsnot. Paskui išvydau,

kaip Dievo motina, Klasu vedina, pakilo į dangų aukštų aukščiausią, kur vien žvaigždės kekėmis kabo. Ten, angelų numazgotas, jis tapo gražus ir jaunas. Paskui jie sidabriniais šaukštais pamaitino jį *rystpap*. Ir dangus užsivėrė.

— Jis paimtas į rojų,— tarė našlė.

— Pelenai man beldžia į širdį,— tarė Ulenšpygelis.

80

Per tas dvidešimt tris dienas nuo ano nutikimo Katlina tiesiog akyse blyško, nyko, džiūte džiūvo, sakytum deginama vidinės ugnies, labiau įsisiaubusios nei beprotybės ugnis.

Ji jau nebekartojo: „Ugnis! Pradurkit skylę: siela nori išeiti“. Kažkokiu džiuguliu nesitverdama, porino Nelei:

— Jaunamartė esmi; jaunamarte ir tujen būki. Gražus; stambūs plaukai; karšta meilė; šalti kelėnai ir rankos šaltos!

O Sotkina, liūdnomis akimis žiūrėdama į ją, manė, jog tai nauja beprotybė.

Katlina nesiliovė porinusi:

— Triskart trys devyni — šventas skaitmuo. Tik tas regi paslaptį, kieno akys naktį šviečia kaip katės.

Vieną vakarą Sotkina į tuos jos žodžius nepatikliai numojo ranka, bet Katlina varė savo:

— Keturi ir trys Saturno ženkle nelaimė; Veneros ženkle vedybų skaitmuo. Rankos šaltos! Šalti kelėnai! Ugninga širdis!

— Kam čia beminėt tuos piktus pagonių stabus,— atkirto jai Sotkina.

Tai girdėdama, Katlina persižegnojo ir tarė:

— Tebūnie palaimintas pilkasis riteris. Reikia Nelei jaunikio, gražaus, špaguoto, juodo jaunikio šviečiančiu veidu.

— Taigi taigi, bus jaunikių frikasė su padažu iš po mano peilio,— atsiliepė Ulenšpygelis.

Matydama jį taip pavyduliaujant, Nelė metė į savo draugą laimės ašarų kupiną žvilgsnį ir tarė:

— Aš jo visai nenoriu.

Katlina atsakė:

— Pala, pasirodys tas pilkarūbis ponaitis, visada batuotas ir pentinuotas atpenč.

— Melskitės už pusprotę,— pasakė Sotkina.

— Ulenšpygeli, atnešk mums ketvertą litrų *dobbel-kuyt*, aš tuo tarpu iškepsiu *heete-koeken*, kokius Prancūzijos šaly valgo,— paprašė Katlina.

Sotkinai pasiteiravus, kodėl kaip žydai švenčianti šeštadienį, Katlina atsakė:

— Todėl, kad tešla įmaišyta.

Ulenšpygelis stovėjo pasiėmęs angliško alavo ąsotį, kaip tik reikiamos talpos.

— Ką gi daryti, motin? — paklausė jis.

— Eik,— paliepė Katlina.

Sotkina nenorėjo ginčytis, nes namuose ne ji buvo šeimininkė.

— Eik, sūnau.

Ulenšpygelis nukūrė į *Scaeck* ir atnešė ketvertą litrų *dobbel-kuyt*.

Netrukus virtuvėje pakvipo *heete-koeken*, ir visi įsinorėjo valgyti, net sielvartinga nelaimingoji.

Ulenšpygelis valgė atsirężdamas. Katlina pastatė jam didelę taurę sakydama, kad jis, kaip vienintelis vyras ir, vadinasi, namų galva, turįs gerti daugiau už visus, o išgėręs padainuoti.

Ir tai pasakė su vylinga mina. Ulenšpygelis išgėrė, bet neuždainavo. Nelei ritosi ašaros žiūrint į išblyškusią, susigaužusią Sotkiną. Tik viena Katlina buvo linksma.

Po vakarienės Sotkina ir Ulenšpygelis užlipo į savo palėpę. Katlina ir Nelė liko virtuvėje, kur buvo jų gultai.

Galėjo būti antra valanda ryto. Ulenšpygelis, gėrimo pakirstas, seniai miegojo. O Sotkina, kaip kasnakt akių nesudėjusi, veltui meldė Dievo motiną pasiųsti jai miegą.

Staiga girdi — erelis kleketuoja ir visai panašiai atsiliepia iš virtuvės; po valandžiukės jau sukleketuoja laukų tolumoj; ir kiekvieną sykį jai dingojas, kad į tai atsiliepia iš virtuvės.

Pamaniusi, kad šūkaloja naktiniai paukščiai, dabon nebeėmė. Bet kai sužvingo arkliai ir žemė sudundėjo po jų kaustytom kanopom, ji prasivėrė palėpės langą ir išties pamatė du pabalnotus arklius. Trypčiodami jie rupšnojo šalikelės žolę. Ir tą akimirką išgirdo moters riksmą, paskui grasinantį vyro balsą, smūgius, vėl riksmą, durų pokštelėjimą ir baimingus žingsnius laiptuose.

Ulenšpygelis knarkė ir nieko negirdėjo; palėpės durys virstelėjo, ir

įėjo pusnuogė Nelė; dusdama, kūkčiodama, ji ėmė skubiai barikaduoti duris: pristūmė stalą, kėdes, seną kaitintuvą, visus po ranka pasitaikiusius rakandus. Jau geso paskutinės žvaigždės, giedojo gaidžiai.

Nelei taip besibaladojant, Ulenšpygelis apsivertė ant kito šono, bet neišbudo.

Nelė puolė Sotkinai ant kaklo.

— Sotkina, man baisu, uždek žvakę.

Toji uždegė. Nelė vis gaikščiojo.

Prie žvakės Sotkina pamatė, kad Nelės marškinių vienas petys perplėštas, o kakta, skruostas ir kaklas lyg nagais iki kraujo išakėti.

— Nele,— paklausė Sotkina bučiuodama ją,— iš kur tu atėjai tokia sužalota?

— Tik nepasiųsk mūsų ant laužo, Sotkina,— drebėdama ir vis gaikščiodama prašė mergaitė.

Tuo tarpu išbudo Ulenšpygelis markstydamasis nuo šviesos.

— Kas ten apačioj? — teiravosi Sotkina.

— Cit! Tas jaunikis, už kurio ji nori mane išleist,— atsakė Nelė.

Staiga nuskardeno Katlinos riksmas, ir dviem moterim tiesiog kelius pakirto.

— Jis muša ją. Muša dėl manęs! — sakė Nelė.

— Kas ten? — pašokęs iš guolio, sušuko Ulenšpygelis.

Prasitrynęs akis, pasisukinėjo po kambarį, lyg ko ieškodamas, sugriebė kampe stovinčią kačergą.

— Ten nieko nėra, nieko,— tramdė jį Nelė.— Neik, Ulenšpygeli!

Bet tas nė nesiklausė, ką ji sako, pribėgo prie durų, nubloškė į šalį kėdes, stalus, kaitintuvą. Katlina teberėkė apačioj. Nelė ir Sotkina, nutvėrusios Ulenšpygelį laiptinėj, viena laikė perpus apkabinusi, antra — už kojos.

— Neik, Ulenšpygeli,— sakė jodvi.— Ten velniai.

— Taigi, Nelės jaunikis nelabųjų padermės. Aš jį kaipmat apvesdinsiu su savo kačerga. Šen į vėzdo ir nugaros sutartuves! Leiskit man nulipt.

Tačiau ištrūkti nepavyko: jos pasirodė besančios stiprios, nes laikėsi už turėklų. Jis traukė jas laiptelis po laiptelio su savim žemyn, ir tas artėjimas prie velnių joms buvo stačiai baisus. Bet nieko nebepadarysi. Strykčiodamas ir šokinėdamas it sniego kamuolys nuo kalno viršūnės, įlėkė jis į virtuvę ir apyaušrio prieblandoj išvydo Katliną, išbalusią, sudirgusią, beporinančią:

— Hanske, kodėl mane vieną palieki? Aš gi nekalta, kad Nelė pikčiurna.

Nesiklausydamas jos šnekalų, Ulenšpygelis atidarė tvarto duris. Nieko ten neradęs, puolė į daržą, o iš ten į kelią; užmatė tolumoj du lekiančius ir rūke dingstančius arklius. Leidosi jų vytis, bet veltui: tie dūmė nudūmė it pietrytys, genantis sausus lapus.

Apmaudo ir nevilties draskomas, sugrįžo į vidų košdamas pro dantis:

— Išgėdinta jinai, išgėdinta!

Negera ugnim degančiom akim žvelgė jis į Nelę, kuri, visa kretanti, stovėjo priešaky našlės ir Katlinos.

— Ne, mylimasis Tili, ne,— tvirtino ji ir taip liūdnai, atvirai žiūrėjo jam į akis, kad tas negalėjo nematyti, jog sako teisybę.

Ėmė klausinėti:

— Iš kur tas riksmas? Kur tie vyrai? Kodėl tavo marškinių petys ir nugara perplėšti? Kodėl tavo kakta ir skruostas nagais išakėti?

— Klausyk, Ulenšpygeli,— tarė ji,— tik nepasiųsk mūsų ant laužo! Katlina — tesaugo ją Dievas nuo pragaro — jau dvidešimt trys dienos turi draugužį, velnią juodarūbį, batuotą ir pentinuotą. Jo veidas švituliuoja kaip jūros bangos kaitrią dieną.

— Hanske, meiluti mano, kodėl išjojai? — porino Katlina.— Nelė pikčiurna.

Nelė pasakojo toliau:

— Jis praneša apie savo atvykimą erelio kleketavimu. Mano motina jį įsileidinėja į virtuvę kas šeštadienį. Sakanti, kad jo bučiniai šalti, o kūnas kaip sniegas. Jeigu kuo nors jam neįtinka, gauna mušt. Sykį davė jai keletą florinų, bet šiaip iš jos ima.

Tuo tarpu Sotkina, sudėjusi rankas, meldėsi už Katliną. O ta džiugiai porino:

— Mano kūnas jau nebe mano, ir mano siela jau nebe mano, viskas jo. Hanske, meiluti mano, vėl paimk mane į raganų puotą. Tik Nelė visada atsisakinėja. Nelė pikčiurna.

— Auštant jis išeidavo,— toliau pasakojo Nelė.— O rytą motina man sekdavo nebūtus dalykus... Nežiūrėk į mane tokiomis piktomis akimis, Ulenšpygeli. Vakar ji pasakė, kad vienas gražus pilkarūbis ponaitis, vardu Hilbertas, norįs mane imti už žmoną ir atvyksiąs pasipiršti. Atsakiau, kad jokio jaunikio, nei bjauraus, nei gražaus, nenoriu. Tačiau motinos žodis šventas, turėjau pasilikti ir laukti jų; mat, kai parūpsta jai širdies dalykai, protas neužtemsta. Pusiau nusirengu-

sios taisėmės gulti; aš snūduliavau va ant šitos kėdės. Neišbudau jiems įėjus. Staiga jaučiu — kažkas apkabina mane, bučiuoja į kaklą. Skaisčioje mėnesienoje išvydau veidą, švituliuojantį kaip jūros bangų keteros liepos mėnesį prieš perkūniją, ir išgirdau balsą, tyliai sakantį: „Aš Hilbertas, tavo jaunikis; būk mano, pinigais apipilsiu". Kalbančiojo veidas žuvim trenkė. Aš atstūmiau jį; bandė smurtu mane paimti, bet aš stiprumu prilygau dešimčiai tokių kaip jis. Šiaip ar taip, perplėšė man marškinius, sužalojo veidą ir vis įkalbinėjo: „Būk mano, pinigais apipilsiu".— „Taip,— atsakinėjau,— kaip mano motiną, iš kurios atimi paskutinį liarą". Tada jis dar smurtingiau laužt, bet vis tiek nieko negalėjo padaryti. Jis man buvo šlykštesnis už negyvėlį, tai kirtau galais nagų į akis, net suriko iš skausmo, o aš ištrūkau ir atsiradau prie Sotkinos.

Katlina vis porino:

— Nelė pikčiurna. Kodėl taip greit išjojai, Hanske, meiluti mano?

— Nedorėle motina,— širdo Sotkina,— kur buvai, kai tavo vaikui šlovę nuplėšt norėjo?

— Nelė pikčiurna,— porino Katlina.— Buvau prie saviškio juodojo ponaičio. Tik įbėga pas mus pilkasis velnias sukruvintu veidu ir sako: „Maunam, vaikine: čia negeri namai; vyrai taikosi nudobt, o moterys pirštų galuose peilius turi". Jie išbėgo, sėdo ant savo arklių ir dingo rūke. Nelė pikčiurna!

81

Rytojaus dieną, kai jie visi gėrė šiltą pieną, Sotkina tarė Katlinai:

— Juk matai, kad sielvartas jau varo mane į kapus, kam beskubini prakeiktu savo raganavimu?

Bet Katlina vis porino:

— Nelė pikčiurna. Sugrįžk, Hanske, meiluti mano.

Kitą trečiadienį abudu velniai sugrįžo. Nuo ano šeštadienio Nelė eidavo nakvoti pas našlę Van den Hautę, pasakiusi, kad nepatogu likt po vienu stogu su Ulenšpygeliu, jaunu vaikinu.

Savo juodąjį ponaitį ir to ponaičio draugą Katlina priėmė namo priestate, kur yra *keet* — skalbykla — ir duonkepė krosnis. Ten jie pasiautė, pasivaišino senu vynu, rūkytu liežuviu, kurių visada būdavo parūpinama svečių garbei.

— Vienam svarbiam reikalui mums reikia daug pinigų; duok, kiek gali,— pasakė juodasis velnias Katlinai.

Tai pasiūlius tik floriną, jie pagrasė mirtim. Pasitenkino betgi dviem aukso karoliusais ir septyniais denjė.

— Šeštadieniais nebepasirodykit,— tarė jiems Katlina.— Ulenšpygelis žino tą dieną, patykos su ginklu ir nudobs jus. O neliks jūsų — nusibaigsiu ir aš.

— Pasirodysim kitą antradienį,— atsakė jie.

Antradienį Ulenšpygelis ir Nelė miegojo nebijodami velnių, įsitikinę, kad jie pasirodą tik šeštadieniais.

Katlina atsikėlė ir nuėjo pažiūrėti į *keet*, ar nepasirodė jos draugai. Ji degė nekantrumu, nes nuo to laiko, kai vėl išvydo Hanskę, jau žymiai mažiau ją bekamavo beprotybė, kurios priežastis, kaip manyta, buvo meilė.

Radusi skalbyklą tuščią, susikrimto. Vos tik laukuose nuo Sleiso pusės sukleketavo erelis, ji nuskubėjo ta kryptimi. Eidama per pievą žemiau užtvankos, pastatytos iš žabinų ir velėnų, išgirdo anapus jos dviejų velnių pašnekesį.

— Pusė man,— sakė vienas.

— Nieko tu negausi,— sakė kitas.— Kas Katlinos — tas mano.

Ir pradėjo žodžiuotis, ginčytis, katram turį atitekt krūvoj Katlinos ir Nelės turtas, taipogi jų meilė. Baimės sukaustyta, Katlina nedrįso nė prasižioti, nė krustelėti; po valandžiukės išgirdo, kaip juodu susimušė ir vienas pasakė:

— Ta geležis šalta.

Ir sulig tais žodžiais — gargimas, sunkaus kūno dunkstelėjimas į žemę.

Išsigandusi parėjo į savo pirkelę. Antrą valandą nakties vėl sukleketavo erelis, šįsyk jos darže. Atidarė duris ir išvydo savo draugužį velnią. Vieną.

— Ką padarei anam?

— Jis daugiau nepasirodys.

Apkabino ją, ėmė glamonėti. Ir rodėsi jai dar šaltesnis nei kitada. Ir Katlinos galva buvo visai šviesi. Prieš iškakdamas, paprašė ją dvidešimties florinų — tiek ji viso labo teturėjo. Davė jam septyniolika.

Rytojaus dieną iš smalsumo paėjėjo palei užtvanką, bet nieko nepamatė; tik vienas žemės lopinys, didumo sulig žmogaus grabu, links-

tantis po kojom, buvo kruvinas. Bet vakare lietus nuplovė nuo velėnos tą kraują.

Kitą trečiadienį ji vėl išgirdo savo darže erelio kleketavimą.

82

Kiekvienąsyk, kai jų bendram gyvenimui po Katlinos stogu prireikdavo pinigų, Ulenšpygelis nakčia nukeldavo akmenį nuo angos prie šulinio ir išimdavo karoliusą.

Vieną vakarą visos trys moterys verpė; Ulenšpygelis peiliu drožinėjo skrynelę, sosto teisėjo užsakymą, nagingai raižė joje šaunią medžioklę su gauja šunų: buvo čia ir Henegau skalikų, ir Kretos molosų, didžiai kraugeriškų, ir poromis lekiančių Brabanto kurtų, vadinamų kirstukais, ir kitokių šunų, šleivakojų, riestauodegių, mopsų pamplių ir pėdsekių.

Nelė, Katlinai esant, paklausė Sotkiną, ar gerai paslėpusi savo lobį. Našlė patikliai atsakė, kad nesą jam geresnės vietos kaip prie šulinio rentinio.

Ketvirtadienį, apie pusiaunaktį, Sotkiną išbudino Bibulaus Šnufijaus skalijimas, kuris betgi greit liovėsi. Nusprendusi, kad šuniui pasivaideno pavojus, ji vėl užmigo.

Penktadienio rytą Sotkina ir Ulenšpygelis, anksti pakirdę, nerado virtuvėje Katlinos kaip paprastai: ugnis neįkurta, pienas neužkaistas. Nustebę žvilgtelėjo, ar tik ji ne darže, ir tikrai — stovėjo ten, nors dulksnojo, vienmarškinė, išsidraikiusiais plaukais, sušlapusi, sustirusi, o vidun kažkodėl nesiryžo eiti.

— Ką tu čia veiki pusplikė lietuje? — paklausė priėjęs Ulenšpygelis.

— Ak! Taigi dyvų dyvas! — atsakė ji ir parodė nusmaugtą, visai sustingusį šunį.

Ulenšpygeliui tik dingt į galvą lobis; nubėgo ten — anga tuščia, žemės iššarstytos.

Jis šoko ant Katlinos su kumščiais:

— Kur karoliusai?

— Taigi dyvų dyvas! — kartojo ji.

Motiną užsistodama, Nelė šaukė:

— Ulenšpygeli, pasigailėk, dovanok!

Tas bematant liovėsi. Tada pasirodė Sotkina ir ėmė klausinėti, kas nutiko.

Ulenšpygelis parodė jai nusmaugtą šunį ir tuščią angą.

Sotkina tik išbalo ir pasakė:

— Skaudžiai tu mane baudi, Viešpatie. Vargšės mano kojos!

Tai pasakė ji turėdama omeny kojų gėlą ir dėl tų aukso karoliusų veltui iškentėtą kankinimą. Matant tokį Sotkinos romumą, Nelei per veidą riedėjo gailios ašaros. Katlina mojavo pergamento skiaute ir porino:

— Taigi dyvų dyvas. Šiąnakt pasirodė jis meilus ir žavingas. Veidas nebešvituliavo tuo blyškiu atspindžiu, kuris tiek baimės man įvarydavo. Kalbėjo su manim švelniai švelniai. Aš nesitvėriau laime, mano širdis tirpte tirpo. „Aš,— sako,— pralobau ir atnešiu tau tūkstantį florinų šiom dienom".— „Taigi,— sakau,— tuo džiaugiuos ne tiek dėl savęs, kiek dėl tavęs, Hanske, meiluti mano".— „Ar neturi čionai dar kokio mylimo žmogaus, kurį galėčiau padaryti turtingą?" — „Ne,— sakau,— čionykščiams nieko iš tavęs nereikia".— „Tu išdiduolė,— sako,— argi Sotkina ir Ulenšpygelis turtingi?" — „Gyvena sau ir pagalbos neprašo",— sakau.— „Nors viskas konfiskuota?" — sako. Į tai atsakiau, kad jūs ryžotės verčiau iškęsti kankinimą, negu atsiskirti su savo labu".— „Aš taip ir žinojau",— sako. Ir kad pradės patyliukais kikenti iš sosto teisėjų ir seniūnų, kam nemokėję išgaut iš jūsų prisipažinimo. Aš irgi kikenau. „Jie ne tokie mulkiai, kad slėptų savo lobį namie". Aš kikenau. „Nei čionai rūsy".— „Tik jau ne",— sakau. „Nei darže?" Nieko neatsakiau. „O, tai būtų didelė kvailystė".— „Nedidelė,— sakau,— nes vanduo ir rentinys neprasitars". O jis vis kikena, ir gana.

Tą naktį išvyko ankstėliau nei visada. Prieš atsisveikindamas, davė man miltelių, anot jo, nulakdinančių į pačią prašmatniausią raganų puotą. Vienmarškinė palydėjau jį iki vartelių. Buvau visiškai susnūdus. Kaip jis ir sakė, nulėkiau į puotą, tiktai paryčiu parsiradau čia, žiūriu — šuo nusmaugtas, anga tuščia. Tai smūgis man, aš taip mylėjau jį, švelniai, visa širdimi. Bet kas mano, tas jūsų, rankų kojų negailėdama būsiu jūsų mitintoja.

— Aš kaip tas malamas malinys,— tarė Sotkina.— Vienu metu baudžia mane ir Dievas, ir velnias piktadaris.

— Piktadariu jo nevalia vadint,— atkirto Katlina.— Jis yra velnias, velnias. Štai įrodymas — kieme paliko pergamentą, kuriame parašyta: „Neužmiršk, jog man tarnauji. Kai praeis triskart po dvi sa-

vaites ir dar penkios dienos — dvigubai grąžinsiu. Neabejok tuo, kitaip numirsi". Jis ištesės žodį, pamatysit.

— Vargšė pusprotė! — pasakė Sotkina.

Ir tai buvo paskutinis jos priekaištas.

83

Praėjo triskart po dvi savaites, taipogi penkios dienos, o dauguižis velnias nė nesirodė. Tačiau Katlina vilties nenustojo.

Sotkina jau nebedirbo; susikūprinusi ir kosčiodama, visąlaik sėdėdavo pas židinį. Nelė gydė ją rinktinėmis kvapniausiomis žolėmis — niekas nebepadėjo. Ulenšpygelis kojos nekėlė iš namų būgštaudamas, kad motina nenumirtų jam nesant.

Pagaliau atsitiko taip, kad našlė ką tik suvalgo ar išgeria — viską išvemia. Atėjęs chirurgas barzdaskutys nuleido jai kraują; tas kraujo nuleidimas taip pakirto jėgas, kad ji nuo savo suolo atsikelt nebevaliojo. Galų gale skausmo išsekinta, tarė vieną vakarą:

— Klasai, vyre mano! Tili, sūnau mano! Dėkoju tau, Viešpatie, kad mane pasiimi!

Ir atsidususi numirė.

Kadangi Katlina kratėsi, tai Ulenšpygelis su Nele per visą naktį išbudėjo numirėlę.

Auštant pro atvirą langą įlėkė kregždė.

— Visų vėlių paukštelė, geras ženklas: Sotkina danguj,— tarė Nelė.

Kregždė triskart apskriejo kambarį ir sukrykštusi dingo.

Įlėkė kita, didesnė ir juodesnė. Ji apskriejo Ulenšpygelį.

— Tėve ir motina,— tarė jis.— Pelenai man beldžia į krūtinę. Padarysiu, ko prašot.

Ir antroji sukrykštusi išlėkė. Švito. Ulenšpygelis pažiūrėjo pro langą: pulkai kregždžių šaudė papieviais.

O Sotkiną priglaudė vargšų kapai.

84

Po Sotkinos mirties Ulenšpygelis, susimąstęs, sielvartingas arba piktas, bastėsi virtuvėje iš kampo į kampą, negirdėjo, kas jam sakoma, nesirinkdamas valgė ir gėrė, kas paduota. Ir dažnai keldavos naktį. Veltui Nelė švelniu balsu žadino jo širdyje viltį, veltui Katlina įtikinėjo jį, kad Sotkina rojuj prie Klaso,— Ulenšpygelis į viską atsakinėdavo:

— Pelenai beldžia.

Jis buvo kaip pusprotis, ir Nelė verkė matydama jį tokį.

O žuvininkas nelyginant tėvą užmušęs tūnojo vienas savo namuose ir tik vakare teišdrįsdavo koją iškelti, nes nei vyrai, nei moterys nepraeidavo pro jį nešvilpę, neišvadinę žudiku; maži vaikai sprukdavo nuo jo, nes iš vyresniųjų žinojo, kad tai budelis. Tad bastėsi nedrįsdamas įeiti nė į vieną iš trijų Damės smuklių, nes ten visi jį badydavo pirštais, o jei viduj kiek pastoviniuodavo — gėrovai išeidavo. Todėl *baesen* daugiau nenorėdavo jo įsileisti ir užsidarydavo duris prieš pat jo nosį. Žuvininkui ėmus kukliai priekaištaut, atšaudavę, kad pardavinėti — jų teisė, o ne pareiga.

Nieko nepešęs, žuvininkas traukdavo išgert į *Roode Valck*, *Raudonąjį Sakalą*, į smuklikę užmiesty, ant Sleiso kanalo kranto. Ten jam nieko neatsakydavo vargetos šeimininkai, nes džiaugdavosi kiekvienu skatiku. Bet nei *baes*, nei juolab jo pati žodžio jam nepratardavo. Jie turėjo dvejetą vaikų ir šunį; kai žuvininkas norėdavo paglostyt vaikus, tie sprukdavo šalin, o kai pašaukdavo šunį, tas taikydavos jam įkąsti.

Vieną vakarą Ulenšpygelis stovėjo tarpdury. Pamatęs jį tokį susimąsčiusį, Matisenas, kubilius, tarė:

— Imkis darbo ir primirši tą skaudų smūgį.

— Klaso pelenai man į krūtinę beldžia.

— Ė, liūdniau tai jam, sielvartingajam žuvininkui,— pasakė Matisenas.— Niekas su juo nesišneka, visi jo vengia. Dėl *bruinbier* turi traukt pas tuos driskius į *Roode Valck*, kad ten vienumoje savo pintą išgertų. Sunki bausmė.

— Pelenai beldžia! — pakartojo Ulenšpygelis.

Tą patį vakarą, kai Dievo motinos bažnyčios varpas suskambino devynias, Ulenšpygelis nužingsniavo į *Roode Valck*. Pamatęs, kad žuvininko ten nėra, ėmė vaikštinėti po medžiais, juosiančiais kanalą. Mėnuo aiškiai švietė.

Tik žiūri — žudikas beateinąs.

Jiedviem susilyginus, Ulenšpygelis galėjo pamatyti jį visai iš arti ir išgirsti kalbant garsiai, kaip pratę vieniši žmonės.

— Kurgi jie paslėpė tuos karoliusus?

— Ten, kur velnias rado,— atsiliepė Ulenšpygelis ir smogė kumščiu jam į veidą.

— Aiman! — tarė žuvininkas.— Aš tave pažinau, esi jo sūnus. Pasigailėk manęs, aš senas ir silpnas. Tai, ką padariau, padariau ne iš neapykantos, o kaip paslaugus jo didenybės tarnas. Teikis man atleisti. Sugrąžinsiu tau visus nusipirktus rakandus, nė pataro nepaimsiu. Negi negana? Nusipirkau juos už septynis aukso florinus. Atgausi viską, ir dar pusflorinį pridėsiu, nes turtuolis nesu, kaip kad tu manai.

Ir buvo beklaupiąs ant kelių prieš Ulenšpygelį.

Toks šlykštus, bailus, niekšiškas jis pasirodė Ulenšpygeliui, kad nesusilaikė ir įmetė jį į kanalą.

Ir nukako.

85

Aukų riebalai rūko iš laužų. Mąstydamas apie Klasą ir Sotkiną, verkė Ulenšpygelis vienužis.

Vieną vakarą susibaudė jis šauktis Katlinos vaisto ir keršto.

Rado ją su Nele, kuri siuvo prie žiburio. Durims sugirgždėjus, Katlina sunkiai pakėlė galvą lyg moteris, išbudinta iš slogaus miego.

Jis tarė jai:

— Klaso pelenai man beldžia į krūtinę, vaduoti trokštu Flandrijos žemę. Meldžiau dangaus ir žemės Visagalį, bet jis man neatsakė.

— Visagalis negalėjo tavęs išgirsti,— atsiliepė Katlina.— Pirma reikėjo kreiptis į gaivalinio pasaulio dvasias, nes jos, būdamos dvejopos — dangiškos ir žemiškos — prigimties, priima varguolių dejones ir perduoda angelams, o tie jau neša prie sosto.

— Padėk man įgyvendinti vieną sumanymą; savo krauju tau atmokėsiu, jei reikia.

— Aš tau padėsiu,— atsakė Katlina,— jeigu mylinti tave mergaitė sutiks pasiimti su savim į vaiduoklišką Pavasario Puotą, kuri yra šventa Žemės Atgaiva.

— Pasiimsiu jį,— tarė Nelė.

Katlina pripylė į krištolo taurę kažkokios drumstos mikstūros ir padavė abiem išgerti; ta pačia mikstūra patrynė jiedviem smilkinius, nosiaskyles, delnus ir riešus, liepė nuryti po žiupsnį baltų miltelių ir žiūrėti vienas į kitą, idant jųdviejų sielos susilietų.

Ulenšpygelis žiūrėjo į Nelę, ir nuo malonių mergaitės akių didi ugnis užsikūrė jo širdy; o kai po valandžiukės ėmė veikti mikstūra, pasijuto lyg daugybės krabų žnaibomas.

Tada juodu nusirengė, ir prie žiburio pasirodė visa jų grožybė: jo išdidi jėga ir jos mielas grakštumas; bet vienas kito regėti nebegalėjo — buvo tartum sapne. Katlina padėjo Nelės galvą Ulenšpygeliui ant peties, o jo ranką — mergaitei ant krūtinės.

Ir taip juodu liko begulį vienas šalia kito.

Ir jiedviem rodėsi, kad susilietę kūnai skleidžia švelnią šilumą nelyginant saulė rožių mėnesį.

Vėliau juodu pasakojo, kaip atsistojo, užsilipo ant palangės, šoko tuštumon ir pasijuto oro nešami it laivai vandens.

Paskui nieko nebematė, nei žemės, kur miegojo vargdieniai, nei dangaus, kur dar neseniai po jų kojų ritosi debesys. Ir užžengė ant šaltojo Sirijaus. O nuo jo buvo nublokšti į ašigalį.

Ten išvydo ir, žinoma, nustėro išvydę nuogą milžiną, rusvagaurį milžiną Speigą, besėdintį prie ledo sienos ant lyčių. Aplink jį prasravose sukinėjosi baltieji lokiai ir ruoniai, bandiškai niaurojantys. Gergždžiančiu balsu šaukė jis krušą, sniegą, žvarbias liūtis, švininius debesis, gelzganas troškias miglas, vėjus, iš kurių smarkiausias buvo atšiaurusis žiemys. Ir visa tai siautė šioje pragariškoje vietovėje.

Šaipydamasis iš šitų negandų, milžinas atsigulė paslikas ir kur ranką dėjo, ten gėlės nuvyto, kur kvapą pūtė, ten lapai nudžiūvo. Paskui susilenkė ir ėmė nagais gremžti, iltimis graužti žemę ir išrausė urvą, kuriuo norėjo pasiekti žemės širdį ir suėsti, taipogi užleisti juoda anglim girias tamsiąsias, šiaudais — javus, smėliu — žemę derlingąją. Bet žemės širdis ugninė, ir jis neišdrįso jos paliesti ir bailiai atsitraukė.

It karalius viešpatavo jis ten ir lenkė varvelio taurę apsuptas baltųjų lokių, ruonių ir skeletais virtusių visų savo aukų, pražudytų vandeny, sausumoj, varganose pirkelėse. Su džiaugsmu klausėsi, kaip baubia baltieji lokiai ir bliauna ruoniai, kaip žmonių ir gyvulių skeletus čerškina savo plaštakomis pesliai ir varnai, ieškantys kur nors užsilikusio mėsgalio, kaip tamsiame vandeny treška susidauždamos lytys.

O milžino balsas buvo nelyginant uragano stūgavimas, pūgos švilpimas, vėjo kauksmas kamine.

— Man šalta ir baisu,— pasakė Ulenšpygelis.

— Jis bejėgis prieš dvasias,— atsiliepė Nelė.

Staiga sujudę subruzdę ruoniai skubinai sulindo į vandenį, baltieji lokiai, bugščiai suglaudę ausis, ėmė gailiai baubti, varnai, nerimastingai krankdami, dingo debesyse.

Ir šit Tilis su Nele išgirdo duslius tarano dūžius į ledo sieną, milžino Speigo atramą. Ir siena skeldėjo, ir drebėjo jos pamatai.

Bet milžinas Speigas nieko negirdėjo, niaurojo, skalijo džiaugsmingai, pylėsi ir lenkė varvelio taurę, ieškojo žemės širdies, kad ją sustingdytų, o paimti nedrįso.

Tuo tarpu dūžiai aidėjo vis garsiau ir garsiau, siena skeldėjo dar labiau, ir sproginėjančių lyčių atplaišos be perstojo žiro aplink jį.

Ir baltieji lokiai be perstojo gailiai baubė, ir ruoniai inkštė tamsiuose vandenyse.

Siena griuvo, nušvito dangus, ir iš jo nusileido nuogas dailus vyras, ant aukso kirvio pasirėmęs. Tai buvo Liuciferis, karalius Pavasaris.

Jį išvydęs, milžinas sviedė šalin varvelio taurę ir maldavo neatimt jam gyvybės.

Ir nuo karaliaus Pavasario šilto kvapo išėjo iš milžino Speigo visa galybė. Tada karalius paėmė deimanto grandines ir prirakino jį prie ašigalio.

Paskui ėmė šaukti, bet švelniai, meilingai. Ir tuoj iš dangaus nusileido nuoga daili šviesiaplaukė. Stojo šalia karaliaus ir pasakė:

— Įveikei mane, galiūne.

— Jei alksti — valgyk; jei trokšti — gerk; jei bijai — šliekis prie manęs: aš tavo pats.

— Vien tavęs alkstu ir trokštu.

Dar septynis sykius baisingai sušuko karalius. Padrioskėjus perkūnui su žaibais, jam už nugaros iškilo saulėm ir žvaigždėm nusagstytas baldakimas. Karalius ir jo moteris atsisėdo į sostus.

Tada juodu ėmė šaukti, bet šaukdami nė truputėlio neiškreipė kilniųjų veidų, nepadarė jokio su jų galia ir majestotišku ramumu nesiderinančio gesto.

Ir nuo jųdviejų šauksmų žemė, uolos ir lytys ėmė kilsuoti. Ir Nelė su Ulenšpygeliu išgirdo poškėjimą, panašų į tą, kokį keltų milžiniški paukščiai, besistengdami snapais pramušti didžiulius kiaušinius.

Ir tas galingas dirvožemio kilsavimas aukštyn žemyn nelyginant

jūros vilnys vyko pailgais kiaušiniškais ratilais.

Vienu matu iš visų pusių iškilo medžiai, kurie sverdinėjo tartum girti, nors ir susikabinę sausom šakom. Kai jie prasiskyrė, pasidarė tuščia laukymė. Iš sujudintos dirvos išlindo žemės dvasios, iš girios gūdumos — giriniai, iš jūros netoliese — vandenų dvasios.

Ulenšpygelis su Nele ten išvydo bjaurius ir besivaipančius nykštukus, kuprotus gauruotus lepečkojus, požemio turtų sergėtojus; akmenų karaliūnus, miškinukus, kurie gyvena kaip medžiai ir šaknų barzda, jiems atstojančia ir burną, ir pilvą, čiulpia sau peną iš žemės krūtinės; rūdynų valdovus, beliežuvius, beširdžius, bevidurius, su blizgių automatų judesiais. Buvo ten ir karštuolių nykštukų; tie driežauodegiai ir rupūžkramiai, žibintais kepurėti, naktį užšoka ant pečių girtiems ar bailiems praeiviams, paskui nusliuogia žemėn ir, savo žibintais mataruodami, nuvilioja į pelkes arba raguvas bėdulius, patikėjusius, jog namų žiburys jiems šviečia.

Buvo ten ir gėlių fėjų; tos nuogos, žydinčios, sveikatingos moterys be jokios sarmatos puikavosi savo grožiu, kurį vien jų plaukai dengė. Jų vilgšnos akys spindėjo it perlamutras vandeny; jų kūnai buvo stamantrūs, balti, šviesos nuauksuoti; iš jų raudonų pravirų lūpų sklido dvelksmas, svaigesnis nei jazminų.

Tai jos vakarais klajoja parkuose ir soduose arba miškų glūdumoj ūksmingais takeliais, bemeilaudamos paišdykaut su vyro siela. Pasipynus įsimylėjusiai porelei, įmaniusios užmuštų mergaitę, bet, neįstengdamos to padaryti, įkvepia vis dar atsikalbinėjančiai meilutei tokį geismą, kad toji ima ir atsiduoda vaikinui, o tokiu atveju pusė bučinių tenka gėlių fėjoms.

Ulenšpygelis su Nele dar išvydo, kaip iš padausių leidosi sparnuoti jaunikaičiai, žemės apvaisintojai: žvaigždžiai, vėjų, dvelksmo ir lietaus dvasios.

Paskui iš visų dangaus pusių pasirodė vėlių paukštelės, mielosios kregždės. Joms sulėkus, ir šviesa, rodės, tapo skaistesnė. Gėlių fėjos, akmenų karaliūnai, rūdynų valdovai, miškinukai, vandēniai, ugniai, lauksargiai visi kartu sušuko:

— Šviesa! Atgaiva! Šlovė karaliui Pavasariui!

Nors jų sutartinis šauksmas ir pranoko jūros kriokesį, perkūno griaudėjimą, pietryčio šėlimą, tačiau Nelė ir Ulenšpygelis, užsiglaudę už gruoblėto ąžuolo kamieno, klausėsi jo kaip didingos muzikos — nuščiuvę, nustėrę.

Juodu kur kas smarkiau išsigando, kai tūkstantiniai dvasių pulkai

suskato užsiiminėti sėdimąsias vietas. Tam reikalui tiko didžiuliai vorai, straublėtosios rupūžės, smauglių raizginiai, ant uodegų stačiomis parimusių krokodilų nasrai, talpinantys tuntus dvasių, taipogi žalčiai, kurių kiekvienas savo vingriu kūnu kėlė daugiau kaip po trisdešimt nykštukų bei nykštukių, apžargom susėdusių, ir koks šimtas tūkstančių vabzdžių, stambesnių už Galijotą, ginkluotų kardais, ietimis, pjautuvais, septyniadantėmis šakėmis bei visokiais kitokiais grėsliais, pavojingais pabūklais. Jie šurmuliavo, galynėjosi, stiprusis, prarijęs silpnąjį, beregint pilnėjo, tuo parodydamas, kad Mirtis yra takas Gyveniman, o Gyvenimas veda į Mirtį.

Ir visas tas neaiškus knibždėlynas taip dūko, jog dingojos, kad grumena perkūnas bosyjant šimtams audimo staklių, milo vėlyklų, šaltkalvių dirbtuvių.

Vienu matu atsirado gaivininkai, striuki buki plačiastrėniai nelyginant didžioji Heidelbergo statinė[72], storakulšiai nelyginant vyno bosai, taip nepaprastai išsipūtusiais galingais raumenimis, jog būtum galėjęs sakyti, kad jų kūnus sudaro kiaušiniai, dideli ir maži, vienas su kitu sujungti ir aptraukti raudona, riebia oda, blizgančia kaip jų retos barzdos ir rusvi kuodai. Rankose jie laikė milžiniškas taures, sklidinas keisto skysčio.

Jiems pasirodžius, dvasių minioje kilo džiugus sambrūzdis; medžiai ir augalai sujudo sulingavo, žemė skeldėjo — ją troškino gerti.

Gaivininkams suskatus pilti vyną, viskas akies mirksniu supumpuravo, sužaliavo, pražydo; pievutė priveisė dūzgiančių vabzdžių, padangė prisipildė paukščių ir drugelių; vynas liete liejos, o apačioj esantys gaudė jį kaip kas išmanė: gėlių fėjos atkišdavo lūputes arba užšokdavo ant savo ručkių taurininkų ir bučiuodavo juos, kad daugiau gautų; kai kurie maldaujamai sudėjo rankas; kiti palaimingai mėgavosi tuo lietum; bet visi, kas alko ar troško, skraidžiojo ar stovėjo, lakstė ar nejudėjo,— visi ieškojo vyno ir nuo kiekvieno kliuvusio lašo darėsi guvesni. Ir ten visai nebuvo senų; tiek bjaurūs, tiek gražūs, visi buvo kupini nežabotų spėkų, gaivingo jaunumo.

Jie kvatojo, šūkalojo, dainavo vaikydamiesi vienas kitą medžiuose kaip voverės, ore kaip sparnuočiai; kiekvienas patinas dairėsi patelės ir darė šventą gamtos darbą po Dievo padange.

Ir gaivininkai padavė karaliui ir karalienei po aukštą taurę savojo vyno. Ir karalius su karaliene išgėrė ir pasibučiavo.

Paskui karalius, viena ranka apkabinęs karalienę, savo taurės padugnėm apšlakstė medžius, gėles, dvasias ir sušuko:

— Šlovė Gyvenimui! Šlovė Laisvajam Orui! Šlovė Jėgai!

Ir visi ėmė šaukti:

— Šlovė Gamtai! Šlovė Jėgai!

Ulenšpygelis čiupo į glėbį Nelę. Vos tik juodu susikibo, prasidėjo šokis; it viesulo genami lapai pasileido suktis visi, medžiai, augalai, vabzdžiai, drugeliai, dangus ir žemė, karalius ir karalienė, gėlių fėjos, rūdynų valdovai, vandeniai, nykštukai kupriukai, akmenų karaliūnai, miškinukai, žibinčiai, žvaigždžiai bei šimtai tūkstančių pamėkliškų vabzdžių, sunėrusių savo ietis, pjautuvus, septyniadantes šakes; svaigusis šokis ritosi erdve ir ją visą užpildė, nes šoko saulė ir mėnulis, planetos ir žvaigždės, vėjas ir debesys.

Ir ąžuolas, Nelės ir Ulenšpygelio užuoglauda, ir tas ėjo ratelio tame sūkury.

— Meilute, mirtis mums,— pasakė Ulenšpygelis Nelei.

Viena dvasia nugirdo jų šneką. Pamačiusi, jog tai mirtingieji, kad sušuks:

— Čia žmonės! Čia žmonės!

Atplėšė juos nuo medžio ir sviedė į minią.

Ir Ulenšpygelis su Nele minkštai nukrito dvasioms ant kuprų. Svaidydamos juos viena kitai, sakė:

— Labas, žmonės! Sveiki atvykę, žemės kirminai! Kas nori berniuko ir mergaitės? Į svečius pas mus atėjo jie, menkystės.

Ir Ulenšpygelis su Nele, lėkdami iš rankų į rankas, šaukė:

— Pasigailėkit!

Bet dvasios jų visai neklausė, ir juodu vartaliojosi ore aukštyn kojom, žemyn galva, sukosi it plunksnos žiemos vėjyje.

— Šlovė vyreliams ir moterėlėms! Lai šoka kaip ir mes! — sakė dvasios.

Gėlių fėjos, norėdamos atskirti Nelę nuo Ulenšpygelio, ėmė ją mušti ir būtų užmušusios, jeigu karalius Pavasaris rankos mostelėjimu nebūtų sustabdęs šokio.

— Man atveskit šitas dvi blusas! — sušuko jis.

Ir gėlių fėjos juodu išskyrė; varžydamosi dėl Ulenšpygelio, viena per kitą siūlėsi:

— Tili, argi nenorėtum numirti dėl manęs?

— Tuoj taip ir padarysiu,— atsakinėjo joms Ulenšpygelis.

O miškinukai, nešantys Nelę, kalbino ją:

— Gaila, kad nesi dvasia kaip mes, būtumei mūsų!

— Pakentėkite,— atsakinėjo jiems Nelė.

Ir taip atsidūrė prieš karalių, ir visi kaulai jiems sudrebėjo išvydus jo aukso kirvį ir geležinę karūną.

Ir karalius kreipėsi į juos:

— Ko jums čia reikia, menkystės?

Tie stovėjo bežadžiai.

— Aš pažįstu tave, raganos pūpuole, ir tave, anglininko diege,— dar pridūrė karalius.— Burtais įsibrovę į šitą gamtos laboratoriją, ko gi dabar snapų nepraveriat? Gal sulipo nelyginant penimiems gaidžiams nuo duonos minkštimo?

Nelė tik drebėjo žiūrėdama į baisųjį velnią, o Ulenšpygelis, atgavęs vyrišką pasitikėjimą savim, tarė:

— Klaso pelenai man beldžia į širdį. Dieviškoji aukštybe, giltinė su dalgiu vaikšto po Flandrijos žemę ir popiežiaus vardu pjauna vyrus stipriausius, moteris mieliausias; jos privilegijos sulaužytos, chartijos panaikintos, badas ją spaudžia, audėjai, gelumbininkai palieka ją ir vyksta svetur laisvo darbo dairytis. Jeigu jai niekas nepadės, ji pražus. Jūsų aukštybės, aš esu tik vargšas žmogelis, atėjau į pasaulį kaip visi ir gyvenau, kaip išmaniau savo menka galva, nuodėmingas, tamsus, nei doras, nei skaistus, nei vertas žmogaus ar Dievo malonės. Betgi Sotkina numirė, betgi Klasas sudegė baisioje ugnyje, ir aš norėjau atkeršyti už juos, ir vieną sykį man pavyko; taipogi norėjau matyti laimingesnę žemę, kur dūli jų kaulai, ir prašiau Dievą mirtim nubausti jos persekiotojus, bet jis manęs neišklausė. Nieko neišdejavęs, iššaukiau jus Katlinos burtų galia, ir šit aš ir mano drebanti bendrakelionė prie jūsų kojų. Dieviškosios aukštybės, meldžiame jus išgelbėti tą vargšę šalį.

Imperatorius ir jo bendrakelionė atsakė kartu:

Kare ir ugnyje,
Kur siautėja mirtis —
Ieškok Septyneto.

Mirty ir kraujyje,
Griuvėsiuos ir kančioj —
Surask Septynetą.

Jie bjaurūs ir pikti,
Jie žemei — pražūtis.
Septynetą sudegink.

Klausyk, matyk ir lauk.
Ko stovi ir drebi?
Surask Septynetą.

Ir visos dvasios — dainuot kartu:

Mirty ir kraujyje,
Griuvėsiuos ir kančioj —
Surask Septynetą.

Klausyk, matyk ir lauk.
Ko stovi ir drebi?
Surask Septynetą.

— Bet, jūsų aukštybe, ir jūs, gerbiamosios dvasios, aš visiškai nesuprantu jūsų kalbos. Matyt, juokiatės iš manęs.

Bet tos nesiklausė jo ir traukė:

Kai šiaurė pabučiuos
Priglaudus vakarus —
Griuvėsiams galas bus.
Surask Septynetą
Ir Juostą.

Ir jų choras skambėjo taip sutartinai, taip gūdžiai ir galingai, jog žemė sudrebėjo ir dangūs suvirpėjo. It paklaikę ore blaškėsi klegėdami paukščiai, ėmė pelėdos ūbauti, žvirbliai čirkšti, ereliai klykti. Ir žemės gyviai — liūtai, gyvatės, lokiai, elniai, stirninai, vilkai, šunys, katės — visi riaumojo, šnypštė, rėkavo, staugė, lojo, kniaukė.

O dvasios dainavo:

Klausyk, matyk ir lauk.
Mylėk Septynetą
Ir Juostą.

Ir pragydo gaidžiai, ir visos dvasios dingo. Pasiliko tik piktas rūdynų valdovas. Jis pastvėrė viena ranka Ulenšpygelį, kita — Nelę ir negailestingai sviedė abu į tuštumą.

Ir juodu atsidūrė ant žemės, begulį vienas šalia kito lyg miegoti pasirengę, ir sukrūpsėjo nuo vėsaus ryto vėjo.

Ir Ulenšpygelis išvydo mielą Nelės kūną, nuauksintą patekančios saulės spindulių.

ANTRA KNYGA

1

Tą rugsėjo rytą Ulenšpygelis, pasiėmęs savo lazdą, tris florinus, gautus iš Katlinos, kiaulienos kepenų bryzą ir duonos abišalę, leidosi Antverpeno link ieškoti Septyneto. Nelė miegojo.

Kelyje, užuodęs kepenis, prie jo pristojo šuo ir šokinėjo jam į kojas. Ulenšpygelis vijo jį šalin, bet, matydamas, kad tas vis tiek bėga paskui, kreipėsi į jį šiais žodžiais:

— Mielas šuneli, negerai tu sumanei — palikti namus, kur laukia geras ėdalas, gardumynų likučiai, smegeniniai kaulai, ir sekti nuotykių keliu kažkokį valkatą, kuris gal ne visada turės šaknų tau pamaitinti. Paklausyk manęs, neprotingas šuneli, grįžk pas savo *baes*. Saugokis lietaus, sniego, krušos, darganos, rūko, lijundros bei kitokio pliurpalo, kitaip tariant, viso to, kas drengia kupras klajūnams. Tavo vieta kamputy pas židinį. Šildykis sau ten, susirietęs į kamuolį, prie smagios ugnelės. O man leisk keliaut vienam per purvą ir dulkes, per šaltį ir karštį, vieną dieną sukaitusiam, kitą — sustipusiam, penktadienį sočiu pilvu, sekmadienį — alkanu. Grįžkie atgalios, tai bus gudriausia, o neprityręs šuneli!

Gyvulys, sakytum, nė negirdėjo. Vizgeno uodegą, šokinėjo kaip įmanydamas, lojo ir seilę rijo su apetitu. Ulenšpygelis pažiūrėjo į tai kaip į meilinimąsi, o apie kepenų bryzą šikšninėje nė nepagalvojo.

Jis ėjo, šuo paskui sekė. Po kokios mylios mato jie — stovi ant kelio asilu pakinkytas vežimas. Asilas panarinęs galvą. Atšlaitėje tarp dviejų dagių sėdi storulis, graužia nusitvėręs avienos kulšį ir siurbčioja iš ropinės, o protarpiais tarp valgio ir gėrimo aimanuoja, verkšlena.

Ulenšpygelis sustojo, šuo irgi. Kulšies ir kepenų kvapo suviliotas šuo užsliuogė į atšlaitę, pritūpė prie vyriškio ir paskrebeno striukės skverną, paprašė pavaišinamas. Bet vyriškis su rankoj iškelta avienos

kulšim inkšdamas atstūmė jį alkūne. Šuo, godumu nesitverdamas, jam pritarė. Į vežimą pakinkytas asilas iš apmaudo, kad negali pasiekti dagių, subliuvo.

— Ko gi tau, Janai? — kreipėsi į asilą vyriškis.

— Nieko,— atsiliepė Ulenšpygelis.— Nebent pageidautų pusryčiams tų dagių, žydinčių tamstai iš abiejų šonų visai kaip toje senobinėje Tesenderlo bažnyčios galerijoje, kur matome išdrožinėtą mūsų Šviespatį Kristų su dagiais prie šalies ir virš galvos. Juolab tas šuo keltų savo nasrams svodbą su kulšikauliu, kuris tamstos rankoj. O kolei kas malonėsiu išimt jam kepenų iš savo šikšninės.

Šuniui surijus kepenis, vyriškis apžiūrėjo kaulą, dar gryniau nugraužė ir numetė jam. Šuo, prilaikydamas abiem letenom, ėmėsi jį triaukšlenti pievutėje.

Paskui vyriškis įbedė akis į Ulenšpygelį.

Tas pažino Lamę Gudzaką iš Damės.

— Lame,— tarė jis,— ko tu čia atsisėdęs valgai, geri ir ašaroji? Ar kartais algininkas nebus tau ausų nurovęs be jokios godonės?

— Aiman! Žmona manoji! — tarė Lamė.

Ir jau buvo beužsiverčiąs vyno ropinę, bet Ulenšpygelis uždėjo ranką jam ant peties.

— Negerk taip,— pasakė jis.— Skubos gėrimas — inkstams. Verčiau perleistum neturinčiam.

— Kalbėti labai smarkus, o gerti mažu nelabai?

Ir atkišo jam ropinę.

Ulenšpygelis paėmė, atkragino alkūnę, o atiduodamas pasakė:

— Vadink mane ispanu, jei ten liko žvirbliui nugirdyt.

Lamė patikrino ir, vis tebeaimanuodamas, pasirausė savo šikšninėje, išsitraukė kitą ir dar pusdešrį, pasipjaustė griežinėlių ir melancholiškai ėmė kramsnoti.

— Ką, ar tu visada valgai nesustodamas? — pasiteiravo Ulenšpygelis.

— Dažnai, mano sūnau,— atsakė Lamė,— bet tik tam, kad šalin nuvyčiau juodas mintis. Kurgi tu, žmona? — ir nusibraukė ašarą.

Ir pasipjaustė dešimt griežinėlių dešros.

— Lame,— tarė Ulenšpygelis,— taip neskubėk valgyti, atjausk ir vargšą piligrimą.

Lamė ašarodamas malonėjo pastūmėti Ulenšpygeliui ketvertą griežinėlių. Tas valgė tiesiog susigraudinęs: buvo neapsakomai skanu.

O Lamė, ašarodamas ir vis valgydamas, porino:

— Mano žmona, mano geroji žmona! Kokia ji buvo minkštutė ir gražiai sudėta, lengva kaip plaštakė, greita kaip žaibas, o balsą turėjo kaip vyturėlio! Tik neįmanė kaip puoštis, čiustytis. Aiman! Jai tat labai tiko. Juk gėlės, ir tos prašmatniai dabinasi. Kad tu, mano sūnau, būtum matęs jos rankutes, į glamones greitas, tu niekada nebūtum joms leidęs liesti keptuvės ar prikaistuvio. Nuo viryklės būtų patamsėjęs jos gymis, šviesus kaip diena. O akys akys! Vien tik į jas pažiūrėjęs tirpte tirpdavau iš meilės. Siurbtelėk vyno, aš po tavęs. Ai, geriau ji būtų numirusi! Žinai, Tili, visą namų ruošą aš ėjau, idant jai nereikėtų nė menkiausio darbelio dirbti: pats šlaviau, pats mudviejų vedybinę lovą klojau, kur ji vakarais išsitiesdavo pailsusi nuo valiūkavimo; pats indus ploviau, pats ir baltinius lyginau. Valgyk, Tili, tai Gento dešra. Dažnai iš pasivaikščiojimų vėluodavo pietų, bet aš taip džiaugdavaus ją pamatęs, jog priekaištauti nebedrįsdavau, būdavau laimingas, kai naktį nenusigręžia nuo manęs lūputes papūtusi. Viską praradau. Gerk, tai briuselinis, jis ne ką prastesnis už burgundiškąjį.

— Kodėl ji pabėgo? — parūpo Ulenšpygeliui.

— Argi aš žinau? — atsakė Lamė Gudzakas.— Kur tos dienelės, kai aš pas ją vaikščiojau vesti užsikepęs, o ji, būdavo, sprunka nuo manęs ir iš bailės, ir iš meilės? Jei kada pasitinka apnuogintom rankom, baltom, dailiom it nutekintom, ir pamato, kad į jas žiūriu, tučtuojau žemyn nuleidžia rankoves. O kitais kartais duodasi glamonėjama, ir galiu pakšnoti į gražiąsias akis, kurias užmerkia, į platų, tvirtą sprandelį; ji krūpsi šūkčiodama ir, atsukusi galvą, sprigt man sprigtu į nosį. Ir leipsta juokais iš mano aičiojimo, o aš už tai jai su ranka meiliai plekšt per dugną. Vien žaismas ir juoksmas buvo tarp mudviejų. Tili, ar dar yra ropinėj vyno?

— Yra,— atsakė tas.

Lamė išgėrė ir toliau porino:

— Kitais kartais, labiau susižavėjusi, apsiveja rankomis man kaklą ir sako: „Gražuoli tu mano!“ Ir kad pasiunta bučiuoti, vis į žandą ar į kaktą, bet niekuomet į lūpas, o kai aš paklausiu, iš kur imasi toks susivaldymas tokioj valioj valužėj augus, ji potekom nubėga prie skrynios, ant kurios stovi taurė, išima iš ten lėlę, šilkais ir perlais padabintą, pakrato, pasūpuoja ir sako: „Nenoriu tokios turėti“. Tikriausiai motina, kad apsaugotų dukros skaistybę, pripasakojo, kad esą vaikai per burną daromi. O saldžiosios akimirkos, o švelniosios glamonės! Tili, pažiūrėk šikšninės kišenėj, ar nėra ten karkos?

— Yra pusė,— atsakė Ulenšpygelis ir padavė Lamei, o tas ėmė ir suvalgė visą.

Žiūrėdamas, kaip jis kramsnoja, Ulenšpygelis tarė:

— Ta karka labai tinkamas maistas mano skrandžiui.

— Manajam irgi,— atsakė Lamė, pirštais rakinėdamas dantis.— Bet aš nebepamatysiu savo meilutės, ji pabėgo iš Damės. Nori, važiuojam jos ieškot mano vežimu?

— Važiuojam,— atsakė Ulenšpygelis.

— Ar ropinėj nieko nebeliko?

— Nieko,— atsakė Ulenšpygelis.

Vadovaujami asilo, kuris prabliuvimu melancholiškai paskelbė išvykimą, juodu sulipo važiuoti.

O šuo, priputęs, nubėgo savais keliais nė ačiū nepasakęs.

2

Vežimui riedant per užtvanką tarp tvenkinio ir kanalo, Ulenšpygelis, visas mintyse paskendęs, glostinėjo Klaso pelenus ant savo krūtinės. Svarstė, monas ar tiesa buvo anas regėjimas, pasityčiojo iš jo šitos dvasios ar mįslingai apreiškė, ką išties turįs suieškoti, idant tėvų žemė taptų laiminga.

Veltui kvaršino sau galvą — niekaip negalėjo atspėt, ką reiškia Septynetas ir Juosta.

Taip bemąstydamas, sumąstė, kad miręs imperatorius, gyvas karalius, vietininkė, Romos popiežius, didysis inkvizitorius, jėzuitų ordino generolas[73] — tai šeši didieji šalies budeliai, kuriuos įmanęs tučtuojau gyvus sudegintų. Bet pagalvojo, kad čia kalbama ne apie juos, nes pernelyg lengva juos sudeginti, vadinasi, Septynetas turėtų būti kur nors kitur.

Ir visą laiką mintyse kartojo:

Kai šiaurė pabučiuos
Priglaudus vakarus —
Griuvėsiams galas bus.
Mylėk Septynetą
Ir Juostą.

— Aiman! — sakė jis sau.— Mirty, kraujyje, kančioj surast Septynetą, sudegint Septynetą, pamilt Septynetą! Mano protas neišneša, nes kas gi degina tą, ką myli?

Jau nuvažiavę geroką kelio galą, išgirdo žingsnius smėlyje ir balsą dainuojant:

Man ašaros per skruostus teka —
Draugužį šelmį praradau.
Bet kur jis bastos, nežinau.
Ar jo matyt neteko?

Kaip vanagas, kur drąsiai lekia,
Pagrobė širdį man jisai.
Be ūsų — jaunas dar visai.
Ar jo matyt neteko?

Kas jį sutiks, tegul pasako,
Kad Nelei liūdna ir skaudu.
O Tili mylimas, kur tu?
Ar jo matyt neteko?

Sparneliais balandėlė plaka —
Kur patinėlis, o kur jis?
Taip kenčia ir mana širdis.
Ar jo matyt neteko?

Ulenšpygelis pliaukštelėjo Lamei per pilvą ir pasakė:

— Nešnarpšk, storpilvi.

— Aiman,— atsiliepė Lamė,— tai gan sunku tokiam stambiam vyrui kaip aš.

Bet Ulenšpygelis neklausė, ką jis šneka, pasislėpė būdoj ir užniūniavo mėgdžiodamas įkaušusį krenkšlį:

Draugužį tavo aš mačiau,
Jis vežime šalia storulio,
Kurio didžiulis pilvas liula.
Aš jį mačiau!

— Tili,— tarė Lamė,— šįryt tavo liežuvis kandus.

Ulenšpygelis negirdom nuleido jo žodžius, iškišo galvą pro vieną būdos angą sakydamas:

— Nele! Nepažįsti manęs?

Ji krūptelėjo iš netikėtumo ir, čia pat verkdama ir juokdamasi, dar drėgnais nuo ašarų veidais, sušuko:

— Matau tave, klastingas nenaudėli!

— Nele,— tarė Ulenšpygelis,— jeigu tamstelė nori mane apkult, tai aš čia turiu lazdą, sunkią, kad kūnas smūgius pajustų, ir šakotą, kad žymės ilgam paliktų.

— Tili, tu leidais ieškot Septyneto? — paklausė Nelė.

— Taip,— atsakė jis.

Nelė nešėsi kimšte prikimštą šikšninę. Paduodama ją Ulenšpygeliui, tarė:

— Tili, aš pamaniau, jog kenksminga vyro sveikatai keliaut neįsidėjus geros riebios žąsies, kumpio ir Gento dešrų. Valgydamas prisimink mane.

Kadangi Ulenšpygelis žiūrėjo į Nelę ir perimti šikšninės nesiskubino, Lamė, iškišęs galvą pro kitą angą, tarė:

— O apdairioji mergaite, jis nepriima dovanos tik per savo išsiblaškymą; bet malonėk man perduoti šitą kumpį, šitą žąsį, taipogi įteikti šitas dešras: aš jam palaikysiu.

— Kieno ta šauni marmūzė? — paklausė Nelė.

— Tai vedybinio gyvenimo auka,— atsakė Ulenšpygelis.— Iš sielvarto jis būtų sudžiūvęs kaip obuolys krosny, jei nuolatiniu valgymu nebūtų stiprinęs savo spėkų.

— Taigi, iš tiesų, mano sūnau,— atsiduso Lamė.

Saulė kepino Nelei galvą. Ji prisidengė prijuoste. Ulenšpygelis, norėdamas pabūti su ja dviese, tarė Lamei:

— Matai anava moterį? Kur braido po pievą?

— Matau.

— Ką, nepažįsti?

— Aiman! Negi tai būtų maniškė? Ir apsirengusi nemiestiškai.

— Tu dar abejoji, spangas kurmi? — tarė Ulenšpygelis.

— O jeigu tai ne ji? — paklausė Lamė.

— Nieko nenustosi. Ten, kairėj, į šiaurę, yra *kaberdoesje*, kur rasi gero *bruinbier*. Mudu irgi ateisim. Še kumpį savo įgimtam troškuliui pasūdyti.

Lamė išsirangė iš vežimo ir nuliuopsėjo prie moters pievoje.

Ulenšpygelis tarė Nelei:

— Ko neini prie manęs?

Padavęs ranką, įsitraukė į vežimą, pasisodino šalia, nugobė nuo galvos prijuostę, nuo pečių — apsiaustą, apibėrė bučiniais.

— Kurgi taip išsiruošei, mylimoji mano?

Ji nieko neatsakė, bet atrodė nušvitusi kaip ekstazėje. Ulenšpygelis, irgi nušvitęs, kalbėjo:

— Vadinas, čia tu? Erškėčių gyvatvores nusagstę žiedai blanksta prieš tavo skaistumėlį. Tu ne karaliūnė, bet leisk man apvainikuot tave bučinių vainiku. Mielosios rankos, švelnutės, rausvutės, jūs kaip tik apkabinimams esat Amūro sutvertos! O mylimoji mergaite, ar nepagels šitas petukas nuo mano šiurkščių vyriškų delnų? Lengvas drugelis tūpia ant purpurinio gvazdiko, bet argi galiu aš, drimba, ilsėtis ant plastančios tavo baltybės, nebijodamas, kad ji pagels, nuvys? Dievas viešpatauja danguj, karaliūnas — soste, aukštai saulė triumfuoja; bet kuo aš ne Dievas, ne karaliūnas, ne šviesa, kai esu taip arti tavęs! O plaukai, švelnesni nei šilko gijos! Nele, aš kumščiuoju į pašones, tuskinu, draskyte draskau! Bet tu nebijok, širdele mano. Kokia kojytė! Kodėl ji tokia balta? Ar tik ne iš pieno traukta?

Nelė buvo besistojanti.

— Ko baiminies? — tarė jai Ulenšpygelis.— Negi šviespačio saulės, kuris mums šviečia, o tave auksina nuo galvos iki kojų? Nenuleisk blakstienų. Matai, kokią nuostabią ugnį jis įžiebia manų akių gelmėj? Klausyk, mylimoji; girdi, meilute, kaip vidurdienį tyku laukuos. Namo parėjęs artojas viralu sotinasi, o mudviem ar nederėtų meile širdį pasotinti? Ko man neduota varstyt ilgo metų vėrinio ant tavo kelių, kurie Vest Indijos perlams prilygsta?

— Auksaburni,— tarė ji.

Ir šviespats saulė švietė pro baltą vežimo būdą, ir vieversys čireno virš dobilienos, ir Nelės galva sviro Ulenšpygeliui ant peties.

3

Tuo metu parsirado Lamė, visas suplukęs ir prunkšdamas it delfinas.

— Aiman! — tarė jis.— Aš gimęs po nelaiminga žvaigžde. Bėgau bėgau, o kai pribėgau, žiūriu — visai ne maniškė, šiaip moteris, gerai sumitusi, mano akimis kokių keturiasdešimt penkerių metų, ir tebesenmergiaujanti, nes kyką paneliškai nešiojo. Gaižiu balsu paklausė,

ko gi mano pilvui prireikė dobilyne. „Aš ieškau,— maloniai sakau jai,— savo žmonos, kuri mane pametė. Tamstelę palaikęs ja, ir atskubėjau čionai“.

Toji sumitusi pana man liepė dangintis, iš kur atėjau. O žmona esą labai gerai padarė mane metusi, nes visi vyrai — apgavikai, niekšai, klaidūnai, žodlaužos, tvirkintojai, gebantys suvedžiot netgi bręstelėjusias merginas, ir tai turėdama omeny, savo šunim mane užpjudysianti, jeigu aš žaibiškai nepradingsiąs.

Aš taip ir padariau, ne juokais išsigandęs, nes pastebėjau, kad jai prie kojų guli didžiulis sargis ir urzgia. Kai jau atsidūriau už jos lauko ribos, prisėdau pasistiprint tavo kumpiu. Sėdžiu sau ant ežios, kąsniuoju; tik girdžiu — kažkas krebžda už nugaros, atsisuku, o ten tos sumitusios panos sargis. Dantų nebešiepia, varvina seilę, vizgena uodegą. Mano kumpio gviešiasi. Nagi malonėju jam vieną kitą gabalėlį, tik netikėtai išdygsta jo šeimininkė ir pradeda šaukti:

— Capt vyrą! Capt iltimis, mano sūnau!

Aš — į kojas, o sargis — man į kelnes ir išplėšė su visa mėsa. Iš skausmo įsiutęs, atsigręžiau ir šėriau jam lazda per priešakines kojas — bent vieną tikrai sulaužiau. Jis parvirto šuniškai šaukdamas: „Pasigailėk!“ Ir aš jo pasigailėjau. Tuo tarpu šeimininkė pagavo laidyt į mane grumstais, kadangi akmenų nebuvo. Aš — į kojas.

Aiman! Juk žiauru ir neteisinga, kad merga, dėl savo nepatrauklumo nesusigavusi jaunikio, kerštauja niekuo dėtiems vargšams kaip aš?

Vis dėlto melancholinėdamas nukakau į tavo nurodytą *kaberdoesje*, tikėdamasis gauti ten *bruinbier* — širdies paguodos. Bet kur tau! Įeinu, ogi ten pats su pačia mušasi. Teiraujuos, ar jie nesiteiktų paskelbt paliaubų ir paduot man ąsotį *bruinbier*, na, sakysim, vienos arba kad ir šešių pintų talpos. O pasiutėlė pati, tikra *stockvisch*, man atšauna, kad jeigu aš žaibiškai neišsinešdinsiąs, tai ji mane pavaišinsianti ta pačia klumpe, kuria tašo galvą savajam. Ir štai aš čia, drauguži, visas suplukęs, nusivaręs. Ar yra ko užvalgyt?

— Yra,— atsakė Ulenšpygelis.

— Pagaliau! — tarė Lamė.

4

Taip visi, krūvon suėję, leidosi drauge į kelią. Pilkiukas, atmetęs ausis, traukė vežimą.

— Lame,— tarė Ulenšpygelis,— va susidarė mūsų šaunus ketvertas: asilas, Dievulio tvarinys, uolus dagių skabytojas; tu, šaunus storpilvis, pabėgusios žmonos ieškotojas; ji, mano mergužėlė lengvos širdelės, su savo niekam vertu radiniu, aš turiu omeny save, ketvirtą. Na, vaikai, drąsiau! Gelsta lapai, žvainėja dangus, šviespats saulė taisos gult į rudenio miglas, netruks ateit žiema, mirties paveikslas, ir sniego drobulės uždengs visus, kas po žemėm ilsis, o aš vyksiu parnešt laimės tėvų žemei. Vargšai velioniai: tu, Sotkina, mirusi iš skausmo, ir tu, Klasai, sudegintas ant laužo. Gerumo ąžuole, meilės gebene, aš, jūsų sielvartaujanti atžala, atkeršysiu už jus, brangieji pelenai, beldžiantys man į krūtinę.

— Nereikia apraudoti tų, kas galvą deda už teisybę,— tarė Lamė.

Bet Ulenšpygelis negalėjo atsikratyt savo minčių.

— Metas skirtis, Nele,— staiga pasakė jai,— ir ilgam. Gal niekada nebepamatysiu tavo mielojo veidelio.

Nelė pakėlė į jį žvaigždiškai spindulingas akis ir tarė:

— O kad taip paliktum tą vežimą ir eitum su manim į girią, kur rasi gardaus peno? Aš pažįstu augalus ir moku prisišaukt paukščius.

— Mergužėle,— įsikišo Lamė,— negerai darai, mėgindama sulaikyt kely Ulenšpygelį. Jis gi apsiėmė suieškot Septynetą ir padėt man žmoną susirasti.

— Dar yra laiko,— atsakė Nelė verkdama ir pro ašaras meiliai šypsodama savo draugužiui.

Tai pamatęs, Ulenšpygelis tarė Lamei:

— Saviškę visad spėsi susirasti, kai tavo širdis iš naujo panūs kentėti.

— Tili, negi tu dėl tos mergužėlės paliksi mane vieną vežime? — tarė jam Lamė.— Tu nieko neatsakai, galvoji apie girią. Betgi ten Septyneto nėra, juolab mano žmonos. Verčiau leiskimės jų ieškot tuo grįstkeliu, kuriuo vežimai taip šauniai rieda.

— Lame,— tarė Ulenšpygelis,— tavo vežime pūpso pilna šikšninė, taigi nenumirsi iš bado, jei be manęs nusigausi iki Kolkerkės, kur aš tave prisivysiu. Ten tu vienas turi būti, nes sužinosi, kurion iš keturių pasaulio šalių vykti ieškoti savo žmonos. Klausyk ir įsidėmėk. Žinginėle nuvažiavęs trejetą mylių, pasieksi Kolkerkę, pramintą

Šalta Bažnyčia dėl to, kad stovi pačioj pagairėj kaip daugelis bažnyčių. Ant varpinės pamatysi gaidžio pavidalo vėjarodį, surūdijusiais vyriais besisukiojantį nuo bet kokio pūstelėjimo. Jų girgždesys ir nurodąs gyvenimo draugių paliktiems bėduliams, kuriuo keliu vykti norint jas surasti. Bet pirma reikia suduoti lazdyno vytele po septynis sykius į kiekvieną varpinės sieną. Sugirgždės vyriai atsisukus vėjui iš šiaurės,— ton pusėn ir reikia eiti, tik atsargiai, nes šiaurys — karo vėjas; iš pietų — eik linksmai ten: tai meilės vėjas; iš rytų — lėk tekinas į džiaugsmą ir šviesą; iš vakarų — eik pamažėle, nes vakaris neša lietų ir ašaras. Važiuok, Lame, važiuok į Kolkerkę ir ten lauk manęs.

— Važiuoju,— atsakė Lamė ir leidosi kelionėn.

O tuo metu šiltas stiprus vėjas ginė dangumi nelyginant gaują baisūnų pilkus kamuoliuotus debesis; medžiai ošė it nerami jūra. Ulenšpygelis ir Nelė ilgai išbuvo vienudu girioj. Ulenšpygelis praalko, o Nelė, gardžių šaknų ieškotoja, rinko vien draugužio bučinius ir giles.

Ulenšpygelis, padėjęs kilpas, švilpiniavo šaukdamas paukščius: kas atlėks — tą iškeps. Lakštingala nutūpė ant lapų visai šalia Nelės, kuri nė nemanė jos pagauti, lai sveika sau čiulba. Liepsnelė atlėkė, na, kaip nepasigailėt tokios jaukios puikuolės. Paskui vieversys nusileido, bet Nelė pasakė, kad nėr ko jam straksėt viršum pavojingos iešmo smailumos, tegul verčiau šauna į dangų aukštąjį ir sugieda himną Gamtai.

Ir ji sakė tiesą, nes jau liepsnojo Ulenšpygelio sukurtas laužas, o nusidrožtas iešmas laukė aukų.

Bet paukščiai nebeskrido, vien kelios piktos varnos kranksėjo kažkur labai aukštai virš jų galvų. Ulenšpygelis taip ir liko nevalgęs.

O Nelė turėjo keliaut namo pas Katliną. Ir ji verkdama nuėjo, ir Ulenšpygelis žiūrėjo jai įkandin.

Tačiau sugrįžo, puolė jam ant kaklo sakydama:

— Jau einu.

Žengusi žingsnį kitą, dar sykį sugrįžo, vėl sakė:

— Jau einu.

Ir taip kokį dvidešimt sykių, jeigu ne daugiau.

Galų gale nuėjo, o Ulenšpygelis leidosi ieškot Lamės.

Rado jį besėdintį bokšto papėdėje su didžiuliu ąsočiu *bruinbier* tarp kojų ir gan melancholiškai begraužiantį lazdyno vytelę.

— Ulenšpygeli,— tarė jis,— man regis, tu mane pasiuntei čionai

tik tam, kad norėjai pabūti vienas su savo merguželе. Tavęs paklausęs, sudaviau lazdyno vytele po septynis sykius į kiekvieną bokšto sieną, bet, nors vėjas šėtoniškai pūtė, vyriai — nė girgžt.

— Tikriausiai kas nors bus juos patepęs,— atsakė Ulenšpygelis.

Paskui juodu iškako į Brabanto hercogystę.

5

Karalius Pilypas, niūronas, kiauras dienas, netgi naktis, su popieriais nesiskyrė[74], keverzojo lapus bei pergamentus. Jiems patikėdavo savo kietos širdies godas. Gyvenime jokio žmogaus nemylintis ir, kaip žinoma, niekieno nemylimas, įsigeidęs pats vienas nešti bekraštę savo imperiją, linko po našta jis, tas Atlantas sielvartingas. Būdamas iš prigimimo flegmatikas ir melancholikas, tokiu nežmonišku triūsu alino savo silpną kūną. Kadangi nemėgo jokio džiugaus veido, tai mūsų šalies ėmė tiesiog nekęsti už smagumą, mūsų pirklių — už prabangą ir turtus, mūsų bajorijos — už laisvą žodį, tvirtą laikyseną, už sangviniškai trykštantį šaunų linksmumą. Iš pasakojimų žinojo, kad dar gerokai prieš tai, kai kardinolas de Kuza[75] apie 1380 metus nurodė Bažnyčios piktnaudžiavimus ir ėmė skelbti reformų būtinumą, mūsų šalyje nepasitenkinimo popiežium ir Romos katalikų Bažnyčia būta visų galvose kaip kunkuliuojančio vandens uždengtame katile, ir tai reiškėsi įvairiopomis sektomis.

Su mulo atkaklumu karalius Pilypas manė, jog jo valia, panašiai kaip Dievo valia, turi slėgti visą pasaulį; geidavo, kad mūsų šalis, nupratusi nuo paklusnumo, užsidėtų senąjį jungą, taip ir nepasiekusi jokių reformų. Geidavo, kad jo švenčiausioji motina, apaštališkoji Romos katalikų Bažnyčia, vienintelė ir visuotinė, liktų kaip buvusi, be pakeitimų, nors neturėjo jokio kito pagrindo, vien savo įgeidį, ir šiuo atžvilgiu panėšėjo į paiką moterį: be perstojo minčių kamuojamas, raičiojosi naktį po lovą, lyg erškėtyne gulėtų.

— Taip, šventas Pilypai, taip, Viešpatie Dieve, nors man tektų paversti Nyderlandus bendru kapu ir sumesti ten visus jų gyventojus, jie sugrįš prie tavęs, maloningasis mano patrone, prie tavęs, švenčiausioji mergele Marija, prie jūsų, visi rojaus šventieji.

Ir dėjo pastangas, kad jo žodžiai taptų darbais, taigi buvo romiškesnis už Romos popiežių ir katalikiškesnis už Bažnyčios susirinkimus.

Ir Ulenšpygelis, ir Lamė, ir Flandrijos bei Nyderlandų liaudis sunerimo, visiems iš tolo vaidenosi, kad niauriajame Eskorialyje[76] tasai karūnuotasis voras ilgomis kojomis ir išskėstais čiuptuvais spendžia savo tinklą, idant juos sugautų ir iščiulptų patį grynąjį jų kraują.

Nors prie Karolio gyvos galvos popiežiaus inkvizicija, naudodama laužą, kilpą, duobę, nugalabijo šimtą tūkstančių krikščionių; nors vargšų pasmerktųjų turtas suplaukė į imperatoriaus ir karaliaus skrynias, kaip kad lietaus vanduo subėga į nutekamąjį griovį,— viso to Pilypui atrodė maža; jis paskyrė šaliai naujus vyskupus ir ketino joje įsteigti ispanų inkviziciją.

Ir miestų heroldai, trimitais ir būgnais sušaukę žmones, visur skaitė įsakus, nustatančius mirties bausmę sudeginant visiems eretikams — vyrams, moterims, merginoms — neišsižadantiems savo paklydimų, ir pakariant — jų išsižadantiems. Moterys bei merginos būsiančios gyvos užkasamos į žemę, ir budeliai šoksią ant jų kūnų.

Ir pasipriešinimo liepsna siūbtelėjo per visą šalį.

6

Balandžio penktąją, prieš Velykas, į Briuselio dvarą pas vietininkę Margaritą Parmietę atvyko didikai grafai Liudvigas fon Nasau, Keilemburgas[77], van Brederodė, tas Herkulis Lėbautojas, su trim šimtais bajorų. Išsirikiavę po keturis, jie užkopė didžiaisiais rūmų laiptais. Sosto menėje jie įteikė jos aukštybei kunigaikštienei prašymą, kad ji kaip nors palenktų karalių Pilypą panaikinti įsakus dėl tikybos, taipogi dėl ispanų inkvizicijos įsteigimo, nes antraip, pareiškę jie, nepasitenkinimo apimtoje mūsų šalyje galį prasidėti neramumai, sumaištis, visuotinis skurdas.

Ir šitas prašymas buvo pavadintas Kompromisu.

Berlemonas[78], kuris vėliau pasielgė taip klastingai ir žiauriai su savo tėvų žeme, stovėjo šalia jos aukštybės; tyčiodamasis iš kai kurių bajorų konfederatų neturto, jis tarė jai:

— Nieko nebijokit, ponia, juk čia tik gezai.

Tuo jis pabrėžė, jog šitie bajorai nuelgetėjo arba betarnaudami karaliui, arba besistengdami prabangiu gyvenimu prilygti ispanų didikams.

Norėdami nieku paversti ponulio Berlemono žodžius, didikai vėliau

pareiškė, kad „jiems garbė laikyti save ir vadintis gezais už tarnavimą karaliui ir savo šalies gerovei“. Ant kaklo jie ėmė nešioti aukso medalį, kurio vienoje pusėje buvo karaliaus Pilypo II atvaizdas, kitoje — dvi pasisveikinimui sugniaužtos rankos per ištiestos dvigubinės terbos vidurį ir devizas: *Ištikimi karaliui iki ubago terbos.* O prie skrybėlių ir kepurių prisisegė aukso emblemą — pavargėlio dubenėlį ir gaubtuvą.

Tuo tarpu Lamė storpilvis davėsi po miestą ieškodamas žmonos, bet niekur nerado.

7

Sykį ryte Ulenšpygelis tarė Lamei:

— Eime pasveikint vienos įžymybės, aukštos kilmės, galingos ir rūsčios.

— Ar ji man pasakys, kur mano žmona?

— Jeigu tik žinos.

Ir juodu nukako pas Brederodę, Herkulį Lėbautoją.

Rado jį rūmų kieme.

— Ko tau reikia?— paklausė jis Ulenšpygelį.

— Pasikalbėti su šviespačiu.

— Kalbėk.

— Tamsta esi dailus, šaunus, stiprus didikas. Andai sutraiškei prancūzą jo paties šarve nelyginant moliuską kriauklėje. Betgi tamsta, stiprus, šaunus vyras, juk turi ir galvą pakaušy. Tad kodėl nešioji tą medalį, kur aš skaitau: *Ištikimi karaliui iki ubago terbos?*

— Išties kodėl, šviespatie? — paklausė Lamė.

Tačiau Brederodė nieko jam neatsakė ir žiūrėjo į Ulenšpygelį. Tas varė toliau:

— Kodėl jūs, kilmingieji didikai, trokštat iki ubago terbos būti ištikimi karaliui? Už didžias malones, jums teikiamas, už nuostabų draugiškumą, jums rodomą? Kam jums būti ištikimiems iki ubago terbos? Verčiau pasistengtumėt, kad tas budelis, likęs be savo valdų, būtų ubago terbai amžinai ištikimas.

O Lamė linkčiojo galvą.

Brederodė akim tik užmetė ir nusišypsojo: patiko Ulenšpygelio veidas.

— Jeigu tu ne karaliaus Pilypo šnipas,— tarė jis,— tai doras flamandas, ir aš tave deramai apdovanosiu abiem atvejais.

Ir nusivedė jį į bufetinę. Lamė neatsiliko. Ten, stvėręs Ulenšpygelį už ausies, Brederodė ėmė negailestingai sukti.

— Tai šnipui,— tarė jis.

Ulenšpygelis nė necyptelėjo.

— Atnešk,— paliepė jis savo prievaizdui,— tą ąsotį glintveino su cinamonu.

Prievaizdas atnešė metalinį ąsotį ir aukštą taurę kvapnaus glintveino.

— Gerk,— tarė Brederodė Ulenšpygeliui.— Tai doram flamandui.

— O dorasis flamande dailiausiu cinamono liežuviu! — sušuko Ulenšpygelis.— Nė šventieji tokiu nekalba.

Pusę išlenkęs, perdavė Lamei.

— Kas tas *papzak*, gaunantis atpildą nepelnytai?

— Tai mano bičiulis Lamė,— atsakė Ulenšpygelis.— Gerdamas glintveiną, jis vaizduojasi rasiąs pabėgusią savo žmoną.

— Taigi,— patvirtino Lamė, tiesiog pamaldžiai užsiversdamas taurę.

— Kur judu dabar keliausit?— pasiteiravo Brederodė.

— Eisim ieškot Septyneto, Flandrijos žemės vaduotojų.

— Kokio Septyneto? — paklausė Brederodė.

— Kai rasiu, pasakysiu tamstai, kas jie,— atsakė Ulenšpygelis.

O Lamė, visas pažvalėjęs nuo vyno, kreipėsi į Ulenšpygelį:

— Tili, gal leiskimės į mėnulį ieškot mano žmonos?

— Užsakyk kopėčias,— patarė jam Ulenšpygelis.

Žaliajam gegužiui atėjus, Ulenšpygelis tarė Lamei:

— Va ir sulaukėm gražiojo gegužio! O skaisti dangaus mėlyne, linksmosios kregždės! Šit medžių syvais rausta šakos, žemė svaigsta meile. Palankus metas karti ir deginti už tikėjimą. Jau jie čia, geručiukai inkvizitoriai. Kokie taurūs veidai! Jiems suteikta visiška valdžia taisyti, bausti, žeminti, padavinėti į pasaulietinį teismą žmones, steigti savo kalėjimus, o nuostabusis geguži, suiminėti, ką nori, rengti procesus nesilaikant įprastinės teisingumo formos, deginti, karti, kapoti galvas vyrams, kasti vargšėms moterims ir merginoms pirmalaikę mirties duobę. Kikiliai ulba medžiuose. Gerieji inkvizitoriai nenuleidžia akių nuo pasiturinčių. O visa jų nauda — karaliui. Bėkit, mergai-

tės, šokti į lanką, kur griežia dūdmaišiai ir *scalmeyes*. O nuostabusis geguži!

Klaso pelenai subeldė Ulenšpygeliui į krūtinę.

— Žygiuojam,— tarė jis Lamei.— Laimingi tie, kurie, sunkioms dienoms atėjus, išlaikys tiesumą širdies ir nenuleis kalavijo!

8

Vieną rugpjūčio dieną Ulenšpygelis, atsidūręs Briusely, ėjo Flandrijos gatve, kur savo namus turėjo Janas Sapermilementė[79], gavęs tokią pravardę nuo to, kad senelis iš tėvo pusės supykęs visada šitaip keikdavosi, idant nepiktžodžiautų prieš švenčiausiąjį Dievo vardą. Minėtasis Sapermilementė buvo išsiuvinėjimo meistras; kadangi per girtuoklystę apkurto, apako, tai didikams durtinius, striukes, apsiaustus, kurpes už jį išsiuvinėdavo jo pati, sena rukšna. Jos miela dukrelė padėdavo, nes šitas darbas buvo gerai apmokamas.

Pavakariais eidamas pro aukščiau įvardintą namą, Ulenšpygelis pamatė mergaitę, sėdinčią prie lango ir šaukiančią:

Oi rugpjūti, oi rugpjūti,
Pasakyk, švelnusis mėnuo,
Man kieno teks žmona būti,—
Pasakyk, švelnusis mėnuo.

— Kad ir mano,— atsiliepė Ulenšpygelis.

— Tavo? Prieik arčiau, noriu į tave pažiūrėti.

O jis jai:

— Bet kaipgi čia atsitiko, kad tu rugpjūty šauki tą, ką brabantiškės šaukia kovo išvakarėse?

— Joms tiktai kovas — jaunikių dovanotojas, o man visi dvylika, ir aš kiekvieno mėnesio išvakarėse, ne per patį vidurnaktį, o šeštą vakaro pašoku iš patalo, žengiu atatupstom tris žingsnius į lango pusę, sušunku žodžius, kuriuos girdėjai, paskui apsigręžiu, žengiu atatupstom tris žingsnius į lovos pusę, o vidurnaktį atsigulu, užmingu ir susapnuoju žadėtąjį. Bet mėnesiai, mielieji mėnesiai, iš prigimimo pikti šaipūnai, ir man ne vienas, o dvylika iškart prisisapnuoja. Būsi tryliktas, jei nori.

— Anie pavyduliaus,— atsakė Ulenšpygelis.— Vadinas, ir tu šauki išvadavimą!

Nukaitusi mergaitė atsakė:

— Šaukiu ir žinau, ko prašau.

— Aš irgi žinau ir tau jį nešu.

— Teks palaukt,— atsakė ji, rodydama baltus dantis.

— Laukti — jokiu būdu! Dar, ko gero, namas užgrius man ant galvos arba viesulas nublokš mane į griovį, arba pasiutęs šuo įkąs į koją,— ne, laukt neketinu.

— Aš per jauna ir šaukiu tik todėl, kad toks paprotys.

Pagalvojęs, kad brabantiškės tiktai kovo išvakarėse, o ne pjūties mėnesį šaukia jaunikius, Ulenšpygelis pasidarė įtarus.

— Aš per jauna ir šaukiu todėl, kad toks paprotys,— pakartojo ji šypsodama.

— Lauksi, kol susensi? Prasta aritmetika. Kaip tu mane gyvą regi, nesu matęs tokio apvalaus kaklo, tokios baltos flamandiškos krūtinės, pritvinkusios to gero pieno, nuo kurio vyrais tampama.

— Pritvinkusios? — tarė ji.— Kol kas dar ne, skubrus keleivi.

— Laukti? — pakartojo Ulenšpygelis.— Negi bedančiui bepritiks tave gyvą krimsti, meilute? Tu neatsakai, vien šypso tavo rusvos akys ir lūpos kaip vyšnios.

Mergaitė vylingai pažvelgė į jį.

— Kodėl taip greit mane pamilai? Kuo verties? Ubagas esi ar turtuolis?

— Ubagas,— atsakė jis.— Sykiu ubagas ir turtuolis būsiu, jei savo mielą kūną man atiduosi.

— Aš visai ne to klausiu,— tarė ji.— Ar mišių eini? Ar geras katalikas? Kur gyveni? Išdrįsi prisipažint, jog esi ne paprastas ubagas, o tikras gezas, kovojantis prieš įsakus ir inkviziciją?

Klaso pelenai subeldė Ulenšpygeliui į krūtinę.

— Aš — gezas ir trokštu, kad Nyderlandų engėjai galą gautų ir žemėj kirmytų. Tu, meilute, nustebus žiūri į mane. Aš degu meile tau. Tai jaunystės ugnis, paties Dievo įžiebta. Jai liepsnoti, kaip saulei šviesti, iki išblės. Bet kerštą, rusenantį mano širdy, irgi įžiebė Dievas. Keršytojais bus ugnis, kalavijas, kilpa, gaisrai, niokojantis karas, tad budeliams pražūties neišvengt.

— Tu gražus,— liūdnu balsu tarė mergaitė ir pabučiavo jį į abu skruostus.

— Ko verki? — paklausė jis.

— Kur esi, visada būk apdairus.

— Sienos turi ausis? — susirūpino Ulenšpygelis.

— Šitos tik manąsias,— atsakė ji.

— Tavo ausis nulipdė Amūras, ir aš bučkiais jas užkimšiu.

— Padūkėli, kai aš kalbu, klausyk.

— Kas yra? Ką man pasakysi?

— Klausyk,— tarė ji nekantriai.— Aure mano motina... Tylėk, tylėk, ypač prie jos.

Įėjo senė Sapermilementė. Ulenšpygelis tik užmetė akį į ją ir pagalvojo: „Snukis kaip kiaurasamtis, žvilgsnis kietas, suktas, burna šypsantis viepiasi. Dievaži, įdomu darosi".

— Viešpats su jumis, mesire, per amžių amžius,— tarė senė.— Gavau pinigo, dukra, gražaus pinigo iš mesiro Egmonto, nunešusi jam apsiaustą su išsiuvinėta juokdario kepure[80]. Taip, mesire, su juokdario kepure — Raudonajam Šuniui ant pykčio.

— Kardinolui Granvelai? — paklausė Ulenšpygelis.

— Taip, Raudonajam Šuniui ant pykčio,— pakartojo ji.— Sako, jis skundikas, išdavinėja jų užmačias karaliui. Užtat jie nori jį sunaikinti. Teisingai, ar ne?

Ulenšpygelis nieko neatsakė.

— Negi nematėt jų gatvėse? Apsidarę striukėm ir pilkais *opperst-kleed,* kokius nešioja prastuomenė, su kabaluojančiom rankovėm ir vienuoliškais gaubtuvais. Ir visus *opperst-kleed* puošia išsiuvinėtos juokdario kepurės. Mano pačios rankom išgražinta mažiausiai dvidešimt septyni, o dukros — penkiolika. Raudonasis Šuo siunta jas matydamas.

Paskui sušnabždėjo Ulenšpygeliui į ausį:

— Aš žinau, kad didikai nutarė pakeisti juokdario kepurę kviečių pėdu — susivienijimo ženklu. Taip, taip, jie sumanė kovoti prieš karalių ir inkviziciją. Tesižino, ar ne, mesire?

Ulenšpygelis nieko neatsakė.

— Gerbiamas atvykėlis melancholijoj paskendęs,— tarė senė.— Nė burnos nepračiaupia.

Žodžio netaręs, Ulenšpygelis išėjo.

Po valandžiukės užsuko į vieną *musico,* idant neatprastų gerti. Salė buvo sausakimša, gėrovai neatsargiai šnekėjo apie karalių, apie nekenčiamuosius įsakus, apie inkviziciją ir apie tai, jog Raudonąjį Šunį reikia vyti lauk. Ulenšpygelis pamatė apsiskarmaliavusią senę. Ji, rodės, snaudė prie brangvyno stuopinės. Posmą numigusi, išsiėmė iš kišenės lėkštelę ir nukiūtino prie besibūriuojančių, ypač kaulydama iš tų, kurie neatsargiausiai kalbėjo.

Ir geruliai nešykštavo, kas davė floriną, kas denjė, kas patarą. Tikėdamasis išgauti iš mergaitės tai, ko nepasakė senė Sapermilementė, Ulenšpygelis vėl atėjo prie namo. Mergaitė nebešaukė, tik nusišypsojo jam ir akim mirktelėjo kažką saldaus pažadėdama.

Jam įpėdžiui beregint parsirado senė.

Įsiutęs Ulenšpygelis kaip elnias nuskuodė gatve šaukdamas: „*'T brandt! 't brandt!*" Gaisras! gaisras! iki kepėjo Jakobo Piterseno namų. Languose, vokiškai įstiklintuose, žioravo vakaro gaisai. Iš kamino vertėsi tiršti dūmai, kadangi sausom malkom daug anglių krosny prisikūreno. Ulenšpygelis bėgdamas vis šaukė: „*'T brandt, 't brandt*" ir rodė į Jakobo Piterseno namą. Susirinko žmonių. Matydami raudonus langus ir tirštus dūmus, jie irgi ėmė šaukti: „*'T brandt, 't brandt!*" Dega! dega! Notr Dam de la Šapelės bažnyčios budėtojas sutrimitavo, o bažnyčios sargas ėmė iš visų jėgų skalambyti varpu, pramintu *Wacharm*. Sulėkęs berniukų ir mergaičių spiečius dainavo, švilpė.

Kadangi trimitavimas, skambinimas nesiliovė, Sapermilementė iškako pro duris lauk.

Ulenšpygelis, akimis nulydėjęs nutolstančią senę, įėjo į jos namus.

— Tu čia!— tarė mergaitė.— Niekas ten nedega?

— Ten? Ne,— atsakė Ulenšpygelis.

— O ko taip gūdžiai skamba varpas?

— Pats nežino, ką daro.

— O sielvartingas trimito skardenimas, o bėganti žmonių minia?

— Kvailių pasauly netrūksta.

— Tai kas gi dega?

— Tavo akys, o mano liepsnojanti širdis.

Ir Ulenšpygelis įsisiurbė jai į lūpas.

— Suvalgysi mane.

— Mėgstu vyšnias.

Nors ji šypsojo, bet buvo susisielojusi. Staiga pravirko ir pasakė:

— Daugiau neateik čia. Tu gezas, popiežiaus priešas, nebeateik čia...

— Tavo motina?!

— Taip,— atsakė ji nuraudusi.— Žinai, kur ji dabar? Klausosi, ką šneka žmonės, subėgę į gaisrą. Žinai, kur tučtuojau eis? Pas Raudonąjį Šunį. Viską praneš, ką sužinojo, idant atvažiavęs kunigaikštis turėtų darbo. Bėk, Ulenšpygeli, bėk, aš gelbsčiu tave. Paskutinis bučkis — ir daugiau neateik čia. Dar vieną bučkį, tu gražus, aš verkiu, bet išeik.

— Geroji mergaite,— tarė Ulenšpygelis, spausdamas ją glėbyje.

— Ne visada buvau tokia,— atsakė ji.— Ir aš kaip jinai...

— Tas dainavimas, tos bežadės įsimylėjusių bernelių vilionės?..

— Taip. Motina to reikalavo. Tave aš gelbsčiu, nes pamilau išties. Kitus gelbėsiu prisiminus tave, mano mylimasis. Kai būsi toli, ar ilgėsies atgailaujančios mergaitės? Mielas, pabučiuok mane. Ji daugiau nesiuntinės žmonių į laužą už pinigus. Išeik! Ne, dar pabūk. Kokia švelni tavo ranka! Va bučiuoju ją: aš tavo vergė, tu mano ponas. Klausyk, eikš arčiau, tylėk. Šiąnakt kažkokie driskiai ir piktadariai, tarp jų vienas italas, po kits kito sugužėjo į mūsų namus. Motina suleido juos į šitą menę, o man liepė išeiti ir užsidarė. Nugirdau, kaip jie sakė: „Akmeninis kryžius, Borgerhauto vartai, procesija, Antverpenas, Dievo motinos katedra“, kaip juokės patyliukais ir skaičiavo florinus ant stalo... Bėk, aure jinai; bėk, mylimasis. Manęs blogu žodžiu tu neminėk; bėk...

Ulenšpygelis taip ir padarė. Tekinas atbėgo į *Senąjį Gaidį, In den Ouden Haen,* kur rado melancholijoj paskendusį Lamę, bekramsnojantį dešrą ir bemaukiantį septintą pintą leveniškio *peterman.*

Ir storpilvis norom nenorom gavo sykiu bėgti.

9

Taip risčiomis bebėgdamas su pūškuojančiu Lame iš paskos, Ulenšpygelis rado Eikenstrato gatvėj piktą paskvilį prieš Brederodę. Juo nešinas, nuvyko tiesiai pas jį.

— Šviespatie,— tarė jis,— aš tas doras flamandas ir tas karaliaus šnipas, kuriam taip gerai nusukai ausį, o po to pavaišinai tokiu puikiu glintveinu. Štai mielas pamfletukas, kuriame tamsta, be kita ko, dar kaltinamas ir tuo, kad save tituluoji Olandijos grafu — visai kaip karalius. Ką tik išspausdintas Jano Apkalbovo spaustuvėje, įsikūrusioj Garbės Padaužų aklagatvy prie Nevidonų krantinės.

Nusišypsojęs Brederodė tarė:

— Jei nenurodysi tikrosios raštininko pavardės, liepsiu tave plakti porą valandų.

— Šviespatie, liepk mane plakti porą metų, jei nori, bet vis tiek neišgausi iš mano kupros to, ko mano burna nežino,— atšovė Ulenšpygelis.

Ir iškako, žinoma, gavęs floriną už savo pastangas.

10

Nuo birželio, rožių mėnesio, prasidėjo pamokslai Flandrijos šaly.

Ir ankstyvąją krikščionių Bažnyčią[81] atstovaujantys apaštalai pamokslavo visur kur, laukuose ir soduose, ant kalvų, kur nuo potvynių suvaromi gyvuliai, taipogi upėse iš valčių.

Sausumoje jie įsitvirtindavo lyg karo stovykloj, aplink vežimais apsistatę. Upėse bei prieplaukose juos supdavo valtys, prisėdusios ginkluotų vyrų.

O stovyklose nuo netikėtų priešo antpuolių juos saugodavo muškietininkai ir arkebuzininkai.

Ir taip laisvės žodis pasiekė tėvų žemę iš visų pusių.

11

Briugėje, pasistatę vežimą gretimam kieme, Ulenšpygelis su Lame įėjo į Išganytojo bažnyčią, o ne į taverną, kadangi jokio linksmo monetų skimbčiojimo jų mašnose nebesigirdėjo.

Tą dieną tiesos sakykloje siautėte siautėjo tėvas Kornelijus Adriansenas, nevalyvas, įžūlus, rūstingas ir rėksnys minoritų pamokslininkas.

Jaunos ir gražios dievamylės buvo apspitusios sakyklą.

Tėvas Kornelijus kalbėjo apie Kristaus kančias. Pacitavęs tas Evangelijos eilutes, kur žydai, pamatę Jėzų, šaukė Pontijui Pilotui: „Ant kryžiaus jį, ant kryžiaus! Mes turime Įstatymą, ir pagal Įstatymą jis turi mirti!“, tėvas Kornelijus sušuko:

— Girdėjot, gerieji žmonės: jeigu Viešpats mūsų Jėzus Kristus kentėjo ir numirė baisia ir gėdinga mirtim, tai vien dėl to, kad visais laikais galiojo įstatymai, baudžiantys eretikus. Vadinas, jis buvo pelnytai nuteistas už įstatymų pažeidimą. O jie dabar nori per nieką laikyti ediktus ir įsakus. Ak Jėzau! Kokią negandą teikeisi užleisti ant šitos šalies! Gerbiamoji Dievo motina, jeigu velionis imperatorius Karolis būtų dar gyvas ir galėtų matyti papiktinimą, atėjusį per bajorus konfederatus, kurie išdrįso įteikti vietininkei prašymą, nukreiptą prieš inkviziciją ir įsakus, parengtus tokiu geru tikslu, taip rimtai apgalvotus ir išleistus po tokių ilgų ir apdairių svarstymų tam, kad būtų sunaikintos visos sektos ir erezijos! O jie norėtų juos, reikalingesnius už duoną ir sūrį, nieku paversti! Į kokią šlykščią bedugnę, dvokiančią

ir užkrėstą, stengiasi mus dabar įstumti? Liuteris, tas nešvankėlis Liuteris, tas pasiutęs jautis, triumfuoja Saksonijoje, Braunšveige, Liūneburge, Meklemburge; Brencijus[82], devyndrekis Brencijus, Vokietijoje maitinęsis gilėmis, kurių kiaulės neėdė, triumfuoja Vitenberge; lunatikas Servetas[83], kurio makaulėj sukasi visokios keistenybės, tas Servetas trinitorius sau karaliauja Pomeranijoj, Danijoj bei Švedijoj ir ten drįsta kernoti šventąją Trejybę, šlovingą ir visagalę. Taip. Bet man sakė, esą jį gyvą sudegino Kalvinas[84], kuris tiktai tam pasirodė tinkamas, taip, smirdžius Kalvinas, trenkiantis gyžalu; taip, tasai plokščiagalvis — tikra ūdros kramė, ne veidas, o sūris, dantys — mintuvai. Taip, vilkas vilką ryja; taip, tasai jautis Liuteris, pasiutėlis jautis, nuteikė Vokietijos kunigaikščius prieš anabaptistą Miuncerį[85], kuris, sako, buvęs gerulis ir gyvenęs pagal Evangeliją. Ir po visą Vokietiją sklinda šito jaučio riaumojimas. Taip!

Taip! O ką gi matom Flandrijoj, Gelderlande, Fryzijoj, Zelandijoj? Adamitai plikum pliki laksto gatvėmis; taip, gerieji žmonės, plikum pliki, nesisarmatydami rodo praeiviams savo sukembusias mėsas. Sakot, vienas toks teatsirado; tebūnie taip, bet vienas atstoja šimtą, o šimtas — vieną. Sakot, buvo sudegintas, gyvas sudegintas kalvinų ir liuteronų prašymu? Aš gi jums sakau: vilkas vilką ryja!

Taip! O ką gi matom Flandrijoj, Gelderlande, Fryzijoj, Olandijoj, Zelandijoj? Laisvamaniai moko, kad bet kokia priklausomybė prieštarauja Dievo žodžiui. Meluoja jie, susmirdėliai eretikai; reikia klausyti mūsų šventos motinos Romos Bažnyčios. Ir ten, tame nelabame Antverpene, tame viso pasaulio eretikų šunaujos sambėgy, jie drįso skelbti, kad esą ostijas mes liepiam kepti su šuns taukais. Kitas gezas, antai gatvės kampe ant to naktipuodžio betupįs, sako, kad nėra Dievo, nei amžinojo gyvenimo, nei prisikėlimo iš numirusių, nei amžinų kančių pragare. „Galima,— sako kitas verksmingu balsu,— krikštyti be druskos, be taukų, be seilių, be egzorcizmo ir be žvakės". „Skaistyklos nėra",— sako kitas. Nėra skaistyklos, gerieji žmonės! Oi, verčiau nusidėtumėt su savo motinomis, seserimis ir dukromis, negu abejotumėt skaistyklos buvimu.

Taip, ir jie pučiasi prieš inkvizitorių, prieš tą šventą vyrą. Į Belemą — čia netoliese — atvyko iki keturių tūkstančių kalvinų su ginkluota apsauga, su vėliavom ir būgnais. Taip. Užuodžiat jų virtuvės smarsą? Jie užėmė šventos Katlinos bažnyčią tam, idant savo bambiziškais pamokslais ją sunešlovintų, išniekintų, dekonsakruotų.

Kas per bedieviška ir piktinanti tolerancija! Kad jus kur šimts

velnių raugintų, ištižėliai katalikai! Kodėl ir jūs nesitveriat ginklų? Juk turit kaip ir tie nelabi kalvinai šarvų, iečių, alebardų, kardų, dviašmenių kalavijų, arbaletų, peilių, lazdų, ragotinių. Juk yra mieste falkonetų ir kulevrinų[86].

Sakot, jie taikūs žmonės, nori laisvai ir netrukdomai klausytis Dievo žodžio? Man vis tiek. Lauk iš Briugės! Vykit, galabykit visus tuos kalvinus! Už pakarpos ir — pro duris iš bažnyčios! Ką? Jūs dar čia? Fui! Ė jūs, vištos, iš baimės tirtančios ant savo mėšlyno! Matau: nebetoli akimirka, kai tie nelabi kalvinai ims būgnyti į jūsų žmonų bei dukterų pilvus, o jūs, lepšiai, liurbiai, ne vyrai, leisite jiems tai daryti. Neikit, neikit, dėl Dievo meilės... dar kelnes prišlapinsit kovoj. Fui, briugiečiai! fui, katalikai! Kas iš jūsų katalikybės, o bailūnai kiškiai! Negarbė jums, antys ir gaigalai, žąsys ir kurkės!

Geri diegai, ar ne, tie bambizai, kad pulkais einat pasiklausyti, kaip jie meluoja akis išvertę; kad mergiščios naktimis eina į jų pamokslus, taip, taip, idant po devynių mėnesių miestas būtų pilnas geziukų ir geziukių? Ten, šventoriuj, jų buvo ketvertas, apaštalavo ketvertas piktinančių nevidonų. Pirmas, išblyškęs, perkaręs, šlykštus triznius, buvo užsimaukšlinęs skrybelpalaikę,— nė ausų nesimatė. Kas iš jūsų yra regėjęs bambizo ausis? Bemarškinis, plikos rankos kyšojo iš striukės. Aš gerai mačiau, nors jis ir siaustėsi palaikiu apsiaustėliu. Taipogi gerai mačiau pro jo pūstas juodos drobės puskelnes, kiaurines nelyginant Antverpeno Dievo motinos katedros smailė, jo maskatuojančius kabolus ir gamtos duotą kankalą. Antras nevidonas apaštalavo striuke apsivilkęs, basas. Jo ausų niekas neregėjo. Bepamokslaudamas turbūt užsikirto, nes berniukai ir mergaitės pagavo šaukt: „Tiu tiu! Pamokos neišmoko“. Trečias tų piktinančių nevidonų buvo užsimaukšlinęs prastą skrybelpalaikę su plunksnike. Jo ausų irgi nesimatė. Ketvirtas nevidonas, Hermanas, buvo gerėliau apsidaręs, tik, sako, jo vienas petys dusyk budelio įdagotas, taip, taip.

Visi jie po skrybėlėm nešioja šilkines šlikes, dengiančias ausis. Ar kada nors esat regėję bambizo ausis? Kas iš tų nevidonų drįso parodyt savo ausis? Ausis! O, taip, parodyt savo ausis. Kaipgi parodysi, jeigu jos nupjautos. Taip, ausis jiems budelis nupjovė.

Ir vis dėlto aplink tuos piktinančius nevidonus, aplink tuos vagis, aplink tuos kurpių lopikus, pasprukusius nuo kaltinamųjų suolo, aplink tuos subindriskius bambizus susirinkusi minia šaukė: „Tegyvuoja gezas!“, tarytum visi būtų pasiutę, nusigėrę ar išprotėję.

Ak, kadangi čia valia bliauti: „Tegyvuoja gezas! Tegyvuoja gezas!“,

tai mums, vargšams Romos katalikams, belieka palikti Nyderlandus. Ak Jėzau, kokios gi prakeiksmo girnos užgriuvo tuos sugundytus paikus žmones! Visur kur turtuoliai ir vargšai, bajorai ir prasčiokai, jaunimas ir senimas, vyrai ir moterys, išvien šaukt nepaliauja: „Tegyvuoja gezas!“

Ir kas gi visi tie ponuliai, visi tie plikbajoriai, atsidangenę pas mus iš Vokietijos? Visą savo naudą jie prapuldė per mergas, per brelaną*, per blūdą, per pisynes, besitrankydami, belėbaudami, besidarkydami, per tuos bjaurybes lošiamuosius kauliukus bei apdarų prašmatnybę. Jie nebeturi nė surūdijusios vinies pasikasyti, kur niežti. Dabar jiem parūpo bažnyčių ir vienuolynų turtai.

Ir tame savo pokylyje, kurį surengė tas nevidonas Keilemburgas su kitu nevidonu Brederode, jie gėrė iš medinių dubenėlių, norėdami tuo pareikšti savo panieką mesirui Berlemonui ir poniai vietininkei. Taip. Ir jie šaukė: „Tegyvuoja gezas!“ Ak gerasis Dieve, tavim dėtas, jei taip galima pasakyti, aš būčiau pavertęs jų gėrimą, nesvarbu alų ar vyną, šlykščiom, bjauriom paplavom, taip, šlykščiu, atgrasiu, nosį laužiančiu šarmu, kuriame buvo išsiskalbę savo devyndrekiu prasmirdusius marškinius bei paklodes.

Taip, bliaukit jūs, asilo galvos, bliaukit: „Tegyvuoja gezas!“ Taip! Aš pranašas. Ir visi prakeiksmai, bėdos, drugys, maras, gaisrai, sunaikinimas, nuniokojimas, šankeriai, prakaitinės ir juodligės kris ant Nyderlandų. Taip! Ir šitaip Dievas jus ištiks už jūsų šlykštų bliovimą: „Tegyvuoja gezas!“ Ir neliks akmens ant akmens iš jūsų namų ir nė kaulelio iš jūsų nelabų kojų, laksčiusių į jūsų tą įsipamokslavusią kalvinyčią. Tebūnie taip, tebūnie, tebūnie, tebūnie, tebūnie, tebūnie! Amen!

— Eime, mano sūnau,— tarė Ulenšpygelis Lamei.

— Tuoj,— atsakė tas.

Ir jis pasidairinėjo, bet savo žmonos nerado tarp jaunų, gražių dievamylių, susirinkusių į pamokslą.

12

Ulenšpygelis ir Lamė atvyko į vietelę, vadinamą *Minne-Water*, Meilės Vandeniu; tačiau garsūs mokslinčiai bei gudragalviai *Wys-*

* Brelanas (pranc. *brelan*) — senovinis kortų lošimas.

neusen tvirtina, jog tai *Minre-Water*, Minoritų Vanduo. Atsisėdę ant kranto, žiūrėjo į vaikštinėtojus po žemu tankialapių medžių skliautu; vyrai ir moterys, vaikinai ir mergaitės su gėlių vainikais, susikabinę, susiglaudę, meiliai žvelgė vienas kitam į akis, tarytum nieko daugiau, be jų, nebūtų pasauly.

Žiūrėdamas į juos, Ulenšpygelis galvojo apie Nelę. Melancholiškų prisiminimų apniktas, pasiūlė Lamei:

— Einam išgert.

Bet Lamė, irgi užsižiūrėjęs į įsimylėjėlių poreles, neišgirdo.

— Taip kadaise ir mudu, mano žmona ir aš, mylavomės tokių pat kaip dabar mudu pagrioviais tysančių vienužių panosėj.

— Eikš išgert,— tarė Ulenšpygelis,— surasim Septynetą bokalo dugne.

— Girto šneka,— atsiliepė Lamė.— Juk žinai, kad Septynetas — tai milžinai, kurie stati netilptų po Išganytojo bažnyčios didžiuoju skliautu.

Ulenšpygelis, su liūdesiu galvodamas apie Nelę ir apie tai, kad kokiame nors viešbutuke tikriausiai rasis ir gera nakvynė su gera vakariene, ir patraukli šeimininkė, vėl tarė:

— Einam išgert!

Bet Lamė jo neklausė ir kalbėjo žvelgdamas į Dievo motinos bažnyčios bokštą:

— Šventoji Marija, moterystės patrone, duok man dar sykį išvysti baltą jos krūtinę, tą saldžią pagalvę.

— Eikš išgert,— kvietė Ulenšpygelis,— tu ją rasi kurioj nors tavernoj besiūlančią tą pagalvę girtuokliams.

— Kaip tu drįsti taip blogai apie ją galvot?

— Einam išgert,— kvietė Ulenšpygelis,— ko gero, ji kur nors laiko smuklę.

— Troškulio kalba,— tarė Lamė.

Ulenšpygelis varė toliau:

— Gal ji laiko atidėjusi vargšams keleiviams puikios jautienos, ištroškintos su prieskoniais, kurių kvapas ore tvyro, ne per riebios, minkštos, sultingos it rožių lapeliai; nelyginant Užgavėnių žuvis plauko mėselė tarp gvazdikėlių, muškato, gaidžių skiauterių, saldmėsių bei kitų dangiškų gardumynų.

— Pikčiurna, tikriausiai trokšti mano mirties! — tarė Lamė.— Ar nežinai, kad mudu jau dvi dienos gyvi sužiedėjusia duona ir bizalu?

— Bado kalba,— atsakė Ulenšpygelis.— Verkšleni, nes apetitas

sukilo. Eikš užvalgyt ir išgert. Turiu čia su savim stambų pusflorinį, baliui užteks.

Lamė juokėsi. Nuėję prie savo vežimo, susėdo ir leidosi per miestą ieškodami geriausios smuklės. Bet kur tik žvelgė — vis surūgę *baes*, nė kiek atjautos neturinčios *baesinnes*, tad niekur nestojo iš įsitikinimo, jog susuktanosis — nekokia iškaba svetingai virtuvei.

Šeštadienio turgavietėn atvažiavę, įėjo į *Blauwe Lanteern, Mėlynąjį Žibintą*. Čia *baes* buvo panašesnis.

Jie pastatė vežimą pašiūrėje, o asilą liepė nuvest į kūtę ir užmaut abrakinę, kad nenuobodžiautų. Užsisakė vakarienę, prisikirto iki soties, gerai išsimiegojo, o atsikėlę vėl sėdo už stalo. Lamei širdis sprogo iš džiaugsmo.

— Dangišką muziką aš girdžiu savo pilve,— kalbėjo jis.

Kai atėjo laikas mokėti, *baes* priėjo prie Lamės ir tarė:

— Iš jūsų dešimt patarų.

— Pinigai pas jį,— atsakė Lamė, rodydamas į Ulenšpygelį.

— Aš neturiu.

— O tavo pusflorinis? — paklausė Lamė.

— Aš jo neturėjau,— atsakė tas.

— Kalbėkit, ką norit, o aš atimu iš judviejų striukes ir marškinius,— pasakė *baes*.

Staiga Lamė, vyno įnarsintas, kad suriks:

— O jeigu aš noriu pavalgyt ir išgert, taip, pavalgyt ir išgert, taip, išgert už dvidešimt septynis florinus ir daugiau,— aš taip ir padarysiu. Manai, kad šitame storame pūze nei supuvusio skatikpalaikio nebeliko? Garbė Dievui! Iki šiol jis vien startomis maitinosi. Niekada tu tokio nenešiosi po savo taukuotos šikšnos diržu. Nes tu kaip visi pikčiurnos augini sprandinį lajų, riečiantį striukės apykaklę, o ne skanius lašinius sprindininkus ant pilvo kaip aš!

Įtūžis pagavo *baes*. Jis buvo apsigimęs mikčium, o norėjo greit atsikirsti, tad kuo labiau skubėjo, tuo smarkiau čiaudėjo nelyginant šuo, iš vandens išlipęs. Ulenšpygelis laidė jam į nosį duonos gumuliukus. O Lamė, vis labiau įsidegdamas, varė:

— Taip, aš turiu kuo užmokėt ir už tavo tris sprogenas vištas, ir už tavo keturis suskius gaidžiokus, ir už tą kvailą daiktą povą, kuris valkioja apskretusią uodegą po tavo paukštidę. O jeigu tavo oda nebūtų tiek suragėjusi kaip seno kakarikono, jeigu tavo šonkauliai nebūtų sudūlėję tavo krūtinėj, man dar užtektų pinigų sušveist ir tave patį, ir tavo apsisnarglėjusį berną, ir tavo vienaakę tarnaitę, ir

tavo virėją, kuris, niežų apipultas, pasikasyt negalėtų — rankos per trumpos. Matot,— varė jis,— matot, kas jis per paukštis? Dėl pusflorinio nori atimt iš mūsų striukes bei marškinius. Sakyk, kiek vertos visos tavo drapanos, akiplėša tu skarmaluotas,— duosiu tau už jas tris liarus.

O *baes*, kuo daugiau pyko, tuo smarkiau šniokštė.

O Ulenšpygelis svaidė duonos gumuliukus jam į fizionomiją.

Lamė riaumojo kaip liūtas:

— Kiek, dvasna, tavo manymu, vertas puikus dailiasnukis, ilgaausis, plačiakrūtinis, stiprakojis asilas? Mažiausiai aštuoniolika florinų, ar ne, apgailėtinas *baes*? Kiek senų vinių turi savo skryniose užsimokėt už tokį puikų gyvulį?

Baes šniokštė vis smarkiau, bet nedrįso nė krustelėti.

Lamė varė:

— Kiek, tavo manymu, vertas uosinis vežimas, raudonai dažytas, su kortreikinio kilto viršum nuo saulės ir lietaus? Dvidešimt keturis florinus mažiausiai, a? O prie dvidešimt keturių pridėjus aštuoniolika, kiek bus florinų? Atsakyk, šykštuoli bukagalvi. Nūnai turgadienis, į tavo skurdų viešbutuką privažiavę kaimiečių, aš jiems imu ir parduodu.

Kaip sakė, taip padarė, nes visi pažinojo Lamę. Už savo asilą ir vežimą išties jis gavo keturiasdešimt keturis florinus dešimt patarų.

— Užuodi, kad balium kvepia? — tarė tada Lamė, žvangindamas *baes* panosėj auksą.

— Taip,— atsakė šeimininkas ir visai tyliai pridūrė: — kai sumanysi parduot savo kailį, nupirksiu už liarą ir pasidarysiu iš jo amuletą, saugantį nuo išlaidumo.

Tuo tarpu viena meilutė kūmužė, besisukinėjanti tamsiame kieme, dažnai prieidavo prie lango pasižiūrėti į Lamę ir atšokdavo kiekvieną syk, kai jis galėdavo pamatyti jos dailią burnelę.

Vakare laiptuose, kai įkaušęs kopė knapsėdamas be žiburio, Lamė staiga pajuto, kad jam ant kaklo pakibo moteris, karštai išbučiavo žandus, lūpas, net nosį, meilės ašarom suvilgiusi, ir dingo.

Nuo gėrimo apslopęs Lamė atsigulė ir užmigo, o kitą dieną iškako su Ulenšpygeliu į Gentą.

13

Čia jis ieškojo savo žmonos po visus *kaberdoesjen, musicos* bei tavernas. Vakare susitikdavo su Ulenšpygeliu *In den Zingende Zwaen, Giedančioj Gulbėj.* Ulenšpygelis visur, kur įmanydamas, sėjo nerimą ir kurstė žmones prieš tėvų žemės budelius.

Sykį atsidūręs Penktadienio turgavietėj netoli *Dulle-Griet,* Ulenšpygelis parpuolė kniūpsčias ant žemės.

— Ką tu čia darai? — pasiteiravo priėjęs anglininkas.

— Mirkau nosį, noriu sužinot, iš kur vėjas pučia,— atsakė Ulenšpygelis.

Priėjo stalius:

— Grindinį palaikei čiužiniu?

— Kai kas netrukus jį palaikys antklode,— atsakė Ulenšpygelis.

Sustojo vienuolis.

— Ką tas veršis čia daro?

— Kniūpsčias maldauja tamstos palaiminimo, tėve,— atsakė Ulenšpygelis.

Vienuolis palaimino jį ir nukako toliau.

Tada Ulenšpygelis pridėjo ausį prie žemės.

Priėjo kaimietis.

— Girdi ką nors iš po žemių? — paklausė jis.

— Taip,— atsakė Ulenšpygelis.— Klausaus, kaip auga žabynai vargšams eretikams deginti.

— O daugiau ar nieko negirdi? — paklausė bendruomenės sargybinis.

— Girdžiu ispanų kariuomenę artinantis. Jeigu turi kokių nors saugotinų daiktų, užkask į žemę, nes netrukus miestuose nuo vagių nebebus gyvenimo.

— Jis kvailys,— tarė bendruomenės sargybinis.

— Jis kvailys,— pakartojo miestiečiai.

14

Tuo tarpu Lamė, įsigalvojęs apie saldųjį sapną *Blauwe Lanteern* viešbutuko laiptuose, nė valgyt nebevalgė. Jo širdis veržėsi Briugės pusėn, bet Ulenšpygelis per nevalią jį nusitempė į Antverpeną, kur Lamė tęsė sielvartingus ieškojimus.

Ulenšpygelis kur buvęs kur nebuvęs vis sukinėdavosi po tavernas tarp dorų flamandų reformatų, netgi tarp katalikų, laisvės mylėtojų, ir porindavo, kam reikalingi įsakai:

— Inkvizicija įvedama ta dingstim, kad mus apvalytų nuo erezijos, bet šitas rabarbaras pravalys tiktai mūsų šikšnines. Kai prirašyti vaistai mums nepatinka, mes supykstam, sukylam ir stveriamės ginklų. Karalius tai iš anksto žino. Matydamas, kad rabarbaro nenorim, jis paleis į darbą švirkštus, tai yra patrankas, didžiąsias ir mažąsias, serpentinas[87], falkonetus bei plačiagerkles mortyras. Karališka klizma! Po tokio Flandrijos praplovimo nebeliks nė vieno pasiturinčio flamando. Laimingas mūsų kraštas, turėdamas tokį karališką gydytoją.

Bet miestiečiai krizendavo.

Ulenšpygelis porindavo jiems:

— Nūnai juokitės, bet tą dieną, kai kas nors ims ir suduš Dievo motinos katedroj, bėkit arba stverkitės ginklų.

15

Rugpjūčio penkioliktąją, per Švenčiausiosios mergelės dangun ėmimo šventę, kai laiminamos žolės ir šaknys, kai vištos, pilnus gurklius grūdų prilesusios, esti kurčios meilingiems gaidžio šaukimams, įvyko pogromas — kažkoks italas, kardinolo Granvelos pakalikas, sudaužė didelį akmeninį kryžių, stovėjusį prie vienų miesto vartų,— o jam pasibaigus, iš Dievo motinos katedros išjudo Marijos procesija su žaliai, geltonai, raudonai apsidariusiais juokdariais priekinėse eilėse.

Bet kely kažkokie nepažįstami žmonės koneveikė Marijos statulą, ir todėl ją teko skubiai įnešti atgal į presbiteriją ir uždaryti groteles.

Ulenšpygelis ir Lamė įėjo į katedrą. Priešais presbiteriją pulkavo tokie driskiai, skarmaliai vaikezai ir vienas kitas vyras, nei Ulenšpygeliui, nei Lamei nepažįstamas. Jie vaipėsi, susirodinėjo rankomis bei akimis. Trypdami kojomis, pliaukšėdami liežuviais, kėlė baisų triukšmą. Antverpene niekas jų nematė nei prieš tai, nei po to. Vienas, iš veido tikras spragintas svogūnas, teiravosi, ar Mikė, atseit Dievo motina, neišsigandusi, kad ją skubiai sugrąžinę į bažnyčią.

— Tik jau ne tavęs, apkerpėjęs nepraustaburni, jinai išsigando,— atšovė Ulenšpygelis.

Tasai vaikezas buvo bepuoląs muštis, bet Ulenšpygelis čiupo jį už pakarpos.

— Tik paliesk mane — tuoj dantis tau suskaitysiu! — pagrasino jam.

Paskui atsisuko į saujelę antverpeniečių.

— *Signorkes* ir *pagaders*,— tarė jiems, rodydamas į driskius vaikezus,— saugokitės jų! Jie apsišaukėliai flamandai, papirkti išdavikai, kuriems pavesta įtraukt mus į bėdą, skurdą, pražūtį.

Paskui kreipėsi į tuos įtartinuosius:

— Ei jūs, asilo galvos, paskutiniai skurdenos, iš kurgi nūnai jūsų mašnose pin:gai skamba? Bene būsit savo kailius į priekį pardavę būgnams?

— Žiū, atsirado moralistas! — atsiliepė įtartinieji.

Ir kad suklego apie Dievo motiną:

— Graži Mikės suknia! Graži Mikės karūna! Atiduosiu jas savajai pludungei.

Jie susisuko eit lauk, bet tuo metu vienas įlipo į sakyklą niekų papliaukšt, ir anie sugrįžo šaukdami:

— Nulipk, Mike, nulipk pati, kol mes neatėjom tavęs paimt. Padaryk stebuklą, parodyk, kad tu, vis ant kukurių nešiojama, moki ir vaikščioti, Mike tingine!

Veltui šaukė Ulenšpygelis:

— Siaubūnai, baikit savo šlykščias kalbas! Bet koks plėšimas yra nusikaltimas!

Tie visai neklausė, o kai kurie netgi siundė kits kitą daužyti presbiteriją ir jėga nulaipinti Mikę.

Tai girdėdama, viena senė, pardavinėjanti bažnyčioje žvakes, šiūptelėjo jiems į akis pelenus iš savo šildyklės; tie supuolę apkūlė ją, parvertė ant žemės. Ir pakilo tada šurmulys.

Į bažnyčią atvyko markgrafas su savo sargybiniais. Pamatęs tokį sambūrį, paragino išsiskirstyt, bet taip neryžtingai, jog keletas teiškako, o kiti pareiškė:

— Palauksim, kol kanauninkas užgiedos mišparines giesmes Mikės garbei.

— Mišparų nebus,— pasakė markgrafas.

— Pagiedosim patys,— atsakė įtartinieji apdriskėliai.

Pasakyta — padaryta. Šoninėse navose ir arčiau priebažnyčio pragydo balsai. Kai kurie, lošdami *krieke-steenen*, vyšnių kauliukais, porino:

— Mike, rojuj tu niekada neloši, užtat nuobodžiauji. Eikš palošt su mumis.

Ir, visąlaik koneveikdami statulą, rėkė, aliojo, švilpė.

Markgrafas, neva išsigandęs, pasišalino. Jo paliepimu bažnyčioje buvo paliktos tik vienerios durys atviros, kitos uždarytos.

Miniai nesikišant, įtartinasis skarmalynas vis labiau įžūlėjo, vis smarkiau rėkavo. Ir bažnyčios skliautai aidėjo lyg šimtas patrankų griaustų.

Tada vienas, iš snukio tikras sprагintas svogūnas,— matyt, jų galva,— įlipo į sakyklą, mostelėjo jiems ranka ir pradėjo savo žosmę:

— Vardan Dievo, Tėvo, ir Sūnaus, ir Šventosios Dvasios! Trys yra vienas, ir vienas yra trys. Tegelbstie mus Dievas nuo aritmetikos rojuj. Šiandien, pjūties mėnesio[88] devynioliktą dieną, Mikė, apsitaisiusi iškilminiais drabužiais, išėjo parodyt savo medinio veido antverpeniškiams *signorkes* ir *pagaders*. Bet atsitiko, kad procesijoj Mikė susidūrė su velniu Šėtonu, ir Šėtonas ėmė šaipytis iš jos tarydamas: „Kas per tavo didybė, Mike! Ištaisyta, išpustyta kaip kokia karalienė, nešama aplink bažnyčią keturių *signorkes*, tu nė pažvelgt nebenori į vargšą *pagader* Šėtoną, pėsčiom einantį". O Mikė jam: „Šalin, Šėtone, arba dar stipriau imsiu traiškyt tau galvą, gyvate šlykščioji!" „Mike,— atsakė Šėtonas,— apie ją triūsinėji šit pusantro tūkstančio metų, bet Viešpaties, tavo valdovo, Dvasia išlaisvino mane. Esmi stipresnis už tave, ir tu daugiau nemyniosi mano galvos, nūnai aš tave pašankinsiu". Šėtonas čiupo didelį, smagų rimbą ir ėmė plakt Mikę, o ta nedrįso rėkt, kad neišsiduotų, jog pabūgo, ir pasileido greita risčia, niukindama *signorkes* nešikus irgi bėgti, idant tie nenudrėbtų jos su auksine karūna ir visom brangenybėm vargšams žmoneliams ant galvų. Ir dabar Mikė lindi savo nišoj tyliai, nejudėdama, įsmeigusi akis į Šėtoną, kuris tupi pačiame kolonos viršuje po mažuoju kupolu su rimbu rankoj ir šaipos tarydamas: „Tu man atmokėsi už kraują ir ašaras, pralietas tavo vardu! Mike, kaip tavo mergystė? Laikas išsikraustyt. Žmonės paims tave ir suskaldys, pikta figūra iš medžio, atkeršydami už visas figūras iš kūno ir kraujo, kurios tavo vardu buvo sudegintos, pakartos ar negailestingai gyvos žemėsna pakastos". Taip kalbėjo Šėtonas — ir gerai kalbėjo. Teks tau lipt iš nišos, Mike kruvinoji, Mike žiaurioji. Tu buvai ne tokia kaip tavo sūnus Kristus.

Ir visa įtartinųjų šutvė aliodama, šaukdama burnojo:

— Mike! Mike! Laikas išsikraustyt! Ar tik nesišlapini iš baimės

toj savo nišoj? Na, op! Brabantą — gerajam kunigaikščiui! Mest lauk medinius šventuosius! Kas maudysis Šeldėj? Medis geriau plaukia nei žuvys!

Žmonės jų klausės tylėdami.

Bet Ulenšpygelis, įlipęs į sakyklą, nuleido laiptais kalbėtoją.

— Pasiutpročiai, pasiutkvailiai ir pasiutnakvišiai, toliau savo snarglinos nosies galo nežinantys,— kreipėsi jis į žmones,— argi nesuprantat, kad visa tai išdavikų darbas? Jie nori jums primest šventvagystes ir plėšimus, kad galėtų jus apšaukt maištininkais, ištuštint jūsų skrynias, atkapot jums kojas rankas ir gyvus sudegint! O visa jūsų nauda — karaliui. *Signorkes* ir *pagaders*, neklausykit tų kurstytojų: palikit Dievo motiną jos nišoje, laikykitės tvirtai, darbuokitės linksmai, leiskit, ką turit užpelnę. Juodojo pražūties demono akys nukreiptos į jus; bažnyčių plėšimas bei niokojimas bus gera dingstis iškviesti priešo kariuomenę jūsų malšinti ir uždėti vietininku Albą, idant patirtumėt diktatūrą, inkviziciją, konfiskaciją ir mirtį! O visa jūsų nauda — karaliui!

— Aiman, *signorkes* ir *pagaders*, neplėškit, ir taip jau karalius pyksta,— porino Lamė.— Išsiuvinėtojos duktė sakė tai mano draugui Ulenšpygeliui. Neplėškit, ponai!

Bet žmonės jų negirdėjo.

Įtartinieji šaukė:

— Plėšk, mesk lauk! Brabantą — gerajam kunigaikščiui! Į vandenį medinius šventuosius! Jie plaukia geriau nei žuvys!

Veltui Ulenšpygelis iš sakyklos šaukė:

— *Signorkes* ir *pagaders*! Neleiskit plėšti! Neužtraukit pražūties miestui!

Jis buvo iš ten vilkte išvilktas apdraskytu veidu, perplėštom puskelnėm ir striuke tik po ilgų mėginimų atspardyt, nukumščiuot užpuolikus. Visas kruvinas jis nesiliovė šaukęs:

— Neleiskit plėšti!

Bet veltui.

Įtartinieji ir visas miesto skarmalynas puolė prie presbiterijos grotelių ir jas sulaužė šaukdami:

— Tegyvuoja gezas!

Prasidėjo daužymas, plėšimas, naikinimas. Iki vidurnakčio toji didžiulė katedra su septyniasdešimčia altorių, įvairiausiais gražiais paveikslais bei brangenybėmis liko kaip dykas riešutas. Altoriai sulaužyti, statulos nuverstos, visos spynos atmuštos.

Paskui tie patys įtartinieji patraukė siaubti visų kitų miesto bažnyčių bei koplyčių: Minoritų, Pranciškonų, švento Petro, švento Andriejaus, švento Mykolo, švento Petro Ąsočiaus, Burgo, Faukenų, Baltųjų Seserų, Pilkųjų Seserų, Tretininkų, Dominikonų. Žvakėm ir deglais nešini, jie davėsi po miestą.

Tarpusavy jie nei vaidijosi, nei ginčijosi; nė vienas nebuvo sužeistas per tą grandiozinį akmeninių, medinių bei kitokių šventųjų daužymą, laužymą.

Statulų, altorių grobimo tikslu jie prisistatė į Hagą, bet nei ten, nei kitur pagalbos iš reformatų nesulaukė.

Hagoje magistratas paklausė juos, kur pavedimas.

— Jis čia,— atsakė vienas jų, patapšnodamas sau per širdį.

— Pavedimas! Ar girdit, *signorkes* ir *pagaders*? — širdo Ulenšpygelis, apie tai sužinojęs.— Vadinas, yra kas juos išsikviečia darbuotis kaip šventvagius. Tarkim, ateina į mano pirkelę koks nors nevidonas plėšikas, o aš kaip tas Hagos magistratas nusiimu kepurę ir kreipiuos į jį: „Simpatingasis nevidone, malonusis nenaudėli, garbusis balamūte, parodyk man tamsta savo pavedimą". O tas man atsako, kad jis jo širdy, pasigobėjusioj mano labo. Ir aš įteikiu jam visus raktus. Ieškokit, ieškokit, kam pravartu tas plėšimas. Netikėkit Raudonuoju Šunim! Nusikaltimas įvykdytas, ir kaltininkai bus nubausti. Netikėkit Raudonuoju Šunim. Didelis akmeninis kryžius nugriautas. Netikėkit Raudonuoju Šunim.

Mecheleno Karališkajai tarybai per savo pirmininką Viglijų įsakius nedaryti jokių kliūčių paveikslų daužymui, Ulenšpygelis tarė:

— Aiman! Atėjo pjūtis ispanų pjovėjams. Kunigaikštis! Kunigaikštis traukia mūsų link. Flamandai, kyla jūra, keršto jūra. Vargšės moterys ir mergaitės, bėkit nuo duobės! Vargšai vyrai, bėkit nuo kartuvių, nuo ugnies, nuo kalavijo! Pilypas ketina užbaigti kruvinąjį Karolio darbą. Tėvas sėjo mirtį ir tremtį; sūnus prisiekė geriau viešpataut kapams negu eretikų tautai. Bėkit, aure budelis ir duobkasiai.

Žmonės klausėsi Ulenšpygelio, ir daugybė šeimų paliko miestus, ir visus kelius užtvenkė tremtį pasirinkusiųjų vežimai su manta.

O Ulenšpygelis vaikščiojo iš vienos vietos į kitą su sielvartinguoju Lame, beieškančiu savo numylėtosios.

O Damėj šalia pusprotės Katlinos liejo ašaras Nelė.

16

Atsitiko, kad miežio, arba spalio, mėnesį, būdamas Gente, Ulenšpygelis pamatė Egmontą. Sen Bavo abatijos tauriojo abato pamylėtas, privaišintas, jojo jis namo. Smagiai nusiteikęs grafas susisvajojo, atleido pavadį, ir žirgas iš riscios perėjo į žinginę. Staiga pastebėjo, kad šalia žingsniuoja vyras su degančiu šviestuvu rankoj.

— Ko tu linki man? — paklausė Egmontas.

— Gero,— atsakė Ulenšpygelis,— to gero, kurį skleidžia degantis šviestuvas.

— Eik man iš akių!

— Neisiu.

— Rimbo nori?

— Nepabūgčiau nė dešimties rimbų, jeigu tik man pavyktų įstatyt į tamstos galvą tokį šviestuvą, kad viską aiškiai matytum nuo čia iki Eskorialio.

— Didelio čia daikto tavo šviestuvas ir Eskorialis,— atšovė grafas.

— Na, ką gi,— atsakė Ulenšpygelis,— užtat man ir knieti duoti tamstai vieną gerą patarimą.

Paėmė trumpai už pavadžio grafo žirgą, besispardantį, bestojantį piestu, ir tarė:

— Šviespatie, pagalvok, nūnai esi šankus raitelis su tokia pat šankia galva ant pečių. Bet, girdėjau, tą gražųjį šokį karalius žadąs nutraukt: kūną tamstai palikęs, galvą betgi nuimsiąs ir nušankinsiąs taip toli, kad jau niekada jos nebesusigrąžinsi. Duok floriną — aš jo nusipelniau.

— Užduosiu rimbu, jeigu nepasitrauksi, piktas patarėjau.

— Šviespatie, esmi Ulenšpygelis, mano tėvas Klasas už tikėjimą gyvas sudegintas ant laužo, o motina Sotkina pasimirė iš sielvarto. Pelenai, beldžiantys man į krūtinę, sako man, jog šaunusis karys Egmontas su savo vadovaujamais vyrais gali mesti prieš kunigaikštį Albą trissyk pranokesnę kariuomenę.

— Eik man iš akių,— atsakė Egmontas.— Aš ne išdavikas.

— Gelbėk šalį, tiktai tamsta gali tai padaryti,— pasakė Ulenšpygelis.

Grafas užsimojo rimbu, bet Ulenšpygelis nelaukė ir nudūmė šaukdamas:

— Šviesos prisigerki, šviesos, mesire grafe! Gelbėk šalį!

Kitą sykį Egmontas ištroškęs stabtelėjo prie smuklės *In 't Bondt*

Verkin, Deglas Paršas, kurią laikė tokia kortreikiškė, miela kūmužė, praminta *Musekin*, Pelyte.

Atsistojęs kilpose, grafas suriko:

— Gert!

Ulenšpygelis, tarnaujantis pas *Musekin*, priėjo nešinas alavo taure vienoj rankoj ir raudono vyno buteliu antroj.

Pamatęs jį, grafas tarė:

— A, tai tu, juodų pranašysčių krankly!

— Šviespatie, pranašystės juodos dėl to, kad nemazgotos. O tamsta man pasakyk, kas raudonesnis: vynas, pilamas gerklėn, ar kraujas, švirkščiantis iš kaklo? Štai ko klausė mano šviestuvas.

Grafas nieko neatsakė, išgėrė, susimokėjo ir nujojo.

17

Simono Simonseno, vieno iš princo Oraniečio rėmėjų, aprūpinti asilais, Ulenšpygelis ir Lamė keliavo iš vienos vietos į kitą perspėdinėdami miestiečius apie baisias kruvinojo karaliaus užmačias ir visur kur gaudyte gaudė naujienas iš Ispanijos.

Kaimiečiais persirengę, pardavinėjo daržoves, maišėsi po visus turgus.

Sykį, jodami iš Briuselio turgaus Plytų krantine, juodu išvydo vieno mūrinio namo apatinėj menėj gražią damą atlaso suknia, žvitriaakę, raudonskruostę, pilnakrūtę.

— Iškaitink kaip reikiant keptuvę,— nurodinėjo ji skaistutei puodnešei,— nemėgstu, kai padažas parūdijęs.

Ulenšpygelis kyštelėjo nosį pro langą sakydamas:

— Aš mėgstu bet kokį padažą, alkanas pilvas maistui neišrankus.

— Koks čia geručiukas maišo mano puodą?

— Aiman, gražioji ponia,— tarė Ulenšpygelis,— jeigu tik tamstelė meilytum patriūsti mano draugėj, išmokyčiau keliauninko patiekalų, visai nežinomų gražuolėms namisėdoms.— Ir pliaukštelėjęs liežuviu, pridūrė: — Trokštu.

— Ko? — pasiteiravo ji.

— Tavęs,— atsakė jis.

— Jis dailus bernelis,— tarė puodnešė poniai.— Įsileiskim, tegul papasakoja savo nuotykius.

— Kad jie dviese,— tarė ponia.

— Antrąjį aš imu savo žinion,— atšovė puodnešė.

— Taip, mes dviese, ponia,— tarė Ulenšpygelis,— aš ir mano vargšas Lamė, kuris ant kupros negali panešti šimto svarų, užtat penkis šimtus svarų pilve mėsų ir gėrimų pavidalu neša mielai.

— Mano sūnau,— atsiliepė Lamė,— nesijuok iš manęs, bėdulio, juk man kiekvienąsyk taip brangiai atsieina jo prikimšimas.

— Šiandien tai nė liaro tau nekainuos,— tarė dama.— Prašom į vidų.

— Bet mudu raiti ant asilų,— tarė Lamė.

— Pono grafo de Megemo[89] arklidėse avižų į valias,— atsakė dama.

Palikusi keptuvę, puodnešė įvedė į kiemą Ulenšpygelį ir Lamę, raitus ant asilų, kurie tuoj ėmė bliauti.

— Fanfarom pasistiprint šaukia,— paaiškino Ulenšpygelis.— Iš džiaugsmo jie trimituoja, vargšai pilkiukai!

Kai abu nulipo nuo asilų, Ulenšpygelis kreipėsi į virėją:

— Jei tu būtum asilė, norėtum tokio asilo kaip aš?

— Jei būčiau moteris, norėčiau linksmo berno.

— Jei tu ne moteris ir ne asilė, tai kas gi? — paklausė Lamė.

— Mergina,— atsakė ji.— Mergina tai ne moteris ir juolab ne asilė — supratai, storpilvi?

— Netikėk ta pasiutmerge, jinai geras diegas,— tarė Ulenšpygelis Lamei.— Ir dar velnią po sijonu laiko. Už kūno klastas jai jau paskirta pragare vietelė ant šerinio čiužinio Belzebubą smaginti.

— Šaipoke nelemtas,— atšovė virėja,— jei tavo šeriais kimštas, tai nė stotis ant jo nenorėčiau.

— O aš norėčiau nuvalgyt visus tavo kuškelius.

— Auksaburni,— tarė jam dama,— ar tau būtinai reikia visas turėti?

— Ne,— atsakė Ulenšpygelis,— pasikakinčiau ir tūkstančiu, sulydytų į vieną tokią kaip jūs, gerbiamoji.

Dama jam tarė:

— Pirma išgerk *bruinbier*, suvalgyk gabalą kumpio, atsirėžk kiek tinkamas nuo šitos avienos kulšies, prasiriek kimštą pyragą, sušveisk salotas.

Ulenšpygelis sudėjo rankas.

— Kumpis — geras daiktas; *bruinbier* — dangiškas alus; avienos kulšis — dieviška mėsa; jau pyragą riekiant, seilė driekias, na, o su-

taisytos salotos — išties karaliūniškas šveitalas. Bet palaimintas bus tiktai tas, kurį vakarienei pavaišinsi savo gražumynais.

— Žiūrėk, kaip jis tauškia,— tarė ji.— Pirma pavalgyk, nenaudėli.

— Ar nevertėtų mudviem prieš *Gratias* sukalbėti *Benedicite*[90]?

— Ne.

Tada Lamė prabilo aimanuodamas:

— Aš alkanas.

— Pavalgysi, nes tau tik kepta mėsa galvoj,— atsakė gražioji ponia.

— Šviežia taipogi, kaip kad buvo mano žmona,— atsakė Lamė.

Tai išgirdusi, puodnešė apsiblausė. Šiaip ar taip, jie gerai prisikirto, prisimaukė. Ir dar tą pačią naktį dama vaišino Ulenšpygelį vakariene. Vaišino ir kitą naktį, ir daug naktų paeiliui.

Asilai gaudavo dvigubas abrakines avižų, o Lamė — dvigubas porcijas valgio. Savaitę jis nekėlė kojos iš virtuvės, žaidė su dubenimis, bet ne su virėja, nes vis galvojo apie savo žmoną.

Užtai mergiotė pyko, sakė, kad pilvapeniui nepritinka vargint vargšų žmonelių.

Tuo tarpu Ulenšpygelis su dama gražiai suderėjo. Sykį ji tarė:

— Tili, tu ištvirkusiai gyveni. Kas tu toks?

— Aš Laimingos Progos ir Šaunaus Nuotykio kūdikis.

— Tu savęs nepeizoji,— tarė ji.

— Iš baimės, kad kiti neimtų manęs girt,— atšovė jis.

— Stosi gint persekiojamų brolių?

— Klaso pelenai man į krūtinę beldžia.

— Koks tu šaunuolis! Kas tasai Klasas?

— Mano tėvas, sudegintas už tikėjimą.

— Grafas de Megemas kitoks. Jis nori kraujuose paplukdyti mano mylimą tėvynę. Aš juk nuo Antverpeno, šlovingojo miesto. Žinok, jis susitarė su Brabanto patarėju Scheifu dėl savo pėstijos dešimties vėliavų[91] įvedimo į Antverpeną.

— Reikia tuoj pranešt miestiečiams,— tarė Ulenšpygelis.— Kaip aitvaras lekiu ten.

Ir nulėkė, ir kitą dieną miestiečiai buvo pasirengę kovai.

Tačiau Ulenšpygelis ir Lamė gavo nuvest savo asilus pas vieną Simono Simonseno fermerį, o patys slapstytis, kad nepakliūtų į nagus grafui de Megemui, kuris, patyręs, jog du eretikai gėrė jo vyną ir valgė jo mėsą, davė įsakymą juos surasti ir pakarti.

Grafas de Megemas buvo pavydulingas ir tai pasakė savo gražiajai

damai. Ta iš piktumo sugriežė dantimis, pravirko ir septyniolika sykių alpuliavo. Alpuliavo ir puodnešė, tik rečiau, prisiekinėdama amžinuoju savo sielos išganymu bei savo vietele rojuj, kad nei ji, nei jos ponia niekuo neprasikaltusios — tik atidavusios pietų likučius dviem vargšams piligrimams, kurie jojo ant perkarusių asilų ir stabtelėjo prie virtuvės lango.

Ir tą dieną abi išliejo tiek ašarų, jog net grindys sušlapo. Tai matydamas, mesiras de Megemas pagaliau įtikėjo, kad jodvi nemeluoja.

Lamė nebedrįso rodytis pono de Megemo namuose, nes virėja išvien pravardžiuodavo jį Mano Žmona.

Ir jis didžiai sielvartavo galvodamas apie maistą; bet vis ko nors skanaus atnešdavo Ulenšpygelis, kuris prasmukdavo į namus iš Šventos Kotrynos gatvės ir pasislėpdavo palėpėj.

Sykį po mišparų grafas de Megemas pasisakė savo gražiajai kūmužei, kad taip ir taip, nusprendęs auštant įvesti į Hertogenbosą savo dalinį. Kai grafas užmigo, gražioji kūmužė užkopė į palėpę ir viską išpasakojo Ulenšpygeliui.

18

Ulenšpygelis persirengė piligrimu ir nedelsdamas, be paviržio, be pinigų, iškeliavo perspėti Hertogenboso gyventojų. Tikėjosi arklį gauti iš Simono Prato brolio Jeruno, užsukęs perduoti jam laiškų nuo princo, ir iš ten trumpiausiu keliu nušuoliuoti tiesiai į Hertogenbosą.

Skersai per vieškelį beeidamas, išvydo algininkus atžygiuojant ir didžiai persigando dėl princo laiškų.

Bėdos tiktas, nusprendė betgi džiaugtis ir tuo; murmėdamas poterius, sustojo, ramiai praleido algininkus, prisidėjo prie paskutiniųjų ir sužinojo, kad jie traukia į Hertogenbosą.

Rikiuotę vedė valonų vėliava su kapitonu Lamotu priešakyje. Pridurmai jojo asmens sargyba iš šešių alebardininkų. Už jų — pagal rangą — vėliavininkas su savo sargyba, tik mažesne, prevo su savo alebardininkais ir dviem saugūnais, sargybos viršininkas, gurguolės viršininkas, budelis su savo parankiniu, fleitininkai ir būgnininkai, keliantys baisų triukšmą.

Daugiau ėjo flamandų vėliava, susidedanti iš dviejų šimtų vyrų, su

savo kapitonu ir vėliavnešiu. Ji skirstėsi į dvi šimtines, kurioms vadovavo šimtininkai, vyriausi kareiviai, o tos savo ruožtu skirstėsi į būrius, kuriems vadovavo *rot-meesters*. Įpėdžiui cypiančių fleitų, žvanginamų tambūrinų jojo prevo ir *stocks-knechten*, lazduotojai.

Galiausiai dviejuose atviruose vežimuose kvatojo, čiauškėjo kaip liepsnelės, suokė kaip lakštutės, valgė, gėrė, šoko, stovėjo, tysojo ar apžargom sėdinėjo jų draugužės, gražiosios laisvabūdės.

Vienos vilkėjo landsknechtiška apranga, tik plonos drobės. Prieky gilios iškirptės, rankovėse, klešnėse, šonuose išilginiai praskiepai, pro kuriuos švietė jų mieli kūnai; auksakraštes batisto kepuraites puošė nuostabios strausų plunksnos, plaikstomos vėjo. Prie brokato juostų, apvedžiotų raudono atlaso raukčiukais, kabojo durklai brokato makštyse. Jų kurpaitės, kojinės, puskelnės, striukės, akselbantai, sagtelės — viskas buvo iš balto šilko, iš aukso.

Kitos irgi vilkėjo landsknechtiška apranga, bet ne balta, o mėlyna, žalia, raudona, žydra, avietine, su praskiepais, išsiuvinėjimais, herbais — kaip kuriai šovė į galvą. Ir visos nešiojo ant rankovės spalvotą skridinėlį — jų amato ženklą.

Hoerweyfel, merginų prižiūrėtojas, mėgino jas nutildyti, bet tos neklausė, maivės, šnekino meiliai, žodžiu, juokino jį.

Ulenšpygelis piligrimo apsiaustu, murmėdamas poterius, laikėsi kariuomenės nelyginant valtis didelio laivo pašonės.

Staiga Lamotas kreipėsi į jį:

— Kur taip keliauji, piligrime?

— Pone kapitone,— atsakė Ulenšpygelis, jau kaip reikiant išalkęs,— kažkada aš sunkiai nusidėjau, ir Dievo motinos katedros kapitula už bausmę paskyrė pėsčiom nukeliaut į Romą pas šventąjį tėvą prašyti nuodėmių atleidimo, kurį jis man ir suteikė. Nusiplovęs atgailos vandenyse, pasižadėjau grįždamas skelbti šventąsias paslaptis visiems sutiktiems algininkams su sąlyga, kad už pamokslus jie man atsilygins duona, mėsa. Ir, taip postringaudamas, pusbadžiu stumiuosi. Ar, tamstai leidus, aš negalėčiau tesėti savo įžado per artimiausią postovį?

— Leidžiu,— atsakė mesiras de Lamotas.

Ir Ulenšpygelis, pačiupinėjęs laiškus po striuke, įsimaišė tarp brolių valonų ir flamandų.

Merginos šaukė:

— Piligrime, dailusis piligrime, eikš pas mus, parodyk savo kriauklių galią.

— Mano seserys Kristuje,— kukliai tarė Ulenšpygelis artindamasis prie jų,— nesijuokit iš vargšo piligrimo, keliaujančio per kalnus ir klonius skelbti švento tikėjimo algininkams.

Ir jis ryte rijo akimis jų mielus gražumynus.

Bet laisvabūdės kaišiojo savo palinksmėjusius veidus pro vežimo uždangas sakydamos:

— Tu per jaunas postringaut algininkams. Lipk pas mus, išmokysim tave malonesnių žodelių.

Ulenšpygelis mielai būtų taip ir padaręs, bet susilaikė dėl laiškų. Dvi merginos jau siekė savo baltom putliom rankom įsitraukt jį į vežimą, bet pavyduolis *hoerweyfel* riktelėjo Ulenšpygeliui:

— Nešdinkis, kitaip užkaposiu negyvai!

Ir Ulenšpygelis nukako šalin smailakiuodamas, kaip saulė auksuoja kelyje skaistaveides.

Kai atvyko į Berchemą flamandų viršininkas Filipas de Lanua siras de Bovuaras, įsakė sustoti poilsiui.

Čia augo neaukštas ąžuolas, beturintis vienui vieną storą šaką, pusiau nulaužtą, ant kurios praėjusį mėnesį buvo pakartas anabaptistas.

Algininkams įsirengus stovyklą, pasirodė markitantės siūlydamos jiems duonos, alaus bei visokių mėsų, o laisvabūdėms — cukraus, pyrago bandžiukių, migdolų, pyragaičių. Visa tai matydamas, Ulenšpygelis pajuto dar didesnį alkį.

Staiga jis vikriai įsliuogė į medį, apsižergė storąją šaką septynių pėdų aukštyje nuo žemės ir ėmė plaktis kančiuku.

— Vardan Dievo, Tėvo, ir Sūnaus, ir Šventosios Dvasios. Amen,— tarė jis, ratu sustojusiems algininkams ir laisvabūdėms.— Yra parašyta: Kas vargdieniams duoda, tas Dievą šelpia. Algininkai ir jūs, gražiosios damos, mielosios šauniųjų kovotojų bendrameilės, sušelpkit Dievą, tai yra malonėkit man duonos, mėsos, vyno, alaus, pyragaičių, bet ko, tik nepalaikykit mano žodžių už bloga, o Dievas, būdamas turtingas, apdovanos jus startų kupetomis, malvazijos upeliais, ledinio cukraus kalnais bei *rystpap*, kurią rojuj kabinsit sidabriniais šaukštais.— Paskui verksmingu balsu pridūrė: — Ar nematot, kokiais žiauriais kankinimais stengiuos išpirkt savo kaltę? Negi kančiuku kruvinai nuplaktos nugaros peršėjimo neapraminsit?

— Kas tas beprotis? — klausinėjo algininkai.

— Mano bičiuliai, aš ne beprotis,— atsakė Ulenšpygelis,— aš atgailaujantis ir alkį kenčiantis nusidėjėlis. Nes tuo pat metu, kai mano

siela verkia už savo nuodėmes, mano pilvas verkia mėsos negaudamas. Palaiminti alginінkai ir gražiosios mergelės, aš matau jus turint riebaus kumpio, žąsienos, dešrų, vyno, alaus, pyragaičių su kremu. Negi nieko neduosit piligrimui?

— Duosim, duosim,— atsiliepė flamandų algininkai.— Šauni marmūzė to pamokslininko.

Ir visi — mėtyt jam valgio gabalus it sviedinius. Ulenšpygelis, raitas ant šakos, valgė ir porino:

— Iš alkio žmogus žiaurėja ir nuog maldos atšąla, o kumpis beregint blogą nuotaiką pataiso.

— Saugokis, pakvaišėli! — riktelėjo jam šimtininkas sviesdamas puspilnį butelį.

Ulenšpygelis pagavo lekiantį butelį ir gurkšnodamas porino:

— Jeigu baisus, vidurius draskantis alkis kenkia vargšui žmogaus kūnui, tai kitas dalykas, taipogi žalingas, yra baimė, apnikusi vargšą piligrimą, kai vienas dosnus kareivis duoda riekę kumpio, o kitas — butelį alaus. Nes piligrimas, šiaip jau blaivuolis, išgėręs beveik ant tuščios, gali tučtuojau pasigerti.

Sulig tais žodžiais jis vėl pagavo lekiančią žąsienos šlaunį:

— Oi tai dyvai sugaut ore pievos žuvį! Prarijau su visu kaulu. Kas godesnis už sausą smėlį? Bevaisės įsčios ir alkanas pilvas.

Staiga kažkas bakstelėjo alebarda jam į sėdimąją sakydamas:

— Nuo kurio laiko piligrimai niekina avienos kulšį?

Ulenšpygelis pamatė vėliavininką, laikantį ant alebardos pasmeigtą nemažą avienos kulšigalį. Paėmęs tarė:

— Be galo nebūna galo. Verčiau šitas kulšigalis mano dantyse negu anas ietigalis, įremtas man į striukę. Iš kauliuko pasidarysiu smegeninę fleitą ir pūsiu šlovindamas tave, o gailestingasis alebardininke. Tačiau koks gi valgis be saldžiosios? — porino jis grauždamas kulšį.— Kas iš tos kulšies, kad ir sultingiausios, jei po jos piligrimui nenusišypsos palaimingai koks nors pyragaitis?

Tai sakydamas, kilstelėjo ranką prie veido, nes iš laisvabūdžių būrelio atlėkę du pyragaičiai tik plekšt plekšt jam į akį, į žandą. Panelės — kvatot, o Ulenšpygelis — dėkot:

— Ačiū, ačiū, meilingosios merguželės, už saldžius bučinius.

Bet pyragaičiai gulėjo ant žemės.

Mesiras de Bovuaras įsakė Ulenšpygeliui lipt iš medžio ir žygiuot šalia būrio. Ulenšpygelis bemeilijo atsidurt nuo jo už šimto mylių, nes iš keleto rukšnų algininkų šnekos suprato, kad užsitraukė jų įtarimą,

kad jie tuoj čiups jį kaip šnipą, iškrės ir, aptikę raštus, pakabins ant šakos.

Tad nuo medžio tyčia įsivertė į griovį ir sušuko:

— Pasigailėkit, mesirai algininkai, aš nulūžau koją, nebegalėsiu toliau žygiuoti — leiskit sėstis į merginų vežimą.

Žinojo, kad pavyduolis *hoerweyfel* jokiu būdu su tuo nesutiks. Merginos iš vežimų šaukė jam:

— Nagi eikš eikš, malonusis piligrime. Mes tave mylėsim, glamonėsim, vaišinsim ir per vieną dieną pagydysim.

— Žinau,— atsakė jis,— moterų rankos — dangiškas balzamas visoms žaizdoms.

Bet pavyduolis *hoerweyfel* kreipėsi į mesirą de Lamotą:

— Aš manau, mesire, tas piligrimas aiškiai tyčiojas iš mūsų, kad, prasimetęs sulaužyta koja, įsirioglintų į merginų vežimą. Įsakykit palikt jį pakelėj.

— Tebūnie taip,— atsakė mesiras de Lamotas.

Ir Ulenšpygelis liko begulįs griovy.

Kai kurie algininkai patikėjo, kad jis iš tikrųjų susilaužė koją ir, gailaudami linksmojo vaikino, paliko jam mėsos bei vyno porai dienų. Merginos mielai būtų jį paslaugiusios, bet kadangi tai buvo neįmanoma, numetė jam likusias pyrago bandžiukes.

Kai kariuomenė dingo iš akių, Ulenšpygelis piligrimo apdaru leidos į kojas, nusipirko arklį ir keliais keleliais it vėjas įlėkė į Hertogenbosą.

Vos tik pasklido žinia, kad mesirai de Bovuaras ir de Lamotas traukia čionai, aštuonios miesto vyrų šimtinės apsiginklavo, išsirinko kapitonus, o Ulenšpygelį, persirengusį anglininku, pasiuntė į Antverpeną pas Brederodę, tą Herkulį Lėbautoją, prašyti pagalbos.

Ir taip mesirų de Lamoto ir de Bovuaro algininkams nepavyko įžygiuoti į Hertogenbosą, budrųjį miestą, pasirengusį narsiai gintis.

19

Kitą mėnesį toks daktaras Agilėjas davė Ulenšpygeliui porą florinų, kad nuneštų laiškus Simonui Pratui, kuris jam pasakysiąs, ką toliau daryti.

Pas Pratą Ulenšpygelis gavo maistą ir pastogę. Puikus buvo jo

miegas, puiki buvo ir jaunatve žydinti marmūzė. Visiška priešingybė Pratas, nupiepęs, liūdnos minos, rodės, amžinai užsisklendęs niauriose mintyse. Kartais nakčia išbudęs, Ulenšpygelis stebėdavos, iš kur čia girdėt kūju kaukšint.

Rytais, kad ir kaip ankstintųsi Ulenšpygelis, vis tiek Pratas būdavo pirma jo ant kojų, tik vis liūdnesne mina, vis niauresnėm akim, blizgančiom it žmogaus, kuris pasiryžęs mirt ar kovot.

Pratas dažnai dūsaudavo maldingai sunertom rankom ir visąlaik atrodė kupinas pasipiktinimo. Jo ne tik pirštai, bet ir rankos iki alkūnių, ir marškiniai buvo juodi, alyvuoti.

Ulenšpygeliui parūpo, ko kaukši kūjis, ko įjuodusios šeimininko rankos, nusiminęs veidas. Vieną vakarą nusitempė Pratą, nors tas ir spyriojosi, į *Blauwe Gans, Mėlynosios Žąsies,* taverną, šio to pašaukė, o paskui tyčia nudavė, kad nusitašė, kad nuo alaus galvoj tokia velniava, jog, nieko nelaukęs, dėtų ją ant pagalvės.

Ir Pratas niauriu veidu parvedė jį namo.

Ulenšpygelis miegojo palėpėje, prie kačių, o Simono lova buvo apačioj, prie rūsio.

Ulenšpygelis ir toliau nudavinėjo girtą, paknopstom ropštė laiptais, dėjos begriūvąs, stvarstės virvės, atstojančios turėklus. Simonas kuo rūpestingiausiai kaip brolį prilaikė jį. Paguldęs apgailestavo, kad taip nutiko, pasimeldė prašydamas Dievą atleist vaikinui, paskui nulipo žemyn, ir netrukus Ulenšpygelis išgirdo tą patį kaukšenimą, ne sykį išbudinusį jį iš miego.

Jis tyliai atsikėlė ir, basas nusileidęs siaurais laipteliais,— o jų buvo septynios dešimtys ir du — atsidūrė priešais žemas praviras dureles. Pro jas skverbėsi šviesos ruožas.

Simonas spausdino palaidus lapus senovinėmis literomis, kurias kadaise išrado Lorencas Kosteras[92], didysis kilniojo knygų spausdinimo meno skleidėjas.

— Ką čia darai? — paklausė Ulenšpygelis.

Išsigandęs Simonas atsakė:

— Jei tu nuo velnio, apskųsk mane, kad galvą palydėčiau; bet jei tu nuo Dievo, laikyk liežuvį už dantų.

— Aš nuo Dievo,— atsakė Ulenšpygelis,— ir nieko blogo tau nelinkiu. Ką čia darai?

— Spausdinu Biblijas. Mat dieną, idant išmaitinčiau žmoną ir vaikus, spausdinu žiaurius, nelabus jo didenybės ediktus, o naktį sėju tikrą Dievo žodį ir taip atitaisau blogį, padarytą dienos metu.

— Tu šaunuolis,— tarė Ulenšpygelis.

— Aš tikintis,— atsakė Simonas.

Ir tikrai iš šios spaustuvės išėjusios Biblijos flamandų kalba sklido po visą Brabantą, Flandriją, Olandiją, Zelandiją, Utrechtą, Šiaurės Brabantą, Overeiselį, Gelderlandą iki pat tos dienos, kada Simonas, nuteistas nukirsdinant galvą, atidavė savo gyvybę už Kristų ir teisingumą.

20

Sykį Simonas tarė Ulenšpygeliui:

— Klausyk, brolau, ar esi drąsios širdies?

— Taip,— atsakė tas,— nepabūgčiau negyvai užplakt ispaną, nudėt žudiką, sunaikint galvažudį.

— Ar galėtum kantriai lindėt kambario židiny ir paklausyt, kas bus kalbama? — paklausė spaustuvininkas.

— Ačiū Dievui, aš tvirto sudėjimo ir miklių kojų, galėčiau ilgai lindėt bet kur kaip katinas.

— Ar esi kantrus? Geros atminties?

— Klaso pelenai man į krūtinę beldžia,— atsakė Ulenšpygelis.

— Tad klausyk,— tarė spaustuvininkas.— Imk šitą lošiamąją kortą, va taip perlenktą, ir vyk į Dendermondę. Susirask namą, kaip čia nupiešta, ir pasibelsk du sykiu smarkiai, vieną sykį tyliai. Žmogus, atidaręs tau duris, paklaus, ar tu kaminkrėtys. Atsakysi, kad esi plonas ir kortos nepametei. Ir ją parodysi. O paskui, Tili, atliksi savo priedermę. Didžiulės negandos sklando ties Flandrijos žeme. Židinys iš anksto bus parengtas ir išvalytas. Dūmtrauky rasi atramas kojoms ir tvirtai pritaisytą lentutę sėdėti. Kai tave įleidęs žmogus lieps tau līst į dūmtraukį — įlįsk ir sėdėk ramiai. Įžymūs didikai susirinks kambary prie to židinio. Ten bus Vilhelmas Tylusis princas Oranietis, grafai Egmontas, Hornas, Hohstratenas[93], Liudvigas fon Nasau, šaunusis Tyliojo brolis. Mums, reformatams, rūpi žinoti, ko šitie šviespačiai žada imtis šaliai gelbėti.

Taigi balandžio pirmąją Ulenšpygelis padarė kaip lieptas ir įsitaisė židinyje. Apsidžiaugė, kad nepakurtas. „Pro dūmus prasčiau girdis“,— pamanė jis.

Netrukus menės durys plačiai atsidarė, ir kiaurapūtis pagavo Ulen-

špygelį. Bet jis kantriai kentė guosdamasis, kad vėjas jam įpūs dėmesio.

Paskui išgirdo, kaip į menę įžengė Oranietis, Egmontas ir kiti. Jie tuoj sušneko apie savo būgštavimus, apie karaliaus pyktį, apie prastą mokesčių bei finansų tvarkymą. Vienas bylojo smarkiai, išdidžiai ir aiškiai — tai buvo Egmontas. Ulenšpygelis pažino jį. Pažino ir Hohstrateną iš kimaus balso, Horną — iš storo balso, grafą Liudvigą fon Nasau — iš ryžtingos kariškos kalbėsenos, o Tylųjį — iš lėtos šnekos, tarsi svertų kiekvieną žodį.

Grafas Egmontas paklausė, kodėl antrąsyk renkamasi, juk Helegate buvo galima nuspręsti, ko imtis.

Hornas atsakė:

— Laikas bėga, karalius tūžta, nėra ko delsti.

Tada prabilo Tylusis:

— Šalis pavojuje. Reikia ją ginti nuo svetimos kariuomenės užpuolimo.

Egmontas užsiplieskęs atsakė, kad jam atrodą keista, kam karalius, jo valdovas, laiko reikalinga pasiųsti kariuomenę dabar, kai didikų, o ypač jo, Egmonto, rūpesčiu viskas nuraminta.

Bet Tylusis jam tarė:

— Nyderlanduose Pilypas turi keturiolika specialios paskirties pasisiunčiamų būrių, ir visi tie kariai aliai vieno yra atsidavę tam, kas jiems vadovavo prie Gravlino ir Sen Kanteno[94].

— Nesuprantu,— tarė Egmontas.

Princas atkirto:

— Daugiau nieko nesakau, bet tamstai ir čia susirinkusiems didikams bus perskaityti kai kurie laiškai. Pradėsim nuo vargšo kalinio de Montinji[95].

Šituose laiškuose mesiras de Montinji rašė:

„Karalius be galo užsirūstinęs dėl to, kas dėjosi Nyderlanduose, ir, išmušus valandai, nubaus riaušių kurstytojus“.

Grafas Egmontas pasakė, kad čia šalta, ne pro šalį pakūrus židinį su pliauskomis. Taip ir buvo padaryta, kol kiti du didikai aptarinėjo laiškus.

Kadangi dūmtrauky buvo pernelyg didelis kamštis, tai ugnis neįsidegė, ir kambarys priėjo dūmų.

Grafas Hohstratenas kosčiodamas perskaitė perimtus Ispanijos ambasadoriaus Alavos[96] laiškus, adresuotus vietininkei.

— Ambasadorius rašo,— pareiškė jis,— „kad dėl visų blogybių

kalta trijulė, būtent: ponai Oranietis, Egmontas ir Hornas. Reikia,— rašo ambasadorius,— būti su jais mandagiems, užtikrinti juos, kad karalius dėkingas už jų paslaugas palaikant šalyje paklusnumą jam. O dėl kitų dviejų, de Montinji ir de Bergeso[97], tai jie tenai, kur jiems ir dera būti".

„O,— pamanė Ulenšpygelis,— bemeiliju rūkstantį židinį Flandrijoj negu šaltą kalėjimą Ispanijoj, nes ten tarp drėgnų sienų dygsta garotos".

— Minėtasis ambasadorius priduria, kad Madride karalius pareiškęs: „Ryšium su įvykiais Nyderlanduose, pakirtusiais mūsų gerą karališką vardą, pažeminusiais Dievo tarnybą, mes veikiau pastatysime visus kitus mūsų kraštus į pavojų, negu paliksime nenubaustą šitokį maištą. Mes nusprendėme asmeniškai vykti į Nyderlandus, taipogi prašyti popiežių ir imperatorių[98] paramos. Po nūdieniu blogiu slypi ateities gėris. Mes pareikalausime iš Nyderlandų besąlygiško paklusnumo ir savaip pakeisime jų valstybinę santvarką, religiją ir valdžią".

„O karaliau Pilypai,— pamanė Ulenšpygelis,— kad aš galėčiau tave pakeist pagal savo skonį, tai nuo mano flamandiškos lazdos tiesiog neatpažįstamai pasikeistų tavo šlaunys, rankos, kojos. Dviem vinimis prikalčiau tavo galvą prie nugaros ir pažiūrėčiau, ar tokioj padėty, žvelgdamas į kapus, dygte dygstančius, kur tik praeini, tu savaip betrauksi giesmę apie tironiškus pakeitimus".

Tarnas atnešė vyno. Hohstratenas pakilo ir tarė:

— Geriu už Nyderlandus!

Visi jį palaikė. Jis, išlenkęs savo taurę, pastatė ant stalo ir pridūrė:

— Nelemta valanda išmušė belgų bajorams. Reikia pagalvoti, kaip mums gintis.

Jis klausiamai pažvelgė į Egmontą, bet tas nė žodžio nepratarė. Užtat prabilo Tylusis:

— Mes atsilaikysim, jeigu Egmontas, prieš kurį dusyk — prie Sen Kanteno ir Gravlino — drebėjo Prancūzija ir kuris yra didžiausias autoritetas flamandų algininkams, malonės pasiūlyt mums savo paslaugą ir užkirst ispanams kelią į mūsų šalį.

Mesiras Egmontas atsakė:

— Aš esu itin aukštos nuomonės apie karalių ir anaiptol nemanau, jog jis siektų mūsų apsiginklavimo maištui prieš jį. Tegul pasitraukia tie, kas bijo jo rūstybės. Aš lieku, nes, be jo paspirties, neturiu jokio kito pragyvenimo šaltinio.

— Pilypas gali žiauriai atsikeršyti,— tarė Tylusis.

— Aš pavedu save jo malonei,— atsakė Egmontas.

— Ir galvą pavedi? — paklausė Liudvigas fon Nasau.

— Pavedu. Galva, kūnas ir ištikimumas,— viskas priklauso jam.

— Jo mylistai atsidavęs, aš seku tavo pavyzdžiu,— tarė Hornas.

— Reikia numatyti, o ne lūkuriuoti,— tarė Tylusis.

Mesiras Egmontas šiurkščiai tarė:

— Mano įsakymu Gerardsbergene buvo pakarti dvidešimt du reformatai. Jeigu pamokslai liausis, jeigu paveikslų kapotojai bus nubausti, karaliaus rūstis atlyš.

— Apgaulinga viltis,— atsiliepė Tylusis.

— Apsiginkluokime pasitikėjimu,— tarė Egmontas.

— Apsiginkluokime pasitikėjimu,— tarė Hornas.

— Kardais reikia apsiginkluoti, o ne pasitikėjimu,— atkirto Hohstratenas.

Paskui Tylusis davė ženklą, kad nori išeiti.

— Sudie, prince be žemės,— tarė Egmontas.

— Sudie, grafe be galvos,— atsakė Tylusis.

Tada Liudvigas fon Nasau pasakė:

— Avino laukia mėsininkas, o kario, tėvų žemės išgelbėtojo, laukia šlovė!

— Aš negaliu ir nenoriu to daryti,— atsakė Egmontas.

„Aukų kraujas tekrinta ant keliaklupsčiautojo galvos!“ — pamanė Ulenšpygelis.

Didikai išsiskirstė.

Tada Ulenšpygelis išlindo iš židinio ir nuskubėjo su naujienomis pas Pratą.

— Egmontas — išdavikas. Dievas su princu,— pasakė jis.

Kunigaikštis! Kunigaikštis Alba Briuselyje! Kur tos nedegamos skrynios su sparnais?

TREČIA KNYGA

1

Tylusis išvyksta[99], Viešpats jį veda.

Abu grafai jau suimti[100]. Alba žada Tyliajam švelnumą bei atleidimą, jeigu pats jam prisistatys.

Ulenšpygelis, apie tai sužinojęs, tarė Lamei:

— Še tau, kūmai, devintinės! Generalinio prokuroro Diubua reikalavimu Alba ragina, kad princas Oranietis, jo brolis Liudvigas, Hohstratenas, Van den Bergas[101], Keilemburgas, van Brederodė bei kiti princo bičiuliai per šešias savaites patys jam prisistatytų, žadėdamas už tai gerą teisingumą ir pasigailėjimą. Klausyk, Lame: sykį vienas Amsterdamo žydas šaukė savo priešą nulipt žemyn. Iššaukėjas stovėjo gatvėj, o šaukiamasis — lange. „Nagi, nulipk,— sakė iššaukėjas šaukiamajam,— aš taip dėsiu tau kumščiu per makaulę, kad ji sulįs į krūtinės ląstą, ir galėsi žiūrėt pro šonkaulius kaip vagis pro kalėjimo grotas". Šaukiamasis atsakė: „Žadėk man nors ir šimteriopai daugiau, vis tiek nelipsiu". Taip galėtų atsakyti Oranietis su savo bendražygiais.

Ir jie taip padarė: atsisakė prisistatyt. Egmontas ir Hornas pasielgė kitaip. Ir tebūnie Dievas teisėjas tam, kas priedermės netesi.

2

Tuo metu Briusely, Arklių turgavietėj, buvo nukirsdintos galvos broliams d'Andlo, Batemburgo vaikams bei kitiems įžymiems ir šauniems didikams už ketinimą staigiu puolimu užimti Amsterdamą.

Ir kai jie — aštuoniolika vyrų — ėjo į egzekuciją giedodami himnus, prieky ir užpakaly visą kelią būgnijo būgnai.

Ir ispanų algininkų konvojus, liepsnojančiais deglais nešinas, degino juos kur pakliūva. Ir jiems raitantis iš skausmo, algininkai sakė: „Ką, liuteronys? Skauda? Pragare dar ne taip skaudės!“

Juos įdavė kunigaikščio saugūnams toks Dirikas Slosė[102], klasta nuplukdęs į Enkheizeną, dar katalikišką.

Ir mirtį jie sutiko šauniai.

Ir visa jų nauda — karaliui.

3

— Esi matęs jį prajojant? — klausė medkirčiu persirengęs Ulenšpygelis savo draugą Lamę, irgi panašiai apsitaisiusį.— Esi matęs tą šlykštųjį kunigaikštį? Kakta paplokščia kaip erelio, ilga barzda kadaruoja it virvagalis kartuvėse. Tegul Dievas juo pasmaugia jį! Esi matęs tą vorą ilgom gauruotom kojom, Šėtono išvemtą ant mūsų šalies? Eiva, Lame, eiva, primesim akmenų į jo tinklą...

— Aiman! — atsiliepė Lamė.— Mus gyvus sudegins.

— Eiva į Grunendalį, bičiuli mano, eiva į Grunendalį. Ten yra puikus vienuolynas, kur jo voriškoji kunigaikštybė atvyks melstis, idant taikos Dievas leistų jam apvainikuoti savo triūsą. Tai yra kad po dvėsenas siaustų juodosios jo šmėklos. Dabar gavėnios metas, bet jo kunigaikštybė nuo kraujo nenori susilaikyt. Eiva, Lame, namą Ohene supa penki šimtai ginkluotų raitelių; trys šimtai pėstininkų išžygiavo nedideliais būreliais ir įėjo į Suanų girią.

Mes užpulsim Albą, beatliekantį savo religines pareigas, sučiupsim ir, pasodinę į puikų geležinį narvą, nusiųsim princui.

Bet Lamė visas tirtėjo iš baimės.

— Tai didžiai pavojinga, mano sūnau, didžiai pavojinga,— sakė jis Ulenšpygeliui.— Aš prisidėčiau prie tavo sumanymo, tik kad kojos man linksta, o pilvas taip išpūstas nuo to briuselinio raugo.

Juodu šnekėjosi lindėdami žeminėj miško tankumyne. Staiga žvilgtelėjo lyg iš urvo pro lapus — ogi beatžygiuoją kunigaikščio algininkai dvispalviais geltonais raudonais durtiniais. Jų ginklai žybčiojo saulėje.

— Mes išduoti,— pasakė Ulenšpygelis.

Vos tik algininkai dingo iš akių, Ulenšpygelis tekinas leidosi į Oheną. Kadangi buvo medkirčio drabužiais ir nešėsi malkų ryšulį ant kupros, algininkai praleido nekreipdami į jį dėmesio. Čia Ulenšpygelis rado

belaukiančius raitelius; išgirdę naujieną, visi iškriko kas sau. Tiktai sirą de Bozarą d'Armantjerą sučiupo. Na o pėstininkų, atžygiavusių iš Briuselio, nė vieno neaptiko.

Juos visus išdavė vienas bailys išdavikas iš ponulio de Likeso pulko. Siras de Bozaras savo galva užmokėjo už kitus.

Nusigandusia širdim nukeliavo Ulenšpygelis į Briuselį, į Galvijų turgavietę, kad pamatytų jo žiaurią egzekuciją.

Ir nelaimingajam d'Armantjerui, paguldytam ant rato, kliuvo trisdešimt septyni smūgiai geležiniu strypu per kojas rankas, kurios sutrupėjo į gabalus, kadangi budeliai norėjo pamatyti jo žiaurias kančias.

Ir nuo trisdešimt septinto smūgio, kliudžiusio į krūtinę, jis numirė.

4

Giedrą, šiltą birželio dieną Briuselio turgavietėj priešais rotušę buvo pastatytas ešafotas, apdengtas juoda marška, o gretimais įkasti du stulpai geležiniais smaigaliais. Ant ešafoto buvo dvi juodos pagalvėlės ir stalelis su sidabrine Dievo mūka.

Ir ant šito ešafoto buvo kalaviju nugalabyti kilmingieji grafai Egmontas ir Hornas. Ir visa jų nauda — karaliui.

Ir Pranciškaus I ambasadorius, kalbėdamas apie Egmontą, pasakė:

— Aš ką tik mačiau, kaip nukirto galvą tam, prieš kurį dusyk drebėjo Prancūzija.

Ir grafų galvos buvo pamautos ant geležinių smaigalių.

Ir Ulenšpygelis tarė Lamei:

— Kūnus ir kraują dengia juoda marška. Palaiminti tie, kurių širdys nenupuls ir kardas nenulinks sunkioms dienoms atėjus!

5

Tuo metu Tylusis surinko kariuomenę ir iš trijų pusių įsiveržė į Nyderlandus[103].

Ir Ulenšpygelis Laukinių gezų[104] sueigoj Marenhaute pasakė tokią kalbą:

— Inkvizicijos patartas, karalius Pilypas paskelbė, kad priklau-

symas erezijoms, jų palaikymas, taipogi neužkirtimas joms kelio tolygus jo didenybės įžeidimui, ir todėl, atsižvelgiant į šitą baisingą nusikaltimą, visi Nyderlandų gyventojai ir kiekvienas atskirai, tuo kaltinami, būsią baudžiami, be lyties ir amžiaus skirtumo,— išskyrus išvardintus asmenis,— bausmėmis, numatytomis už tokius vasaliteto pažeidimus, nepaliekant jokios pasigailėjimo vilties. O visa jų nauda — karaliui. Mirtis pjauna žmones turtingoj ir plačioj šaly, kuri ribojasi su Šiaurės jūra, Emdeno grafyste, Emso upe, Vestfalijos, Klėvės, Jūlicho ir Lježo žemėmis, Kelno bei Tryro vyskupijomis, Lotaringija ir Prancūzija. Mirtis pjauna žmones[105] trijų šimtų keturiasdešimt mylių plote, dviejuose šimtuose sienomis apjuostų miestų, šimte penkiasdešimty gyvenviečių, turinčių miesto teises, kaimuose, miesteliuose, lygumose. O visa jų nauda — karaliui.

Tam reikalui ne per daug vienuolikos tūkstančių budelių, kuriuos Alba vadina kareiviais. Ir tėvų žemė virto skerdynių lauku; iš jos bėga menas, ją palieka amatai, pramonė, idant praturtintų svetimus kraštus, kur leidžiama garbinti sąžinės laisvės Dievą. Mirtis ir Pražūtis pjauna žmones. O visa jų nauda — karaliui.

Nyderlandai turėjo privilegijų, įsigytų už pinigus iš nusigyvenusių valdovų; tos privilegijos atimtos. Jie manė galėsią naudotis turtais, užpelnytais savo triūsu, kaip numatyta su suverenais sudarytose sutartyse. Jie klysta: mūrininkas stato gaisrui, rankpelnys dirba vagiui. O visa jų nauda — karaliui.

Kraujas ir ašaros! Mirtis pjauna žmones visur — ant laužų, ant medžių, atstojančių kartuves abipus vieškelių, duobėse, kur gyvos metamos vargšės mergaitės, kalėjimų urvuose, pleškančių žabų ryšuliais nužymėtuose ratuose, kur vidury pastatyti kankiniai dega lėtoje ugnyje, pakurtose šiaudinėse pirkelėse, kur liepsnose bei dūmuose žūsta nelaimingieji. O visa jų nauda — karaliui.

Taip norėjo Romos popiežius.

Miestuose knibždėte knibžda šnipų, laukiančių pažadėtosios dalies iš aukų nuosavybės. Kas turtingesnis, tas ir kaltesnis. O visa jų nauda — karaliui.

Bet šaunieji šalies vyrai nesiduos pjaunami kaip avinėliai. Daugelis pabėgėlių ginkluoti ir slapstosi miškuose. Vienuoliams įskundus, jiems grėsė mirtis ir konfiskacija. Užtat dabar jie dieną naktį gaujom kaip laukiniai žvėrys užpuldinėja vienuolynus, atiminėja iš varguolių pavogtuosius pinigus žvakidžių, auksinių bei sidabrinių relikvinių, cimborijų, patenų, brangių indų pavidalu. Ar ne, geruliai? Ten jie

geria vyną, kurį vienuoliai laikė sau. Indai, perlydyti ar užstatyti, pravers šventam karui. Tegyvuoja gezas!

Jie persekioja, žudo, apiplėšinėja karaliaus kareivius, o po to slepiasi savo urvuose. Dieną naktį miškuose tai šen, tai ten spigčioja ir gęsta nakties žiburiai. Tai mūsų pokylių laužai. Mums priklauso visi plaukuočiai ir plunksnuočiai. Mes — šeimininkai. Kada tik panorėję, gaunam iš kaimiečių duonos ir lašinių. Pažiūrėk į juos, Lame. Skarmaluoti, rūstūs, ryžtingi, išdidžiu žvilgsniu jie klajoja po miškus, kas su kirviais, alebardomis, kas su ilgais kardais, dviašmeniais kalavijais, kas su ietimis, akstimis, kas su arbaletais, arkebuzomis, nes visi ginklai jiems geri. Jie nenori marširuoti po niekieno vėliava. Tegyvuoja gezas!

Ir Ulenšpygelis užtraukė:

Slaet op den trommele van dirre dom deyne,
Slaet op den trommele van dirre doum, doum.
Muškite būgną, van dirre dom deyne,
Muškite būgną kovos!

Kunigaikščiui žarnas ištraukt
Ir jomis iščaižyt jam veidą!
Tekrinta mūs prakeiksmas! Žudikui — mirtis!
Šunims jo lavoną! Skerdikui — mirtis! Tegyvuoja gezas!

Kunigaikštį pakart už liežuvio,
Kurs įsakymus duoda žudyt,
Kunigaikštį pakarti už rankos,
Kuria jis pasmerkia myriop.
Slaet op den trommele.
Muškite būgną kovos! Tegyvuoja gezas!

Kunigaikštį įmesti į duobę
Su lavonais, kuriuos jis nužudė:
Tenumiršta toj smarvėj blogiausia mirtim!
Muškite būgną kovos! Tegyvuoja gezas!

O Kristau, pažvelk iš aukštybių
Į savo narsius kareivius:
Ant laužo, į kartuves eis
Ir mirs jie už tavąjį žodį, už tiesą.

Jie trokšta tik vieno: tėvų žemei laisvės!
Slaet op den trommele van dirre dom deyne,
Muškite būgną kovos! Tegyvuoja gezas!

Ir visi — gert ir šaukt:

— Tegyvuoja gezas!

Ir Ulenšpygelis, gerdamas iš paauksuotos vienuolio taurės, su pasididžiavimu žvelgė į šaunius Laukinių gezų veidus.

— Laukiniai vyrai! — kalbėjo jis.— Jūs — vilkai, liūtai, tigrai. Draskykit kruvinojo karaliaus šunis.

— Tegyvuoja gezas! — sušuko jie ir uždainavo:

Slaet op den trommele van dirre dom deyne;
Slaet op den trommele van dirre dom, dom:
Muškite būgną kovos! Tegyvuoja gezas!

6

Ipre Ulenšpygelis verbavo kareivius princui. Persekiojamas kunigaikščio saugūnų, stojo už zakristijoną pas švento Martyno abatijos priorą. Jo tarnybos draugas buvo varpininkas, vardu Pompilijus Numanas, bailys didžiausias, naktį savo šešėlio bijąs kaip velnio, o savo marškinių — kaip vaiduoklio.

Prioras buvo riebus, putlus it višta, atitinkamai nupenėta kepimui ant iešmo. Netrukus Ulenšpygelis pamatė, kokioj pievoj ganydamasis jis išsiaugino tokius lašinius. Ulenšpygelis sužinojo iš varpininko, o paskui ir savo akimis pamatė, kad prioras pusryčiauja devintą, o pietauja ketvirtą. Miega iki pusės devynių. Prieš pusryčius nueina į bažnyčią patikrinti, ar pilnos skardinės, skirtos aukoms vargšams. Pusę rinkliavos susižeria į savo mašną. Devintą pusryčiams išgeria dubenį pieno, suvalgo pusę keptos avienos kulšies, nedidelį gervienos paštetą ir išlenkia penketą taurių briuselinio vyno. Dešimtą sučiulpia keletą slyvų užsigerdamas orleaniškuoju ir prašo Dievą saugoti jį nuo apsirijimo. Vidudienį iš neturėjimo ko veikti sutriauškia kokios nors paukštienos sparnelį ar sturplį. Pirmą valandą, galvodamas apie savo pietus, nuryja gerą mauką ispaniško vyno. Po to išsitiesia lovoj atsipūsti.

Išbudęs suvalgo gabalėlį sūdytos lašišos apetitui sužadinti ir išmaukia aukštą taurę antverpeniškio *dobbel-knol*. Po to nulipa į virtuvę, atsisėda priešais gražiai malkom kūrenamą židinį ir žiūri, kaip čirška ir skrunda abatijos vienuoliams ant iešmo kepamas didžiulis gabalas veršienos ar nuplikytas paršiukas, labiau viliojantis nei kepalas duonos. Bet apetito dar kaip ir nejaučia, tad įsistebeilija į savaime besisukantį tarsi stebuklingą iešmą. Penkiolika Paryžiaus livrų sumokėjo už jį prioras kalviui Piteriui Stenkistei, gyvenančiam Kortreiko kaštelionijoj.

Po to vėl gulasi į lovą, iš nuovargio snūstelėja, o apie antrą išbudęs nuryja truputėlį kiaulienos drebučių užsigerdamas romaniškuoju, kurio statinė kainuoja du šimtus keturiasdešimt florinų. Trečią valandą suvalgo kokį paukštuką pasisaldindamas maderiniu cukrumi ir išlenkia porą stiklinių malvaziškojo — po septyniolika florinų už verpelę. Pusę keturių įninka ragaut uogienę užsigerdamas midum, ir pusės puodynės kaip nebūta. Tada, pažvalėjęs, apsikabina rankom kelėną ir paskęsta savo mintyse.

Pietų metui atėjus, tą smagurystės valandą dažnai ima ir aplanko jį švento Jono bažnyčios klebonas. Ne sykį jųdviejų eita lažybų, katras daugiau suvalgys žuvies, paukštienos, žvėrienos ar kitokios mėsos. Pralošusis gauna vaišinti nugalėtoją kepsniu, apibarstytu maltais gvazdikėliais, muškato riešutų, juodaisiais pipirais, cinamonu, iškeptu ant žarijų ir patiektu su trijų rūšių šildytais vynais bei garnyru iš septynių rūšių daržovių.

Taip girkšnodami ir valgydami juodu šnekasi apie eretikus ir visiškai sutaria, kad apskritai, nors ir kažin kaip juos naikintų, vis bus per mažai. Ir niekada tarp jųdviejų nekyla ginčų, nebent tuo atveju, kai ima svarstyti trisdešimt devynis būdus geroms alaus sriuboms išvirti.

Po to, nusvarinę savo pagarbias galvas ant savo storų kleboniškų pilvų, užknarkia. Retsykiais katras nors kniostelėja ir sumurma, kad gan mielas gyvenimas šiame pasauly, vargšai be reikalo juo skundžiasi.

Taigi pas šitą šventą vyrą ir buvo pastojęs zakristijonauti Ulenšpygelis. Jis kuo puikiausiai patarnaudavo jam per mišias, žinoma, ne be to, kad trissyk nepripildytų ampulių, dusyk sau ir vienąsyk priorui. Varpininkas Pompilijus Numanas jam ta proga patalkindavo.

Matydamas Numaną tokį raudonikį, papūtžandį ir didžiapilvį esant, Ulenšpygelis paklausė, bene pas priorą gerą duoną turįs, kad atrodąs taip pavydėtinos sveikatos.

— Taip, mano sūnau,— atsakė Pompilijus.— Tik gerai uždaryk duris, kad mūsų niekas nepasiklausytų.

Ir pašnabždom ėmė porinti:

— Tu gi žinai, kaip švelniai myli mūsų šeimininkas prioras visokį vyną, alų, visokią mėsą bei paukštieną. Todėl laiko mėsas skrynioj, gėrimus — rūsy, o raktus — nuolat savo mašnoj. Ir užminga ant jos sudėtom rankom... Nakčia, jam miegant, aš paimu nuo pilvo raktus, paskui vėl ten pat padedu, žinoma, drebėdamas, mano sūnau, nes, sužinojęs apie mano prasikaltimą, jis lieptų mane gyvą išvirti.

— Pompilijau, kam taip vargt! Užtenka vieną sykį nudžiauti raktus — aš pagal juos padarysiu naujus, o anie lai sau guli gerajam priorui ant barabano.

— Padaryk, mano sūnau,— tarė Pompilijus.

Ulenšpygelis padarė raktus. Apie aštuntą valandą vakaro, nusprendę, kad gerasis prioras jau miega, juodu nusileisdavo į rūsį ir pasirinktinai pasiimdavo mėsų ir butelių. Ulenšpygelis nešdavo butelius, Pompilijus — mėsas, mat jis drebėdavo kaip epušės lapas, o kumpiai ir avienos kulšys, iškritę iš rankų, nesudūžta. Ne sykį jie išsinešė ir žalios paukštienos, o atsakydavo už tai savo kailiu kaimyninės katės.

Paskui juodu droždavo į *Ketel-Straat*, kur gyveno laisvabūdės. Čia nieko negailėdavo, dosniai apdalydavo savo meilutes rūkyta jautiena ir kumpiais, sardelėm ir paukštiena, girdydavo orleaniškuoju ir romaniškuoju, taipogi *ingelsche bier*, užjūry vadinamu *ale*,— tiesiog pilte pildavo į jaunas gražuolių gerkles. O tos atsimokėdavo glamonėmis.

Bet vieną sykį, po pusryčių, prioras išsišaukė juodu. Rūsčia mina jis piktai čiulpė smegeninį kaulą iš sriubos.

Pompilijui kinkos drebėjo ir pilvas trūkčiojo iš baimės. Ulenšpygelis, visiškai ramus, smagiai sukinėjo pirštais rūsio raktus savo kišenėse.

Prioras kreipėsi į jį:

— Kažkas geria mano vyną ir valgo mano paukštieną. Ar tik ne tu, mano sūnau?

— Ne,— atsakė Ulenšpygelis.

— O šitas varpininkas,— ir prioras parodė į Pompilijų,— ar nebus susitepęs tuo nusikaltimu? Jis išblyškęs kaip mirštantis, matyt, pavogtasis vynas veikia jį kaip nuodai.

— Aiman, mesire! — tarė Ulenšpygelis.— Tamsta be reikalo kaltini savo varpininką. Jis išbalęs ne dėl to, kad gėrė vyno, o kad per mažai jo uostė. Užtat jį taip dažnai varo lauk. Jei nebus imtasi priemonių, jo siela čiurkšlėm ištekės į kelnes.

— Kokių tik vargšų žmonių besama šiame pasauly,— tarė prioras ir gerą malką vyno išlenkė iš savo taurės.— Bet sakyk, mano sūnau, ar tu, akylas kaip lūšis, nepastebėjai vagilių?

— Aš būsiu budrus, mesire priore,— atsakė Ulenšpygelis.

— Tesuteikia Dievas jums džiaugsmo, mano vaikai, ir gyvenkite blaiviai, nes iš nesusilaikymo kyla daugybė nelaimių šioje ašarų pakalnėj. Eikite ramybėje.

Ir palaimino juodu.

Ir iščiulpė dar vieną smegeninį kaulą iš sriubos, ir išlenkė dar vieną gerą malką vyno.

Ulenšpygelis ir Pompilijus išėjo.

— Tas bjaurus, šlykštus senis niekada tau neduos nė lašelio vyno,— tarė Ulenšpygelis.— Gaus pamoką, kai dar sykį jį apvogsim. Bet ko gi tu drebi?

— Kad kelnės šlapios,— atsakė Pompilijus.

— Vanduo greit išdžiūsta, mano sūnau,— tarė jam Ulenšpygelis.— Būk linksmas, šįvakar butelių muzika skambės *Ketel-Straat*. Ir visus tris naktinius sargus nugirdysim, tegul knarkdami saugo miestą.

Pasakyta — padaryta.

Artinosi martyninės, bažnyčia buvo šventiškai išpuošta. Naktį Ulenšpygelis ir Pompilijus įėjo į bažnyčią, užsidarė ten, uždegė visas žvakes, vienas pasiėmė violą, kitas — dūdmaišį ir kaip įmanydami ėmė griežt. Ir žvakės švietė kaip saulė. Bet tuo viskas nesibaigė. Savo sumanymą įvykdę, nuėjo pas priorą, kurį rado dar neatsigulusį, nepaisant vėlyvo meto. Jis triauškė strazdą gurkšnodamas reinvynį ir išpūtė akis pamatęs nušviestus bažnyčios langus.

— Mesire priore,— tarė jam Ulenšpygelis,— ar nenorėtum sužinot, kas valgo tamstos mėsas bei geria tamstos vyną?

— Ir kas per iliuminacija! — tarė prioras, mostelėjęs į bažnyčios vitražus.— Viešpatie Dieve, nejaugi tu leidi šventam Martynui nemokamai degint šitaip, naktiškai, vargšų vienuolių žvakes?

— Jis dar ne tai išdarinėja, mesire priore,— tarė Ulenšpygelis.— Eiva betgi kartu.

Prioras, pasiėmęs pastoralą, nusekė jiedviem iš paskos. Visi trys įėjo į bažnyčią.

Ten, vidury centrinės navos, stovėjo šventas Martynas, o ratu aplink jį — visi šventieji, nulipę iš savo nišų. Būdamas visa galva viršesnis už juos, matyt, jiems komandavo. Ant palaiminimui ištiestos jo rankos rodomojo piršto smygsojo kepta kalakutė. Kiti laikė kas rankoj, kas

prie burnos prinešęs gabalus vištienos ar žąsienos, dešras, kumpius, žalią ar virtą žuvį, netgi lydeką, sveriančią gerus keturiolika svarų. Ir kiekvienas prie kojų turėjo po butelį vyno.

Pamatęs tokį reginį, prioras apmaudu užsidegė. Jo veidas taip išraudo ir išsipūtė, jog Pompilijus su Ulenšpygeliu pamanė, kad tuoj sprogs. Tačiau prioras, nekreipdamas į juos dėmesio, su iškeltu kumščiu nudrožė tiesiai prie švento Martyno, jo manymu, tikrojo kaltininko, nutraukė nuo jo piršto kalakutę ir ėmė vanot. Taip bevanodamas, nuskėlė jam nosį, sulaužė ranką, pastoralą ir mitrą.

Ir kitų nepasigailėjo, ir ne vienas šventasis nuo jo niuksų neteko plaštakos, rankos, mitros, pastoralo, dalgio, kirvio, kepimo grotelių, pjūklo bei kitoniškų savo rango ir kankinystės emblemų. Paskui prioras kaip pasiutęs, tirtančiu pilvu, skubiai puolė pats gesinti žvakių.

Susirinko kumpius, paukštieną, dešras, kiek tik įstengė pakelti, ir, nuo sunkumo sulinkęs, grįžo į savo miegamąjį toks irzlus, apmaudingas, jog ėmęs išmaukė vieną po kito tris didelius butelius vyno.

Ulenšpygelis, įsitikinęs, kad prioras užmigo, nunešė į *Ketel-Straat* viską, ką prioras manė išgelbėjęs ir kas buvo likę bažnyčioj, žinoma, prieš tai sušveitęs su Pompilijum geriausius kąsnelius. O liekanas juodu sudėjo šventiesiems po kojų.

Kitą rytą, kai Pompilijus skambino ankstyvųjų mišių, Ulenšpygelis užėjo į prioro miegamąjį ir paprašė jį vėl nueiti į bažnyčią.

Ten, rodydamas į šventųjų ir paukštienos liekanas, tarė:

— Mesire priore, perniek tamstos triūsas, vis tiek jie viską suvalgė.

— Taip,— atsakė prioras.— Įsibrovė į miegamąjį kaip vagys ir išnešė, ką buvau išgelbėjęs. Oi, gerbiamieji, apskųsiu jus popiežiui.

— Taip tai taip,— tarė Ulenšpygelis,— tiktai, matot, poryt procesija, darbininkai netrukus ateis į bažnyčią. Ar nebijot būti apkaltintas kaip ikonoklastas, jeigu jie pamatys visus tuos vargšus šventuosius sužalotus?

— O šventasis Martynai,— tarė prioras.— Išgelbėk gerbiamasis mane nuo ugnies. Aš nežinojau ką darąs.

Kol bailusis Pompilijus supo varpus, prioras kreipėsi į Ulenšpygelį:

— Iki sekmadienio niekas jokiu būdu nespės pataisyti švento Martyno. Ką man daryti? Ką pasakys žmonės?

— Mesire,— tarė Ulenšpygelis,— reikia griebtis nekaltos apgaulės. Prilipdysim barzdą Pompilijui,— dėl savo melancholiško veido jis atrodo gan pagarbiai,— uždėsim šventojo mitrą, albą, almuciją[106] ir apgaubsim iškilmingąja·auksu adyta kapa. Liepsim jam ramiai stovėti

ant postamento, ir žmonės jį laikys medine švento Martyno statula.

Prioras nuėjo pas Pompilijų, supantį virves, ir tarė jam:

— Liaukis skambinęs ir klausyk. Nori užsidirbt penkiolika dukatų? Sekmadienį, per procesiją, tu būsi šventas Martynas. Ulenšpygelis tave deramai aptaisys. Bet jeigu tu, nešamas keturių vyrų, sukrutėsi ar leptelėsi žodį, liepsiu tave gyvą išvirt milžiniškame aliejaus katile, kuris budelio užsakymu ką tik įmūrytas Halių aikštėje.

— Monsinjore, esu be galo dėkingas,— tarė Pompilijus,— betgi tamsta žinai, kad sunkiai belaikau čiuriuką.

— Turi klausyt,— atkirto prioras.

— Klausysiu,— gailiai atsakė Pompilijus.

7

Kitą dieną, saulei skaisčiai šviečiant, procesija išėjo iš bažnyčios. Dvylika šventųjų, pusiau su bėda Ulenšpygelio pataisytų, suposi ant savo postamentų tarp cechų vėliavų; už jų ėjo Dievo motinos statula, lydima giedančių mergaičių baltomis jupelėmis, paskui lankininkai, arbaletininkai, o prie pat baldakimo Pompilijus, besisupantis labiau už kitus ir tiesiog linkte linkstantis nuo gerbiamojo švento Martyno apdarų sunkybės.

Ulenšpygelis, iš anksto apsirūpinęs milteliais, sukeliančiais niežulį, pats apvilko Pompilijų vyskupo drabužiais, užmovė pirštines, įdavė pastoralą ir parodė žmonių laiminimo gestą pagal lotynišką madą. Kunigams irgi padėjo apsitaisyti. Kam stulą uždėjo, kam almuciją, diakonus kamžom apvalkstė. Zujo po bažnyčią, vienam patampydamas striukę, kitam puskelnes. Grožėjosi išblizgintais arbaletais bei grėsmingais lankais ir negailėjo pagyrimų šaulių brolijos nariams. Ir kiekvienam bėrė už gofruotos apykaklės, už nugaros ar į rankogalius po žiupsnį niežulį sukeliančių miltelių. Daugiausia kliuvo dekanui ir keturiems švento Martyno nešikams. Tiktai mergaičių baltomis jupelėmis nelietė atsižvelgdamas į jų mielą grakštumą.

Procesija išėjo gražiai, tvarkingai, su karūnom, vėjyje besiplaikstančiom, su išskleistom vėliavom. Vyrai ir moterys žegnojosi jai artinantis. Ir saulė kaitriai švietė.

Dekanas pirmas pajuto niežulį ir pasikasė už ausies. Visi — kunigai, lankininkai, arbaletininkai — kasėsi kaklus, blauzdas, riešus, nedrįs-

dami betgi atvirai tai daryti. Kasėsi ir keturi nešikai, tik varpininkas, kuriam niežėjo labiau nei kitiems, nes buvo išstatytas prieš svilinančią saulę, bijojo sukrutėti, idant negautų gyvas virti katile. Trūkčiodamas nosį, bjauriai maivėsi ir drebino kinkas, kad besikasantys nešikai jo žemėn nenuverstų.

Bet nė pasikrutint nedrįso, tik čiurino ir čiurino iš baimės, o nešikai kalbėjo:

— Šventas ir didis Martynai, nejaugi lietus užeina?

Kunigai giedojo himną Dievo motinai:

Si de coe... coe... coe... lo descenderes
O sanc... ta... ta... Ma... ma... ria *

nuo baisaus niežėjimo drebančiais balsais, bet kasytis stengėsi nepastebimai. Vis dėlto dekanas ir keturi švento Martyno nešikai kaklus ir riešus kruvinai nusidraskė. O Pompilijus laikėsi ramiai, tik nežmoniškai perštinčios kinkos jam drebėjo.

Bet staiga tik stakt ir sustojo kasytis visi — arbaletininkai, diakonai, kunigai, dekanas ir švento Martyno nešikai. Padai niežtėjo Pompilijui, tačiau jis nė nesukrutėjo bijodamas nuvirsti.

O smalsuoliai sakė, kad šventas Martynas klaikiai varto akis, nutaisęs grūmojančią miną vargšams žmoneliams.

Dekanui davus ženklą, procesija vėl pajudėjo.

Dar po valandžiukės, karštiems saulės spinduliams jau krintant statmenai į visas tas procesijines kupras, į visus tuos išstatytus storus pilvus, miltelių graužimas pasidarė tiesiog nebepakenčiamas.

Ir tada kunigai, lankininkai, arbaletininkai, diakonai ir dekanas sustojo ir nelyginant būrys beždžionių ėmė jau visiškai be jokios sarmatos kasytis visur, kur kam niežėjo.

Tuo tarpu mergaitės baltomis jupelėmis giedojo kaip angelai, ir jų tyri balsai kilo į dangų.

Visi, beje, iškako kas sau: dekanas, be perstojo kasydamasis, išgelbėjo Švenčiausiąjį Sakramentą; dievobaimingi parapijonys nunešė į bažnyčią relikvijas; keturi švento Martyno nešikai nudrėbė ant žemės Pompilijų. Nedrįsdamas nė pasikasyti, nė sukrutėti, nė žodžio pratarti, vargšas varpininkas ir gulėjo ten, pamaldžiai sudėjęs akis.

Du vaikiščiai buvo beketiną jį nunešti į vietą, bet kilstelėję pamatė, kad per sunkus, tad tik pastatė atrėmę į sieną. Ir stambios ašaros pabiro Pompilijui iš akių.

* Kai iš dangaus nužengsi, šventa Marija *(lot.)*.

Apie jį susirinko žmonių; moterys, atsinešusios baltutėles batisto nosinaites, šluostė jam veidą, norėdamos surinkti tas ašaras kaip relikvijas, ir kalbėjo:

— Šviespatie, kaip tamstai karšta!

Varpininkas gailiai žiūrėjo į jas ir nevalingai nosimi išdarinėjo grimasas.

Matydamos, jog ašaros nesiliauja plūdusios jam iš akių, moterys kalbėjo:

— Šventas ir didis Martynai, gal kartais tamsta apverki Ipro miesto nusidėjimus? Ar tik ne dėl to raukai savo tauriąją nosį? Šiaip ar taip, mes dėjomės į širdį Luiso Vyveso[107] patarimus, ir Ipro varguoliai turės darbo ir duonos kąsnį. O kokios stambios ašaros! Tikri perlai. Jos — mūsų išganymas.

Vyrai kalbėjo:

— Šventas ir didis Martynai, gal vertėtų išgriaut *Ketel-Straat?* Bet svarbiausia pamokyk mus, kaip sutūrėt vargšes merginas nuo lakstymo vakarais ieškant visokių nuotykių?

Staiga minia sušuko:

— Aure zakristijonas!

Ulenšpygelis priėjo, čiupo į glėbį Pompilijų, užsivertė ant pečių ir nusinešė, dievobaimingų vyrų bei moterų palydėtas.

— Aiman! — sušnabždėjo jam į ausį vargšas varpininkas.— Aš galą gausiu nuo niežėjimo, mano sūnau.

— Laikykis tiesiai,— atsakė Ulenšpygelis.— Negi užmiršai, kad esi medinis šventasis?

Potekomis atbėgęs, pastatė Pompilijų priešais priorą, nagais besigremžiantį kūną iki kraujų.

— Varpininke,— kreipėsi į jį prioras,— ar tu irgi kaseisi kaip mes?

— Ne, mesire,— atsakė Pompilijus.

— Neprakalbėjai? Piršto nepakrutinai?

— Ne,— atsakė Pompilijus.

— Tada gausi tau priklausančius penkiolika dukatų. Dabar kasykis.

8

Kadangi Ulenšpygelis nelaikė liežuvio už dantų, tai jau kitą dieną žmonės žinojo, kokį piktą juoką iškrėtė jiems prioras pakišdamas garbinti kaip šventąjį kažkokį žliumbą, čiurinantį po savim.

Ir daugelis tapo eretikais. Ir su visu savo labu nuskubėjo didinti princo kariuomenės.

Iš Ipro Ulenšpygelis patraukė atgal Lježo link. Atsidūręs vienas miške, prisėdo ir susisvajojo. Žvelgdamas į giedrą dangų, kalbėjo pats sau:

— Karo galo nematyt, kadangi ispanai, mūsų priešai, žudo vargšus žmones, plėšia mūsų turtą, žagina mūsų žmonas ir dukteris. Tuo tarpu mūsų pinigėliai sekte senka, mūsų kraujas upeliais liejas, neatnešdami niekam naudos, nebent tam karaliui nevidonui, kuris įsigeidė išrantyt savo karūnoj dar vieną valdžios dančiuką, jo galva, šlovingą, o iš tiesų kruviną ir paišiną. Ak, kad įmanyčiau, aš tau kailį taip išrantyčiau, kad tiktai musės benorėtų tau palaikyt kompaniją.

Taip jam bemąstant, pro šalį pralėkė elnių kaimenė. Ją sudarė dideli, gerai sumitę patinai, išdidūs devyniaragiai, ir mieli vienergiai, jų ginklanešiai, bidzenantys šalia, ir, kaip atrodė, pasirengę, kad kokios, padėti jiems savo smailais ragais. Kur jie traukia, Ulenšpygelis nežinojo, bet nusprendė, kad į guolį.

— Ak jūs, sumitę elniai ir mieli vienergiai, sau skuodžiat miško gilmėn, į savo guolį, skabydami jaunus ūglius, uosdami takų kvapus, patenkinti ligi tol, kol ateis medžioklis — jūsiškis budelis. Panaši ir mūsų dalia, o sumitę elniai ir vienergiai!

Ir Klaso pelenai subeldė Ulenšpygeliui į krūtinę.

9

Rugsėjo mėnesį, kai uodai jau nebekapoja, Tylusis persikėlė per Reiną ties Sen Vitu su savo keturiolika tūkstančių vyrų, flamandų, valonų, vokiečių, ir pustuziniu lauko bei ketvertu sunkiųjų patrankų, bylojančių jo vardu.

Su burgundinio gumbuoto vėzdo[108] vėliavomis geltonais raudonais dryžiais,— o tas vėzdas buvo senas mūsų šalies engėjas, tuo vėzdu Alba, kruvinasis kunigaikštis, davė pradžią vergijai,— žygiavo dvidešimt šešių tūkstančių penkių šimtų algininkų kariuomenė, dardėjo septyniolika lauko ir devynetas sunkiųjų patrankų.

Kadangi Alba visąlaik vengė mūšio, tai šitame kare Tylusis neturėjo sėkmės.

Ir jo brolis Liudvigas, tas Flandrijos Bajardas[109], paėmęs daug mies-

tų ir daug išpirkos iš sulaikytųjų Reine laivų, o po to susikovęs prie Emguno Fryzijos šaly su kunigaikščio sūnum, neteko šešiolikos patrankų, pusantro tūkstančio arklių, dvidešimt vėliavų, ir vis per niekšingumą algininkų, kurie, užuot į mūšį stoję, reikalavo pinigų.

Ir griuvėsiuos, kančioj ir kraujyje veltui ieškojo Ulenšpygelis išgelbėjimo tėvų žemei.

Ir budeliai visoj šaly korė, kapojo, degino nekaltas aukas.

Ir visa jų nauda — karaliui.

10

Taip pakeliavęs po valonų šalį ir įsitikinęs, jog princas iš čia negali tikėtis jokios paramos, Ulenšpygelis atklydo prie Bujono miesto.

Jis matė, kaip pamažiukais kelyje ėmė rastis kuprių, įvairaus amžiaus, įvairios padėties bei lyties. Visi buvo apsirūpinę didžiuliais rožančiais, kuriuos pamaldžiai varstė tarp pirštų.

Ir jų maldos panėšėjo į varlių kurkimą tvenkiny šiltą vakarą.

Kūprino kuprės, nešinos savo kuprotais kūdikiais, ir tokie pat išperos pypliai laikėsi joms už sijonų. Kūprino kupriai kalnais ir kloniais. Ir kur tik žvelgė Ulenšpygelis, visur giedroj padangėj ryškėjo jų prakaulios figūros.

Priėjęs prie vieno, pasiteiravo:

— Kur eina visi tie vargšai žmonės, vyrai, moterys, vaikai?

Tas atsakė:

— Einam pasimelst pas kapą, kur palaidotas šventas Remaklis, idant jis išpildytų karščiausią mūsų troškimą, teikdamasis nuimt nuo mūsų nugarų tą savo uždėtą pažeminimo gumbą.

— Gal kartais šventas Remaklis išpildytų ir mano karščiausią troškimą, teikdamasis nuimt nuo vargšių bendruomenių nugaros tą kruvinąjį kunigaikštį, kuris jas slegia nelyginant švino kupra? — gyvai paklausė Ulenšpygelis.

— Visai ne jo priedermė nuiminėt atgailos kupras,— atsakė piligrimas.

— O kitokias nuiminėja? — pasiteiravo Ulenšpygelis.

— O kaipgi! Tik kupros turi būt jaunos. Po tokio stebuklingo išgijimo mes ūžiam, siaučiam po visą miestą. Ir kiekvienas piligrimas aukoja po sidabrinuką, o dažną sykį ir po aukso floriną laimingajam, kuris per tai pats tampa šventuoju ir gali išmelsti pasveikimą kitiems.

— Kodėl gi šventas Remaklis, būdamas visko pertekęs, ima mokestį už pagydymą nelyginant koks vaistininkas klastorius?

— Bedievi keleivi, jis baudžia piktžodžiautojus! — atrėžė jam piligrimas, su įniršiu kratydamas savo kuprą.

— Aiman! — sudejavo Ulenšpygelis ir susirietęs parkrito po medžiu.

— Ką jau ištinka šventas Remaklis, tai žiauriai ištinka,— tarė piligrimas, žiūrėdamas į jį.

— O didžiai šlovingas šventasis, pasigailėk manęs. Tai bausmė. Jaučiu aštrų skausmą tarpupetėj. Aiman! Oi! Atleisk, šventas Remakli. Eik šalin, piligrime, eik, palik mane vieną čia kaip kokį tėvažudį lieti atgailos ašarų.

Bet piligrimas jau buvo nuskuodęs į Bujono Didžiąją aikštę, kur rado susirinkusius visus kuprius.

Čia, tirtėdamas iš baimės, kapotu balsu porino:

— Pasitaikė piligrimas... tiesus kaip žvakė... piktžodžiautojas... nugaroj išdygo kupra... karščiuojanti kupra!

Išgirdę tą naujieną, piligrimai ėmė džiaugsmingai šūkčiot:

— Šventas Remakli, jei tu duodi kupras, vadinas, gali jas ir nuimti. Šventas Remakli, nuimk nuo mūsų kupras!

Tuo tarpu Ulenšpygelis išlindo iš po medžio. Eidamas per ištuštėjusį priemiestį, pamatė ties žemomis tavernos durimis ant lazdos besisupančias dvi kiaulės pūsles, kadangi buvo dešrų kermošius, *Panch Kermis*, kaip sakoma Brabanto šaly.

Ulenšpygelis nusikabino vieną pūslę, pakėlė nuo žemės *schol* stuburkaulį, įsipjovė pirštą, privarvino savo kraujo į pūslę, pripūtė, užrišo ir, uždėjęs ant viršaus stuburkaulį, prisitaisė kuprą. Taip išsidarkęs, kukšteron susimetęs, kretančia galva ir drebančiom kojom, visiškai kaip senas kuprius, jis pasirodė aikštėje.

Piligrimas, jo nuopuolio liudininkas, pamatęs sušuko:

— Va jis, piktžodžiautojas! — ir parodė pirštu.

Ir visi — bėgt žiūrėt susikuprojusio.

Ulenšpygelis gailiai purtė galvą sakydamas:

— Ak, nesmi vertas nei malonės, nei užuojautos. Nudėkit mane kaip pasiutusį šunį.

Ir kupriai, trindamiesi rankas, porino:

— Padidėjo mūsų pulkas.

Ulenšpygelis, murmėdamas pro dantis: „Atmokėsit man už tai, nedorėliai“, dėjosi kantriai viską kenčiąs ir porino:

— Aš tol nevalgysiu ir negersiu,— netgi tam, kad sustiprėtų mano kupra,— kol šventas Remaklis nesiteiks išgydyt manęs, kaip kad ištiko mane.

Garsas apie stebuklą pasiekė dekaną. Iš bažnyčios išėjo aukštas, didžiapilvis, majestotiškas vyras. Užrietęs nosį, jis nelyginant laivas perskrodė kuprių bangą.

Tie jam parodė Ulenšpygelį.

— Vadinas, tave, mielasis, ištiko švento Remaklio rykštė? — kreipėsi dekanas į jį.

— Taip, mane, mesire dekane,— atsiliepė Ulenšpygelis,— ir dabar aš, išties nuolankus jo garbintojas, trokščiau būti išgydytas nuo tos savo naujos kupros, jeigu, žinoma, jis teiktųsi.

Užuodęs jo žodžiuose vylių, dekanas tarė:

— Leisk man pačiupinėti šitą kuprą.

— Čiupinėkit, mesire,— atsakė Ulenšpygelis.

Dekanas kaip tarė, taip padarė.

— Šviežumo šviežia ir minkšta. Turiu betgi viltį, jog šventas Remaklis teiksis parodyt savo susimylimą. Sek paskui mane.

Ulenšpygelis nusekė paskui dekaną ir įėjo į bažnyčią. Jam įkandin žengė kupriai šaukdami:

— Va prakeiktasis! Va piktžodžiautojas! Kiek jinai sveria, ta šviežia tavo kukštera? Gal iš jos išeitų tau neblogas maišas ispaniškiems skatikams dėti? Visą gyvenimą tyčiojais iš mūsų, nes buvai tiesus. Dabar mūsų eilė. Šlovė šventam Remakliui!

Ulenšpygelis, nepraverdamas burnos, nuleidęs galvą, vis sekė paskui dekaną ir atsidūrė koplytėlėje, kur stovėjo sarkofagas iš vieno marmuro, uždengtas didžiule plokšte, irgi marmurine. Tarp sarkofago ir koplyčios sienos buvo visai siauras tarpiukas. Pulkai kuprotų piligrimų vorele slinkdavo juo, tyliai zulindamiesi kupras į sarkofago plokštę. Tikėjo šitaip jomis atsikratysią. Besizulinantys nenorėdavo užleisti vietos laukiantiems pasizulint, ir dėl to pešdavosi, žinoma, be triukšmo, nes iš pagarbos šventai vietai tedrįsdavo pasalūniškai kukšteromis bakintis.

Dekanas pasakė Ulenšpygeliui užlipti ant plokštės, idant visi piligrimai galėtų jį matyti. Ulenšpygelis atsakė vienas nepajėgsiąs.

Dekanas padėjo užlipti, paskui atsistojo šalimais ir paliepė jam klauptis. Ulenšpygelis kaip atsiklaupė, taip ir liko beklūpįs nuleista galva.

Po susikaupimo valandėlės dekanas prabilo skambiu balsu:

— Mano broliai ir sūnūs Kristuje! Čia, prie mano kojų, jūs matot bedievį, nevidoną ir piktžodžiautoją, didžiausią iš visų, kada nors ištiktų švento Remaklio rūstybės.

Ir Ulenšpygelis mušėsi į krūtinę tardamas:

— *Confiteor**.

— Kadaise,— kalbėjo toliau dekanas,— jis buvo tiesus kaip alebardos kotas ir tuo didžiavosi. O dabar matot koks — susikūprinęs, sulinkęs. Paveikė dangaus prakeikimas.

— *Confiteor*, nuimk nuo manęs kuprą,— antrino Ulenšpygelis.

— Taip,— kalbėjo toliau dekanas,— taip, šventas ir didis Remakli, kurs nuo savo garbingos mirties iki šiol esi padaręs trisdešimt devynis stebuklus, nuimk nuo jo pečių tą slegiančią naštą. Idant už tai mes galėtumėm tave šlovinti per amžių amžius, *in saecula saeculorum*. Ir žemėje ramybė geros valios kupriams.

Ir visi kupriai — choru:

— Taip, taip, žemėje ramybė geros valios kupriams! Seniai šaukiamės taikos ir ramybės, paliaubų ir malonės mes, kuprotieji, suluošintieji, pažemintieji! Nuimk nuo mūsų kupras, šventas Remakli!

Dekanas paliepė Ulenšpygeliui nulipti ir pasizulinti į plokštės kraštą. Tas taip ir padarė. Kuo uoliausiai zulindamasis visų akivaizdoj, jis be perstojo kartojo:

— *Mea culpa, confiteor*, nuimk nuo manęs kuprą.

O tie — šaukt:

— Matot, kupra linksta! Matot, ji slūgsta! Ji išsileis dešinėj pusėj.— Ne, sulįs į krūtinę; kupros neišsileidžia, jos sulenda atgal į žarnas, iš kur imasi.— Ne, grįžta į skrandį ir maitina jį ištisas aštuoniasdešimt dienų.— Tai švento Remaklio dovana nuo kuprų atpalaiduotiems.— Kurgi eina senos kupros?

Staiga visi kupriai kad sušuks didžiu balsu, pamatę, kaip Ulenšpygelis, atsirėžęs į sarkofago plokštę, susprogdino savo kuprą. Visas kraujas iš jos sumirkė striukę ir stambiais lašais nuvarvėjo ant grindų. Atsitiesęs ir iškėlęs rankas, jis sušuko:

— Atpalaiduotas!

Ir visi kupriai — viens per kitą šaukt:

— Šventas Remaklis laimina jį. Jam maloningas, mums rūstus.— Šventas Remakli, nuimk mūsų kupras! — Paaukosiu tau veršį.— Aš septynis avinus.— Aš ištisų metų medžioklės laimikį.— Aš šešis kum-

* Išpažįstu *(lot.)*.

pius.— Aš atiduodu savo pirkelę bažnyčiai.— Nuimk nuo mūsų kupras, šventas Remakli!

Ir žvelgė į Ulenšpygelį pavydžiai ir sykiu pagarbiai. Vienas buvo benorįs pačiupinėt jam po striuke, bet dekanas tarė:

— Ten žaizda. Ji bijo šviesos.

— Aš melsiuos už jus,— porino Ulenšpygelis.

— Taip, piligrime, taip, gerbiamas atitiestasis,— viens per kitą porino kupriai.— Mes šaipėmės iš tamstos, atleisk mums, mes nežinojom ką darą. Šviespats Jėzus Kristus atleido ant kryžiaus, ir tamsta mums atleisti teikis.

— Atleidžiu,— maloningai tarė Ulenšpygelis.

— Nagi, imkit patarą, priimkit iš manęs floriną, leiskit man, jūsų tiesybe, įteikti realą, pasiūlyti kruzatą, įdėti į rankas va šituos karoliusus...

— Slėpkit savo karoliusus,— patyliukais sakė jiems Ulenšpygelis,— kad jūsų kairė nežinotų, ką daro dešinė.

Jis taip kalbėjo todėl, kad dekanas ryte rijo akimis kuprių pinigus, neskirdamas, kur auksinis, kur sidabrinis.

— Teatlygina tamstai Dievas, mesire pašventintasis,— sakė kupriai Ulenšpygeliui.

Ir jis išdidžiai tarytum stebukladarys priiminėjo iš jų aukas.

Šykštuoliai betgi zulinosi kupras į sarkofagą netardami nė žodžio.

Vakare Ulenšpygelis, nuėjęs į taverną, paūžė, pasiautė.

Tačiau prieš gulantis jam toptelėjo, jog dekanas norės gauti, jeigu ne visą laimikį, tai bent jo dalį. Jis suskaičiavo savo pelną, ir aukso pasirodė esą daugiau negu sidabro. Pastebėjęs vazone nudžiūvusį laurą, čiupo už kuodo, iškėlė su visom žemėm ir supylė ten auksą. Visus pusflorinius, patarus bei ispaniškus skatikus išdėliojo ant stalo.

Dekanas atėjo į taverną ir užlipo pas Ulenšpygelį.

Tasai, jį išvydęs, tarė:

— Mesire dekane, ir dėl manęs, menko padaro, tamsta taip varginies?

— Dėl tavo labo, mano sūnau,— atsakė tas.

— Aiman! — sudejavo Ulenšpygelis.— Tamsta turi omeny tą labą, kur matai ant stalo?

— Taigi,— gyvai atsakė dekanas.

Ir, ištiesęs ranką, susišlavė nuo stalo visus pinigus į savo maišą, tam atsineštą.

Ir vieną floriną davė Ulenšpygeliui, gailiai dejuojančiam — dėl akių, suprantama.

Ir pareikalavo stebuklo įrankių.

Ulenšpygelis jam parodė *schol* kaulą ir pūslę.

Dekanas pasiėmė juos. O Ulenšpygelis aimanavo, kaulijo daugiau pinigų, esą iš Bujono iki Damės ilgas kelias, ir jis, bėdulis, badu nudvėsiąs beeidamas.

Burnos nepravėręs, dekanas iškako.

Likęs vienas, Ulenšpygelis užsižiūrėjo į laurą ir nepajuto, kaip užmigo. Kitą rytą, vos prašvitus, su savo laimikiu išėjo iš Bujono, nukako į stovyklą pas Tylųjį, atidavė jam visus pinigus ir papasakojo atsitikimą, pridurdamas, kad tai pats tikrasis būdas uždėti priešui kontribuciją.

Ir princas davė jam dešimt florinų.

O tas *schol* kaulas buvo įdėtas į krištolo relikvinę, relikvinė įstatyta vidury kryžiaus, tarp kryžmų, Bujono katedros didžiajame altoriuje.

Ir kiekvienas bujonietis žino, jog tai, kas uždaryta kryžiuje, yra kupra, priklausiusi piktžodžiautojui, stebuklingai atitiesintam.

11

Tylusis, ruošdamasis persikelti per Masą, vykdė Lježo apylinkėse maršus ir kontrmaršus tam, kad apgautų kunigaikščio budrumą.

Ulenšpygelis, einąs algininko pareigas, mikliai šaudė arkebuza su dagtiniu gaiduku, buvo akylas ir ausylas.

Tuo metu į stovyklą atvykę flamandų ir brabantiečių bajorai gražiuoju sugyveno su Tyliojo svitos didikais, pulkininkais, kapitonais.

Netrukus betgi stovykloje susidarė dvi partijos, nuolat tarpusavy besivaidijančios. Vieni sakė: „Princas išdavikas“, kiti atkirtinėjo, jog kaltintojai meluoją per akis ir turėsią atsiimt savo žodžius. Nepasitikėjimas plito kaip riebalinė dėmė. Susiremdavo mažesni ir didesni būriai po šešetą, aštuonetą, dvylika vyrų, kaudamiesi visais dvikovos ginklais, net arkebuzomis.

Sykį, išgirdęs triukšmą, pasirodė pats princas ir pražingsniavo tarp abiejų partijų. Kulka numušė špagą jam nuo šono. Jis davė įsakymą

nutraukti kovą ir apėjo visą stovyklą, idant, jį matydami, negalėtų sakyti: „Galas Tyliajam — galas karui“.

Kitą vakarą Ulenšpygelis nudrožė pas vieną valonę merguželę į namus. Kai, sudainavęs jai flamandų meilės dainą, apie vidurnaktį susibaudė išeit, žemę gaubė rūkas. Pas gretimos pirkelės duris jis išgirdo trissyk sukrankiant. Kitų krankiojimas trissyk po tris sykius atsiliepė iš tolo. Pirkelės tarpdury pasirodė sodietis. Ulenšpygelis išgirdo keliu kažką ateinant.

Du ispaniškai besikalbantys vyrai priėjo prie sodiečio, ir šis kreipėsi į juos ta pačia kalba:

— Ką nuveikėt?

— Gerai pasidarbavom sėdami melą karaliaus naudai,— atsakė tie.— Mūsų nuopelnas, kad kapitonai ir algininkai tarpusavy šnekasi: „Princas tik iš žemos puikybės priešinasi karaliui; tikisi įvaryt jam baimės ir gaut iš jo miestų bei senjorijų kaip užstatą už taiką; dėl pusės milijono florinų jis paliks likimo valiai šauniuosius senjorus, stojusius ginti Nyderlandų. Kunigaikštis per savo patikėtinį pasiūlė jam visišką amnestiją, prisiektinai pažadėdamas, kad jam ir visiems karvedžiams bus grąžintas konfiskuotas turtas, jeigu jie vėl prisieks karaliui. Oranietis pats vienas ves su juo derybas“.

O Tyliojo šalininkai mums atkirtinėjo: „Kunigaikščio pasiūlymai — tai Oraniečiui mėtomos pinklės, bet jis nekris nė vienosna prisimindamas ponus Egmontą ir Horną. Jam gerai žinoma, ką pasakė kardinolas Granvela, kai, būdamas Romoje, patyrė apie grafų suėmimą: „Du gružlius gaudo, o lydeką paleidžia. Ničnieko nepagauta, kadangi Tylusis tebegaudomas“.

— Ar didelis nesutarimas stovykloje? — paklausė sodietis.

— Didelis,— atsakė tuodu,— ir kasdien vis didėja. Kur laiškai?

Jie įėjo į pirkelę. Tuoj užsidegė žibintą. Prigludęs prie langiuko, Ulenšpygelis matė, kaip jie nuplėšė antspaudus nuo dviejų siuntinių, kaip džiaugėsi juos skaitydami, kaip gėrė midų ir pagaliau išėjo, pasakę ispaniškai sodiečiui:

— Stovykla suskaldyta — Tylusis suimtas. Ir bus po tylėjimo.

— Tų dviejų negalima palikt gyvų,— tarė sau Ulenšpygelis.

Jie išėjo į tirštą rūką. Ulenšpygelis matė, kaip sodietis išnešęs padavė jiems žibintą.

Šviesa šmėkščiojo, dažnai uždengiama juodo pavidalo, ir iš to Ulenšpygelis spėjo juos einant vorele.

Jis užsitaisė arkebuzą ir iššovė į juodąjį pavidalą. Pamatęs, kad

žibintas porąsyk čia nusileido, čia pakilo, nusprendė, jog vienas parkrito, o kitas stengiasi įžiūrėt, kur sužeistas. Jis vėl užsitaisė arkebuzą. Paskui, kai žibintas supdamasis ėmė greit tolti stovyklos link, dar sykį iššovė. Žibintas susverdėjo, nukrito ir užgeso. Pasidarė tamsu.

Tada Ulenšpygelis tekinas leidosi į stovyklą. Prie pat jos susidūrė su prevo ir būriu algininkų, kuriuos išbudino arkebuzos šūviai. Prisiartinęs prie jų, Ulenšpygelis tarė:

— Aš medžioklis, eikit kelt, ką nušoviau.

— Linksmasis flamande,— tarė jam prevo,— tu daugiau liežuviu kalbi.

— Liežuvio žodžiai — tai dvelksmas. Švino žodžiai pasilieka išdavikų kūne. Eiva paskui mane.

Ir jie, žibintais nešini, atsekė paskui Ulenšpygelį iki tos vietos, kur tuodu parkrito. Tikrai ant žemės vienas tysojo nebegyvas, kitas, jau bekriokiąs, paskutine gyvybės pastanga gniaužė laišką rankoj, uždėtoj ant krūtinės.

Iš aprangos pažinę, jog tai bajorų korpuso karininkai, paėmė kūnus ir, šviesdamiesi kelią žibintais, nuėjo tiesiai pas princą. Jis kaip tik buvo sušaukęs į pasitarimą Frydrichą Holenhauzeną, Heseno markgrafą, ir kitus didikus.

Lydimi landsknechtų ir reiterių, vilkinčių žaliais bei geltonais kazakinais, sustojo prie Tyliojo palapinės ir ėmė šaukti, kad teiktųsi juos priimti.

Jis išėjo. Prevo atsikrenkštė ketindamas pradėti kaltinamąją kalbą prieš Ulenšpygelį, bet tas užbėgo už akių:

— Šviespatie, vietoj varnų nušoviau du aukštakilmius išdavikus iš tamstos svitos.

Ir papasakojo, ką matęs, girdėjęs, padaręs.

Tylusis nė žodžio nepratarė.

Vilhelmas Oranietis, pramintas Tyliuoju, Frydrichas fon Holenhauzenas, Heseno markgrafas, Dyderichas van Schonenbergas, grafas Albertas fon Nasau, grafas de Hohstratenas Antuanas de Lalenas, Mecheleno gubernatorius, algininkai ir Lamė Gudzakas tirtančiu pilvu pamatė, kaip prie jų visų prevo iškrėtė abu nušautuosius bajorus ir rado laiškus su Granvelos ir Nuarkarmo[110] antspaudais. Juose jie buvo raginami sėti suskilimą princo svitoje tam, kad jį nusilpnintų, priverstų kapituliuoti, o paskui išduotų į rankas kunigaikščiui nukirsdinti, kaip to nusipelnęs. „Reikia,— buvo rašoma laiškuose,— veikti apsukriai, kalbėti užuominomis, kad kariuomenė įtikėtų, jog Tylusis

savanaudiškais tikslais jau yra sudaręs atskirą susitarimą su kunigaikščiu. Tuomet jo kapitonai ir algininkai įtūžę patys suims jį. Už tą triūsą kiekvienam pervesta bonų penkiems šimtams dukatų į Fugerių[111] banką Antverpene: likusį tūkstantį gaus, kai tik ateis iš Ispanijos į Zelandiją laukiamieji keturi šimtai tūkstančių".

Šį sąmokslą atskleidus, princas be žodžių atsigręžė į bajorus, didikus ir algininkus, tarp kurių didelė dauguma buvo įtaringų, ir be žodžių parodė ranka lavonus, tuo gestu prikišdamas jų nepatiklumą. Visi ėmė pakrikai šaukt:

— Ilgiausių metų Oraniečiui! Oranietis ištikimas Nyderlandams!

Užsidegę neapykanta, norėjo lavonus išmesti šunims, bet Tylusis tarė:

— Ne kūnus reikia išmesti šunims, o silpnumo dvasią, gimdančią abejones tyrais sumanymais.

Ir didikai, ir algininkai šaukė:

— Tegyvuoja princas! Tegyvuoja Oranietis, Nyderlandų bičiulis!

Ir jų balsai griaudėjo it perkūnas, grūmojantis netiesai.

— Palaidokite krikščioniškai,— paliepė princas, ranka rodydamas kūnus.

— O kas laukia mano ištikimų kaulų? — paklausė Ulenšpygelis.— Jei blogai padariau — tegul man įkrečia; jei gerai — tegul už tai mane apdovanoja.

Tylusis atsakė:

— Šitas arkebuzininkas gaus penkiasdešimt brūklių mano akivaizdoje už tai, kad savavališkai nušovė du bajorus, tuo šiurkščiai pažeisdamas drausmę. Ir dar gaus trisdešimt florinų už geras akis ir ausis.

— Šviespatie,— tarė Ulenšpygelis,— jeigu man pirma duotų trisdešimt florinų, aš kantriai kęsčiau brūklius.

— Taigi taigi,— nudejavo Lamė Gudzakas,— duokit jam pirma trisdešimt florinų, ir jis kantriai kęs visa kita.

— O be to,— porino Ulenšpygelis,— kadangi mano sąžinė švari, tai nėra jokio reikalo nei velėt jos ąžuoline, nei skalaut seduline.

— Taigi,— vėl nudejavo Lamė Gudzakas.— Nėra jokio reikalo nei velėt, nei skalaut Ulenšpygelio. Jo sąžinė švari. Nevelėkit jo, šviespačiai, nevelėkit.

Kai Ulenšpygelis gavo pažadėtuosius trisdešimt florinų, prevo įsakė *stock-meester*, lazduotojui, imtis darbo.

— Tik pažiūrėkit, šviespačiai, kokia nelaiminga jo mina,— tarė Lamė.— Jokio medžio nemėgsta jis, mano draugužis Ulenšpygelis.

— Ne,— paprieštaravo Ulenšpygelis,— aš mėgstu gražų uosį, saulėj išsišakojusį, žaliais lapais išsilapojusį. Bet mirtinai nekenčiu tų šlykščių apkapotų, nugenėtų brūklių, syvais apglitusių. Nesinori į tas bjaurybes nė pažiūrėti, nė su jomis prasidėti.

— Tu pasiruošęs? — paklausė prevo.

— Pasiruošęs? — pakartojo Ulenšpygelis.— Kam pasiruošęs? Būt mušamam? Ne, nepasiruošęs ir neketinu būt pasiruošęs, gerbiamas *stock-meester*. Tamstos ruda barzda ir rūsti išvaizda, bet aš įsitikinęs, kad esi minkštos širdies ir nemėgsti perti tokių bėdulių kaip aš. Mat turiu tamstai pasakyti, kad pats nemėgstu šito nei daryti, nei matyti, nes krikščionio nugara — neliečiama šventovė, drauge su krūtine sauganti plaučius, kuriais mes kvėpuojam gerojo Dievulio orą. Juk užgrauš tamstą sąžinė, jeigu, dėjęs į kuprą, atmuši man plaučius!

— Gyviau, gyviau,— paragino *stock-meester*.

— Šviespatie,— kreipėsi Ulenšpygelis į princą,— patikėk, tai neskubu. Visų pirma reikia išdžiovint tą brūklį, nes, sako, nuo žalio medžio, kūnan įsmigusio, žmogus užsikrečia ir miršta. Negi tamsta geistum man tokios gėdingos mirties? Šviespatie, mano ištikimoji nugara tamstos paslaugoms — liepk ją plakt rykštėm, čaižyt botagu, tik susimildamas apsaugok mane nuo žalio medžio, jei negeidi mano mirties.

— Dovanokit jam, prince,— sykiu prabilo mesirai de Hohstratenas ir Dyderichas van Schonenbergas. Kiti užjaučiamai šypsojo.

Lamė irgi prašė:

— Šviespatie, šviespatie, dovanok! Žalias medis — tikri nuodai.

— Dovanoju,— tarė tada princas.

Ulenšpygelis pašoko į viršų porąsyk, paskui, pliaukštelėjęs Lamei per pilvą, ragino ir jį šokt sakydamas:

— Šlovink su manim šviespatį, išgelbėjusį mane nuo žalio medžio.

Ir Lamė bandė šokt, bet jam nieko neišėjo: kliudė pilvas.

Ir Ulenšpygelis pastatė jam užkandos ir vyno.

12

Į mūšį visai neketindamas stoti, kunigaikštis tik alsino Tylųjį, kuris klaidžiojo po lygumą tarp Jūlicho ir Maso, siuntinėjo žvalgus zonduoti dugno visur: ties Hontu, Mechelenu, Elsenu, Mersenu. Bet visur

dugnas buvo nusėtas geležiniais aštriašakiais rekežiais, kad pasidurtų žmonės ir arkliai, mėginantys perbristi upę.

Ties Stokemu zonduotojai aptiko švarią brastą. Princas davė įsakymą persikelti per Masą. Pirmi perjojo reiteriai ir žygio rikiuote sustojo kitame krante, pridengdami nuo Lježo vyskupijos pusės kariuomenės kėlimąsi; paskui lankininkai ir arkebuzininkai, tarp jų ir Ulenšpygelis, išsirikiavę nuo kranto iki kranto dešimčia eilių, užtvenkė upės bėgimą.

Vanduo siekė Ulenšpygeliui virš kelių, ir ne sykį pasalūnė banga kilojo jį su visu arkliu.

Traukė pėstininkai su parakinėm ant skrybėlių ir arkebuzom aukštyn ištiestose rankose; gurguolės, muškietininkai, pionieriai, fejerverkininkai, artilerija: kulevrinos, dvigubinės kulevrinos, falkonai, falkonetai, serpentinos, pusinės serpentinos, dvigubinės serpentinos, mortyros, dvigubinės mortyros, patrankos, pusinės patrankos, dvigubinės patrankos, sakros — nedideli lauko pabūklai ant dviračių, vežami poros arklių, pasižymintys judrumu ir visu kuo panašūs į vadinamuosius imperatoriškuosius pistoletus. Ariergardą sudarė landsknechtai ir flamandų reiteriai.

Ulenšpygelis dairėsi, kur čia gavus kokio šildančio gėrimo. Šalimais ant kovos žirgo knarkdamas pūsčiojo brangvynu lankininkas Ryzenkraftas, vokietis aukštaitis, prakaulis žiaurus milžinas. Ulenšpygelis ieškojo gertuvės ant jo arklio pasturgalio, o ji, pasirodo, kabėjo pasieta virvute nelyginant perpete. Nupjovė virvutę, čiupo gertuvę ir patenkintas užsivertė.

— Duok ir mums,— prašė jį lanko draugai.

Jis taip ir padarė. Kai brangvyno daugiau neliko, sumezgė virvutę ir ketino padėti gertuvę algininkui ant krūtinės, kur buvo. Tą akimirką, kai kėlė ranką ją pasieti, Ryzenkraftas kniostelėjo, čiupo gertuvę: panūdo pamelžt įprastinę savo karvutę. Matydamas, kad pieno ji nebeduoda, didžiai supyko:

— Plėšike, kur padėjai mano brangvyną?

— Išgėriau,— atsakė Ulenšpygelis.— Tarp sušlapusių kavaleristų brangvynas — bendras daiktas. Negražu šykštėt.

— Ryt dvikovoj sukaposiu tavo mėsą.

— Gerai, nusikaposim viens kitam galvas, rankas, kojas ir kitką. Bene prietvaru sergi, kad tokia surūgus tavo srėbtuvė?

— Atspėjai,— atsakė Ryzenkraftas.

— Vadinas, tau reikia paleidžiamųjų, o ne dvikovos,— atšovė Ulenšpygelis.

Buvo sutarta susitikti rytojaus dieną šitokiomis sąlygomis: jojamas gyvulys bei apranga — kaip kas norės, ir trumpos kietos špagos kapotis.

Ulenšpygelis paprašė vokietį leidimo špagą pakeisti lazda.Tas leido.

Tuo tarpu visa kariuomenė persikėlė per Masą ir pagal pulkininkų, kapitonų komandas rikiavosi į kautynių rikiuotę. Persikėlė ir tie lankininkai.

Ir Tylusis tarė:

— Į Lježą marš!

Ulenšpygelis apsidžiaugė ir drauge su visais flamandais sušuko:

— Ilgiausių metų Oraniečiui! Į Lježą marš!

Bet svetimšaliai, daugiausia vokiečiai aukštaičiai, sakėsi žygiui esą pernelyg išmazgoti ir išskalauti. Veltui įtikinėjo juos princas, kad jų laukianti užtikrinta pergalė draugingame mieste. Jie nieko nenorėjo girdėti ir, susikūrę didžiulius laužus, sau šildėsi prie jų su savo nubalnotais arkliais.

Miesto ataka buvo atidėta rytojui. Ir kaip tik rytojaus dieną Alba, didžiai apstulbintas to drąsaus persikėlimo per Masą, iš savo šnipų sužinojo, jog Tyliojo algininkai atakai dar nepasiruošę.

Tai išgirdęs, įsakė pasiuntiniui jo vardu prigrasyti Lježui ir apylinkei, jog plėnimis paleisiąs, kraujuose paplukdysiąs, jeigu princo draugai ten nors krustelėsią. Gerardas de Grusbekė, tas vyskupas saugūnas, davė įsakymą savo algininkams apsiginkluoti; ir kai princas, susivėlinęs per vokiečius aukštaičius, pabūgusius puskelnėse pliumpsinčio vandens, pasiekė Lježą, jau buvo po laiko.

13

Ulenšpygelis ir Ryzenkraftas pasikvietė sekundantus, ir tie nutarė, jog priešininkai turėsią kautis pėsti ir iki mirtinos baigties, jeigu to panorėsiąs nugalėtojas, nes tokias sąlygas keliąs įžeistasis.

Dvikovai buvo parinkta nedidelė viržynė.

Iš pat ryto Ryzenkraftas apsivilko šaulio apranga. Galvą jam dengė šalmas be antveidžio, tačiau su antkrūtiniu, kūną — berankoviai grandžiuoti marškiniai. Drobinius marškinius, suplėšytus skiautė-

mis, buvo susikimšęs į šalmą, jeigu prireiktų korpijos žaizdoms tvarstyti. Apsiginklavo gero ardėninio medžio arbaletu, saidoku su trimis dešimtimis strėlių, ilgu durklu; neėmė tik abirankio kalavijo, kurį paprastai nešioja šauliai. Į dvikovą atjojo raitas. Jo kovos žirgas, papuoštas plunksnuotu antkakčiu, pabalnotas kovos balnu, buvo išvien geležim šarvuotas.

Ulenšpygelis susitaisė riterio ginkluotę. Kovos žirgą jam atstojo asilas, balną — laisvabūdės sijonai, plunksnuotą antkaktį — rezgis su gražiai vėduluojančiom drožlėm. Asilas buvo išvien savo kailiu šarvuotas, nes, anot Ulenšpygelio, geležis brangi, plienas neįperkamas, o vario pastaruoju metu tiek daug sunaudojama patrankoms, jog nė triušiui nebūtų iš ko nukalti ginklą. Galvą dengė kuplus salotšalmis, dar sraigių neapgraužtas. Prie šalies kyšojo gulbės plunksna, idant gulbė pragystų, jeigu jam tektų iškeliaut iš šio pasaulio.

Lengvą kietą špagą jam atstojo padori eglinė lazda, ilga ir stora, užsibaigianti eglišakių šluota. Prie balno kairėj kabojo peilis, irgi medinis; dešinėj suposi kuoka iš šeivamedžio su ropės buože.

Kai Ulenšpygelis šitokia apranga pasirodė dvikovos lauke, Ryzenkrafto sekundantai pratrūko juokais, bet paties Ryzenkrafto srėbtuvė kokia buvo surūgusi, tokia ir liko.

Ulenšpygelio sekundantai kreipėsi į Ryzenkrafto sekundantus prašydami, kad vokietis nusimautų grandžiuotus marškinius, kadangi Ulenšpygelis, be skudurų, nieko daugiau neturi. Tas sutiko. Tada Ryzenkrafto sekundantai paklausė Ulenšpygelio sekundantus, kaip čia yra, kad Ulenšpygelio ginklas — šluota.

— Leisdami lazdą, nedraudėte jos pagyvinti žaliom šakom.

— Daryk, kaip išmanai,— atsakė keturi sekundantai.

Ryzenkraftas burnos nepravėrė, tiktai špaga skabinėjo menkus viržius.

Sekundantai paragino jį savo špagą pakeisti šluota kaip Ulenšpygelio.

— Jeigu tas balamūtas savo laisva valia pasirinko tokį neįprastą ginklą, tai, matyt, tikisi juo apgint savo gyvastį,— atsakė Ryzenkraftas.

Ulenšpygelis vėl pasakė norįs naudotis savo šluota, ir keturi sekundantai pripažino, kad viskas gerai.

Priešininkai stovėjo vienas prieš kitą: Ryzenkraftas raitas ant žirgo, išvien geležim šarvuoto, Ulenšpygelis ant pilkiuko, išvien savo kailiu šarvuoto.

Išjojęs į vidurį, Ulenšpygelis atstatė šluotą kaip ietį ir tarė:

— Maras, raupsai, mirtis man ne tiek šlykštūs, kiek šitie nelabi parazitai, kuriems algininkų stovykloj, tarp gerų draugų, terūpi vaikščiot surūgusia srėbtuve ir putot iš pykčio. Kur jie žengia — nutrūksta juokas, nutyla daina. Tai amžini niurnos arba mušeikos, šalia teisėtos kovos už tėvynę diegiantys dvikovą, kariuomenės pražūtį, priešų džiaugsmą. Štai čia esantis Ryzenkraftas nunovijo už visai nekaltus žodžius dvidešimt vieną vyrą, tačiau pats niekada jokiose kautynėse, jokiame susirėmime nepasižymėjo kokiu nors žygdarbiu, negavo nė menkiausio apdovanojimo. Ir todėl šiandien aš mielai pabraukysiu tam piktam šuniui prieš jo nusususį plauką.

Ryzenkraftas atsakė:

— Tas girtuoklis pripaistė nesąmonių apie piktnaudžiavimą dvikovomis. Todėl šiandien aš mielai perskelsiu jam galvą, idant visi pamatytų, jog ten vietoj smegenų šienas.

Sekundantai paliepė abiem lipti žemėn. Ulenšpygeliui skiūktelėjus, nukrito nuo galvos salotšalmis, ir asilas kuo ramiausiai ėmėsi jį kramsnot. Jam baigt nedavė vienas sekundantas, išspirdamas iš kovos lauko. Tas pat ištiko ir arklį. Ir juodu nuėjo kitur drauge ganytis.

Tada sekundantai su šluotomis, atstovaujantys Ulenšpygeliui, ir sekundantai su špagomis, atstovaujantys Ryzenkraftui, sušvilpė.

Ir kilo įnirtinga kova. Ryzenkraftas smūgiavo špaga, Ulenšpygelis smūgius atremdavo šluota; Ryzenkraftas velniais keikė, Ulenšpygelis, išsilenkęs jo smūgio, bėgiojo po viržynę skersai, apsukui, vingiais, rodydamas liežuvį, visaip vaipydamasis priešininkui, o tas uždusęs špaga kapojo orą kaip koks pamišėlis algininkas. Jau jis buvo bepavejąs Ulenšpygelį, bet tas staiga atsisuko ir iš visų spėkų kad bes jam šluota į nosį. Ryzenkraftas blinktelėjo ant žemės išmesdamas rankas kojas nelyginant besibaigianti varlė.

Ulenšpygelis puolė prie jo ir ėmė šiurkščiai, po plauku ir prieš plauką, braukyt šluota jam per veidą sakydamas:

— Prašyk pasigailėjimo, antraip mano šluotą suėsi!

Jis brūžino ir brūžino be perstojo dideliam liudininkų džiaugsmui, vis sakydamas:

— Prašyk pasigailėjimo, antraip ją suėsi!

Tačiau Ryzenkraftas nebegalėjo prašyti pasigailėjimo — iš tūžmo galą gavo.

— Amžiną atilsį tau, vargšas pikčiurna! — pasakė Ulenšpygelis. Ir iškako melancholijoj paskendęs.

14

Tuomet baigėsi spalis. Princui trūko pinigų, jo kariuomenė kentė badą, murmėjo. Jis patraukė Prancūzijos link, tikėdamasis susikauti su kunigaikščiu, bet tas vengė mūšio.

Išžygiavęs iš Kenua le Konto į Kambrezi, užėjo dešimt vokiečių kuopų, aštuonias ispanų vėliavas ir tris lengvosios kavalerijos eskadronus. Šiems daliniams vadovavo donas Rapolas Henricis, kunigaikščio sūnus.

— Mušk! Mušk! Šalin mielaširdystę! Tegyvuoja popiežius! — ispaniškai šaukė jis mūšio įkarštyje.

Išvydęs arkebuzininkų kuopą, kur Ulenšpygelis buvo dešimtininku, puolė ją su savo vyrais.

— Nukirsiu tam budeliui liežuvį,— tarė Ulenšpygelis būrio seržantui.

— Nukirsk,— atsakė seržantas.

Ir gerai nutaikyta Ulenšpygelio kulka į skutus sudraskė liežuvį ir žandikaulį donui Rapolui Henriciui, kunigaikščio sūnui.

Paskui ištrenkė jis iš balno markizo Delmareso sūnų.

Aštuonios vėliavos, trys eskadronai buvo sutriuškinti.

Po šitos pergalės Ulenšpygelis dairėsi stovykloj Lamės, bet nerado.

— Aiman! Nebėr mano draugužio Lamės, mano dručkio draugužio. Kovos įniršio pagautas, užmiršęs savo pilvo sunkumą, tikriausiai nusivijo bėgančius ispanus. Ir be kvapo sudribo kelyje it maišas. O tie pakėlė jį, tikėdamiesi išpirkos, išpirkos už krikščionio lašinius. Kur tu, mano drauguži Lame, mano dručki drauguži?

Ir Ulenšpygelis, visur jo veltui išieškojęs, paskendo melancholijoj.

15

Buvo lapkritys, sniegdrabos mėnuo, kai iškviestas Ulenšpygelis prisistatė Tyliajam. Rado jį bekandžiojantį grandžiuotų marškinių raištelį.

— Klausyk ir suvok,— pasakė princas Ulenšpygeliui.

— Mano ausys kaip kalėjimo vartai: lengvai įsileidžia, o sunkiai beišleidžia.

— Keliauk per Namiūrą, Flandriją, Henegau, Pietų Brabantą, Antverpeną, Šiaurės Brabantą, Gelderlandą, Overeiselį, Šiaurės Olandiją ir visur skelbk, kad tuo atveju, jeigu Fortūna išduotų mūsų šventą krikščionišką bylą sausumoje, kova prieš bet kokią neteisingą prievartą bus tęsiama jūroje. Viešpats iš savo malonės yra šio reikalo tvarkytojas tiek laimėj, tiek nelaimėj. Atvykęs į Amsterdamą, pateiksi savo veiklos ataskaitą Pauliui Beisui. Tai mano atsidavęs vasalas. Štai trys leidimai, Albos ranka pasirašyti. Jie buvo rasti prie nukautųjų Kenua le Konte. Mano sekretorius juos užpildė. Gal kelyje sutiksi gerą patikimą bendrakelionį. Kas į vieversio čirenimą atsiliepia karingu gaidžio kakariekavimu — tas geras. Štai tau penkiasdešimt florinų. Būk šaunus ir ištikimas.

— Pelenai man beldžia į širdį,— atsakė Ulenšpygelis.

Ir iškako.

16

Leidimas, patvirtintas karaliaus ir kunigaikščio parašais, davė Ulenšpygeliui teisę nešiotis bet kokį ginklą. Jis pasiėmė savo gerąją arkebuzą su dagtiniu gaiduku, sauso parako ir kulkų. Apsivilko palaikę striukę, nudėvėtą rudinėlę, apsimovė skylėtas ispaniško kirpimo puskelnes, užsidėjo skriblių, papuoštą vėduluojančia plunksna, prisijuosė špagą ir, palikęs savo kariuomenę ties Prancūzijos siena, iškeliavo į Mastrichtą.

Nykštukai, šalčio skelbėjai, purpsėjo aplink namus, prašydamiesi prieglobsčio. Trečią parą snigo.

Ulenšpygeliui dažnai tekdavo rodyti sargybiniams savo leidimą. Jie praleisdavo jį. Jis keliavo į Lježą.

Priėjus didžiulę lygumą, pakilo pūga. Sniegas lipdė akis. Akinamo baltumo plotais risdamiesi sukos sniego tumulai. Trys vilkai sekė jo pėdomis, bet kai šūviu nudėjo vieną, kiti pripuolę sudraskė sužeistąjį ir su mėsos gabalais dantyse nukako miškan.

Šitaip atsigynęs, dirstelėjo per petį, ar neatsiveja kita gauja, ir išvydo horizonte kaip ir pilkas povyzas, judančias pro tumulus, o už jų — juodus algininkų kavaleristų pavidalus. Jis įlipo į medį. Vėjas atnešė tolimą raudą. „Ko gero, tai piligrimai baltais drabužiais,— pamanė jis.— Vos įžiūriu juos sniege“. Po valandėlės mato jis — bėga

nuogi žmonės. Tą vargšę bandą varė, rimbais plakdami, du reiteriai juodomis kirasomis raiti ant savo didelių kovos žirgų. Jis užsitaisė arkebuzą. Tarp šitų nelaimingųjų buvo jaunų vyrų ir senių. Nuogi, sužvarbę, sustingę, susirietę, jie bėgo norėdami išvengt rimbų, o tuodu algininkai, padoriai apsivilkę, raudoni nuo brangvyno bei geros duonos, jautė malonumą čaižyti juos, kad dar greičiau bėgtų.

Ulenšpygelis, pasakęs sau: „Bus atkeršyta už jus, Klaso pelenai", šovė į veidą vienam reiteriui, ir tas nusivertė nuo žirgo. Netikėta kulka išgąsdino antrąjį. Pamanė, kad miške pasala, norėjo bėgti su savo bendrakelionio žirgu. Kai, nutvėręs jį už pavadžio, nulipo žemėn, ketindamas nurengti nukautąjį, gavo kulką į kaktą ir taipogi krito negyvas.

Nuogaliai parpuolė ant kelių, manydami, jog dangaus angelas, pasivertęs šauniu arkebuzininku, išgelbėjo juos. Tada Ulenšpygelis išlipo iš medžio. Vienas kitas nelaimingųjų, tarnavusių princo kariuomenėje, pažino jį:

— Ulenšpygeli, mes iš Prancūzijos,— sakė jie.— Šitokiu apgailėtinu pavidalu mus varė į Mastrichtą, kur yra atvykęs kunigaikštis. Už tai, kad neturime iš ko duoti išpirkos, ten su mumis būtų elgiamasi kaip su maištaujančiais belaisviais. Mes visi jau iš anksto buvom pasmerkti kankinimams, rankos nukirtimui ar ištrėmimui į karališkąsias galeras nelyginant balamūtai ar plėšikai.

Ulenšpygelis atidavė seniausiajam savo *opperst-kleed.*

— Eiva,— tarė jis,— aš jus nuvesiu į Mezjerą. Bet pirma reikia nurengt abu algininkus, sugaut jų žirgus.

Algininkų striukes, puskelnes, batus, kepures, kirasas išdalijęs silpniausiems bei ligotiems, Ulenšpygelis tarė:

— Lįskim į mišką, ten šilčiau, vėjas neužpučia.

Staiga vienas vyras parkrito.

— Aš kenčiu šaltį ir alkį. Keliauju pas Dievą paliudyti, kad popiežius — Antikristas žemėje,— pasakė jis ir numirė.

Ir nelaimės draugai pasiėmė jį, norėdami krikščioniškai palaidoti.

Vieškely sutiko kaimietį, važiuojantį dengtu vežimu. Jis pasigailėjo nuogų žmonių, leido jiems sulipti į būdą. Ten jie rado šieno ir tuščių maišų apsikloti. Apšilę padėkojo Dievui. Ulenšpygelis jojo šalia ant vieno reiterio žirgo, kitą vesdamasis už pavadžio.

Mezjere išlipo. Čia jie gavo šilto viralo, alaus, duonos, sūrio, o moterys ir seniai — mėsos. Nakvyne, drabužiais, ginklais aprūpino ben-

druomenė. Visi glėbesčiavo, laimindami bučiavo Ulenšpygelį, o tas patenkintas leidosi garbstomas.

Jis pardavė reiterių žirgus už keturiasdešimt aštuonis florinus ir iš jų trisdešimt florinų atidavė prancūzams.

Beeidamas vienas toliau, mąstė: „Štai einu per griuvėsius, kraują ir kančią, o nieko nerandu. Matyt, melavo man kipšai. Kur Lamė? Kur Nelė? Kur Septynetas?"

Ir Klaso pelenai vėl subeldė jam į krūtinę.

Ir išgirdo jis balsą — sakytum vėjas dvelktelėjo:

— Mirty ir kraujyje, griuvėsiuos ir kančioj ieškok.

Ir jis nukako savo keliu.

17

Kovo mėnesį Ulenšpygelis atvyko į Namiūrą. Čia jis ir sutiko Lamę. Jo draugužis, didžiai susižavėjęs Maso žuvimis, ypač upėtakiais, išsinuomojo valtį ir, gavęs bendruomenės leidimą, vertėsi žvejyba. Bet žuvininkų korporacijai jam teko sumokėti penkiasdešimt florinų.

Ką sugavęs, parduodavo ir pats valgydavo. Iš to amato gyvendamas, susidėjo geriausių lašinių ant pilvo bei nedidelį maišelį karoliusų.

Išvydęs savo draugužį ir bendrakelionį, pakrante bedrožiantį į miestą, Lamė nudžiugo, prisiyrė prie krašto, užsikeberiojo, kad ir dusdamas, šlaitu ir atsirado šalia jo.

— Štai tu čia, mano sūnau, sūnau Viešpatyje,— kalbėjo jis, iš tos laimės užsikirsdamas,— mano pilvo arka[112] gali sutalpint du tokius kaip tu. Kur eini? Ir ko? Vadinas, tu gyvas? Ar nematei mano žmonos? Užvalgysi Maso žuvies, tai geriausias daiktas, kas beliko šioj ašarų pakalnėj. Čia padažai tokie gardūs — gali liežuvį praryt. Puikiai, išdidžiai atrodai kautynių dūmų nurudintais žandais. Štai tu čia, mano sūnau, mano drauguži Ulenšpygeli, linksmasis valkata! — Paskui jau pašnabždom kalbėjo: — Kiek nudėjai ispanų? Ar nematei kartais mano žmonos tarp pludungių, prisėdusių į jų vežimus? Ir Maso vyno išgersi — puikiausias vaistas nuo prietvaro. Bene sužeistas esi, mano sūnau? Tad lik čia, tuoj būsi sveikas, žvalus ir mitrus kaip ereliukas. Ir ungurių paskanausi. Dumblu nė kiek neatsiduoda. Pabučiuok gi mane, storungi. Garbė Dievui, kaip malonu!

Ir Lamė šoko, strapaliojo, pūkštė ir ragino šokt Ulenšpygelį.

Paskui juodu nuėjo į Namiūrą. Prie miesto vartų Ulenšpygelis parodė savo leidimą su kunigaikščio parašu. Ir Lamė jį nusivedė namo.

Ruošdamas valgį, paprašė Ulenšpygelį pasipasakoti nuotykius. O jam išporino, kaip paliko kariuomenę ir nusekė paskui merginą, palaikęs savo žmona. Taip atsekė iki Namiūro. Ir kur buvęs kur nebuvęs klausinėjo Ulenšpygelį:

— Ar nematei jos?

— Mačiau kitų, ir labai dailių, ypač Namiūre, kur visos į meilę pasinešusios.

— Dievaži,— pritarė Lamė.— Ir kieksyk prie manęs lindo, bet aš atsilaikydavau, nes mano širdis plyšta iš skausmo vien ją prisiminus.

— Kaip kad tavo pilvas plyšta nuo gausybės valgių,— tarė Ulenšpygelis.

— Kai aš liūdžiu, turiu valgyt.

— Sielojies be atvangos? — pasiteiravo Ulenšpygelis.

— Aiman, taip! — atsakė Lamė ir išėmė iš rėčkelės upėtakį.— Žiūrėk, kokia graži stamantri žuvis. Mėsa rausva kaip mano žmonos kūnas. Rytoj mudu paliekam Namiūrą. Turiu pilną maišiuką florinų — nusiperkam po asilą ir leidžiamės į Flandrijos šalį.

— Nustosi daug pinigo,— pasakė Ulenšpygelis.

— Mane traukia į Damę: oi mylėjo ji ten mane. Galgi bus sugrįžusi.

— Ką gi, jeigu taip nori, išvykstam rytoj.

Ir išties juodu, žergę ant asilų, nurisnojo greta.

18

Pūtė žvarbus vėjas. Saulė, iš ryto skaisti lyg jaunatvė, apsiblausė kaip senė. Pabiro kruša.

Kai nustojo, Ulenšpygelis pasipurtęs tarė:

— Dangus tiek prisigeria garų, jog retsykiais turi nusilengvint.

Vėl lietus, vėl ledėkai, tik didesni, ėmė čaižyt du draugus.

— Jau mudu taip išvelėti, kam beskalaut! — dejavo Lamė.

Vėl išlindo saulė, ir jie žvalūs nurisnojo.

Trečiąsyk kad prapliupo lyt, daužyt ledėkai,— atrodė, tūkstančiai peilių čekoja sausas medžių šakas.

— Ei, lįskim į pastogę! Vargšė mano žmona! Kur pasidėjo kaitrus židinys, saldūs bučiniai, riebios sriubos?

Ir verkė jis, storulis.

Bet Ulenšpygelis atsakė:

— Skundžiamės, o argi ne mes patys savo nelaimių kaltininkai? Mūsų kupros sulytos? Kai lietingas gruodis, bus geri dobilai gegužy. Ir karvės mūkaus patenkintos. Mes benamiai? O kodėl gi nevedam? Tai yra kodėl gi aš nevedu mažosios Nelės? Ji tokia gražutė, gerutė, dabar skaniai išsutintų man jautienos su pupom. Kenčiam troškulį, vandeniui pliaupiant? O ko nesilaikėm vieno kurio amato? Kas į meistrus išėjo, tų rūsiai pilni *bruinbier* statinių.

Klaso pelenai subeldė jam į širdį, dangus nusigiedrijo, saulė suspindo, ir Ulenšpygelis tarė:

— Saule, mūsų šviespatie, ačiū, kad šildai mums strėnas! O jūs, Klaso pelenai, šildot mums širdis ir bylojat, jog palaiminti tie, kurie klajoja vardan tėvų žemės išvadavimo.

— Aš alkanas,— tarė Lamė.

19

Jie užėjo į smuklę ir pavalgė viršutinėj salėj. Pravėręs langus, Ulenšpygelis žvilgtelėjo apačion. Kažkieno sode sukiojosi patraukli putlaus kūno krūtinga auksaplaukė mergaitė tik su drobiniu kikliku, apatnyku ir skylėta juodos drobės prijuoste.

Kabojo balinami marškiniai bei kitos moteriškos drapanos. Mergaitė kur buvus kur nebuvus gręžiojos į Ulenšpygelį, čia nukabinėjo marškinius, čia vėl juos džiaustė, sėsdavo ant baltinių juostų, dviem galais sumazgytų, šypsojo ir vis į jį akimis šaudė supdamasi.

Gretimam kieme giedojo gaidys, žindyvė žaidė su kūdikiu; atsukusi jo veiduką į stovintį priešais vyrą, šnekėjo:

— Na, Bulkina, pažiūrėk į tėtuką.

Vaikas žliumbė.

Mieloji mergaitė vis sukiojosi sode, čia apkeitinėdama, čia vėl atkeitinėdama baltinius.

— Ji šnipė,— tarė Lamė.

Mergaitė delnais dangstėsi veidą ir šypsojo pro pirštus Ulenšpygeliui.

Paskui abiem saujom pakeldavo savo krūtis ir paleisdavo nudribt, vėl imdavo suptis tabaluodama kojomis. Ir baltiniai išrigzdami įsukdavo ją kaip sukutį, ir Ulenšpygelis matė jos nuogas iki pečių rankas, it nutekintas ir baltas blyškioje saulėje. Sukdamasi ir šypsodama, vis šaudė akimis į jį. Jis išbėgo susitikt su ja. Lamė jam iš paskos. Ulenšpygelis dairėsi pinučiuose spragos, bet nerado.

Mergaitė, supratusi jo kėslą, vėl akimis pašaudė, šypsodama pro pirštus.

Ulenšpygelis bandė pralįst, bet Lamė laikė įsikibęs:

— Neik ten, ji šnipė, degsim ant laužo.

Paskui mergaitė vėl ėmė sukiotis po sodą. Prisidengusi prijuoste, stebėjo pro skyles, bene atskuba jos proginis draugužis.

Skiūktelt per pinučius sukliudė Lamė, nutvėręs už kojos ir parvertęs ant žemės.

— Virvė, kalavijas, kartuvės, ji šnipė, neik ten,— sakė Lamė Ulenšpygeliui, o tas grūmėsi, norėdamas ištrūkt.

Mergaitė pasistiebusi sušuko per pinučius:

— Lik sveikas, mesire! Tegul Amūras laiko nuknabusią jūsų kantrybę!

Ir Ulenšpygelis išgirdo pašaipų kvatojimą.

— Oi, lyg ryšulėlį smeigtukų subedė man į ausį!

Paskui trinktelėjo durys.

Ir jis apsiblausė.

Lamė, vis jo nepaleisdamas, kalbėjo:

— Tu vardini mieluosius grožio lobius, šitaip prarastus savo gėdai. Ji šnipė. Kad tu ir užtaikai. Galima sprogt iš juoko.

Ulenšpygelis burnos nepravėrė, ir abu vėl sėdo ant asilų.

20

Taip ir keliavo juodu, pilkiukus apsižergę.

Lamė, perkratinėdamas mintyse, ką neseniai valgė, patenkintas traukė gaivų orą. Staiga Ulenšpygelis kad pliaukštels jam botagu per užpakalį, pūpsantį balne it apskrita pagalvė.

— Ką darai? — gailiai suriko Lamė.

— Kas yra? — paklausė Ulenšpygelis.

17. PLB 43

— Už ką tu mane botagu?

— Kokiu botagu?

— Ogi tuo, kuriuo man uždrožei.

— Iš kairės?

— Taigi kad iš kairės ir man per užpakalį. Kodėl taip darai, begėdi nevidone?

— Per kvailumą,— atsakė Ulenšpygelis.— Aš gerai žinau, kas yra botagas, taipogi gerai žinau, kas yra užpakalis balno ankštumoj. Kai pamačiau šitą užpakalį, platų, pūstą, stamantrų, aukštesnį už balną, pamaniau: „Jeigu jau su nagais nebesugnybiamas, tai kaip ten beįgnybsi pliaukštelėjęs botago knatu". Klydau.

Jo žodžiai Lamę prajuokino. Ulenšpygelis varė toliau:

— Bet ne tik aš šiame pasauly nusidedu per kvailumą. Koks nors mulkių karalius, išsipleikęs ant asilo balno, už mane pranokesnis. Jeigu mano botagas nusidėjo tavo užpakaliui, tu daug sunkiau nusidėjai mano kojoms, sukliudydamas joms peršokt per pinučius pas mergaitę, koketuojančią sode.

— Stipena! — šūktelėjo Lamė.— Vadinas, tai kerštas?

— Mažytis,— atsakė Ulenšpygelis.

21

Nelė nuliūdusioji gyveno vientulė Damėj, prie Katlinos, kuri karštai šaukė šaltąjį velnią, bet tas nesirodė.

— O Hanske, meiluti mano,— porindavo ji,— tu esi turtingas, galėtum atnešt tuos septynis šimtus karoliusų. Tada Sotkina gyva sugrįžtų žemėn iš limbo[113], o Klasas džiaugtųs danguje. Tu gali. Atimkit ugnį, siela nori išeiti, padarykit skylę, siela nori išeiti!

Ir vis rodydavo pirštu tą vietą, kur jai ant galvos buvo deginamos pakulos. Katlina skurdo. Bet ją šelpdavo kaimynai, kas pupomis, kas duona, kas mėsa. Šiek tiek pinigų skirdavo bendruomenė. Nelė siuvo suknias pasiturinčioms miestietėms, taipogi eidavo pas jas lygint baltinių. Taip užsidirbdavo floriną per savaitę.

O Katlina vis porindavo:

— Padarykit skylę, atimkit man sielą. Ji beldžias, nori išeiti. Jis grąžins tuos septynis šimtus karoliusų.

Ir Nelė verkdavo jos klausydamasi.

22

Tuo tarpu Ulenšpygelis ir Lamė, leidimais aprūpinti, užsuko į smuklikę, prisišliejusią uolingame Maso krante, kur medžių augo retokai. Iškaboje buvo parašyta: *Marleras.*

Išgėrę daug Maso vyno, nešančio į burgundiškąjį, sukirtę apsčiai žuvies, tinklu pagautos, jie įsišneko su šeimininku. Jis, didžiausias popiežininkas, tarškėjo betgi kaip šarka, nes vynas atrišo jam burną, ir vis gudriai mirkčiojo. Tas jo mirkčiojimas pasirodė Ulenšpygeliui įtartinas. Tad girdė, mylėjo šeimininką, kol tas pradėjo strapaliot, kvatot.

— Į jūsų sveikatą, geri katalikai! — vėl sėdęs už stalo, tarė jis.

— Į tavo! — atsakė Lamė ir Ulenšpygelis.

— Kad išnyktų bet koks maišto ir erezijos maras.

— Geriam,— atsakė Lamė ir Ulenšpygelis ir vis pildė kaušą šeimininkui, o tas nebuvo pratęs jo pilno matyt.

— Judu geruliai,— kalbėjo jis,— geriu už jūsų dosnybę, išgertas vynas man duoną pelno. Kur jūsų leidimai?

— Štai,— atsakė Ulenšpygelis.

— Kunigaikščio pasirašyti. Geriu už kunigaikštį.

— Geriam už kunigaikštį,— atsakė Lamė ir Ulenšpygelis.

Šeimininkas varė toliau:

— Kuo gaudomos žiurkės? O naminės bei dirvinės pelės? Žiurkėkautais, pelėkautais. Kas yra dirvinė pelė? Didysis eretikas, oranžinis kaip pragaro liepsna[114]. Dievas su mumis. Jie ateis. Ei, gert! Pilk. Karšta, degu. Gert! Trys dailučiai nedidukai bambizai... Sakau nedidukai... dailučiai nedidukai šaunuoliai, stiprūs algininkai, ąžuolai... Gert! Eisit su jais į didžiojo eretiko stovyklą? Turiu leidimus, jo pasirašymus... Pamatysit, kaip jie darbuosis.

— Eisim,— sutiko Ulenšpygelis.

— Jie ten bus kaip namie, ir naktį, progai pasitaikius (šeimininkas sušvilpė brūkštelėdamas ranka, lyg pjautų kam gerklę), Plieno Vėjas nutrauks Nasau strazdo[115] rykavimą. Na, cingu lingu!

— Linksmas tu vyras, nors ir vedęs,— tarė Ulenšpygelis.

— Nesu vedęs ir nevesiu,— atkirto šeimininkas.— Aš saugau valdovų paslaptis. Gert. Ant pagalvės jas iš manęs išgautų žmona, kad pasiųstų mane į kartuves ir taptų našle anksčiau nei Gamtos nustatyta. Tegyvuoja Dievas! Jie ateis... Kur naujieji leidimai? Prie mano krikš-

čioniškos širdies. Geriam! Jie ten, ten, už trijų šimtų žingsnių kelyje ties Marš le Damu. Matot? Geriam!

— Gerk,— ragino jį Ulenšpygelis,— gerk. Aš geriu už karalių, už kunigaikštį, už bambizus, už Plieno Vėją; geriu už tave, už save; geriu už vyną, už butelį. Betgi tu visiškai negeri.

Ir kad kiekvieną užgertų, Ulenšpygelis vis pildė stiklinę šeimininkui, o tas lenkė.

Ulenšpygelis valandėlę stebėjo jį, paskui pakilo sakydamas:

— Jis miega. Eiva, Lame.

Lauke jis tarė:

— Žmonos jis neturi, taigi niekas mūsų neišduos... Tuoj tems... Girdėjai, ką sakė tas nevidonas, žinai, kas tie trys bambizai?

— Aha,— atsakė Lamė.

— Jie eina nuo Marš le Damo palei Masą, būtų gerai jų palaukt kelyje, kol nepapūtė Plieno Vėjas.

— Aha,— atsakė Lamė.

— Imk mano arkebuzą ir sėsk ten atžalyne tarp uolų. Užtaisyk dviem kulkom ir šauk, kai aš sukranksiu varnu.

— Mielai,— atsakė Lamė ir dingo atžalyne.

Ir Ulenšpygelis netrukus išgirdo, kaip čerkštelėjo gaidukas.

— Ar matai ateinant?

— Matau. Jie trise, žingsniuoja kariškai, vienas visa galva aukštesnis už kitus.

Ulenšpygelis atsisėdo ant kelio ištiesęs kojas ir ėmė murmėti poterius varstydamas rožančių, kaip daro elgetos. Tarp kelių pasidėjo skrybėlę.

Bambizams einant pro šalį, atkišo ranką su skrybėle, bet tie nieko į ją neįmetė.

Tada Ulenšpygelis atsistojo ir gailiu balsu tarė:

— Geradariai, nepagailėkit pataro vargšui akmenskaldžiui, anądien įkritau į kasyklą, susimušiau pusiaują. Čionai žmonės kietos širdies, nemalonėjo kuo nors palengvinti mano liūdnos, skurdžios dalios. Aiman! Duokit patarą, aš melsiuos už jus. Jūsų prakilnybės, už tai visą gyvenimą Dievas teiks jums džiaugsmo.

— Mano sūnau,— tarė vienas bambizų, žaliūkas vyras,— nebus mums žemėje džiaugsmo, kol viešpataus popiežius ir inkvizicija.

Ulenšpygelis, pritariamai atsidusęs, tarė:

— Aiman! Ką sakot! Jūsų mylistos, prašom kalbėt tyliai. Duokit betgi patarą.

— Mano sūnau,— atsakė mažasis bambizas karinga srėbtuve,— mes, vargšai kankiniai, patarų turime tik tiek, kad išmistume kelyje.

Ulenšpygelis sukniubo jiems po kojų prašydamas:

— Palaiminkit mane.

Trys bambizai ištiesė rankas Ulenšpygeliui ant galvos, tačiau be jokio pamaldumo.

Pastebėjęs, kad prakaulių bambizų drūti pilvai, Ulenšpygelis stodamasis neva knaptelėjo ir atsitrenkė kakta į aukštojo pilvą: iš ten pasigirdo linksmas pinigų tilindžiavimas.

Tada jis atsitiesė, išsitraukė savo dviašmenį kalaviją.

— Mano dailučiai tėvai,— tarė jis,— darosi šalta, aš menkai apsivilkęs, o jūs pernelyg gerai. Duokit man savo vilnos, susikirpsiu apsiaustą. Aš gezas. Tegyvuoja gezas!

— Skiauterėtas geze, aukštai keli skiauterę, teks mums ją nukirst,— atsakė aukštasis.

— Nukirst! — tarė Ulenšpygelis, žingtelėjęs atgal.— Bet Plieno Vėjas pirma jus užpūs, o ne princą. Gezas esmi, tegyvuoja gezas!

Trys bambizai apstulbę suklego tarpusavy:

— Iš kur jis žino? Mes išduoti. Mušk! Tegyvuoja mišios!

Ir išsitraukė iš už kelnių puikiuosius dviašmenius kalavijus, aštriai išgaląstus.

Bet Ulenšpygelis, jų nelaukdamas, žingtelėjo prie krūmų, kur buvo pasislėpęs Lamė. Sumetęs, kad šūvis sieks bambizus, tarė:

— Varnai, juodi varnai, papūs Švino Vėjas. Žadu jums baliuką smagų.

Ir sukrankė.

Krūmuose pokštelėjo, ir aukštasis parpuolė kniūpsčias ant žemės. Kitas šūvis patiesė kelyje antrąjį.

Ir Ulenšpygelis išvydo tarp krūmų šaunią Lamės marmūzę ir pakeltą ranką, paskubom užtaisančią arkebuzą.

Ir mėlynas dūmas kilo viršum juodų krūmų.

Trečias bambizas, aklo pykčio pagautas, iš visų jėgų užsimojo perkirst pusiau Ulenšpygelį.

— Plieno arba Švino Vėjas nuneš tave į aną pasaulį, nedorėli žmogžudysčių meistre! — pasakė jam Ulenšpygelis.

Ir puolė priešininką, ir narsiai nuo jo gynės.

Ir kovoje vienas prieš vieną ant kelio juodu buvo nepalenkiami, tiek smūgius kirsdami, tiek juos atremdami. Ulenšpygelis plūdo kraujais, nes jo priešininkas, senas kareiva, sužeidė jį į galvą ir į koją.

Tačiau jis puolė ir gynės kaip liūtas. Kadangi kraujas iš galvos akino jį, tai, atrėmęs smūgį, atšoko, nusišluostė kaire ranka ir pajuto, jog silpsta. Jis būtų buvęs nukautas, jeigu Lamė šūviu nebūtų patiesęs bambizo.

Ir Ulenšpygelis matė ir girdėjo, kaip tam iš burnos veržėsi keiksmai, kraujas, priešmirtinės putos.

Ir mėlynas dūmas pasikėlė viršum juodų krūmų, ir pro šakas vėl pasirodė šauni Lamės marmūzė.

— Po visam? — paklausė jis.

— Taigi, mano sūnau,— atsakė Ulenšpygelis,— bet eikš čia...

Išsiropštęs iš užuolandos, Lamė išvydo kraujais paplūdusį Ulenšpygelį. Kad ir storpilvis, bet elnio greitumu atsirado prie Ulenšpygelio, susmukusio šalia nukautųjų.

— Sužeidė šitas nevidonas, šitas žmogžudys mano mieląjį draugą.— Trenkęs užkulniu, išmušė dantis arčiausia gulinčiam bambizui.— Tu nebeatsiliepi, Ulenšpygeli! Miršti, mano sūnau? Kur tas balzamas? A! Šikšninės dugne, po dešrom. Ulenšpygeli, negi nebegirdi manęs? Aiman! Neturiu šilto vandens tavo žaizdoms nuplaut, ir nėra iš kur jo gaut. Bus gerai ir Maso vanduo. Kalbėk, mano drauge. Vis dėlto esi ne taip jau baisiai sužeistas. Vandenėlio, šalto šalto, ar ne? Jis atsigaivelėja. Tai aš, mano sūnau, tavo draugas. Jie visi nebegyvi! Drobės! Drobės jo žaizdoms sutvarstyt. Nėra. Tada savo marškinius.— Jis nusivilko.— Čyrkšt čyrkšt į gabalus! — plėšydamas kalbėjo jis toliau.— Kraujas sustoja. Nemirs mano draugas. Šaltis man šiurpina pliką nugarą. Apsivilkim. Jis nemirs. Tai aš, Ulenšpygeli, tai aš, tavo draugas Lamė. Šypso. Apieškosiu žudikus. Florinų pilvais, auksuotom žarnom. Karoliusai, florinai, *daelders*, patarai ir laiškai! Praturtėjom mudu. Daugiau kaip trys šimtai karoliusų per abu. Pasiimam ginklus ir pinigus. Plieno Vėjas dar neužpūs mūsų šviespaties.

Ulenšpygelis atsistojo kalendamas dantimis nuo šalčio.

— Štai tu ir ant kojų,— tarė Lamė.

— Balzamas padėjo,— atsakė Ulenšpygelis.

— Narsumo balzamas,— atsakė Lamė.

Paskui paėmęs sumetė vieną po kito bambizų kūnus į uolų tarpeklį su visais ginklais ir drabužiais. Tik apsiaustus pasiliko.

Ir tuoj virš galvų sukrankė varnai, tykantys peno.

Ir Masas varė plieno vandenis po pilku dangum.

Ir krito sniegas, ir plovė kraują.

Ir vis dėlto juodu buvo susigraužę. Ir Lamė tarė:

— Bemeiliju nugalabyt viščiuką, ne žmogų.

Ir jie sėdo ant asilų.

Artėjo prie Hiuji, o Ulenšpygeliui tebetekėjo kraujas. Dėdamiesi susikivirčiję, nulipo nuo asilų ir kad pradės savo dviašmeniais kalavijais kapotis, pažiūrėti gana žiauriai. Po nutrauktos kovos vėl sėdo ant asilų ir, ties vartais parodę savo leidimus, įjojo į miestą.

Moterys, pamačiusios kruvinai sužeistą Ulenšpygelį, švelniai jo gailėjos, o Lamei, tam tariamam nugalėtojui, risnojančiam ant asilo, grūmojo kumščiais sakydamos:

— Tas nevidonas sužeidė savo draugą.

Lamė neramiai dairės, bene pamatys tarp jų savo žmoną.

Po tuščių pastangų jis paskendo melancholijoj.

23

— Kur vykstam? — paklausė Lamė.

— Į Mastrichtą,— atsakė Ulenšpygelis.

— Bet, sako, ten aplink Albos kariuomenė, mano sūnau, ir jis pats mieste. Mūsų leidimų nepakaks. Jeigu ispanų algininkai ir neprikibs prie jų, vis tiek jo saugūnai mus sulaikys mieste ir pradės kvotą. O per tą laiką patirs apie bambizų mirtį — ir galas mums.

Ulenšpygelis atsakė:

— Varnai, pelėdos ir pesliai netruks sulest jų mėsą; jų veidai, ko gero, jau nebeatpažįstami. Prie mūsų leidimų gal ir neprikibs, bet, kaip tu sakai, patyrę apie žudynes, griebs mus. Ir vis dėlto mums reikia vykt į Mastrichtą per Landeną.

— Jie mus pakars,— tarė Lamė.

— Nuvyksim,— atsakė Ulenšpygelis.

Taip šnekučiuodami, prijojo *Šarkos* smuklę, kur rado gerą vakarienę su gera nakvyne, o jų asilai — šieno.

Rytojaus rytą jie leidosi į Landeną.

Prie vienos didelės priemiesčio fermos Ulenšpygelis sučireno vieversiu, ir tuoj iš vidaus atsiliepė karingas gaidžio kakariekavimas. Tarpdury pasirodė šauni činičininko marmūzė.

— Draugai kaip laisvūnai, tegyvuoja gezas! Prašom į vidų.

— Kas jis? — paklausė Lamė.

— Tomas Utenhovė — narsus reformatas,— atsakė Ulenšpyge-

lis.— Ir jis pats, ir jo fermos bernai bei mergos darbuojasi sąžinės laisvės labui.

Tada Utenhovė tarė:

— Jūs — princo pasiuntiniai. Valgykite ir gerkite.

Ir kumpis bei kraujinės dešros — čirkšt keptuvėje, ir vynas — trinksėt, stiklinės — pildytis. Ir Lamė — gert nelyginant sausas smėlis ir kirst atsakančiai.

Vaikinai ir mergaitės paeiliui kaišiojo nosis pro nesuvertas duris, norėdami pasižiūrėti, kaip jis darbuojasi žandikauliais. Vyrai su pavydu kalbėjo, jog šitaip irgi sugebėtų.

Svečiams baigiant valgyti, Tomas Utenhovė tarė:

— Šią savaitę iš mūsų krašto šimtas kaimiečių vyks neva taisyt užtvankų Briugėj ir jos apylinkėse. Jie trauks būreliais po penketą, po šešetą, ir įvairiais keliais. O Briugėj laukiančios valtys jūra nuplukdys juos į Emdeną.

— O ginklais ir pinigais jie bus aprūpinti? — paklausė Ulenšpygelis.

— Kiekvienas gaus po dešimt florinų ir kovos peilį.

— Dievas ir princas tau atlygins,— tarė Ulenšpygelis.

— Aš ne dėl atlygio darbuojuos,— atsakė Tomas Utenhovė.

— Kaip tamsta sutaisai,— kreipėsi į jį Lamė, triuškindamas storas kraujines dešras,— kaip tamsta ir sutaisai tokias kvapnias, sultingas, sykiu ir riebias, ir gardžias?

— Dėl to gardžios, kad dedam katžolės ir cinamono,— paaiškino šeimininkas ir toliau šnekėjos su Ulenšpygeliu: — O Fryzijos grafas Edzardas ar tebėra princo bičiulis?

— Jis tai slepia, bet princo laivams tebeteikia prieglobstį Emdene,— atsakė Ulenšpygelis ir pridūrė: — Mums reikia nuvykt į Mastrichtą.

— Tai neįmanoma,— atsakė šeimininkas.— Miestą supa kunigaikščio kariuomenė.

Ir parodė, nusivedęs ant aukšto. Tolumoj mirgėjo vėliavos bei ženklai, po lauką jodinėjo kavalerija, marširavo pėstininkai.

— Aš prasigausiu,— tarė Ulenšpygelis,— jeigu tamsta, kaip įtakingas čia žmogus, man išrūpinsi leidimą tuoktis. Ieškau mielos, švelnios ir gražios mergaitės, norinčios už manęs ištekėt, jei ne visam laikui, tai bent savaitei.

— Nedaryk to, mano sūnau,— dūsaudamas atkalbinėjo Lamė.—

Ji paliks tave vieną degt meilės ugny. Nūnai atsiguli ir išsimiegi ramiai, saldžiai, o tada blaškysies po lovą it dantį geliamas.

— Imsiu moterį,— atsakė Ulenšpygelis.

Ir Lamė susigraužė, nieko valgomo nebematydamas ant stalo. Aptikęs betgi dubenį pyrago bandžiukių, suskato melancholiškai jas krimsti.

— Nagi reikia aplaistyt,— tarė Ulenšpygelis Utenhovei.— Tamsta man išperši žmoną, bagotą ar biedną, aš su ja nueinu į bažnyčią, klebonas mums duoda šliūbą ir jungtuvių liudijimą, bevertį popiežininko inkvizitoriaus liudijimą, kuriame pažymėta, kad mes geri krikščionys, priėjom išpažinties ir komunijos, gyvenam apaštališkai, kaip moko šventoji mūsų motina Romos Bažnyčia, deginanti savo vaikus, ir užtai kreipiamės į mūsų šventąjį tėvą popiežių, dangaus ir žemės kariaunas, į visus šventuosius, dekanus, klebonus, vienuolius, algininkus, saugūnus bei kitus balamūtus, prašydami jų palaiminimo. Apsirūpinę minėtu liudijimu, važiuosim, kaip įprasta, atšvęst vestuvių.

— O nuotaka? — paklausė Utenhovė.

— Tamsta man ją rasi,— atsakė Ulenšpygelis.— Taigi imu du vežimus, apkaišau lankais, apipintais eglišakėm, bugienio lapais bei popierinėm gėlėm, ir įsisodinu keletą gerulių, kuriuos norėtumei pasiųsti princui.

— O nuotaka? — paklausė Tomas Utenhovė.

— Manau, ji čia,— atsakė Ulenšpygelis ir dėstė toliau: — Taigi į vieną vežimą kinkau porą tamstos arklių, o į kitą — porą mūsų asilų. Į pirmąjį susėda mano žmona, aš, mano draugas Lamė, liudininkai; į antrąjį — kapelija su būgneliais, fleitom, *scalmeyes*. Paskui, iškėlę linksmas vestuvines vėliavas, būgnydami, dainuodami, gerdami, risčia leidžiamės didžiuoju vieškeliu, vedančiu mus arba į *Galgen-Veld*, Kartuvių lauką, arba į laisvę.

— Mielai padėsiu tau,— atsakė Tomas Utenhovė.— Bet juos norės lydėt žmonos ir dukros.

— Duokdie, kad taip būtų,— tarė miela mergaitė, kyštelėjusi galvą pro nesuvertas duris.

— Jeigu reikia, rasis ir keturi vežimai,— tarė Tomas Utenhovė.— Taip pervešim daugiau kaip dvidešimt penkis vyrus.

— Albai per akis užsvilinsim,— tarė Ulenšpygelis.

— O princo laivyną papildysim gerais algininkais,— atsakė Tomas Utenhovė.

Ir, kankalu suvadinęs bernus ir mergas, kreipėsi į juos šiais žodžiais:

— Klausykite, vyrai ir moterys, kilę iš Zelandijos! Štai šitas flamandas Ulenšpygelis nori, kad jūs, vestuvininkais apsitaisę, prasigautumėt pro Albos kariuomenę.

Vyrai ir moterys, kilę iš Zelandijos, vienu balsu sušuko:

— Mirties pavojaus nepabūgsim!

Ir vyrai kalbėjosi tarpusavy:

— Mums vienas džiaugsmas, palikus vergijos žemę, leistis į laisvą jūrą. Jei Dievas su mumis, tai kas prieš mus?

Moterys ir mergaitės sakė:

— Eiva paskui savo vyrus ir mylimuosius. Mūsų tėviškė Zelandija priglaus mus.

Ulenšpygelis, nužiūrėjęs jauną, mielą mergaitę, juokais tarė jai:

— Eisi už manęs?

— Eisiu, bet tik prie altoriaus,— atsakė nuraudusi mergaitė.

Moterys juokdamosi kalbėjo:

— Jos širdelę traukia prie Hanso Utenhovės, *baes* sūnaus. Tikriausiai jis važiuoja su ja.

— Taip,— patvirtino Hansas.

— Gali važiuot,— pasakė jam tėvas.

Vyrai apsivilko šventadieniškai mašasto striukėm ir puskelnėm, duksliais *opperst-kleed* ant viršaus, užsidėjo plačiakraštes skrybėles nuo saulės ir lietaus; moterims ant kaktų švietė dideli paauksuoti papuošalai, ištekėjusioms — dešinėj pusėj, netekėjusioms — kairėj; visos buvo su baltom bužmom, auksu siuvinėtom raudonom arba žydrom krūtinėlėm, juodais vilnoniais sijonais, apvedžiotais plačiomis mašasto juostomis, irgi juodos spalvos. Vienos avėjo juodom pėdkelnėm, suleistom į karpytus kamašėlius, kitos — juodom vilnonėm kojinėm ir mašasto kurpaitėm su sidabro sagtelėm.

Paskui Tomas Utenhovė nukako į bažnyčią. Įspaudęs kunigui delnan porą *rycksdaelders,* paprašė tuoj pat sutuokti Tilbertą, Klaso sūnų, tai yra Ulenšpygelį, su Tanekine Piters. Klebonas sutiko.

Taigi Ulenšpygelis, lydimas jaunojo ir jaunosios pulkų, nuėjo į bažnyčią ir ten, prie altoriaus, susituokė su Tanekine. Ji buvo tokia daili, miela, patraukli, putlaus kūno, jog Ulenšpygelis mielai būtų įsisiurbęs į jos žandus nelyginant į pomidorą. Ir jai pasakė, kad, gerbdamas jos švelnų grožį, nedrįstąs to padaryti. O jinai, papūtusi lūputes, atsakė:

— Liaukitės! Hansas žiūri, gali jus užmušt.

O viena pavyduolė tarė jam:

— Dairykis kitur, ar nematai, kad ji bijo savo Hanso?

Lamė, trindamasis rankas, šaukė:

— Ne visos teks tau, nevidone.

Ir buvo didžiai užganėdintas.

Ulenšpygelis nukentė nuoskaudą ir su vestuvininkais parvažiavo į fermą. Čia jis gėrė susidauždamas su pavyduole, dainavo, linksminosi. Hansui tai patiko, bet ne Tanekinei nei juolab mergaitės sužadėtiniui.

Buvo pats vidurdienis, skaisčiai švietė saulė, pūtė gaivus vėjas, kai vestuvininkai, susėdę į žalumynais, gėlėmis apkaišytus vežimus, iškako su plevėsuojančiomis vėliavomis ir trankia būgnelių, *scalmeyes*, fleitų, dūdmaišių muzika.

Albos stovykloje buvo kitoks sujudimas. Avanpostų sargybiniai bei raiti žvalgai sutrimitavo pavojų ir, viens po kito prisistatę, raportavo:

— Priešas arti; girdėjom būgnelius ir fleitas, pastebėjom vėliavas. Tai stiprus raitelių būrys, pasiųstas įviliot jus į pasalą. Armijos korpusas tikriausiai stovi kur nors toliau.

Kunigaikštis tučtuojau davė žinią savo karvedžiams, pulkininkams, kapitonams, idant išrikiuotų kariuomenę kautynių rikiuote, ir pasiuntė žvalgus atpažinti priešo.

Ir staiga prieš arkebuzininkus išniro keturi vežimai. Vyrai ir moterys juose šoko, buteliai trinksėjo, linksmai cypavo fleitos, suokė *scalmeyes*, trenkė būgnai, kriokė dūdmaišiai.

Vestuvininkai sustojo, ir pats Alba, išgirdęs triukšmą, išėjo ir viename vežime pamatė jaunavedę, o šalia raudoną kaip bijūnas Ulenšpygelį, jos vyrą. Išlipę kaimiečiai ir kaimietės ėjo ratelio ir vaišino vynu algininkus.

Alba su saviškiais didžiai stebėjosi kaimiečių paprastumu, kaip jie gali dainuot ir vaišintis, kai visa aplink parengta kovai.

O vežimuose sėdintieji visą vyną, kiek turėjo, išdalijo algininkams.

O tie priėmė džiaugsmingai plodami.

Kai vyno nebeliko vežimuose, kaimiečiai ir kaimietės sulipo ir nudardėjo lyg niekur nieko.

Ir patenkinti algininkai juos pagerbė arkebuzų salve.

Ir taip jie atvyko į Mastrichtą. Ten Ulenšpygelis susitarė su reformatų agentais, kaip valtimis pasiųsti ginklų bei amunicijos Tyliojo laivynui.

Ir tą pat jie padarė Landene.

Ir taip visur važinėjo rankpelniais apsitaisę.

Kunigaikštis patyrė apie šitą karinę gudrybę. Tam įvykiui atminti buvo sudėta ir jam pasiųsta daina su tokiu refrenu:

Kruvinasis budeli, kvaily,
Ar matei tu nuotaką kely?

Ir kiekvienąsyk Albai padarius kokį neteisingą manevrą, algininkai traukdavo:

Apžlibo karvedys staiga,
Pamatęs nuotaką tada.

24

Tuo tarpu karalius Pilypas skendėjo baisioj melancholijoj. Sielvartingos puikybės pilnas meldė Dievą galios įveikti Angliją, užkariauti Prancūziją, paimti Milaną, Genują, Veneciją ir didžiojo jūrų valdovo teise komanduoti visai Europai.

Jis nesijuokė galvodamas apie šitą triumfą.

Jam amžinai būdavo šalta; nei vynas, nei juolab kvapniomis pliauskomis nuolat menėj kūrenama ugnis jo nesušildydavo. Sėdėdavo apsivertęs laiškais, kurių būtų buvę galima pridėti šimtą statinių, ir vis rašė rašė; galvojo apie visuotinį ir pasaulinį dominavimą, kokį buvo pasiekę Romos imperatoriai; galvojo apie savo sūnų Don Karlą[116], kurio ėmė pavydžiai nekęst nuo to laiko, kai tas pareiškė norą vykt į Nyderlandus pakeist kunigaikščio Albos, be abejo, tam, kaip manė karalius, kad ten įsiviešpatautų. Matydamas, koks sūnus neišvaizdingas, nevėkšla, nevisprotis, žiaurus ir piktas, ėmė dar daugiau jo nekęst. Bet apie tai jis niekam neprasitardavo.

Karaliaus Pilypo ir jo sūnaus Don Karlo dvariškiai nežinojo, katro labiau bijoti: ar sūnaus, žvitraus, mirtinai pavojingo, kuris nagais išakėja tarnams veidus, ar tėvo, bailaus slapūno, kuris muša svetimomis rankomis ir nelyginant hiena minta lavonais. Ir krūpsėdavo matydami, kaip jie slankioja vienas aplink kitą. Ir sakydavo, jog netrukus Eskorialy kas nors mirs.

Ir išties jie netrukus patyrė, jog Don Karlas už valstybės išdavimą uždarytas į kalėjimą. Juos pasiekė žinios, kad širdį jam graužiąs juodas

maudulys, kad susidraskęs veidą bebandydamas pralįst pro kalėjimo virbus ir pabėgt, kad Izabelė Prancūzė[117], jo motina, ašaromis plūstanti.

Bet karalius Pilypas neverkė.

Rūmuose paėjo gandas, kad Don Karlui uždavė žalių figų, ir kitą dieną jis numirė, tiesiog užmigo ir nebeišbudo. Anot gydytojų, vos tik jis užvalgęs figų, kraujas sustojęs, gyvybinės funkcijos, gamtos nustatytos, nutrūkusios; jis nebegalėjęs nei išspjauti, nei išvemti, nei nieko pašalinti iš savo kūno. Nuo vidurių išputimo jis ir numiręs.

Karalius Pilypas, išklausęs gedulingas mišias už Don Karlą, liepė jį palaidoti savo karališkosios rezidencijos koplyčioje ir užristi ant jo kūno akmenį. Bet jis neverkė.

O tarnai tarpusavy sakė, tyčiom iškreipdami princo antkapinę epitafiją:

ČIA GULI TAS, KURS NUO ŽALIŲ FIGŲ
UŽMIGĘS MIRĖ BE KANČIŲ

Aquí yace quién, para decir verdad,
*Murió sin enfermedad**

O karalius Pilypas varstė gašliais žvilgsniais princesę Eboli[118], vedusią moterį. Jis siekė jos meilės ir — pasiekė.

Izabelė Prancūzė, pasak gandų, palaikiusi Don Karlo užmačias dėl Nyderlandų, sielvartavo, džiūvo, dažnai vemdavo. Ir jai plaukai kuokštais išslinko, ir rankų kojų nagai nuėjo. Ir ji numirė.

O karalius Pilypas neverkė.

Princui Eboli irgi išslinko plaukai. Jis liūdėjo ir amžinai dejavo. Paskui jam irgi nuėjo rankų kojų nagai.

Ir karalius Pilypas liepė jį palaidoti.

Ir jis atlygino našlei už gedulą ir neverkė.

---

* Šiame kape palaidotas tasai,
Kurs mirė be kančių visai (*isp.*).
Epitafiją vertė *A. Churginas*

25

Tuo tarpu Damės moterys ir mergaitės atėjo pas Nelę pasiklausti, ar nenorėtų pabūt gegužio nuotaka ir pasislėpt krūmuose su jaunikiu, kurį jai pripiršiančios; nes, sakė jos ne be pavydo, visam mieste ir jo apylinkėse neatsirastų vaikino, kuris nenorėtų susižadėt su tavim, vis tokia pat gražia, protinga, skaistaveide: tai, be abejo, žiniuonės dovana.

— Kūmužės, perduokit vaikinams, man besiperšantiems, kad Nelės širdis ne čia, o su tuo, kurs klajoja vardan tėvų žemės išvadavimo. O mano skaistis iš sveikatos, ne žiniuonės dovana.

— Vis dėlto daug kas į Katliną žiūri įtariai,— atsakė kūmužės.

— Netikėkit piktomis kalbomis,— paprieštaravo Nelė.— Katlina ne žiniuonė. Ponai teisingumo vykdytojai degino jai ant galvos pakulas, o Dievas atėmė jai protą.

Ir Katlina, kampe susigūžusi, linkčiojo galvą porindama:

— Atimkit ugnį, sugrįš Hanskė, mano meilutis, sugrįš.

Moterų kamantinėjama, kas tasai Hanskė, Nelė sakė:

— Tai Klaso sūnus, vieno pieno brolis man. Katlina laiko jį dingusiu nuo tada, kai Dievas atėmė jai protą.

Ir gerulės kūmužės davė Katlinai smulkių sidabrinių. Ir ji rodė tuos, kur nauji, kažkam nematomam porindama:

— Esmi turtinga spindinčio sidabro. Ateik, Hanske, meiluti mano, už meilę aš užmokėsiu.

Kūmužėms išėjus, verkė pirkelėje Nelė vientulė. Galvojo apie Ulenšpygelį, tolimuos kraštuos klajojantį be jos, ir apie Katliną, išvien dejuojančią: „Atimkit ugnį!“ Dažnai ji abiem rankom griebdavos už krūtinės, tuo norėdama parodyt, kad beprotybės ugnis karštligiškai degina galvą ir visą kūną.

O tuo tarpu gegužio nuotaka ir jaunikis pasislėpė žolėse.

Kas suranda ją arba jį, tampa, priklausomai nuo savo radinio bei savo lyties, šventės karalium arba karaliene.

Nelės ausis pasiekė džiaugsmingi vaikinų ir mergaičių šauksmai, suradus pagriovy, aukštose žolėse, pasislėpusią gegužio nuotaką.

Ir verkė galvodama apie tas mielas dienas, kai visi ieškodavo jos, Nelės, ir josios draugužio Ulenšpygelio.

26

Tuo metu jis ir Lamė jojo asilus apsižergę.

— Klausyk, Lame,— prabilo Ulenšpygelis.— Nyderlandų bajorija, pavydėdama Oraniečiui šlovės, išdavė konfederatų reikalą, šventąją sąjungą, šaunųjį Kompromisą, pasirašytą tėvų žemės labui. Egmontas su Hornu irgi pasirodė esą išdavikai, tik nieko sau nelaimėjo. Brederodė mirė, tad šiame kare mums belieka kliautis Brabanto ir Flandrijos varguomene, laukiančia sąžiningų vadų, kurie ją vestų į priekį; ir dar salomis, Zelandijos salomis, taipogi *Noord-Hollande*, princo valdoma[119]; o įšiauriau Edzardu, Emdeno ir *Oost-Frise* grafu.

— Aiman,— atsiliepė Lamė,— man aišku kaip dieną, kad mudu klajojam tarp virvės, rato ir laužo, išalkę, ištroškę, be jokios atilsio vilties.

— Čia dar tik pradžia,— atsakė Ulenšpygelis.— Imk ir pasvarstyk, juk smagu mušt priešą, juoktis iš jo, turėt florinų pilnas šikšnines, bubyt mėsą, alų, vyną, brangvyną. Ko daugiau tau bereikia, pelų maiše? Gal parduodam asilus ir nusiperkam arklius?

— Mano sūnau, arklys yra kratus joti mano apimties vyrui.

— Atsisėstai kaip kaimo žmogus, ir niekas iš tavęs nesijuoktų, nes apsirengęs kaimiškai ir nešioji ragotinę, ne kalaviją kaip aš.

— Mano sūnau, ar esi tikras, kad ganės miesčiukuose mūsų leidimų?

— Argi aš neturiu klebono išduoto jungtuvių liudijimo su dideliu bažnytiniu raudono lako antspaudu, kabančiu prie pergamento ant dviejų uodegų, ir raščiukų, kad išpažintį atlikom? Kunigaikščio alginінkai ir saugūnai nieko nepadarys dviem vyram, taip popieriais apsirūpinusiems. O mūsų juodi rožančiai pardavimui? Mudu reiteriai,— tu flamandas, aš vokietis,— ypatingu kunigaikščio įsakymu keliaujam prekiaudami šventais daiktais, idant patrauktumėm į šventą katalikų tikėjimą šios šalies eretikus. Taigi durys mudviem atdaros visur: ir pas didžiūnus, ir į visko pertekusias abatijas. Ir išgausim jų paslaptis. Laižyk savo vepšlas, mielasis.

— Mano sūnau,— tarė Lamė,— mudu verčiamės šnipinėjimu.

— Pagal karo teisę ir įstatymą,— atsakė Ulenšpygelis.

— Patyrę, kas nutiko trim bambizam, tikriausiai mums nuims galvas.

Ulenšpygelis uždainavo:

Mano vėliavos obalsis „Gyventi!“,
Gyvent su saule, niekad nepasenti.
O buvo mano kailis tik odinis,
Dabar jisai užgrūdintas — plieninis.

— Mano oda labai opi, vos baksteli durklu — ir skylė pasidaro,— atsidusęs tarė Lamė.— Verčiau imtumėmės kokio nors naudingo amato, užuot bastęsi po kalnus ir klonius ir tarnavę visiems tiems didiesiems kunigaikščiams mašasto blauzdinėmis, kurie valgo startas už auksuotų stalų. Mums — smūgiai, pavojai, kova, lietus, kruša, sniegas, nedaryta valkatų putra. Jiems — skaniausios dešros, riebūs koplūnai, gardžiakvapiai strazdai, sultingos vištos.

— Tau seilės varva, mielasis,— tarė Ulenšpygelis.

— Kur pasidėjo šviežia duona, apskrudę *koekebacken,* nuostabūs kremai? Kur tu, mano žmona?

Ulenšpygelis atsakė:

— Pelenai man beldžia į širdį, ragindami kovot. Kadangi tau, romusis avinėli, nereikia keršyt nei už tėvų mirtį, nei už artimųjų skausmą, nei už dabartinį savo skurdą, leisk man vykt vienam, kur priedermė šaukia, jeigu tave baugina karo sunkumai.

— Vienam? — tarė Lamė ir staigiai sustabdė savo asilą. Tas ėmė graužt kuokštą dagių, pakelėj privisusių. Ulenšpygelio asilas irgi sustojo paėst.— Vienam? — pakartojo Lamė.— Betgi tu nepaliksi manęs vieno, tai būtų be galo žiauru, mano sūnau. Praradus žmoną, dar prarast ir draugą — negalimas daiktas. Aš nebedejuosiu, prižadu tau. Jeigu reikia,— jis išdidžiai pakėlė galvą,— eisiu ir kur švilpia kulkos, taip! Ir kur žvanga kalavijai, taip! Stosiu prieš tuos pragaištingus algininkus, prieš tuos kraugerius vilkus. O jeigu vieną dieną aš, sunkiai sužeistas, krisiu prie tavo kojų kraujais paplūdęs, palaidok mane, o kai sutiksi mano žmoną, pasakyk jai, jog numiriau dėl to, kad, niekieno nemylimas, nebegalėjau ilgiau gyvent šiame pasaulyje. Ne, nebegalėčiau, mano sūnau.

Ir Lamė apsiverkė. Ir Ulenšpygelį sugraudino toks mielas ryžtas.

27

Tuo metu kunigaikštis, perskyręs savo armiją į du korpusus, vienam korpusui įsakė žygiuoti į Liuksemburgo kunigaikštystę, kitam — į Namiūro markizatą.

— Kas čia per karinė velniava — nežinau,— tarė Ulenšpygelis.— Na, man vis tiek, vykstam drąsiai į Mastrichtą.

Kai netoli miesto teko jot Maso pakrante, Lamė pamatė, kad Ulenšpygelis, įdėmiai apžiūrėjęs visus upėj plūduriuojančius laivus, sustojo ties vienu su sirene priekyje. Toji sirenė rankose laikė skydą, kur juodame dugne aukso raidėm ryškėjo VJK ženklas, mūsų Viešpaties Jėzaus Kristaus ženklas.

Ulenšpygelis rankos mostu sustabdė Lamę ir linksmai sučireno vieversiu.

Ant denio išėjo vyras ir sukakariekavo. O kai Ulenšpygelis, rodydamas į minią krantinėje, subliuvo asilu, nepažįstamasis ėmė dideliai bliauti. Asilo giesmę užtraukė ir abu pilkiukai, suskliautę ausis.

Zujo moterys, jojo vyrai ant arklių, velkančių laivus.

— Tas laivininkas juokias iš mūsų ir iš mūsų ilgaausių. Užpulkim jį laive? — pasiūlė Ulenšpygelis savo draugui.

— Verčiau tegul jis čion ateina,— atsakė Lamė.

— Jeigu nenorit grįžt palaužtom rankom, atkrėstais inkstais ir sužnekintais snukiais, leiskit tam Sterkei Pirui bliaut, kiek lenda,— tarė jiems viena moteriškė.

— Y-ha! y-ha! y-ha! — mėgdžiojo laivininkas.

— Tegul sau gieda,— porino kūmužė.— Anądien jis mūsų akyse pečiais pakėlė vieną vežimą, prikrautą sunkių alaus statinių, ir sulaikė antrą, traukiamą stipraus arklio. Ana ten,— ji parodė *Blauwe Torren, Mėlynojo Bokšto,* smuklę,— jis sviedė savo peilį iš dvidešimties žingsnių ir pramušė ąžuolinę lentą dvylikos colių storio.

— Y-ha! y-ha! y-ha! — mėgdžiojo laivininkas, ir jam antrino kokių dvylikos metų berniukas, užlipęs ant denio.

— Didelio čia daikto tas tavo Petras Dauggalis,— atšovė Ulenšpygelis moteriškei.— Tebūnie jis Sterkė Piras, bet su mumis jam nesusilygint. Va mano draugas Lamė du tokius sušveistų ir nežagtelėtų.

— Ką tu sakai, mano sūnau? — paklausė Lamė.

— Sakau, kaip yra,— atrėmė Ulenšpygelis,— neprieštarauk man iš kuklumo. Taip, gerieji žmonės, kūmužės ir rankpelniai, tuoj pama-

tysit, kaip jis pasmagins kumščius ir sutrins į miltus tą Sterkę Pirą, tik pašauktą, kad stiprus.

— Tylėtum verčiau,— tarė Lamė.

— Juk eina garsas apie tavo jėgą,— atsakė Ulenšpygelis,— nėra ko čia slėpti.

— Y-ha! — mėgdžiojo laivininkas.

— Y-ha! — mėgdžiojo berniukas.

Ulenšpygelis vėl kad sučirens skambiai vieversiu. Ir vyrai, moterys, rankpelniai sužavėti klausinėjo jį, kur išmokęs taip dieviškai čirent.

— Rojuj,— atsakė tas.— Aš tiesiai iš ten.— O vis bliaunančiam ir pirštu jį badančiam laivininkui tarė: — Ko gi tu, nevidone, kiurksai savo laive? Kažin ar sausumoj beišdrįstum juoktis iš mūsų ir mūsų ilgaausių?

— Ar beišdrįstum? — antrino Lamė.

— Y-ha! y-ha! — mėgdžiojo laivininkas.— Mesirai asilai asilinėjantys, prašom į mano laivą.

— Daryk taip kaip aš,— pašnabždėjo Ulenšpygelis Lamei, o laivininkui tarė: — Jeigu tu Sterkė Piras, tai aš Tilis Ulenšpygelis. O štai tie du asilai Jefas ir Janas moka bliaut geriau už tave, nes tai jų gimtoji kalba. Ant tavo išsiskėtusių lentų lipt mes nė neketinam. Tai ne laivas, o gelda, bangų mėtoma, be to, plaukia šonu kaip krabas.

— Taip, kaip krabas! — antrino Lamė.

— Ką gi tu ten murmeni po nosim, lašinių kalne? — kreipėsi laivininkas į Lamę.

Lamė siusdamas atsakė:

— Tu blogas krikščionis, jei prikaišioji mano negalę. Žinok, tie lašiniai — mano lašiniai, nuo geros duonos. O tu, senas surūdijęs kriuki, visą gyvenimą ėdei pakartusias rūkytas silkes, žvakių dagčius, vytintų *stockwisch* odas, kiek galima spręst iš tavo liesumo, šviečiančio pro skylėtas puskelnes.

— Baigsis muštynėm,— džiaugdamiesi ir smalsumu netverdami, sakė vyrai, moterys, rankpelniai.

— Y-ha! y-ha! — mėgdžiojo laivininkas.

Lamė buvo belipąs nuo pilkiuko pasirinkt akmenų laivininkui apmėtyt.

— Akmenimis nesimėtyk,— perspėjo jį Ulenšpygelis.

Laivininkas kažką pašnabždėjo šalia jo yhahuojančiam berniukui. Tas atrišo nuo laivo šono valtį ir, įgudusiai irdamasis kobiniu, leidos

prie kranto. Likus keliems metrams iki jo, berniukas atstatė krūtinę ir prabilo:

— Mano *baes* klausia, ar tamstos turėsit drąsos atvykt į jo laivą kumštynių ir spardynių su juo. Šitie geruliai ir kūmužės bus liudininkai.

— Su mielu noru,— oriai atsiliepė Ulenšpygelis.

— Priimam iššūkį,— be galo išdidžiai pareiškė Lamė.

Buvo pats vidurdienis. Užtvankų taisytojai, grindikai, laivų statytojai, žmonos, atnešusios jiems pietus, vaikai, atbėgę paspoksot į tėvus, besistiprinančius pupom ar virta mėsa,— visi juokėsi, plojo už įvyksiančią kovą, maloniai vildamiesi, jog katram nors priešininkui būsianti perskelta galva arba katras nors sudraskytas upėn įkrisiąs dideliam visų džiaugsmui.

— Mano sūnau,— tarė Lamė patyliukais,— jis mus įmes į vandenį.

— Tegul meta,— atsakė Ulenšpygelis.

— Dručkis pabūgo,— suklego rankpelnių minia.

Lamė, vis tebesėdintis ant asilo, pasigręžė ir piktai į ją pažvelgė, bet iš ten pasigirdo švilpimas.

— Eiva į laivą,— tarė Lamė,— ten bus matyti, ar aš pabūgau.

Sulig tais žodžiais vėl pasigirdo švilpimas. Ulenšpygelis tarė:

— Eiva į laivą.

Nulipo nuo asilų, sviedė pavadžius berniukui, o tas, meiliai patapšnojęs, nusivedė juos prie dagių.

Paėmęs kobinį, Ulenšpygelis su Lame nusiyrė prie laivo ir įkandin pūkščiančio, suplukusio draugo virve pasikėlė į jį.

Žengdamas tilteliu, Ulenšpygelis pasilenkė neva užsirišt apavo ir kažką pašnabždėjo laivininkui. Tas šyptelėjo, pažiūrėjo į Lamę ir kad pradės visaip jį plūsti, koneveikti; išvadino nevidonu, eretiko vėdaru, kartuvių paltim, *papeter*, košių motiejum.

— Dručki bangini, kiek statinių varvelio galima būtų prileist tave nudūrus?

Lamė, nieko neatsakydamas, kad puls ant jo kaip įnirtęs bulius, kad ims jį tvatyt iš visų spėkų. Labai skaudžiai betgi užduot savo riebiom silpnom rankom jis negalėjo. Laivininkas leidosi mušamas, nes gynėsi tik dėl akių, o Ulenšpygelis porino:

— Tas nevidonas gaus pastatyt vyno.

Vyrai, moterys, rankpelniai, nuo kranto stebintys kovą, šnekėjo:

— Kas galėjo pamanyt, kad šitas dručkis toks smarkininkas?

Ir jie pliaukšėjo delnais, ir Lamė tvatijo kaip pašėlęs. O laivininkui

terūpėjo veidą apsisaugot. Staiga visi išvydo, kaip Lamė spaudžia keliu Sterkei Pirui krūtinę, viena ranka laikydamas jį už gerklės, kita — užsimojęs smogti.

— Prašyk pasigailėjimo,— įsiutęs šaukė Lamė,— antraip skradžiai vandenin nugarmėsi pro savo geldos lentas!

Sterkė Piras sukrenkštė, tuo parodydamas, jog kalbėti negali, ir ranka paprašė pasigailėjimo.

Tada visi išvydo, kaip Lamė kilniaširdiškai pakėlė priešininką. Tas viens du atsistojo ir, nusigręžęs nuo žiūrovų, parodė liežuvį Ulenšpygeliui. Ulenšpygelis leipo juokais, žiūrėdamas į Lamę, išdidžiai kresčiojantį savo beretės plunksną ir pergalingai žingsniuojantį po denį.

Vyrai ir moterys, berniukai ir mergaitės ant kranto kaip įmanydami plojo, šaukė:

— Tegyvuoja Sterkės Piro nugalėtojas! Geležinis vyras. Matėt, kaip jis vožė kumščiu ir kaip galvos smūgiu partiesė jį aukštielninką? Dabar sugers taiką. Sterkė Piras lipa iš triumo vynu ir dešrom nešinas.

Išties Sterkė Piras pasirodė nešinas dviem taurėm ir didele pinta Maso baltojo. Ir abu susitaikė. Lamė, be galo džiaugdamasis savo pergale, vynu bei dešromis, bakstelėjo į geležinį kaminą, iš kurio vertėsi juodi tiršti dūmai, ir paklausė, kokie ten frikasė gaminami.

— Ten karo lauko virtuvė,— šypsodamas atsakė Sterkė Piras.

Rankpelnių, moterų, vaikų minia iškriko,— kas į darbą, kas į namus. Ir netrukus mieste pasklido gandas, kad asilu atjojęs dručkis, lydimas nediduko piligrimo, taipogi ant asilo, yra už Samsoną stipresnis ir verčiau jo neužkabint.

Lamė gėrė ir pergalingai žvilgčiojo į laivininką.

— Tamstų pilkiukams ten prailgo,— susizgribo laivininkas.

Tai pasakęs, priplaukė prie krantinės, išlipo, paėmė asilą už priešakinių ir užpakalinių kojų ir, atnešęs nelyginant Jėzus avinėlį, pastatė ant denio. Nė kiek neuždusęs, užkėlė ir antrąjį.

— Geriam,— pasiūlė jis.

Berniukas užšoko ant tiltelio.

Jie išgėrė. Lamė sėdėjo suglumęs: negalimas daiktas, kad jis, Lamė Gudzakas, kilimo iš Damės, sumušė tą stipruolį. Jis tiktai vogčiomis ir be jokio didžiavimosi dirsčiojo į laivininką, būgštaudamas, kad tam šaus į galvą pakelt jį kaip tuos pilkiukus ir gyvą švystelėt upėn, taip atsikeršijant už pralaimėjimą.

Bet laivininkas šypsodamas linksmai pasiūlė dar išgert, ir Lamė, atsitokėjęs iš baimės, vėl žvelgė į jį su pergalingu pasitikėjimu.

O laivininkas ir Ulenšpygelis juokėsi.

Tuo tarpu pilkiukai stovėjo ant grindų, nepanašių į kūtės grindis, suglumę, nunarinę galvas, suskliautę ausis. Iš baimės jie net gert nedrįso. Laivininkas pasiuntė berniuką abrakinės. Avižų turėjo iš anksto nusipirkęs laivavelkiams arkliams, kad vežikai nenuplėštų iš jo už pašarą.

Išvydę abrakinę, pilkiukai iš visos gerklės subumbėjo poterius, bet į denį žvelgė melancholiškai: bijodami paslyst, nė kanopos nedrįso pajudint.

Paskui laivininkas tarė Lamei ir Ulenšpygeliui:

— Eiva į virtuvę.

— Į karo lauko virtuvę? — sunerimo Lamė.

— Į karo lauko, bet tu, mano nugalėtojau, gali be baimės ten leistis.

— Aš nebijau ir einu paskui tave,— atsakė Lamė.

Berniukas atsistojo prie vairo.

Lipdami visur matė maišus su grūdais, pupom, žirniais, kopūstais, morkom bei kitomis daržovėmis.

Pravėręs mažytės kalvės duris, laivininkas tarė:

— Kadangi jums, drąsiaširdžiams, žinomas ir vieversio, to laisvūnų paukščio, čirenimas, ir karingas gaidžio kakariekavimas, ir asilo, to romaus darbininko, bliovimas, aš parodysiu savąją karo lauko virtuvę. Tokias mažytes kalves turi beveik kiekvienas laivas, plaukiojantis Māsu. Ji niekam nekelia įtarimo, nes čia taisomos geležinės dalys. Bet ne visuose laivuose yra tokių puikių daržovių.

Ir, nuritęs akmenis nuo triumo grindų, atkėlė porą lentų, išėmė įspūdingą ryšulį arkebuzų vamzdžių, pakėlė į viršų it plunksną ir padėjo atgal. Aprodė ir iečių smaigalius, ir alebardas, ir kalavijų geležtes, ir kulkų bei parako maišus.

— Tegyvuoja gezas! — tarė jis.— Štai pupos ir padažas joms. Arkebuzų buožės — tai avienos kulšys, o jų vamzdžiai — jautienos staibiai laisvės viralui. Alebardų smaigaliai — tai salotos. Tegyvuoja gezas! Kur pristatyt tuos produktus? — paklausė jis Ulenšpygelį.

— Į Neimegeną. Įplauksi ten su dar didesniu kroviniu tikrų daržovių, kaimiečių tau suvežtų. Jas turėsi paimt Elsene, Stefansverte, Rurmonde. Jie irgi sučirens vieversiu, laisvūnų paukščiu, o tu atsiliepsi karingu gaidžio kakariekavimu. Susirasi daktarą Pontusą,— jis gyvena netoli Niv Valio,— ir pasakysi, kad atplukdei į miestą daržovių ir bijai sausros. Kol tavo kaimiečiai, nuėję turgun, šauks už daržoves itin aukštas kainas pirkėjams atbaidyti, jis tau pasakys, ką daryt su

ginklais. Aš bent manau, kad jis lieps tau, nors tai gan pavojinga, leistis Valiu, Masu ar Reinu ir mainyt daržoves į tinklus pardavimui; tuo prasimetęs, paplaukiosi drauge su Harlingeno žūklės laivais, kur vieversio čirenimas žinomas daugeliui jūreivių; paskui, laikydamasis kranto, aplenksi Vadenzę ir pasieksi Lauerzę; ten tinklus išmainysi į geležį bei šviną, savo kaimiečius apvilksi Markeno, Vlilando ar Amelando salų gyventojų drabužiais, pakrantėse žvejosi, žuvis ne pardavinėsi, o sūdysi atsargai, nes išgėrimui — šviežia, o karui — sūdyta. Šitaip iš seno nustatyta.

— Ugi išgeriam,— pasiūlė laivininkas.

Ir jie pasikėlė ant denio.

Lamė paskendo melancholijoj.

— Gerbiamasis,— netikėtai kreipėsi jis į laivininką,— tamstos kalvėj kūrenasi tokia smagi ugnelė, kad išties būtų galima pagamint puikiausią ragu. Gerklė sriubos trokšta.

— Tuoj mes tą troškulį numalšinsim,— atsakė tas.

Ir po valandžiukės atnešė dubenį riebios sriubos, išvirtos iš sūdyto kumpio gabalo.

— Man peršti gerklę, degina liežuvį,— tarė Lamė, nurijęs keletą šaukštų.— Visai nepanašu į ragu.

— Išgėrimui — šviežia, karui — sūdyta, kaip parašyta,— atšovė Ulenšpygelis.

Laivininkas pripylė taures.

— Geriu už vieversį, laisvės paukštį,— tarė jis.

— Geriu už gaidį, karo trimitininką,— tarė Ulenšpygelis.

— Geriu už savo žmoną. Kad tu niekada troškulio nekęstumei, geroji mano,— tarė Lamė.

— Tu nuplauksi Šiaurės jūra į Emdeną,— tarė Ulenšpygelis laivininkui.— Emdenas — mūsų prieglobstis.

— Šiaurės jūra didelė,— tarė laivininkas.

— Mūšiui — didelė,— pritarė Ulenšpygelis.

— Dievas su mumis,— tarė laivininkas.

— Tai kas prieš mus? — atšovė Ulenšpygelis.

— Kada išjojat? — pasiteiravo laivininkas.

— Tuoj pat,— atsakė Ulenšpygelis.

— Laimingos kelionės! Gero vėjo! Štai jums parako ir kulkų,— palinkėjo laivininkas ir atsibučiavęs išlydėjo juos, prieš tai pernešęs į krantą abu asilus nelyginant avinėlius: vieną ant sprando, kitą ant pečių.

Ulenšpygelis ir Lamė apsižergė asilus ir nurisnojo Lježo link.

— Mano sūnau,— tarė Lamė,— nesuprantu, kuriems galams tas žaliūkas vyras leidosi taip žiauriai apkuliamas?

— Ogi tam, kad baimė tau kelią skintų visur, kur benukeliautumėm. Tai bus mums geresnė apsauga nei dvidešimt landsknechtų. Kas nūnai beišdrįs užpult Lamę, pergalingąjį stipruolį, Lamę, neprilygstamąjį bulių, kuris visų akivaizdoj galvos smūgiu paklojo Sterkę Pirą, tą Petrą Dauggalį, vienu petim pakeliantį vežimą su alaus statinėm ir nešiojantį asilus nelyginant avinėlius. Jau kiekvienas čia žino, kad tu — Lamė Baisusis, Lamė Nenugalimasis, kad aš po tavo sparnu. Kiekvienas žinos, kur mudu beatsidurtumėm. Niekas neišdrįs į tave šnairuot. Turint omeny didį žmonių giminės drąsumą, visi, ką besutiksi savo kely, sveikins ir šlovins tave, žemai lenkdamiesi tavo baisiajam kumščiui.

— Gerai sakai, mano sūnau,— pasitempdamas balne, pareiškė Lamė.

— Ir sakau tiesą,— atšovė Ulenšpygelis.— Matai, ana, smalsūs veidai žiūri iš pirmųjų trobų? Vieni kitiems rodo pirštais Lamę, grėsmingąjį nugalėtoją. Matai tuos vyrus, pavydžiai žvelgiančius į tave, ir tuos skystus bailūnus, kepures keliančius? Atsakyk į jų sveikinimus, mielasis. Neniekink silpnų žmonelių. Matai, vaikai žino tavo vardą ir kartoja su baime.

Ir Lamė išdidžiai jojo pirmas, linkčiodamas dešinėn kairėn nelyginant karalius. Ir iš kaimo į kaimą, iš miesto į miestą lydėjo jį narsuolio šlovė, iki pat Lježo, Šokjė, Nivelio, Vezeno, Namiūro. Į pastarąjį nerizikavo užsukt dėl ano atsitikimo su trim bambizais.

Ilgai juodu žygiavo upių, jų intakų bei kanalų krantais. Ir visur, sučirenus vieversiui, atsiliepdavo gaidys. Ir visur žmonės liejo, kalė, šveitė ginklus kovai dėl laisvės ir gabeno į pakrančių laivus.

Statinėse, dėžėse, pintinėse ginklai praeidavo pro punktus.

Ir visada atsirasdavo dorų žmonių, apsiimančių tuos ginklus slėpti saugioj vietoj drauge su paraku bei kulkomis, iki išmuš valanda.

Kadangi nugalėtojo vardas ir toliau skynė abiem bičiuliam kelią, tai Lamė galiausiai pats įtikėjo didžia savo jėga, iš romaus pasidarė išdidus, karingas, taipogi barzdą užleido. Ir Ulenšpygelis jį praminė Lame Liūtu.

Bet į ketvirtą dieną, nebepakeldamas želiančių šerių badymo, pakeitė nusistatymą. Ir atkišo Ulenšpygelio skustuvui savo pergalingą

veidą, kuris po valandžiukės vėl pasirodė besąs apvalus, pilnas it saulė, įliepsnota gero maisto.

Taip juodu pasiekė Stokemą.

28

Asilus palikę Stokeme, temstant juodu atkeliavo į Antverpeną.

— Štai didžiulis miestas, viso pasaulio lobių sankrova,— tarė Ulenšpygelis Lamei.— Auksas, sidabras, prieskoniai, auksuotos odos, gobelenai, gelumbės, mašastai, vilnonai, šilkai; pupos, žirniai, grūdai, mėsa, miltai, raugintos odos; Leveno, Namiūro, Liuksemburgo, Lježo vynai; Briuselio ir Arschoto *lantwynen*; Biulė vynai, kuriems uogas sirpina atšlaitės iki pat La Plantos — Namiūro miesto vartų; reinvyniai, ispaniški bei portugališki vynai; Arschoto razinų likerinis vynas, vadinamas *Landolium*; burgundiški vynai, malvazijos bei daugybė kitokių. Ir krantinės verste užverstos prekėmis. Šitie žemės lobiai ir žmogaus triūso vaisiai čia sutraukia gražiausias pasaulio laisvabūdes.

— Tu daraisi svajotoju,— tarė Lamė.

— Tarp jų aš surasiu Septynetą,— atsakė Ulenšpygelis.— Juk man buvo pasakyta:

Griuvėsiuos ir kančioj — ieškok.

O kas gi daugiau sugriauna žmonėms gyvenimą, jei ne laisvabūdės? Argi nelaimingi apkvaišėliai ne joms iššvaisto savo karoliusus, gražiuosius, žibančiuosius, skambančiuosius? Savo brangenybes, grandinėles, žiedus? Argi ne iš jų išeina skaroti, pusnuogiai, net bemarškiniai? Tuo tarpu jos, lupikės, vartosi kaip inkstai po taukus. Kur pasidėjo skaistraudonis kraujas, srovenęs tų jaunikaičių gyslomis? Nūnai tai barščių rasalas. Arba dar: juk tam, kad gautų mėgautis glotniais mielais jų kūnais, jie negailestingai kaunasi peiliais, durklais, kalavijais! Tie išnešami lavonai, pamėlę, kruvini,— tai nelaimingų, meile apkvaišusiųjų lavonai. Kai tėvas, kažką keikdamas ir niūrus kaip debesis, sėdi savo krėsle, kai jo pražilę plaukai, regis, dar daugiau nubąla ir pasišiaušia, kai jo sausos akys, degančios skausmu dėl prarastojo sūnaus, jau nė vienos ašaros nebeišspaudžia; kai bežadė, mirtinai išblyškusi motina gailiai rauda, lyg tematytų vien tai, kas gimdytojams šioj žemėj širdį gildo,— per ką tos ašaros liejas? Per laisvabūdes. Jos, savimylos, pinigus temyli ir laiko pririšusios prie savo auksuotos juos-

tos galiuko visą mąstantį, dirbantį, filosofuojantį pasaulį. Dievaži, Septynetas ten. Eiva, Lame, pas mergas. Ko gero, ir tavo žmona ten, iš karto du zuikius nušausim.

— Su mielu noru,— tarė Lamė.

Tai buvo vasarai baigiantis, kai jau ima ruduot kaštonų lapai, kai paukštyčiai čiepsi šakose, kai mažiausias vabalėlis, ir tas, patenkintas šilumėle, dūzgia žolėj.

Nuleidęs galvą, vilkdamas savo kūną it namą, klajojo Lamė šalia Ulenšpygelio Antverpeno gatvėmis.

— Lame,— tarė Ulenšpygelis,— tu skęsti melancholijoj; negi nežinai, kad melancholija labiau už viską odai kenkia? Jei nesivaduosi iš savo širdperšos, numuksi ruožais. Malonu bus girdėt, ar ne, kaip tave pravardžiuoja Lame Beplaukiu?

— Aš alkanas,— atsiliepė Lamė.

— Eiva pavalgyt,— tarė Ulenšpygelis.

Ir juodu nuėjo į *Senus Laiptelius*, kur prisikirto *choesels*, prisimaukė *dobbel-knol*, kiek tik lindo.

Ir Lamė daugiau neverkšleno.

— Palaimintas geras alus, taip praskaidrinęs tavo sielą! — tarė Ulenšpygelis.— Tau nuo juoko pilvas kreta. Kaip man gražu smagaus vėdaro šokis!

— Mano sūnau, jis dar ne taip pašoktų, jei man pavyktų surast savo žmoną.

— Eiva jos ieškot,— tarė Ulenšpygelis.

Taip juodu atėjo į Žemosios Šeldės kvartalą.

— Matai tą medinį namuką su dailiai išpjaustinėtais langų rėmais ir mažyčiais stiklais? — tarė Ulenšpygelis Lamei.— Atkreipk dėmesį į geltonas užuolaidas ir raudoną žibintą. Ten, mano sūnau, už keturių statinių su *bruinbier*, *nitzet*, *dobbel-knol* bei ambuaziško vynu karaliauja apveidi *baesinne*, kokių penkiasdešimties metelių, o gal ir daugiau. Kasmet ji po naują lašinių rievę užsiaugina. Ant statinės dega žvakė, palubėj kabo žibintas. Ten šviesu ir tamsu: tamsoj mylėtis, šviesoj mokėti.

— Betgi tai velnio seserų vienuolynas,— tarė Lamė.— O šita *baesinne* — jo viršininkė.

— Taigi,— atsakė Ulenšpygelis.— Senjoro Belzebubo vardu ji veda nuodėmės keliu penkiolika gražių mergelių palaidūnių, kurios pas ją valgo, glaudžiasi, bet nenakvoja.

— Tau pažįstamas šitas vienuolynas? — pasiteiravo Lamė.

— Ten pasidairysiu tavo žmonos. Eiva.

— Ne,— atsakė Lamė.— Aš persigalvojau — kojos ten nekeliu.

— Negi paliksi savo draugą visiškai vieną tų Astarčių būry?

— Tegul ir jis neina,— tarė Lamė.

— O jeigu jam ten trūks plyš reikia užeit pasidairyt Septyneto ir tavo žmonos? — atšovė Ulenšpygelis.

— Aš verčiau pamiegosiu,— atsikalbinėjo Lamė.

— Nagi, eik,— tarė Ulenšpygelis, verdamas duris ir pirma stumdamas Lamę.— Anava už savo statinių, tarp dviejų žvakių, įsikūrusi *baesinne*. Salė didelė, lubos ąžuolinės, pajuodusios, sijos aprūkusios. Pasieniais suolai, aplink išklibę stalai, nustatyti stiklinėm, pintom, kaušais, taurėm, ąsočiais, buteliais, ropinėm bei kitokiais išgertuvių pabūklais. Vidury irgi stalai su kėdėm, ant jų mėtosi kūmužių skepetos, auksuotos juostos, mašasto kurpės storapadės, dūdmaišiai, fleitos, *scalmeyes*. Kampe lipynės į aukštą. Beplaukis kupriukas skambina klavesinu su stiklinėm kojom, kad instrumento garsą drebintų. Šok, mano pilvūze. Šit penkiolika dailių laisvabūdžių sėdi ant stalų ar kėdes apsižergusios; viena linkso, kita lošias, ta rymo, ana rankas atmetus; dar ir aukštielninkos ar ant šono guli, kaip kuriai patinka; baltom, raudonom sukniom su nuogom rankom ir pečiais, su iškirptėm iki juostos. Čia yra visų rūšių: tik rinkis! Žvakių šviesa vienoms glostinėja šviesius plaukus, o šešėly laiko mėlynas akis, vilgšnai žėrinčias. Kitos, į lubas įsižiūrėjusios, ilgesingai dainuoja, viola pritardamos, kažkokią vokišką baladę. Dar kitos, brunetės, apvalainos, putlios, begėdiškos, lenkia ambuaziškąjį, rodo nuogas it nutekintas savo rankas, savo obuolius, sprūstančius pro suknių atlapus, ir, neatitraukdamos nuo taurės lūpų, viena kitai arba viena per kitą šneka. Paklausyk.

— Šiandien pinigai fe. Meilės mums reikia, meilės pasirinktinai, vaiko, paauglio ir kiekvieno, kas kris į akį. Ir nemokamai.— Dėl Dievo ir dėl mūsų meilės tegul šen ateina tie, kam Gamta nepašykštėjo galios, kuri jaunuolius vyrais daro! — Vakar buvo uždarbio diena, šiandien — meilės diena! — Kas nori gert iš mano lūpų, butelio suvilgytų? Vynas ir bučkiai — puota kaip reikiant! — Fe našlės, miegančios vienos! — Mes — merginos! Šiandien labdarybės diena. Jauni, stiprūs, gražūs — šen į mūsų glėbį! Gert! Mieloji, ar meilės mūšin ketina stot tavo širdis, kad krūtinėj dunksi lyg būgnelis? Koks švytuoklinis bučkių skaičiuotuvas! Kada gi ateis kupinos širdys ir tuščios mašnos? Negi neužuodžia smaguringų nuotykių? Koks

skirtumas tarp jauno gezo ir pono markgrafo? Ponas moka auksu, o jaunas gezas — glamonėm. Tegyvuoja gezas! Kas eina žadint kapų?

Taip šnekėjo geros, karštos, linksmos palaidūnės.

Bet kitos, liesaveidės, prakauliais pečiais, gyvos pardavyklos ekonomijos sumetimais ir kainą už savo liesą mėsą susilasiojančios iš liarų, burbleno tarpusavy:

— Tai jau būtų kvaila, verčiantis mūsų varginančiu amatu, atsisakyt užmokesčio dėl to, kad taip šovė į galvą toms papaikėlėms, labai pasinešusioms į bernus. Jeigu joms ne visi namie, tai mums, ačiū Dievui, dar ne. Kad netektų kaip joms senatvėj nuskurusiai vaikščiot, bemeilijam imt, juk mes parsiduodančios.— *Gratis* fe! Visi vyrai bjaurybės, smirdžiai, bambekliai, stalgūnai, girtuokliai. Jie ir išveda iš kelio vargšes moteris!

Bet jaunos ir gražios jų kalbų visai nepaisė. Joms terūpėjo vynas, linksmybės.

— Girdit, skambina už numirusius? Mes — ugnis! Kas eina žadint kapų? — sakė jos.

Išvydęs iš karto tiek moterų, brunečių ir blondinių, skaisčių ir apvytusių, Lamė susidrovėjo ir, nuleidęs akis, sušuko:

— Ulenšpygeli, kur tu?

— Užmigo jis, mielasis,— atsakė viena storulė, pastvėrusi Lamę už rankos.

— Užmigo? — perklausė Lamė.

— Taigi, amžiną atilsį, prieš tris šimtus metų vyrelis užmigo šalia Jakobo de Kostero van Marlanto[120].

— Paleiskit mane,— tarė Lamė,— ir nesižnaibykit. Ulenšpygeli, kur tu? Užsistok savo draugą! Jeigu nepaleidžiat manęs, aš tuoj išeinu.

— Niekur tu neišeisi,— sakė jos.

— Ulenšpygeli,— gailiu balsu vėl pašaukė Lamė,— kur tu, mano sūnau? Gerbiamoji, nepešiokit taip manęs už plaukų: čia ne perukas, patikėkit. Gelbėkit! Argi mano ausys ne raudonos ir be jūsų trynimo? O ta vis mane sprigtuoja. Skauda! Aiman! Kuo gi mane tepat? Veidrodį! Aš juodas kaip kaminkrėtys. Liaukitės, kitaip užpyksiu; negražu kankint vargšą žmogų. Paleiskit mane! Ko tampot už puskelnių ir stumdot mane kaip šaudyklę ten ir atgal? Dievaži, užpyksiu.

— Jis užpyks! Gerulis užpyks,— erzino jos.— Geriau nusijuok ir sudainuok mums meilės *lied.*

— Mušimo dainą sudainuosiu, jeigu norit; bet paleiskit mane.

— Kurią myli?

— Nė vienos; tavęs — ne, tavęs — irgi ne. Pasiskųsiu magistratui, ir jis lieps jus botagais išplakti.

— Ot kaip, išplakti? O jeigu prieš plakimą mes imsim tave ir išbučiuosim?

— Mane? — tarė Lamė.

— Tave! — atsakė jos.

Ir visos — gražios ir negražios, skaisčios ir apvytusios, brunetės ir blondinės — stvarstyt Lamę, mėtyt į viršų jo skriblių, apsiaustą, glamonėt, bučiuot žandus, nosį, pilvą, nugarą įsisiurbtinai.

Baesinne leipo juokais tarp savo žvakių.

— Gelbėkit! — šaukė Lamė.— Ulenšpygeli, gelbėk! Nuvyk tą knypavą. Paleiskit mane! Jūsų bučkių visai nenoriu, aš vedęs, po šimts paibelių! Tausoju save žmonai.

— Vedęs,— suklego jos.— Bet tavo žmonai vienai per daug tokio burliungio! Duok ir mums galiuką. Ištikima žmona — geras dalykas, o ištikimas vyras — remytas gaidys. Neduok Dieve! Rinkis, arba mes tave išplaksim savo ruožtu.

— Nesirinksiu.

— Rinkis.

— Ne.

— Nori manęs? — paklausė graži blondinė.— Aš švelni ir myliu tuos, kurie mane myli.

— Paleisk mane,— prašė Lamė.

— Nori manęs? — paklausė meilutė brunetė, tamsiaveidė, tamsiaakė, be kita ko, lyg angelų nutekinta.

— Meduolis man nepatinka,— atsakė Lamė.

— O manęs neimtum? — paklausė aukšta mergina su užkritusiais ant kaktos plaukais, didelėm giliom akim iš po tankių suaugusių antakių, raudonom storom it unguriai lūpom, raudonveidė, raudonkaklė, raudonpetė.

— Išdegtos plytos man nepatinka, atsakė Lamė.

— Imk mane,— tarė šešiolikinė voverės snukučiu.

— Miegapelės man nepatinka,— atsakė Lamė.

— Plakti jį, plakti,— suklego jos.— Bet kuo? Šikšniniais botagais. Šmaikščiai kertančiais. Nė storiausias kailis neišlaiko. Paimkit dešimt. Tuos vežikų ir asilų varovų botagus.

— Ulenšpygeli, gelbėk! — šaukė Lamė.

Bet tas neatsiliepė.

— Tu negeras,— kalbėjo Lamė, visur dairydamasis savo draugo.

Botagai buvo atnešti. Dvi merginos suskato vilkt Lamės striukę.

— Aiman,— dejavo jis,— vargšai mano lašiniai, taip rūpestingai auginti! Jus nuims, be abejo, šmaikštieji jų botagai. Negailestingosios patelės, kam jums mano lašiniai? Jie net padažams netinka.

— Žvakes iš jų darysim,— atsakė jos.— Nemokamas apšvietimas — irgi neblogai! Kai vėliau kuri nors sakysis mokanti iš botago žvakę liet, visi ją laikys pusprote. O mes mūru stovėsim už ją ir ne vienas lažybas laimėsim. Pamirkykit rykštes acte. Va tu jau be striukės. Švento Jokūbo kurantai muša devynias. Rinkis greičiau. Nuaidėjus paskutiniam dūžiui, pradedam plakt.

Lamė iš baimės apmirė.

— Pasigailėkit, būkit maloningos,— lemeno jis,— aš prisiekiau būt ištikimas savo žmonai ir priesaiką tesėsiu, nors jinai niekšiškai pametė mane. Ulenšpygeli, meiluti, gelbėk!

Bet Ulenšpygelis nesirodė.

— Štai aš klūpau po jūsų kojų,— kalbėjo Lamė laisvabūdėms.— Argi begali būt didesnis nusižeminimas? Argi tai nerodo, kad šventai garbinu didį jūsų grožį? Laimingi nevedę, galintys mėgautis jūsų žavumynais! Vis viena kaip rojuj, neabejoju. Bet prašom nemušt manęs.

— Kūmužės ir merguželės! — staiga nuskambėjo tarp žvakių sėdinčios *baesinne* grasus balsas.— Prisiekiu velnių vyresniuoju, pašauksiu naktinius sargus, kad čia pat jus išplaktų, jeigu viena akimirka nepalenksit šito vyro į gerą kelią, tai yra į savo lovą. Jūs nesat vertos palaidūnių vardo, jeigu nesugebat laisva burna, graibščiom rankom, liepsnojančiom akim užkurt vyro, kaip tat padaro jonvabalių patelės, tam reikalui teturinčios žiburėlį. Ir už savo netikumą būsit skaudžiai išplaktos.

Tai girdėdamos, merginos drebėt pradėjo, o Lamė pralinksmėjo.

— Na, kūmužės, kas naujo Botagynėj? Aš pats pašauksiu sargybą. Ji atliks, kas pridera, o aš jai padėsiu su didžiausiu malonumu.

Bet šit meilutė penkiolikinė puolė Lamei į kojas:

— Mesire, nuolankiai atsiduodu tamstos malonei. Jeigu tamsta nesiteiksi kurios nors iš mūsų išsirinkt, aš būsiu už tai nuplakta. Maža to, *baesinne* įmes mane į bjaurų varvančiom sienom požemį po Šelde, kur juodą duonelę tevalgysiu.

— Ar išties jai už tai bus plaktuvės, gerbiamoji *baesinne*? — paklausė Lamė.

— Iki kraujo,— atsakė toji.

Lamė nužvelgė mergytę ir tarė:

— Tu skaisti ir kvapi, petukas išlindęs tarsi baltos rožės didelis žiedlapis. Nenoriu, kad dailutė oda, po kuria srovena tik ką nubudęs kraujas, kentėtų nuo botago, nei kad vaiskios, jaunystės ugnim degančios akys dėl to verktų iš skausmo, nei kad kalėjimo šalty drebėtų tavo kūnas, meilės fėjos kūnas. Žinot nenoriu apie mušimą ir renkuos tave.

Mergytė išsivedė Lamę. Ir taip jis nusidėjo, kaip kad nusidėdavo visą gyvenimą — iš savo širdies gerumo.

Tuo tarpu Ulenšpygelis ir aukšta graži brunetė garbiniuotais plaukais stovėjo vienas prieš kitą. Mergina be žodžių koketiškai žiūrėjo į Ulenšpygelį, dėdamasi, kad jis nė kiek jai nerūpi.

— Pamylėk mane,— tarė jis.

— Pamylėti tave? — paklausė ji.— Kiek — dvi tris valandas? Šelmi drauguži, juk mudu abu labu tokiu.

Ulenšpygelis atsakė:

— Pralekiantis paukštis sučirena virš galvos ir nuplasnoja tolyn. Taip ir aš, širdele: nori, pačirenkim drauge?

— Gerai, čirenam linksmą ir graudžią dainą,— atsakė mergina ir puolė jam ant kaklo.

Ulenšpygeliui ir Lamei palaimingai beleipėjant savo meilučių glėbiuose, staiga į vidų su fleitos ir būgnelio muzika įgarmėjo stumdydamasis, grumdydamasis, dainuodamas, švilpdamas, rėkalodamas, riaumodamas, keikdamasis smagus *miesevangers*, antverpeniškių zylininkų būrys, nešinas zylių pilnais maišais bei narveliais. Jų pelėdos, išmokytos gaudyt giesmininkes, sprogino savo auksiškas akis. Tų *miesevangers* buvo koks dešimt, visi raudonais, nuo vyno ir alaus išpurtusiais veidais, kretančiom galvom, netvirtom kojom. Ir šūkalojo tokiais gergždžiančiais, šaižiais balsais, kad išsigandusioms merginoms rodėsi, jog girdi laukinius žvėris maurojant miške, o ne žmonių kalbą namie.

Tačiau jos po vieną ar visos drauge varė savo:

— Aš noriu mylimo.— Kas patinka, tam priklausom. Rytoj — piningiems, šiandien — meilingiems.

— Mes pinigingi, taipogi meilingi,— atsakinėjo *miesevangers*.— Tad laisvabūdės mūsų! Kas pabūgs, tas romytas gaidys. Jos zylės, mes gaudytojai. Šen! Brabantą — gerajam kunigaikščiui!

Bet moterys šaipėsi iš jų:

— Fi, bjaurūs snukiai! Mūsų užsimanė! Šerbetai ne kiaulėms. Mes

imam sau patinkamus. Jūsų nenorim. Varvelio bosai, lašinių maišai, ploni kriukiai, surūdiję dalgiai, jūs trenkiat prakaitu ir purvu. Nešdinkitės iš čia: pragaran ir be mūsų pagalbos pateksit.

O tie:

— Šiandien smaguriaut panūdo jos, galės. Išrankiosios damos, ar negautumėm ir mes to, ką parduodat kiekvienam atėjūnui?

O jos:

— Rytoj būsim atsidavusios kalės ir jus imsim; šiandien mes — laisvos moterys ir jus atstumiam.

Jie:

— Gana šnekų! Kas ištroškęs? Skint obuolius!

Ir sulig tais žodžiais puolė prie jų, nežiūrėdami nei amžiaus, nei gražumo. Bet tos, ištikimos savo nusistatymui, ėmė svaidyt jiems į galvas kėdes, ąsočius, pintas, kaušus, taures, butelius, ropines. Ir ta smarki kruša geruoju nesibaigė užpuolikams: ką užgavo, ką sužeidė, kam akį išmušė.

Į triukšmo vietą atbėgo Lamė ir Ulenšpygelis, palikę lipynių viršuj savo drebančias mylimąsias. Pamatęs, kas čia dedasi, Ulenšpygelis kieme išsitraukė šluotos pagaikštį, kitą įbruko Lamei ir ėmė kulti *miesevangers.*

Taip apšventintiems girtuokliams žaidimas pasirodė per žiaurus, ir jie akimirką susvyravo. Tuo beregint pasinaudojo sudžiūvėlės. Jos ir tą didžią laisvanoriškos meilės dieną, pačios Gamtos nustatytą, panoro pardavinėti, o ne duoti dovanai. It žalčiai šliaužiodamos tarp sužeistųjų, glamonėjo, tvarstė juos, gėrė į jų sveikatą ambuaziškąjį ir taip švariai iškratė iš jų mašnų florinus bei kitokius pinigus, kad nė sudilusio skatiko jiems nebepaliko. Paskui, nuskambėjus varpui gesint žiburius, išmetė juos pro duris, pro kurias Ulenšpygelis su Lame jau buvo anksčiau išėję.

29

Pakeliui į Gentą Ulenšpygelis ir Lamė auštant pasiekė Lokereną. Tolumoj blizgėjo rasota žemė. Baltas gaivus rūkas driekėsi virš pievų. Prie vienos kalvės Ulenšpygelis sučireno kaip vieversys, laisvės paukštis, ir tučtuojau žila susivėlusi galva pasirodė tarpdury, ir silpnas balsas išmėgdžiojo karingą gaidžio kakariekavimą.

— Tai *smitte* Vastelė,— tarė Ulenšpygelis Lamei.— Dieną jis kala kaplius, kastuvus, noragus; kol geležis karšta — lanksto, pina dailias groteles bažnyčių presbiterijoms, o dažną naktį gamina ir šveičia ginklus algininkams, kovojantiems už sąžinės laisvę. Tas žaidimas jam ne į sveikatą, jis nublyškęs, net mėlynas, gyva šmėkla, ir liūdnas kaip pragaro kančioms pasmerktasis. Jis dar nebuvo atsigulęs, tikriausiai kiaurą naktį darbavosi.

— Įeikit,— tarė *smitte* Vastelė,— o asilus nuveskit pievutėn už namo.

Kai Ulenšpygelis ir Lamė, tai atlikę, įėjo į kalvę, *smitte* Vastelė nuleido į rūsį visus per naktį nušveistus kalavijus bei nulietus iečių antgalius ir paskirstė dienos darbą savo parankiniams.

Blausiomis akimis žvelgdamas į Ulenšpygelį, jis pasiteiravo:

— Na, kokių naujienų atneši nuo Tyliojo?

Ulenšpygelis atsakė:

— Princas su visa armija išvytas iš Nyderlandų. Kad taip atsitiko, kalti jo samdytiniai, kurie šaukia: „*Geld! Geld!* Pinigų! Pinigų!“, kai reikia kautis. Su savo ištikimaisiais algininkais, savo broliu Liudvigu ir hercogu Cveibriukeniečiu jis patraukė į Prancūziją, į pagalbą Navaros karaliui ir hugenotams[121]. Iš ten nuvyko į Vokietiją, į Dilenburgą[122], kur prie jo prisideda daugybė pabėgėlių iš Nyderlandų. Tu persiųsi jam ginklus ir surinktuosius pinigus, o mes tuo tarpu jūroj imsimės laisvų vyrų veiklos.

— Padarysiu visa, kas reikia,— tarė *smitte* Vastelė.— Turiu ginklų ir devynis tūkstančius florinų. Jūs, berods, asilais atjojot?

— Taip,— patvirtino jie.

— Ar kely jums kartais neteko girdėt apie tris bambizus? Nužudytus, apiplėštus ir įmestus į uolų tarpeklį Maso pakrantėj?

— Taip, girdėjom, tie trys bambizai buvo kunigaikščio šnipai, samdomi žudikai. Jie norėjo atimt gyvastį laisvės princui,— didžiai pasitikinčiu tonu atsakė Ulenšpygelis.— Mudu, Lamė ir aš, pasiuntėm juos į aną pasaulį. Jų pinigai, taipogi popieriai pas mus. Pasiimsim iš jų tiek, kiek reikia kelionei, o likusius atiduosim princui.

Ir Ulenšpygelis, atsagstęs savo ir Lamės striukes, išėmė popierius bei pergamentus. Juos perskaitęs, *smitte* Vastelė pasakė:

— Čia mūšio ir sąmokslo planai. Aš juos per rankas grąžinsiu princui. Ir jam bus pranešta, jog Ulenšpygelis ir Lamė Gudzakas, jo ištikimieji valkatos, jo tauriąją gyvastį išgelbėjo. Aš parduosiu jūsų asilus, kad pagal juos nebūtumėt atpažinti.

Ulenšpygelis pasiteiravo *smitte* Vastelę, ar Namiūro seniūnų teismas jau davė įsakymą saugūnams juos persekioti.

— Papasakosiu jums viską, ką žinau,— atsakė Vastelė.— Neseniai pas mane buvo užsukęs vienas Namiūro kalvis, šaunus reformatas, neva pasiteiraut, ar neapsiimčiau padaryt grotelių, vėtrungių ir šiaip apkaustų prie La Plantos statomai pilaitei. Seniūnų teismo antstolis jam pasakęs, kad jie jau buvo susirinkę dėl šios bylos, kad buvęs iškviestas smuklininkas, gyvenantis už kelių šimtų sieksnių nuo žmogžudystės vietos. Į klausimą, ar nematęs žudikų arba kokių nors įtartinų žmonių, jis atsakęs: „Kaimo žmonės, keliaujantys asilais, sustoja prie mano smuklės; vieni nenulipdami prašo atnešt atsigert, kiti užeina vidun, vyrai užsisako alaus, moterys bei merginos — midaus. Mačiau du šaunius kaimo bernus, besišnekančius apie tai, kad mesirą Oranietį reikėtų per kokią pėdą sutrumpint". Sulig tais žodžiais smuklininkas sušvilpęs ir rankos brūkštelėjimu pavaizdavęs, kaip peilis įsirėžia į kaklą. O dėl Plieno Vėjo, pasakęs jis, kalbėsimės slaptai, kadangi man tai galima. Jis pakalbėjo ir buvo paleistas. Reikia manyti, kad teisminės kolegijos jau išsiuntinėjo raštus joms pavaldžioms kolegijoms. Smuklininkas sakėsi matęs tik kaimo žmones, asilais jojančius, vadinas, bus gaudomas kiekvienas, kas risnos pilkiuką apsižergęs. O jūs, mano vaikai, reikalingi princui.

— Parduok asilus,— tarė Ulenšpygelis,— ir kiek gausi, atidėk į princo iždą.

Asilai buvo parduoti.

— Dabar,— tarė Vastelė,— abu turit verstis kokiu nors laisvu korporacijoms nepriklausančiu amatu. Moki daryt paukščių narvelius ir pelėkautus?

— Kažkada esu daręs,— tarė Ulenšpygelis.

— O tu? — kreipėsi Vastelė į Lamę.

— Aš pardavinėsiu *heete-koeken* ir *olie-koeken*. Tai sklindžiai ir spurgos, virtos aliejuje.

— Eikit su manim. Štai gatavi narveliai, pelėkautai. Juos man atnešė vienas mano šnipų. Čia įrankiai ir varinė viela taisyti seniems bei daryti naujiems narveliams. Čia tau, Ulenšpygeli. O tu, Lame, paimk mažą krosnelę ir dumples. Duosiu tau miltų, sviesto, aliejaus *heete-koeken* ir *olie-koeken* gaminti.

— Jis pats juos suvalgys,— tarė Ulenšpygelis.

— Kada pradedam? — paklausė Lamė.

Vastelė atsakė:

— Pirma padėsit man kokią porą naktų, turiu tiek darbo, kad vienas nevaliosiu užbaigt.

— Aš alkanas,— tarė Lamė.— Ar yra ko valgomo?

— Yra duonos ir sūrio,— atsakė Vastelė.

— Be sviesto? — paklausė Lamė.

— Be sviesto,— atsakė Vastelė.

— O alaus ar vyno turi? — paklausė Ulenšpygelis.

— Aš negeriu,— atsakė tas,— bet nueisiu *in het Pelicaen* čia pat ir atnešiu, jei norit.

— Gerai, ir kumpio,— pridūrė Lamė.

— Patenkinsiu jūsų norus,— atsakė Vastelė, su didžia panieka žvelgdamas į Lamę.

Vis dėlto atnešė *dobbel-clauwaert* ir kumpio. Ir Lamė patenkintas kirto už penkis. Paskui paklausė:

— Kada imsimės darbo?

— Šiąnakt,— atsakė Vastelė.— Tu būk kalvėj ir nebijok mano parankinių. Jie irgi reformatai kaip tu.

— Puiku,— atsakė Lamė.

Nuskambėjus varpui gesint žiburius ir visiems užsidarinėjus duris, Vastelė, Ulenšpygelio ir Lamės padedamas, pernešė iš rūsio į kalvę sunkius ginklų ryšulius.

— Reikia pataisyt dvidešimt arkebuzų, nušveist trisdešimt iečių antgalių, o iš to švino nuliet pusantro tūkstančio kulkų. Jūs man padėsit.

— Abiem rankom! — sutiko Ulenšpygelis.— Kodėl aš tik dvi teturiu?

— Lamė mums patalkins,— tarė Vastelė.

— Taigi,— gailiu balsu atsiliepė Lamė, nes prisivalgiusį, prisigėrusį ėmė miegas marinti.

— Tu kulkas liesi,— paliepė Ulenšpygelis.

— Aš kulkas liesiu,— atsakė Lamė.

Lydydamas šviną ir liedamas kulkas, Lamė dėbčiojo į *smitte* Vastelę, verčiantį budėt, kai taip miegas marina. Kulkas liejo dantis sukandęs, iš paskutiniųjų valdydamasis, kad nešliūkštelėtų skysto švino kalviui ant galvos. Bet apie vidurnaktį jis nebeištvėrė: persiutęs, pervargęs, šnypščiančiu balsu išdrožė kalbą *smitte* Vastelei, kantriai šveičiančiam su Ulenšpygeliu patrankas, arkebuzas, iečių antgalius:

— Kodėl tu sudžiūvęs, išbalęs, nupiepęs? Ogi todėl, kad patikėjai šio pasaulio valdovų bei galiūnų gera valia ir iš didelio stropumo

nebepaisai savo kūno, savo tauriojo kūno, leidi jam nykt skurde ir pažeminime. O juk ne tam ponas Dievas su ponia Gamta jį sutvėrė. Ar žinai, jog mūsų sielai,— o ji yra gyvatos alsavimas,— kad alsuotų, reikia pupų, jautienos, alaus, vyno, kumpio, dešrų, sardelių ir poilsio? O tu, tu gyveni duona, vandeniu ir bemiege.

— Iš kur tau ta nesvietiška šnekalystė? — paklausė Ulenšpygelis.

— Jis nežino, ką sako,— liūdnai tarė Vastelė.

— Geriau už tave žinau,— atrėžė Lamė.— Sakau, mes kvailiai, aš, tu, Ulenšpygelis, kad gadinam akis dėl šio pasaulio valdovų bei galiūnų, kurie skaniai pasijuoktų iš mūsų, pamatę, kaip mes, leipdami iš nuovargio, nemigę, paslaugiai šveičiam ginklus ir liejam kulkas. Jiems, gurkšnojantiems prancūzišką vyną iš auksinių taurių, valgantiems vokiškus koplūnus iš angliško alavo lėkščių, niekada neateis į galvą mintis pasiteiraut, ar kartais jų priešai nekapoja dalgiais mums kojų, ar kartais nemėto mūsų į mirties duobes už tai, kad ieškom lauke Dievo, kurio malone jie yra galingi. Juk jie yra nei reformatai, nei kalvinai, nei liuteronai, nei katalikai, o skeptikai, visiški abejutai; jie nusipirks arba užkariaus kunigaikštystes, pravalgys vienuolynų, abatijų turtą ir savo malonumams turės skaistuoles, ištekėjusias ir laisvabūdes, gers iš auksinių taurių už savo nesibaigiančias uliavones, už mūsų amžiną paikumą, kvailumą, asiliškumą ir už septynias didžiąsias nuodėmes, kurias jie daro, o *smitte* Vastele, tau po nosimi, visai nusmailėjusia nuo tavo entuziazmo. Žiūrėk, antai laukai, pievos, antai javai, sodai, jaučiai, visas tas auksas, dygstantis iš žemės; antai laukiniai žvėrys, padangių paukščiai, sultingos startos, švelnūs strazdai, šernų galvos, stirnų kulšys — viskas jiems; medžioklė, žūklė, žemė, jūra, viskas. O tu gyveni duona ir vandeniu, o mes čia galuojamės dėl jų nemigę, nevalgę, negėrę. O kai nusibaigsim, jie paspirs mus koja ir pasakys mūsų motinoms: „Naujų prigimdykit, šitie niekam nebetinka".

Ulenšpygelis juokėsi nepratardamas nė žodžio. Lamė pūkštė iš pasipiktinimo, o Vastelė meiliai tarė:

— Šneki lengvabūdiškai. Aš gyvenu ne dėl kumpio, alaus, startų, o dėl sąžinės laisvės pergalės. Laisvės princas irgi taip daro. Aukoja savo turtus, ramybę, laimę, kad išvytų iš Nyderlandų budelius ir tironiją. Daryk kaip jis ir stenkis suliesėt. Ne pilvu išvaduosim žmones, o tauria drąsa ir tuo, kad užkrautas naštas vilksime be murmėjimo iki mirties. O dabar eik ir atsigulk, jei nori miego.

Bet susisarmatijęs Lamė miego nebenorėjo.

Ir jie šveitė ginklus, liejo kulkas iki pat ryto. Ir taip tris paras paeiliui.

Paskui Ulenšpygelis ir Lamė nakčia išvyko į Gentą. Kelyje pardavinėjo narvelius, pelėkautus ir *olie-koekjes.*

Apsistojo raudonstogėj Melestoj, malūnų miestely. Susitarė skyrium paupariaut ir susitikinėt *in de Zwaen, Gulbėje,* prieš nuskambant varpui gesinti žiburius.

Lamė klajojo Gento gatvėmis pardavinėdamas *olie-koekjes,* ieškodamas savo žmonos, maukdamas alų pintą po pintos ir be perstojo valgydamas. Prie pauparystės jis prijunko. Ulenšpygelis įteikė princo laiškus Jakobui Skulapui, medicinos licenciatui; Livenui Smetui, viršutinių rūbų siuvėjui; Janui Vulschageriui; Žiliui Kornui, laikančiam raudinių dažytuvę; Janui Rosui, čerpininkui. O tie jam perdavė princui surinktus pinigus ir paprašė dar keletą dienų palūkėti Gente ar jo apylinkėse — duosią daugiau.

Vėliau tie vyrai už ereziją buvo pakarti Naujojoj Korykloj, o jų kūnai užkasti Kartuvių lauke, už Briugės vartų.

30

Tuo tarpu prevo Spelė[123], pramintas Rudžiu, su savo raudona lazdele rankoj jodinėjo ant kumelšės iš miesto į miestą, ir, kur tik nujodavo, visur iškildavo ešafotai, užsidegdavo laužai, aprausdavo žemė gyvas vargšes moteris ir merginas. O visa jų nauda — karaliui.

Sykį Melestoj Ulenšpygelis sėdėjo su Lame po medžiu ir žiovavo. Diena buvo drungna, kas kad biržely. Pilkavo dangus, bėrė kruopom.

— Mano sūnau,— tarė jam Lamė.— Štai jau ketvirta naktis tu be jokios sarmatos trankaisi su laisvabūdėm, nakvoji *In den Zoeten Inval, Saldžiajame Nuopuoly;* tu baigsi kaip šitos iškabos vyras, stačia galva puolantis į bičių avilį. Veltui laukiu tavęs *In de Zwaen.* Minėsi mano žodį, toks palaidas gyvenimas prie gero neprives. Kodėl tu pačios nevedi?

— Pati ne rankovė, neatardysi,— atsakė Ulenšpygelis.— Kol vyrui šiose maloniose grumtynėse, meile vadinamose, viena — tai visos, o visos — tai viena, nėra ko skubintis.

— O apie Nelę tu negalvoji?

— Nelė toli, Damėj.

Jam taip bežiovaujant po medžiu, kruopos pagavo smarkiai byrėti.

Pro šalį tekina prabėgo jauna meilutė, andaroku užsidengus galvą.

— Ei, ar ne apie dangiškus migdolus svajoji ten po medžiu? — šūktelėjo ji.

— Svajoju, ar neatsiras moteris pridengt manęs nuo krušos savo andaroku.

— Atsirado. Stokis.

Ulenšpygeliui atsistojus ir einant prie jos, Lamė paklausė:

— Ką, tu vėl mane vieną palieki?

— Palieku,— atsakė Ulenšpygelis.— Tu eik *In de Zwaen*, sušveisk porą avienos kulšių, išmauk kokį tuziną taurių miežienio, virsk į patalą — nuobodulio nežinosi.

— Taip ir padarysiu,— atsakė Lamė.

Ulenšpygelis priėjo prie moteriškės.

— Kelk,— tarė ji,— mano andaroką už vieno krašto, aš kelsiu už kito, ir lekiam.

— O kam lėkt? — paklausė Ulenšpygelis.

— Lekiu iš Melestos. Ten prisistatė prevo Spelė su dviem saugūnais. Jis dievagojosi plaktuves surengsiąs laisvabūdėms, jeigu neduosiančios jam po penkis florinus. Užtat lekiu iš ten; lėk ir tu, būk šalia, užsistosi mane.

— Lame,— sušuko Ulenšpygelis,— Spelė Melestoj! Drožk į Destelbergą, į *Trijų Karalių Žvaigždę.*

Ir Lamė išgąsdintas pakilo, susiėmė abiem rankom pilvą ir nuliuopsėjo.

— Kur sprunka tas storas kiškis? — paklausė merga.

— Į olą, kur aš jį susirasiu,— atsakė Ulenšpygelis.

— Lekiam,— paragino ji trepteldama koja it nekantri kumelaitė.

— Geriau nelėkti nekaip doros nustoti,— tarė Ulenšpygelis.

— Ką tai reiškia? — paklausė ji.

Ulenšpygelis paaiškino:

— Storasis kiškis nori, kad aš visai atsisakyčiau miežienio, gero vyno ir gražių moterų.

Merga nužiūrėjo Ulenšpygelį ir pasakė:

— Tu išsikvėpęs, metas pailsėt.

— Pailsėt? Bet aš nematau pastogės.

— Po priedanga savo dorybės.

— Jau geriau po tavo andaroku.

— Po mano andaroku ne vieta tam, kas į tokius šventuolius taiko. Nėšinkis greičiau, viena lėksiu.

— Negi nežinai, kad šuo keturiom kojom greitesnis už žmogų dviem kojom? Užtat ir mes geriau pasilakstysim keturpėsčia.

— Kaip doruolis tu kalboj guvus.

— Aha.

— Bet aš jau įsitikinus, dorybė — užaušėlio, snūdžiaus, liurbio ir šalčmirio savybė. Kaukė surūgusiems veidams dangstyti, mašasto skraistė akmenširdžiui. Man labiau patinka tie su krūtinės kaitintuvais, šildomais tos vyriškumo ugnies, kuri skatina į šaunius ir pašėliškus žygdarbius.

— Taip gražioji velnienė bylojo šlovingajam šventam Antanui,— atsakė Ulenšpygelis.

Už dvidešimties žingsnių pakelėj buvo smuklė.

— Dailiai kalbėjai,— tarė Ulenšpygelis,— dabar reikia dailiai išgert.

— Dar man burna neišdžiūvo,— atsakė merga.

Juodu įėjo. Ant skrynios snaudė didžiulis plačiapilvis ąsotis, pilvočium vadinamas.

— Matai šitą floriną? — tarė Ulenšpygelis *baes.*

— Matau,— atsakė *baes.*

— Kiek patarų iš jo išmelši už šitą pilvočių, prileistą *dobbel-clauwaert?*

Baes jam į tai:

— Aš tau pilvočių, tu man *negen mannekens* (devynis žmogiukus).

— Tai yra šešis flandriškus skatikus,— tarė Ulenšpygelis.— Tikriausiai du viršaus užsiprašei. Na, tiek to — pilk.

Ulenšpygelis, pripildęs kaušą moteriai, išdidžiai atsistojo, prisikišo ąsočio snapą prie lūpų ir visą susikliukino į gerklę. Sakytum krioklys garmėjo.

Merga iš nuostabos išplėtė akis:

— Kaip tu ir sutalpini į savo menką skrandį tokį pilvočių?

Ulenšpygelis nieko neatsakė.

— Atnešk karką, duonos ir dar vieną pilvočių,— kreipėsi jis į *baes.*— Užvalgysim ir išgersim.

Pasakyta — padaryta.

Ir Ulenšpygelis taip mudriai paėmė mergą, odelę bekramsnojančią, kad toji buvo ir nustebinta, ir pakerėta, ir pavergta. Po valandžiukės ji paklausė:

— Iš kur jūsų dorybei imasi tas kempinės troškulys, vilko alkis, meilės narsas?

Ulenšpygelis atsakė:

— Jaučiaus aš nuodėmingas baisiai ir atgailoti ryžaus, kaip žinai. Sąžinės sąskaitai valandą visą paskyriau. Ir ateitin pažvelgt suspėjau: nuo šiol visa patieka bus pluta kieta, vanduo iš šaltinio; anei mylėti, anei sukrutėti, anei nusičiaudėt, idant kam nors ko nors nepadaryčiau; kaip sakoma, visų gerbiamas, tik niekieno nemylimas; vienas kaip pirštas, visų užmirštas, metų penkiasdešimt prasikankinęs liūdniausiai, mirties patale tarsiu, gana — ir šaukštą padėsiu galiausiai. Baigės atgailos metas, pabučiuok mane, meilute, ir maunam mudu iš skaistyklos.

— Ak,— pratarė ji, mielai paklusdama,— dorybė — graži iškaba, ir jai vieta ant koto!

Ir laikas bėgo jiedviem taip besimylint, besišėliojant; tačiau metas buvo kilti ir eiti lauk, nes merga baiminosi, kad per patį smagumą neišdygtų prevo Spelė su savo saugūnais.

— Pasikaišyk andaroką,— tarė Ulenšpygelis.

Ir juodu nelyginant elnių pora nudūmė į Destelbergą ir rado ten Lamę, bevalgantį *Trijų Karalių Žvaigždėj*.

31

Gente Ulenšpygelis dažnai matydavosi su Jakobu Skulapu, Livenu Smetu ir Janu Vulfschageriu ir iš jų sužinodavo apie Tyliojo sėkmes bei nesėkmes.

Ir kiekvienąsyk, kai grįždavo į Destelbergą, Lamė teiraudavosi:

— Kokios naujienos? Geros ar blogos?

— Aiman! Tylusis, jo brolis Liudvigas bei kiti vadai, taipogi prancūzai buvo nutarę žygiuoti gilyn į Prancūziją ir susijungti su princu de Kondė[124]. Taip jie būtų išgelbėję vargšę tėvynę Belgiją ir sąžinės laisvę. Bet Dievas kitaip lėmė. Vokiečių reiteriai ir landsknechtai atsisakę eiti toliau, esą davė priesaiką kariauti su kunigaikščiu Alba, ne su Prancūzija. Veltui Tylusis maldaute maldavęs juos atlikt savo prievolę; gavęs juos vest per Šampanę ir Lotaringiją iki Strasburgo, iš kur jie sugrįžę į Vokietiją. Viską sužlugdė šitas netikėtas ir atkakluoliškas algininkų užsispyrimas traukt namo; Prancūzijos karalius[125], nepaisydamas sutarties su princu, atsisakęs teikti žadėtą piniginę pagalbą; Anglijos karalienė mielai ją būtų atsiuntusi mainais už atgau-

tą Kalė[126] ir Kalė kraštą; jos laiškai buvę perimti, perduoti Lotaringijos kardinolui, o tas princo vardu sukurpęs neigiamą atsakymą. Nelyginant šmėklos gaidžiui pragydus, tirpsta mūsų akyse šaunioji kariuomenė, mūsų viltis. Bet Dievas su mumis, ir jeigu sausumoj sužlugsim, tai vanduo padarys savo. Tegyvuoja gezas!

32

Andainykštė merga, visa apsiašarojusi, sykį atbėgo pas Lamę ir Ulenšpygelį.

— Melestoje Spelė paleidinėja už pinigus galvažudžius bei vagis,— porino ji.— O nekaltus pasmerkia mirčiai. Tarp jų yra ir mano brolis Michilkinas. Aiman! Išklausykit mane, jūs — vyrai, atkeršysit už jį. Dėl visko kaltas bjaurus, šlykštus pasileidėlis, toks Piteris de Rosas, žinomas mergaičių ir berniukų tvirkintojas. Aiman! Atsitiko, kad vieną vakarą mano vargšas brolis Michilkinas ir Piteris de Rosas susidūrė *Valck* tavernoj, ne už to paties stalo, aišku, nes Piterio de Roso visi vengia kaip maro.

Mano brolis, negeidaudamas būti su tokiu vienoj salėj, išvadinęs jį kekšūnu ir liepęs tučtuojau pasišalint. Piteris de Rosas atkirtęs: „Gatvinės pludungės broliui nederėtų taip riesti kuodo".

Jis melavo, aš jokia gatvinė, duodu tik tam, kas man į akį.

Tada Michilkinas paleidęs į jį savo miežienio pintą ir pasakęs, jog taip galįs meluot tik jis, bjaurus pasileidėlis, ir įgrasęs dingt iš čia, antraip kumščiu užkimšiąs nasrus.

Tas norėjęs dar kažką leptelt, bet Michilkinas kaip sakęs, taip padaręs: užvežęs porąsyk jam gerai į pažiaunes ir už dantų, kuriais kandžiojo, nuvilkęs iki vieškelio ir ten palikęs sumaitotą be gailesčio.

Pasveikęs ir nepakęsdamas vientulystės, Piteris de Rosas nuėjo į *In't Vagevuur*, tikrą skaistyklą, nejaukią taverną, tik varguolių lankomą. Ir ten jo šalinosi kiekvienas, netgi driskiai. Ir niekas jo neužkalbindavo, nebent kokie nepažįstami kaimiečiai, balamūtai valkatos ar dezertyrai. Gavo ir ten ne sykį mušt, nes amžinai kliaučių ieško.

Kai į Melestą atvyko prevo Spelė su dviem saugūnais, Piteris de Rosas sekiojo paskui juos kaip šuo, girdė mylėjo vynu, mėsa, nešykštėjo nė visokių kitokių už pinigus perkamų malonumų. Taip su jais susidėjo, susikūmavo, ėmė kaip išmanydamas pikčiau suvedinėt sąskaitas

su tais, kurių nekentė, o nekentė visų melestiečių, bet labiausiai mano vargšo brolio.

Nuo jo ir pradėjo. Melagingi liudytojai, florinų pasigviešę niekšai, pareiškė, kad Michilkinas eretikas, nešvankiai kalbėjo apie Dievo motiną, ne sykį *Valck* tavernoj be reikalo minėjo Dievo ir šventųjų vardą; be to, skrynioje turi mažų mažiausiai tris šimtus florinų. Nepaisant to, kad liudytojai garsėjo savo nedoru gyvenimu bei papročiais, Michilkinas buvo suimtas. Spelei ir jo saugūnams pareiškus, kad įkalčių užtenka tam, kad būtų galima kaltinamajam taikyti kankinimą, Michilkinas už rankų buvo pakabintas į skridinį palubėj, prie kojų dar pririšus po svarstį penkiasdešimties svarų sunkumo.

Kaltu jis neprisipažino, sakė, kad jeigu esąs Melestoj balamūtas, piktžodžiautojas ir kekšūnas, tai jokiu būdu ne jis, o Piteris de Rosas.

Bet Spelė nieko nenorėjo girdėt ir liepė savo saugūnams iškelt jį iki lubų ir smarkiai paleist žemyn su svarsčiais prie kojų. Pasakyta — padaryta, ir taip žiauriai, jog aukai plyšo čiurnų oda ir raumenys, pėdos vos ne visai atitrūko nuo blauzdų.

Kadangi Michilkinas vis tiek gynėsi esąs nekaltas, Spelė įsakė dar sykį pakartot kankinimą, bet leido suprast: tu man šimtą florinų, aš tau laisvę.

Michilkinas atsakė geriau mirsiąs.

Patyrę apie Michilkino suėmimą ir kankinimą, melestiečiai pareikalavo masinės apklausos, tai yra kad visi geri bendruomenės nariai duotų parodymus jo byloje. Michilkinas, sakę jie vienu balsu, joks eretikas, kas sekmadienį eidavęs mišių ir prie Dievo stalo; jei kada ir minėjęs Dievo motinos vardą, tai tik sunkią valandą, prašydamas jos užtarimo; niekada apie jokią žemės moterį neprataręs nė pusės blogo žodžio, tuo labiau nebūtų drįsęs nepagarbiai atsiliept apie dangiškąją Dievo motiną. O dėl piktžodžiavimų, kuriuos melagingi liudytojai teigia girdėję iš jo lūpų *Valck* tavernoj, tai melas ir šmeižtas.

Spelė paleido Michilkiną, melagingus liudytojus nubaudė ir tieson prieš savo tribunolą patraukė Piterį de Rosą. Bet tas iš jo išsipirko už šimtą florinų, be tardymo, be kankinimo.

Baimindamasis, kad Spelei neparūptų likusieji jo pinigai, Piteris de Rosas išmovė iš Melestos. Tuo tarpu vargšas mano brolis Michilkinas mirtim vadavosi, nes jam kojos gangrenavo.

Šiaip jis nenorėdavo manęs matyt, bet tada vis dėlto pasišaukė ir prisakė saugotis ugnies, deginančios mano kūną, idant ji manęs nenu-

vestų pragaro ugnin. O aš tik verkiau, nes išties ugnis many dega. Ir jis numirė ant mano rankų. Oi! — sušuko ji.— Kas atkeršys Spelei už mano brangiojo Michilkino mirtį, tas amžinai taps mano valdovu, ir aš jam tarnausiu kaip kalė.

Jai bekalbant, Klaso pelenai subeldė Ulenšpygeliui į krūtinę. Ir jis nusprendė pasiųst į kartuves Spelę galvažudį.

Bulkina — taip vadinosi merga — grįžo namo, nebebijodama Piterio de Roso keršto: mat vienas jaučių varovas, ginęs galvijus per Destelbergą, jai pasakė, kad klebonas ir miestiečiai pažadėję perduot Albos teismui Spelę, jeigu tas paliestų Michilkino seserį.

Į Melestą ją atlydėjo Ulenšpygelis. Michilkino namuose, žemutiniame kambary, jis išvydo pyragių cecho meistro portretą ir pamanė, kad vargšas velionis ten atvaizduotas.

— Tai mano brolis,— tarė jam Bulkina.

Ulenšpygelis pasiėmė portretą ir išeidamas pasakė:

— Spelė bus pakartas!

— Kaip tai padarysi?

— Jeigu žinosi — viso malonumo nustosi.

— Tu nepasitiki manim.

— Kaipgi nepasitikiu, jeigu tau sakau: „Spelė bus pakartas!" Juk vien už tuos žodžius tu gali pasiųst mane į kartuves pirmiau negu aš jį.

— Iš tiesų.

— Taigi gauk man gero molio, dvigubą pintą *bruinbier*, švaraus vandens ir keletą gabalų jautienos. Viską atskirai. Jautiena bus man, *bruinbier* — jautienai, vanduo — moliui, molis — portretui.

Kąsniuodamas ir gurkšnodamas, Ulenšpygelis minkė molį, kartą kitą net nurydamas gabaliuką, bet dabon neėmė, vis stebėjo įdėmiai Michilkino portretą. Kaip reikiant išminkęs, nulipdė kaukę: nosis, burna, akys, ausys išėjo visai kaip velionio portrete. Bulkina buvo tiesiog apstulbinta.

Įdėjo kaukę į krosnį ir, kai išdžiūvo, nutepė lavoniška spalva, atitinkamai pažymėjo dažais akių paklaikimą, bruožų rimtumą, priešmirtinius traukulius. Apstulbimui praėjus, merga ilgai negalėjo akių atitraukt nuo kaukės; ūmai nubalusi, numėlusi, drebėdama užsidengė rankom veidą ir pratarė:

— Tai jis, mano vargšas Michilkinas!

Ulenšpygelis dar nulipdė dvi kruvinas kojas.

Pirmam išgąsčiui praėjus, Bulkina tarė:

— Palaimintas, kas nužudys galvažudį.

Pasiėmęs kaukę ir kojas, Ulenšpygelis tarė:

— Man reikia pagalbininko.

Bulkina atsakė:

— Nueik į *In den Blauwe Gans, Mėlynąją Žąsį*, pas Josą Lansamą, kilimo iš Ipro. Jis buvo geriausias mano brolio bičiulis ir draugas. Pasakyk, kad atėjai nuo Bulkinos.

Ulenšpygelis taip ir padarė.

Atidirbęs už giltinę, prevo Spelė eidavo į *In't Valck, Sakalą*, išgerti karšto gėrimo, sutaisyto iš *dobbel-clauwaert*, cinamono ir maderinio cukraus. Smuklės šeimininkas, bijodamas kilpos, nedrįsdavo nieko jam atsakyti.

Piteris de Rosas atsidrąsinęs sugrįžo į Melestą. Jis visur sekiojo paskui Spelę ir jo saugūnus, tikėdamasis jų apsaugos. Retsykiais Spelė pavaišindavo jį. Ir juodu drauge linksmai prapusdavo aukų pinigus.

Nūnai *Sakalas* nebebuvo taip gausiai lankomas kaip anais gerais laikais, kuomet miestelis gyveno linksmybėm, katalikiškai garbino Dievą ir nežinojo persekiojimų už tikėjimą. Jis tarsi gedėjo: daugybė tuščių ar užkalinėtų namų, gatvėse nė gyvos dvasios, tik perkarę šunys šmirinėjo ieškodami sąšlavynuose kokių puvenų užėst.

Tik tuodu piktadariai laisvai jautėsi Melestoj. Baimingi gyventojai matė, kaip dieną jie įžūliai ženklindavo būsimų savo aukų namus, sudarinėdavo mirties sąrašus, o vakare, lydimi dviejų iki dantų ginkluotų saugūnų, irgi girtų, grįždavo iš *Sakalo*, bliaudami nešvankias dainuškas.

Ulenšpygelis nuėjo į *In den Blauwe Gans, Mėlynąją Žąsį*, ir rado šeimininką Josą Lansamą už bufeto stalo.

Išsitraukęs iš kišenės pusbuteliuką brangvyno, tarė jam:

— Bulkina parduoda dvi statines tokio.

— Eiva į virtuvę,— tarė *baes*.

Uždaręs duris, įdėmiai pasižiūrėjo į jį ir tarė:

— Tu ne brangvyno pirklys. Ką reiškia tas mirktelėjimas? Kas tu toks?

— Esmi Damėj sudegintojo Klaso sūnus,— atsakė Ulenšpygelis.— Jo pelenai man į krūtinę beldžia: aš noriu nužudyt Spelę galvažudį.

— Tu nuo Bulkinos? — pasiteiravo šeimininkas.

— Aš nuo Bulkinos,— atsakė Ulenšpygelis.— Aš nužudysiu Spelę, o tu man padėsi.

— Su mielu noru,— atsakė *baes*.— Ką reikia daryt?

— Eik pas kleboną, gerąjį ganytoją, Spelės priešą. Surink savo draugus ir būk su jais rytoj, varpui suskambinus gesint žiburius, Evergemo kelyje, anapus Spelės namų, tarp *Sakalo* ir minėto namo. Tamsiai apsivilkę, stovėkit šešėly. Kai išmuš dešimt, pamatysi Spelę, išeinantį iš smuklės, o priešais atidardantį vežimą. Šįvakar tu nieko nesakyk savo draugams: jie miega prie savo žmonų ausies. Ryt susitark su jais. Ateikit, būkit ausyli, viską gerai įsiminkit.

— Įsiminsim,— atsakė Josas. Ir, pakėlęs savo kaušą, pridūrė: — Geriu už virvę Spelės kaklui.

— Už virvę,— pritarė Ulenšpygelis.

Paskui jis nuėjo su *baes* į tavernos salę, kur gėrė Gento skudurininkų kompanija, brangiai pardavusi Briugės šeštadieniniame turguj striukes, moteriškus brokato apsiautalus, pusdykiai supirktus iš nusigyvenusių bajorų, norėjusių savo prabanga mėgdžioti ispanus.

Ir didžio pelno dingstim jie ūžė, lėbavo.

Susėdę kamputy, Ulenšpygelis ir Josas Lansamas begurkšnodami patyliukais susitarė, kad Josas pirma nueis pas kleboną, gerąjį ganytoją, nekenčiantį Spelės, nekaltųjų galvažudžio, o paskui pas draugus.

Kitą vakarą Josas Lansamas ir įspėti Michilkino draugai, kaip paprastai pasivaišinę alučiu, išėjo iš *Blauwe Gans*, kai tik varpas suskambino gesint žiburius, ir iškriko kas sau, kad nesukeltų įtarimo, o po valandžiukės susiėjo Evergemo vieškely. Jų buvo septyniolika vyrų.

Dešimtą valandą Spelė, lydimas savo dviejų saugūnų ir Piterio de Roso, išėjo iš *Sakalo*. Lansamas su saviškiais slėpėsi Samsono Buno, Michilkino draugo, daržinėje. Durys buvo atlapos. Spelė jų nepastebėjo.

Tie girdėjo, kaip pasigėrusi ketveriukė prašlitiniavo pro šalį, kaip Spelė, vos beapversdamas liežuvį, tankiai žagsėdamas, porino:

— Mes, prevo, mes tai jau pagyvenam! Priturėkit mane, pakarailos, mano puodų laižytojai!

Staiga vieškely, nuo palaukės, pasigirdo asilo bliovimas ir botago pliaukštelėjimas.

— Kas per nartus asilas! — tarė Spelė.— Gražaus įspėjimo neklauso.

Sulig tais žodžiais subildėjo ratai, ir vežimas šokinėdamas pasileido į pakalnę.

— Sustabdyt! — sušuko Spelė.

Vežimui visai prie jų pridardėjus, Spelė ir du jo saugūnai čiupo asilą už galvos.

— Vežimas tuščias,— tarė vienas saugūnas.

— Stuobry, nuo kada tušti vežimai patys vieni važinėja naktį? Kas nors ten pasislėpęs,— atkirto Spelė.— Uždekit žibintus ir pakelkit aukščiau, aš apžiūrėsiu.

Spelė su savo žibintu įsiropštė į vežimą; bet, vos žvilgtelėjo, didžiu balsu suriko:

— Michilkinas! Michilkinas! Jėzau, pasigailėk manęs! — ir atvirto aukštielninkas.

Tada iš vežimo galo pakilo žmogysta, baltai kaip pyragius apsitaisiusi, rankose laikanti dvi kruvinas kojas.

Pamatę, kaip ta žibintais apšviesta žmogysta pakilo, suriko ir Piteris de Rosas, ir saugūnai:

— Michilkinas! Numirėlis Michilkinas! Viešpatie, pasigailėk mūsų!

Išgirdę triukšmą, atbėgo septyniolika vyrų, ir paveikslas, kurį išvydo šviesioje mėnesienoje, stačiai nugąsdino: tiek buvo panašus į Michilkiną, vargšą velionį.

Ir šmėkla mosavo kruvinomis kojomis.

Veidas buvo toks pat pilnas, apvalus, tik mirtinai baltas, net pamėlęs, grasus, kirminų išgraužtu smakru.

Šmėkla, tebemosuodama kruvinomis kojomis, kreipėsi į aukštielninką gulintį ir vaitojantį Spelę:

— Spele! Prevo Spele, atsipeikėk!

Bet tas nė nesukrutėjo.

— Spele,— pakartojo šmėkla,— prevo Spele, atsipeikėk, antraip nužengsi su manim į žiojinčius pragaro nasrus.

Spelė pakilo. Plaukai jam piestu atsistojo.

— Michilkinai! Michilkinai! Pasigailėk! — sielvartingu balsu sušuko jis.

Tuo tarpu priėjo miestiečiai, bet Spelė matė prieš save tik žibintus, kuriuos palaikė velnių akimis. Taip jis vėliau prisipažinęs.

— Spele,— tarė Michilkino šmėkla,— ar tu pasiruošęs mirti?

— Ne,— atsakė prevo,— ne, pone Michilkinai, aš visai nepasiruošęs ir nenoriu stoti sutepta siela priešais Viešpaties veidą.

— Ar atpažįsti mane? — paklausė šmėkla.

— Tepadeda man Dievas,— tarė Spelė.— Taip, atpažįstu. Tamsta Michilkino šmėkla. Pyragiaus Michilkino, nekaltai numirusio savo lovoj nuo kankinimo pasekmių. O tos dvi kruvinos kojos — tos pačios,

prie kurių mano įsakymu buvo pririšti svarsčiai po penkiasdešimt svarų sunkumo. Ak Michilkinai, atleisk man, tas Piteris de Rosas toks gundytojas; jis man pasiūlė penkiasdešimt florinų, ir aš juos gavau už tamstos vardo įtraukimą į sąrašą.

— Ar nori išpažinti savo kaltes? — paklausė šmėkla.

— Taip, mesire, aš noriu išpažint savo kaltes, viską pasisakyt ir atgailot. Bet teikis nuvaryt tuos velnius, pasirengusius mane praryt. Aš viską pasakysiu. Atitolink tas ugnines akis! Aš taip pat pasielgiau Turnė su penkiais miestiečiais, Briugėje su keturiais. Vardų nebepamenu, bet pasakysiu, jeigu reikalausi. Kitur irgi nusidėdavau, senjore; su mano žinia šešiasdešimt devyni nekalti žmonės duobėj guli. Michilkinai, karaliui reikėjo pinigų. Taip man buvo pasakyta. Bet ir man jų reikėjo. Laikau juos Gente, pas senę Grovels, savo tikrą motiną, rūsy, po grindimis. Viską pasakiau, viską. Meldžiu malonės ir atleidimo! Atitolink velnius. Viešpatie Dieve, švenčiausioji mergele, Jėzau, užtarkit mane. Pašalink pragaro žiburius. Aš viską parduosiu, viską išdalinsiu vargšams, aš atgailosiu.

Matydamas, kad miestiečių minia pasirengusi paremti, Ulenšpygelis iššoko iš vežimo, čiupo Spelę už gerklės ir norėjo užsmaugt.

Bet tą akimirką pasirodė klebonas.

— Palik gyvą,— tarė jis,— geriau tegul miršta nuo budelio kilpos negu nuo šmėklos pirštų.

— Ką su juo darysit? — paklausė Ulenšpygelis.

— Apskųsiu kunigaikščiui, ir jis už tai bus pakartas,— atsakė klebonas.— Bet kas tu toks?

— Aš Michilkino kaukė ir flamandų epo vargšas lapinas. Tuoj spruksiu į olą nuo ispanų medžiotojų.

Tuo tarpu Piteris de Rosas galvotrūkčiais pabėgo.

Ir Spelė buvo pakartas, jo turtas konfiskuotas.

Ir visa jo nauda — karaliui.

33

Kitą dieną Ulenšpygelis žingsniavo skaidriojo Liso pakrante Kortreiko link.

Lamė pėdino liūdnas.

— Koks tu minkštabūdis, dejuoji, gailauji savo žmonos, kurios

dėka nūnai nešioji raguočių karaliaus raginę karūną,— tarė Ulenšpygelis.

— Mano sūnau, ji visada buvo man ištikima, mylėjo mane su saiku, aš gi ją — be saiko, Jėzau saldžiausias. Sykį išėjo į Briugę, o parėjo visiškai kita. Nuo to laiko į visus mano meilės prašymus, būdavo, atsako: „Mudu turi jungti tik bičiulystė, daugiau niekas".

Širdy didžiai nuliūdęs, sakau jai: „Meilute mano, juk mudu prieš Dievą šliūbą ėmėm. Argi aš nevykdžiau tavo norų? Ar nevaikščiodavau daugiausia juodos drobės striuke, multininiu apsiaustu, kad tik tu būtumei šilkais, brokatais išdabinta, nors karališkieji ordonansai tai draudžia? Meilute, negi tu nebemyli manęs?" — „Myliu,— atsako,— kaip liepia Dievas ir jo įsakymai, šventa drausmė bei šventa atgaila. Vis dėlto aš būsiu tau tik dorybinga bendrakelionė".— „Kas man iš tavo dorybingumo,— sakau,— man žmonos reikia". Ji papurto galvą: „Žinau, tu geras; iki šiol buvai mūsų šeimos virėju, idant man nereikėtų vargti su frikasė; lyginai paklodes, bužmas, marškinius, nes laidynės man per sunkios; skalbei žlugtą, šlavei kambarius ir gatvę priešais namus, kad nuovargio nepatirčiau. Nuo šiol viską pati darysiu vietoj tavęs, bet nieko daugiau iš manęs nesitikėk, mano vyre".— „Man vis tiek,— sakau,— būsiu kaip buvęs tavo kameriste, tavo lygintoja, tavo virėja, tavo velėtoja, tavo nuolankia verge; bet, žmona, neišskirk šitų dviejų širdžių, dviejų kūnų, sulietų į vieną daiktą; nenutrauk to saldaus meilės ryšio, taip švelniai siejančio mudu".— „Taip reikia",— sako. „Aiman,— sakau,— tai tu Briugėj pasiryžai tokiam žiauriam sprendimui?" — „Aš daviau įžadą Dievui ir visiems šventiesiems".— sako. „Kas gi tave privertė,— šaukiu,— nebevykdyti žmonos priedermių?" — „Tas, kuris turi Dievo dvasią ir priskaito mane prie savo penitenčių".

Nuo to momento ji nustojo būti mana tokiu laipsniu, lyg būtų tapusi kažkieno kito ištikima žmona. Aš maldavau ją, kankinau, grasiau jai, verkiau, prašiau. Bet veltui. Vieną vakarą grįžtu iš Blankerbergės,— buvau nuvykęs atsiimt nuompinigių iš vienos savo fermos,— namai tušti. Matyt, pabodo mano prašymai, koktu, liūdna pasidarė matant mano širdgėlą, ir pabėgo. Kur ji nūnai?

Ir Lamė atsisėdo ant Liso kranto ir, nuleidęs galvą, žiūrėjo į vandenį.

— O drauguže mano, kokia tu buvai putlutė, švelnutė, meilutė! Ar besurasiu kitą tokią putytę? Meilės sultinio puodeli, negi daugiau tavęs neragausiu? Kur tavo bučiniai, čiobreliais kvepiantys; tavo

meilutės lūpos, iš kurių čiulpiau malonumą kaip bitė medų iš rožės; kur tavo baltos rankos, mane apsikabindavusios smarkiai? Kur tavo plakanti širdis, apvalios krūtys, kur tas mielas tavo dieviško, meile alsuojančio kūno virpulys? O gaivioji upe, smagiai ritasi saulėj vis naujos ir naujos tavo bangos, bet kurgi pasidėjo pernykštės?

34

Priėjus Petegemo mišką, Lamė tarė Ulenšpygeliui:

— Baigiu iškept; lendam į pavėsį.

— Lendam,— atsakė Ulenšpygelis.

Jiedviem besėdint miške ant žolės, pro šalį pralėkė elnių kaimenė.

— Nežiopsok, Lame,— tarė Ulenšpygelis užsitaisydamas vokišką arkebuzą.— Štai dideli, gerai sumitę patinai, išdidūs devyniaragiai; šalia bidzena mieli vienergiai, jų ginklanešiai, pasirengę, kad kokios, padėt jiems savo smailais ragais. Traukia į savo guolį. Atlaužk gaiduką, kaip aš darau. Pilk. Senis patinas sužeistas. Vienergis, kliudytas į šlaunį, sprunka. Vejamės, iki jis pargrius. Paskui mane — bėgte, šokte, lėkte.

— Pakvaišėlis tas mano draugas,— kalbėjo Lamė.— Vytis bėgančius elnius! Be sparnų lėkt — tuščios pastangos. Ne tau juos pavyt. O žiaurusis bendrakelioni! Manai, kad aš toks mitrus kaip tu? Aš suplukau, mano sūnau, ir tuoj pargriūsiu. Jei medinčius tave sučiups, atsidursi kartuvėse. Elnias — karalių medžiojamasis žvėris. Tegul sau bėga, mano sūnau, ne tau juos sugaut.

— Eiva,— ragino Ulenšpygelis.— Girdi, kaip ragais braukia lapus? It viesulas siaudžia. Matai, kiek šakelių prilaužyta, kiek lapų ant žemės? Dar viena kulka kliudė, šįsyk į šlaunį. Mudu jį suvalgysim.

— Briedis girioj, o jau iešmą drožia,— tarė Lamė.— Tegul sau bėga jie, vargšai gyvuliai. Oi, kaip karšta! Griūsiu ir nebeatsikelsiu. Ūmai giria iš visų pusių prisipildė ginkluotų driskių. Suskalijo šunys ir nurūko elnių pėdsakais. Ketvertas laukinės išvaizdos vyrų apsupo Lamę ir Ulenšpygelį ir nusivarė į tankumyną, kur buvo proskyna. Čia, tarp stovyklaujančių moterų ir vaikų, juodu išvydo pulką vyrų, įvairiai apsiginklavusių: kas kalavijais, arbaletais, kas arkebuzomis, ietimis, kas ragotinėmis, kas reiterių pistoletais.

— Ką aš matau,— paklausė Ulenšpygelis,— žaliukus ar Miško brolius[127]? Man regis, gyvenat bendrai, pabėgę nuo persekiojimų?

— Mes — Miško broliai,— atsakė senis, sėdįs prie ugnies ir katiliuke troškinąs paukštienos frikasė.— O tu kas?

— Aš kilęs iš gražiosios Flandrijos,— atsakė Ulenšpygelis,— esmi tapytojas, prasčiokas, bajoras, skulptorius — viskas drauge. Taip ir keliauju per pasaulę, girdamas, kas gražu ir gera, ir visa gerkle juokdamasis iš kvailybės.

— Jeigu matei tiek šalių,— tarė senis,— tai mokėsi ištart *schild ende vriendt,* skydas ir draugas, kaip kad gentiečiai taria. Priešingu atveju tu netikras flamandas ir mirsi.

— *Schild ende vriendt,*— ištarė Ulenšpygelis.

— O tavo, storpilvi, koks amatas? — kreipėsi senis į Lamę.

— Mano amatas — pravalgyt, pragert savo žemes, margus dvarus, aukštus svirnus, ieškot žmonos ir be savo draugo Ulenšpygelio nė pėdos nežengti,— atsakė Lamė.

— Jeigu tiek keliavai,— tarė senis,— tai negali nežinot, kaip Limburge pravardžiuoja vertiečius?

— Šito nežinau,— atsakė Lamė,— bet ar kartais tamsta man nepasakytum, kaip vadinasi tas šunsnukis, išviliojęs mano žmoną iš namų? Malonėk pranešt, aš einu ir tuoj pat jį nudedu vietoj.

Senis jam į tai:

— Du dalykai dingsta kaip vandenyje: išleistas pinigas ir nuo įsipykusio vyro pabėgusi žmona.

Paskui senis paklausė Ulenšpygelį:

— O tu ar žinai, kaip Limburge pravardžiuoja vertiečius?

— *De raekstekers,* rajų varytojais,— atsakė Ulenšpygelis,— nes kai sykį gyva raja iškrito žuvininkui iš vežėčių, tai senos bobos, matydamos ją šokinėjant, palaikė velniu. „Šaukim kleboną, tegul išvaro piktąją dvasią“. Klebonas, atskaitęs egzortus, nusinešė rają ir pasitaisė puikų frikasė parapijiečių garbei. Duok Dieve, kad taip atsitiktų kruvinajam karaliui.

Tuo tarpu giria aidėjo nuo šunų skalijimo. Tarp medžių, leliodami žvėrį, zujo ginkluoti vyrai.

— Ką tik mano pakeltą patiną ir vienergį varo,— tarė Ulenšpygelis.

— Mes juos suvalgysim,— tarė senis.— O kaip eindhoveniečius pravardžiuoja Limburge?

— *De pinnemakers,* sklendininkais,— atsakė Ulenšpygelis.— Sykį priešui prisiartinus prie Eindhoveno, jie užkišo vartus morka. Atėjo žąsys ir, godžiais snapais kapodamos, sulesė morką, ir priešas įsiveržė

į miestą. Tačiau kalėjimų sklendes, už kurių norima uždaryt sąžinės laisvę, teks kapot jau geležiniais snapais.

— Jei Dievas su mumis, tai kas prieš mus? — atsakė senis.

— Šunys tik skalija, vyrai tik lelioja, šakos tik treška: vėtra girioj,— tarė Ulenšpygelis:

— Ar elniena skani? — pasiteiravo Lamė, žiūrėdamas į frikasė.

— Varovų riksmai artėja, šunys jau visai čia pat,— kalbėjo Ulenšpygelis Lamei.— Koks dundesys! Elnias! Elnias! Saugokis, mano sūnau! Fe, bjaurybė! Pargriovė mano dručkį draugą tarp keptuvių, prikaistuvių, puodų, rykų ir frikasė. Antai moterys ir merginos iš baimės lekia kaip pakvaišusios. Tau bėga kraujas, mano sūnau?

— Juokies, nevidone,— atsiliepė Lamė.— Taigi kad bėga kraujas, gavau ragais į sėdynę. Va ir puskelnės perrėžtos, ir minkštimas, o puikusis frikasė išdrabstytas ant žemės. Aure visas kraujas man ištekės per dugną.

— Tas elnias — apdairus chirurgas. Gelbsti tave nuo apopleksijos,— atsakė Ulenšpygelis.

— Fe, beširdi nevidone! — tarė Lamė.— Nebeisiu su tavim. Pasiliksiu čia, tarp šitų gerulių vyrų bei dorų moterų. Kaip tau ne sarmata nė trupučlio neužjaust manęs, kenčiančio? O aš kaip šuo cimpinu tau iš paskos per pūgą ir speigą, per lietų ir krušą, vėją ir kaitrą, kai mano siela su prakaitu srūva.

— Tavo žaizda — niekis. Pridėk prie jos *olie-koekje*, atstos trauklapį,— tarė Ulenšpygelis.— Žinai, kaip pravardžiuojami leveniečiai? Nežinai, bėduli. Gerai, aš tau pasakysiu, tik nebedejuok. Jų pravardinys — *koeye-schieters*, karvių strielčiai, nes sykį per savo kvailumą karves palaikė priešų algininkais ir ėmė į jas pyškint. O mes pyškinam į ispaninius ožius, jų mėsa smirdi, bet oda tinka būgnams. O Tineno gyventojai kaip šaukiami? Žinai? Irgi ne. Jie nešioja šlovingą *kirekers* pravardę. Nes sykį per Sekmines jų didžiojoj bažnyčioj antis nuo viškų nusileido ant altoriaus. Taigi antis — jiems Šventosios Dvasios paveikslas. Pridėk *koekebacke* prie savo žaizdos. Tu tylėdamas renki elnio išvartytus prikaistuvius ir frikasė. Virtuvės aistra. Iš naujo kuri ugnį, statai ant trikojo sriubos katilą; kuo atidžiausiai imiesi virimo. Žinai, kodėl sakoma, kad Levenas keturių stebuklų miestas? Ne. Aš tau pasakysiu. Pirma, dėl to, kad ten gyvieji vaikšto po mirusiais, nes švento Mykolo bažnyčia pastatyta prie miesto vartų. Taigi jos kapinės yra ant pylimo, viršum vartų. Antra, dėl to, kad varpai kabo ne pačiose varpinėse, o lauke, pavyzdys — švento Jokūbo bažnyčia, turinti du

varpus: didįjį ir mažąjį. Mažasis, netilpęs varpinėj, kabo lauke. Trečia, dėl to, kad ir altorius lauke, nes švento Jokūbo bažnyčios portalas primena altorių. Ketvirta, dėl Bokšto Be Vinių, nes šventos Gertrūdos bažnyčios smailė ne medinė, o akmeninė, akmenų gi vinimis nekalama, nebent kruvinojo karaliaus širdį aš savo rankom prikalčiau prie Briuselio Didžiųjų vartų. Betgi tu visai nesiklausai. Druskos netrūksta padažams? O žinai, kodėl termondiečiai pravardžiuojami šildyklėmis, *de vierpannen?* Todėl, kad sykį žiemą vienas jaunas princas sustojo nakvynės *Flandrijos Herbe*, o šeimininkas nežinojo, kaip jam sušildyt paklodes — šildyklės neturėjo. Liepė patalą šildyt savo jaunai dukrai, kuri, išgirdusi princą ateinant, skubiai iškako. Princas klausė, kam lovoj nepalikta šildyklė. Duok Dieve, kad Pilypas, uždarytas raudonai įkaitintoje geležinėje dėžėje, kada nors atstotų šildyklę poniai Astartei.

— Ką tu čia dar man kuli galvą savo *vierpannen*, Bokštu Be Vinies bei kitais tauškalais,— tarė Lamė.— Aš suku galvą, kaip padažus sutaisyt.

— Saugokis,— tarė Ulenšpygelis.— Skalijimas nesiliauja, netgi smarkėja; šunys kaukia, trimitas gaudžia. Saugokis elnio. Bėgi. Trimitas gaudžia.

— Šaukia šunis prie laimikio dalies,— tarė senis.— Grįžk, Lame, virk ramiai savo frikasė. Elnias nukautas.

— Bus nuostabūs pietūs,— tarė Lamė.— Į puotą pakviesit ir mane — aš taip dėl jūsų stengiaus. Paukštienos padažas bus skanus; tik truputėlį gurgžda dantyse. Išsivoliojo smėly, kai tas baisus dilba ir striukę man perrėžė, ir minkštimą. O medinčių nebijot?

— Mūsų daug,— atsakė senis,— ir jie mūsų bijo, neužkabina. Saugūnai ir teisėjai taipogi. O miestiečiai myli mus, nes niekam bloga nedarom. Pagyvensim kurį laiką ramiai, jeigu tik ispanų kariuomenė neapsups. O jeigu taip atsitiks, tai mes visi, seni ir jauni vyrai, moterys ir merginos, berniukai ir mergaitės, brangiai parduosim savo gyvastį ir veikiau vienas kitą nugalabysim, negu pasiduosim į nagus kruvinajam kunigaikščiui, kad jis mus kankinte užkankintų.

Ulenšpygelis tarė:

— Buvo laikas, kai kovėmės su budeliu sausumoj. Nūnai jūroj reikia naikint jo galybę. Traukit į Zelandijos salas per Briugę, Heistą, Knokę.

— Mes neturim pinigų,— sakė jie.

— Štai jums tūkstantis karoliusų princo vardu. Laikykitės vandens kelių — kanalų, upių, intakų. Pamatę laivus su VJK ženklu, kuris

nors sučirenkit vieversiu. Jums atsilieps gaidžio kakariekavimas. Ir būsit tarp draugų.

— Mes taip ir padarysim.

Netrukus pasirodė medžiokliai, virvėmis velkantys nukautąjį elnią. Šunys sekė iš paskos.

Tada visi susėdo aplink ugnį. Vyrų, moterų, vaikų čia buvo per šešiasdešimt. Išsiėmė duoną iš savo šikšninių, išsitraukė iš makštų peilius. Elnią išdarė, sukapojo gabalais ir drauge su smulkesne žvėriena pamovė ant iešmo kepti. Po bendrų pietų Lamė atsišliejo medžio, nunarino galvą ir užknarkė.

Vakare Miško broliai nuėjo gult į žemines. Nuo jų neatsiliko Lamė ir Ulenšpygelis.

Stovyklos saugoti liko ginkluoti sargybiniai. Ir Ulenšpygelis girdėjo, kaip čeža po jų kojomis sausi lapai.

Kitą dieną jis iškako su Lame.

Stovyklautojai išlydėjo jį šiais žodžiais:

— Būk palaimintas! Mes trauksim prie jūros.

35

Harlebeke vėl prisigaminęs *olie-koekjes*, Lamė dvidešimt septynias čia pat sušveitė, o trisdešimt susidėjo į pintinę. Ulenšpygelis nešėsi rankoj narvelius. Vakarop juodu pasiekė Kortreiką, apsistojo *In de Bie, Bitėje*. Jos šeimininkas Gilisas Van den Endė tučtuojau pasirodė tarpdury, kai tik išgirdo vieversio čirenimą.

Čia jiedviem buvo katino dienos. Permetęs akimis princo laiškus, šeimininkas įdavė per Ulenšpygelį penkiasdešimt karoliusų princui ir nė girdėt nenorėjo apie užmokestį nei už patiektą kalakutę, nei už *dobbel-clauwaert* jai suvilgyti. Ir dar perspėjo, kad Kortreike esama Kruvinojo tribunolo šnipų, kad Ulenšpygeliui ir jo bendrakelioniui reikia liežuvį laikyti už dantų.

— Mes juos atpažinsim,— pasakė jie ir išėjo iš smuklės.

Besileidžianti saulė auksino namų frontonus; paukščiai ulbėjo liepose; kūmužės šnekučiavo stovėdamos tarpduriuose; vaikai ritinėjosi dulkėse, o Ulenšpygelis su Lame be tikslo klaidžiojo gatvėmis.

Staiga Lamė prabilo:

— Klausinėjau Martiną Van den Endę, ar kartais nematė moteriškės, panašios į mano žmoną, ir nupiešiau jos mielą vaizdą, o jis man

pasakė, kad senės Steven *Vaivorykštėj* už miesto, Briugės trakte, vakarais susirenka daugybė moterų. Aš tučtuojau drožiu ten.

— Iki greito pasimatymo,— tarė Ulenšpygelis.— Dar noriu apžiūrėt miestą. Jei sutiksiu tavo žmoną, beregint atsiųsiu pas tave. Atmink *baes* patarimą: tylėk, jei tavo kailis tau brangus.

— Tylėsiu,— pasižadėjo Lamė.

Ulenšpygeliui taip maloniai bevaikštinėjant, saulė nusileido, ir greit temo. *Pierpot-Sraetje,* Puodynės gatvėj, jis išgirdo melodingą violos muziką. Kiek paėjęs, išvydo tolumoj baltą žmogystą, kuri vadino jį, bet pati traukėsi skambindama viola. Nelyginant serafimo giedojimas, jo ausį pasiekdavo švelnūs, pratisi dainos žodžiai. Žmogysta kartkartėmis stabtelėdavo, atsigręždavo jį vadindama, o pati vis traukėsi.

Ulenšpygelis bėgo sparčiai ir prisivijo ją. Vos tik jis pravėrė burną, žmogysta užspaudė jam lūpas benzoja kvepiančia ranka.

— Tu prasčiokas ar bajoras? — pasiteiravo ji.

— Esmi Ulenšpygelis.

— Turtingas?

— Tiek turtingas, kad apmokėčiau už didį malonumą, bet ne tiek, kad savo sielą atpirkčiau.

— Arklių neturi, kad vaikštai pėsčias?

— Turiu asilą, bet palikau kūtėj.

— Kodėl vienas, be draugo, svetimam mieste?

— Mano draugas eina savais keliais, o aš — savais, smalsioji meilute.

— Aš visai nesmalsi. Turtingas tas tavo draugas?

— Turtingas lašinių,— atsakė Ulenšpygelis.— Ar greit baigsi mane kamantinėt?

— Baigiau. Dabar paleisk mane.

— Tave paleist? Tai tas pat, kaip pasakyt išalkusiam Lamei paleist iš rankų dubenį su startomis. Aš noriu tave suvalgyt.

— Dar tu manęs nematei,— tarė ji atidengdama žibintą, kuris plykst ir nušvietė jos veidą.

— Tu graži,— tarė Ulenšpygelis.— Vadinas, auksinis gymis, lipšnios akys, raudonos lūpos, mielas kūnas — viskas bus mano?

— Viskas,— atsakė ji.

Ir nusivedė jį Briugės traktu į Steven *Vaivorykštę, in den Reghenboog.* Čia Ulenšpygelis išvydo galybę mergų multininėm sukniom. Ir kiekvienai ant rankovės buvo kitokios spalvos nei suknia skridinėlis.

O Ulenšpygelio dragužė auksu siuvinėta brokato suknia turėjo sidabrišką skridinėlį. Ir visos mergos žvilgčiojo į ją su pavydu. Įėjusi davė ženklą *baesinne*, bet Ulenšpygelis šito nepastebėjo. Jie atsisėdo atskirai, išgėrė.

— Ar žinai, kas sykį mane pamylėjo, tas mano amžinai? — paklausė ji.

— Daili parfumuota kekše, maitintis tavo mėsa amžinai man bus puota neapsakoma,— atšovė Ulenšpygelis.

Staiga jis pastebėjo Lamę. Sėdėjo kampe už staliuko prie žvakės, kumpio, ąsočio alaus ir nežinojo, kaip beapsiginti nuo dviejų mergų, užsimetusių su juo valgyt ir gert.

Pastebėjęs Ulenšpygelį, Lamė šastelėjo ir, pašokęs per tris pėdas į viršų, sušuko:

— Palaimintas dangus, grąžinęs mano draugą Ulenšpygelį! *Baesinne*, gert!

Ulenšpygelis išsitraukė savo piniginę.

— Gersim, kol šitą išdykinsim,— tarė jis ir suskambino karoliusais.

— Dievaž! — atsiliepė Lamė ir mudriai išgriebė jam iš rankos piniginę.— Aš moku, ne tu — piniginė mano.

Ulenšpygelis bandė jėga atimt piniginę, bet Lamė jos nepaleido. Kol juodu taip tąsėsi — vienas atimt, kitas neduot,— Lamė prisikišęs švokštė:

— Klausyk... saugūnai čia... keturi... mažojoj salėj su trim mergom... Du lauke — tau, man... Norėjau išeit... neišleido... Brokatinė kekšė šnipė... Steven šnipė!

Per tą tąsymąsi Ulenšpygelis ir klausėsi ausis ištempęs, ir rėkė:

— Atiduok piniginę, nevidone!

— Neduosiu,— atsikirtinėjo Lamė.

Ir už kaklų, ir glėbiais imantis, ir raičiojantis ant žemės, Lamė davinėjo naudingus patarimus Ulenšpygeliui.

Netikėtai į salę įėjo *Bitės* šeimininkas, o jam įkandin septynetas vyrų, kurių dėjosi nepažįstąs. Jis sukakariekavo, o Ulenšpygelis sučireno.

— Kas tie du? — paklausė *Bitės* šeimininkas senę Steven, rodydamas į besitąsančius.

Ta atsakė:

— Tuos nevidonus reikia isskirt. Keliautų sau į kartuves, užuot čia tokį triukšmą kėlę.

— Tegul tik kas pabando mus išskirt,— atrėžė Ulenšpygelis,— gaus grindinį ėst.

— Taigi, gaus grindinį ėst,— pritarė Lamė.

— *Baes* išgelbės,— sušnibždėjo Ulenšpygelis Lamei į ausį.

Sulig tais žodžiais *baes*, sumetęs, jog čia kažkas ne taip, atstatė galvą ir puolė į patį muštynių vidurį. Lamė šnipštelėjo jam į ausį:

— Išgelbėsi? Kaip?

Baes dėjosi purtąs Ulenšpygelį už ausų, o iš tikrųjų šnibždėjo:

— Septynetas už tave... Stipruoliai, mėsininkai... Išeinu... per daug žinomas mieste... Tada *'t is van te beven de klinkaert...* Viską sudaužyt...

— Taigi,— atsakė Ulenšpygelis stodamasis ir spyrė jam koja. Tas atgal.

— Kerti smarkiai, tamsta storungi.

— Kaip kruša,— atsakė *baes* ir, mikliai pastvėręs iš Lamės piniginę, perdavė Ulenšpygeliui.— Na, sukčiau, pastatyk man už tai, kad susigrąžinai turtą.

— Statysiu mat tokiam šunsnukiui,— atšovė Ulenšpygelis.

— Ot akiplėša,— įsiterpė Steven.

— Jeigu aš akiplėša, tai tu — gražuolė, meilute,— atsakė Ulenšpygelis.

O toji Steven jau varė septintą dešimtį, veidas buvo it keptas obuolys, tik visas geltonas nuo tūžmo. Vidury nosis kaip pelėdos snapas. Šaltos kietos akys. Dvi ilgos iltys suvytusioj burnoj. Ant kairio žando didelis tamsraudonis lopinys.

Mergos kvatojo, tyčiojosi iš jos, šaukė:

— Meilute, meilute, duok jam vyno.— Jis tave pabučiuos.— Kiek jau laiko praėjo nuo pirmųjų tavo vestuvių? — Saugokis, Ulenšpygeli, ji įmanytų tave suvalgyt.— Žiūrėk, jos akys ne neapykanta, o meile dega. Ko gero, ji tave užkandžios negyvai.— Nebijok.— Taip daro visos įsimylėjusios.— Tik tavo pinigai jai rūpi.— Žiūrėk, kaip smagiai juokiasi.

Steven iš tikrųjų juokėsi ir merkė akį Žilinai, kekšei brokato suknia.

Baes išgėrė, susimokėjo ir iškako. Septynetas mėsininkų supratingai čiaupėsi saugūnams ir Steven.

Vienas mėsininkas išraiškingu mostu parodė laikąs Ulenšpygelį kvailiu ir tuoj akis jam apmuilysiąs. O tam pasakė į ausį, prieš tai šaipokiškai kyštelėjęs liežuvį iššieptom iltim besijuokiančios senės pusėn:

— *'T is van te beven de klinkaert.* (Laikas barškint stiklinėm.)

Paskui labai garsiai tarė mostelėjęs į saugūnus:

— Mes visi su tavim, mielas reformate. Statyk vyno, užkandos.

Ir senė, nesitverianti juoku, kaišiojo liežuvį Ulenšpygeliui, kai tik tas nusisukdavo. Ir Žilina brokato suknia jam kaišiojo liežuvį.

O mergos kuždėjosi:

— Matot tą šnipę. Jau dvidešimt septynis reformatus, suviliojusi savo grožiu, pasiuntė žiauriai kentėti ir dar žiauriau mirti. Žilina iš džiaugsmo nesitveria kaily galvodama apie atpildą už savo įskundimą — juk pirmosios šimtinės florinų karoliusų iš aukų turto tenkančios jai. Bet nesijuokia, nes mano, jog gaus dalintis su Steven.

Ir visi, saugūnai, mėsininkai, mergos, tyčiodamiesi kaišiojo liežuvius Ulenšpygeliui. Lamė, stambiais prakaito lašais nurasojęs, iš pykčio buvo visas raudonas kaip gaidžio skiauterė, bet tylėjo it užsiūtas.

— Statyk vyno, užkandos,— neatlyžo mėsininkai ir saugūnai.

Ulenšpygelis vėl suskambino savo karoliusais ir tarė:

— Meilute Steven, ugi malonėk mums vyno, užkandos ir stiklines skambančiąsias.

Sulig tais žodžiais mergos — vėl juoktis, o senė — kišt savo iltis.

Vis dėlto nuėjo į virtuvę ir rūsį, atnešė kumpio, rūkytos nugarinės, omleto, apdėlioto kraujinėm dešrom, ir stiklines skambančiąsias. Jos taip vadinosi, nes buvo su kojytėm, o susidaužiant tilindžiuodavo lyg suderinti varpai.

Tada Ulenšpygelis tarė:

— Prašom visus išalkusius, ištroškusius valgyt ir gert!

Už šiuos žodžius saugūnai, mergos, mėsininkai, Žilina, senė Steven jam paplojo rankom kojom. Paskui susėdo kaip kam patogiau: Ulenšpygelis, Lamė, septynetas mėsininkų užėmė didįjį, garbingąjį, stalą, saugūnai su mergom — du mažuosius stalus. Visa kompanija valgė ir gėrė čepsėdama; puotoj netgi dalyvavo saugūnų atsikviesti abu sargybiniai. Iš jų šikšninių kyšojo virvės ir grandinėlės.

Steven maktelėjo liežuvį ir pasakė nusišiepus:

— Nesusimokėjęs niekas neišeis.

Užrakino visas duris, o raktus susimetė į kišenes.

Žilina pakėlė stiklinę:

— Paukštis narvelyje, geriam.

Dvi mergos, Gena ir Margo, jai į tai:

— Vėl ką nors ketini pasiųst myriop, pikta moterie?

— Nežinau,— atsakė Žilina.— Geriam.

Bet trys mergos atsisakė su ja gert.

O Žilina pasiėmė violą ir uždainavo:

Violai pritariant linksmai,
Dienom naktim dainuoju, šoku.
Skubėkit pas mane čionai —
Parduodu meilę, aistrą, juoką!

Astartė pavertė šlaunis
Manąsias linijom ugninėm.
Esu lyg dieviška ugnis —
Balti pečiai, balta krūtinė.

Ištraukit greit pinigines,
Kur karoliusai žaižaruoja,
Bangas pažerkit auksines —
Lai teka žvilga man prie kojų!

Juk aš esu duktė Ievos,
Esu duktė paties Šėtono.
Jums mano meilė visados
Gražesnė bus net už svajonę.

Būnu liepsninga ir šalta,
Švelni lyg baltas debesėlis,
Apsvaigus, alpstanti, karšta,—
Kaip tu paliepsi, mano mielas!

Parduodu viską aš: džiaugsmus,
Melsvas akis ir laimę šviesią,
Ir juoką, ašaras, skausmus,
Ir mirtį — jeigu panorėsi.

Violai pritariant linksmai,
Dienom naktim dainuoju, šoku.
Skubėkit pas mane čionai —
Parduodu meilę, aistrą, juoką!

Dainuodama buvo taip nuostabiai žavi ir miela, jog visi vyrai — saugūnai ir mėsininkai, Lamė ir Ulenšpygelis,— jos grožio pakerėti, sėdėjo nuščiuvę, susijaudinę, su šypsniu lūpose.

Staiga Žilina nusikvatojo ir, žiūrėdama į Ulenšpygelį, tarė:

— Va šitaip paukščiai įkišami į narvą.

Ir jos kerai prapuolė.

Ulenšpygelis, Lamė ir mėsininkai susižvelgė.

— Nagi, ar tuoj pat man mokėsit, mesire Ulenšpygeli, lupantis iš bambizų lašinius?

Lamė buvo beprasižiojąs, bet Ulenšpygelis jam davė ženklą tylėt ir taip atsakė senei:

— Į priekį neduodam.

— Tada po visam, iš tavo palikimo,— pasakė Steven.

— Vampyrės minta lavonais,— atšovė Ulenšpygelis.

— Taip, šitie du pasiėmė bambizų pinigus, daugiau kaip tris šimtus florinų karoliusų. Didelė nauda bus Žilinai,— įsiterpė vienas saugūnas.

Toji uždainavo:

Mielasis, viską imk: džiaugsmus
Ir bučinius, ir laimę šviesią,
Ir grožį, ašaras, skausmus,
Ir mirtį — jeigu panorėsi.

Ir pasakė nusišiepus:

— Geriam!

— Geriam!— tarė saugūnai.

— Dievaži, geriam! — tarė Steven.— Durys užrakintos, langus saugo stiprios grotos, paukščiai narvely, geriam!

— Geriam! — tarė Ulenšpygelis.

— Geriam! — tarė Lamė.

— Geriam! — tarė septynetas.

— Geriam! — tarė saugūnai.

— Geriam! — tarė Žilina ir užgavo violos stygas.— Esu graži, geriam! Patį arkangelą Gabrielių sugaučiau savo daina nelyginant su tinklu.

— Tad geriam,— tarė Ulenšpygelis.— Šen geriausio vyno šventei apvainikuot, idant po šlaką skystos ugnies gautų kiekvienas mūsų ištroškusių kūnų plaukelis.

— Geriam! — tarė Žilina.— Dar dvidešimt tokių gružlių kaip tu, ir lydekos nustos dainuot.

Steven atnešė vyno. Visi susėdę ėdė ir gėrė. Saugūnai kartu su mergom. Septynetas svaidė nuo Ulenšpygelio ir Lamės stalo mergų stalui kumpius, rūkytas nugarines, omletus, butelius, o tos viską sugaudavo ore nelyginant karpiai mašalus virš kūdros. Ir Steven juokėsi iš-

kišus iltis ir rodė į žvakes, kurios svariniais ryšuliais po penkias kiekviename suposi ties bufetu. Tai buvo mergų žvakės.

— Ant laužo einama su žvake rankoj. Nori vieną įsigyt jau dabar? — tarė ji Ulenšpygeliui.

— Geriam! — tarė Ulenšpygelis.

— Geriam! — tarė septynetas.

— Ulenšpygelio akys šviečia kaip mirštančios gulbės,— tarė Žilina.

— Gal duot jas kiaulėms suėst? — tarė Steven.

— Tai pasivaišintų šviestuvais! Geriam! — tarė Ulenšpygelis.

— O gal bemeilytum, kad ant ešafoto tau liežuvį pervertų įkaitinta geležim? — tarė Steven.

— Geriau švilps. Geriam! — atitarė Ulenšpygelis.

— Kai kybosi kartuvėse ir tavo meilutė ateis į tave pažiūrėt, toks šnekus nebebūsi,— tarė Steven.

— Taigi,— atsakė Ulenšpygelis.— Bet pasunkėjęs mano kūnas žnektelės tiesiai į tavo žavų snukutį. Geriam!

— O ką pasakysi, kai tave nuplakdins ir išdegins nusikaltėlio žymę ant kaktos ir peties?

— Pasakysiu, jog apsiriko mėsa: užuot iškepę kiaulę Steven, nuplikė paršelį Ulenšpygelį. Geriam!

— Kadangi ką tik siūlau, vis ne pagal tavo skonį,— tarė Steven,— tai būsi išsiųstas į karališkąjį laivyną ir ten keturiom galerom ketvirčiuotas.

— Tada rykliai griebs mano keturias galūnes, o ką pabrokys, tu suėsi,— tarė Ulenšpygelis.— Geriam!

— Ko tau nesuėdus vienos tokios žvakės? — tarė ji.— Apšviestų pragare tavo amžinosios kančios vietą.

— Mano akys dar ganėtinai šviesios, kad įžiūrėtų tavo žvilgantį snukį, o šeriuota kiaule Steven. Geriam! — tarė Ulenšpygelis.

Staiga jis stuktelėjo savo stiklinės kojyte į stalą ir rankom nelyginant apmušėjas matraco vilną ritmingai patapnojo viršų sakydamas:

— *'T is (tijdt) van te beven de klinkaert:* Laikas sudrebint stiklines, kad nuaidėtų.

Flandrijoj tai nepatenkintų gėrovų signalas siaubt namus su raudonais žibintais.

Ulenšpygelis išgėrė, sučerškino stiklinę į stalą sakydamas:

— *'T is van te beven de klinkaert.*

Ir septynetas pasekė juo.

Visi nuščiuvo: Žilina pabalo, Steven atrodė nustebusi. Saugūnai kalbėjosi:

— Negi septynetas su jais?

Bet mėsininkai jiems merkė akį, kad būtų ramūs, be perstojo ir vis garsiau pritardami Ulenšpygeliui:

— *'T is van te beven de klinkaert, 't is van te beven de klinkaert.*

Steven gėrė dėl drąsos.

Tada Ulenšpygelis ėmė ritmingai stuksent kumščiu stalą nelyginant apmušėjai, tapnojantys matracus; septynetas irgi; stiklinės, ąsočiai, dubenys, pintos, kaušai ėmė pamažu strikinėt ir bestrikinėdami tai apsiversdavo, tai, pasikėlę vienu šonu, tuoj nugriūdavo ant kito; ir vis grasiau skambėjo rūstus, karingas, monotoniškas:

— *'T is van te beven de klinkaert.*

— Aiman! — tarė Steven.— Šitaip jie viską čia sudaužys.

Ir iš baimės abi jos iltys dar daugiau išlindo.

Ir užsidegė septyneto, taipogi Lamės ir Ulenšpygelio širdys.

Nepaliaudama monotoniškai grasiai skandavusi, visa Ulenšpygelio stalo kompanija pasiėmė stiklines ir, ritmingai daužydama jas į stalą, apsižergė kėdes, išsitraukė kovos peilius. Ir taip balsingai plėšė, jog drebėjo visi langai namuose. Paskui nelyginant padūkusių velnių ratelis apsuko salę ir visus stalus kartodama:

— *'T is van te beven de klinkaert.*

Drebėdami iš baimės, pakilo saugūnai, griebėsi savo grandinių bei virvelių. Bet mėsininkai, Ulenšpygelis ir Lamė kovos peilius susikišo atgal į makštis, atsistojo, stvėrė savo kėdes ir, švytruodami jomis nelyginant lazdomis, tekini pasileido po kambarį; jie tvatijo į kairę, į dešinę, tik mergų nekliudė, o šiaip visa kita sudaužė: baldus, langus, skrynias, indus, pintas, dubenis, stiklines, ropines; tvatijo be jokio gailesčio ir saugūnus, vis skanduodami į taktą apmušėjui, tapnojančiam matracą:

— *'T is van te beven de klinkaert, 't is van te beven de klinkaert.*

Tuo tarpu Ulenšpygelis, trenkęs kumščiu Steven į snukį, atėmė iš jos raktus ir liepė ėst žvakes.

Gražioji Žilina it išgąsdinta katė nagais draskė duris, langines, stiklus, rėmus, lyg norėdama išlįst. Paskui visa balta, iššieptais dantim, paklaikusiom akim atsitūpė kampe su viola, lyg ta turėtų ją apsaugoti.

Septynetas ir Lamė, užtikrinę mergas, jog nieko blogo joms nedarysią, jų padedami, surišo grandinėlėmis bei virvėmis saugūnus drebančiomis kinkomis. Ir tie nedrįso priešintis, nes jautė, kad mėsininkai,

Bitės šeimininko parinktieji stipruoliai, savo peiliais būtų sukapoję juos į gabalus.

Versdamas Steven ėsti žvakes, Ulenšpygelis kalbėjo:

— Va šitą už kartuves; šitą už nuplakdinimą; šitą už išdegintą žymę; ketvirtąją už pervertą liežuvį; šitas dvi, puikias, storas, už karališkąjį laivyną ir ketvirčiavimą keturiom galerom; šitą už savo šnipų lindynę; šitą už savo kekšę brokato suknia, o likusias mano malonumui.

Ir mergos juokėsi matydamos, kaip Steven prunkščia iš pykčio ir stengiasi išspjaut žvakes. Bet veltui, nes burna buvo grūste prigrūsta.

Ulenšpygelis, Lamė ir septynetas vis tebeskandavo į taktą:

— *'T is van te beven de klinkaert.*

Po valandžiukės Ulenšpygelis nutilo ir ranka davė jiems ženklą tyliai murmėt priedainį. Tie padarė kaip liepta, o jis kreipėsi į saugūnus ir mergas šiais žodžiais:

— Kas šauksis pagalbos, bus paskerstas.

— Paskerstas! — patvirtino mėsininkai.

— Mes tylėsim,— tarė mergos,— nedaryk mums nieko blogo, Ulenšpygeli.

Tik Žilina tupėjo kampe akis iškėtus, dantis iššiepus ir, nežinodama, ką atsakyt, spaudė prie krūtinės violą.

O septynetas vis murmėjo į taktą:

— *'T is van te beven de klinkaert!*

Steven, rodydama žvakių prigrūstą burną, rankos mostais tikino taipogi tylėsianti. Tylėt prisižadėjo ir saugūnai.

Ulenšpygelis bylojo toliau:

— Esat mūsų valdžioj, naktis tamsi, čia pat Lisas, stačia galva lengva nuburbėt. Kortreiko vartai uždaryti. Jeigu nakties sargyba ir girdėjo šurmulį, vis tiek tingės pajudėt, manys, kad geri flamandai įkaušę linksmai dainuoja pagal pintų bei ropinių muziką. Ugi laikykitės rimties prieš savo ponus.

Paskui kreipėsi į septynetą:

— Vykstat į Petegemą pas gezus?

— Buvom jau beišvykstą, bet sužinojom tave atkeliavus.

— Iš ten trauksit prie jūros?

— Taip.

— Ką iš šitų saugūnų būtų galima paleist, kad mums tarnautų?

— Va tuodu, Niklas ir Josas, niekada nepersekiojo vargšų reformatų.

— Mes patikimi vyrai! — pareiškė Niklas ir Josas.

— Štai jums dvidešimt florinų karoliusų, dvigubai daugiau nei būtumėt gavę Judo sidabriniais už įdavimą,— tarė jiems Ulenšpygelis.

Tada kiti penki kad užriks:

— Dvidešimt florinų! Už dvidešimt florinų mes tarnaujam princui. Karalius menkai temoka. Duok kiekvienam iš mūsų pusę tiek, ir paliudysim teisėjui, ką tik panorėsi.

Mėsininkai ir Lamė dusliai murmėjo:

— *'T is van te beven de klinkaert, 't is van te beven de klinkaert.*

— Idant per daug neišplepėtumėt,— tarė jiems Ulenšpygelis,— septynetas surišęs pristatys jus į Petegemą gezams. Gausit po dešimt florinų, kai būsit jūroj. O iki tol, neabejojam, lauko virtuvė išsaugos jus ištikimus duonai ir sriubai. Jeigu pasirodysit esą narsūs, gausit priklausančią grobio dalį. Jeigu bandysit dezertyruot, būsit pakarti. Jeigu taip ir išsisuktumėt nuo virvės, tai jus suras peilis.

— Mes tarnaujam tam, kas moka,— atsakė jie.

— *'T is van te beven de klinkaert, 't is van te beven de klinkaert!* — kartojo Lamė ir septynetas, stuksendami į stalus puodų bei stiklinių šukėmis.

— Taipogi išsivesit Žiliną, Steven ir tris kekšes. Jeigu kuri nors sugalvos bėgti, užsiūkit maišan ir — į upę.

— Jis nenužudė manęs,— tarė Žilina, pašokusi iš kampo ir švytruodama viola. Ir uždainavo:

O sapno būta juk, širdie,
To sapno kruvino — raudono,—
Nes aš esu Ievos duktė,
Esu duktė paties Šėtono.

Steven ir kitos trys mergos vos neverkė.

— Nebijokit, meilutės,— tarė Ulenšpygelis.— Jūs tokios žavios ir mielos, jog visur būsit mylimos, vaišinamos, glamonėjamos. Ir nuo kiekvieno laimikio gausit jums priklausančią dalį.

— Man nieko neduos, aš sena,— verkšleno Steven.

— Vieną sū į dieną, krokodile,— tarė Ulenšpygelis,— nes vergausi šitoms keturioms gražioms mergoms, skalbsi jų andarokus, paklodes, marškinius.

— Aš! O Dieve! — tarė ji.

Ulenšpygelis atsakė:

— Tu ilgai valdei jas, pelningai prekiavai jų kūnais, o jas pačias

skurdybėje laikei, alkinai per dienas. Aimanuok, bliauk kiek nori, bus taip, kaip pasakiau.

Sulig tais žodžiais keturios mergos — juoktis, tyčiotis iš Steven, rodyt jai liežuvius, sakyt:

— Neduos Dievas nueidamas, duos pareidamas. Kas būtų pagalvojęs, kad šitaip atsitiks šykštuolei Steven? Ji tarnaus mums kaip vergė. Tebūnie palaimintas senjoras Ulenšpygelis!

— Ištuštinkit vyno rūsius, atimkit pinigus,— paliepė Ulenšpygelis mėsininkams ir Lamei.— Tai bus Steven ir keturių mergų išlaikymui.

— Ji griežia dantimis, toji šykštuolė Steven,— sakė mergos.— Tu buvai mums žiauri, mes irgi būsim žiaurios tau. Tebūnie palaimintas senjoras Ulenšpygelis!

Paskui trys mergos pasisuko į Žiliną:

— Tu buvai jai duktė ir maitintoja. Dalijaisi su ja pelnu iš niekšiško šnipinėjimo. Ar tu, brokato suknia vilkinti, dar drįsi mus plūst ir mušt? Iš aukšto žvelgei į mus, multiną nešiojančias. Nedėvėtum taip prašmatniai, jei ne tavo aukų kraujas. Imam ir nuvelkam jos suknią — lai būna tokia kaip mes.

— Šiukštu, kad daugiau to negirdėčiau,— sudraudė Ulenšpygelis.

Ir Žilina puolė jam ant kaklo:

— Būk palaimintas, kad nenužudei ir kad darkyt manęs neleidi.

Ir mergos sakė pavydžiai žiūrėdamos į Ulenšpygelį:

— Ir jis dėl jos iš proto kraustos kaip visi.

Žilina dainavo pritardama viola.

Mėsininkai, saugūnais ir mergom vedini, patraukė Liso pakrante Petegemo link. Visą kelią jie murmėjo:

— *'T is van te beven de klinkaert! 'T is van te beven de klinkaert!*

Auštant jie pasiekė gezų stovyklą, sučireno vieversiu, o iš ten atsiliepė gaidžio kakariekavimas. Mergos ir saugūnai buvo griežtoje sargybos priežiūroje. Tačiau trečią dieną, apie pietus, ji rado Žiliną nebegyvą, ilgu virbalu persmeigta širdim. Trys mergos apkaltino Steven, kad tai jos darbas. Senė stojo prieš karo teismą, kurį sudarė būrio kapitonas, dešimtininkai ir seržantai. Čia ji be kankinimo prisipažino nužudžiusi Žiliną, jai pavydėdama grožio ir siusdama už tai, kad kekšė elgėsi su ja žiauriai, kaip su verge. Ir gezai pakorė Steven, paskui užkasė miške.

Užkasė ir Žiliną, sukalbėję prie jos mielojo kūno maldas už numirusius.

Kadangi Steven priklausė Kortreiko kaštelionijos, o ne miesto

jurisdikcijai ir bausti už triukšmo kėlimą, skandalijimą bei jos namų nusiaubimą turėjo minėtasis kaštelionas, tai pas jį ir atvyko Ulenšpygelio prigraudenti du saugūnai. Papasakoję senjorui kaštelionui viską, kas nutiko, juodu su giliu įsitikinimu nuolankiai ir atvirai pareiškė:

— Bambizų žudikai jokiu būdu ne Ulenšpygelis ir ne Lamė Gudzakas, jo numylėtasis, ištikimasis draugas! Į *Vaivorykštę* užsukę atsipūst. Jų leidimai paties kunigaikščio išduoti. Savo akimis matėm. Tikrieji kaltininkai — du Gento pirkliai, vienas džiūsna, kitas storas, net baisu. Viską sudaužę pas Steven, iškako Prancūzijos link, ir dar keturias mergas pasiėmė pasiaust. Būtumėm juos sučiupę, bet visa bėda, septyni mėsininkai, miesto stipruoliai, stojo už juos. Jie mus surišo ir paleido tik tada, kai anie jau buvo toli, Prancūzijos žemėj. Šit virvių žymės. Kiti keturi saugūnai seka nusikaltėliams įdurmais ir tik laukia paspirties, kad galėtų suimti juos.

Už sąžiningą tarnybą kaštelionas išdavė kiekvienam po du karoliusus ir naują aprangą.

Paskui parašė Valstybės tarybai, Kortreiko seniūnų tribunolui, taipogi kitiems teismams, kad tikrieji žudikai išaiškinti.

Ir smulkiai išdėstė visas įvykio smulkmenas.

Ši žinia sudrebino Valstybės tarybą, taipogi kitus teismus.

Ir kaštelionas buvo didžiai išgirtas už įžvalgumą.

O Ulenšpygelis ir Lamė ramiai žygiavo Petegemo—Gento keliu palei Lisą. Vienas troško greičiau pasiekt Briugę, kur tikėjosi surast savo žmoną, kitas — Damę, mintyse jau regėdamas Nelę, sielvartaujančią prie pamišėlės Katlinos.

36

Jau ir anksčiau aplink Damę tai šen, tai ten dėjęsi žiaurūs, nusikalstami dalykai. Ne vienas keleivis — tiek mergaitės, tiek vaikinai, tiek seniai,— pasisakęs vykstąs su pinigais į Briugę, Gentą ar kurį kitą Flandrijos miestą, netgi kaimą, būdavo randamas nebegyvas, nuogas nuogutelaitis, su tokiais ilgais, aštriais dantim perkąstu sprandu, kad slanksteliai būdavo sutriuškinti visiems.

Gydytojų bei chirurgų barzdaskučių nuomone, tai didžiulio vilko darbas. Vilkas papjauna, o paskui, žinoma, aukas nudoroja plėšikai, sakę jie.

Nepaisant visų ieškojimų, niekam taip ir nepavykę aptikti plėšikų, ir vilkas buvo užmirštas.

Ir vėliau ne vienas įžymus miestietis, drąsiai, be apsaugos, leidęsis kelionėn, dingdavo kaip į vandenį. Nors atsitikdavo, kad artojas, ryte išėjęs arti lauko, pastebėdavo žemėje vilko pėdsakus, o jo šuo, puolęs kapstyt vagų, atkasdavo vargšą negyvėlį, paženklintą vilko dantų į sprandą ar į ausį, kartais į koją, ir visada iš užpakalio. Ir visada kaklo slanksteliai, blauzdikaulis būdavo sutrupinti.

Būgštus kaimietis vienu gaistu lėkdavo pranešt sosto teisėjui, o tas su kriminalinių bylų raštininku, pora seniūnų ir pora chirurgų nedelsiant vykdavo į įvykio vietą. Kruopščiai ir atidžiai ištyrę, o kartais — jeigu nukentėjusiojo veidas dar nebūdavo kirminų išėstas,— nustatę pavaldinystę, netgi vardą bei kilmę, stačiai stebėdavos, kad vilkas, paprastai pjaunąs žmones iš bado, nė nepaliesdavo lavono.

Damiečiai tiek įsibaugino, jog niekas nebedrįsdavo išeit nakčia be apsaugos.

Pagaliau buvo surengtos vilko gaudynės: keliems narsiems algininkams įsakyta dieną naktį jo ieškoti pajūrio kopose.

Tuosyk jie buvo prie Heisto, didžiosiose kopose. Vienas, pasitikėdamas savo stiprumu, atsiskyrė nuo draugų pareiškęs, kad eina dairytis vilko. Tie jo nelaikė, nes buvo įsitikinę, jog narsus ir arkebuza ginkluotas vyras nudės žvėrį, jeigu tas išdrįstų pasirodyt.

Ginklo draugui nuėjus, kiti susikūrė laužą ir ėmė lošt kauliukais siurbčiodami iš ropinių brangvyną.

Protarpiais jie šūktelėdavo jam:

— Ei dranguži, grįžk; vilkas išsigando; eikš gert!

Bet tas neatsiliepdavo.

Staiga jie išgirdo veriantį, tarytum priešmirtinį žmogaus riksmą ir nuskubėjo ton pusėn šaukdami:

— Laikykis! Mes atbėgam!

Bet jie ne taip greit surado savo draugą, nes vienas sakė, kad riksmas pasigirdęs iš slėnio, kiti — kad nuo aukštosios kopos viršaus.

Pagaliau, su žibintais apieškoję ir kopą, ir slėnį, jie surado savo draugą nebegyvą: į žastą ir blauzdą įkąsta iš užpakalio, kaklas sutriuškintas kaip visų aukų.

Jis gulėjo atvirtęs aukštielninkas su kalaviju mėšlungiškai sugniaužtoj rankoj. Arkebuza branksojo smėlyje. Šalia jo voliojosi trys nukirsti pirštai, bet tai buvo ne jo. Algininkai juos pasiėmė. Draugo mašna buvo pagrobta.

Jie pakėlė jo lavoną, gerąjį kalaviją, šauniąją arkebuzą ir sielvartingi, pikti nunešė į apygardos teismą, kur juos priėmė sosto teisėjas. Ten buvo taipogi kriminalinių bylų raštininkas, du seniūnai ir du chirurgai.

Chirurgai, apžiūrėję nukirstuosius pirštus, nustatė, jog tai senio, tačiau jokiu būdu ne rankpelnio pirštai, nes buvo laibi, o nagai ilgi kaip Dievo tarnų ar teisininkų.

Rytojaus dieną sosto teisėjas su seniūnais, raštininku, chirurgais ir algininkais nuvyko į tą vietą, kur nelaimingasis buvo perkąstas, ir pamatė kraujo lašus žolėje bei pėdsakus, vedančius iki pat jūros ir ten nutrūkstančius.

37

Buvo pats vynuogių prisirpimas, vadinamasis vyno mėnesis, kai ketvirtą jo dieną Briusely nuo švento Mykolo varpinės, sumai pasibaigus, žmonėms mėtomi riešutų maišai.

Naktį Nelę išbudino riksmai iš gatvės. Ji apsidairė — kambary Katlinos nebuvo. Kai, nubėgusi apačion, atlapojo duris, į vidų įėjo Katlina sakydama:

— Gelbėk mane! gelbėk mane! Vilkas! vilkas!

Ir Nelė išgirdo toli laukuose vilko stūgavimą. Drebėdama uždegė visas lempas, žvakes, lajines ir vaškines.

— Kas tau? — apkabinusi motiną, paklausė ji.

Katlina atsisėdo, paklaikusiomis akimis pažiūrėjo į žvakes ir tarė:

— Štai saulė ir nuvijo piktąsias dvasias. Vilkas, vilkas staugia laukuose.

— Bet ko gi tu kėleisi iš šilto patalo? Rugsėjo naktys drėgnos, daug čia reikia, kad persišaldytum.

Ir Katlina ėmė porint:

— Šiąnakt Hanskė sukleketavo ereliu, ir aš atidariau jam duris. Jis pasakė: „Išgerk to šviesregystės gėrimo". Aš išgėriau. Hanskė gražus. Atimkit ugnį. Tada nusivedė mane prie kanalo ir pasakė: „Katlina, aš grąžinsiu septynis šimtus karoliusų, atiduosi juos Ulenšpygeliui, Klaso sūnui. O čia tau du karoliusai suknelei. Greit gausi tūkstantį".— „Tūkstantį? — sakau.— Mielasis, tada aš būsiu turtinga".— „Tikrai gausi. Kažin ar yra Damėj moterų, merginų, jau dabar tokių turtingų,

kokia tu būsi?“ — „Nežinau“,— sakau. Nenorėjau vardint, kad jis jų nepamiltų. Tada jis man sako: „Sužinok, pasakysi man, kas jos, kai kitąsyk ateisiu“.

Lauke buvo šalta, papieviais driekės rūkas, sausos šakelės krito ant žemės. Švietė mėnulis, virš kanalo vaikščiojo liepsnelės. Hanskė man ir sako: „Vilkolakių naktis; visos nuodėmingosios vėlės išeina iš pragaro. Reikia trissyk kaire ranka persižegnot ir sušukt: „Druska! druska! druska!“ Tai nemirtingumo emblema, ir jos nieko blogo tau nedarys“.— „Hanske, meiluti mano, kaip liepsi, taip darysiu“. Jis pabučiavo mane: „Tu, sako, mano žmona“.— „Taip“,— sakau. Ir nuo jo meilių žodžių mano kūną persmelkė dangiška palaima nelyginant balzamas. Uždėjo man ant galvos rožių vainiką ir sako: „Tu graži“.— „Tu irgi gražus, Hanske, meiluti mano,— sakau,— su tais brangiais žalio mašasto rūbais, auksu apvedžiotais, ta ilga strauso plunksna, vėduluojančia prie tavo skribliaus, ir blyškiu veidu, kurs švituliuoja kaip jūros bangos. Mūsų merginos visos lėktų tau iš paskos, kad tik tu joms širdį duotum; bet tu, Hanske, tik man ją duodi“.— „Apsiklausinėk, kurios lobingos,— sako,— jų turtas bus tau“. Paskui iškako, paliko mane, nesileido lydimas.

Stoviu aš, skambinu delne aukso karoliusais, kretu sužvarbusi, nes rūkas, tik žiūriu — išeina iš luotelio vilkas, užkopia šlaitu, veidas žalias, baltuose gauruose ilgos nendrės. Šaukiu žegnodamasi: „Druska! druska! druska!“ Bet jis kaip ir neišsigando. Aš į kojas šaukdama, jis iš paskos kaukdamas, girdžiu, kaukši dantimis už manęs, sykį visai prie pat,— maniau, čiups tuoj už peties. Bet buvau greitesnė. Kokia laimė, kad Garnio gatvės kampe sutikau panaktinį su žibintu. „Vilkas! vilkas!“ — šaukiu. „Nebijok, kvailiuke Katlina, parvesiu namo“. Paėmė mane už rankos, jaučiu — jam ranka dreba. Irgi išsigando.

— Jau atsipeikėjo,— tarė Nelė.— Girdi, kaip traukia: *De clock is tien, tien aen de clock*. Dešimt valandų, dešimt išmušė! Ir kleketu tarškina.

— Atimkit ugnį, galva dega,— porino Katlina.— Ateik vėl, Hanske, meiluti mano.

Ir Nelė žiūrėjo į Katliną, ir meldė švenčiausiąją mergelę, mūsų užtarytoją, atimt beprotybės ugnį nuo motinos galvos, ir verkė palinkusi ties ja.

38

Beleme, palei Briugės kanalą, Ulenšpygelis ir Lamė sutiko raitelį fetrine skrybėle, padabinta trim gaidžio plunksnom, jojantį kaip tik arklys įkabina Gento link. Ulenšpygeliui sučirenus vieversiu, raitelis sustojo ir atsiliepė Kakarikono kakariekavimu.

— Kokios naujienos, smarkusis raiteli? — pasiteiravo Ulenšpygelis.

— Svarbios,— atsakė tas.— Pono de Šatijono, Prancūzijos laivyno admirolo, patartas, laisvės princas davė nurodymus ekipuoti naujus karo laivus, be tų, kurie su ginkluote jau stovi Emdene ir *Oost-Frise*. Tuo rūpinasi šaunieji vyrai, kaip antai: Adrianas van Bergesas, Doleno sjeras; jo brolis Liudvigas iš Henegau; baronas de Monfokonas; sjeras Liudvigas van Brederodė; Albertas Egmontas, nukirsdintojo sūnus ir ne išdavikas kaip jo brolis; Bertelis Entensas de Menteda, fryzas; Adrianas Meningas; staigusis, išdidusis gentietis Hembeisas bei Janas Brokas. Princas atidavė savo visą lobį, daugiau kaip penkiasdešimt tūkstančių florinų.

— Aš dar turiu jam penketą šimtų,— tarė Ulenšpygelis.

— Nešk juos prie jūros,— pasakė raitelis ir nukako šuoliais.

— Jis atidavė savo visą lobį, o mes galim atiduot tiktai savo kailį,— tarė Ulenšpygelis.

— Tai ne niekis,— atsakė Lamė.— Ir kada mes išgirsim kalbant apie ką nors kita, ne vien apie plėšimus ir žudymus? Tylusis nutilo.

— Taigi, kaip pakirstas ąžuolas. Bet iš šito ąžuolo statomi laisvės laivai! — tarė Ulenšpygelis.

— Jo paties naudai,— atsakė Lamė.— Kadangi mums pavojus nebegresia, perkam asilus, a? Mėgstu žygiuot sėdomis, papadės neatsimuša.

— Perkam,— sutiko Ulenšpygelis.— Juos visada lengva parduot.

Nuėjo į turgų ir nusipirko porą puikių asilų su pakinktais.

39

Taip apsižergę asilus, juodu prijojo Ost Kampą prie didelio miško, siekiančio kanalą.

Išsiilgę paunksnės ir miško kvapo, leidosi gilyn. Priešais visomis kryptimis — Briugės, Gento, Pietų ir Šiaurės Flandrijos — tiesėsi proskynos.

Staiga Ulenšpygelis nušoko nuo asilo.

— Ar nieko ten nematai?

— Matau,— atsiliepė Lamė ir visas sudrebėjo.— Mano žmona, mano gerutė žmona! Tai ji, mano sūnau. Ai, negaliu eit prie jos. Rask tu man ją šitokią!

— Ko aimanuoji? — tarė Ulenšpygelis.— Ji puikiai atrodo pusnuogė. Muslino striukė su praskiepais, kad skaistus kūnas matytųsi. Ne, ten ne tavo žmona, per daug jauna.

— Tai ji, ji, mano sūnau! Aš pažinau ją. Nešk mane, kojos neberemia. Kas būtų pagalvojęs? Šoka čigoniškai apsidariusi, ir be jokios sarmatos! Taip, tai ji. Matai jos dailias kojas, iki pečių apnuogintas rankas, apvalias auksiškas krūtis, pusiau išsprūdusias iš muslino striukės. Matai, kaip erzina raudonu skarmalu tą didžiulį, įkandin atliuoksėjusį šunį.

— Egiptinis šuo, Nyderlanduose tokių nėra,— tarė Ulenšpygelis.

— Egiptinis... nežinau... Bet tai ji. Ai! Mano sūnau, man žilpsta akys. Ji raitosi puskelnes, kad dar daugiau matytųsi jos nutekintos blauzdos. Juokias, kvatojas, gundo savo baltais dantimis, maloniu balso skambesiu. Prasisega striukę, lošiasi. Ai! Tas įsimylėjusios gulbės kaklas, tie nuogi pečiai, tos vaiskios, drąsios akys! Bėgu pas ją!

Ir Lamė nušoko nuo asilo.

Bet Ulenšpygelis sulaikė jį sakydamas:

— Toji mergiščia visai ne tavo žmona. Netoliese čigonų taboras. Saugokis. Matai dūmus už medžių? Girdi šunų lojimą? Keli šunys va jau sužiuro į mus, ko gero, griebs už kinkų. Lendam geriau į tankumyną.

— Aš nelįsiu,— atsakė Lamė.— Tai mano žmona, flamandė kaip ir mudu.

— Apspangęs kvaily,— tarė Ulenšpygelis.

— Apspangęs? Nieko panašaus! Puikiai matau, kaip ji ten pusnuogė šoka, juokias, erzina tą didelį šunį. Dedasi mūsų nematanti. Bet, užtikrinu tave, ji mus mato. Tili! Tili! Šuo metasi ant jos, pargriauna, nori atimt raudonąjį skarmalą. Ji gailiai šūkteli krisdama.

Ir Lamė kaip žaibas puolė prie jos sakydamas:

— Mano žmona, mano žmona! Kur užsigavai, meilute? Ko taip kvatoji? Tavo akys paklaikusios.

Jis bučiavo, glamonėjo ją kalbėdamas:

— Kur tas apžavusis taškelis po tavo kairiąja krūtim? Aš jo nematau. Tu ne mano žmona. Dangaus karaliau!

O ji vis juokės.

— Saugokis, Lame! — riktelėjo Ulenšpygelis.

Lamė grįžt — ogi priešais bestovįs juodis čigonas, aukštas, lieso tamsaus veido, tikras *peper-koek*.

Lamė stvėrė nuo žemės savo ragotinę ir, pasiruošęs gintis, sušuko:

— Šen, Ulenšpygeli!

Tas jau ir čia su savo geruoju kalaviju.

Čigonas prabilo vokiečių aukštaičių tarme:

— *Gibt mi ghelt, ein Richsthaler auf tsein* (duok man pinigų, vieną reichstalerį arba dešimt).

— Matai,— tarė Ulenšpygelis,— mergiščia kvatodama bėga ir vis atsigręžinėja, kaip ir ragindama vytis ją.

— *Gibt mi ghelt,*— pakartojo čigonas.— Mokėk už pasimylavimą. Mes neturtingi žmonės, nieko blogo nelinkim tau.

Lamė davė jam karoliusą.

— Kuo verties? — paklausė Ulenšpygelis.

— Viskuo,— atsakė čigonas.— Mes akrobatikos meistrai, išdarinėjam stebuklingus ir magiškus fokusus. Mušam būgnelį, šokam vengriškus šokius. Daugelis mūsiškių daro narvelius, taipogi groteles mėsai kepti. Bet tiek flamandai, tiek valonai bijo mūsų ir veja lauk. Negalėdami išmist iš savo uždarbio, marodieriaujam, tai yra daržoves, mėsą, paukščius atiminėjam iš ūkininkų, kadangi jie nenori mums jų nei duoti, nei parduoti.

— Kas toji mergiščia, taip panaši į mano žmoną? — paklausė Lamė.

— Mūsų vyresniojo duktė,— atsakė juodis.

Paskui tylom, kaip daro bailūs žmonės, papasakojo:

— Dievo ištikta meilės pamišimu, ji nežino moteriškos sarmatos. Vos tiktai pamato kokį vyrą, tuoj padūksta, ima nesulaikomai juoktis. Beveik nekalba, mes ilgai laikėm ją nebyle. Nakčia sielvartauja pasilikusi prie laužo, tai rauda, tai juokias nei iš šio, nei iš to, tai rodo į pilvą, sakosi, kad skaudąs. O smarkiausias pamišimas jai užeina vasaros laike, apie vidurdienį, pietus pavalgius. Tada pusnuogė leidžiasi šokt šalia taboro. Nenori nieko kito nešiot, kaip tik tiulį ar musliną. Žiemą vargais negalais apgaubiam ožkavilnės apsiaustu.

— Bet nejaugi ji neturi draugužio, kuris neleistų jai atsidavinėt kiekvienam pasipynusiam? — paklausė Lamė.

— Taigi kad neturi,— atsakė tas.— Keleiviai, priėję ir išvydę jos

pakvaišusias akis, veikiau persigąsta, negu įsimyli. Tas storulis bebaimis,— pridūrė rodydamas į Lamę.

— Lai sau šneka, mano sūnau,— įsiterpė Ulenšpygelis.— *Stockvisch* visada peikia banginį. O iš katro daugiau varvelio gaunam?

— Širyt tu kandus,— tarė Lamė.

Bet Ulenšpygelis, neklausydamas jo, kreipėsi į čigoną:

— Tačiau ką gi ji daro, jeigu kiti pasirodo tokie pat bebaimiai kaip ir mano draugas Lamė?

— Patiria malonumą ir naudą. Kas ją turėjo, moka už pasismaginimą, ir tie pinigai eina jos drabužiams, taipogi senių bei moterų reikmėms.

— Vadinas, ji nieko neklauso? — tarė Lamė.

Čigonas atsakė:

— Dievo ištiktieji lai daro, kaip nori. Tuo pasireiškia Dievo valia. Ir toks yra mūsų įstatymas.

Ulenšpygelis ir Lamė iškako. O čigonas oriai ir didingai grįžo į savo taborą. O proskynoj šokanti mergiščia juokės kvatojos.

40

Kelyje į Briugę Ulenšpygelis pasakė Lamei:

— Išleidom krūvą pinigo algininkų verbavimui, saugūnų gerklėms užkimšti, čigonės dovanai, taipogi nesuskaičiuojamoms *olie-koekjes*, kurias tu valgytum ir valgytum, kad tik nė vienos neparduotum. Taigi, nepaisant tavo pilviškosios valios, pats laikas padoriau gyvent. Duok šen savo pinigus, aš laikysiu bendrą piniginę.

— Tebūnie taip,— atsakė Lamė ir, duodamas piniginę, pridūrė: — Vis dėlto badu manęs nemarink. Dėkis dabon, kad tokiam stambiam galinčiui kaip aš reikia turiningai ir gausiai maitintis. Tu džiūsna, kaulai ir oda, tau vis tiek, valgęs ar nevalgęs, užkremti bet ko ir stumi dienas nelyginant krantinių lentkelis, kuris gyvas oru bei lietum. Man grynas oras — apetito žadintojas, o lietus — alkintojas, tad tokiu stalu nesitenkinsiu.

— Tenkinsies doru gavėnišku stalu. Prieš jį net apvalainiausi pilvai neatsilaiko; pamažėle subliūkšta, ir įkūniausias žmogus pasidaro lengvas. Nespėsiu apsižiūrėt, ogi mano meilutis Lamė, lašinius numetęs, jau belakstąs kaip aitvaras.

— Aiman! Kokia nūnai bus mano vargana dalia? Mano sūnau, aš alkanas, metas vakarieniaut.

Temo. Juodu įjojo į Briugę pro Gento vartus. Parodė savo leidimus, sumokėjo po pusę sū nuo žmogaus ir po du sū nuo asilo galvos. Ulenšpygelio žodžiai, atrodo, sukėlė Lamei liūdnų minčių.

— Ar greitai vakarieniausim? — pasiteiravo jis.

— Greitai,— atsakė Ulenšpygelis.

Apsistojo *In de Meermin. Sirenėje;* kaip tik tokio pavidalo vėtrungė, visa auksuota, ir sukiojosi smuklės frontono viršūnėje.

Kai nuvedė asilus į kūtę, Ulenšpygelis vakarienei užsakė duonos, sūrio ir alaus.

Šeimininkas vaipėsi dėdamas ant stalo tą menką užkandą. Lamė kramtė lyg atbulais dantim ir nusiminęs žvelgė, kaip Ulenšpygelis šveičia sužiedėjusią duoną ir neišsistovėjusį sūrį tarsi tai būtų startos. Ir birzgalą gurkšnojo Lamė be jokio malonumo. Ulenšpygelis juokėsi iš savo sielvartingojo draugo. Ir dar kažkas juokėsi smuklės kieme, retsykiais prisikišdamas prie lango. Ulenšpygelis matė, kad taip daro moteris, slepianti savo veidą. Pamanė, jog tai kokia sukta tarnaitė, ir nebekreipė daugiau į ją dėmesio. Savo pilviškųjų potroškių negavęs užganėdint, Lamė sėdėjo mirtinai nubalęs, rūškanas, ir Ulenšpygeliui jo pagailo. Jau jis buvo beketinąs užsakyt savo bendrakelioniui omleto su kraujinėm dešrom, jautienos su pupom arba kokį kitokį šiltą patiekalą, tik staiga įėjo *baes* ir, nusitraukęs kepuraitę, tarė:

— Jeigu mesirai keleiviai pageidauja geresnės vakarienės, tegul teikias prabilt ir pasakyt, ko reikia.

Lamė praplėtė akis, o dar daugiau burną ir žiūrėjo į Ulenšpygelį su nuogąstingu nerimu.

Tas atsakė:

— Keliaujantys rankpelniai neturtingi.

— Betgi kartais jie ir patys nežino, ką turi,— paprieštaravo *baes* ir, rodydamas į Lamę, pridūrė: — Jau viena tokia šauni marmūzė ko verta. Jūsų ponybės, ką teiksitės valgyt ir gert? Omleto su riebiu kumpiu? šiandieninių *choesels?* pyrago bandžiukių? koplūno, tirpstančio burnoj? puikaus kepsnio, ant grotelių iščirškinto? Ir alaus kokio — Antverpeno *dobbel-knol*, Briugės *dobbel-kuyt?* Ar Leveno vyno, nešančio į burgundiškąjį? Ir nemokamai.

— Šen viską,— tarė Lamė.

Stalas tučtuojau buvo nukrautas valgiais, ir Ulenšpygelis džiaugėsi matydamas, kaip vargšas Lamė, alkanesnis nei kada nors, puolė prie

omleto, *choesels*, koplūno, kumpio, čirškintos mėsos, kaip litrais kliukino sau į gerklę *dobbel-knol*, *dobbel-kuyt* bei Leveno vyną, nešantį į burgundiškąjį.

Prisikirtęs tiek, kad daugiau nelindo, jis palaimingai atsipūtė kaip banginis, o jo akys klaidžiojo po stalą tikrindamos, ar nepaliko kas nors nesuvalgyta. Ir surankiojęs sutriauškė pyrago bandž ıkių trupinius.

O kad kieme šmėžuojantis dailus snukutis šypsodamas dirsčiojo pro langus, nei vienas, nei kitas nematė. Gėrė šeimininko atneštą karštą vyną su cinamonu ir maderiniu cukrum ir dainavo.

Kai varpas suskambino gesint žiburius, *baes* paklausė, ar nemalonėtų kiekvienas pasikelt į savo gražius, erdvius kambarius. Ulenšpygelis atsakė, kad jiedviem užtektų vieno mažo kambarėlio. O *baes* į tai:

— Tokio pas mane nėra. Jums paruošti du ponų kambariai, nemokamai.

Ir išties palydėjo juos į kambarius, prabangiai apstatytus, kilimais išklotus. Lamės kambary buvo plati lova.

Ulenšpygelis, gerai įkaušęs ir jau mieguistas, atleido poilsiui šeimininką ir griuvo patalan.

Rytojaus dieną, apie pietus, įėjęs pas Lamę, rado jį tebeknarkiantį. Šalia gulėjo dailutė šikšninė, pilna pinigų. Pradarė — ogi ten aukso karoliusai bei sidabro patarai.

Ėmė purtyt, žadint Lamę. Tas išbudo, prasitrynė akis, neramiai apsižvalgė ir tarė:

— Mano žmona! Kur mano žmona?

Ir, rodydamas į tuščią vietą lovoj, šalia savęs, pridūrė:

— Ji ką tik buvo čia.

Šoko iš patalo, vėl apsidairė, išneršė visus kampus kampelius, alkovą, spintas, treptelėjo koja ir pasakė:

— Mano žmona! Kur mano žmona?

Išgirdęs triukšmą, į viršų užkopė *baes*.

— Nevidone,— užsipuolė jį Lamė ir čiupo už gerklės.— Kur mano žmona? Kur padėjai mano žmoną?

— Nekantrusis keliauninke! Tavo žmona! Kokia žmona? Atvykai be jos. Aš nieko nežinau,— atsakė *baes*.

— Ai, nežino! — tarė Lamė ir vėl ėmė griozti kambary visus kampus kampelius.— Aiman! Šiąnakt ji buvo čia, mano lovoj, kaip anuomet, kai švelniai mylėjom viens kitą. Taigi. Kur tu, meilute?

Ir trenkė piniginę ant žemės.

— Ne tavo pinigų man reikia, o tavęs, tavo mielo kūno, tavo geros širdies, o mano numylėtoji! O dangiškos smagybės! Nebesugrąžinamos. Jau buvau bepriprantąs nematyt tavęs, gyvent be meilės, mano saldusis lobi. Tik vėl susigavai mane ir — pameti. Aš noriu mirt. Ai! Mano žmona! kur mano žmona?

Ir parkritęs laistė gailiomis ašaromis aslą. Paskui viens du atlapojo kambario duris ir vienmarškinis pasileido per visą smuklę į gatvę šaukdamas:

— Mano žmona! kur mano žmona?

Bet netrukus sugrįžo, išdykėlių berniūkščių nušvilptas, akmenimis apmėtytas.

Ulenšpygelis prikalbėjo jį apsivilkt.

— Nesikrimsk,— sakė jis,— pamatei vieną sykį, pamatysi ir kitą. Ji tave tebemyli, nes sugrįžo pas tave; be jokios abejonės, ji apmokėjo vakarienę, poniškus kambarius, ji padėjo ant lovos šitą pilną šikšninę. Klaso pelenai byloja man, jog neištikima žmona taip nepadarys. Neverk! Žygiuojam gint tėvų žemės.

— Dar pabūkim Briugėj,— prašėsi Lamė.— Apeisiu visą miestą ir surasiu ją.

— Nesurasi, nes ji slepiasi nuo tavęs,— atsakė Ulenšpygelis.

Lamė reikalavo šeimininką pasiaiškinti, bet tas nė nesiteikė nieko sakyti.

Ir juodu iškako į Damę.

Kelyje Ulenšpygelis tarė Lamei:

— Ko tu man nepasipasakoji, kaip šiąnakt ją aptikai šalia savęs ir kaip ji tave paliko?

— Mano sūnau,— atsakė Lamė,— tu žinai, kad po tų mėsos, alaus, vyno pagerbtuvių aš vos dvėsavau, kai mudu kopėm gult. Kaip koks ponas nešiausi pasišviest vaškinę žvakę. Įėjęs pastačiau žvakidę ant skrynios, prie pat durų, palikęs jas praviras. Rengdamasis meilia akim žvilgčiojau į lovą, leipte leipau, taip miego norėjau. Tik staiga žvakė užgeso. Man pasigirdo kaip ir pūstelėjimas, paskui lengvi žingsniai kambary; bet buvau toks apsnūdęs, jog neišsigandau, kritau į lovą. Jau aš leidžiuos miegan, tik kažkoks balsas, jos balsas, o mano žmona, mano vargše žmona! man ir sako: „Ar gerai pavakarieniavai, Lame?“, ir jos balsas, veidas, taipogi mielas kūnas buvo šalia manęs.

41

Tą dieną karalius Pilypas, persivalgęs pyragaičių, buvo melancholiškesnis nei paprastai. Truputį paskambino savo gyvuoju klavesinu. Jį sudarė dėžėj uždarytos katės, kurių galvos kyšo pro apvalias skyles ties klavišais. Karaliui užgavus klavišą, prie jo galo pritvirtintas geležinis smaigelis užgauna katę, ir ta gailiai kniaukia.

Bet Pilypas nesijuokė.

Jis vis laužė galvą, kaip čia įveikus didžiąją karalienę Elžbietą ir sugrąžinus Anglijos sostą Marijai Stiuart[128]. Tuo tikslu prieš kurį laiką pasiuntė laišką popiežiui[129], nusigyvenusiam ir skolose paskendusiam. Tas atsakė, jog dėl šito sumanymo mielai parduotų bažnytinius šventus indus bei Vatikano lobius.

Bet Pilypas nesijuokė.

Ridolfis[130], karalienės Marijos meilutis, puoselėjęs viltį ją išvaduot, o paskui vest ir tapt Anglijos karalium, atvyko pas Pilypą slaptai susitarti dėl Elžbietos nužudymo. Bet jis buvo toks *parlanchin**, kaip viename savo laiške rašė karalius, kad apie tą jo ketinimą visi garsiai šnekėjo Antverpeno biržoj; ir žmogžudystė neįvyko.

Ir Pilypas nesijuokė.

Vėliau jo įsakymu kruvinasis kunigaikštis siuntė į Angliją dvi poras žudikų, o tiems pavyko pakliūt į kartuves.

Taip Dievas klydino to vampyro ambiciją. Jis tikėjos pagrobt iš Marijos Stiuart sūnų[131] ir jo vietoj, su popiežium iš pusės, valdyt Angliją. Žudiką erzino tauriosios šalies augimas bei stiprėjimas. Nenuleisdamas nuo jos savo išblukusių akių, vis laužė galvą, kaip čia ją sutriuškinus, kad paskui galėtų komanduoti visam pasauliui, naikinti reformatus, ypač turtinguosius, ir pelnytis iš savo aukų.

Bet jis nesijuokė.

Pelių, naminių bei dirvinių, deginimas, pasistačius tarnų atneštą aukštą geležinę dėžę atviru viršum ant kaitrios ugnies, matant ir girdint, kaip vargšelės, bešokinėdamos, becypdamos, ten nusibaigia, teikė Pilypui smagumo.

Bet jis nesijuokė.

Po tokio reginio jis, visas perbalęs, drebančiomis rankomis, eidavo išliet gašlumo ugnies, įsižiebusios nuo žiaurumo deglo, ponios Eboli glėbyje.

---

* Plepsa, plepys (*isp.*).

Bet jis nesijuokė.

Ir ponia Eboli iš baimės, ne iš meilės priiminėjo jį.

42

Buvo karšta, nuo ramios jūros — jokio dvelksmo. Vos šiureno Damės kanalą juosiantys medžiai. Žiogai liko lindėt pievų žolėj, o per laukus ėjo rinkdami tryliktąją derliaus dalį klebonų, abatų naudai bažnyčių ir vienuolynų pasiųsti tarnai. Iš įkaitusio aukšto dangaus žydrynės šviespats saulė liejo šilumą, ir Gamta ilsėjosi po jo spinduliu nelyginant nuoga gražuolė, mylimojo glamonių nuleipinta. Strikčiodami karpiai gaudė mašalus, kurie ūžė viršum vandens it verdantis katilas, o laibaliemenės ilgasparnės kregždės varžėsi su jais dėl grobio. Šviesoj mirgėjo tviskėjo nuo žemės kylantis šiltas garas. Damės zakristijonas blerbino suskilusį kaip puodynė varpą pranešdamas, kad vidurdienis, metas šienpjoviams namo pietų. Moterys, prisidėjusios vamzdeliu rankas prie burnos, šaukė vardais tėvus, brolius, vyrus: „Hansai, Piteri, Josai!“ Viršum gyvatvorių šmėkščiojo raudoni jų kykai.

Lamė ir Ulenšpygelis tolumoj išvydo aukštą ir masyvią keturkampę Dievo motinos bažnyčios varpinę.

— Ten, mano sūnau, tavo sielvartas ir tavo meilė,— tarė Lamė.

Ulenšpygelis nieko neatsakė.

— Tuoj pamatysiu savo gimtuosius namus, gal ir žmoną,— pridūrė Lamė.

Ulenšpygelis nieko neatsakė.

— Medinis vyre! — neatstojo Lamė.— Akmeninė tavo širdis, kad niekas tavęs neveikia, nei artumas vietų, kur mažas bėgiojai, nei vargšo Klaso, vargšės Sotkinos, tų dviejų kankinių, brangieji šešėliai. Kaip! Tu nei liūdi, nei džiaugies? Kas gi taip išdžiovino tau širdį? Matai, kaip nuo jaudinimosi ir nerimo man tirta pilvas, matai, kaip aš...

Lamė pažvelgė į Ulenšpygelį: tas jojo nuleidęs galvą, baltas kaip drobė, virpančiom lūpom ir tyliai verkė.

Ir Lamė užsičiaupė.

Taip, nepratardami daugiau nė žodžio, pasiekė Damę, įsuko į Garnio gatvę. Dėl kaitros ten nesutiko jokio žmogaus. Prie namų slenksčių drybsojo ir žiovavo šunys, iškišę liežuvius. Jojant per Rotušės aikštę, Klaso sudeginimo vietą, Ulenšpygelio lūpos dar smarkiau suvirpėjo,

bet ašaros išdžiūvo. Kai atsidūrė priešais Klaso namus, jau užimtus kažkokio meistro anglininko, Ulenšpygelis nulipo nuo asilo ir, žengdamas pro duris, tarė:

— Ar pažįsti mane? Noriu pabūt čia.

— Pažįstu,— atsakė meistras anglininkas.— Tu aukos sūnus. Jauskis kaip namie.

Ulenšpygelis nuėjo į virtuvę, paskui į Klaso ir Sotkinos kambarį ir pravirko.

Kai nulipo apačion, meistras anglininkas pasiūlė:

— Jei esi alkanas ir ištroškęs, prašom duonos, sūrio, alaus.

Ulenšpygelis numojo ranka, nei valgyt, nei gert nesinorėjo.

Ir juodu patraukė toliau: Lamė, apsižergęs asilą, o Ulenšpygelis savuoju vedinas už apinasrio.

Sustojo prie Katlinos pirkelės, pririšo asilus, įėjo į vidų. Buvo pietų metas. Ant stalo — virtos šparaginės pupelės ir didžiosios baltosios pupos. Katlina valgė. Nelė, nukaitusi nuo ugnies acto padažą, jau pils jai.

Apstulbinta Ulenšpygelio pasirodymo, klastelėjo indelį su visu padažu į Katlinos dubenį. Ta, kraipydama galvą, grabinėjo šaukštu pupas aplink padažinę, stukseno sau į kaktą, porino lyg beprotė:

— Atimkit ugnį! galva dega!

Nuo acto kvapo Lamei alkis sukilo.

Ulenšpygelis stovėjo ir, neatitraukdamas akių nuo Nelės, meilingai jai šypsojo, nors širdy buvo didžiai nuliūdęs.

Ir Nelė, netarusi nė žodžio, puolė jam ant kaklo. Irgi atrodė kaip beprotė: čia verkė, čia juokės; neapsakomai švelniu džiugesiu kaito jai veidai, o lūpos kartojo:

— Tili! Tili!

Laimingas Ulenšpygelis neatitraukė nuo jos akių.

Po valandžiukės ji žingtelėjo atgal, smagiom akim įdėmiai nužvelgė visą ir vėl puolė jam ant kaklo; ir taip vieną, antrą, trečią sykį. Laimingas Ulenšpygelis laikė ją ir nepaleido tol, kol Nelė tarsi be sąmonės, nuilsusi susmuko ant kėdės.

— Tili! Tili! mielasis mano! pagaliau tu sugrįžai! — nieko nesidrovėdama, kartojo ji.

Lamė liko bestovįs prie durų. Truputėlį aprimusi, Nelė pasiteiravo rodydama į jį:

— Kur man matytas šitas storulis?

— Tai mano draugas,— paaiškino Ulenšpygelis.— Susidėjo su manim — ieško savo žmonos.

— Atpažinau tave. Gyvenai Garnio gatvėj,— tarė Nelė.— Tu ieškai savo žmonos, o aš ją mačiau Briugėj; gyvena pamaldžiai bei dievobaimingai. Paklausta, kodėl taip žiauriai metė savo vyrą, atsakė man: „Tokia buvo šventa Dievo valia ir užduota šventa Atgaila; nevalia man gyvent su juo".

Sulig tais žodžiais Lamė nuliūdo ir pažvelgė į pupas, sutaisytas su actu. Ir į dangų iškilę čireno vieversiai. Ir nuleipinta Gamta pagaliau atsidavė šviespaties saulės glamonėms. Ir Katlina badeliojo šaukštu aplink indelį baltąsias pupas, žaliąsias ankštis, padažą.

43

Kaip tik tuo metu, vidury šviesios dienos, iš Heisto į Knokę tiesiai per kopas viena pati iškeliavo penkiolikinė mergaitė. Baimintis dėl jos nebuvo ko, juk žinoma, kad vilkolakiai bei kitos piktos prakeiktos dvasios kandžioja žmones nakčia. Maišely nešėsi keturiasdešimt aštuonis sū, o tai yra keturi florinai karoliusai. Tiek jos motina Torija Piterson, gyvenanti Heiste, buvo už kažką skolinga savo broliui Janui Rapenui, gyvenančiam Knokėje. Mergaitė, vardu Betkina, pasipuošusi savo gražiausia suknute, linksmai iškeliavo.

Kai ji vakare neparėjo, motina sunerimo, bet pagalvojo, kad pasiliko nakvot pas dėdę, ir nusiramino.

Rytojaus dieną parplaukė žvejai su geru laimikiu. Ištraukė laivą ant kranto, susikrovė žuvis į vežimus,— leis jas po vežimą iš varžytynių Heisto žuvų turguj. Kiaukutėtu keliu užvažiavo į kalniuką, ogi kopos viršuj, kraujo klane, mergaitė betysanti, plikutėlė, netgi be marškinių. Artyn priėję, pamatė sutriuškintą kaklą ir ilgų, aštrių dantų žymes. Gulėjo aukštielninka, akys išverstos į dangų, burna irgi išversta tarsi priešmirtiniam šauksmui.

Uždengė kūną *opperst-kleed* ir nunešė į Heistą, į rotušę. Tuoj atskubėjo seniūnai, taipogi chirurgas barzdaskutys. Barzdaskutys pareiškė, kad ilgi dantys — ne vilko dantys, kuriais Gamta apdovanojo tą plėšrūną, o kažkokio pikto, pragarinio *weer-wolf*, vilkolakio, todėl reikią šauktis Dievo, idant nuo jo išvaduotų Flandrijos žemę.

Ir visoje grafystėje, ypač Damėj, Heiste, Knokėj, buvo užduota maldas, poterius kalbėti ta intencija.

Ir žmoneliai, statiniu sustoję, dūsavo bažnyčiose.

Vyrai ir moterys, atlydėję numirėlę į Heisto bažnyčią, verkė matydami jos pakraujavusį, suknežintą kaklą. O motina pasakė pačioj bažnyčioj:

— Aš eisiu ir savo dantimis sudraskysiu tą *weer-wolf*.

Vienos moterys verkdamos kurstė ją, kitos atkalbinėjo:

— Nebepareisi.

Ir ji iškako su vyru ir dviem savo broliais, gerai ginkluotais, ieškot vilko pakrantėj, kopose, slėnyje, bet nerado. Naktis buvo vėsi, ji nušalo, sukarščiavo, ir vyras gavo ją vest namo; budėdami prie ligonės, jie taisė tinklus artimiausiai žūklei.

Sosto teisėjas, atsižvelgdamas į tai, kad *weer-wolf* — kraugerys, bet mirusiųjų nedoroja, pareiškė, kad tuo, žinoma, paskui pasirūpiną grobimo tikslu po kopas besišlaistantys plėšikai. Tad varpu sušaukęs gyventojus, įpareigojo visus bendrai ir kiekvieną atskirai su ginklu ar lazda rankoj dalyvauti elgetų ir balamūtų gaudynėse. Sulaikytuosius patikrinti, ar nėra jų šikšninėse aukso karoliusų bei aukoms priklausiusių drabužių. Sveikieji būsią pasiųsti į karališkąsias galeras, o seni ir luoši — paleisti.

Bet nieko nerasta.

Ulenšpygelis nukako pas sosto teisėją ir pasakė:

— Aš užmušiu *weer-wolf*.

— Iš kur toks pasitikėjimas? — paklausė sosto teisėjas.

— Pelenai man beldžia į širdį,— atsakė Ulenšpygelis.— Ar galėčiau, jums leidus, padirbėt bendruomenės kalvėj?

— Gali.

Ulenšpygelis, niekam Damėj nė žodelio neprasitaręs apie savo sumanymą, nukako į kalvę ir ten slapčiomis nusikalė puikius didelius spąstus žvėrims.

Šeštadienį, vilkolakio mėgstamą dieną, Ulenšpygelis iškako į Heistą. Be teisėjo laiško vietos klebonui ir spąstų po savo apsiaustu, turėjo, beje, ir gerą arbaletą, ir aštrų kovos peilį. Damiečiams pasisakė einąs šaudyt žuvėdrų, ponia teisėjienė paprašiusi pūkinių pagalvių.

Kelias išvedė į paplūdimį. Jūra buvo nerami. Grumėdamos ritosi ir dužo didžiulės vilnys. Vėjas, atsisukęs nuo Anglijos, švilpė ant kranto išmestų laivų takelažuose. Vienas žvejas pasakė Ulenšpygeliui:

— Toks piktas vėjas — mums prapultis. Naktį jūra buvo rami, o patekėjus saulei, kad ėmė šėlt. Žūklėn neplauksim.

Ulenšpygelis apsidžiaugė: jei kokios, bus naktį pagalba.

Heiste nuėjo pas kleboną, perdavė laišką.

Tu šaunuolis,— tarė jam klebonas,— bet žinok, kas tik eidavo vienas šeštadienio vakarą per kopas, tas sukandžiotas likdavo begulįs smėlyje. Užtvankų taisytojai ir kiti vaikšto būriais. Jau temsta. Girdi, kaip slėny kaukia *weer-wolf*? Negi jis kaip ir vakar šiurpulingai stūgaus kiaurą naktį kapinėse? Dievas teesie su tavim, mano sūnau, bet geriau ten neik.

Ir klebonas persižegnojo.

— Pelenai man beldžia į širdį,— atsakė Ulenšpygelis.

— Jeigu taip narsiai nusiteikęs, aš tau padėsiu.

— Mesire klebone,— tarė Ulenšpygelis,— tamsta padarytum didelę paslaugą man ir vargšei nuniokotai šaliai, jeigu nueitum pas Toriją, mergaitės motiną, bei josios du brolius ir praneštum, kad vilkas — netoliese, kad aš patykosiu ir jį užmušiu.

Klebonas į tai:

— Jeigu dar nežinai, kuriam kely jo laukt, stokis kapinių take. Iš abiejų pusių jį supa prožirnių gyvatvorės. Siauras, dviem sunku prasilenkt.

— Ten ir stosiu,— atsakė Ulenšpygelis.— O tamsta mesire šaunusis klebone, išvadavimo koadjutoriau, paliepk per tarną, kad mergaitės motina, jos vyras ir broliai, visi ginkluoti, būtų bažnyčioje, prieš varpui suskambinant gesint žiburius. Jeigu aš suklyksiu žuvėdra, vadinas, mačiau vilkolakį. Tada tegul skelbia *wacharm* ir bėga man į pagalbą. Ar kitų narsuolių būtų dar?..

— Ne, mano sūnau,— atsakė klebonas.— Žvejai bijo *weer-wolf* labiau nei maro ir mirties. Bet geriau ten neik.

Ulenšpygelis į tai:

— Pelenai man beldžia į širdį.

— Padarysiu, kaip prašai. Būk palaimintas,— tarė klebonas.— Gal kartais alkanas ar ištroškęs?

— Ir alkanas, ir ištroškęs,— atsakė Ulenšpygelis.

Klebonas davė jam alaus, duonos, sūrio.

Ulenšpygelis išgėrė, užvalgė ir iškako.

Eidamas pakėlė akis — vidury dangaus, kur švietė pilnatis, bestovįs šalia Dievo jo tėvas Klasas su ratilu ant galvos. Ulenšpygelis žvelgė čia į jūrą, čia į debesis, klausės šėlstančio vėjo nuo Anglijos.

— Aiman! — bylojo jis.— Juodi greitasparniai debesys, būkit jūs kaip kerštas, žmogžudystės lydovas. Grumenanti jūra, dangau, ją pavertęs pragaro nasrais, ugnies putų keteros, bėgančios per tamsų

vandenį ir nekantriai, su įniršiu, trankančios ugninius padarus — jaučių, avinų, arklių, angių nesuskaitomus pulkus, kurie tai riste ritasi vilnimis, tai piestu šoka spjaudydami liepsningais purslais,— tu, pajuodusi jūra, ir tu, pajuodęs gedintis dangau, palaikykit mane grumtynėse su *weer-wolf*, piktuoju mergaičių žudiku. O tu, gailus vėjo švilpesy kopų prožirniuose, laivų takelažuose, tu — aukų balsas, šaukiantis keršto! Teišgirsta jį Dievas ir tepadeda man.

Žirglodamas savo prigimtiniais kojūkais, nusvirduliavo Ulenšpygelis į slėnį. Atrodė, kad vyrelio smegeninėj velniava girtuokliška, o pilvą kopūstai plėšia.

Jis traukė dainą, žagsėjo, krypavo, žiovaliojo, spjaudėsi, stabčiojo neva vemt, bet iš tikrųjų akylai sekė, kas dedasi aplink; kai tik pasigirdo šaižus staugimas, sustojo ožių lupti ir skaisčioje mėnesienoje pamatė ilgą vilko povyzą, slenkančią kapinių link.

Ulenšpygelis vėl susvirduliavo, įsuko į taką tarp prožirnių. Čia, neva suklupęs, padėjo spąstus toj pusėj, kur eis vilkas, užsitaisė arbaletą, nukako kokį dešimt žingsnių toliau; jis laikėsi stačias girtuoklio poza, vis dėjosi svirduliuojąs, žagsįs, krenkščiąs, bet iš tikrųjų žiūrėjo ir klausės su didžiausia atida.

Ir nieko daugiau nematė, tik beprotišką juodų debesų lėkimą padange, tik didelę, stambią, kresną, juodą vilko povyzą artinantis; ir nieko daugiau negirdėjo, tik gailų vėjo švilpesį, jūros grumenimą, tako kiaukutų grikšėjimą, sunkius atidribsinčius žingsnius.

Neva panorėjęs sėst, pasidriekė ant tako it girtas. Ir nusispjovė.

Paskui už kokių dviejų žingsnių nuo jo ausies lyg ir geležis čerkštelėjo, trenkė spąstai, ir pasigirdo žmogaus riksmas.

— Įkliuvo pirmutinės kojos,— pasakė sau Ulenšpygelis.— *Weer-wolf* kaukdamas keliasi, purto spąstus, nori išsispurdint. Bet jau nebeištrūks.

Ir iš arbaleto paleido strėlę į kojas.

— Va krinta sužeistas.

Ir suklykė žuvėdros balsu.

Ir bažnyčios varpas nuskambino *wacharm*.

— Kelkitės, kas miegat! *Weer-wolf* pagautas! — po kaimą spygavo berniukas.

— Ačiū Dievui! — tarė Ulenšpygelis.

Pirmieji su žibintais pasirodė Torija, Betkinos motina, jos vyras Lansamas, jos broliai Josas ir Michilsas.

— Pagautas? — pasiteiravo jie.

— Anava, ant tako,— atsakė Ulenšpygelis.

— Ačiū Dievui! — pasakė jie ir persižegnojo.

— Kas ten skambina? — paklausė Ulenšpygelis.

— Mano vyresnėlis sūnus,— atsakė Lansamas.— Mažylis bėgioja po kaimą ir baladoja į duris šaukdamas, kad vilkas pagautas. Ačiū tau!

— Pelenai man beldžia į širdį,— atsakė Ulenšpygelis.

Staiga *weer-wolf* prašneko:

— Pasigailėk manęs, Ulenšpygeli.

— Vilkas prašneko,— tarė jie žegnodamiesi.— Tai velnias, jis jau žino Ulenšpygelio vardą.

— Pasigailėk, pasigailėk,— maldavo balsas.— Nutildyk varpą, jis skambina už numirusius, pasigailėk, aš joks vilkas. Spąstai man riešus prakiurino; esmi senas, plūstu kraujuose, pasigailėk! Ko tas vaikas spygauja, žadina kaimą? Pasigailėk!

— Tavo balsas man girdėtas! — karštai tarė Ulenšpygelis.— Tu žuvininkas, Klaso žudikas, vargšių mergaičių vampyras. Kūmužiai ir kūmužės, nieko nebijokit. Tai žuvininkų seniūnas, per jį sielvarte mirė Sotkina.

Ir ranka laikydamas jį už gerklės, kita išsitraukė kovos peilį.

Tačiau Torija, Betkinos motina, sustabdė Ulenšpygelį, jau beužsimojantį smogt.

— Paimkit jį gyvą,— sušuko ji.

Ir išrovė abi saujas jo žilų plaukų, ir nagais jam veidą išakėjo.

Ir gūdžiai staugė iš įniršio.

Weer-wolf su rankomis spąstuose, skausmu nesitverdamas, dribsėjo ant tako.

— Pasigailėk, pasigailėk! — maldavo jis.— Atimkit tą moterį. Duosiu porą karoliusų. Sudaužykit varpus! Kur tie spygaujantys vaikai?

— Gyvą, gyvą laikykit! — šaukė Torija.— Kad nuo atpildo neišsisuktų! Tau, tau, žudike, skambina laidotuvių varpai. Ant lėtos ugnies. Įkaitintom replėm. Gyvą laikykit! Kad nuo atpildo neišsisuktų!

Pati tuo tarpu ėmėsi apžiūrinėt deglų šviesoj nuo tako pakeltą vaflinę ilgom rankenom. Jos vidus buvo toks kaip Brabanto vaflinių, išvagotas giliais rombais; be to, dar įdantytas nelyginant geležiniai nasrai ilgais, aštriais dantimis. Praskėsta ji panėšėjo į kurto nasrus.

Torija atrodė kaip žmogus, išprotėjęs nuo pasiutligės: tauškino darinėdama vaflinę, griežė dantimis, kriokė lyg mirštanti, vaitojo iš sielvarto ir, aitrinama troškimo atsimokėt, kandžiojo tuo prietaisu

imtiniui rankas kojas, o labiausiai kaklą. Ir sulig kiekvienu įkandimu porino:

— Šitais geležiniais dantimis jis taip darė Betkinai. Tai jam atpildas. Teka kraujas tau, žudike? Dievas yra teisingas. Laidotuvių varpai. Betkina šaukiasi mano keršto. Aštrūs dantys? Tai Dievo nasrai!

Be perstojo ir be gailesčio kandžiojo jį Torija, o kai nepavykdavo įkąsti, kirsdavo pačia vafline. Ir tik per savo baisų nekantrumą atsimokėt neužmušė jo galutinai.

Imtinys šaukė:

— Būk gailiaširdis, Ulenšpygeli, smeik man peiliu, kad greičiau numirčiau. Atimk tą moterį. Sudaužyk tuos laidotuvių varpus. Užmušk tuos spygaujančius vaikus.

O Torija vis kandžiojo imtinį, kol pagaliau vienas gailingas senis atėmė iš jos vaflinę.

Tada motina spjovė į veidą tam *weer-wolf* ir šaukdama griebė raut jam plaukus:

— Bus tau atpildas lėta ugnis, įkaitintos replės. O akis tau savo nagais išlupsiu!

Tuo tarpu gandas, kad *weer-wolf* — ne velnias, o žmogus, sutraukė čia visą Heistą, žvejus, sodiečius, moteris. Kai kurie atėjo nešini žibintais ir liepsnojančiais deglais. Ir visi šaukė:

— Žudike! Plėšike! Kur auksas, atimtas iš vargšių aukų? Grąžink viską.

— Aš jo nebeturiu; pasigailėkit,— sakė žuvininkas.

O moterys mėtė jį akmenimis, smėliu.

— Susilaukė atpildo! susilaukė! — šaukė Torija.

— Pasigailėkit,— vaitojo jis.— Aš visas krauju paplūdęs. Pasigailėkit!

O Torija į tai:

— Kiek liks tavo kraujo — atpildui užteks. Žaizdas jam patepkit balzamu. Bus tau atpildas lėta ugnis, įkaitintom replėm nutraukta ranka. Susilauks atpildo, susilauks!

Ir puolė jo mušti, bet parkrito be sąmonės ir liko begulinti, iki pati atsipeikėjo.

Tuo tarpu Ulenšpygelis, paleidęs iš spąstų imtiniui rankas, pamatė, kad jo dešinė be trijų pirštų.

Liepė jį stipriai surišti ir įsodinti į žvejų pintinę. Vyrai, moterys, vaikai, pakaitom nešini pintine, taipogi deglais ir žibintais, iškako į Damę, idant ten tiesos rankon atiduotų piktadarį.

— Sudaužykit tuos varpus, užmuškit tuos spygaujančius vaikus,— be perstojo prašė žuvininkas.

— Ant lėtos ugnies! Įkaitintom replėm! Kad neišsisuktų nuo atpildo, neišsisuktų! — nesiliovė šaukusi Torija.

Paskui abu nutilo. Ir Ulenšpygelis nieko daugiau negirdėjo, tik Torijos drebantį švokštimą, sunkius vyrų žingsnius smėlyje ir jūros grumenimą.

Ir liūdesio suspausta širdim žvelgė Ulenšpygelis čia į beprotiškai lekiančius debesis, čia į ugninių avinų pulkus jūroje, čia į deglų, žibintų nušviestą išbalusį žuvininką, kuris nenuleido nuo jo savo žiaurių akių.

Ir pelenai subeldė jam į širdį.

Po keturių valandų kelionės jie pasiekė Damę, kur juos sutiko žmonių minia, jau spėjusi sužinoti naujienas. Visi norėjo pamatyt žuvininką ir, šaukdami, dainuodami, šokdami, lydėjo žvejų būrį.

— *Weer-wolf* sugavo, žudiką sugavo! Būk palaimintas, Ulenšpygeli! Valio mūsų broliui Ulenšpygeliui! *Lang leven onsen broeder Ulenspiegel!* — sakė jie.

Galėjai pamanyt, kad vyksta liaudies sukilimas.

Kai ėjo pro sosto teisėjo namus, išgirdęs šurmulį, išėjo pats teisėjas ir tarė Ulenšpygeliui:

— Tu nugalėtojas. Ačiū tau!

— Klaso pelenai man beldė į širdį,— atsakė Ulenšpygelis.

— Gausi pusę žudikui priklausančio turto,— pasakė jam sosto teisėjas.

— Išdalinkit vilkolakio aukoms,— atsakė Ulenšpygelis.

Atėjo ir Lamė su Nele. Nelė, juokdamasi ir verkdama iš laimės, bučiavo Ulenšpygelį. O Lamė strapaliojo, plekšeno jam per pilvą sakydamas:

— Tai narsuolis tas mano mielasis draugas, ištikimas ir atsidavęs bendrakelionis. Tarp jūsų, lygumiečių, tokio ir su žiburiu nerasi.

Bet žvejai tik juokės, šaipės iš jo.

44

Kitą dieną užgaudė varpas, pramintas *Borgstorm*, kviesdamas sosto teisėją, seniūnus, raštininkus į *Vierschare*, į keturis velėninius suolus po teisingumo medžiu, kuriuo čia buvo puiki liepa. Aplinkui spietėsi prastuomenė. Apklausinėjamas žuvininkas nieko neprisipažino, net kai jam parodė tris algininko nukirstuosius pirštus, kurių trūko jo dešinei. Jis tiktai porino:

— Esmi vargšas ir senas, būkit man gailiaširdžiai.

Bet prastuomenė švilpė, šaukė:

— Tu senas vilkas, vaikžudys; jokio pasigailėjimo, ponai teisėjai.

Moterys sakė:

— Nespoksok į mus savo lediniu žvilgsniu, tu žmogus, o ne velnias: mes tavęs nebijom. Žvėrie, tu bailesnis už katiną, lizde paukštelius smaugiantį, tu žudei vargšes mergaites, kurios mielo, doro gyvenimo tetroško.

— Ant lėtos ugnies! Įkaitintom replėm! Kad nuo atpildo neišsisuktų! — vis šaukė Torija.

Nepaisydamos bendruomenės sargybinių, moterys ragino berniukus mėtyt akmenis į žuvininką. Ir tie mielai laidė, švilpė, kai tik senis į juos pažiūrėdavo, ir be perstojo šaukė:

— *Bloed-zuyger*, kraugery! *Sla dood*, užmušt jį, užmušt!

Ir Torija be perstojo šaukė:

— Ant lėtos ugnies! Įkaitintom replėm! Kad neišsisuktų nuo atpildo, neišsisuktų!

O prastuomenė murmėjo.

Moterys šnekėjosi tarpusavy:

— Matot, kaip jį žvarbis krečia, nors skaisti saulė šildo jo žilę ir veidą, Torijos išakėtą.

— Iš skausmo tirta.

— Yra Dievo teisingumas.

— Apgailėtinai atrodo.

— Matot, žudiko rankos, prieky surištos, kraujuoja. Spąstai jas sužalojo.

— Kad neišsisuktų nuo atpildo, neišsisuktų! — šaukė Torija.

O tas dejavo:

— Esmi vargšas, paleiskit mane.

Bet visi, netgi teisėjai, šaipės iš jo žodžių. Senis verkšleno dėl akių, norėdamas juos sugraudint. Ir moterys juokėsi.

Atsižvelgiant į tai, kad pateiktų kaltinimų pakako kankinimui panaudoti, teismo sprendimu jis buvo atiduotas kankinti ant suolo, iki prisipažins, kaip žudęs, iš kur ateidavęs, kur dėjęs nurengtuosius aukų drabužius, kur slepiąs savo auksą.

Kai jį atvedė į kankinamąjį požemį, budelis apavė šviežios odos blauzdų veržtuvais. Sosto teisėjo paklaustas, kaip Šėtonas jam įkvėpęs tokius kėslus ir tokius šlykščius nusikaltimus, žuvininkas atsakė:

— Aš pats esmi Šėtonas: toksai mano prigimimas. Dar buvau visai maželėlis, bet jau atrodžiau tikra kaliausė, jokių kūno pratybų negebėjau atlikti, užtat mane visi kvailio vietoj laikė, dažnai mušė. Nei berniukai, nei mergaitės manęs negailėjo. Ir jaunystėj niekas nenorėjo su manim turėt reikalą, netgi už pinigus. Tada mane užvaldė šalta neapykanta visoms būtybėms, moterų pagimdytoms. Dėl to ir Klasą, miesto numylėtinį, įskundžiau. Aš mylėjau tik ją vienintelę — baltą ar auksinę Monetą. Prisidėdamas prie Klaso nužudymo, patyriau ir naudą, ir malonumą. Po to man tiesiog nebeliko kitos išeities, kaip vilko gyvenimas, ir aš troškau kandžiotis. Sykį, keliaudamas per Brabantą, pamačiau tenykštes vaflines ir pagalvojau, kad iš tokios vaflinės man išeitų puikūs geležiniai nasrai. O, kad galėčiau griebt už gerklės jums, piktieji tigrai, savo pramogai senį kankinantys! Kandžiočiau jus su dar didesniu malonumu negu algininką ir mergaitę. Nes kai šitą išvydau, pajutau sykiu ir meilę, ir gailestį. Tokia miela ji man pasirodė, miegojo smėly prieš saulę, o rankose spaudė maišelėlį su pinigais. Bet kur ten ją bepaimsi, skrabalas būdamas, tai nors įkandau...

Sosto teisėjo paklaustas, kur gyvenąs, žuvininkas atsakė:

— Ramskapelėj. Iš ten nueinu į Blankenbergę, į Heistą, į Knokę. Sekmadieniais ir per kermošius va šituo prietaisu kepu brabantiškus vaflius ir pardavinėju po visus kaimus. Jis visada švariai užlaikomas, riebalais patepamas. Šita naujovė, atkeliavusi pas mus iš svetur, turėjo didelį pasisekimą. Prašom, gal dar daugiau ką geidaujat sužinot? Kaip niekas manęs nepažino? Ogi dieną aš skaistalais veidą ryškinu, rudai dažau plaukus. Kai dėl vilkenos, kurią tamsta rodai savo žiauriuoju tardytojo pirštu, tai iš paniekos tamstai pasakysiu: ogi nupyškinau du vilku, vieną Raveschoto, kitą Maldegemo girioj, ir atliko jų kailiai. Susiuvau abu — kaip tik man apgaubas. Slėpiau dėžėje, Heisto kopose; ten guli ir pasivogtieji drabužiai, vyliausi vėliau pelningai juos parduot.

— Atimt jį nuo priešinės ugnies,— paliepė sosto teisėjas.

Budelis įvykdė.

— Kur tavo auksas? — dar paklausė sosto teisėjas.

— Karalius šito nesužinos,— atsakė žuvininkas.

— Svilint jį iš arčiau kaitriosiomis žvakėmis,— tarė sosto teisėjas.— Pristumt prie ugnies.

Budelis įvykdė, ir žuvininkas suriko:

— Daugiau nieko nesakysiu. Ir taip per daug prišnekėjau: jūs mane sudeginsit už tai. Aš ne raganius, kam vėl prie ugnies stumia? Mano kojos nudegintos, bėga kraujas. Nieko nesakysiu. Kam dar artyn? Bėga kraujas, sakau jums, bėga kraujas; tie blauzdų veržtuvai, dievaži, įkaitintos geležies pušnys. Mano auksas? Ką gi, tai vienintelis mano draugas... jis yra... atimkit mane nuo ugnies, jis yra mano rūsy, Ramskapelėj, dėžėje; palikit jį man, ačiū už malonę, ponai teisėjai, prakeiktas budeli, atimk žvakes... jis dar smarkiau svilina... auksas dėžėje su dvigubu dugnu, įvyniotas į vilnoną, idant neskambėtų dėžę pakrutinus; dabar pasakiau viską; atimkit mane nuo ugnies.

Budelio atimtas nuo ugnies, žuvininkas piktai nusišiepė.

Sosto teisėjui paklausus, ko šypsosi, atsakė:

— Nesitveriu džiaugsmu iš kančių išvaduotas.

— Ar niekas neprašė parodyt tos tavo įdantytos vaflinės? — paklausė sosto teisėjas.

— Kitų lygiai tokios,— atsakė žuvininkas.— Tiktai maniškė su skylutėm, į jas įsukdavau geležinius dantis; paryčiais išimdavau; kaimiečiai labiau pirkdavo mano vaflius negu kitų pardavėjų. Jie praminė juos *waefels met brabandsche knoopen*, vafliais su brabantiškom sagutėm, mat, dantis išėmus, tuštymėse išsikelia pusrutuliukai, panašūs į sagutes.

— Kada tu kandžiodavai vargšes aukas? — paklausė sosto teisėjas.

— Dieną, taipogi nakčia. Dieną, vafline nešinas, būdavo, klajoju kopomis ir vieškeliais tykodamas praeivių, daugiausia šeštadieniais, kada Briugėj didelis turgus. Kiūtina nusiminęs prasčiokas — teeinie sau, žinia, nabago kišenės džiovą gavo; bet prisigretinu prie to, kas linksmas traukia namo, nelauktai kandu į kaklą ir pasiimu jo šikšninę. Ir taip darau ne vien kopose, nė jokio lygumos kelio ar tako nelenkiu.

Tada sosto teisėjas pasakė jam:

— Atgailok ir melskis Dievui.

Bet žuvininkas ėmė piktžodžiaut:

— Viešpats Dievas mane leido tokį, koks esmi; viską dariau ne savo noru — vykdžiau Gamtos valią. Piktieji tigrai, jūs neteisingai mane baudžiat. Tačiau nedeginkit manęs... viską dariau ne savo noru; pasigailėkit, esmi vargšas ir senas: numirsiu nuo žaizdų; nedeginkit manęs.

Sargybinių atvestas į *Vierschare*, jis ten, po liepa, susirinkusių žmonių akivaizdoj, išklausė nuosprendį.

Už šlykščias žmogžudystes, plėšikavimą, taipogi piktžodžiavimą jis buvo nuteistas liežuvio pervėrimu įkaitinta geležim, dešinės plaštakos nukirtimu, gyvo sudeginimu lėtoje ugnyje iki galutinės baigties priešais rotušės bakus.

— Teisingai! Susilaukė atpildo! — šaukė Torija.

— *Lang leven de Heeren van de wet*, valio įstatymų saugotojams! — šaukė žmonės.

Nuteistasis buvo nuvestas atgal į kalėjimą, kur gavo mėsos ir vyno. Jis palinksmėjo, sakėsi niekad gyvenime tiek negėręs ir nevalgęs, bet už tuos paskutinius pietus galįs sumokėt karalius, jo turto paveldėtojas.

Ir kandžiai juokėsi.

Kitą dieną, vos švintant, atvestas į egzekucijos vietą, žuvininkas pamatė prie laužo Ulenšpygelį. Rodydamas į jį pirštu, sušuko:

— Štai čia stovi senio žudikas. Jį taipogi myriop! Prieš dešimtį metų jis įmetė mane į Damės kanalą už tai, kad įskundžiau jo tėvą. Kaip ištikimas pavaldinys aš negalėjau nepasitarnauti jo katalikiškajai didenybei.

Dievo motinos bažnyčios varpai skambino už numirusius.

— Ir tau skambina šitie varpai,— sakė jis Ulenšpygeliui.— Būsi pakartas kaip žudikas.

— Meluoja žuvininkas! Meluoja jis, tas budelis žudikas! — sušuko visi žmonės.

— Jeigu būtum negyvai nuskandintas, nebūtum įkandęs mano vargšei dukrelei kaip vampyras, čiulpiantis kraują,— it beprotė sušuko Torija ir paleido akmenį, sužeisdama jam kaktą.

Ulenšpygelis burnos nepravėrė.

— Kas matė, kaip Ulenšpygelis įmetė žuvininką į vandenį? — paklausė Lamė.

Ulenšpygelis nieko neatsakė.

— Ne, ne,— šaukė žmonės,— meluoja jis, tas budelis!

— Nemeluoju! — šaukė žuvininkas.— Jis įmetė mane į kanalą,

nors aš taip meldžiau jo atleidimo; dievaži, jei ne valtis, pririšta prie kranto, nebūčiau išsikeberiojęs. Sušlapęs ir visas kretėdamas, vargais negalais pasiekiau savo nykų būstą; įsisirgęs karščiais, vien myrio belaukiau.

— Meluoji,— tarė Lamė,— niekas to nematė.

— Ne, niekas to nematė! — šaukė Torija.— Ant lėtos ugnies jį, budelį! Jam prieš galą reikia dar vienos nekaltos aukos! Ant ugnies jį, kad nuo atpildo neišsisuktų! Meluoja. Jeigu tai ir tiesa, neprisipažink, Ulenšpygeli. Liudininkų nėra. Ant lėtos ugnies! Įkaitintom replėm! Kad neišsisuktų nuo atpildo!

— Ar tu kaltas žmogžudyste? — paklausė sosto teisėjas Ulenšpygelį.

Tas atsakė:

— Aš įmečiau į vandenį skundėją, Klaso žudiką. Tėvo pelenai man beldė į širdį.

— Jis prisipažino,— tarė žuvininkas,— todėl myriop jį taipogi. Kur kartuvės? Norėčiau jas pamatyt. Kur budelis su teisingumo kalaviju? Tau, nevidone, senio žudike, skambina laidotuvių varpai.

— Aš įmečiau tave į vandenį nužudymo tikslu: pelenai man beldė į širdį,— tarė Ulenšpygelis.

Moterys minioje kalbėjo:

— Kam prisipažinai, Ulenšpygeli? Niekas to nematė; dabar tu mirsi.

Ir imtinys piktdžiugiškai juokėsi, šokinėjo, kratė surištas rankas po kruvinais marškiniais.

— Jis mirs ir eis į pragarą su virve ant kaklo kaip balamūtas, kaip plėšikas, kaip nevidonas; jis mirs; Dievas teisingas.

— Ne, jis nemirs,— tarė sosto teisėjas.— Flandrijoje asmeniui, padariusiam žmogžudystę, taikoma senatis, jeigu nuo to praėjo dešimt metų. Ulenšpygelio pasielgta smerktinai, bet iš sūniškos meilės. Už tą veiką jis nebebus traukiamas baudžiamojon atsakomybėn.

— Valio įstatymui! — sakė žmonės.— *Lang leven de wet!*

Dievo motinos bažnyčios varpai skambino už numirusius. Ir imtinys sugriežė dantimis, nuleido galvą ir nuvarvino pirmą ašarą.

Po plaštakos nukirtimo ir liežuvio pervėrimo įkaitinta geležim jis buvo gyvas sudegintas lėtoje ugnyje priešais rotušės bakus.

Išleisdamas paskutinį kvapą, jis sušuko:

— Mano aukso karalius negaus; sumelavau... Piktieji tigrai, aš dar grįšiu jūsų kandžioti.

O Torija šaukė:

— Susilaukė atpildo, susilaukė! Raitosi ugny jo rankos kojos, prie žudymo tokios sparčios; rūksta budelio kūnas; svyla jo perbalęs snukis, baltais šeriais, hienos šeriais, pasišiaušęs. Susilaukė atpildo, susilaukė!

Ir žuvininkas numirė staugdamas vilko balsu.

Ir Dievo motinos bažnyčios varpai skambino už numirusius.

Ir Lamė su Ulenšpygeliu vėl sėdo ant savo asilų.

Ir Nelė liko sielvartaut šalia Katlinos, vis porinančios:

— Atimkit ugnį! galva dega, grįžk, Hanske, meiluti mano.

KETVIRTA KNYGA

1

Nuo Heisto kopų Lamė ir Ulenšpygelis mato, kaip iš Ostendės, iš Blankenbergės, iš Knokės plaukia ir plaukia žvejų laivai, pilni ginkluotų vyrų. Panašiai kaip Zelandijos gezai jie prie skrybėlių nešioja sidabrinius pusmėnulius su užrašu: *Geriau tarnauti turkų sultonui negu popiežiui.*

Ulenšpygelis džiaugiasi, vieversiu čirena, o iš visų pusių atsiliepia karingas gaidžio kakariekavimas.

Laivai skrieja, žvejoja, pardavinėja žuvis ir vienas po kito prisišvartuoja Emdene[132]. Ten užlaikytas Gijomas de Blua[133] nūnai ruošia vieną laivą princo Oraniečio pavedimu.

Ulenšpygelis ir Lamė atvyksta į Emdeną tuo metu, kai gezų laivai Ilgšo įsakymu vėl leidžiasi atviron jūron.

Ilgšas jau vienuolika savaičių nežino kur dėtis iš nuobodulio Emdene, vaikšto nuo laivo į krantą, nuo kranto į laivą nelyginant meškinas prie grandinės.

Klajoja Ulenšpygelis su Lame ir mato — krantinėje kažkoks ponas šaunia marmūze, kaip ir melancholijoj paskendęs, su ragotine grindinį berakinėjąs. Akmuo nesiduoda išlupamas, bet jis plūkias, ir gana, galgi pavyks. Už to pono šuo kaulą begraužiąs.

Ulenšpygelis prieina prie šuns ir neva nori atimt iš jo kaulą. Šuo suurzgia; Ulenšpygeliui dar paerzinus, šuo kad subjurs, kad ims skalyt — negalima nė apsiklausyt.

Tada ponas atsigręžia.

— Ko tu tą gyvulį kamuoji? — klausia jis Ulenšpygelį.

— O ko tamsta, mesire, tą grindinį kamuoji?

— Tai ne tas pat,— sako ponas.

— Beveik tas pat,— atremia Ulenšpygelis.— Kaip šuo įsikibęs laikosi kaulo ir nenori paleist, taip akmuo įsikibęs laikosi grindinio

ir nenori su juo skirtis. Ko prasčiokui nepristot prie šuns, jeigu toks ponas pristojo prie grindinio.

Lamė slepiasi už Ulenšpygelio — bijo ir prasižiot.

— Kas tu toks? — klausia ponas.

— Esmi Tilis Ulenšpygelis. Mano tėvas Klasas už tikėjimą numirė laužo liepsnose,— atsako tas ir vieversiu sučirena.

Ponas kaip gaidys sukakariekuoja.

— Aš admirolas Ilgšas. Ko tau iš manęs reikia?

Ulenšpygelis papasakoja jam savo nuotykius ir įteikia penkis šimtus karoliusų.

— Kas tasai dručkis? — klausia Ilgšas, pirštu rodydamas į Lamę.

— Mano draugas ir bendrakelionis. Kaip ir aš nori tavo laive traukt tėvų žemės išvadavimo dainą gražiu arkebuzos balsu.

— Judu šaunuoliai,— sako Ilgšas.— Imu į savo laivą.

Tai dedasi vasaryje: pučia žvarbus vėjas, spaudžia šaltis. Praeina dar trys savaitės apmaudingo lūkuriavimo, ir Ilgšas, reikšdamas protestą, palieka Emdeną. Sumanęs nusigauti į Tekselio sąsiaurį, išplaukia iš Vlilando, tačiau blogas oras priverčia ieškoti prieglobsčio Viringeno įlankoj, o ten jo laivą sukausto ledas.

Netrukus į visas puses atsiveria linksmas vaizdas. Kur tik mesi akį — rogės, čiuožėjai, mašastu pasidabinę; čiuožėjos su andarokais ar baskiškais sijonukais, siuvinėtais auksu, skaistraudonėm, žydrom gijom, karoliukais; berniukai, mergaitės vaikosi, slidinėja, juokus laido, čiuožia susikibę tai virtine, tai priešpriešiais, tai porelėmis, dainuoja ant ledo meilės dainas, valgo, geria vėliavomis apkaišytose būdose; ko tik ten nėra: ir brangvyno, ir apelsinų, figų, ir *peper-koek, schols,* kiaušinių, daržovių karštų bei marinuotų, *heete-koeken,* kitaip sklindžiais vadinamų. Traška ledas po rogių bei burinių rogučių pavažomis.

Tarp tų linksmų gerulių bei kūmužių ne tiek čiužinėjo, kiek griuvinėjo ir žmonos beieškantis Lamė.

Tuo tarpu Ulenšpygelis eidavo išgert ir užkąst į vieną nebrangią krantinės smuklikę; čia jis mėgo paplepėt su sena *baesinne.*

Vieną sekmadienį, apie devintą valandą, jis užsuko ten papietauti.

— Kaip atjaunėjai, *baesinne,*— kreipėsi jis į priėjusią meilutę moterį,— kur dingo tavo senosios raukšlės? Burna pilna lygių, baltų dantų, o tavo lūpos — prisirpusios vyšnios. Ar man taip švelniai, viliokiškai šypsais?

— Tik jau ne; ko pageidauji?

— Tavęs,— tarė jis.

— Būtų per daug tokiam džiūsnelei; o kitokios mėsos nenori?

Ulenšpygelis burnos nepravėrė.

— Kur padėjai tą gražų, augalotą, įmitusį vyrą, kurį dažnai matydavau su tavim? — pasiteiravo ji.

— Lamę?

— Kur padėjai jį? — pakartojo moteris.

— Jis vaikšto per būdas ir šveičia kietus kiaušinius, rūkytus ungurius, sūdytas žuvis, *zuertjes*, žodžiu, viską, ką galima uždėt ant danties! viską, kad tik savo žmoną surastų! Kodėl tu nesi mano, meilute? Nori penkiasdešimt florinų? Aukso vėrinio?

Bet ji persižegnojo ir pasakė:

— Aš neparsiduodu ir neatsiduodu.

— Tu nieko nemyli?

— Aš myliu tave kaip savo artimą; bet labiau už viską myliu mūsų Šviespatį Kristų ir švenčiausiąją mergelę. Jie man liepia dorybingai gyventi. Šitos priedermės sunkios ir slegiančios, bet Dievas stiprina mus, vargšes moteris. Kai kurios vis tiek nupuola. O tavo dručkis draugas iš būdo koks? Linksmas?

— Jis linksmas, kai valgo, liūdnas, kai pasninkauja, ir visada susisvajojęs. O tu kokia? Linksma? sielvartinga?

— Moterys yra vergės to, kas jas valdo.

— Mėnulio?

— Taigi,— atsakė ji.

— Pasakysiu Lamei, kad tave aplankytų.

— Nereikia,— tarė ji.— Bus verksmo ir jam, ir man.

— Jo žmoną esi kada nors mačiusi? — pasiteiravo Ulenšpygelis.

Moteris atsiduso.

— Ji nuodėmiavo su juo ir dabar atlieka rūsčią atgailą. Žino, kad jis rengiasi išplaukti į jūrą, idant erezija triumfuotų. Krikščioniškai sielai skaudu apie tai ir pagalvot. Gink jį nuo užpuolikų; slaugyk sužeistą — žmonos vardu prašau tave.

— Lamė — mano brolis ir draugas,— atsakė Ulenšpygelis.

— Ak, imtumėt ir sugrįžtumėt į mūsų motinos šventos Bažnyčios skreitą!

— Ji ryja savo vaikus,— atsakė Ulenšpygelis ir iškako.

Šaltas šiaurys vis storino ledą aplink Ilgšo laivą — neleido išplaukt.

Vieną kovo rytmetį jūreiviai ir alginninkai davėsi su ledžingomis ir rogėmis.

Ulenšpygelis sėdėjo smuklėje. Meilutė moteris, sielvartinga, kaip ir pakvaišusi, prasitarė:

— Vargšas Lamė! vargšas Ulenšpygelis!

— Ko taip graudžiai? — paklausė jis.

— Vaje, vaje, kodėl nepripažįstat mišių! Eitumėt į rojų, be jokios abejonės, o šiame gyvenime aš galėčiau jus išgelbėt.

Pamatęs, kad ji pridėjo prie durų ausį, Ulenšpygelis pasiteiravo:

— Ar ne snaigių šokio klausais?

— Ne.

— Ar ne vėjo aimaną tava ausis gaudo?

— Ne.

— Ir ne linksmą šurmulį gretimoj smuklėj, kur ūžia mūsų šaunieji jūreiviai?

— Mirtis atsėlina kaip vagis,— tarė ji.

— Mirtis! Nesuprantu, prieik ir pasakyk.

— Jie ten!

— Kas tokie?

— Kas tokie? Simonseno Rolio[134] kariai. Jie artinasi ir Albos vardu užpuls jus; čia visi jumis rūpinasi kaip pjautinais jaučiais. Ak! — sušuko ji apsipildama ašaromis.— Kodėl nesužinojau apie tai anksčiau?

— Neverk ir nešūkauk,— tarė Ulenšpygelis.— Pasilik čia!

— Neišduok manęs,— paprašė ji.

Išėjęs Ulenšpygelis apibėgiojo visas būdas, tavernas.

— Ispanas atžygiuoja,— šnipštelėdavo jis kiekvienam jūreiviui ir algininkui į ausį.

Visi subėgo į laivą, kuo skubiniausiai pasiruošė mūšiui ir laukė priešo. Ulenšpygelis tarė Lamei:

— Matai tą meilutę krantinėj? Juoda suknia, skaistraudonėm gijom siuvinėta, o veidą baltu kyku prisidengusią?

— Et, tiek to,— atsiliepė Lamė.— Aš sužvarbau, noriu miego.

Ir apsisupo galvą su savo *opperst-kleed.* Kurčium pasivertė. Tada Ulenšpygelis atpažino moterį.

— Nori lydėt mus? — šūktelėjo jai iš laivo.

— Ištikimai — iki grabo lentos, bet negaliu...

— Gerai padarytum. Tik rimtai apsigalvok: girioj lakštingala laiminga lakštuoja, o išlėks iš jos, atmuš sparnelius į jūrinį vėją ir žus.

— Lakštavau po stogu, lakštuočiau po atviru dangum, kad galė-

čiau,— atsakė ji ir priėjo prie laivo.— Paimk balzamą, pravers tau ir tavo draugui, kuris miega, kai reikia budėti.

Atsitraukdama pridūrė:

— Lame! Lame! Tegelbsti tave Dievas nuo pikto, grįžk sveikas gyvas,— ir atsidengė veidą.

— Mano žmona, mano žmona! — sušuko Lamė ir jau buvo bešokąs ant ledo.

— Tavo ištikima žmona! — pasakė ji ir nubėgo tekina.

Lamė jau buvo bešokąs nuo denio ant ledo, bet algininkas sulaikė jį, pastvėręs už *opperst-kleed.* Lamė šaukė, verkė, maldavo leisti jam išeit. Bet prevo pagrasino:

— Kelsi koją iš laivo — pakarsiu.

Lamė antrusyk buvo besiveržiąs iš laivo, bet senyvas gezas sulaikė jį sakydamas:

— Tiltelis šlapias, kojas permirksi.

Ir Lamė žnektelėjo ant savo sėdimosios.

— Mano žmona, mano žmona! Leiskit pas mano žmoną! — su ašaromis kartojo jis.

— Dar pasimatysi su ja,— tarė Ulenšpygelis.— Ji tave myli, bet Dievą myli labiau už tave.

— Pasiutbobė! — šaukė Lamė.— Jeigu Dievą ji myli labiau už savo vyrą, tai ko rodosi man? Tokia meilutė, viliojanti! O jeigu mane myli, tai ko palieka?

— Ar tu gali įžiūrėt šulinio gelmę? — paklausė Ulenšpygelis.

— Aiman! Mirsiu, neišlaikysiu,— nesikeldamas nuo denio, kalbėjo Lamė, išbalęs, pakvaišęs.

Tuo tarpu priartėjo Simonseno Rolio kariai. Jie atsigabeno nemaža artilerijos.

Ėmė šaudyti į laivą, o tas — į juos. Ir priešo sviediniai suaižė ledą aplink. Pavakare nulijo šiltas lietus.

Pūtė vakaris vėjas, jūra šėlo po ledu, kilojo didžiules lytis. Jos čia stojosi piestu, čia grimzdo, čia trinksėjo viena į kitą, čia krūvon grūdosi. Laivui pasilikti buvo pavojinga. Vos tik aušra praplėšė nakties debesis, jis nelyginant laisvas paukštis pakėlė savo drobinius sparnus ir nuskriejo atviron jūron.

Ten prisidėjo prie laivyno, kuriam vadovavo mesiras de Liumė de la Markas[135], Olandijos ir Zelandijos admirolas, pirmojo rango flagmanas. Jo laivą ženklino grotstiebio žibintas.

— Įdėmiai pažvelk į jį, mano sūnau,— tarė Ulenšpygelis Lamei.—

Šitas nepaglostys tavęs už savavališką pasišalinimą iš laivo. Girdi jo griausmingą balsą? Matai, koks augalotas, plačiapetis, stiprus! Kokios ilgos rankos su lenktais nagais! Kokios šaltos jo apvalios ereliškos akys! Matai ilgą, smailią barzdą? Prisiekė ją auginsiąs tol, kol neiškarsiąs visų kunigų ir vienuolių, keršydamas už abiejų grafų mirtį[136]. Jis pavojingas, žiaurus; vienas du lieps tave pakart, jei nesiliausi verkšlenęs, šaukęs: „Mano žmona!“

— Mano sūnau, virvę artimui siūlo tas, kas jau vaikšto su kanapine ringe ant kaklo,— atkirto Lamė.

— Mano draugiškas linkėjimas, kad tau pirmam ji kliūtų,— tarė Ulenšpygelis.

— Dar regės mano akys, kaip tavo piktas liežuvis kartuvėse pailgės per sieksnį,— atkirto Lamė.

Abu taip tik juokavo.

Tą dieną Ilgšo laivas pagrobė laivą, išplaukusį iš Biskajos įlankos[137], su gyvsidabrio, aukso smėlio, vyno bei prieskonių kroviniu. Panašiai kaip iš jautienos smegeninio kaulo, pakliuvusio liūtui į dantis, iš ten buvo iškrapštyti visi čiulpai — ekipažas, laimikis.

Tuo pat metu Alba įvedė Nyderlanduose žiaurų, šlykštų mokestį[138]. Parduodant judamą ar nejudamą turtą, nuo dešimties tūkstančių florinų sumos imama tūkstantis florinų valstybinio mokesčio. Ir ši taksa pastovi. Visi pirkliai ir perpirkliai moka karaliui dešimtąją dalį nuo pardavimo kainos. Žmonės kalbėjo, kad prekė, savaitės laikotarpiu perparduota į dešimtas rankas, visiškai atitenkanti karaliui.

Ir taip prasidėjo prekybos bei pramonės ritimasis į Pražūtį ir Mirtį.

O gezai paėmė Brilį, jūros tvirtovę[139], ir pavadino ją Laisvės Daigynu.

2

Gegužio pradžioj po giedru dangum išdidžiai skriejo laivas. Iš jo sklido Ulenšpygelio daina:

Pelenai man beldžia į krūtinę.
Atėjo budeliai, jie smogė mums
Kalaviju ir kumščiu, ir ugnim.

Šnipams jie dosniai auksu moka.
Kur buvo Meilė ir Ištikimybė,
Ten atnešė jie Išdavystę, Baimę.
Mėsininkus tuos reikia sunaikint,—
Muškite būgną kovos!

Tegyvuoja gezas! Muškit būgną!
Mes paėmėm jau Brilį,
Taipogi Vlisingeną[140]*, Šeldės raktą;*
Mums Dievas maloningas,—
Jau Verė[141] *mūsų!*
Kur ta Zelandijos artilerija?
Mes turim parako ir sviedinių
Iš geležies ir iš ketaus.
Juk Dievas su mumis — tai kas prieš mus?
Muškite būgną kovos ir šlovės!

Tegyvuoja gezas! Muškit būgną!
Ištrauktas kalavijas, o širdy narsa.
Nesudrebės ranka, ištrauktas kardas.
Tegul velniop prasmenga dešimtinė![142]
O budeliui — mirtis, plėšikui — kilpa!
Štai prieš karalių kyla liaudis:
Pakėlėm kardą mes už savo teises,
Už savo žmonas, už vaikus, namus.
Ištrauktas kardas. Muškit būgną!

Narsa širdy, nesudrebės ranka.
Tegul velniop prasmenga dešimtinė,
Velniop gėdingą atleidimą!
Muškit būgną kovos, muškit būgną!

— Taip, kūmužiai ir draugai,— porino Ulenšpygelis.— Stūkso Antverpene, priešais rotušę, nuostabi pakyla, dengta raudona gelumbe; ten tartum karalius savo soste sėdi kunigaikštis Alba, apsuptas sargovų ir algininkų. Bando maloningai šypsoti, bet išeina tik gaiži mina. Muškit būgną kovos!

Jis suteikia kalčių atleidimą. Tylos! Jo paauksuota kirasa žiba saulėje; šalia baldakimo vyriausiasis prevo, raitas ant žirgo, toliau heroldas

su savo litaurininkais; jis skaito: šiuo raštu karalius atleidžia[143] nuo bausmės visus, kas nenusikalto; kiti bus griežtai nubausti.

Girdit, kūmužiai, jis skaito ediktą, kuris visus įpareigoja mokėti dešimtinę ir dvidešimtinę; kas nemokės, bus baudžiamas kaip maištininkas.

Ir Ulenšpygelis užtraukė:

Ar liaudies balsą, Alba, tu girdi,
Rūstybės balsą, tartum audrą jūroj?
Tai kyla, ritasi didžiulės bangos.
Gana jau kraujo, rinkliavų ir duoklių,
Gana griuvėsių! Muškit būgną!
Lai dunda jis! Ištrauktas kardas.
Muškit būgną gedulinį!

Tu kruvinus nagus smeigi į žaizdą
Ir nužudytą apiplėšt skubi.
Tau reikia mūsų auksą sumaišyt
Su mūs krauju, kad atsigert galėtum?
Ištikimi mes buvome karaliui,
Tačiau karalius priesaiką sulaužė.
Jei taip — ir mes nuo priesaikos laisvi.
Muškite būgną kovos!

O kunigaikšti, kruvinasis Alba!
Aure krautuvės tuščios, užrakintos.
Aure aludariai, kepėjai nieko
Nebeparduoda,— mokesčių jie bijo.
Tavęs pažint nenori gatvėj niekas,
Lyg maro rūkas supa čia tave
Rūstybė, neapykanta žmonių.

Kadais derlus, puikus flamandų kraštas,
Linksmybės, džiaugsmo kupinas Brabantas,—
Už kapines jie tapo liūdnesni.
Ten, kur seniau, mūs laisvės dienomis,
Skambėjo dainos, fleitos ir violos,
Dabar mirtis ir tyluma gūdi.
Muškite būgną kovos!

Ir vietoje linksmų, šaunių gėrovų,
Įsimylėjėlių tikrai laimingų,
Nūnai išblyškę vien žmonių veidai.
Visi kas dieną lūkuriuoja,
Ar neištiks jų neteisybės smūgis.
Muškite būgną kovos!

Tavernose visai nebegirdėt
Skambėjimo putojančių bokalų
Nei gatvėse dainuojančių merginų,
Tų jų balsų, linksmų kaip vynas.
Brabantas, Flandrija, tos džiaugsmo žemės
Šiandieną virto ašarų pakalnėm.
Muškit būgną gedulinį!

O kenčiantis brangus gimtasis krašte,
Žudikui tu po kojomis nepulk!
Jūs bitės darbščiosios! Užgriūkit spiečiais
Ispaniškas niekingas širšes!
Merginos, moterys, sumėtytos
Į duobes gyvos, šaukit Kristui: „Keršto!“

Laukais klajokit, nelaimingos vėlės,
Ir Dievo šaukitės! Ranka tuoj smogs.
Tau, Alba kraugery, ištrauksim žarnas,
Ir mes jomis aptalžysim tau snukį.
Tad muškit būgną. Jau ištrauktas kardas.
Muškit būgną! Tegyvuoja gezas!

Ir visi jūreiviai, visi algininkai Ulenšpygelio laive ir kituose laivuose pagavo:

Ištrauktas kardas. Tegyvuoja gezas!

Ir jų balsai dundėjo nelyginant išsivadavimo griaustinis.

3

Atėjo sausis, žiaurusis mėnuo, stingdantis veršiuką karvės pilve. Ne tiktai vertė sniegą, bet ir spirgino. Berniokėliai gaudė klijais žvirblius, atskrendančius ieškot bet kokio lesalo ant sniego plutos, ir nešė tą paukštieną namo. Pilkavo dangus, styrojo medžių griaučiai, apdėlioti baltų pūkų pagalvėm. Tokios pat pagalvės pūpsojo ant pirkelių, ant tvorų, tik jas jau pėdavo katės, irgi žvirblių gaudytojos. Visos pievos, kiek tik akys siekė, buvo užklotos šita stebuklinga vilna, kuri saugo žemės šilumą nuo žvarbaus žiemos šalčio. Iš namų, iš pirkelių kilo padangėn juodi dūmai. Aplinkui — nė garso.

Katlina ir Nelė vienos buvo namie.

— Hansai, mano širdis veržiasi pas tave. Grąžink septynis šimtus karoliusų Ulenšpygeliui, Sotkinos sūnui. Jeigu neturi iš ko, vis tiek ateik, kad pamatyčiau tavo šviečiantį veidą. Atimk ugnį, galva dega. Aiman! Kur tavo snieguoti bučiniai? kur tavo ledinis kūnas, Hansai, mano mielasis? — porino Katlina linguodama galvą.

Ji stovėjo prie lango. Staiga pro šalį pradūmė *voet-looper,* žygūnas, su žvangučiais prie juostos šaukdamas:

— Joja sosto teisėjas, vyriausiasis Damės teisėjas!

Ir taip visą kelią iki rotušės, kad ten rinktųsi burmistrai ir seniūnai.

Slogią tylą staiga suskardeno du trimitai. Visi damiečiai pasirodė tarpduriuose manydami, jog tokios fanfaros skelbia jo karališkąją didenybę atvykstant.

Išėjo tarpdurin ir Katlina su Nele. Iš tolo jodvi pamatė būrį spindinčių raitelių. Jų priešaky jojo kažkokia įžymybė: juodo mašasto *opperst-kleed,* kiaunenom apvedžiotas, striukė su auksiniais galionais, geltono tymo pušnys kiaunenų pamušalu. Jodvi pažino vyriausiąjį sosto teisėją.

Paskui jį mūdravo jauni senjorai. Nepaisydami amžinatilsį jo imperatoriškosios didenybės ordonanso, visi buvo išsipustę mašastais, puošniai siuvinėtais, galionuotais, kasnykuotais, auksinėm, sidabrinėm, šilkinėm juostom apkraštuotais. Jų *opperst-kleederen* irgi buvo apvedžioti kailiais. Jojo smagūs, vėdulavo ilgos strausų plunksnos prie jų skriblių, auksu sagytų, galionais apdabintų.

Atrodė, kad didįjį sosto teisėją lydi geri jo bičiuliai ir artimas draugas. Pastarasis vilkėjo žalio mašasto rūbais su auksiniais galionais, pečius gaubė juodo mašasto mantija, ant galvos skriblius, irgi juodas, papuoštas ilgomis plunksnomis. Iš kitų skyrėsi blyškiu gymiu, surūgusia

marmūze, kumpa it vanago snapas nosim, siaurom lūpom, plaukų raudonumu, išdidžia laikysena.

Vos tik šitas būrys prijojo Katlinos būstą, Katlina prišokusi stvėrė už pavadžio blyškiojo senjoro žirgą ir su beprotišku džiuguliu sušuko:

— Hansai, mano mielasis! Žinojau, kad grįši atgalios. Tau labai tinka mašastas ir auksas. Žibi kaip saulė ant sniego! Ar atnešei tuos septynis šimtus karoliusų? Ar vėl man sukleketuosi ereliu?

Vyriausiasis teisėjas davė ženklą bajorams sustoti.

— Ko iš manęs reikia tai elgetai? — paklausė blyškusis senjoras.

Bet Katlina vis nepaleido pavadžio.

— Nenujok. Akis išverkiau dėl tavęs,— porino ji.— Saldžios naktys, mano mielasis, sniego bučiniai, ledo kūnas. Ir vaikas čia!

Ir Katlina mostelėjo Nelės pusėn. O toji piktai žvelgė į jį, kam pakėlė rimbą virš Katlinos galvos.

— Ak, negi kaip iš akių, taip ir iš atminties? Pasigailėk savo tarnaitės. Veskis su savim, kur tik nori. Atimk ugnį, Hansai, pasigailėk! — ašarodama porino Katlina.

— Šalin! — pasakė tas.

Ir taip smarkiai suspaudė pentinais, jog Katlina griūdama išleido pavadį iš rankos, o žirgas kruvinai numynė jai kaktą.

Tada sosto teisėjas kreipėsi į blyškųjį senjorą:

— Tamsta pažįsti šitą moterį, mesire?

— Pirmą kartą matau,— atsakė tas.— Tikriausiai beprotė.

— Jeigu ji beprotė, tai aš ne beprotė, šviespatie,— prabilo Nelė, pakėlusi nuo žemės Katliną.— Tegul aš mirsiu vietoj nuo šito suvalgyto sniego,— ir ji paėmė saują sniego,— jeigu šitas vyras nepažinojo mano motinos, jeigu jis neatėmė iš jos visų pinigų, jeigu jis neužmušė Klasų šuns, idant išimtų prie šulinio rentinio įkastą puodą su septyniais šimtais karoliusų, kurie priklausė vargšui velioniui.

— Hansai, meiluti mano,— ašarojo sukruvinta Katlina, atsiklaupusi ant kelių.— Hansai, mano mielasis, pabučiuok mane ir susitaikom; matai, kraujas teka; siela pasidarė skylę ir nori išeiti; aš tuoj mirsiu; nepalik manęs.— Paskui pridūrė pašnabždom: — Kadais iš pavydo užmušei savo bendrakelionį anava ten, palei užtvanką.— Ir parodė Dudzelės pusėn.— Mane labai mylėjai tuomet.

Ir apkabinusi glostė bajoro kelėną, pakšnojo pušnį.

— Kas tas užmuštasis? — paklausė vyriausiasis sosto teisėjas.

— Nežinau, šviespatie,— atsakė senjoras.— Nesupaisysi, ką elgeta šneka. Judam.

Aplink rinkosi žmonės; miestiečiai, stambūs ir smulkūs, rankpelniai, sodiečiai — visi užsistojo Katliną.

— Teisingumo, šviespatie, teisingumo! — šaukė jie.

Ir teisėjas kreipėsi į Nelę:

— Kas tas užmuštasis? Kalbėk, kaip liepia Dievas ir teisybė.

Rodydama į blyškųjį bajorą, Nelė prabilo šiais žodžiais:

— Su mano motina jis susitikinėjo kas šeštadienį mūsų *keet*, viliojo iš jos pinigus; jis užmušė savo draugą, vardu Hilbertas, Servaso Van der Vichtės lauke, bet ne iš meilės jai, kaip tiki ši atlapaširdė pusprotė, o tam, kad vienas pasiglemžtų tuos septynis šimtus karoliusų.

Ir Nelė apipasakojo, kokie buvę Katlinos santykiai su juo, ką toji girdėjusi naktį, kiūtodama anapus užtvankos, kuri kerta Servaso Van der Vichtės lauką.

— Nelė pikčiurna,— porino Katlina,— ji atžari su Hansu, savo tėvu.

— Prisiekiu, kad jis erelio kleketavimu jai pranešinėdavo apie savo atvykimą,— pasakė Nelė.

— Meluoji,— tarė bajoras.

— O, ne! — atsakė toji.— Ir šviespats teisėjas, ir visi šitie aukšti senjorai puikiai mato, kad tu išblyškęs ne nuo šalčio, bet iš baimės. Kodėl gi nebešviečia tavo veidas? Vadinasi, nebeturi tos stebuklingosios mikstūros, kuria įsitrindavai, idant veidas švituliuotų kaip jūros bangos vasarą, perkūnijai griaudžiant? Prakeiktasis raganiau, būsi sudegintas priešais rotušės bakus. Per tave numirė Sotkina, tu įstūmei jos našlaitį sūnų į skurdą; tu, didžbajoris, regis, o vaikščiojai pas mus, miestiečius; vieną vienintelį sykį davei mano motinai pinigų, o atėmei iš jos visus, kiek turėjo.

— Hansai, tu vėl pasiimsi mane į raganų puotą, vėl įtrinsi mano kūną balzamu,— porino Katlina.— Neklausyk Nelės, ji pikčiurna; matai, va, kraujas; siela pasidarė skylę ir nori išeiti; aš tuoj mirsiu ir nužengsiu į pragarus, kur nedega ugnis.

— Nutilk, pamišėle ragana, aš tavęs nepažįstu ir nežinau, ką tuo nori pasakyt,— tarė bajoras.

— Vis dėlto ne kas kitas, o tu atėjai su bendrakelioniu ir norėjai man jį pripiršti,— tarė Nelė.— Žinai, kad aš jo nenorėjau. Kas atsitiko tavo draugo Hilberto akims, kai aš į jas suleidau nagus?

— Nelė pikčiurna, netikėk ja, Hansai, meiluti mano,— porino Katlina.— Ji pyksta ant Hilberto, kam jėga norėjo ją paimt, bet dabar

Hilbertas to nebepadarys, kirminai jį sugraužė; ir Hilbertas buvo bjaurus; tik tu vienas gražus, Hansai, meiluti mano; Nelė pikčiurna.

Sosto teisėjas į tai:

— Moterys, eikite sveikos namo.

Bet Katlina nė nemanė trauktis iš tos vietos, kur stovėjo jos draugas. Ir Nelei teko ją tempte partempti.

— Teisingumo, šviespatie, teisingumo! — šaukė visi susirinkusieji.

Išgirdę triukšmą, atvyko bendruomenės sargybiniai. Sosto teisėjas, liepęs jiems pasilikti, kreipėsi į savo palydovus šiais žodžiais:

— Gerbiami senjorai ir mesirai! Nepaisant visų privilegijų, kuriomis globojamas įžymusis bajorų luomas Flandrijos šaly, aš privalau, remdamasis apkaltinimais, ypač apkaltinimu raganavus, kurie čia buvo pareikšti mesirui Josui Damanui, sulaikyti jį iki teisminio nagrinėjimo pagal imperijos įstatymus bei ordonansus. Mesire Josai, atiduokite man savo špagą.

— Šviespatie, sulaikydamas mane, tamsta pažeidi Flandrijos įstatymą, kadangi nesi tardytojas,— be galo išdidžiai, su dvarponiams būdingu pasipūtimu atsakė Josas Damanas.— Tamsta žinai, kad be tardytojo nutarimo galima sulaikyti tiktai netikrų pinigų padirbinėtoją, galvažudį, padegėją, moterų prievartautoją, karį, savavališkai palikusį savo kapitoną, šaltinių nuodininką, vienuolį ar beginą[144], pabėgusį iš vienuolyno, taipogi tremtinį. Taigi, gerbiami senjorai ir mesirai, apginkite mane!

Kai kas jau griebėsi už ginklų, bet sosto teisėjas jiems pasakė:

— Gerbiami senjorai ir mesirai! Aš, kaip mūsų karaliaus, Nyderlandų grafo ir senjoro, atstovas čia, turintis sprendžiamąjį balsą sunkiais atvejais, įsakmiai prašau įkišti špagas į makštis — antraip būsite apkaltinti maištavimu.

Bajorai tuoj pakluso, o mesiras Josas Damanas dar svyravo.

— Teisingumo, šviespatie, teisingumo! Lai atiduoda špagą! — ėmė šaukti žmonės.

Tada nori nenori atidavė jis špagą, nusėdo nuo žirgo ir, lydimas dviejų sargybinių, nužingsniavo į bendruomenės kalėjimą.

Vis dėlto buvo uždarytas ne požemy, o kameroj su grotuotu langu. Už atlyginimą gavo ten šiltą židinį, minkštą patalą, gerą maistą. Tik pusę jo pasiimdavo kalėjimo sargas.

4

Rytojaus dieną sosto teisėjas, du teismo raštininkai, du seniūnai ir chirurgas barzdaskutys iškeliavo Dudzelės link, norėdami įsitikinti, ar palei užtvanką, kuri kerta Servaso Van der Vichtės lauką, yra užkastas vyro lavonas.

Prieš tai Nelė pasakė Katlinai:

— Hansas, tavo meilutis, prašo atnešti jam nupjautą Hilberto ranką. Šį vakarą jis sukleketuos ereliu, ateis pas tave ir atiduos septynis šimtus florinų karoliusų.

— Aš ją nupjausiu,— atsakė Katlina.

Ir iš tiesų pasiėmė peilį ir iškako su Nele. Joms įkandin sekė teismo pareigūnai.

Katlina, kupina ryžto, ėjo sparčiu žingsniu, ir Nelės mielas veidas įraudo nuo gaivaus oro.

O iš paskos pėdinantys pagyvenę, dusulingi teismo pareigūnai žvarbo. Jie panėšėjo į juodus šešėlius baltoje lygumoje. Nelė nešėsi kastuvą.

Kai jie pasiekė Servaso Van der Vichtės lauką, Katlina užlipo ant užtvankos ir, rodydama į pievą dešinėj, tarė:

— Hansai, tu nežinojai, kad aš kiūtojau ten, visa kretėdama nuo špagų džerškenimo. Hilbertas sušuko: „Ta geležis šalta“. Hilbertas buvo bjaurus, o Hansas yra gražus. Gausi jo ranką, palik mane vieną.

Paskui nusileido kairėn, atsiklaupė sniege ir trissyk iš oro pašaukė dvasią.

Tada Nelė padavė jai kastuvą. Trissyk jį peržegnojusi, Katlina nubrėžė juo ant ledo grabą, tris atbulus kryžius į rytus, vakarus, šiaurę ir užkalbėjo:

— Trys — tai Marsas šalia Saturno ir trys — tai atradimas po Veneros, šviesiosios žvaigždės, ženklu.

Paskui apibrėžė aplink grabą didelį ratą sakydama:

— Dink, piktoji dvasia, kūno sergėtoja.— Lyg maldai atsiklaupusi ant kelių, užkalbinėjo toliau: — Hilbertai, draugingas velne, Hansas, mano ponas ir valdovas, liepia man ateiti čia, nupjauti tau ranką ir jam atnešti; aš turiu jo klausyti; neištryškink ugnies iš žemės gilumos prieš mane už tai, kad drumsčiu tauriojo tavo kapo rimtį; ir atleisk man vardan Dievo ir visų šventųjų.

Paskui apkapojo ledą aplink nusibrėžtą grabą, atkėlė drėgną velėną, nukasė smėlį, ir šviespats sosto teisėjas, jo pareigūnai, Nelė ir pati

Katlina išvydo jauno vyro kūną, baltą kaip kalkės, kadangi gulėjo smėly. Jis buvo su pilkos gelumbės striuke ir tokiu pat apsiaustu; šalimais padėta jo špaga. Prie juostos krepšys iš sidabrinių grandelių, paširdėj platus durklas. Striukė kruvina; kraujo nutekėta ir po nugara. Tai būta jauno vyro.

Katlina nupjovė jo ranką ir, sosto teisėjui leidus, įsidėjo į savo mašną. Paskui sosto teisėjas liepė jai lavoną nurengti, paimti visas insignijas. Katlinos paklaustas, ar taip Hanso įsakyta, sosto teisėjas atsakęs, jog vykdąs jo valią. Tada Katlina padarė, kaip sakyta.

Drabužius nuvilkus, pasirodė, kad lavonas sausas kaip pagalys, nesupuvęs. Katlina turėjo vėl jį užberti smėliu. Tada sosto teisėjas ir teismo pareigūnai iškako. Sargybiniai nešė daiktus.

Kai priėjo bendruomenės kalėjimą, sosto teisėjas pasakė Katlinai, kad ten jos laukia Hansas, ir ta smagi žengė pro vartus.

Nelei, bandančiai ją sulaikyti, pasakė:

— Aš noriu pas Hansą, savo valdovą.

Ir Nelė verkė tarpuvartėj, nes žinojo, jog Katlina sulaikyta kaip ragana už tuos brėžinius sniege ir užkalbėjimus.

Ir visi Damėj šnekėjo, kad jokios malonės jai nesą ko nė tikėtis.

Ir Katlina buvo uždaryta vakariniame požemy.

5

Rytojaus dieną vėjas pūtė nuo Brabanto, sniegas nutirpo, ir vanduo apsėmė pievas.

Ir varpas, pramintas *Borgstorm*, sukvietė teisėjus į *Vierschare*, po stogine, kadangi velėniniai suolai buvo šlapi.

Ir žmonių minia spietėsi aplink.

Sargybiniai atvedė Josą Damaną bajoriškais rūbais, nesurištą. Atvedė ir Katliną priekyje surištomis rankomis, apvilktą pašukine kalinės jupa.

Josas Damanas kvočiamas prisipažino dvikovoje špaga nužudęs savo bičiulį Hilbertą. Į sosto teisėjo pastabą, jog tas nudurtas durklu, atsakė:

— Aš pribaigiau jį durklu, jau gulintį ant žemės, prailgo laukt, kada numirs. Laisva valia prisipažįstu įvykdęs šitą žmogžudystę, nes esu saugomas Flandrijos įstatymų, kurie draudžia už tai iškelti bau-

džiamąją bylą asmeniui, suėjus nustatytam dešimties metų senaties terminui.

— Ar tu ne raganius? — paklausė sosto teisėjas.

— Ne,— atsakė Damanas.

— Įrodyk.

— Reikiamu laiku ir reikiamoj vietoj aš tai įrodysiu, dabar nenoriu,— atsakė Josas Damanas.

Tada sosto teisėjas ėmė kvosti Katliną, bet ta nieko negirdėjo, nes, žiūrėdama į Hansą, porino:

— Tu mano žaliasis valdovas, gražus kaip saulė. Atimk ugnį, mano meiluti!

Už Katliną atsakė Nelė:

— Ji negali niekuo daugiau prisipažinti, be to, kas tamstoms jau žinoma. Ji ne ragana, o pusprotė.

Sosto teisėjas į tai:

— Raganius yra tas, kas kokiu nors tikslu sąmoningai užsiiminėja velnio išmonėmis. Taigi šitie du — vyras ir moteris — yra raganiai savo ketinimais ir veika. Jis traukiamas tieson už raganų susirinkimų tepalo tiekimą bei švituliuojančio Liuciferio veido mėgdžiojimą pinigų išviliojimo bei ištvirkavimo dingstim; ji už paklusimą jam, laikomam velniu, bei atsidavimą visiškon pastarojo valion; vienas kaip monytojas, kita kaip akivaizdi bendrininkė. Todėl čia užuojauta nereikalinga, pabrėžiu tai, nes matau, kad seniūnai ir susirinkusieji pernelyg atlaidžiai nusiteikę moters atžvilgiu. Tiesa, ji nieko neužmušė, nepavogė, nenužiūrėjo bloga akimi nei gyvulių, nei žmonių, negydė jokio ligonio ypatingais vaistais, o daktaravo žolėmis, kurias pripažįsta dora, krikščioniška medicina; bet ji norėjo pripiršt velnią savo dukteriai, ir jeigu pastaroji nebūtų tam pasipriešinusi taip atvirai ir narsiai, nepaisant savo jaunumo, tai, atsiduodama Hilbertui, būtų tapusi ragana kaip ir motina. Todėl aš prašau ponus teisėjus pasisakyti abiejų kaltinamųjų kankinimo klausimu.

Seniūnai tylėjo, tuo parodydami, jog Katlinos atžvilgiu jie yra kitos nuomonės.

— Aš kaip ir jūs užjaučiu ją, bet argi šita pamišėlė ragana, vykdydama savo bendrakaltinamojo įsakymą, negalėtų nukirsti pjautuvu galvos savo dukteriai, kaip kad Prancūzijoje padarė velnio pakurstyta Katrina Dariu savo dviem dukterim? Argi ji, vykdydama savo juodojo sutuoktinio įsakymą, negalėtų išdvasinti gyvulių? sugadinti muštokėse sviesto, įbėrusi ten cukraus? Argi ji ne iš tų, kurios kūno tik ir betrūksta

visose velnio garbinimo apeigose, šokiuose, nešvankėliškose raganių puotose? Argi ji negalėtų valgyti žmogienos, žudyti vaikų, kepti jų mėsa įdarytų pyragų pardavimui, kaip tai darė vienas Paryžiaus pyragius? argi ji negalėtų atsirėžti pakaruoklio šlaunies ir nusinešusi prisikirsti iki soties ir per tai tapti ne tik begėdiška vagile, bet ir šventvage? Norint išaiškinti, ar Katlina ir Josas Damanas nėra padarę kitų nusikaltimų, be jau žinomų ir jau tiriamų, aš prašau teismą skirti abiem kankinimą. Kadangi Josas Damanas prisipažįsta kaltas tik žmogžudyste, o Katlina tyli, tai pagal imperijos įstatymus mes turim pasielgti taip, kaip aš sakau.

Ir seniūnai priėmė nutarimą įvykdyti kankinimą penktadienį, tai yra poryt.

— Pasigailėkit, šviespačiai! — šaukė Nelė ir minia. Bet viskas buvo veltui.

O Katlina, žiūrėdama į Josą Damaną, porino:

— Aš turiu Hilberto ranką, ateik šiąnakt jos paimti, mano mielasis.

Ir jie buvo nuvesti atgal į kalėjimą.

Teismo įsakymu kalėjimo sargas paskyrė kiekvienam po du sargybinius, kurie turėjo juos mušti už mėginimą miegoti. Katlinos sargybiniai vis dėlto davė jai naktį išsimiegoti, o Joso Damano sargybiniai daužė jį, vos tik sumerkdavo akis arba nusvarindavo galvą.

Išmarinti badu visą trečiadienį, visą naktį ir visą ketvirtadienį, vakare jie gavo gerti sūraus salietruoto vandens ir valgyti sūdytos salietruotos mėsos. Tai buvo jų kankinimo pradžia. O rytą, šaukte šaukiančius iš troškulio, sargybiniai atvedė į kankinamąjį požemį.

Čia juos susodino priešpriešiais ir pririšo prie suolų, apraizgliotų mazgytom virvėm. Ant jų sėdėti baisi kančia.

Ir kiekvienas gavo išgerti stiklinę sūraus salietruoto vandens.

Kadangi Josas Damanas buvo beužsnūstąs ant suolo, sargybiniai jį apmušė.

— Nemuškit jo, ponai, sudaužysit vargšą jo kūną,— porino Katlina.— Jis padarė vienų vieną nusikaltimą nužudydamas Hilbertą, ir ne iš piktos valios, o iš meilės. Noriu gert, tu irgi nori, Hansai, mano mielasis. Malonėkite jam duoti atsigert pirmam. Vandens! vandens! mano kūnas dega. Patausokit jį, aš tuoj už jį numirsiu. Gert!

— Mirk, dvėsk kaip kalė, bjauri ragana,— atkirto jai Josas.— Meskit ją į ugnį, ponai teisėjai. Noriu gert!

Raštininkas užrašė kiekvieną jo žodį.

— Niekuo neprisipažįsti? — paklausė jį sosto teisėjas.

— Daugiau neturiu ko pasakyti, tamsta viską žinai.

— Kadangi jis užsigina, tai liks sėdėti ant šito suolo ir ant šitų virvių, be vandens, be miego, tol, kol teismas iš jo neišgaus naujo, išsamaus prisipažinimo.

— Ir liksiu, ir gėrėsiuos šitos raganos kančiom ant šito suolo,— atkirto Josas Damanas.— Kaip tau patinka vedybinė lova, mano mylimoji?

— Šaltos rankos, karšta širdis, Hansai, mano mielasis,— atsakė vaitodama Katlina.— Noriu gert, galva dega!

— O tu, moterie,— kreipėsi į ją sosto teisėjas,— nieko daugiau nepasakysi?

— Girdžiu, giltinės vežimas darda, kaulai barška. Noriu gert! Ji veža mane didele upe, pilna vandens, gaivaus, skaidraus; bet šitas vanduo — ugnis. Hansai, dranguži mano, atrišk mane. Taip, aš skaistykloj ir aukštai regiu Šviespatį Jėzų rojuje ir švenčiausiąją mergelę, tokią gailestingą. O brangioji Dievo motina, duok man lašą vandens; nevalgyk viena tų gražių vaisių.

— Ši moteris serga sunkia protlige,— tarė vienas seniūnas.— Ją reikia nukelti nuo kankinimo suolo.

— Ji pilno proto kaip ir aš,— tarė Josas Damanas,— tai tik apsimetinėjimas, komedija.— Ir pagrasė Katlinai: — Nors tu puikiai vaidini pamišėlę, bet aš pamatysiu tave ugny.

Ir, sugriežęs dantimis, nusijuokė patenkintas savo žiauriu melu.

— Noriu gert, pasigailėkit, noriu gert,— porino Katlina.— Hansai, mano mielasis, duok man atsigert. Koks baltas tavo veidas! Leiskit man prieit prie jo, ponai teisėjai.— Ir jau plačiai prasižiojusi šaukė: — Taigi taigi, dabar jie kuria ugnį mano krūtinėj, ir velniai riša prie šito žiauraus suolo. Hansai, imk špagą ir nužudyk juos, tu toks galingas. Vandens, gert! gert!

— Dvėsk, ragana,— atsiliepė Josas Damanas.— Reikėtų jai užkimšt burną tramdomąja kriauše[145], neleist, kad ji, prasčiokė, kaltintų šitokiais dalykais mane, didžbajorį.

Vienas seniūnas, didžbajorių priešas, užprotestavo:

— Mesire sosto teisėjau, reikalavimas užkimšt kvočiamajam burną tramdomąja kriauše prieštarauja imperijos teisei ir papročiams, nes kvočiamasis čia atvedamas tam, kad pasakytų teisybę ir kad mes jį atitinkamai teistumėm. Tramdomoji kriaušė taikytina tik tuo atveju,

kai kaltinamasis, jau nuteistas, savo kalba nuo ešafoto bando graudinti susirinkusius, kurstyti jų nuotaikas.

— Noriu gert, duok man atsigerti, Hansai, meiluti mano,— porino Katlina.

— A, kenti, prakeiktoji ragana, vienintele mano kančių priežastie! Bet šitame požemy tu pereisi kankinimą žvakėmis, estrapada, mediniais pleištais, kalamais į rankų kojų panages. Būsi nuoga apžarginta ant grabo keteros, aštrios it ašmenys. Tada prisipažinsi esanti ne beprotė, o šlykšti ragana, kuri Šėtono įsakymu daro pikta didžbajoriams. Gert!

— Hansai, mano mielasis, nepyk ant savo tarnaitės! — porino Katlina.— Kenčiu už tave, mano valdove, tūkstantį skausmų. Patausokit jį, ponai teisėjai; duokit jam atsigert pilną kaušą, man užteks ir lašo. Hansai, ar dar ne laikas kleketuot ereliu?

— Dėl ko kilo ta dvikova, kurioj tu nužudei Hilbertą? — paklausė sosto teisėjas Josą Damaną.

— Dėl vienos Heisto panos. Abu norėjom ją turėti,— atsakė Josas.

— Dėl Heisto panos! — sušuko Katlina, iš visų spėkų stengdamasi pakilti nuo suolo.— Tu mane apgaudinėji su kita, neištikimas velne. Ar žinojai, kad anapus užtvankos aš klausiausi, kaip tu sakei, kad nori pasiimt visus Klasui priklausiusius pinigus? Aišku, tam, kad su ja praleistum, prapustum! Aiman! o aš būčiau sutikus atiduot jam savo kraują, jeigu jis būtų galėjęs paverst jį auksu! Ir visa tai dėl kitos! Būk prakeiktas!

Bet staiga pravirko, pabandė pasigręžt ant savo kankinimo suolo.

— Ne, Hansai, pasakyk, kad vėl mylėsi savo tarnaitę, ir aš pirštais rausiu žemę ir atrasiu lobį; taip, ten yra lobis; nueisiu su lazdyno šakele, kuri palinksta ten, kur yra metalai; atrasiu ir tau atnešiu; pabučiuok mane, meiluti, ir tu būsi turtingas; ir mudu kasdien valgysim mėsą, gersim alų; taigi taigi, antai tie, kur sėdi, irgi geria alų, šviežią, su putele. O ponai, duokit man nors gurkšnį, aš visa ugny; Hansai, aš žinau, kur auga lazdynai, tik reikia palaukt pavasario.

— Nutilk, ragana,— tarė Josas Damanas,— aš tave pirmą kartą matau. Mane palaikei Hilbertu: tai jis lankydavosi pas tave. O tu per savo nelabumą jį Hansu vadinai. Žinok, aš ne Hansas, o Josas; buvom vienodo ūgio mudu, Hilbertas ir aš; o tave pirmą kartą matau; tikriausiai Hilbertas bus pavogęs tuos septynis šimtus karoliusų. Gert; mano

tėvas sumokės šimtą florinų už kaušelį vandens; bet šitą moterį pirmą kartą matau.

— Šviespatie! Mesirai! — sušuko Katlina.— Jis sakosi mane matąs pirmą kartą, o aš jį gerai pažįstu, žinau, kad jam ant nugaros yra rudas plaukuotas intapas, pupos didumo. A, tai tu mylėjai vieną paną iš Heisto! Geras meilužis argi gėdinasi savo brangiausios? Aš juk dar graži, Hansai?

— Graži! Veidas kaip keptas obuolys, pati į šaką pavirtus; ir ta mizerija peršasi didžbajoriams į meilužes! Gert!

— Ne taip kalbėjai, Hansai, mano švelnusis valdove, kai aš buvau šešiolika metų jaunesnė,— atsakė Katlina ir sudavė sau per galvą, per krūtinę.— Va čia ugnis, ji džiovina man širdį ir veidą; neprikaišiok man šito; pameni, kaip valgydavom visokius sūrumus, kad gert labiau norėtųsi, anot tavęs? dabar druska mumyse, mano mielasis, o šviespats sosto teisėjas geria romanišką vyną. Nenorim vyno; duokit mums vandens. Bėga žolėje upeliukas: tyras šaltinėlis, šaltas vandenėlis. Ne, jis degina. Tai pragaro vanduo.— Ir Katlina pravirko.— Aš niekam blogo nesu padariusi, o visi mane į ugnį meta. Gert! Benamiams šunims, ir tiems duoda vandens. Aš krikščionė, duokit man atsigert. Aš niekam nieko blogo nesu padariusi. Gert.

Vienas seniūnas tarė:

— Šita ragana nušneka tik apie ugnį, kuri neva jai degina galvą, bet apie kitką nenušneka; juk iš to, kad padėjo mums atrasti nužudytojo palaikus, matyti, kad buvo aiškaus proto. Jeigu ant Joso Damano kūno yra plaukuotas intapas, šito ženklo pakanka nustatyti jo tapatumui su velniu Hansu, dėl kurio pamišo Katlina. Budeli, parodyk mums intapą.

Budelis, apnuoginęs Damano kaklą ir petį, parodė rudą plaukuotą intapą.

— O, kokia tavo balta oda! — porino Katlina.— Mergaitiški pečiai; tu gražus, Hansai, mano mielasis; gert.

Budelis dūrė į jį ilga adata, bet kraujas nepasirodė.

Ir seniūnai tarpusavy sušneko:

— Šitas yra velnias. Nužudė Josą Damaną ir prisiėmė jo pavidalą, kad tikriau eitųs apgaudinėt vargšus žmones.

Ir visus — sosto teisėją, seniūnus — baimė suėmė:

— Jis velnias, ir čia burtas.

O Josas Damanas į tai:

— Čia joks burtas, jūs patys žinot, kad esti antaugų, kurios badomos

nekraujuoja. Jeigu Hilbertas ėmė pinigų iš šitos raganos,— o ji yra ragana, pati prisipažino gulėjusi su velniu,— tai ne be jos geros valios, atseit už didžbajorio teikiamas glamones mužikei. Tuo kasdien verčiasi laisvabūdės. Argi nėra pasauly vyrukų, kuriems moterys irgi moka už jėgą ir grožį?

— Koks velniškas pasitikėjimas! — šnekėjosi tarpusavy seniūnai.— Jo plaukuota karpa nekraujavo. Jis žudikas, velnias ir žavėtojas, o nori atrodyti paprastu duelistu, suversti visus kitus savo nusikaltimus velniui, su kuriuo draugavo, kurį užmušė kūniškai, bet ne dvasiškai... Įsižiūrėkit, kokio jis blankaus gymio.

— Taip atrodo visi velniai, raudoni pragare ir blyškūs žemėje, nes neturi gyvybės ugnies, teikiančios veidui raudonį, jų viduj vien pelenai.— Reikia jį vėl įmest ugnin, kad paraudonuotų ir sudegtų.

Tada ėmė porint Katlina:

— Taip, jis velnias, bet geras, švelnus velnias. Iš pragaro jį išleido apaštalas Jokūbas, jo patronas, kuris kasdien už jį meldžiasi mūsų Šviespačiui Jėzui. Tik septynis tūkstančius metų jam skirta būt skaistykloj: švenčiausioji mergelė taip nori, o ponas Šėtonas tam priešinasi. Bet švenčiausioji mergelė vis tiek padaro savo. Negi tamstos laikysitės prieš? Gerai įsižiūrėkit ir pamatysit, kad iš savo velniškumo pasiliko tik šaltą kūną, dar veidą, šviečiantį kaip jūros vilnys rugpjūtyje, prieš perkūniją.

— Nutilk, ragana, tu mane degini,— pasakė jai Josas Damanas. Paskui kreipėsi į sosto teisėją ir seniūnus: — Pažiūrėkit, aš joks velnias, esu kaip ir jūs iš mėsos, kaulų, kraujo ir vandens. Geriu, valgau, virškinu, tuštinuosi taip kaip ir jūs; mano oda tokia pat kaip jūsų, koja irgi; budeli, nutrauk pušnis, aš negaliu pasijudint surištom kojom.

Budelis ne be baimės įvykdė.

— Pažiūrėkit,— tarė Josas, rodydamas savo baltas kojas,— argi jos panašios į skeltanagio? O dėl mano blyškumo, tai argi tarp jūsų nėra tokių pat išblyškusių kaip aš? Matau bent tris. Ne aš nusidėjėlis, o toji šlykšti ragana ir jos duktė, pikta kaltintoja. Iš kur tie pinigai, kuriuos esą skolino Hilbertui, iš kur tie florinai, kuriuos sakosi jam davusi? Ar kartais jie ne iš velnio gauti už didžbajorių apkaltinimą ir pasiuntimą myriop? Tai jas abidvi reikia klausti, kas nusmaugė kieme šunį, kas atkasė ir, ištuštinęs angą, iškako, tikriausiai kitur perdėjo slaptąjį lobį. Našlė Sotkina man neišsipasakojo, manęs nepažinojo, o jomis pasitikėjo, kasdien su jomis matėsi. Tai jos bus pavogusios imperatoriaus turtą.

Raštininkas užrašė. Sosto teisėjas kreipėsi į Katliną:

— Moterie, ką tu gali pasiteisindama pasakyti?

Katlina, žiūrėdama į Josą Damaną, meilingai tarė:

— Laikas kleketuot ereliu. Aš turiu Hilberto ranką, Hansai, mano mielasis. Jie sako, jog tu man grąžinsi tuos septynis šimtus karoliusų.

Paskui ėmė šaukt:

— Atimkit ugnį! atimkit ugnį! Gert! galva dega. Dievas ir angelai valgo obuolius danguj.

Ir neteko sąmonės.

— Atriškit ją nuo kankinimo suolo,— paliepė sosto teisėjas.

Budelis su savo parankiniais įvykdė. Išbrinkusiom kojom, nes budelis per daug stipriai buvo suveržęs virvėmis, ji vos bepastovėjo.

— Duokit jai atsigert,— paliepė sosto teisėjas.

Budelis jai padavė šalto vandens. Ji maukte išmaukė įsikandusi dantimis kaušą nelyginant šuo kaulą ir niekaip nenorėjo jo paleist. Paskui jai dar įpylė. Buvo benešanti vandenį Josui Damanui, bet budelis atėmė iš jos kaušą. Ir Katlina krito miegan.

Tada Josas Damanas kad pasius šaukt:

— Aš irgi noriu gert ir miegot! Kodėl jai duodat gert! Kodėl jai leidžiat miegot?

— Ji moteris, silpna, beprotė,— atsakė sosto teisėjas.

— Jos beprotybė — apsimetinėjimas. Ji ragana,— tarė Josas Damanas.— Noriu gert! Noriu miego!

Ir užmerkė akis, bet budelio *knechts* sudavė jam per veidą.

— Duokit man peilį,— šaukė jis,— aš sukaposiu į gabaliukus tuos praščiokus. Aš didžbajoris, ir manęs niekas nėra mušęs per veidą. Vandens! Leiskit man pamiegot, aš nekaltas. Ne aš, o Hilbertas paėmė tuos septynis šimtus karoliusų. Gert! Niekada nebuvau nei raganius, nei užkalbėtojas. Aš nekaltas, paleiskit mane. Gert!

— Kaip leidai laiką išsiskyręs su Katlina? — paklausė sosto teisėjas.

— Aš ją pirmą kartą matau, tad išsiskirt negalėjau. Tamsta mane klausi nieko bendra su byla neturinčių dalykų. Aš neprivalau tamstai atsakinėti. Gert, leiskit man pamiegot. Sakau, visa tai padarė Hilbertas, ne aš.

— Atriškit jį,— paliepė sosto teisėjas.— Nuveskit atgal į kalėjimą. Bet neduokit jam nei gerti, nei miegoti, kol neprisipažins esąs raganius ir užkalbėtojas.

Ir Damanui tai buvo žiaurus kankinimas. Kalėjime jis šaukė: „Gert!

gert!" taip garsiai, jog žmonės lauke girdėjo, bet jo visai neužjautė. Vos tik jis apsimarindavo miegan, gaudavo mušt per veidą.

— Aš didžbajoris, aš išžudysiu jus, prasčiokus,— tada riaumodavo jis kaip tigras.— Patį karalių, mūsų vadą, pasieksiu. Gert.

Bet jokio prisipažinimo iš jo taip ir neišgavo.

6

Atėjo gegužis, sužaliavo teisingumo liepa, sužaliavo ir velėniniai suolai, ant kurių susėdo teisėjai. Nelė buvo pašaukta liudytoja. Tą dieną turėjo būti paskelbtas sprendimas.

Lauke ratu spietėsi žmonės — vyrai, moterys, miestiečiai, rankpelniai. Skaisčiai švietė saulė.

Sargybiniai atvedė Katliną ir Josą Damaną. Nuo kankinimo troškuliu ir nemiga pastarasis atrodė dar blyškesnis. Katlina, siūbuodama į šonus ir rodydama į saulę, porino:

— Atimkit ugnį, galva dega!

Ir tokiom švelniom, meilingom akim žvelgė į Josą Damaną.

O tas žiūrėjo į ją su neapykanta ir panieka.

Šaukiami liudytojais, atvyko teisman jo bičiuliai didikai, bajorai.

Sosto teisėjas prabilo šiais žodžiais:

— Mergaitė Nelė, su dideliu atsidavimu karštai ginanti savo motiną Katliną, aptiko pastarosios andaroko, šventadienio andaroko, užsiūtoj kišenėj raščiuką, pasirašytą Joso Damano.

Tarp Hilberto Reivišo palaikų aš radau mirusiojo krepšy laišką nuo aukščiau minėtojo Joso Damano, kuris čia stovi teismo akivaizdoje kaip kaltinamasis. Aš išsaugojau abudu laiškus savo rankose, kad atitinkamu momentu,— o dabar kaip tik toks yra,— jūs galėtumėt susidaryti nuomonę apie šitą atkaklūną, išteisinti jį ar nuteisti pagal įstatymą ir teisingumą. Čia pergamentas, rastas krepšy; aš neliečiau jo, nežinau, ar įskaitomas.

Teisėjai didžiai sutriko.

Sosto teisėjas pamėgino išriesti pergamento ritinėlį, bet nieko neišėjo. Josas Damanas juokėsi.

Vienas seniūnas tarė:

— Įdėkim ritinėlį į vandenį, o paskui palaikykim prieš ugnį. Jeigu

čia koks nors nepaprastas sukibdymas, tai vanduo ir ugnis turėtų jį išskaidyti.

Parankiniai atnešė vandens, budelis sukūrė lauke didelį laužą; mėlyni dūmai kilo į giedrą dangų pro žalias teisingumo liepos šakas.

— Nedėkit laiško į dubenį,— tarė kitas seniūnas,— nes jeigu jis parašytas amonio druskos tirpalu, tai raidės nusiplaus.

— Ne,— tarė čia pat esantis chirurgas,— raidės nenusiplaus, vandeny tik atsileis tepalas, neleidžiantis atvyniot šito ritinėlio.

Vandeny atsileidusį pergamentą pavyko ištiesinti.

— Dabar palaikykite prieš ugnį,— patarė chirurgas.

— Taip, taip, palaikykite prieš ugnį; mesiras chirurgas rodo teisingą kelią, nes žudikui veidas bąla, kojos dreba,— tarė Nelė.

Mesiras Josas Damanas į tai:

— Nei aš bąlu, nei drebu, tu, mėšlo harpija, trokštanti didžbajorio mirties; bet tu jos nesulauksi; pergamentas tikriausiai supuvo išgulėjęs žemėj šešiolika metų.

— Pergamentas nesupuvo,— tarė seniūnas.— Krepšys buvo su šilkiniu pamušalu, o šilkas žemėj nesudūli. Ir kirminai neišvarpė pergamento.

Pergamentą palaikė prieš ugnį.

— Šviespatie sosto teisėjau, šviespatie sosto teisėjau,— kreipėsi į jį Nelė,— rašalas tamsėja prieš ugnį. Liepkit perskaityt lapą.

Chirurgui paėmus skaityt, mesiras Josas Damanas buvo betiesiąs ranką atimt pergamentą, bet Nelė, vėjo greitumu pripuolusi, nukreipė ją į šalį.

— Tu neprisiliesi prie laiško, nes čia parašyta mirtis tau arba Katlinai. Tavo širdis, žudike, dabar plūsta krauju, o mūsų širdys jau penkiolika metų krauju plūsta; penkiolika metų kenčia Katlina; penkiolika metų per tave dega smegenys jai galvoje; penkiolika metų ilsisi žemėj Sotkina, numirusi nuo kankinimo pasekmių; penkiolika metų mudvi su motina vargetos, nudriskusios nubuvusios, bet skurdą nešam išdidžiai. Skaitykit, skaitykit! Teisėjai — Dievo atstovai žemėj, nes jie yra Teisingumas. Skaitykit!

— Skaitykit! — proverksmiais šaukė vyrai ir moterys.— Nelė šaunuolė! skaitykit! Katlina ne ragana!

Ir raštininkas perskaitė:

Raitmeisteriui Hilbertui, Vilemo Reivišo sūnui, raitmeisteris Josas Damanas siunčia sveikinimą.

Maloningas drauge, daugiau nelaidyk savo pinigų brelanui, kauliukams bei kitiems didžiai pražūtingiems dalykams. Aš tau pasakysiu, kaip galima tikrai laimėti. Pasidarom mudu velniais, dailiais velniais, moterų ir merginų numylėtiniais. Renkamės gražias ir turtingas, su bjauriom ir vargšėm neprasidedam. Tegul jos mums moka už malonumą. Iš to amato Vokietijos šaly aš per pusmetį pelniau penkis tūkstančius *rixdaelders*. Savo mylimajam moteris įmaniusi atiduotų paskutinį andaroką, paskutinius marškinius. Venk šykštūnių ančiasnapių, tos neskuba mokėt už malonumą. Na, o dabar kas žinotina tau, kad būtum laikomas gražiu ir tikru velniu — inkubu[146]. Toms, kurios tave kviesis nakčiai, apie savo atvykimą pranešinėk kokio nors naktinio paukščio riksmu. O kad tavo išvaizda būtų kaip tikro, siaubą keliančio velnio, įsitrink veidą fosforu, kuris daiktais šviečia, kai drėgnas. Jis bjauraus kvapo, bet jos manys, jog tai pragaro smarvė. Užmušk kiekvieną, kas tau kliudys: vyrą, moterį, gyvulį.

Netrukus mudu vyksim pas Katliną, gražią minkštaširdę kekšę; jos dukrelė Nelė — patraukli meilutė, su manim sugyventa, jeigu Katlina buvo man ištikima; paimsi ją be vargo; atiduodu tau, nes dėl tų pavainikių man nei šilta, nei šalta, niekada nesi tikras, ar tai tavo. Jos motina jau man įteikė daugiau kaip dvidešimt tris karoliusus, visą savo turtą. Bet ji slepia lobį, jeigu aš neapsikvailinu, vieno Damėj sudeginto eretiko Klaso palikimą: septynis šimtus konfiskuotinų florinų karoliusų; bet gerasis karalius Pilypas, sudeginęs tiek savo pavaldinių tam, kad jų naudą sau pasiimtų, negalėjo uždėti savo letenos ant šito mielojo lobio. Mano šikšninei jis suteiks daugiau svarumo negu jo. Katlina man pasakys, kur jis yra, ir mudu pasidalinsim. Tik man didžiausioji dalis — kaip atradėjui.

O moteris, savo geras tarnaites, mylinčias verges, pasiimsim į Vokietiją. Ten išmokysim jas būti velnienėmis ir sukubėmis[147], kurios meilės burtais prisivilioja turtingus miestiečius bei didžbajorius; ten gyvensim, jos ir mudu, iš meilės, mokamos puikiaisiais *rixdaelders*, mašastu, šilku, auksu, perlais, brangenybėmis; šitaip mudu be jokio vargo turėsim daug pinigų, taipogi, be velnių sukubių žinios, gražiausių meilužių, kurios, beje, irgi turės mums mokėti. Bet kuri moteris kvailai patiki vyru, jeigu tik jis geba užkurt meilės ugnį, Dievo jai įdėtą žemiau juostos. Juolab Katlina ir Nelė. Laikydamos mudu velniais, darys viską, ką tik liepsim. Tu vadinkis savo vardu, bet niekada neišsiduok, jog kilęs iš Reivišų. Jeigu teisėjas sučiups moteris — išvyksim, o jos, nežinodamos pavardžių, negalės mudviejų įskųst. Šen,

man atsidavęs mylista! Fortūna šypsosi jaunimui, kaip sakydavo amžinatilsį jo šventa didenybė Karolis Penktasis, meilės ir karo dalykų meistras.

— Toks yra laiškas,— perskaitęs pasakė raštininkas.— Pasirašyta: Josas Damanas, raitmeisteris.

Ir žmonės ėmė šaukt:

— Mirtis žudikui! Mirtis raganiui! Ugnin moterų kvaišintoją! Į kartuves piktadarį!

Tada prabilo sosto teisėjas:

— Žmonės, tylos, kad mes visiškai laisvai galėtumėm teisti šitą žmogų.— Ir kreipėsi į seniūnus: — Aš perskaitysiu jums kitą laišką, kurį aptiko Nelė šventadienio Katlinos andaroko užsiūtoje kišenėje. Jis suformuluotas taip:

Meilute ragana, štai mikstūros receptas. Man jį atsiuntė pati Liuciferienė. Šitos mikstūros padedama, galėsi nusikelt į saulę, į mėnulį, į žvaigždes, šnekėtis su gaivalinėmis dvasiomis, kurios neša Dievui žmonių maldas, aplėkt visą žemę, visus miestus ir miestelius, upes ir pievas. Sugrūsk kartu lygiomis dalimis: *stramonium, solanum somniferum, jusquiamus, opium**, kanapių viršūnių, ką tik nuskintų, šunvyšnės ir durnaropės.

Jei nori — lekiam šį vakarą į dvasių puotą, tik labiau mylėk mane ir nebūk tokia šykštūnė kaip praėjusį vakarą, kai atsisakei man duoti dešimt florinų, teisindamasi, jog neturi. Žinau, slepi lobį, tik nenori man pasakyt. O gal tu manęs nebemyli, mano širdele?

Tavo šaltasis velnias
Hanskė

— Mirtis raganiui! — sušuko žmonės.

— Reikia sulyginti abudu braižus,— tarė sosto teisėjas.

Sulyginus braižai buvo pripažinti vienodais.

Tada sosto teisėjas kreipėsi į čia esančius didikus ir bajorus:

— Ar atpažįstat, kad šitas žmogus yra mesiras Josas Damanas, Gento *keure* seniūno sūnus?

— Taip,— atsakė tie.

— Ar pažinojot mesirą Hilbertą, Vilemo Reivišo sūnų, raitmeisterį?

Atsiliepė vienas bajoras, pavarde Van der Zikelenas:

---

* Paprastoji durnaropė, karklavijas, juodoji drignė, opiumas (*lot.*).

— Aš esu iš Gento, mano *steen* stovi švento Mykolo aikštėj; aš pažįstu Vilemą Reivišą, raitmeisterį, Gento *keure* seniūną. Prieš penkiolika metų jam prapuolė sūnus, dvidešimt trejų metų jaunuolis. Jis buvo paplavūnas, lošėjas, vėjavaikis. Bet jam viską dovanodavom, žinia, jaunas dar. Nuo to laiko daugiau apie jį nieko negirdėjom. Prašom parodyti mirusiojo špagą, durklą ir krepšį.

Apžiūrėjęs pasakė:

— Špagos ir durklo rankenų bumbulus puošia Reivišų herbai: trys sidabrinės žuvys žydrame dugne. Ir krepšio auksinė apyraktė su tokiu pat herbu. O čia kas per durklas?

— Šitas buvo rastas įsmeigtas į Hilberto Reivišo, Vilemo sūnaus, kūną,— tarė sosto teisėjas.

— Atpažįstu Damanų herbą: raudonas bokštas sidabriniame dugne. Prisiekiu Dievu ir visais šventaisiais.

Ir kiti bajorai pareiškė:

— Atpažįstam minėtuosius herbus esant Reivišų ir Damanų herbais. Prisiekiam Dievu ir visais šventaisiais.

Tada sosto teisėjas tarė:

— Pagal seniūnų teisme išklausytus ir perskaitytus įrodymus mesiras Josas Damanas yra raganius, žudikas, moterų kvaišintojas, karaliaus turto pagrobėjas ir, kaipo toks, kaltas dangiškosios ir žemiškosios didenybės įžeidimu.

— Taip tik sakai, šviespatie sosto teisėjau,— atkirto Josas,— bet nuteisti manęs negali, trūksta įrodymų. Aš — ne raganius ir niekada juo nebuvau. Aš tik žaidžiau velnio žaidimą. O dėl mano švituliuojančio veido, tai receptą turi. Kaip ir tepalo. Nors į jo sudėtį įeina juodoji drignė, nuodingas augalas, bet jis veikia tik migdomai. Šita moteris, o ji neabejotina ragana, jo pavartojusi, tuoj susnūsdavo ir susapnuodavo, kad lekia į raganų puotą, kad ten, veidu išorės pusėn atsigręžusi, šoka ratelį, garbina velnią, ožio pavidalu stovintį ant altoriaus. Rateliui pasibaigus, tardavosi prieinanti prie jo ir pabučiuojanti į pauodegę, kaip daro raganiai, kad paskui su manim, savo draugužiu, atsiduotų keistoms nešvankybėms, kurios tiesiog patiko jos savotiškai sielai. O kad, anot jos, mano šaltos rankos, vėsus kūnas, tai jaunatvės žymė, o ne kokie burtai. Meilės žaidimuose bemat įšyli. Bet Katlina tikėjo tuo, kuo norėjo tikėti, laikė mane velniu, nors aš žmogus su kūnu ir krauju kaip ir jūs, čia į mane žiūrintys. Ji viena yra kalta: laikydama mane velniu ir priiminėdama į lovą, ji savo ketini-

mais ir veika nusidėjo prieš Dievą ir Šventąją Dvasią. Tai ji, o ne aš, nusikalto raganavimu, ji baustina ugnimi kaip pašėlusi ir gudri ragana, kuri dedasi beprote, norėdama nuslėpt savo kenkimą.

Bet Nelė į tai:

— Girdit, ką sako žudikas? jis kaip parsiduodanti mergšė su skridinėliu ant rankovės meilę pavertė amatu, preke. Girdit? kad išgelbėtų savo kailį, nori pasiųst ant laužo tą, kuri jam viską atidavė.

— Nelė pikčiurna,— porino Katlina.— Neklausyk jos, Hansai, mano mielasis.

— Ne, tu ne žmogus: tu bailus, žiaurus velnias,— pasakė Nelė.— Ponai teisėjai,— sušuko ji, apkabinusi Katliną,— neklausykit šito pikto blyškiaveidžio: jis vieno tetrokšta — matyti ant laužo deginamą mano motiną. Jos visa kaltė ta, kad, Dievo ištikta beprotybe, savo sapnų šmėklas priima už tikra. Ji ganėtinai prisikentėjo ir kūnu, ir siela. Nepasmerkit jos myriop, ponai teisėjai. Ji niekuo nekalta, leiskit jai ramiai nubaigt liūdną gyvenimą.

O Katlina porino:

— Nelė pikčiurna, netikėk ja, Hansai, mano valdove.

Ir minioje moterys verkė, o vyrai prašė:

— Pasigailėjimo Katlinai.

Sosto teisėjas ir seniūnai, remdamiesi prisipažinimu, išgautu po naujų kankinimų, paskelbė tokį sprendimą Josui Damanui: atimti bajorystę ir gyvą sudeginti lėtoje ugnyje iki galutinės baigties. Ir egzekucija buvo įvykdyta kitą dieną priešais rotušės bakus. Nuteistasis visą laiką, iki išleido paskutinį kvapą, šaukė:

— Nubauskit mirtimi raganą, tik ji kalta! Tebūnie prakeiktas Dievas! mano tėvas išžudys teisėjus!

Ir žmonės kalbėjo:

— Matot, prakeiksmu keikia, piktžodžiauja; šuniui šuniška mirtis.

Kitą dieną sosto teisėjas ir seniūnai paskelbė tokį sprendimą Katlinai: paskirti plukdymą Briugės kanale. Jeigu laikysis vandens paviršiuj, bus sudeginta kaip ragana; jeigu nugrims į dugną ir nuskęs, bus pripažinta mirusi krikščioniškai ir, kaipo tokia, palaidota bažnyčios sode, kuris yra šventorius.

Kitą dieną iškilminga procesija patraukė prie medžiais apjuosto kanalo. Priekyje, giedodami mirties maldas, žengė Dievo motinos bažnyčios dekanas, vikarai ir zakristijonas, nešantis kryžių, paskui Katlina, apvilkta juodais marškiniais, basa, su vaškine žvake rankoj, už jos — sosto teisėjas, seniūnai, teismo raštininkai, bendruomenės sar-

gybiniai, budelis ir du jo parankiniai. Ant kranto laukė didžiulė minia. Moterys verkė, vyrai murmėjo, visiems buvo gaila Katlinos, kuri ėjo nuolankiai kaip avinėlis nežinodama kur ir visąlaik porino:

— Atimkit ugnį, galva dega! Hansai, kur tu?

Moterų būry stovinti Nelė šaukė:

— Meskit ir mane kartu su ja!

Bet moterys neleido jos prie Katlinos.

Nuo jūros pūtė žvarbus vėjas; pilkas dangus pagavo kruopom berti; prie kranto buvo pririšta valtis; jo karališkosios didenybės vardu ją užėmė budelis su parankiniais. Jiems paliepus, į ją įlipo Katlina; ir visi matė, kaip budelis atsistojo, pakėlė Katliną ir, kai prevo mostelėjo aukštyn savo teisingumo lazda, metė į kanalą; ji kapanojos, bet neilgai, sušuko: „Hansai! Hansai! gelbėk!“ ir nugrimzdo dugnan.

Ir žmonės kalbėjo:

— Šita moteris ne ragana.

Kažkokie vyrai šoko į kanalą, ištraukė Katliną, jau be sąmonės, sustingusią kaip lavonas, nunešė į taverną ir paguldė prie kaitrios ugnies. Nelė pervilko ją sausais rūbais. Atsipeikėjusi, visa drebėdama, kalendama dantimis, pratarė:

— Hansai, paduok man vilnonį apsiaustą.

Bet Katlina nebeatšilo ir trečią dieną numirė. Ir buvo palaidota bažnyčios sode.

O našlaitė Nelė iškako Olandijon pas Rosą van Auvegem.

7

Tai zelandiškomis hulkomis[148], tai bujeriais, tai korvetėmis išplaukia Tilis Klasas Ulenšpygelis.

Laisva jūra neša šauniuosius flibotus[149], ginkluotus aštuoniom, dešimčia ar dvidešimčia ketinių patrankų, svaidančių mirtį ir pražūtį klastūnams ispanams.

Tilis Ulenšpygelis, Klaso sūnus, prityręs kanonierius. Miela žiūrėt, kaip jis nutaiko patranką ir varpo tų budelių ispanų laivus kaip sviestą.

Prie jo fetrinės skrybėlės sidabrinis pusmėnulis su užrašu: *Liever den Turc als den Paus.* Geriau tarnauti turkų sultonui negu popiežiui.

Jūreiviai, matydami, kaip jis guviai it katinas, vikriai it voverė įsikabaroja į jų laivus, dainuodamas ar juokelius laidydamas, iš smalsumo klausdavo:

— Bet kaipgi čia yra, vyruti, kad vis taip jaunai atrodai?[150] Sako, esi gimęs Damėj prieš daugel metų?

— Aš ne kūnas, o dvasia,— atsakydavo jis.— Nelė, mano širdelė, irgi tokia. Aš Flandrijos Dvasia, ji Flandrijos Meilė — ir mudu nemirtingi.

— Tačiau kraujas bėga, kai tave sužeidžia?

— Apsigaunat, vynas bėga, ne kraujas,— atsakydavo Ulenšpygelis.

— Kad dursim iešmu į pilvą.

— Aš vienas išsituštinsiu.

— Tu tyčiojies iš mūsų.

— Kaip šaukia, taip ir atsišaukia.

Ir ant laivų stiebų plevėsavo atimtos iš Romos katalikų bažnyčių išsiuvinėtos procesijų vėliavos. Ir laivuose sargybą ėjo gezai, apsivilkę nelyginant vyskupai per iškilmingas mišias mašastais, brokatais, šilkais, auksu bei sidabru adytais liturginiais rūbais, su mitromis ant galvų ir pastoralais rankose, gurkšnodami vienuolių vyną.

Ir keista buvo regėti, kaip iš šitų prabangių rūbų išlindusios šiurkščios rankos gniaužia arkebuzą, arbaletą, alebardą, ietį; kaip tie rūstaveidžiai, virš visko pasijuosę pistoletais ir peiliais, žvilgančiais saulėje, maukia iš auksinių kielikų bažnytinį vyną, virtusį laisvės vynu.

Ir dainuodami, šaukdami: „Tegyvuoja gezas!“, jie plaukė nėrė Šiaurės jūra ir Šelde.

8

Tuo metu gezai — tarp jų Lamė ir Ulenšpygelis — kapitono Marino vadovaujami, paėmė Gorkumą[151]. Tasai Marinas, buvęs paprastas rankpelnys, užtvankų taisytojas, nūnai pilnas puikybės ir pasitenkinimo, pasirašė su Gorkumo gynėju Gasparu Turku kapituliaciją. Pagal sutartą sąlygą Turkui, vienuoliams, miestiečiams ir citadelės įgulai leidžiama laisvai išeiti su muškieta ant peties ir kulka burnoj, išsinešant mantos, kiek savimi pakelia, be bažnytinio turto, kuris palieka apsiautėjams.

Bet mesiro de Liumės įsakymu kapitonas Marinas išleido algininkus ir miestiečius, o devyniolika vienuolių paėmė į nelaisvę.

— Kario žodis turi būti aukso žodis,— pasakė Ulenšpygelis.— Kodėl jis žodžio nesilaiko?

Vienas senas gezas taip atsakė Ulenšpygeliui:

— Vienuoliai — šėtonvaikiai, tautos raupsai, šalies gėda. Sulig Albos atvykimu jiems nosys užsirietė. Ypač vienas, tėvas Mykolas, buvo Gorkume už povą puikesnis, už tigrą žiauresnis. Kiekvienąsyk nešinas savo Švenčiausiuoju Sakramentu, ta savo ostija, kepta su šuns taukais, jis, būdavo, niršiai nužiūri, iš kurių namų moterys neišeina atsiklaupti, ir apskundžia teisėjui visus tuos, kas nepuolė ant kelių prieš jo stabą iš tešlos ir auksuoto vario. Kiti vienuoliai sekė jo pavyzdžiu. Per juos Gorkumo miestą ištiko bėdos, vargai, deginimai, žiaurios bausmės. Kapitonas Marinas gerai padarė paėmęs į nelaisvę vienuolius, nes priešingu atveju tie, susidėję su panašiais broliais, eitų per sodžius ir kaimus, per miestelius ir miestus ir visur savo pamokslais nuteikinėtų parapijonis prieš mus, prikurstytų prastuolius, kad siųstų ant laužo vargšus reformatus. Dogus laikyt pririštus grandinėmis, iki nusibaigs; prie grandinių vienuolius, prie grandinių tuos *bloedhonden*, kruvinuosius kunigaikščio šunis, į narvą budelius. Tegyvuoja gezas!

— Bet mūsų šviespats Oranietis — laisvės princas. Jis reikalauja gerbti pasidavusiųjų asmeninį turtą ir sąžinės laisvę,— prieštaravo Ulenšpygelis.

Seni gezai jam į tai:

— Admirolas šito netaiko vienuoliams. Jis čia šeimininkas, jis paėmė Brilį. Į narvą vienuolius!

— Kario žodis — aukso žodis! Kodėl jis žodžio nesilaiko? Kalėjime vienuoliai kenčia baisybę pažeminimų,— atsakė Ulenšpygelis.

— Pelenai daugiau nebeldžia tau į širdį,— sakė jie.— Dėl šitų ediktų šimtas tūkstančių šeimų išsidangino *Noord-West* link, Anglijon, su amatais, pramone, mūsų šalies turtais. Gailėkis mūsų skriaudėjų! Prie imperatoriaus Karolio V, Budelio Pirmojo, ir prie šito kruvinojo karaliaus, Budelio Antrojo, nukankinta šimtas aštuoniolika tūkstančių asmenų. Kas nešė laidotuvines žvakes, kai vyko žudymas, kai liejosi ašaros? Vienuoliai ir ispanų algininkai. Ar negirdi, kaip mirusiųjų vėlės dejuoja?

Ulenšpygelis į tai:

— Pelenai man beldžia į širdį. Bet kario žodis — aukso žodis.

— Kas ekskomunikavimu norėjo mūsų kraštą pašalint iš tautų šeimos? Kas būtų įmanę apginkluot prieš mus žemę ir dangų, Dievą

ir velnią, abiejų lyčių šventųjų kariaunas? Kas jaučio krauju šlakstė ostijas? Kieno darbas, kad medinės statulos varvino ašaras? Kas vertė mus savo tėvų žemėj giedot *De profundis*[152], jeigu ne šita prakeikta dvasininkija, ne šitos veltėdžių vienuolių ordos? Jos norėjo išlaikyt savo turtus, taipogi savo įtaką stabų garbintojams ir suirute, krauju, ugnim valdyt mūsų vargšę šalį. Į narvą vilkus, kurie žemėn bloškia žmones, į narvą hienas! Tegyvuoja gezas!

— Kario žodis — aukso žodis,— atsakė Ulenšpygelis.

Kitą dieną atvyko mesiro de Liumės pasiuntinys ir įteikė kapitonui Marinui įsakymą pergabenti devyniolika belaisvių vienuolių iš Gorkumo į Brilį, admirolo būstinę.

— Juos pakars,— pasakė kapitonas Marinas Ulenšpygeliui.

— Kol aš gyvas — jokiu būdu,— atsakė tas.

— Mano sūnau,— tarė Lamė,— nekalbėk taip su mesiru de Liume. Jis nuožmus, be pasigailėjimo lieps tave pakart drauge su jais.

— Aš kalbėsiu pagal tiesą: kario žodis — aukso žodis,— atsakė Ulenšpygelis.

— Jeigu tu gali juos išgelbėt, lydėk į Brilį. Paimk locmaną Rochusą ir, jeigu nori, savo bičiulį Lamę.

— Gerai,— atsakė Ulenšpygelis.

Į barką, prisišvartavusį prie Žaliosios krantinės, sulipo devyniolika vienuolių; prie vairo stojo bailusis Rochusas; Ulenšpygelis ir Lamė, gerai ginkluoti — laivapriekyje. Nevidonai algininkai, grobimo tikslu prisiplakę prie gezų, supo alkanus vienuolius. Ulenšpygelis juos pagirdė, pavalgydino.

— Tas išdavikas! — kalbėjo apie Ulenšpygelį nevidonai algininkai.

Devyniolika vienuolių davatkiškais veidais sėdėjo vidury tirtėdami, nors buvo liepos mėnuo, šildė skaisti saulė. Brizas išpūtė bures, ir masyvus, pilvotas barkas šliuožė žaliomis bangomis.

— Rochusai, tu mus gabeni į Kartuvių lauką? — paklausė tėvas Mykolas locmaną. Paskui atsistojo ir, ištiesęs ranką Gorkumo link, ėmė byloti: — O Gorkumo mieste! O Gorkumo mieste! kiek nelaimių ištiks tave! Tu būsi prakeiktas tarp pasaulio miestų, nes tavo sienos išdaigino erezijos sėklą! O Gorkumo mieste! Ir Viešpaties angelas nebesergės tavo vartų. Ir nebesirūpins nei tavo mergaičių skaistybe, nei tavo vyrų narsumu, nei tavo pirklių turtu! O Gorkumo mieste! Būk prakeiktas tu, belaimi!

— Prakeiktas, prakeiktas,— atsiliepė Ulenšpygelis,— prakeiktas

kaip tos šukos, iššukavusios ispaniškąsias utėles, prakeiktas kaip šuo, nusitraukęs grandinę, prakeiktas kaip išdidus žirgas, nusimetęs žiaurųjį raitelį! Tu pats būk prakeiktas, paikas pamokslautojau! Nepritari į tironų kupras laužomai rykštei, nors ir geležinei?

Vienuolis prikando liežuvį, nuleido akis, tartum apimtas dievotos neapykantos.

Nevidonai algininkai, grobimo tikslu prisiplakę prie gezų, supo vienuolius. O tie netrukus vėl išalko. Ulenšpygelis paprašė barko savininką duoti jiems džiūvėsių ir silkių.

Tas atšovė:

— Mestų juos į Masą pavalgyt šviežių silkių.

Tada Ulenšpygelis atidavė vienuoliams visą duoną ir dešrą, kiek turėjo pasiėmęs sau ir Lamei. Barko savininkas ir nevidonai gezai šnekėjos tarpusavy:

— Šitas yra išdavikas, valgydina vienuolius; reikia apskųst jį.

Dordrechte barkas sustojo *Bloemen-Key*, Gėlių prieplaukoj. Pasižiūrėt vienuolių atgužėjo vyrų, moterų, berniukų, mergaičių. Rodydami pirštais ar grūmodami kumščiais, vieni kitiems kalbėjo:

— Va tie šarlatanai! Va tie dievapelniai! Tai jie vedė kūnus ant laužo, o sielas į amžinąją ugnį! Va tie nusipenėję tigrai, pilvoti šakalai!

Vienuoliai nuleido galvas, nedrįso nė žodžio pratarti. Ulenšpygelis matė, kad jie vėl dreba.

— Mes dar išalkom, gailiaširdi algininke,— pasisakė jie Ulenšpygeliui.

Bet barko savininkas į tai:

— Kas visada geria? Smėlis. Kas visada valgo? Vienuolis.

Ulenšpygelis nuėjo į miestą, parnešė jiems duonos, kumpio ir didelį ąsotį alaus.

— Valgykit ir gerkit. Esat mūsų belaisviai, bet aš jus išgelbėsiu, jei tik galėsiu. Kario žodis — aukso žodis.

— Kodėl jiems duodi? Juk jie tau neatsilygins,— tarė nevidonai gezai. O vienas kitam į ausį šnabždėjo: — Prižadėjo juos išgelbėti, gerai sekim jį.

Auštant jie pasiekė Brilį. Vartus atidarius, *voet-looper*, žygūnas, nuėjo pranešti mesirui de Liumei apie jų atvykimą.

Tas, gavęs žinią, tik apsirengė ir atjojo, lydimas keleto raitelių bei ginkluotų pėstininkų.

Ir Ulenšpygelis vėl gavo progą išvysti nuožmųjį admirolą. Vilkėjo jis kaip išdidus, prabangoj gyvenantis senjoras.

— Sveiki, mesirai vienuoliai. Pakelkit rankas. Kur grafų Egmonto ir Horno kraujas? Rodot man baltas letenas. Tai pagal jūsų skonį.

Vienas brolis, vardu Leonardas, atsakė:

— Daryk su mumis ką nori. Mes vienuoliai, niekas mūsų neužstos.

— Jis gerai sako,— tarė Ulenšpygelis,— nes vienuolis nutraukia ryšius su pasauliu, o tas pasaulis — tai tėvas ir motina, brolis ir sesuo, žmona ir mylimoji. Ir kai muša valanda prieš Dievą stoti, tai niekas jo nebeužstoja. Vis dėlto, ekscelencija, aš noriu tai padaryt. Kapitonas Marinas pasirašė kapituliaciją pagal sutartą sąlygą, kad šitie vienuoliai bus laisvi kaip ir visi kiti, paimti citadelėje. Tie išėjo, o vienuoliai be jokios priežasties laikomi belaisviais. Aš girdėjau, kad juos ketinama pakart. Šviespatie, nuolankiai kreipiuos į tamstą dėl jų, nes žinau, jog kario žodis — aukso žodis.

— Kas tu toks? — paklausė mesiras de Liumė.

— Šviespatie,— atsakė Ulenšpygelis,— esmi flamandas, kilimo iš gražiosios Flandrijos, sykiu prasčiokas ir bajoras, ir taip keliauju per pasaulę, girdamas, kas gražu ir gera, ir visa gerkle juokdamasis iš kvailybės. Mielai girsiu ir tamstą, jeigu tesėsi kapitono pažadą: kario žodis — aukso žodis.

Bet nevidonai gezai iš eldijos tarė:

— Šviespatie, šitas yra išdavikas: jis prižadėjo juos išgelbėt, davė jiems duonos, kumpio, dešros, alaus. Mums gi nieko nedavė.

Tada mesiras de Liumė paskelbė:

— Tu, valkataujantis flamande, vienuolių maitintojau, būsi pakartas drauge su jais.

— Nesibijau,— atsakė Ulenšpygelis.— Kario žodis — aukso žodis.

— Oi, reikia tau per skiauterę,— tarė de Liumė.

— Pelenai man beldžia į širdį,— atsakė Ulenšpygelis.

Sargyba nuvedė vienuolius, podraug ir Ulenšpygelį į daržinę. Ten broliai bandė teologiniais įrodinėjimais atverst Ulenšpygelį, bet tas, beklausydamas jų, užmigo.

Mesirui de Liumei besėdint už vynais ir mėsom apkrauto stalo, iš Gorkumo atvyko kapitono Marino pasiuntinys su Tyliojo laiškų nuorašu, kuriuo princas Oranietis „įsako visiems miestų bei kitų vietovių valdytojams imtis priemonių dvasininkų saugumui ir privilegijoms palaikyti lygiai taip kaip visų žmonių, nedarant jokių apribojimų".

Pasiuntinys pareiškė norįs matyti admirolą de Liumę ir jam asmeniškai įteikti laiškų nuorašą.

— Kur originalas? — paklausė de Liumė.

— Pas mano poną Mariną,— atsakė pasiuntinys.

— Ir tas prasčiokas siunčia man nuorašą! — tarė de Liumė.— Kur tavo pasas?

— Prašom, šviespatie.

Mesiras de Liumė garsiai perskaitė:

— Šviespats ir ponas Marinas Brantas prisako visiems ministrams[153], valdytojams bei respublikos pareigonims nekliudomai praleisti...

De Liumė, trenkęs kumščiu į stalą, perplėšė pasą.

— Po šimts! Kurių galų jis čia kišasi, tas Marinas, tas duoneliautojas, kuris iki Brilio paėmimo būtų džiaugęsis rūkytos silkės ašaka? Šviespačiu ir ponu tituluojasi! Man įsakymus siuntinėja! Perduok savo ponui, jog būtent todėl, kad jis toks ponas, toks šviespats, taip moka prisakinėt bei įsakinėt, vienuoliai bus pakarti, ir nedelsiant. Dink man iš akių, jeigu nenori drauge kybot!

Ir kojos spyriu išmetė jį lauk iš menės.

— Gert! — riktelėjo jis.— Kas per įžūlumas to Marino! Kad tik neišvemčiau savo pietų, tiek esu įsiutęs. Vienuolius tučtuojau pakart daržinėj. To valkataujančio flamando akyse. Paskui jį atvest pas mane. Pažiūrėsim, ar beišdrįs sakyti, kad blogai pasielgiau. Po šimts! Kuriems galams čia tiek puodų, stiklinių?

Ir su didžiu triukšmu išdaužė bokalus, indus, ir niekas nedrįso jam nė žodžio pratart. Liokajai buvo bepuolą rinkt šukių, bet jis neleido; užsivertęs maukė vieną ropinę po kitos ir, dar labiau siusdamas, įnirtingai traiškindamas šukes, žirgliojo po menę.

Sargybiniai įvedė Ulenšpygelį.

— Na, kas naujo girdėt apie tavo draugus vienuolius? — paklausė de Liumė.

— Jie pakarti,— atsakė Ulenšpygelis.— O niekšiškas budelis, žudantis dėl naudos, vienam nelyginant papjautai kiaulei prarėžė pilvą ir šoną, kad, išlupęs lašinius, parduotų vaistininkui. Kario žodis — jau nebe aukso žodis.

— Skaitykis su manim, galvijau neraliuotas! — traiškindamas indų šukes, tarė de Liumė.— Bet tu irgi būsi pakartas, tik ne daržinėj, o gėdingai aikštėje, visų akivaizdoj.

— Gėda ir jums, ir mums, kad kario žodis — jau nebe aukso žodis.

— Ar nenutilsi tu, kietasprandi! — tarė mesiras de Liumė.

— Gėda tamstai,— atsakė Ulenšpygelis.— Kario žodis — jau ne-

be aukso žodis. Verčiau nubaustumei nevidonus, prekiaujančius žmogaus lašiniais.

Mesiras de Liumė prišoko su iškeltu kumščiu.

— Mušk! Aš tavo belaisvis,— tarė Ulenšpygelis,— bet nė kiek tavęs nebijau: kario žodis — jau nebe aukso žodis.

Mesiras de Liumė išsitraukė špagą ir tikriausiai būtų nudūręs Ulenšpygelį, jeigu mesiras Ilgšas nebūtų sulaikęs jo rankos.

— Pasigailėk! Jis narsus, šaunus vyras. Ir niekuo nenusikalto.

De Liumė apsigalvojo.

— Tegul prašosi dovanojamas,— pratarė jis.

— Nė nemanau,— nenusileido Ulenšpygelis.

— Tegul bent pripažįsta, kad aš teisus! — įsiutęs suriko de Liumė.

— Aš ne ponų padlaižys: kario žodis — jau nebe aukso žodis,— atsakė Ulenšpygelis.

— Pastatyt kartuves. Išvest jį,— paliepė de Liumė.— Ten bus žodis kanapinis.

— Gerai,— atsakė Ulenšpygelis.— Ir aš visiems girdint šauksiu tamstai: kario žodis — jau nebe aukso žodis!

Kartuvės buvo pastatytos Didžiojoje turgavietėje. Netrukus visą miestą apskriejo žinia, kad admirolas įsakė pakarti Ulenšpygelį, šaunųjį gezą. Gailestis, užuojauta sukilo žmonių širdyse, ir jie sugužėjo į Didžiąją turgavietę. Atjojo ir mesiras de Liumė: mat norėjo pats duoti ženklą vykdyt egzekuciją.

Jis rūsčiai nužvelgė Ulenšpygelį ant kopėčių, išrengtą mirčiai iki marškinių, sunertom ir prie kūno pririštom rankom, su kilpa ant kaklo, paskui budelį. Tas jau buvo pasirengęs.

Ilgšas kreipėsi į de Liumę:

— Šviespatie, atleisk jam. Jis ne išdavikas. Kur matyta karti žmogų už tai, kad jis tiesus ir gailestingas.

Ir vyrai, ir moterys, išgirdę Ilgšo žodžius, šaukė:

— Pasigailėk, šviespatie! Malonę ir atleidimą Ulenšpygeliui!

— Tas kietasprandis nesiskaito su žodžiais,— atsakė de Liumė.— Tegul gailisi ir pripažįsta, kad aš gerai padariau.

— Ar gailiesi? ar pripažįsti jį gerai padarius? — paklausė Ilgšas Ulenšpygelį.

— Kario žodis — jau nebe aukso žodis,— atsakė Ulenšpygelis.

— Pakart,— įsakė de Liumė.

Budelis jau ims vykdyt, tik ešafoto laiptais užlekia it beprotė jauna

mergaitė balta suknia, su gėlių vainiku ir puola Ulenšpygeliui ant kaklo sakydama:

— Jis mano. Aš imu jį sau už vyrą.

Minia — plot, moterys šaukt:

— Tegyvuoja mergaitė, išgelbėjusi Ulenšpygelį!

— Kas gi čia dabar? — paklausė mesiras de Liumė.

Ilgšas paaiškino:

— Mūsų miesto senu papročiu, kuris įstatymui prilygsta, skaistuolė arba netekėjusi mergina išgelbsti žmogų nuo kilpos, jeigu kartuvių papėdėje pareiškia imanti jį sau už vyrą.

— Dievas su juo,— tarė de Liumė.— Atrišt jį.

Prajodamas pro ešafotą, pamatė, kad budelis neduoda mergaitei pjaustyt Ulenšpygelio virvių.

— Supjaustysi, o kas man už jas sumokės? — sakė jis.

Bet ta jo neklausė.

Ji atrodė taip užsidegus meile, tokia apsukri, jog de Liumės širdis suminkštėjo.

— Kas tu tokia? — pasiteiravo.

— Aš Nelė, jo sužadėtinė, ką tik atkeliavau iš Flandrijos jo beieškodama.

— Gerai padarei,— burbtelėjo de Liumė ir nukako.

Tada priėjo Ilgšas.

— Mažasis flamande, ar vedęs benorėsi tarnaut mūsų laivuose?

— Taip, mesire,— atsakė Ulenšpygelis.

— O tu, mergaite, ką darysi be savo vyro?

— Jums leidus, mesire, aš būsiu fleita jo laive,— atsakė Nelė.

— Leidžiu,— ir vestuvėms jai padovanojo porą florinų.

Lamė iš džiaugsmo ir verkė, ir juokėsi.

— Imk dar tris florinus nuo manęs. Visus pravalgysim. Aš moku. Eiva į *Auksinę Skiauterę*. Nenumirė mano draugas. Tegyvuoja gezas!

Ir žmonės plojo. Ir jie nukako į *Auksinę Skiauterę*, kur liepė iškelti didelę puotą. Ir Lamė pro langus barstė variokus susirinkusiai miniai.

O Ulenšpygelis kalbėjo Nelei:

— Meilute mano, štai tu su manim! Ačiū Dievui! Ji čia, mano draugužė širdužė, su kūnu ir siela. O mielosios akys! O gražiosios purpurinės lūpos, iš kurių išlekia tik geri žodžiai! Išgelbėjai man gyvastį, mano švelnioji, mano mylimoji! Mūsų laivuos tu pūsi laisvingąją fleitą. Pameni, kaip... ne, nereikia... Šita džiugesio kupina valanda yra

mudviejų, o tavo veidas kaip radasta biržely yra mano. Aš rojuj. Bet tu verki...

— Jie nužudė ją,— tarė Nelė ir papasakojo savo gedulo istoriją.

Ir, žiūrėdami vienas kitam į akis, abu verkė iš meilės ir širdgėlos.

Ir abu gėrė valgė per puotą, ir Lamė sielvartingasis, žiūrėdamas į juodu, porino:

— Aiman, kur tu, mano žmona?

Ir atvyko kunigas ir sutuokė Nelę su Ulenšpygeliu.

Ir rytmetys užtiko jaunuosius vedybiniam guoly.

Ir Nelės galva ilsėjos Ulenšpygeliui ant peties. O kai saulė ją išbudino, jis tarė:

— Skaistaveide, meiliaširde, mudu būsim Flandrijos keršytojai.

— Nutrūktgalvi, stipriaranki, Dievas laimins fleitą ir kalaviją,— atsakė ji bučiuodama į lūpas.

— Siuvu tau mundierių.

— Tuoj pat?

— Tuoj pat. Bet kas sakė, kad rytą skanios žemuogės? Man tavo lūpos daug skanesnės.

9

Ulenšpygelis, Lamė ir Nelė, kaip jų kovos draugai ir bendražygiai, atiminėjo vienuolynų turtus, susikrautus iš tikinčiųjų aukų, kurios būdavo išviliojamos procesijomis, netikrais stebuklais bei kitokiomis Romos išmonėmis. Tai prieštaravo Tyliojo, laisvės princo, įsakymui, bet pinigai ėjo karo išlaidoms. Lamė Gudzakas skatikais nesitenkino, grobė kumpius, dešras, alaus, vyno ropines ir mielai grįždavo krūtinę apsikarstęs paukščiais, žąsimis, kalakutėmis, koplūnais, vištom, viščiukais, be to, dar keliais veršiais, meitėliais vedinas.

— Pagal karinę teisę,— sakydavo jis.

Kiekvieną laimikį džiaugdamasis tempdavo į laivą, kad visiems būtų pasivaišint, tačiau skųsdavos vyriausiuoju patiekalium, kuris nieko neišmanąs apie padažų ir frikasė meną.

Vieną tokią pergalingą dieną gezai, prisigėrę lakalo, kreipėsi į Ulenšpygelį:

— Tu visada smalsus naujienų, nutuoki, kas sausumoj dedasi, žinai visus karo nutikimus. Padainuok mums apie juos. Lamė būgną muš, o meilutė fleita cypavimu tau pritars.

Ir Ulenšpygelis ėmė porint:

— Giedra, gaivi gegužio diena. Liudvigas fon Nasau jau jau tikisi įžygiuot į Monsą.[154] Bet neranda nei savo pėstininkų, nei raitelių. Būrelis patikėtinių laiko atdarus vartus, nuleistą tiltą, idant jis galėtų paimt miestą. Bet vartus ir tiltą užvaldo monsiečiai. Kur grafo Liudvigo kariai? Grafas Liudvigas pučia ragą.

Ir Ulenšpygelis uždainavo:

Kur raiteliai, kur pėstininkai tavo?
Jie išsisklaidę, slapstosi miške,
Betrypdami gėles, sausas šakas.
Nušviečia saulė jų karingus veidus
Ir žvilgančius karčius eiklių žirgų.
Štai grafo Liudvigo jau gaudžia ragas...
Ar girdit? Tyliai muškit būgną!

Pirmyn, risčia! Kiek įkerta arkliai!
Greičiau nei debesis, greičiau nei žaibas —
Tai skrieja geležinis uraganas,
Tai kavalerija sunkioji skrenda!
Pirmyn, atakon! Ei, greičiau, greičiau!
Jau kyla tiltas... Smeikite giliau
Kovos žirgams į šonus pentinus!
Greičiau! Pakyla tiltas: miestas žuvęs!

Arti jau. Ar nebus tik per vėlu?
Jie lekia, žemės net nesiekdami.
O priekyje ant savo risto žirgo —
Gitua de Šomonas. Jis pirmasis
Ant tilto šoka — tiltas nusileidžia.
Jau miestas mūsų! Monso gatvėm
Praskrieja geležinis uraganas.

Garbė Šomonui ir eikliajam žirgui!
Ei, pūskit trimitus ir muškit būgną!
Tai šienapjūtės metas; kvepia pievos;
Padangėje čirena vieversys...
Mes nugalėtojai! Tad muškit būgną!
Garbė Šomonui ir eikliajam žirgui!
Jau miestas mūsų! Tegyvuoja gezas!

Ir gezai dainavo savo laivuose:

O Kristau, pažvelk iš aukštybių
Į savo narsius kareivius.
Dieve, šveisk mūsų ginklus.
Tegyvuoja gezas!

Ir šypsanti Nelė cypino fleitą, ir Lamė mušė būgną, ir dangopi, Viešpaties šventovėn, kilo aukso kielikai ir laisvės himnai. Ir aplink laivą nelyginant sirenės dermingai šnarėjo vilnys, skaidrios ir gaivios.

10

Buvo kaitri, tvanki rugpjūčio diena. Lamė skendėjo melancholijoj. Linksmasis jo būgnas nutilęs snaudė, lazdelės kyšojo iš atdaros šikšninės. Ulenšpygelis ir Nelė, šypsantys, palaimingi, kaitinosi saulėj. Nuo marsų dairydamiesi po jūros platybes, bene pamatys horizonte grobį, švilpiniavo ar dainavo stebėtojai. Į admirolo Ilgšo klausimus jie vis atsakinėjo:

— *Niets,* nieko.

O Lamė, išblyškęs, prislėgtas, gailiai dūsavo.

— Ko tu, Lame, toks sielvartingas? — tarė jam Nelė.

— Tu blogsti, mano sūnau,— tarė jam Ulenšpygelis.

— Taip, aš sielvartauju ir blogstu,— atsakė Lamė.— Mano širdis netenka linksmumo, o šaunioji marmūzė — skaistumo. Jums gera juoktis iš manęs, kai per šitiek pavojų susiradot viens kitą. Jums gera šaipytis iš vargšo Lamės, ženoto našlio, o va jinai,— ir parodė į Nelę,— turėjo savąjį plėšte atplėšt nuo tos bučiuotojos virvės, kuri bus paskutinė jo meilužė. Gerai padarė, telaimina ją Dievas, bet lai nesijuokia iš manęs. Nele, brangute, tau nedera juoktis iš vargšo Lamės. Mano žmona juokiasi už dešimt. Aiman, žiauruolės! Iš jūsų užuojautos nėr ko tikėtis. Taip, džiūsta mano širdis, aplaidos kalavijo perverta. Ir niekas jos nepastiprins, vien tiktai ji, mano žmona.

— Arba frikasė,— tarė Ulenšpygelis.

— Taip,— sutiko Lamė,— bet iš kur gaut mėsos tame menkame laive? Karališkieji laivai per mėsėdį keturissyk savaitėje valgo mėsišką ir trissyk — žuvį. O čia kad paduoda žuvies kaip karnos, tenubaudžia mane Dievas, tik užkaitina bevaisiškai man kraują. Kas iš jo beliks? Vanduo. Jie turi ir alaus, ir sūrio, ir sriubos, ir puikių gėrimų. Taip,

visko turi skrandžiui palepinti: džiūvėsių, ruginės duonos, alaus, sviesto, rūkytos mėsos; taip, visko, vytintos žuvies, sūrio, garstyčių sėklų, druskos, pupų, žirnių, kruopų, acto, aliejaus, lajaus, malkų, anglių. O mums gi neseniai įsakyta šiukštu neatiminėt gyvulių, nesvarbu iš ko: iš miestiečio, abato ar bajoro. Valgom silkę, geriam birzgalą. Aiman! Nei žmonos meilės, nei gero vyno, nei *dobbel-bruinbier*, nei padoraus valgio — nieko o nieko nebeturiu. Kur jie čia, mūsų džiaugsmai?

— Aš tuoj tau pasakysiu, Lame,— tarė Ulenšpygelis.— Akis už akį, dantis už dantį. Paryžiuj švento Baltramiejaus naktį[155] jie nužudė dešimt tūkstančių laisvų širdžių — vien tik sostinėj Paryžiuj. Pats karalius šaudė į savo tautiečius. Atbusk, flamande, imk į rankas kirvį be jokio gailesčio: štai mūsų džiaugsmas. Mušk ispanus ir Romos katalikus kur tik užtikęs. Mesk iš galvos valgį. Kaupinais vežimais gabeno jie aukas, mirusias ir gyvas, prie tos savo upės ir vertė į vandenį. Girdi, Lame? Gyvas ir mirusias. Devynias dienas tekėjo raudona Sena, suskrido varnų ant Paryžiaus kaip debesys. Baisios vyko skerdynės La Šaritė, Ruane, Tulūzoje, Lione, Bordo, Buržė, Mo. Matai rujas persiėdusių šunų? Guli išsitiesę šalia lavonų, mat dantys pavargo. Varnai vos bepaskrenda, tiek prisilesė žmogienos. Girdi, Lame, kaip vėlės šaukia keršto ir atjautos? Atbusk, flamande. Kalbi apie savo žmoną. Nemanau, kad ji tau nebeištikima. Greičiau apkvaišusi. Ir myli tave kaip mylėjusi, vargšas drauguži. Ji neprisidėjo prie tų dvaro damų, kurios tą pačią skerdynių naktį savo švelniom rankom maustė kelnes, domėjosi vyriškumo dydžiais. Ir juokėsi jos, tos damos, savo kekšyste didžios. Džiaukis, mano sūnau, nepaisant žuvies ir birzgalo. Kur kas šleikštesnį dvoką už silkę skleidžia šita niekšybė. Žudytojai sėda už stalo, rankų dorai nenusimazgoję, pjausto riebias žąsis, siūlo meilingoms paryžietėms bajoraitėms kas. sparnelį, kas kojytę, kas sturplį. Jos ką tik čiupinėjo kitą mėsą, šaltą mėsą.

— Daugiau nedejuosiu, mano sūnau,— pasakė Lamė ir atsistojo.— Laisvoms širdims malvaziją atstoja birzgalas, o startą — silkė.

Ulenšpygelis jam į tai:

Tegyvuoja gezas!
Dabar ne laikas verkti, broliai.
Griuvėsiuose, kančioj ir kraujyje
Pražydo laisvės rožė.
Juk Dievas su mumis — tai kas prieš mus?

Hienos triumfui greitai galas.
Štai liūtas letenos smūgiu
Ją parmeta ant žemės — ji bejėgė.
Akis už akį! Ir dantis už dantį!
Tegyvuoja gezas!

Ir gezai laivuose dainavo:

Mus Alba sunaikint norėjo.
Akis už akį! Ir dantis už dantį!
Žaizda už žaizdą! Tegyvuoja gezas!

11

Vieną tamsią naktį, kai iš audrotų debesų dundeno griaustinis, Ulenšpygelis su Nele buvo ant denio.

— Visi mūsų žiburiai užgesinti,— kalbėjo jai.— Mes nelyginant lapės čiuožiam nakčia prie ispaniškų žąsų, tai yra prie jų dvidešimt asabrų[156]. Tų prabangių burlaivių tviskūs žibintuvai — tai žvaigždės lėmėjos, kurios jiems baisiąją valandą žada. Mes juos užpulsim.

O Nelė kalbėjo jam:

— Raganiška naktis. Dangus juodas nelyginant pragaro nasrai, žaibas blyksi kaip Šėtono šaipulys, kažkur dundena griaustinis, klykdamos laksto žuvėdros. Sidabro žalčiais raitos fosforescuojančios vilnys. Eiva, brangusis, dvasių karalijon. Išgerk šviesregystės miltelių...

— Meilute mano, ar matysiu Septynetą?

Ir juodu išgėrė šviesregystės miltelių.

Ir Nelė užspaudė akis Ulenšpygeliui, o tas — jai. Ir juodu išvydo baisų reginį.

Danguj, žemėj, jūroj buvo aibės vyrų, moterų, vaikų. Vieni triūsė, laivais skriejo, kiti keliavo, dar kiti svajojo. Juos supo jūra, nešė žemė. Jie kirbėjo nelyginant unguriai pintinėj.

Vidury dangaus sėdėjo sostuose septynetas vyrų ir moterų su spindinčiom žvaigždėm kaktoj. Juos pačius Nelė ir Ulenšpygelis kaip per miglas matė, tik žvaigždes ryškiai.

Jūra siekė padebesius, putotom keterom riste ritosi devynios galybės laivų. Šėlstančių vilnių svaidomi, jų stiebai, takelažai trankėsi viens

į kitą, kryžiavosi, lūžinėjo, dužo. Paskui vidury iš jų išniro vienas laivas. Jo povandeninė dalis buvo iš liepsnojančios geležies, plieno kilis — nelyginant peilis. Vanduo rėkė, dejavo skrodžiamas. Laivagaly sėdėjo išsišiepusi Giltinė. Vienoj rankoj laikė dalgį, kitoj — botagą ir plakė septynetą žmogystų. Ten buvo liesas, pasipūtęs, nešnekus, sielvartinga mina vyras su skeptru vienoj rankoj ir kalaviju — kitoj; šalia jo raita ant ožkos raudonveidė, žvitriaakė merga, atsilapojusi, plikais papais. Gašliai raivėsi tai prieš seną žydą, vinis berenkantį, tai prieš išpurtusį druckį, ant kojų nebepastovintį; vos tik jinai pakeldavo jį, tas vėl sudribdavo. O įsiutusi džiūsna vanojo abudu. Nei druckis, nei juolab raudonveidė jo bendrakelionė atgal jai nedavė. Vidury sėdėjo vienuolis ir šveitė dešreles. Kitas vyras gulėjo ant žemės; kaip gyvatė raitydamasis tarp jų, kandžiojo seną žydą už senas vinis, išpurtėlį už nepaslinkimą, raudonveidę už vilgšną akių blizgesį, vienuolį — už dešreles, liesąjį vyrą už skeptrą. Netrukus visi susimušė.

Jiems praplaukus, jūroj, danguj, žemėj užvirė baisus mūšis. Pylė kraujo lietus. Kirviai, arkebuzos, patrankos daužė laivus. Pro parako dūmus lekiojo jų skeveldros. Nelyginant žalvario sienos trankėsi kariaunos. Pleškėjo miestai, kaimai, pasėliai, aidėjo šauksmai, liejos ašaros. Aukšti varpinių bokštai, tie akmens nėriniai, akimirką nušvitę pro liepsnas visu savo didingumu, nugriūdavo it pakirsti ąžuolai. Juodi raiteliai, ginkluoti kalavijais, pistoletais, traukė glaustomis gretomis it neapmatomi skruzdėlių pulkai, žudydami vyrus, moteris, vaikus; vieni kirto aketes ir mėtė į jas gyvus senius; kiti pjaustė moterims krūtis ir barstė pipirais; dar kiti kaminuose korė vaikus. O kas pailso bežudydamas, žagino mergaites, moteris, gėrė, lošė kauliukais, žarstė kruvinais pirštais krūvas prisigrobto aukso.

Septynetas žvaigždūnų šaukė:

— Pasigailėk vargšo pasaulio!

O šmėklos šaipėsi. Ir jų balsai panėšėjo į tūkstančio erelių klyksmą. O Giltinė mojavo dalgiu.

— Girdi? Tai vargšų žmonelių plėšrūnai. Jie minta mažais paukštyčiais, tais prastuoliais, tais geruliais,— kalbėjo Ulenšpygelis.

Septynetas žvaigždūnų šaukė:

— Meilė, teisingumas, atjauta!

O septynetas šmėklų šaipėsi. Ir jų balsai panėšėjo į tūkstančio erelių klyksmą. O Giltinė jas plakė botagu.

Ir vilnies ketera plaukiantis giltinlaivis skrodė pusiau laivus,

didelius ir mažus, vyrus, moteris, vaikus. Ir jūroj aidėjo aukų dejonės, šauksmas:

— Pasigailėk mūsų!

O jų kūnais plaukė raudonlaivis, prisėdęs kvatojančių, ereliais klykiančių šmėklų.

O išsišiepus Giltinė gėrė kruviną vandenį.

Kai laivas dingo rūke, mūšis liovėsi, septynetas žvaigždūnų išnyko.

Ulenšpygelis ir Nelė pramerkė akis. Juodavo dangus, šėlo jūra, virš fosforescuojančių vilnių į juos slinko tamsūs debesys, ir visai prie pat suspindo raudonos žvaigždės.

Tai buvo dvidešimt dviejų asabrų žibintuvai. Dundeno jūra ir griaustinis.

Ir Ulenšpygelis negarsiai užgavo varpą, vadinamą *Wacharm,* ir sušuko:

— Ispanai, ispanai! Skrieja Vlisingeno link!

Ir jo šauksmą atkartojo visas laivynas.

O Nelei Ulenšpygelis pasakė:

— Dangų ir jūrą dengia pilkas šydas. Blausiau bešviečia žibintuvai. Jau brėkšta diena, smarkauja vėjas. Per denius tykšta purslai. Prapliumpa lietus, bet trumpam. Teka skaisti saulė, auksina bangų keteras. Tai tavo šypsena, Nele, gaivi kaip rytas, miela kaip saulutės spindulys.

Plaukia dvidešimt dvi asabros. Gezų laivuose dunda būgnai, cypauja fleitos. De Liumė šaukia:

— Princo vardu vytis priešą!

Viceadmirolas Evautsenas Pitersenas Vorstas šaukia:

— Šviespaties Oraniečio ir mesiro admirolo vardu vytis priešą!

Ir visų laivų — *Johanos, Gulbės, Mielosios Anos, Gezo, Kompromiso, Egmonto, Horno, Vilemo de Zveigerio, Vilhelmo Tyliojo* — kapitonai šaukia:

— Šviespaties Oraniečio ir mesiro admirolo vardu vytis priešą!

— Vytis priešą! Tegyvuoja gezas! — šaukia algininkai ir jūreiviai.

Ilgšo *Brilis,* kur tarnauja Lamė ir Ulenšpygelis, eskortuojamas *Johanos, Gulbės* ir *Gezo,* užgrobia keturias asabras. Kas ispanas, tą gezai — į vandenį, kas kilimo iš Nyderlandų, tą — nelaisvėn ir, ištuštinę laivus, palieka reide plūduriuot tuos kiaušinių kevalus, be stiebų, be burių. Paskui leidžiasi vytis kitų aštuoniolikos asabrų. Nuo Antverpeno pučia smarkus vėjas, greitlaivių siena svyra upės vandenin, spaudžiama burių, išsipūtusių kaip vienuolio žandai nuo virtuvės

trauksmo. Asabros nerte neria. Gezai, apšaudomi fortų artilerijos, jas vejasi iki Midelburgo reido[157]. Čia užverda kruvinas mūšis. Kirviais ginkluoti gezai vienu šuoliu atsiduria ant ispanų laivų denių ir beregint juos nukloja nukapotom rankom kojom; po mūšio teks jas pintinėmis verst į vandenį. Fortai pyškina, o gezams nė motais. Šaukdami „Tegyvuoja gezas!“, pasiima paraką, pabūklus, kulkas, grūdus; paskui tas švariai ištuštintas asabras padega ir palieka smilkti, pleškėti reide, o patys leidžiasi į Vlisingeną.

Iš ten vieni kariniai skyriai vyks skylių gręžioti Zelandijos ir Olandijos užtvankose[158], kiti — statyt naujų laivų, daugiausia flibotų šimto keturiasdešimties tonų vandens talpos, kurie kelia iki dvidešimt ketinių patrankų.

12

Laivus kloja sniegas. Kur dairais — visur balta. Kai pradėjo snyguriuot, tai be galo be krašto. Snaigės iš lengvo leidžias į vandenį ir tirpsta.

Žemę kloja sniegas. Boluoja vieškeliai. Šarma traukia juodus nuplikusių medžių siluetus. Nė garso. Tik toli Harleme kurantai muša valandas, ir družnam ore sklinda linksmas visų varpų tilindžiavimas.

Nebeskambėkit, varpai, nebetilindžiuokit drauge savo melodijų, paprastų ir mielų: artinasi Don Federikas, kruvinasis kunigaikščiūkštis[159]. Prieš tave, o Harlemai, laisvės mieste, jis veda savo kariuomenę. Ją sudaro trisdešimt penkios vėliavos tavo mirtinų priešų ispanų; dvidešimt dvi valonų, aštuoniolika vokiečių vėliavų; aštuoni šimtai arklių, galinga artilerija. Girdi, kaip darda ant ratų tie žudantys geležgaliai? Falkonetai, kulevrinos, plačiagerklės mortyros — viskas tau, Harlemai, skirta. Nebeskambėkit, varpai, nebetilindžiuokit, drauge linksmai snieginigam ore.

— Ne, mes, varpai, skambėsim ir kaip niekur nieko drauge tilindžiuosim sniegingam ore. Harlemas garsėja šauniais vyrais ir drąsiom moterim. Nuo savo aukštų varpinių žiūri jis be baimės, kaip atbanguoja, atliūliuoja it pragaro skruzdėlių pulkai juoda masė ispanų budelių. Ulenšpygelis, Lamė ir šimtas gezų užsidarę jo sienose. Jų laivynas kreisuoja Harlemo ežere[160].

— Tegul ateina! — sako gyventojai.— Esam tik miestiečiai, žvejai,

jūreiviai, moterys. Albos sūnus pareiškė nesinaudosiąs jokiais raktais, kad pas mus įžengtų, su patranka atsirakinsiąs. Tegul atidaro, jei gali, tuos silpnus vartus. Už jų ras vyrus. Skambėkit, varpai, drauge linksmai tilindžiuokit snieginga ore!

Gynybinės mūsų miesto sienos netvirtos, senoviškai grioviais apjuostos. Keturiolika patrankų spjaudo keturiasdešimt šešių svarų sviedinius į *Cruys-poort*. Kur išmuša akmenį — statykit vyrą. Sutemsta naktis, visi dirba, ir nelieka nė žymės, kur pataikyta. Į *Cruys-poort* ispanai paleido šešis šimtus aštuoniasdešimt sviedinių, į švento Jono — šešis šimtus septyniasdešimt penkis sviedinius. Nerakina šitie raktai — nauja aptvara iškyla. Skambėkit, varpai, linksmai drauge tilindžiuokit družnam ore!

Patranka daužo ir daužo įtvirtinimus, laksto akmenys, griūva sienos dalis. Spraga pakankamai plati, visa kuopa gali frontu praeiti. Šturmas! „Mušk, mušk!" — šaukia ispanai. Jau kopia. Jų dešimt tūkstančių. Nekliudykit jiems per griovius persikelt savo tiltais, savo kopėčiomis. Mūsų pabūklai parengti. Šita kaimenė kris šiandien. Saliutuokit, laisvės patrankos! Saliutuoja. Švilpdami lekia susietiniai sviediniai, padegti dervoti lankai, retina, mala į miltus, degina, akina puolančiųjų masę. Jau ji sutriko, netvarkingai bėga. Pusantro tūkstančio nukautų tyso griovy. Skambėkit, varpai, visi drauge tilindžiuokit družnam ore!

Šturmuokit vėl! Nebedrįsta. Vėl šaudo, dirba prakasas po žeme. Mes irgi turim puikių minuotojų. Po ispanais, po ispanais uždekit dagtį! Šen visi, bus ko pažiūrėt. Keturi šimtai ispanų lekia į orą. Ne amžinojon ugnin veda šitas kelias. O, puikiai šokat jūs pagal mūsų varpų muziką, pagal linksmą ištisinį jų tilindžiavimą!

Priešas nė neįtaria, jog princas rūpinasi mumis, jog gerai saugomom perėjom kasdien mus pasiekia rogės su grūdais ir paraku. Grūdai mums, parakas jiems. Kur tie jų šeši šimtai vokiečių? Mes juos išmušėm Harlemo miške, paskandinom Harlemo ežere. Kur tos jų vienuolika vėliavų, tos šešios patrankos, tie penkiasdešimt jaučių? Mes atėmėm. Pirma turėjom vieną gynybinę sieną, dabar turim dvi tokias. Net moterys kaunasi, šauniajam jų būriui vadovauja Kenan[161]. Prašom, budeliai, pas mus! Pereikit mūsų gatvėm — vaikai savo peiliukais perpjaus jums pakinklius. Skambėkit, varpai, visi drauge tilindžiuokit družnam ore!

Bet laimė ne su mumis. Harlemo ežere sumuštas gezų laivynas. Mums į pagalbą pasiųsti Oraniečio būriai sumušti. Spaudžia šaltis,

spirginantis šaltis. Jokios paramos. Paskui ištisus penkis mėnesius mes laikomės: tūkstantis prieš dešimt tūkstančių. Nūnai reikia pradėti derybas su budeliais. Ar kruvinasis kunigaikščiūkštis, prisiekęs mus sunaikinti, bepanorės girdėt apie kokį nors susitarimą? Gal išleidus iš miesto visus ginkluotus kareivius? Jie prasiveržtų pro priešų gaujas. Bet prie vartų stovi moterys; jos bijo, kad nebūtų paliktos vienos ginti miesto. Nebeskambėkit, varpai, nebetilindžiuokit visi drauge linksmai ore!

Atėjo birželis. Kvepia šienas, javai geltonuoja saulėj, ulba paukščiai. Penki mėnesiai badaujam, miestas nevilty. Visi išeisim iš Harlemo: prieky arkebuzininkai skins kelią, paskui moterys, vaikai, pareigūnai, dengiami spragą saugančios infanterijos. Laiškas, laiškas nuo kruvinojo kunigaikščiūkščio! Ką jis žada? Mirtį? Ne, dovanoja gyvastį visiems, kas mieste. O nelaukta malone! O melagyste turbūt! Varpai, ar dar sutilindžiuosit visi drauge linksmai? Priešas įžengia į miestą.

Ulenšpygelis, Lamė ir Nelė, vilkintys vokiečių algininkų apranga, kartu su šešiais šimtais vokiečių uždaryti augustiniečių vienuolyne.

— Mes mirsim šiandien,— sušnabždėjo Ulenšpygelis Lamei į ausį. Ir prispaudė prie krūtinės Nelę. Meilutis jos kūnas visas kretėjo iš baimės.

— Aiman! Aš jau nebepamatysiu savo žmonos,— atsiliepė Lamė.— Bet gal mums gyvastį išgelbės vokiečių algininkų apranga?

Ulenšpygelis papurtė galvą, jog nebesitiki jokios malonės.

— Negirdėt plėšimų šurmulio,— tarė Lamė.

— Pagal sutartį,— atsakė Ulenšpygelis,— miestiečiai už du šimtus keturiasdešimt tūkstančių florinų atsipirko nuo plėšimų. Šimtą tūkstančių florinų grynais turi sumokėti per dvylika dienų, likusius per tris mėnesius. Moterims įsakyta slėptis bažnyčiose. Nėra abejonės, kad prasidės žudymas. Girdi? Kala ešafotus, stato kartuves.

— Ak, mūsų laukia mirtis! — tarė Nelė.— Aš alkana.

— Taigi, anot kruvinojo kunigaikščiūkščio, išbadėję būsim nuolankesni ir, vedami mirti, nesipriešinsim,— sušnabždėjo Lamė Ulenšpygeliui į ausį.

— Aš taip išalkus! — tarė Nelė.

Vakare atėjo ispanų kareiviai ir išdalijo po kepalą duonos šešiems.

— Trys šimtai valonų kareivių jau pakarti turgavietėje,— pasakė jie.— Greit prieis ir jūsų eilė. Gezai visada tuokiasi su kartuvėm.

Kitą vakarą jie vėl atnešė po kepalą duonos šešiems.

— Keturi įžymūs miestiečiai jau nukirsdinti,— pasakė jie.— Du

šimtai keturiasdešimt devyni kareiviai, porom surišti, jau jūron sumesti. Bus riebūs šiemet krabai. Pasėdėjot čia nuo liepos septintosios — ir jūsų marmūzės nebe taip šauniai atrodo. Nyderlandų gyventojai — žinomi smaguriai, girtuokliai. Mes, ispanai, tenkinamės dviem figom vakarienei.

— Štai kodėl, apsistoję pas miestiečius, reikalaujat keturissyk dienoj mėsiško, paukštienos, grietinėlės, vyno, uogienės,— atšovė Ulenšpygelis.— Vadinas, pienas — jūsų ūsočiams maudytis, o vynas — jūsų arklių kanopoms mazgoti?

Liepos aštuonioliktąją Nelė tarė:

— Man kojos šlampa. Kas tai?

— Kraujas,— atsakė Ulenšpygelis.

Vakare algininkai vėl atnešė po kepalą duonos šešiems.

— Kur trūksta virvių, ten darbuojasi kalavijas,— pasakė jie.— Trys šimtai kareivių ir dvidešimt septyni miestiečiai, sumanę pabėgt iš miesto, nūnai žengia į pragarus, laikydami rankose savo galvas.

Kitą dieną kraujas vėl atplūdo į vienuolyną. Algininkai atėjo, bet be duonos. Tik nužvelgė belaisvius ir pasakė:

— Anie penki šimtai vakar nukirsdintų valonų, anglų, škotų iš marmūzių šauniau atrodė. Šitie turbūt alkanauja. Bet kam gi kitam mirt iš bado, jeigu ne elgetai, ne gezui?

Liesi, išblyškę, susibaigę, šalčio krečiami, jie iš tikrųjų panėšėjo į šmėklas.

Rugpjūčio šešioliktąją, penktą valandą vakaro, atėjo juokdamiesi algininkai ir visus apdalijo duona, sūriu, alum.

— Priešmirtinė puota,— tarė Lamė.

Dešimtą valandą atvyko keturios vėliavos. Kapitonai įsakė sargybai atidaryti vienuolyno vartus, o belaisviams — sustoti po keturis ir žygiuoti įkandin fleitų ir būgnų iki nurodytos vietos. Kai kurios gatvės buvo raudonos. Jie žygiavo į Kartuvių lauką.

Kraujo klanai pievose; kraujas aplink įtvirtinimus. Iš visų pusių kaip debesys skrido varnai. Saulė lindo į rūko patalus. Dangus dar giedravo, aukštai aukštai nedrąsiai žiebėsi žvaigždės. Staiga pasigirdo gūdus kauksmas.

— Rėkia gezai iš užmiestinio Feikės forto,— pasakė kareiviai.— Jie palikti bado mirčiai.

— Mes irgi tuoj mirsim,— tarė Nelė ir pravirko.

— Pelenai man beldžia į širdį,— tarė Ulenšpygelis.

— Ak, jeigu man į rankas pakliūtų tas kruvinasis kunigaikščiūkštis,

tai nori nenori gautų ryt visas tas virves, kartuves, visus tuos kankinimo suolus, svarsčius, batus, kol šonai sprogtų,— tarė Lamė flamandiškai, nes konvojus nesuprato tos prakilnios kalbos.— Gautų gert pralietą kraują, kol šipuliai, geležies skeveldros imtų lįst per sprogusius šonus, per trūkusius grobus. Jeigu dar neišleistų paskutinės dvasios, tai aš išplėščiau jam iš krūtinės širdį ir liepčiau tą nuodingą mėsgalį ryti žalią. Tada jau neišvengiamai paliktų šį pasaulį ir nugarmėtų sieros bedugnėn. O ten lai velnio priežiūroj vis ryja ir atryjinėja tą savo širdį. Ir taip per amžių amžius!

— Amen,— pasakė Ulenšpygelis ir Nelė.

— Ar tu nieko nematai? — paklausė ji Ulenšpygelį.

— Nieko,— atsakė tas.

— O aš matau vakaruose penkis vyrus ir dvi moteris. Jie sėdi ratu. Vienas su aukso karūna ir vilki purpuru. Atrodo, tų driskių duoneliautojų vyresnysis. Rytuose matau kitą septynetą. Jam irgi vadovauja purpuru vilkintis, tik be karūnos. Rytiniai traukia prieš vakarinius. Ir jie susikauna debesyje. Bet daugiau aš nieko ten nematau.

— Septynetas,— prabilo Ulenšpygelis.

— Šalimais, lapuose, girdžiu balsą nelyginant vėjo dvelkimą:

Kare ir ugnyje,
Kur siautėja mirtis —
Ieškok.
Mirty ir kraujyje,
Griuvėsiuos ir kančioj —
Surask.

— Ne mes — kiti išvaduos Flandrijos žemę,— atsakė Ulenšpygelis.— Temsta, algininkai užsižibina deglus. Jau nebetoli Kartuvių laukas. O brangute, kam ėjai paskui mane? Nele, ar daugiau nieko negirdi?

— Girdžiu: žvangtelėjo ginklai javuose. O ten, viršum kelio pylimo, matai, pliene raudoni deglai atsišviečia? Matau — žybčioja arkebuzų dagčių galiukai. Miega ar apspango mūsų sargybiniai? Tu girdi perkūnišką trenksmą? Matai, kaip griūna kulkų pakirsti ispanai? Girdi: „Tegyvuoja gezas!“? Bėga taku aukštyn ietis atstatę! Leidžias nuo šlaito su kovos kirviais rankose. Tegyvuoja gezas!

— Tegyvuoja gezas! — šaukia Lamė ir Ulenšpygelis.

— Žiūrėk, kareiviai dalija mums ginklus. Imk, Lame, imk, brangusis. Tegyvuoja gezas!

— Tegyvuoja gezas! — šaukia belaisvių būrys.

— Arkebuzos pyškina ir pyškina,— sako Nelė,— ispanai krinta kaip musės, nes patys apsišviečia deglais. Tegyvuoja gezas!

— Tegyvuoja gezas! — šaukia gelbėtojų būrys.

— Tegyvuoja gezas! — šaukia Ulenšpygelis ir belaisviai.— Ispanai geležiniam lanke. Mušk! mušk! Stačio nė vieno nebeliko. Mušk! Jokio pasigailėjimo. Kova žūtbūtinė. O dabar už mantos — ir į Enkheizeną[162]. Kas ima budelių drabužius? Gelumbinius, šilkinius? Kas ima jų ginklus?

— Visi! visi! — šaukia jie.— Tegyvuoja gezas!

Sėda ir kanka laivu į Enkheizeną. Kartu su jais išvaduotieji vokiečiai pasilieka saugoti miesto.

O Lamė, Ulenšpygelis, Nelė susiranda savo laivus. Ir atviroj jūroj jie vėl dainuoja: „Tegyvuoja gezas!“

Ir kreisuoja Vlisingeno reide.

13

Čia Lamė vėl atkuto. Jis mielai išlipdavo iš laivo į sausumą ir nelyginant kiškius, elnius, startas medžiodavo jaučius, avinus, naminius paukščius.

Ir ne jam vienam rūpėjo maisto medžioklė. Net smagu būdavo žiūrėt, kaip visas būrys grįžta su Lame priešaky, kaip jie, nepaisydami draudimo, varosi smulkius, o už ragų vedasi stambius gyvulius, kaip žabaru gena pulkus žąsų, kaip nešasi ant savo kobinių galų koplūnus, vištas bei viščiukus.

Tada laivai ūždavo, lėbaudavo. Ir Lamė porindavo:

— Dangopi kyla gardus padažų kvapas, ir ponai angelai, juo sužavėti, sako: „Pats tas mėsos gerumas“.

Taip jiems bekreisuojant, iš Lisabonos atplaukia prekybos laivynas. Jo vadas nežino, kad Vlisingenas jau gezų rankose. Apsupę svetimšalių laivyną, gezai duoda jam įsakymą inkaruotis. Tegyvuoja gezas! Būgnai ir fleitos šaukia į abordažą. Pirkliai turi patrankų, iečių, kovos kirvių, arkebuzų.

Kulkos, sviediniai kaip lyte lyja iš gezų laivų. Jų arkebuzininkai, įsitvirtinę medinėse priedangose aplink grotstiebį, šaudo taikliai, jaučiasi saugiai. Pirkliai krinta kaip musės.

— Šen! Šen! — šaukia Ulenšpygelis Lamei ir Nelei.— Štai prieskoniai, brangenybės, vertingos maisto prekės, cukrus, muškato riešutai, gvazdikėliai, imbieras, realai, dukatai, spindintys aukso ėriukai[163]: pinigų daugiau kaip penki šimtai tūkstančių. Ispanai apmokės karo išlaidas. Geriam! Giedotinės mišios gezams — tai kautynės.

Ir Ulenšpygelis, ir Lamė laksto visur kaip liūtai. Už medinės priedangos užsiglaudusi, Nelė pučia fleitą. Visas laivynas paimtas.

Kai suskaičiuoja nukautuosius, pasirodo, kad ispanų žuvo tūkstantis, o gezų — trys šimtai vyrų, tarp jų *Brilio* laivo vyriausiasis patiekalius.

Ulenšpygelis paprašo žodžio kapitoną Ilgšą, ir tas mielai jį suteikia.

— Mesire kapitone ir jūs, kūmužiai jūreiviai,— pradeda savo prakalbą Ulenšpygelis.— Mums atiteko daug prieskonių. O šit Lamė, mūsų gerulis storpilvis, yra tos nuomonės, kad vargšas numirėlis, kur anava guli, Dieve duok jam dangų, nebuvo išėjęs didelių frikasė mokslų. Paskirkim į jo vietą Lamę, ir jis maitins mus rojiškom sriubom, dangiškais ragu.

— Gerai,— sako Ilgšas ir jūreiviai.— Lamė bus *Brilio* laivo vyriausiasis patiekalius. Nešiosis didįjį medinį samtį ir juo vaikys jungas, tuos paviršėlių samstytojus.

— Mesire kapitone, kūmužiai ir draugai,— atsako Lamė,— matot, aš verkiu iš džiaugsmo, nes tokios pagarbos nesu nusipelnęs. Bet jeigu teikiatės šauktis mano menkybės, aš sutinku eit kilnias frikasė meistro pareigas šauniajame flibote *Brilyje*. Tik sykiu meldžiu pavesti man aukščiausiąjį virtuvės vadovavimą, idant jūsų vyriausiasis patiekalius, tai yra aš, turėtų teisę ir galią neleisti niekam suvalgyti kito dalies.

— Tegyvuoja Lamė! Turėsi ir teisę, ir įstatymą, ir galią,— šaukia Ilgšas ir gezai.

— Bet aš nuolankiai meldžiu dar vieno dalyko,— sako Lamė.— Esu vyras drūtas, stambus, tvirto sudėjimo. Gilus yra mano pūzas, gilus yra mano skrandis. Mano vargšė žmona, tesugrąžina man ją Dievas, visuomet duodavo man dvigubą davinį. Tokios pat malonės tikiuosi ir iš jūsų.

Ilgšas, Ulenšpygelis, jūreiviai jam į tai:

— Tu, Lame, gausi dvigubą davinį.

— Mano žmona, meilute mano švelnioji,— nelauktai melancholišku balsu sako Lamė,— nūnai, kai tu manęs atsiskyrei, man bus visa paguoda virėjaujant minėt tavo dangišką virtuvę mūsų jaukiame būste.

— Reikia duoti priesaiką, mano sūnau,— sako Ulenšpygelis.— Atneškit didįjį medinį samtį ir didįjį varinį katilą.

— Prisiekiu Dievu, kurio vardo šaukiuosi, kad būsiu ištikimas mūsų šviespačiui princui Oraniečiui, pramintam Tyliuoju, Olandijos ir Zelandijos valdytojui už karalių; mesirui admirolui de Liumei, mūsų prakilniojo laivyno vadui; mesirui viceadmirolui Ilgšui, *Brilio* laivo kapitonui. Prisiekiu, kad aš, bėdžius, kaip įmanydamas geriau, pagal senus papročius vadovaudamasis nuo amžių žinomais valgiadariais, palikusiais puikių paveiksluotų knygų apie didį kulinarijos meną, maitinsiu mėsa bei paukštiena, kokią tik Fortūna teiksis mums atsiųsti, aukščiau minėtą mesirą kapitoną Ilgšą, savo draugą Ulenšpygelį, jo padėjėją, taipogi tamstas visus: jūrų puskarininkį, locmaną, bocmaną, bendražygius algininkus, kanonierius, vynsemį, ragautoją, kapitono pažą, chirurgą, trimitininką, jūreivius bei visus kitus. Jeigu kepsnys bus apyžalis, o paukštis neapskrudęs; jeigu sriuba trenks dvoku, kenkiančiu geram virškinimui; jeigu, užuodę padažo kvapą, nepulsit kūlvirsčia virtuvėn, aišku, tik man leidus; jeigu tamstos nuo mano patiekalų nepasidarysit linksmuoliais šauniom marmūzėm, aš atsistatydinsiu iš savo kilnių pareigų, nes laikysiu, jog nebegaliu ilgiau užimt virtuvės sosto. Taip man, Dieve, padėk šiam ir anam pasauly.

— Tegyvuoja mūsų vyriausiasis patiekalius! — šaukia jie.— Virtuvės karalius, frikasė imperatorius. Sekmadieniais jis gaus ne dvigubą, o trigubą davinį.

Ir Lamė tampa *Brilio* laivo vyriausiuoju patiekalium. Ir, užkaitęs puodus skanios sriubos, stovi tarpdury, išdidžiai nelyginant skeptrą laikydamas rankoj savo didįjį medinį samtį.

Ir sekmadieniais gauna trigubą davinį.

Kai gezams tenka susiremt su priešu, jis mielai sėdi savojoje padažų laboratorijoje. Tačiau kartais išeina ant denio, paleidžia keletą arkebuzos šūvių ir tuoj lipa žemyn, nes padažų negalima palikt be priežiūros.

Taip Lamė, atsidavęs valgiadarys ir šaunus karys, tampa visų numylėtiniu.

Bet jo virtuvėn niekam nevalia kelt kojos. Nes tada, velniškai įsiutęs, kerta įsibrovėliui savo didžiuoju mediniu samčiu be jokio pasigailėjimo.

Ir jūreiviai už tai jį praminė Lame Liūtu.

14

Žiemą vasarą ar saulė, ar lietus, ar sniegas, ar kruša, pakėlę visas bures, neria Šiaurės jūra ir Šelde gezų laivai gulbinai, baltos laisvės nešėjai.

Balta spalva — laisvė, žydra — didingumas, oranžinė — princas Oranietis: tokia išdidžiųjų laivų vėliava trispalvė.

Pakėlę visas bures tie šaunuoliai, bangų daužomi, purslų taškomi!

Sliuogia, lekia, skrieja Šelde išdidieji gezų laivai, greiti kaip šiaurio genami debesys. Girdit, kaip jie skrodžia vilnis? Laisvūnų Dieve, tegyvuoja gezas!

Hulkos, flibotai, bujeriai, korvetės greitumu nenusileidžia nei vėjui audringam, nei debesiui perkūningam. Tegyvuoja gezas!

Bujeriai, korvetės, plokščiadugnės valtys neria Šelde po tiesumu. Iš kiekvieno laivapriekio kyšo mirtinai pavojingas ilgosios kulevrinos snapas. Vanduo dejuoja skrodžiamas. Tegyvuoja gezas!

Pakėlę visas bures tie šaunuoliai, bangų daužomi, purslų taškomi!

Dieną naktį ar lietus, ar sniegas, ar kruša jie vis plaukia ir plaukia! Nuo debesio, nuo saulės, nuo žvaigždės jiems šypso Kristus. Tegyvuoja gezas!

15

Apie jų pergales sužinojo kruvinasis karalius. Mirtis jau galando plieno dalgę, budelio kūnas buvo kirmėlių knibždėlynas. Vilkdamas sutinusias, lyg švino pripiltas kojas, vaikščiojo Valjadolido koridoriais nuožmus ligų puodas. Nei dainavo kada nors jis, žiaurusis tironas. Nei krykšdamas sveikino auštantį rytą, nei džiūgavo, kai saulė, tas Dievo šypsnys, nutvieksdavo jo imperiją.

Užtat Ulenšpygelis, Lamė ir Nelė,— nors abu vyrai rizikavo savo kailiu, o ji — balta oda, nors visi trys gyveno tik su ta diena,— ulbėjo lyg paukščiai; kiekvienas gezų užgesintas laužas jiems teikė daugiau džiaugsmo negu niūronui karaliui viso miesto gaisras.

Tuo metu princas Oranietis už didį žiaurumą atėmė admirolo laipsnį iš mesiro de Liumės ir jo vieton paskyrė mesirą Bauveną Evautseną Vorstą. Taip pat svarstė, kaip apmokėti kaimiečiams už gezų paimamus

grūdus, kaip atlyginti už jiems uždedamas kontribucijas, kaip suteikti Romos katalikams tokią pat tikėjimo išpažinimo laisvę kaip visiems — be persekiojimo, be žeminimo.

16

Žėri dangus, ritasi skaidrios bangos, gezų laivuose cypauja fleitos, ūkauja dūdmaišiai, kliuksi ropinės, skamba stiklinės, net svida pabūklų geležis.

— Ei, muškit būgną šlovės! Muškit būgną linksmybės! — sako Ulenšpygelis.— Tegyvuoja gezas! Ispanija nugalėta, vampyrė sutramdyta. Jūra mūsų, Brilis paimtas. Visas pajūris nuo Nivporto — Ostendė, Blankenbergė, Zelandijos salos, Šeldės, Maso, Reino žiotys — iki pat Helderio mūsų. Tekselio, Vlilando, Terschelingo, Amelando, Rotumo, Borkumo salos mūsų. Tegyvuoja gezas!

Delftas, Dordrechtas mūsų. Tai parako ruožas papiltas. Dievo ranka laiko degiklį. Budeliai traukiasi iš Roterdamo. Sąžinės laisvė nelyginant liūtas su teisingumo dantim ir nagais užima Ziutfeno grafystę, Dutincheno, Dusburgo, Goro, Oldenzalio miestus, o Veluvėje — Hatemą, Elburgą, Harderveiką. Tegyvuoja gezas!

Žaibas ir perkūnija: Kampenas, Zvolė, Haseltas, Stenveikas neatsilaiko prieš mus; Audevateris, Gauda, Leidenas irgi. Tegyvuoja gezas!

Biurenas, Enkheizenas mūsų! Liko Amsterdamas, Schonhovenas, Midelburgas. Bet mūsų kalavijai kantrūs, ateis laikas — viską įveiks. Tegyvuoja gezas!

Išgerkim ispaniško vyno. Iš tų pačių kielikų, iš kurių ispanai gėrė savo aukų kraują. Leisimės Zeiderzės įlanka, didžiosiom upėm, jų intakais, kanalais; mūsų žinioj *Noord-Holland, Zuid-Holland,* Zelandija; paimsim *Oost* ir *West-Frise;* Brilis — mūsų laivų prieglobstis, laisvės perekšlių gūžta.

Paklausykit! Mūsų tėvynėj, mylimojoj Flandrijoj, sklinda keršto šauksmas. Ten šveičia ginklus, galanda kalavijus. Visi sujudo, virpa nelyginant arfos stygos, užgautos šilto kvapo, paskutinio kvapo, kurį išleidžia ant ešafotų, laužų ar duobėse myriop pasmerktosios aukos. Visi, visi sujudo: Henegau, Brabantas, Liuksemburgas, Limburgas, Namiūras ir Lježas, tas laisvasis miestas! Našų grūdą išdaigina kraujas. Pjūtis atėjo dalgiui. Tegyvuoja gezas!

Noord-Zee, plačioji Šiaurės jūra, mūsų. Kaip ir puikieji pabūklai, išdidieji laivai, bebaimė rūsčiųjų jūreivių armija. Ją sudaro balamūtai, plėšikai, kunigai algininkai, bajorai, miestiečiai, rankpelniai, pabėgę nuo persekiojimų. Visi susivienijo kovai už laisvę. Tegyvuoja gezas! Pilypai, kruvinasis karaliau, kur tu? Alba, kur tu? Nešioji šventą skrybėlę, Dievo vietininko dovaną[164], o šūkauji, piktžodžiauji. Muškit būgną linksmybės. Tegyvuoja gezas! Išgerkim.

Vynas liejasi į aukso kielikus. Šekit lakalo, gerkit linksmai, šiurkštūs vyrai! Per jūsų liturginius rūbus žliaugia raudoni latakai. Bažnytinės ir vatikaniškos vėliavos plaikstosi vėjyje. Muzika amžina! Už fleitas, už dūdmaišius, už būgnus — geriam! Lai cypauja, ūkauja, lai mūsų šlovei tratina! Tegyvuoja gezas!

17

Buvo gruodis — vilkų mėnuo. Kaip adatom kirto lietus. Gezai kreisavo Zeiderzėje. Trimitas sušaukė hulkų, flibotų kapitonus į admirolo laivą. Ir Ulenšpygelis prisistatė.

Visų pirma admirolas kreipėsi į jį:

— Tai va, už pareigingumą ir ištikimą tarnystę princas skiria tave *Brilio* laivo kapitonu. Čia tau paskyrimo pergamentas.

— Priimkite mano padėką, mesire admirole,— tarė Ulenšpygelis.— Aš vadovausiu, kiek spėkos leis, tvirtai tikėdamas, kad su Dievo pagalba nuvadovausiu Ispaniją nuo Flandrijos ir Olandijos, tai yra nuo *Zuid* ir *Noord-Neerlande*.

— Tai gerai,— tarė admirolas.— O dabar,— pridūrė jis, kreipdamasis į visus,— turiu tamstoms pranešti, jog katalikiškasis Amsterdamas[165] ketina apgult Enkheizeną. Jo laivai dar neišplaukė iš kanalo Y. Mes kreisuosim priešais ir neišleisim. Užpulsim visus ir kiekvieną — lai tik parodo Zeiderzėj savo tironiškus griaučius.

— Pramušim juos. Tegyvuoja gezas! — atsakė jie.

Grįžęs į savo flibotą, Ulenšpygelis liepė sušaukt jūreivius ir algininkus ant denio ir perdavė jiems admirolo įsakymą.

— Burės mums atstoja sparnus, laivų kiliai — ledžingas, abordažiniai kabliai — milžiniškas rankas. Tegyvuoja gezas! — atsakė jie.

Gezų laivynas išplaukė ir kreisavo vienos mylios atstumu priešais

Amsterdamą,— taip, kad be jų sutikimo niekas negalėjo nei ten patekti, nei iš ten išvykti.

Penktą dieną lietus liovėsi. Pakilo vėjas, dangus nusigiedrijo. Bet Amsterdame jokio sujudimo nepastebėta.

Staiga Ulenšpygelis mato — mediniu samčiu bakindamas, varosi Lamė ant denio *truxman*, vaikinuką, didelį prancūzų ir flamandų kalbų mokovą, bet dar didesnį valgovą.

— Ak tu, nevidone! — kuldamas jį, barėsi Lamė.— Manei galįs nebaudžiamas valgyt mano frikasė pirma laiko? Lipk į grotstiebį, pažiūrėk, ar nematyt sujudimo Amsterdamo laivuose? Padarysi gerą darbą.

— O ką man duosi už tai? — paklausė *truxman*.

— Dar nieko nepadarei, o jau reikalauji atlyginimo? — piktinosi Lamė.— Ak tu, nedorkaili, jei nelipsi, gausi pylos. Ir prancūzų kalba tau nepadės.

— Graži kalba. Meilės ir karo kalba,— atsakė tas ir įsliuogė į grotstiebį.

— Na ką, veltėdi? — paklausė Lamė.

— Nei mieste, nei laivuose nieko tokio nematyt,— atsakė *truxman*. O nusileidęs pridūrė: — Dabar mokėk.

— Pasilaikyk, ką nudžiovei,— atsakė Lamė.— Vogtas kąsnis niekada neina žmogui į sveikatą, greičiausiai viską išvemsi.

Truxman vėl įsliuogė į grotstiebį.

— Lame! Lame! — staiga suriko jis.— Vagis tavo virtuvėj!

— Raktas mano šikšninėj,— atsakė Lamė.

Ulenšpygelis, pasivedėjęs Lamę į šalį, tarė:

— Mano sūnau, tas nepaprastas Amsterdamo ramumas baugina mane. Jie bus ką nors slaptai sumanę.

— Aš jau galvojau apie tai. Vanduo užšalo ąsočiuose ir dėžėse su žuvim; paukštiena kaip medis, sviestas kaip akmuo, aliejus baltas, dešros apšerkšnijusios, druska sausa kaip smėlis saulėje.

— Prieš šaltį,— tarė Ulenšpygelis.— Atvyks jų dalinys su artilerija ir užpuls mus.

Ulenšpygelis nuplaukė į admirolo laivą ir savo būgštavimus išdėstė admirolui.

— Vėjas pučia nuo Anglijos, vadinas, snigs, o ne šals. Grįžk į savo flibotą,— įsakė admirolas.

Ir Ulenšpygelis iškako.

Naktį smarkiai snigo, bet paryčiu vėjas atsisuko nuo Norvegijos, Šiaurės jūra užšalo, važiuok kaip stalu. Admirolas tai matė.

Būgštaudamas, kad per ledą atėję amsterdamiečiai nepadegtų laivų, jis davė įsakymą algininkams prisirišti ledžingas, nes gali tekti kautis lauke ir aplink laivus, kanonieriams prisikrauti sviedinių šalia lafetų, užtaisyti geležinius bei ketinius pabūklus ir laikyti paruoštus degiklius.

Bet amsterdamiečiai nesirodė.

Ir taip visą savaitę.

Aštuntą dieną, vakarop, Ulenšpygelis užsakė jūreiviams ir algininkams puotą: tokia kirasa yra būtina nuo žvarbaus vėjo.

Bet Lamė jam į tai:

— Nieko nebeliko, tik džiūvėsiai ir birzgalas.

— Tegyvuoja gezas! — sušuko jūreiviai ir algininkai.— Baliavosim su gavėnu, iki išmuš valanda į mūšį stoti.

— Oi, negreit išmuš,— atsakė Lamė.— Amsterdamiečiai ateis padegt mūsų laivų, bet ne šiąnakt. Pirma jie susirinks, susės prie židinio ir, lenkdami puodukus karšto vyno su maderiniu cukrum — duokdie ir mums! — prie pilnų stuopinių kantriai, protingai prašnekėję iki vidurnakčio, nutars, kad rytoj reikės nutart, ar pult mus ateinančią savaitę, ar ne. Rytojaus dieną, vėl lenkdami karštą vyną su maderiniu cukrum — duokdie ir mums! — jie prie pilnų stuopinių iš naujo ramiai, kantriai nutars susirinkt kitą dieną, nes būtina sužinot, ar ledas gali kelti didelį kariuomenės būrį. Ir paves tyrimus atlikt mokslo vyrams, o tie savo išvadas išguldys pergamente. Jį gavę ir sužinoję, jog pusės uolekties storio ledas ganėtinai tvirtas ir gali kelti kelis šimtus vyrų su patrankom bei lauko artilerija, jie vėl sušauks posėdį ir, lenkdami stuopines karšto vyno, svarstys, kaip derėtų pasielgt su mumis, turint omeny lobį, kurį atėmėm iš lisaboniečių: ar apsiaust mūsų laivus, ar sudegint. Ir šiaip, ir taip postringaudami, kad tik sprendimą nuvilkinus, jie pagaliau nutars, jog laivus reikia paimti, ne sudeginti, nors mūsų atžvilgiu tai būtų ir didžiai neteisinga.

— Gerai sakai,— atitarė Ulenšpygelis,— bet negi nematai, kad miestas švinta, kad žibintininkai suskato bėgiot?

— Sušalo, užtai ir bėgioja,— paaiškino Lamė ir atsidusęs pridūrė: — Viskas suvalgyta. Nei jautienos, nei kiaulienos, nei paukštienos, nei vyno. Aiman, nei gero *dobbel-bier*,— nieko, tik džiūvėsiai ir birzgalas. Kas mane myli, paskui mane!

— Kur tu? — paklausė Ulenšpygelis.— Niekam nevalia lipt iš laivo.

— Mano sūnau,— tarė Lamė,— tu dabar laivo kapitonas ir mūsų ponas. Nenori — nelipsiu. Bet tu tik pagalvok, užvakar suvalgėm paskutinę dešrą. Tokiam žvarby virtuvės ugnis — tai saulė šauniems bendrakelioniams. Kas gi čia nenorėtų kvepent padažų? Arba skonėtis aromatingu bukietu švento lakalo, kurs padarytas iš linksmų žiedų: smagaus juoko ir geranoriškumo? Tai va, kapitone ir ištikimas drauge, lig tik aš nepavalgau, tuoj pradedu graužtis, kurių galų einu paskui tave varguose ir mūšiuose, jeigu mėgstu ramybę, mielai žudau nebent minkštą žąsį, riebų gaidžioką, sultingą kalakutę. Matai iš čia tą apšviestą pasiturinčią fermą, kur kūtės pilnos stambių ir smulkių gyvulių? Žinai, kas ten gyvena? Vienas fryzas laivininkas, pramintas Smėliuku, Slose, tas pats, kuris išdavė mesirą d'Andlo su jo draugais, viso labo aštuoniolika didikų, nuplukdęs juos į Enkheizeną, dar Albos. Per jį tie vargšai palydėjo galvas ant ešafoto Briusely, Arklių turgavietėj. Už savo išdavystę šitas parsidavėlis gavo du tūkstančius florinų. Kaip tikras Judas kraujo kaina įsigijo fermą, kur matai, gyvulių, aplinkinius laukus. O kadangi tai duoda vaisių, auga, aš turiu omeny žemę ir gyvulius, tai jis nūnai smarkiai pralobęs.

Ulenšpygelis jam į tai:

— Pelenai man beldžia į širdį. Mirties valandą tu išmuši.

— Ne tik mirties, bet ir maisto,— atitarė Lamė.— Duok man dvidešimt narsių algininkų ir jūreivių, ir aš vykstu išdaviko.

— Apsiimu jiems vadovaut,— tarė Ulenšpygelis.— Kas už teisingumą — paskui mane. Jokiu būdu ne visi, brangieji. Žinau, esat man atsidavę. Bet kas saugos laivą? Užteks poros dešimčių. Meskit burtus kauliukais. Šen dvidešimt vyrų. Kauliukai teisingai rodo. Prisiriškit ledžingas ir čiuožkit Veneros kryptim, ji kaip tik spindi viršum išdaviko fermos.

Ryškioji žvaigždė — jūsų kelrodė, vykit, čiuožkit, skriekit su kovos kirviais ant pečių.

Vėjas švilpdamas gena ledu baltus sniego sūkurius. Vykit, drąsuoliai!

Nedainuojat, nesikalbat. Tyliai leidžiatės po tiesumu žvaigždės link. Tik cypia ledas jūsų ledžingų raižomas.

Kas pargriūva, tuoj keliasi. Jau krantas. Baltame sniege — nė gyvos dvasios. Nė paukštis nepurpteli šaltame ore. Nusiriškit ledžingas.

Štai žemė, pievos. Vėl prisiriškit ledžingas. Sulaikę kvapą, apsupam fermą.

Ulenšpygelis beldžia į duris. Loja šunys. Jis beldžia dar sykį. Atsidaro langas, ir *baes*, iškišęs galvą, klausia:

— Kas čia?

Jis mato tik Ulenšpygelį. Kiti pasislėpę už *keet*, skalbyklos.

Ulenšpygelis atsako:

— Mesiras de Busiu[166] liepė perduot, kad tuoj atvyktum pas jį į Amsterdamą.

— Kur tavo leidimas? — klausia nulipęs šeimininkas ir atidaro duris.

— Štai,— atsako Ulenšpygelis ir parodo dvidešimt gezų, kurie paskui jį puola vidun.

— Tu Slosė, išdavikas laivininkas,— sako jam tada Ulenšpygelis.— Įviliojai į pasalą mesirus d'Andlo, Batenburgus bei kitus didikus. Kur kraujo kaina?

— Jūs gezai,— atsako tas drebėdamas.— Atleiskit man, aš nežinojau, ką darau. Čionai pinigų neturiu. Aš viską tamstoms atiduosiu.

— Tamsu,— sako Lamė.— Duok žvakių, lajinių arba vaškinių.

— Antai kabo lajinės,— atsako *baes*.

Uždega žvakę.

— Šalta,— sako vienas gezas iš židinio.— Užkurkim ugnį. Va ir žabų yra.

Ir parodo į lentyną, kur stovi vazonai su nudžiūvusiom gėlėm. Čiumpa gėlę už kuodo, papurto su visu vazonu, vazonas nukrinta, ant žemės pabyra dukatai, florinai, realai.

— Va kur jo lobis,— sako rodydamas į kitus gėlių vazonus.

Ir tikrai, išvertę juos, randa dešimt tūkstančių florinų.

Baes šaukia ir verkia tai matydamas.

Išgirdę riksmą, subėga vienmarškiniai bernai ir mergos. Vyrus, bandančius gint šeimininką, gezai suriša. Susisarmatijusios kūmužės, daugiausia jaunos, kaipmat pasislepia už vyrų.

Tada Lamė žengia į priekį ir sako:

— Išdavike fermeri, kur raktai? Rūsio, arklidės, tvarto, avidės?

— Bjaurybės plėšikai,— sako *baes*,— kad jūs galą gautumėt kartuvėse!

— Muša mirties valanda,— sako Ulenšpygelis.— Duokš raktus!

— Dievas atkeršys už mane,— sako *baes* duodamas raktus.

Ištuštinę fermą, gezai susiruošia čiuožt atgalios, ten, kur stovi jų laivai — tie lengvi laisvės būstai.

— Aš vyriausiasis *Brilio* laivo patiekalius,— sako Lamė stodamasis

jų priekyje.— Stumkit šlajas šauniąsias, vyno, alaus prikrautas. Varykitės už ragų ar kaip kitaip visą tą kaimenę, prigimtines giesmes raliuojančią, visus tuos arklius, jaučius, paršus, avinus. Karveliai burkuoja pintinėse; koplūnai, duonos minkštimu įpenėti, stebisi, kodėl jų mediniuose narvuose nebėr kur apsisukt. Aš vyriausiasis patiekalius. Ledas cypia jūsų ledžingų raižomas. Jau mes laivuose. Rytoj grieš virtuvės kapelija. Duokit šen skridinius. Diržais apjuoskit arklius, karves, jaučius. Tai gražu žiūrėt, kaip jie kybo už pilvų pakarti. O rytoj mes visi ant frikasė pasikarsim. Su skridiniu užsitraukiam gyvulius. Bus kepsniams. Meskit triuman kaip pakliūva nupenėtas vištas, žąsis, antis, koplūnus. Kas jiems nusuks sprandus? Vyriausiasis patiekalius. Durys užrakintos, raktas mano šikšninėj. Tegul bus pagarbintas Dievas virtuvėj! Tegyvuoja gezas!

Paskui Ulenšpygelis kanka į admirolo laivą. Gezai veda Diriką Slosę bei kitus imtinius, kurie dejuoja, rauda, nes kilpos išsigando.

Išgirdęs šurmulį, išeina mesiras Vorstas.

— Ko tau? — klausia jis, išvydęs raudonoj deglų šviesoj Ulenšpygelį su bendrakelioniais.

— Šiąnakt mes suėmėm išdaviką Diriką Slosę jo paties fermoj. Kažkada jis įviliojo į pasalą aštuoniolika mūsiškių. Čia jo bernai ir mergos. Niekuo nekalti,— atsako Ulenšpygelis ir, duodamas admirolui šikšninę, priduria: — Šitie florinai — ypatinga flora, augo gėlių vazonuose išdaviko troboj. Viso labo dešimt tūkstančių.

Mesiras Vorstas į tai:

— Jūs nusižengėt drausmei palikdami laivus. Bet kadangi viskas baigės sėkmingai, jums bus dovanota. Sveiki atvykę, imtiniai, florinų šikšnine ir jūs, narsuoliai! Pagal jūros įstatymus bei papročius jums dovanoju trečdalį grobio; trečdalis eis laivynui, trečdalis — šviespačiui Oraniečiui. Išdaviką tuoj pakart!

Įvykdę admirolo įsakymą, gezai iškerta aketę ir įmeta Diriko Slosės kūną.

— Negi žolė išaugo aplink laivus? Girdžiu, vištos kudakuoja, avinai bliauna, jaučiai, karvės mūkia,— teiraujasi admirolas Vorstas.

— Tai mūsų imtiniai, į nasrus dedami,— atsako Ulenšpygelis.— Jie sumokės išpirką frikasė pavidalu. Geriausioji dalis — mesirui admirolui. Na, o tuos bernus ir mergas, tarp jų yra meilučių, lipšnių kūmužių, aš imu į savo laivą.

Taip jis ir padarė. O ten jiems pasakė tokią prakalbą:

— Kūmužiai ir kūmužės! Šitas laivas geriausias pasauly. Kas mielą

dieną mes čia baliavojam, ūžiam, siaučiam. Jei geidaujat išvykt — malonėkit išpirką. Jei geidaujat čia likt — gyvensit kaip mes: prie darbo ir prie valgio kaip sudegę. Na, o šitoms meilutėms aš, kaip kapitonas, suteikiu visišką kūno laisvę ir pareiškiu, jog man vis tiek, ar tamstelės laikysis savųjų draugužių, su kuriais pateko į laivą, ar pasiskirs iš šauniųjų gezų, idant su jais tvarkytųsi kaip moterystėj.

Bet meilingosios kūmužės visos lieka ištikimos saviškiams, tik viena, žiūrėdama Lamei į akis ir šypsodama, paklausia, ar jis jos nenorėtų.

— Didžiai dėkingas, meilute, bet surištas esmi,— atsako Lamė.

— Jis vedęs, tas gerulis,— sako gezai, matydami, kad kūmužei apmaudas pašoko.

Bet toji atsuka jam nugarą ir pasirenka kitą, iš pūzo ir šaunios marmūzės į Lamę panašų.

Kelias dienas laivai siautė, baliavojo. Nuo valgymų ir gėrimų deniai lūžo.

Ir Ulenšpygelis bylojo:

— Tegyvuoja gezas! Pūsk, šiaury, mes savo kvapu sušildysim orą. Ugningos mūsų krūtinės, kai už sąžinės laisvę reik stoti; pilvai mūsų ugningi, kai priešo mėsas reik doroti. Vynas — vyrų pienas. Geriam! Tegyvuoja gezas!

Ir Nelė gėrė iš didelės aukso taurės, ir, įraudusi nuo vėjo, cypino savo fleitą. Ir gezai, nebijodami šalčio, linksmai gėrė valgė ant denio.

18

Staiga visas laivynas mato — ant kranto atjuoduoja minia, mirksi deglai, žybčioja ginklai. Po valandžiukės, kai deglus užgesina, pasidaro taip tamsu, nors į akį durk.

Kapitonai iš laivo į laivą perduoda admirolo įsakymus. Nuskamba pavojaus signalas. Užgesina visus žiburius. Jūreiviai ir algininkai, kovos kirviais ginkluoti, sugula kniūpsti ant denių. Narsieji kanonieriai su paruoštais degikliais stovi prie patrankų, užtaisytų kulkų pripildytais maišais bei susietiniais sviediniais. Admirolui ir kapitonams sukomandavus: „Šimtas žingsnių!“, atseit nurodžius priešo poziciją, jie turi paleisti ugnį nuo laivapriekio, paskuigalio ar borto, destis kokia laivo pozicija lede.

Ir pasigirsta mesiro Vorsto balsas:

— Mirtis tam, kas garsiai kalbės!

Ir kapitonai pakartoja:

— Mirtis tam, kas garsiai kalbės!

Naktis žvaigždėta, be mėnulio.

— Girdi? — sako Ulenšpygelis Lamei, bet taip tyliai, lyg šmėkla dvelkteli.— Girdi, kaip amsterdamiečiai šnekasi, kaip cypia ledas, jų geležinių ledžingų raižomas? Artėja greit. „Dykūnai gezai miega. Lisabonos lobis — mūsų!“ — porina jie. Deglus užsidega. Matai jų apgulamąsias kopėčias? Jų šlykščius veidus? Ilgą liniją jų atakuojančio būrio? Tūkstantis vyrų, jeigu ne daugiau.

— Šimtas žingsnių! — komanduoja mesiras Vorstas.

— Šimtas žingsnių! — komanduoja kapitonai.

Pasigirsta baisus trenksmas nelyginant griaustinis ir gailūs riksmai ant ledo.

— Salvė iš aštuoniasdešimties patrankų,— sako Ulenšpygelis.— Jie bėga. Matai, deglai tolsta?

— Vytis! — įsako admirolas Vorstas.

— Vytis! — pakartoja kapitonai.

Bet vijimasis trunka neilgai. Bėgliai turi šimto žingsnių persvarą ir bailių kiškių kojas.

Kai gezai apžiūri mirštančius ir dejuojančius ant ledo, randa aukso, brangenybių, taip pat virvių, skirtų jiems surišti.

Po šitos pergalės gezai viens kitam sako:

— *Als God met ons is, wie tegen ons zal zijn?* Jei Dievas su mumis, tai kas prieš mus? Tegyvuoja gezas!

Praėjus porai dienų, admirolas Vorstas ryte sunerimsta: laukia naujos atakos. Lamė šokte iššoka ant denio ir sako Ulenšpygeliui:

— Vesk mane pas tą admirolą, kuris nenorėjo tavęs klausyt, kai pranašavai šaltį.

— Pats keliauk,— atsako tas.

Užrakinęs virtuvę, Lamė iškanka. Admirolas stovi ant denio ir įdėmiai žiūri, bene pastebės kokį nors sujudimą mieste.

Lamė prieina prie jo.

— Šviespatie,— kreipiasi jis į admirolą,— ar man, kukliam vyriausiajam patiekaliui, valia duot vieną patarimą?

— Kalbėk, mano sūnau,— sako admirolas.

— Šviespatie, vanduo tirpsta ąsočiuose; paukštiena atsileido; dešros jau nebe šerkšnotos, sviestas minkštas; aliejus skystas; druska ašaroja. Bus lietaus. Mes išsigelbėsim, šviespatie.

— Kas tu toks? — klausia admirolas Vorstas.

— Aš *Brilio* laivo vyriausiasis patiekalius,— prisistato Lamė.— Jeigu visi tie baisūs mokslinčiai, besivadinantys astronomais, skaitytų iš žvaigždžių taip kaip aš iš savo padažų, jie pasakytų, kad šiąnakt bus atlydys su audra ir kruša. Bet neilgai. Paskui vėl pašals.

Tai pasakęs, grįžta į savo flibotą.

— Aš vėl pranašas,— vidurdienį sako jis Ulenšpygeliui.— Dangus niaukiasi, vėjas smarkėja, purškia šiltas lietus. Jau per pėdą vandens virš ledo.

Vakare jis džiaugsmingai sušunka:

— Šiaurės jūra pakilo. Potvynis prasideda. Didžiulės vilnys plūsta į Zeiderzę, aižo ledą. Tik skyla ledgaliai, tik šokinėja ant denio, net žiežirbos lekia. Va ir kruopos. Admirolas įsako atsitraukt nuo Amsterdamo. Kai tiek vandens, tai ir didžiausias mūsų laivas išplauks. Va mes jau Enkheizeno uoste. Vėl šąla jūra. Aš pranašas. Dievas padarė stebuklą.

Ulenšpygelis į tai:

— Atsidėkodami išgerkim už jį.

Ir baigės žiema, ir atėjo vasara.

19

Rugpjūčiui įpusėjus, kai vištos, pilnus gurklius grūdų prilesusios, esti kurčios gaidžio viliojimams, Ulenšpygelis taip bylojo savo jūreiviams ir algininkams:

— Kruvinasis kunigaikštis, atvykęs į Utrechtą, išdrįso išleist maloningą įsaką[167], žadantį gyventojams, nesiteiksiantiems paklusti, be kitų nemokamų dovanų, badą, mirtį, nuskurdinimą. Visa, kas dar išlikę,— sakoma jame,— bus sunaikinta, jo karališkoji didenybė apgyvendins kraštą svetimšaliais. Kandžiokis, kunigaikšti, kandžiokis! Gyvatei dantis galima išlaužyt su dilde. Tos dildės — tai mes. Tegyvuoja gezas!

Alba, tu apdujai nuo kraujo! Manai, bijom tavo grasinimų? Tikim tavo gailestingumu? Tavo įžymieji pulkai, kuriais gyreis prieš visą pasaulį, tavo Nenugalimieji, tavo Ištikimieji, tavo Nemirtingieji išstovėjo septynis mėnesius bombarduodami Harlemą, silpną miestą, tik miestiečių ginamą. Gavo ir jie kaip paprasti mirtingieji ore šokt spro-

ginėjančių minų šokį. Miestiečiai verdančią dervą gožė jiem už pakarpos. Galų gale tavo pulkai laimėjo šlovingą pergalę, išpjovę beginklius. Girdi, budeli? Muša mirties valanda.

Harlemas neteko savo narsiųjų gynėjų, jo akmenys krauju srūva. Jis išleido per savo apsiaustį milijoną du šimtus aštuoniasdešimt tūkstančių florinų. Vyskupo valdžia atstatyta. Linksma marmūze, lengva ranka vyskupas šventina bažnyčias; tose šventinimo ceremonijose dalyvauja ir Don Federikas; vyskupas mazgoja jam rankas, kurios Dievo akyse yra kruvinos, ir suteikia komuniją abiem pavidalais[168], nors paprastiems žmonėms tai draudžiama. Ir skamba varpai, ir sklinda jų ramus, melodingas tilindžiavimas. Sakytum angelai gieda kapinėse. Akis už akį! Dantis už dantį! Tegyvuoja gezas!

20

Kai gezai buvo Vlisingene, Nelė susirgo karštine. Norom nenorom reikėjo iš laivo persikelt pas reformatą Petersą, gyvenantį Turveno prieplaukoj.

Ulenšpygelis, nors ir sielvartavo, tačiau guodėsi mintim, jog čia bus saugu nuo ispanų kulkų ir ji tikrai pasveiks.

Ir jis su Lame nesitraukė nuo jos, slaugė kaip įmanydamas ir dar labiau pamilo ją. Ten sėdėdami, abu vyrai šnekučiuodavosi.

— Ištikimas ir man atsidavęs drauge,— sykį kreipėsi Ulenšpygelis į Lamę,— žinai naujieną?

— Ne, mano sūnau,— atsakė tas.

— Matai tą flibotą, neseniai prisidėjusį prie mūsų laivyno? Žinai, kas ten kiekvieną mielą dieną brązgina violą?

— Nuo pastarųjų šalčių mano ausys kaip ir užkimštos,— atsakė Lamė.— Ko tu juokies, mano sūnau?

— Sykį girdėjau iš ten flamandišką *lied.* Balsas man pasirodė mielas,— kalbėjo toliau Ulenšpygelis.

— Aiman! — tarė Lamė.— Ji irgi dainuodavo skambindama viola.

— O kitą naujieną žinai?

— Nieko aš nežinau, mano sūnau,— atsakė Lamė.

— Mes gavom įsakymą plaukti Šelde iki Antverpeno ir ten pagrobti arba sudeginti priešų laivus. Žmonių negailėti. Ką tu manai apie tai, storpilvi?

— Aiman! — atsakė Lamė.— Nejaugi niekada šioj sielvartingoj šaly mes neišgirsim nieko kito, tik apie deginimus, korimus, skandinimus bei kitokius vargšų žmonių naikinimo būdus? Kada gi ateis maloningoji taika? Kada galėsim ramiai, niekieno netrukdomi, kept kurapkas, troškint viščiukų frikasė, čirškint dešras, paleidus kiaušinių? Aš labiau mėgstu kraujines, kepenines per riebios.

— Tie mieli laikai ateis, kai Flandrijos soduose ant kiekvienos obels, slyvos, vyšnios šakos ispanai kabos vietoj vaisių,— atsakė Ulenšpygelis.

— Ak, kad aš bent surasčiau savo žmoną, savo numylėtąją, savo brangutę, meilutę, ištikimą žmoną! Nes žinoki, mano sūnau, raguotas nebuvau ir niekuomet nebūsiu; ne jai, tokiai santūriai ir dar lėtuolei, daryt tai; svetimų vyrų kompanijos ji vengė; o kad mėgo puoštis — toks jau moterų poreikis. Aš buvau jos virikas, kepikas, šlavikas, mielai prisipažįstu tai; o ar nebūčiau vėl? Bet buvau ir jos valdovas, jos vyras.

— Baikim tas kalbas,— tarė Ulenšpygelis.— Girdi, admirolas šaukia: „Pakelt inkarus!“, o kapitonai kartoja jo komandą? Teks ruoštis išplaukt.

— Ko tu taip greit išeini? — paklausė Nelė Ulenšpygelį.

— Grįžtam į laivą,— atsakė tas.

— Be manęs?

— Be tavęs.

— Ar nepagalvoji, kad aš, čionai pasilikus, labai nerimausiu dėl tavęs?

— Meilute, mano kailis — geležinis.

— Juokai juokais, o aš matau tik tavo striukę gelumbinę, anaiptol ne geležinę; po ja tavo kūnas, toks pat kaip maniškis — iš mėsos ir kaulų. Kas tave sužeistą slaugys? Juk numirsi vienas tarp kovotojų. Einu su tavim!

— Aiman! — tarė jis.— O jeigu ietys ir kalavijai, kirviai ir kūjai, patrankų sviediniai kliudys ne mane, o tavo meilutį kūną, ką aš, nevidonas, veiksiu be tavęs šioj ašarų pakalnėj?

Nelė jam į tai:

— Aš noriu būt su tavim. Joks pavojus man negrės, aš slėpsiuos medinėse priedangose, kur arkebuzininkai.

— Jeigu tu eini, aš pasilieku, ir tavo draugą Ulenšpygelį gezai apšauks bailiu ir išdaviku. Geriau paklausyk mano dainos:

Pačios Gamtos šarvai mano išduoti,
Po to kas drįstų kelią man pastoti?
O buvo mano kailis tik odinis,
Dabar jisai užgrūdintas — plieninis.

Ir veltui veidmainė Mirtis dar tyko —
Lig šiol manęs pagriebt jai nepavyko.
O buvo mano kailis tik odinis,
Dabar jisai užgrūdintas — plieninis.

Mano vėliavos obalsis „Gyventi!“
Gyvent su saule, niekad nepasenti.
O buvo mano kailis tik odinis,
Dabar jisai užgrūdintas — plieninis.

Ir dainuodamas iškako. Prieš tai, žinoma, neužmiršo pakštelėt į virpančias lūpas, į meilutes akis savo draugužei, kuri čia juokės, čia verkė.

Gezai Antverpene. Laivus, dar Albos, jie persekioja iki pat uosto ir pagrobia. Į miestą įžengia vidury šviesios dienos, išvaduoja belaisvius, jų vieton ima kitus — išpirkos dėlei. Gaudo miestiečius ir be jokių kalbų, grasindami mirties bausme, kai kuriuos išsivaro.

Ulenšpygelis sako Lamei:

— Admirolo sūnus nelaisvėj pas kanauninką. Reikia jį išvaduot.

Įžengia į kanauninko namus, ten randa ieškomą sūnų ir vienuolį didžiapilvį, kuris perkūnuodamas graudena vaikiną grįžt į šventos mūsų motinos Bažnyčios skreitą. Vaikinas nė girdėt nenori ir išeina su Ulenšpygeliu. O Lamė griebia vienuolį už gobtuvo ir varosi Antverpeno gatvėmis sakydamas:

— Šimtas florinų — tavo išpirkos kaina. Pustyk padus ir — pirmyn. Ko delsi? Ar švino pripilti tavo sandalai? Na, lašinių maiše, ėdalo skrynia, putraplampi, judinkis.

Vienuolis, didžiai niršdamas, sako:

— Aš judu, ponuli geze, judu. Nors tamstos arkebuzą ir labai gerbiu, bet sveikas esi toks pat didžiapilvis, baisus dručkis ir pampla kaip ir aš.

— Kaip tu drįsti, šlykštus vienuoli,— sako Lamė jį stumdamas,— lygint savo atsiskyrėliškus, nenaudingus, lengvaduoniškus taukus su

manaisiais flamandiškais, išsiaugintais doru būdu — betriūsiant, besiplūkiant, bekovojant! Bėk, arba aš tave spirtelėsiu bato galu kaip šunį.

Bet vienuolis negalėjo bėgti, duso, Lamė irgi. Taip juodu pasiekė laivą.

21

Paėmę Ramekensą, Gertreidenbergą, Alkmarą[169], gezai grįžo į Vlisingeną.

Uoste Ulenšpygelio laukė pasveikusi Nelė.

— Tili, Tili, drauguži mano, tu nesužeistas? — pamačiusi klausinėjo jį.

Ulenšpygelis uždainavo:

Mano vėliavos obalsis „Gyventi!“
Gyvent su saule, niekad nepasenti.
O buvo mano kailis tik odinis,
Dabar jisai užgrūdintas — plieninis.

— Aiman! — dejavo Lamė vilkdamas koją.— Kulkos, granatos, susietiniai sviediniai lyte lyja aplink jį, o jis tik vėją jaučia. Tu, Ulenšpygeli, matyt, esi dvasia, ir tu, Nele. Nes kai pasižiūriu — vis linksmi, vis jaunučiai.

— Kodėl tu velki koją? — paklausė Nelė.

— Todėl, kad aš ne dvasia ir niekuomet dvasia nebūsiu,— atsakė Lamė.— Užtat ir kliudė kovos kirvis man tiesiai į šlaunį,— ak, mano žmonos šlaunys, baltutėlaitės, kaip nutekintos! — matai, kraujas bėga. Aiman, nėra jos, nėra kam manęs slaugyti!

— Labai tau reikia žodlaužos žmonos? — supykusi pasakė Nelė.

— Nekalbėk blogai apie ją,— tarė Lamė.

— Še balzamo,— padavė jam Nelė.— Laikiau jį Ulenšpygeliui. Pridėk prie žaizdos.

Apsitvarstęs prakirstą šlaunį, Lamė palinksmėjo: deginantį skausmą kaip ranka atėmė. Ir visi trys pasikėlė į laivą.

— Kas čia toks? — paklausė Nelė, išvydusi vienuolį, vaikštinėjantį po denį surištomis rankomis.— Veidas kažkur matytas, lyg ir pažįstamas.

— Šimtas florinų — jo išpirkos kaina,— atsakė Lamė.

22

Tą dieną laivynui buvo šventė. Nors pūtė žvarbus gruodžio vėjas, nors čia lijo, čia snigo, visi gezai susirinko ant denių. Dulsvai bolavo sidabriniai pusmėnuliai prie jų zelandiškų skrybėlių.

Ir Ulenšpygelis dainavo:

Jau laisvas Leidenas[170]*, ir Nyderlandus*
Štai Alba kraugerys palieka jau.
Aidėkit, gauskite, varpai,
Linksmom melodijom skardenkit orą!
Skambėkit, buteliai ir taurės!

Tai dogas, gavęs daug lazdų,
Pabrukęs uodegą, skubiausiai neria,
Krauju aptekusia akim vis žiūri
Ir dairosi, ar negresia jam lazdos...
O jo žandikaulis nukaręs dreba...
Jau Alba kraugerys išvyko!
Skambėkit, buteliai ir taurės!
Tegyvuoja gezas!

Gal šuo pats sau įkąst norėtų,
Tačiau jam dantys išmušti lazda.
Nuleidęs savo snukį, jis galvoja
Apie dienas, kai žudė, kiek norėjo...
Jau Alba kraugerys išvyko!
Tad būgną muškite šlovės,
Tad būgną muškite kovos!
Tegyvuoja gezas!

Jis šaukia velniui: „Aš parduodu
Tau savo šuniškąją sielą
Tiktai už vieną valandą galybės!“ —
„O man tas pat,— atsako velnias,—
Ar tavo siela, ar pasmirdus silkė“.
O jau savų dantų nebeatgausi
Ir atsisveikink su kietesniais kąsniais...
Jau Alba kraugerys išvyko!
Tegyvuoja gezas!

Raiši, nususę ir vienakiai šunys,
Kurie gyvena, stimpa sąšlavyne,—
Štai leteną jie viens po kito kelia
Prieš tą, kurs mėgo taip žudyt, kankinti...
Tegyvuoja gezas!

Jis nemylėjo moterų, draugų,
Linksmybės, saulės nei valdovo savo,
Tik Mirtį, sužadėtinę, mylėjo,
O ji prieš sužadėtuves sulaužė
Jam kojas, nes jinai nemėgsta
Sveikų ir nesuluošintų žmonių...
Tad muškit džiaugsmo būgną!
Tegyvuoja gezas!

Nususę ir šlubi benamiai šunys —
Vienakiai, purvini, apšašę —
Jie savo koją pakelia ir vėlei,
Ant jo paleidžia kažką šiltą, sūrų;
Su jais drauge ir bandšuniai, ir kurtai
Iš Vengrijos ir iš Brabanto,
Ir šunys iš Namiūro, Liuksemburgo...
Tegyvuoja gezas!

Niūrus, apsiputojusiu snukiu
Jis kiūtina nustipt prie savo pono,
Kuris jį muša, spardo koja
Už tai, kad kandžiojosi per mažai...
Jis veda Mirtį pragare,
Ir „Mano kunigaikšti“ ta vadina,
Ir „Mano inkvizicija“ jis ją vadina.
Tegyvuoja gezas!

Aidėkit, gauskite, varpai,
Linksmom melodijom skardenkit orą!
Skambėkit, buteliai ir taurės!
Tegyvuoja gezas!

PENKTA KNYGA

1

Lamės paimtasis vienuolis, pamatęs, kad gezai neketina jo žudyt, o tiktai laukia išpirkos, ėmė riest nosį.

— Vaje, kokion baision, nešvarion, šlykščion bjauraton aš pakliuvau įkėlęs koją į tą medinę rėčką,— porino jis, žingsniuodamas po denį ir įnirtingai purtydamas galvą.— Juk jeigu čionai ne aš, Dievo pateptasis...

— Šuns taukais? — klausinėjo gezai.

— Jūs patys šunys, nususėliai, valkatos, devyndrekiu prasmirdę šunys perkarusiais šonais,— atsikirsdavo jis ir varydavo toliau: — Pametėt riebų mūsų motinos šventos Romos katalikų Bažnyčios kelią, ir dėl ko? Dėl nevaisingų savo plikšės reformatoriškos Bažnyčios šuntakių. Taigi, jei ne aš čia, toj jūsų klumpėj, toj jūsų rėčkoj, Viešpats seniai būtų ją nutėškęs jūros dugnan drauge su jumis visais, su jūsų prakeiktais ginklais, velnio patrankom, su jūsų dainorium kapitonu, su jūsų piktžodingais pusmėnuliais — taip! — visa tai seniai būtų pragaro armenyse, Šėtono karalijoj, kur jums neteks degti ugny, o ne! jūs stingsit, drebėsit, stipsit nuo šalčio per amžių amžius. Taip! Šitaip Dangiškasis Tėvas gesins jūsų bedievišką neapykantą mūsų atlaidžiajai šventai Romos katalikų Bažnyčiai, jos šventiesiems, jos gerbiamiems vyskupams, taipogi maloningiems karaliaus įsakams, tokiems švelniems, tokiems apgalvotiems. Taip! Ir aš iš rojaus aukštybių žvelgsiu į jus, nuo šalčio violetinius kaip burokai arba baltus kaip ropės. *'T sy! 't sy! 't sy!* Tebūnie taip, tebūnie, tebūnie!

Jūreiviai, jungos ir algininkai šaipės iš jo, šaudė į jį sausais žirniais iš pučiamųjų vamzdelių. O jis rankom dangstės veidą nuo tos artilerijos.

2

Atšauktą kruvinąjį kunigaikštį Albą pakeitė kunigaikštis Medina-Selis, o tą — Rekesensas.[171] Jie buvo jau nebe tokie žiaurūs. Paskui šalį karaliaus vardu valdė Generaliniai luomai.[172]

O Zelandija ir Olandija buvo didžiai laimingos[173], kad turi jūrą ir užtvankas, tuos gamtinius pylimus, tas gamtines tvirtoves. Ten atsidarė laisvūnų Dievo laisvos šventyklos; ir čia pat, šalia, budeliai popiežininkai galėjo giedoti savo himnus. Ir ten šviespats Oranietis nesiryžo įkurti karališkosios štathalterio[174] dinastijos.

Gento susitaikymas[175] turėjo, kaip sakoma, užgesint bet kokią neapykantą. Deja, taip nebuvo. Priešiškai nusiteikę valonai nusiaubė Belgiją. Ir tie valonai, pravardžiuojami Paternosterknechtais[176], juodais rožančiais apsikarstę,— du tūkstančiai tokių rožančių buvo rasta Spiene. Henegau provincijoj,— vogė jaučius, arklius šimtais ir tūkstančiais, išsirinkdami geriausius; laukais, pelkėm varėsi pagrobtas moteris, merginas; valgė nemokėdami nė skatiko; degino daržinėse kaimiečius, su ginklais ginančius savo sunkaus triūso vaisius.

O žmonės tarpusavy šnekėjo:

— Va tuoj prisistatys Don Chuanas su savo ispanais; netruks prisistatyt ir šviespats didžioji aukštenybė[177] su savo prancūzais, tik ne su hugenotais, o su popiežininkais; Tylusis, norėdamas ramiai valdyt Olandiją, Zelandiją, Gelderlandą, Utrechtą, Overeiselį, slapta sutartim perleidžia Belgiją kunigaikščiui Anžujiečiui, kad jis taptų jos karalium.

Kai kurie betgi neprarado vilties.

— Generalinių luomų žinioj dvidešimttūkstantinė gerai ginkluota kariuomenė, daug patrankų, šauni kavalerija. Ji atrems visus svetimšalius algininkus.

Tačiau išmanesnieji sakė:

— Dvidešimttūkstantinė Generalinių luomų kariuomenė popierinė. Jeigu turėtų kavaleriją, neleistų Paternosterknechtams vogt arklių iš panosės, per mylią nuo savo stovyklos. Artilerijos visai nėra. Nors ji mums patiems verktinai reikalinga, ėmė ir pasiuntė šimtą patrankų su paraku ir sviediniais Sebastijonui Portugalui[178]. Nežinia, kam eina tie du milijonai ekiu, kuriuos keturiom ratom įnešėm mokesčių ir kontribucijų pavidalu. Gento ir Briuselio miestiečiai ginkluojasi. Gentas — už reformaciją, o Briuselis seka Gento pavyzdžiu. Briusely moterys būgneliais linksmina vyrus, įtvirtinimų statytojus.

Ir Drąsusis Gentas siunčia Linksmajam Briuseliui parako ir patrankų, kurių tam trūksta, kad apsigintų nuo Nepatenkintųjų[179] ir nuo ispanų.

Ir nūnai miestuose ir lygumoj, *in 't plat landt*, visiems aišku, jog nebegalima pasikliaut nei gerbiamais Generalinių luomų ponais, nei juolab kitais. Ir mums, miestiečiams ir prastuoliams, didžiai skaudu, kad laukiam nesulaukiam tėvų žemės gerovės, nors duodam ir pinigų, ir pasirengę už ją paskutinį kraujo lašą atiduoti. Ir Belgija įsibaiminusi pyksta, kad neatsiranda ištikimų vadų, galinčių ją vest į kovą ir į pergalę,— juk sutelktos ginkluotos pajėgos yra visiškai pasirengusios grumtis su laisvės priešais.

Ir išmanesnieji tarpusavy šnekėjo:

— Nors Gento susitaikymu Olandijos ir Belgijos atstovai prisiekė užgesint bet kokią neapykantą, teikt pietinėms provincijoms šiaurinių provincijų pagalbą bendroje kovoje prieš Ispaniją, nors jie paskelbė nebegaliojančiais karaliaus įsakus, panaikino kontribucijas, užtikrino abiejų religijų taikų sambūvį, nors prižadėjo nuverst viską, kas buvo pastatydinta Albos garbei, o mūsų pažeminimui, visas jo kolonas, trofėjus, atvaizdus su užrašais, bet vadų širdyse neapykanta vėl prabilo. Bajorija ir dvasininkija kursto susiskaldymą tarp jungtinių provincijų; pinigus, skiriamus kareivių algoms, jie pasilaiko ir prapunta; penkiolika tūkstančių bylų dėl konfiskuoto turto grąžinimo atidėtos; liuteronai ir Romos katalikai vienijasi prieš kalvinus; teisėti įpėdiniai niekaip negali iškeldint užgrobėjų iš savo nuosavybės. Nors kunigaikščio Albos statula ir nuversta[180], bet inkvizicijos paveikslas tebėra jų širdyse.

Ir vargšė prastuomenė, ir sielvartaujantys miestiečiai vis laukė, kada gi pasirodys narsus, ištikimas vadas ir teiksis juos vest į kovą už laisvę.

Ir jie kalbėjo viens kitam:

— Kur tie įžymieji Kompromiso signatarai, susivieniję, pasak jų, vardan tėvynės gerovės? Kam tie dviveidžiai sudarė tokią „šventą sąjungą“? Tam, kad tučtuojau nutrauktų? Kam toks triukšmingas susirinkimas? Tam, kad, užpykinęs karalių, iširtų? Bet taip elgiasi bailiai ir išdavikai. Tie penki šimtai aukštųjų ir žemųjų bajorų, eidami išvien kaip broliai, būtų mus apgynę nuo ispanų įniršio. Bet jie Belgijos gerovę paaukojo dėl savo asmeniškos gerovės — visai kaip Egmontas ir Hornas.

— Aiman! — sakė jie.— Va dabar prisistato Don Chuanas, ambicingas gražuolis, Pilypo priešas, bet dar didesnis mūsų šalies prie-

šas. Atvyksta popiežiaus ir savo paties sumetimais. Kilmingieji ir dvasininkija išduoda mus.

Ir tada jie pradeda savaip kovoti. Gento, Briuselio gatvėse, didelėse ir mažose, netgi ant gezų laivų stiebų pasirodo išdavikų kariuomenės vadų ir tvirtovių komendantų pavardės. Čia ir grafas de Lidekerkė, negynęs savo pilies nuo Don Chuano; ir Lježo prevo, ketinęs parduot miestą Don Chuanui; čia ir mesirai d'Arschotas, de Mansfeltas, de Berlemonas, de Rasenginas; ir Valstybės taryba; čia ir Žoržas de Lalenas, Fryzijos valdytojas; ir vyriausiasis kariuomenės vadas senjoras de Rosinjolis, Don Chuano emisaras, tarpininkas tarp Pilypo, rengusio pasikėsinimą į princo Oraniečio gyvastį, ir žudiko Chauregio[181], ačiū Dievui, kreivarankio; čia ir Kambrė arkivyskupas, ketinęs įsileist ispanus į miestą; ir Antverpeno jėzuitai, pasiūlę Luomams tris statines aukso, tai yra du milijonus florinų už tai, kad nesugriautų miesto pilies, o sveikutėlę atiduotų Don Chuanui; čia ir Lježo vyskupas; ir katalikų pamokslautojai, šmeižę patriotus; ir Utrechto vyskupas, kurį miestiečiai išsiuntė kitur išdavikiškai ganytojaut; čia ir elgetaujančių vienuolių ordinai, Gente veikę Don Chuano naudai. O hertogenbosiečiai prikalė prie gėdos stulpo lentelę su karmelito Petro vardu. Tasai Petras, vyskupo ir kunigų palaikomas, žūt būt stengėsi atiduoti miestą į Don Chuano rankas.

Tiesa, Dujė[182] universiteto rektoriaus, irgi suispanėjusio, miestiečiai nepakorė *in effigie**. Užtat gezų laivuose kybojo už kaklų pakartos pamėklės su pavardėm ant krūtinių: vienuoliai, abatai, prelatai; Mecheleno turtingos ponios ir beginės — viso labo aštuoniolika šimtų. Tai jos savo lėšomis rėmė, auksavo, plunksnom kaišė tėvynės budelius.

Tarp tų išvardintų pamėklių — savotiškų gėdos stulpų išdavikams — figūravo markizas d'Aro, Filipvilio tvirtovės komendantas, be jokio reikalo iššvaistęs šaudmenis ir proviantą, idant stygiaus dingstim galėtų kapituliuoti; toks Belveris, atidavęs Limburgą, nors miestas dar būtų išsilaikęs aštuonetą mėnesių; Flandrijos Tarybos pirmininkas; Briugės, Mecheleno magistratų pirmininkai, darę viską, kad jų miestai atitektų Don Chuanui; dėl išdavystės uždarytų Gelderlando Atskaitomybės rūmų vadovybė; Brabanto Tarybos, Brabanto kunigaikštystės kanceliarijos, slaptosios bei finansų tarybos nariai; Meneno vyriausiasis sosto teisėjas ir burmistras; pikti Artua provin-

---

* Simboliškai (*lot.*).

cijos kaimynai, nekliudomai praleidę du tūkstančius prancūzų, žygiavusių jos plėšt.

— Aiman! — šnekėjosi miestiečiai.— Kunigaikštis Anžujietis turi nemažą svorį mūsų šaly: taikos į karalius. Matėt jį Monse, kai įžygiavo? Striukas bukas, storašlaunis, didnosis, geltona pašaipinga marmūzė. Tai didis valdovas, visokios priešgamtinės meilės mėgėjas. Jau vien titulas „šviespats didžioji aukštenybė" byloja apie moterišką graciją ir vyrišką galią.

Ulenšpygelis buvo susimąstęs. Paskui uždainavo:

Dangus toks žydras, skaisčiai saulė šviečia...
Jūs perjuoskite vėliavas juodai
Ir špagų rankenas apriškite juodai!
Paslėpkit puošmenas visas
Ir veidrodžius uždenkit!
Dainuoju dainą apie Mirtį,
Apie išdavikus dainuoju.

Tai jie uždėjo koją ant krūtinės
Ir ant gerklės mūs žemių išdidžių:
Brabantui, Flandrijai ir Henegau,
Ir Antverpenui, Liuksemburgui, Artua.
Mus išdavė bajorai dvasininkai:
Vilioja auksas juos už išdavystę...
Apie išdavikus dainuoju.

Kai priešas siautėja visur ir plėšia,
Kai Antverpeną užėmė ispanas[183],—
Abatai ir prelatai, karininkai,
Puošniai ir ištaigingai apsirengę,
Nuo gero vyno žvilgančiais veidais,
Palieka miestą, išvažiuoja,
Parodydami savo niekšiškumą...

Dėl jų kaltės triumfuodama atgis
Vėl inkvizicija baisioji.
Ir vėl visokie Titelmanai[184]
Kurčnebylius suiminės, kankins
Ir juos apšauks eretikais...
Apie išdavikus dainuoju.

Bailiai, kur pasirašėt Kompromisą,
Prakeikti būkit amžinai!
Kur jūs, kada kariauti reikia?
Jūs vaikštot kaip varnai
Ispanų svitoj išdidžiai...
Tad muškit būgną gedulinį!

O belgų žeme, ateitis pasmerks
Tave, nes tu, ginkluota, leidi priešui
Visur šeimininkauti, grobti, plėšti.
Bet, ateitie, per greitai neskubėk!
Matai, kad išdavikai dirba...
Jų buvo dvidešimt, o šiandie — tūkstantis.
Jie pareigas visas krašte užgrobė.

Jie pasipriešinimą liaudies
Užgniaužt ir nuslopinti nori
Vaidais, tinginyste,—
Tai išdavystės šūkiai!
Uždenkit veidrodžius juodai,
Apjuoskit špagų rankenas juodai!
Apie išdavikus dainuoju.

Apšaukia maištininkais kartais
Jie ispanus ir Nepatenkintuosius[18];
Uždraudžia jiems padėti duona
Ar paraku, arba švinu,
Arba suteikiant prieglobstį, pastogę.
Bet jeigu tokį suima ir nori
Pakart jį, o taip, pakarti,—
Jie tučtuojau paleidžia jį.

Jau kalba Briusely: „Gana! Sukilkit!“
Ir Gente sako jau: „Gana! Sukilkit!“
Sukilki, belgų liaudie!
Jus, žmonelius vargšus,
Sutriuškint nori pats karalius
Ir popiežius, kuris prieš Nyderlandus
Kryžiaus žygį skelbia.

Samdytieji žudikai skuba,
Užuodę kraujo kvapą;
Tai šunys alkani,
Gyvatės ir hienos,—
Juos troškulys kamuoja, jie išalkę.
Gimtoji žemė nelaiminga,
Kur vien mirtis sau kerta pjūtį.

Ne Don Chuanas, ne, ne jis padėjo
Farnezei, popiežiaus tam numylėtiniui,
Bet tie, kuriuos tu apgaubei
Garbe, kuriuos tu apipylei auksu,
Kurie mūs moterims, merginoms
Bažnyčioj išrišimą davė!

Jie parbloškė tave, tėvyne,
Ant žemės, ir ispanas smeigia
Gerklėn tau peilį...
Juk tyčiojos ir juokės iš tavęs,
Kai Briuselyje princui Oraniečiui
Jie ruošė iškilmingą sutikimą.[186]

Kai tu matei ties kanalu ugnis,
Raketų, žiburių spalvingą lietų
Ir apdangstytus kilimais laivus,—
O Belgija, tai scenoj jie vaidino
Vėl Juozapo istoriją[187]*, tą seną,*
Kai brolių buvo jis vergaut parduotas!

3

Matydamas, kad niekas nedraudžia jam šnekėt, vienuolis į visus laive žiūrėjo iš aukšto. O jūreiviai ir algininkai mielai siundė jį pamokslaut savo negražiomis kalbomis apie Dievo motiną, visus šventuosius bei dievotas šventos Romos katalikų Bažnyčios apeigas.

Tada jis, dūkte įdūkęs, įnikdavo juos visaip plūsti.

— Taip,— šaukdavo jis,— taip, aš pakliuvau į gezų landynę! Taip,

va kur jie, prakeikti mūsų šalies siaubūnai! Taip! O sako, kad inkvizitorius, tas šventas vyras, per daug jų sudegino! Ne, dar nemažai liko tų bjaurybių kirminų. Taip, šitie puikūs, šaunūs jo karališkosios didenybės laivai, kadais taip švariai nušveisti, nūnai gezų knibždėlynas, taip, dvokiantis knibždėlynas. Taip, ir dainorius kapitonas, ir virėjas su savo pūzu, pilnu bedievystės, ir jie visi su savo piktžodingais pusmėnuliais — vieno galo, iš to paties šlykštaus, dvokiančio knibždėlyno. Kai karalius duos įsakymą artilerijos ugnim nušveist savo laivus, tai šito šlykštaus, dvokiančio antkryčio išvaikymui prireiks parako ir sviedinių daugiau kaip už šimtą tūkstančių florinų. Taip, visų jų močia Liuciferienė, pasmerkta gyvent su Šėtonu tarp kirminuotų sienų, už kirminuotų alkovo užuolaidų, ant kirminuotų čiužinių. Taip, ten jiedu, kiauliškai besimeilaudami, ir paleido į pasaulį gezus. Taip, ir spjaut man ant jūsų!

Po tų jo žodžių gezai pasakė:

— Kam čia laikom tą dykaduonį, nieko kito nemokantį, tik plūstis? Verčiau pakarkim.

Ir jie ėmėsi darbo.

Vienuolis, pamatęs, kad gezai atsinešė virvę, prirėmė prie grotstiebio kopėčias ir jau riš jam rankas, verkšlendamas tarė:

— Dovanokit man, ponai gezai! Tai pykčio demonas byloja mano širdy, o ne aš, jūsų nuolankusis imtinys, vargšas vienuolis, nieko daugiau, tik tą vieną kaklą teturintis pasauly. Jūsų mylistos, pasigailėkit! Užkimškit, jei norit, man burną tramdomąja kriauše, nors ji ir neskani, tik nekarkit.

Gezai nė girdėt nenorėjo ir tempė prie kopėčių baisiausiai besipriešinantį vienuolį. Tada tas kad ims žviegt!

— Mano sūnau! mano sūnau! Jie skerdžia kiaulę, pasivogtą iš kūtės! Ak jūs, plėšikai, kad aš galėčiau atsikelt! — tarė Lamė Ulenšpygeliui, atėjusiam perrišt jam žaizdos virtuvėje.

Ulenšpygelis pasikėlė į denį, o ten jokios kiaulės, tik vienuolis, kuris, jį pamatęs, puolė ant kelių tiesdamas rankas:

— Mesire kapitone, šauniųjų gezų kapitone! Priešų siaube sausumoj ir jūroj! Tamstos algininkai ketina mane pakart už mano nuodėmingą liežuvį. Tai neteisinga bausmė, mesire kapitone. Nes tada visus advokatus, prokurorus, pamokslautojus, visas moteris tektų prigriebt kanapine, ir pasaulis ištuštėtų. Mesire, išgelbėk mane nuo virvės! Aš melsiuos už tamstą, ir tamsta nenueisi į pragarą. Teikis man dovanot. Tauzalų demonas apsėdo mane, ir aš tiesiog nebegalėjau užsičiaupt.

Tai didi nelaimė. Užvirė mano vargšė tulžis, ir prišnekėjau prieš savo mintį. Malonės prašau, mesire kapitone, ir jūs, ponai, prašykit už mane.

Netikėtai ant denio pasirodė vienmarškinis Lamė.

— Kapitone ir mano draugai! — tarė jis.— Vadinas, žviegė vienuolis, o ne kiaulė! Labai džiaugiuos. Mano sūnau,— kreipėsi į Ulenšpygelį,— jo vienuoliškoji tėvybė man įkvėpė didį sumanymą. Dovanok jam gyvastį, bet atimk laisvę, nes antraip iškrės kokią šunybę laive. Padirbdink jam ant denio tokį narvą kaip koplūnams: ankštą, bet neakliną, kad galėtų tik sėdėt ir gulėt. Aš imuos jį penėt. Jeigu nevalgys pagal mano norą — pakart.

— Jeigu nevalgys — pakart,— pasakė Ulenšpygelis ir gezai.

— Ką tu ketini man daryt, dručki? — paklausė vienuolis.

— Pamatysi,— atsakė Lamė.

Ulenšpygelis patenkino Lamės norą. Vienuolis buvo uždarytas narve, ir kiekvienas galėjo į jį žiūrėti kiek tinkamas.

Lamė nulipo į virtuvę. Po valandžiukės ten atėjęs Ulenšpygelis išgirdo jo ginčą su Nele.

— Aš negulsiu,— atsikalbinėjo jis.— Jokiu būdu negulsiu. Nenoriu, kad kiti kaišiotų pirštus į mano padažus. Nedrybsosiu lovoj kaip veršis!

— Nepyk, Lame,— ramino jį Nelė,— antraip atsivers žaizda, ir tu numirsi.

— Ir numirsiu! Atsibodo gyvent be žmonos. Negana, kad jos netekau, dar tu čia trukdai man, vyriausiajam laivo patiekaliui, rūpintis sriuba! Negi nežinai, kad padažų bei frikasė kvapai veikia gydomai? Jie net mano dvasią palaiko! Geriau nei kirasa nuo nelaimės gina.

— Lame, turi mūsų klausyt,— neatlyžo Nelė.— Mes norim, kad tu pasveiktum.

— Aš ir pats noriu pasveikt,— atsakė Lamė.— Bet kad kitas čia keltų koją, kad koks nors nevidonas, paskutinis nemokša, pūlianosis ir glytlaiža traiškanotom akim karaliautų kaip vyriausiasis patiekalius mano vietoj ir savo skretnais pirštais terlentų mano padažus,— ne, tokį bemeilyčiau nudėt savo samčiu, kuris tą akimirką iš medinio pavirstų geležiniu.

— Bet, šiaip ar taip, tau reikia padėjėjo,— tarė Ulenšpygelis.— Tu juk ligonis...

— Man padėjėjo? — pakartojo Lamė.— Tu siūlai man padėjėją? Ar tik nesi prikimštas nedėkingumo nelyginant dešra kapotos mėsos?

Padėjėjo! Ir tu, mano sūnau, šitai sakai savo draugui, kuris tave taip ilgai bajoriškai maitino! Dabar mano žaizda atsivers. Netikęs drauge, kas gi tau išvirs taip kaip aš? Ką judu abu darysit be manęs? Kas tau, mano viršininke ir kapitone, ir tau, Nele, tieks skanius ragu?

— Patys pašeimininkausim virtuvėj,— pasakė Ulenšpygelis.

— Virtuvėj! Valgyt joje, mėgautis gardžiais nosį kutenančiais kvapais — tu meistras, bet tik ne šeimininkaut. Mano vargšas drauge, mano viršininke ir kapitone, neužsigauk, bet aš tau patieksiu juostelėm supjaustytą šikšninę, ir tu manysi valgąs apykiečius žarnokus. Mano sūnau, leisk, leisk man čia eit vyriausiojo patiekaliaus pareigas — kitaip sudžiūsiu kaip šatra.

— Ką gi, būk kaip buvęs vyriausiuoju patiekalium,— atsakė Ulenšpygelis.— Jeigu nepasveiksi, užrakinsiu virtuvę, ir valgysim džiūvėsius.

— Ak, mano sūnau,— tarė Lamė, ir džiaugsmo ašaros sublizgo jo akyse,— tu geras kaip Dievo motina.

4

Šiaip ar taip, atrodė, kad Lamė taisosi.

Kas šeštadienį gezai matydavo, kaip jis ilgu odiniu diržu matuoja vienuolį per juosmenį.

Pirmą šeštadienį pareiškė:

— Keturios pėdos.

O kai pats pasimatavo, pasakė:

— Keturios su puse,— ir tarsi nusiminė.

Bet aštuntą šeštadienį apsidžiaugė ir pasakė vienuoliui:

— Be ketvirčio penkios pėdos.

Matuojamas vienuolis pyko.

— Ko tau iš manęs reikia, dručki? — klausinėjo jis.

Bet Lamė, užuot atsakęs, tik parodydavo jam liežuvį.

Ir septynissyk dienoje jūreiviai ir algininkai matydavo, kaip jis, nešinas vis kokiu nors nauju patiekalu, sako vienuoliui:

— Čia pupos, minkštutėlės, užpiltos flandrišku sviestu. Ar esi ką nors panašaus valgęs savo vienuolyne? Šauni tavo marmūzė, šitame laive niekas neliesėja. Jauti, kokios taukų pagalvėlės išaugo tau ant nugaros? greit be čiužinio galėsi miegot.

Kai ateina laikas valgyt antrą sykį, Lamė sako vienuoliui:

— Imk, čia briuseliški *koekebacken*. Prancūzai juos kažkodėl vadina krepais*, kaip ir tuos gedulo raiščius, nešiojamus ant skrybėlių. Kokie čia krepai, jeigu šviesūs, gražiai apskrudę krosny? Matai, sviestas nuo jų varva! Ir per tavo pūzą bus taip riebu.

— Aš nealkanas,— sako vienuolis.

— O suvalgyt reikės,— sako Lamė.— Manai, grikiniai? Ne, tai grynų kvietinių aukščiausios rūšies miltų, mano tėve, tėve lašiniuos, mano tėve su keturiais paliaukiais; ė, jau ir penktas auga. Džiaugias mano širdis. Valgyk.

— Duok man ramybę, dručki,— sako vienuolis.

Lamei pyktis pašoksta.

— Tavo gyvastis mano rankose. Negi virvė tau mieliau už gerą dubenį žirnių tyrės su skrebučiais? Tuoj tau atnešiu.

Ateina su dubeniu ir sako:

— Žirnių tyrė skanesnė su priedais, užtat pridėjau vokiškų *knoedels*. Tai Korinto miltų leistiniai kukulaičiai. Sunkiai virškinami, bet eina į kūną. Valgyk kiek lenda. Juo daugiau suvalgysi, juo man smagiau. Nestatyk lūpų, nedūsuok lyg persivalgęs; valgyk. Geriau valgyt, negu kilpoj kabėt, ar ne? Na, kaip tavo šlaunis? Irgi storėja: dvi pėdos septyni coliai. Koks kumpis jai prilygs?

Po valandos Lamė vėl prie narvo.

— Imk, čia devyni karveliai. Tau nušauti tie nekalti burkuonėliai, be baimės skraidę ties laivais. Neatsisakyk paragaut. Kiekvienam į vidų įdėjau gumuliuką sviesto, duonos minkštimo, tarkuoto muškato riešuto, gvazdikėlių, sugrūstų varinėj piestoj, žvilgančioj kaip tavo oda. Šviespats saulė, ir tas žavėtųsi savo atvaizdu tokiame šviesiame veide kaip tavasis, nes padengtas riebalais, gerais riebalais, ir vis mano rūpesčiu.

Kai ateina laikas valgyt penktą sykį, Lamė atneša vienuoliui *waterzoey*.

— Na, kaip žuvies ragu? — teiraujasi Lamė.— Jūra tave neša ir maitina. Daugiau net jo karališkajai didenybei ji negalėtų padaryt. Taip, taip, penktas paliaukis aiškiai auga, tik kairėj pusėj smarkiau negu dešinėj, teks pašert šitą nuskriaustą šoniuką, nes Dievo pasakyta: „Visiems būkite teisingi". O kur teisingumas? Kur riebalai vienodai pasiskirstę. Kai ateis laikas valgyt šeštą sykį, gausi moliuskų, tų varguo-

* Krepas (pranc. *crêpe*) — sklindis, blynas; gedulo raištis.

menės austrių. Tavo vienuolyne tokių niekada negamina. Nemokšos juos valgo išvirtus vandeny. Bet virti moliuskai — tik frikasė prologas. Išimi iš geldelių švelnią mėsytę, sudedi į prikaistuvį ir palengva troškini su salierais, muškato riešutu, gvazdikėliais; paskui užpili miltais pablęstu alum ir patieki su svieste kepintais skrebučiais. Aš juos taip ir sutaisiau tau. Už ką vaikai didžiai dėkingi savo tėvams ir motinoms? Už pastogę, meilę, bet labiausiai už maistą. Vadinas, ir tu privalai mane mylėt kaip savo tikrą tėvą ir motiną, ir kaip jiems tavo nasrai turi būti man dėkingi. Tik nevartyk taip baisiai akių prieš mane.

Tuoj atnešiu miltais pablęstos alaus sriubos, saldžios saldžios, ir cinamono nepagailėsiu. Žinai kam? Ogi tam, kad tavo taukai skaidrintųsi ir liulėtų; jau liula, matau, kai tu jaudinies. Varpas skambina gesint žiburius, miegok ramiai, nesirūpink rytdiena. Būk tikras, jog tavęs lauks riebūs valgiai ir tavo draugas Lamė, uolusis jų pristatytojas.

— Eik sau ir leisk man pasimelst,— sako vienuolis.

— Melskis, melskis, pritariant smagiajai knarkimo muzikai. Geras alus ir miegas tau gerai kūnan eina. Aš džiaugiuos,— sako Lamė ir atgula į savo lovą.

— Kuriem galam tu peni šitą vienuolį, nieko labo tau nelinkintį? — klausinėdavo Lamę jūreiviai ir algininkai.

— Netrukdykit man, aš didį darbą vykdau,— atsakydavo tas.

5

Atėjo gruodis — ilgų sutemų mėnuo. Ulenšpygelis dainavo:

Šviespats didžioji aukštenybė
Nuo veido nusiplėšia kaukę,
Jis Belgiją valdyti nori.
Tačiau suispanėję Luomai
Susianžujint dar nespėjo
Ir patys mokesčius jie tvarko.
Tad muškit būgną!
Bus Anžujietis nugalėtas!

Tų Luomų rankoj — visos valdos,
Akcizai, rentos, magistratai,

Taip pat ir pareigos — jų rankoj.
Atimti nori tai iš reformatų
Jo aukštenybė,
Ateistu garsėjęs Prancūzijoj.
O! Anžujietis nugalėtas!

Karaliumi jis nori tapti,
Pasitikėdamas jėga ir kardu,
Absoliučiu monarchu nori tapti
Šviespats didžioji aukštenybė.
Išdavyste ketino jis užgrobt
Gražių daug miestų ir net Antverpeną.[188]
Tačiau signorkes ir pagaders
Už ginklų griebės ankstų rytą.
O! Anžujietis nugalėtas!

O Prancūzija, ne tave
Įtūžus liaudis keikia, puola;
Ir ne į tavo taurų kūną smogia
Šie ginklai, nešantieji mirtį.
Ir tai ne tavo juk vaikų
Lavonais užverstas Kip Dorpas...
O! Anžujietis nugalėtas!

Ne tavo tai vaikai, ne tavo sūnūs,
Kuriuos nuo sienų liaudis mėto,
Tai pakalikai ir tarnai
To sangulo jo aukštenybės,
Kuris, o Prancūzija, gėrė
Begėdiškai ir tavo kraują,
Dabar norėjo gerti mūsų kraują,
Tačiau tarp lūpų ir taurės...
O! Anžujietis nugalėtas!

Šviespats didžioji aukštenybė
Štai neseniai beginkliame mieste
„Žudykit! Tegyvuoja mišios!“ šaukė,
Jam nuolankiausiai pritarė meilučiai,
Kurių veiduos ir akyse liepsnoja
Gašlumo, ištvirkavimo ugnis.
O! Anžujietis nugalėtas!

Tai juos mes mušame, o ne tave,
Varginga liaudie, skurdo prislėgta.
Tave kankina rinkliavos, nederlius.
Jie atima, jie grobia iš tavęs
Javus ir mantą, arklius, vežimus,
Jie viską grobia iš tavęs,
Kuri jiems motina esi.
O! Anžujietis nugalėtas!

O Prancūzija, tu išmaitinai
Tuos palaidūnus, tuos tėvažudžius, kurie
Dabar svetur tik tavo vardą teršia.
Ir tu gali uždust, užtrokšti
Nuo jų laukinių žygdarbių, skandalų,
Nuo dūmų jų šlovės gėdingos...
O! Anžujietis nugalėtas!

Kam pergalių tavajam vainike
Tau reikalingas deimantas dar vienas?
Ir kam provincija tau dar viena?
Narsioji Prancūzijos liaudie,
Nusuk tam gaidžiui galvą,
Kuris vadinas „Karas ir Gašlybė“,
Nusuk kvailajam gaidžiui galvą
Ir jį sutraiškyk! Visos tautos
Ir šlovins, ir pamils tave už tai,
Kad Anžujietis nugalėtas!

6

Gegužyje, kai flamandės kaimietės naktį iš lėto meta per galvą atgal tris juodas pupas, tikėdamos, jog tai apsaugo nuo ligų ir mirties, Lamei atsivėrė žaizda. Jis visas degė kaip ugny ir prašyte prašėsi paguldomas ant denio, priešais vienuolio narvą.

Ulenšpygelis sutiko, tik liepė tvirtai pririšt ligonį, kad, priepuoliui užėjus, neįkristų į jūrą.

Sąmonės prošvaistėmis Lamė vis primindavo nepamiršt vienuolio ir rodydavo jam liežuvį.

— Tu mane užgaulioji, dručki,— sakydavo vienuolis.

— Ne, aš tave peniu,— atsakydavo Lamė.

Pukšnojo vėjas, šildė skaisti saulė. Lamė iš karščio klejojo, daužėsi po lovą; gerai, kad buvo pririštas, o tai galėjo nusirist nuo denio. Manydamas vis esąs virtuvėj, kalbėjo:

— Šviesi šita krosnis šiandien. Tuoj pasipils startos. Žmona, padėk raizgus sode. Man gražu, kai tu aukštai paraitotom rankovėm. Taip ir maga įkąst lūpom, tais dantim aksominiais, į tavo baltą ranką. Kam priklauso tas baltas kūnas, tos nuostabios krūtys, persišviečiančios pro tavo baltos palaidinukės plonytę drobę? Man, brangioji tu mano. Kas ištroškins frikasė iš gaidžių skiauterių ir viščiukų sturplių? Tik nepadaugink muškato riešuto, nuo jo karštis kyla. Baltas padažas su čiobreliais ir lauro lapais. Kur tryniai?

Pamojęs, kad Ulenšpygelis palenktų savo ausį prie jo burnos, šnabždėdavo:

— Tuoj pasipils laukiniai paukščiai, aš tau pasuksiu keturiom startom daugiau. Tu kapitonas. Tik neišduok manęs.

Pasiklausęs ramaus bangų teliūskavimo prie laivo, sakydavo:

— Sriuba pliupsi, mano sūnau, sriuba pliupsi. Bet kaip lėtai kaista krosnis!

Kai atgaudavo sąmonę, teiraudavos apie vienuolį:

— Kur jis? Ar storėja?

Pamatęs parodydavo jam liežuvį.

— Vyksta didis darbas. Aš džiaugiuos,— sakydavo jis.

Vieną dieną Lamė paprašė, kad gezai pastatytų ant denio dideles svarstykles ir į vieną lėkštę pasodintų jį, o į kitą — vienuolį. Vos tik tas klastelėjo, Lamė kaip strėlė išlėkė į viršų ir, didžiai patenkintas, tarė žiūrėdamas į vienuolį:

— Tai bent svoris! Tai bent svoris! Aš lengva dvasia palyginti su juo. Vos nepurptelėjau į orą kaip paukštis. Štai kas, nukelkit jį, kad aš galėčiau nulipt; dabar uždėkit svarsčius ir vėl pasodinkit vienuolį. Kiek sveria? Tris šimtus keturiolika svarų. O aš? Du šimtus dvidešimt.

7

Kitą naktį, vos brėkštant, Ulenšpygelį pažadino Lamės riksmas:

— Šen, Ulenšpygeli! Šen! Neišleisk jos. Perpjauk virves! perpjauk virves!

— Ko šauki? — paklausė Ulenšpygelis, išėjęs ant denio.— Aš nieko nematau.

— Tai ji, ji, mano žmona, ten, toj valty! Aure kur plaukioja aplink tą flibotą! Taip, kur skambėdavo violos garsai ir dainos.

Ir Nelė išėjo ant denio.

— Širdele, perpjauk virves,— tarė jai Lamė.— Žiūrėk, žaizda sugijo, jos švelnių rankų perrišta. Taip, tai ji, ji. Matai, stovi valty? Girdi, dar dainuoja. Ateik, mano mylimoji, ateik, nebėk nuo savo vargšo Lamės. Be tavęs jis vienas kaip pirštas.

Nelė paėmė jo ranką, palietė jo veidą.

— Jis dar karščiuoja,— pasakė ji.

— Perpjaukit virves,— neatlyžo Lamė.— Duokit man valtį! Aš gyvas, sveikas, laimingas.

Ulenšpygelis perpjovė virves. Lamė pašoko iš lovos vienom baltom drobinėm puskelnėm, be striukės, ir pats ėmė leisti valtį į vandenį.

— Pažiūrėk,— tarė Nelė Ulenšpygeliui,— kaip jam rankos dreba iš nekantrumo, virvę narpliodamos.

Nelė, Ulenšpygelis, Lamė ir dar irklininkas sulipo į nuleistą valtį ir leidosi prie toli prieplaukoj prisiinkaravusio fliboto.

— Gražuolis flibotas,— tarė Lamė perimdamas irklus.

Fliboto korpusas, jo grakštūs stiebai ryškėjo gaivų rytmetį dangaus krištole, aušros spindulių nuspalvintame, nuauksintame.

— Dabar porink, kaip ją suradai,— kreipėsi Ulenšpygelis į irkluojantį Lamę.

— Aš miegojau. Man buvo geriau,— trūkiu balsu ėmė pasakot Lamė.— Staiga dunkst. Medgalis trenkiasi į bortą. Valtis. Atbėga jūreivis: „Kas čia?“ Švelnus balsas, jos, mano sūnau, jos žavus balsas: „Draugai“. Paskui kitas balsas, storesnis: „Tegyvuoja gezas! Nuo *Johanos* kapitono pas Lamę Gudzaką“. Jūreivis numeta kopėčias. Šviečia mėnulis. Matau — užlipa ant denio žmogysta: plačiastrėnė, putliom šlaunim, apvaliais kelėnais. „Čia netikras vyras“,— pamaniau. Jaučiu, tarsi rožė skleidžias, liečia mano veidą; jos lūpos, mano sūnau, ir aš girdžiu, kaip ji man sako, ji, supranti? ji pati apiberia mane bučiniais, ašaromis; ugnis, skysta kvepianti ugnis srūva mano kūnu. „Žinau, kad blogai darau, bet myliu tave, mano vyre, mano vargšas vyre! dažnai čia lankydavaus, bet prieit prie tavęs nedrįsdavau; pagaliau jūreivis man leido; aš perrišinėdavau tau žaizdą, tu manęs nepažindavai, bet aš tave išgydžiau; nepyk, mano vyre! atsekiau tave, bet aš bijau, jis čia, šitame laive; leisk, jau eisiu; jeigu jis mane pamatys, tai prakeiks,

ir aš degsiu amžinoj ugny!“ Verkdama ir džiaugdamasi, dar sykį pabučiavo mane ir išėjo, prieš mano valią, mano ašarų nepaisydama: tada tu man buvai surišęs rankas kojas, mano sūnau, bet dabar...

Ir sulig tais žodžiais Lamė kad įniks irtis net atsirężdamas, panašiai kaip lankininkas, laidantis strėles į priekį.

Jie sparčiai artėjo prie fliboto.

— Va ten, ant denio, viola skambina jinai, mano meilutė žmona kaštaniniais, auksu tvaskančiais plaukais, rudaakė, vis tokia pat skaistaveidė. Nuogos baltos rankos it nutekintos. Skriek, valtie, pasišokėdama! — kalbėjo Lamė.

Valtis nerte nėrė, nes Lamė irklavo kaip velnias. Fliboto kapitonas įsakė nuleist kopėčias. Priplaukęs prie pat, Lamė tik skiūkt ant kopėčių, nors, valčiai nusispyrus per tris sieksnius, toks rizikingas šuolis galėjo baigtis vandeny; kaip katinas užsirabždino ant denio, pribėgo prie savo žmonos. Ta, alpdama iš laimės, pabučiavo, apkabino jį.

— Lame, nepasiimk manęs su savim. Aš padariau apžadus. Bet tave myliu kaip mylėjus. Ak brangusis vyre!

— Tai Kalekenė Heibrechts! Gražioji Kalekenė! — sušuko Nelė.

— Taip, tai aš. Bet, aiman! Mano grožis jau po pusiaudienio,— pasakė ji kaip ir sielvartaudama.

— Ką tu padarei? — klausinėjo Lamė.— Kas tau pasidarė? Kodėl mane pametei? Kodėl dabar nori palikt mane?

— Išklausyk,— tarė ji,— ir nepyk. Noriu viską tau papasakot. Žinodama, kad vienuoliai — dievoti vyrai, aš vienam atvėriau širdį; jis vadinos *broer* Kornelijus Adriansenas.

— Ką! — tarė Lamė, išgirdęs tą vardą.— Šitas piktas šventeiva! Su pamazgine duobe, pilna nešvarumų, atmatų, vietoj burnos! Vien apie reformatų žudymą tekalbąs! Ką! Šitas inkvizicijos ir įsakų gyrūnas! Ak, štai kas buvo tas nevidonas bjaurus!

— Neužgauliok dievoto vyro,— sudraudė Kalekenė.

— Dievoto vyro! Pažįstu aš jį, tą šiukšlę, tą šlykštynę! O varge, varge! Mano gražioji Kalekenė pakliuvo į nagus šitam nešvankėliui vienuoliui! Nesiartink — užmušiu! O aš taip mylėjau ją! Mano vargšė apvilta širdis priklausė tik jai vienai! Ko tau čia reikia? Kam slaugei mane? Geriau būtum leidus man numirt! Eik sau, nebenoriu matyt tavęs, eik sau! Antraip įmesiu į jūrą. Kur mano peilis?..

Kalekenė apkabino jį.

— Lame, mano vyre, neverk. To nebuvo, apie ką tu galvoji, aš jo neprisileidau.

— Meluoji,— tarė Lamė verkdamas ir griežsaid dantimis.— Ak, niekada nepavyduliavau, o dabar pavyduliauju. Graudi aistra: pyktis ir meilė, noras užmušt ir spaust prie krūtinės. Eik sau! ne, pasilik! Buvau toks geras jai! Žudymo troškulys užvaldo mane. Kur mano peilis? Oi, degina, graužia, ėda, o tu juokies iš manęs...

Romi ir nuolanki, Kalekenė verkdama apkabino jį.

— Taip,— kalbėjo Lamė,— mulkis aš, kad pykstu; taip, tu saugojai mano garbę, tą garbę, kurią vyras taip neapgalvotai sega prie moters andaroko. Vadinas, štai dėl ko tu man nutaisydavai kuo lipšniausią šypseną, kai prašydavai, kad leisčiau nueit su draugėm pasiklausyt pamokslo...

— Leisk man pasakyt,— prašė Kalekenė apkabindama jį.— Tegul aš mirsiu vietoj, jeigu tave apgaudinėju:

— Mirk, nes tuoj sumeluosi,— atsakė Lamė.

— Išklausyk mane.

— Kalbėk nekalbėjus, man vis tiek.

— *Broer* Adriansenas,— pradėjo Kalekenė,— garsėjo kaip geras pamokslininkas. Aš nuėjau jo pasiklausyt. Už viską labiau jis kėlė kunigystę, viengungystę, esą tai tinkamiausias kelias norint tikinčiajam laimėt dangų. Jis buvo didžios, liepsningos iškalbos. Ir daugelį dorų moterų, tarp jų ir mane, tai labai paveikė. Kadangi viengungystė yra tokia tobula, jis mums patarė nuo šiol laikytis jos, ir mes prisiekėm negyvent moterystėje daugiau su niekuo...

— Tik su juo, žinoma,— ašarodamas tarė Lamė.

— Tylėk,— pasakė ji įpykusi.

— Na, baik. Tu sudavei man skaudų smūgį, ir aš jau nebeatsigausiu.

— Atsigausi, mano vyre, kai būsiu su tavim visą laiką.

Norėjo apkabint ir pabučiuot Lamę, bet tas atstūmė ją.

— Našlės jam davė apžadus antrusyk nebetekėt.

Lamė klausėsi paskendęs savo pavydulingose godose.

Kalekenė sarmatydamasi pasakojo toliau:

— Savo penitentėmis rinkdavosi tik jaunas, gražias moteris bei merginas; kitas siųsdavo pas jų parapijų klebonus. Įsteigė atgailaujančiųjų ordiną ir prisaikdino, kad pas jokį kitą nuodėmklausį neitumėm, tik pas jį. Aš prisiekiau. Mano draugės, labiau už mane išprususios, teiravosi, ar aš nenorinti imti Šventos Drausmės ir Šventos Atgailos pamokų. Aš sutikau. Briugėje, Akmentašių krantinėj, prie pat minoritų vienuolyno, gyveno moteris, vardu Kalė de Nažaž. Už

mokymą ir stalą ji imdavo iš mergaičių po vieną aukso karoliusą per mėnesį. *Broer* Kornelijus galėjo lankytis Kalės de Nažaž namuose, tarsi neiškeldamas kojos iš savo vienuolyno. Ten buvo jo mažytis kambarėlis. Kai aš atėjau, jis man liepė išsipasakoti visus prigimtus ir kūniškus palinkimus. Iš pradžių nedrįsau, bet galų gale verkdama paklusau ir viską pasisakiau.

— Aiman! — pravirko Lamė.— Ir kiaulė tas vienuolis šitaip išklausė tavo malonią išpažintį.

— Jis man visada sakydavo, ir tai gryna tiesa, mano vyre, kad už žemišką sarmatą viršiau dangiška sarmata; jai atsiradus, mes aukojame Dievui savo pasaulietinius gėdingus jausmus; tik išpažinę savo nuodėmklausiui visus slaptus savo potroškius, daromės verti priimti Šventą Drausmę ir Šventą Atgailą.

Paskui jis ėmė reikalaut, kad rodyčiaus prieš jį nuoga, idant už mano kaltes nubaustų mano kūną lengviausia bausme. Vieną dieną, primygtinai įkalbinėjama nusirengt, aš nualpau, kai marškiniai nusileido; jis mane atgaivino druskom, buteliukais. „Šiam sykiui gana, mano dukra,— pasakė jis,— ateik po dviejų dienų ir atsinešk rykštę“. Tai truko ilgai, bet niekada... prisiekiu prieš Dievą ir visus šventuosius... mano vyre... suprask mane... pažvelk į mane... pažiūrėk, ar meluoju. Aš likau tyra ir ištikima... aš mylėjau tave.

— Vargšas švelnus kūnas! — tarė Lamė.— O gėdinga dėme ant tavo vestuvinės suknios!

— Lame, jis kalbėjo Dievo ir mūsų šventos motinos Bažnyčios vardu. Ar neprivalėjau jo klausyt? Tave mylėjau, bet buvau baisiausiom priesaikom užsižadėjusi švenčiausiajai mergelei nebeprisileist tavęs. Vis dėlto buvau silpna, tavo atžvilgiu silpna. Pameni traktierių Briugėj? Buvau pas Kalę de Nažaž, tu prajojai ant asilo. Drauge su Ulenšpygeliu. Aš pasekiau tave; turėjau nemažai pinigų, sau nieko nepirkdavau; pamačiau, kad tu alkanas, širdis traukė prie tavęs, sukilo gailestis, meilė.

— Kur jis dabar? — paklausė Ulenšpygelis.

— Magistratas pradėjo kvotą, pikti žmonės — tyrimus, ir *broer* Adriansenas gavo bėgt iš Briugės. Pasislėpė Antverpene. Flibote sužinojau, kad mano vyras jį paėmė į nelaisvę.

— Ką? Tas mano penimas vienuolis yra...

— Taip,— patvirtino Kalekenė ir užsidengė rankom veidą.

— Kirvį! kirvį! — šaukė Lamė.— Užmušiu, iš varžytynių paleisiu šito gašlaus ožio taukus! Greičiau atgal į laivą. Valtį! Kur valtis?

— Užmušt ar sužeist belaisvį — žema ir žiauru,— pasakė jam Nelė.

— Rūsčiai žiūri į mane. Gal neduosi? — tarė Lamė.

— Neduosiu! — atsakė ji.

— Na, ką gi! Nieko blogo jam nedarysiu. O išleist iš narvo galima? Valtį! Kur valtis?

Jie veikiai sulipo į valtį. Lamė verkė ir stropiai irklavo.

— Tau liūdna, mano vyre? — paklausė Kalekenė.

— Ne! Man linksma. Nebepaliksi manęs, tiesa?

— Niekada! — atsakė ji.

— Sakaisi tyra ir ištikima buvusi man. O aš, mano numylėtoji Kalekene, mano brangute, mano meilute, gyvenau tik viena mintim, kaip surast tave. Šit suradau — ir kas iš to? Per tą vienuolį visi mudviejų džiaugsmai bus pavydo užnuodyti... Liūdesiui ar tik nuovargiui užėjus, stosis akyse vaizdas, kaip tu, visai nuoga, leidies gėdingai plakama. Mudviejų meilės pavasaris priklausė man, o vasara jam atiteko; ruduo bus apsiniaukęs, netruks atslinkt žiema ir palaidos mano ištikimą meilę.

— Verki? — paklausė ji.

— Kaip neverksi, jei pražuvo kaip sapnas.

— Jeigu Kalekenė buvo ištikima,— įsikišo Nelė,— tai už tokius piktus žodžius turėtų dabar palikt tave vieną.

— Kad jis žinotų, kaip aš jį mylėjau,— tarė Kalekenė.

— Teisybė? — sušuko Lamė.— Eikš, meilute, eikš, mano žmona. Nebėr nei apsiniaukusio rudens, nei duobkasės žiemos.

Ir Lamė aiškiai palinksmėjo, ir jie sugrįžo į laivą.

Ulenšpygelis padavė raktus Lamei. Atrakinęs narvą, Lamė jau temps už ausies vienuolį ant denio, o tas niekaip nepralenda. Liepia eit lauk šonu — irgi nepralenda.

— Teks sulaužyt narvą, koplūnas nusipenėjo,— pasakė Lamė.

Tada vienuolis išėjo vartydamas apkvaišusias akis, abiem rankom prilaikydamas pilvą, ir tą pačią akimirką, kai didžiulė vilnis pakėlė laivą, jis žnektelėjo ant užpakalio.

— Ar dar vadinsi mane dručkiu? — tarė jam Lamė.— Tu storesnis už mane. Kas tave septynissyk dienoj valgydino? Aš. Ko gi tu, rėksny, nūnai pritilai, pasidarei lipšnesnis vargšams gezams? Jei dar metelius pasėdėtum narve, žingsnio žengt nebepajėgtum. Tavo žandai tirta kaip kiaulienos drebučiai, vos tik pasijudini. Jau nebešauki, greit ir pūkšt nustosi.

— Tylėk, dručki,— tarė vienuolis.

— Aš dručkis? — pakartojo Lamė niršdamas.— Aš Lamė Gudzakas, Lamė Gerumo Maišas, o tu *broer Dikzak, Vetzak, Leugenzak, Slokkenzak, Wulpszak*, brolis Storas Maišas, Lašinių Maišas, Melų Maišas, Besotystės Maišas, Gašlumo Maišas. Tavo lašiniai per plaštaką storio, akys užgriuvusios. Ulenšpygelis ir aš laisvai tilptumėm po tavo pilvūzinės katedros skliautais! Tu pavadinai mane dručkiu. Nori veidrodžio pasižiūrėt į savo storpilvybę? Tai aš tave nupenėjau, mėsos ir kaulų paminkle. Aš daviau sau žodį, kad tu spjaudysi taukais, prakaituosi taukais, varvėsi taukais nelyginant lajinė žvakė saulėje. Žmonės šneka, kad apopleksija ištinka, septintą paliaukį užsiauginus. Tavo jau yra pusšešto.— Paskui kreipėsi į gezus: — Matot šitą kekšūną? Tai *broer* Kornelijus Adriansenas Bjauriansenas iš Briugės. Ten jis skelbė naująją sarmatą. Jo taukai — tai jo bausmė. Jo taukai — tai mano darbas. Tad klausykit visi, jūreiviai ir algininkai! Aš palieku jus, palieku tave, Ulenšpygeli, ir tave, Nele. Išvykstu su savo vargše surastąja žmona gyvent į Vlisingeną, ten turiu nekilnojamą turtą. Kadaise dievažijotės padarysią viską, ko paprašysiu.

— Gezų žodis,— atsiliepė jie.

— Taigi pažvelkit į šitą kekšūną, į šitą *broer* Adrianseną Bjaurianseną iš Briugės. Aš daviau sau žodį penėt jį tol, kol pats iš riebumo uždus kaip kiaulė. Sukalkit jam erdvesnį narvą, valgydinkit ne septynis kartus, o dvylika kartų dienoj; riebiai ir saldžiai; jau jis kaip jautis, stenkitės; kad pasidarytų kaip dramblys, ir pamatysit — netruks užpildyt visą narvą.

— Mes jį nušersim,— prisižadėjo gezai.

— O dabar,— tarė Lamė vienuoliui,— noriu atsisveikint ir su tavim, nevidone bjaurus. Užuot pakardinęs, maitinau vienuolyniškai. Auk sveikas į lašinius ir į apopleksiją.— Apkabinęs savo žmoną Kalekenę, pridūrė:— Žiūrėk, gali sau kriuksėt, baubt — išsivedu ją, daugiau tu jos neplaksi.

Bet vienuolis kad įniršo, kad ims iškalbinėt Kalekenei:

— Vadinas, nešdinies, kūniška moterie, į Gašlybės lovą! Taip, nešdinies ir nėmaž nesigaili vargšo kankinio, paskyrusio savo gyvenimą Dievo žodžiui, mokiusio tave šventos, žavios, dangiškos drausmės. Būk prakeikta! Kad joks kunigas neduotų tau išrišimo; kad žemė degtų tau po kojų; kad cukrus tavo gomuriui būtų kaip druska, jautiena — kaip šuns maita, o duona — kaip pelenai! Kad saulė tave šaldytų kaip ledas, o sniegas degintų kaip pragaro ugnis! Tebūnie prakeikti tavo įsčių vaisiai! Kad tau gimtų šlykštūs, beždžioniški vaikai su kiaulių galvom,

didesnėm už pilvus! Kad tu kentėtum, verktum, dejuotum šiame pasauly ir aname, tai yra pragare, kuris tavęs laukia, kur užkurta siera ir derva tokioms patelėms kaip tu. Už tai, kad atstūmei mano tėvišką meilę, trissyk teprakeikia tave Šventoji Trejybė ir septynissyk — Nojaus arkos žvakidės! Lai išpažintis tau virsta pasmerkimu ir ostija — mirtinais nuodais! Lai kiekviena grindų plokštė bažnyčioj pasikelia tam, kad tave sutraiškytų bylodama: „Štai paleistuvė, štai prakeiktoji, štai pasmerktoji!“

O Lamė, šokinėdamas iš džiaugsmo, linksmai kalbėjo:

— Ji buvo man ištikima. Patvirtino jis pats, vienuolis. Tegyvuoja Kalekenė!

O ta, visa drebėdama, su ašaromis prašė:

— Mano vyre, nuimk, nuimk nuo manęs šitą prakeikimą. Regiu pragarą! Nuimk prakeikimą!

— Nuimk prakeikimą,— paliepė Lamė.

— Nenuimsiu, dručki,— atrėžė vienuolis.

O žmona tik išblyško, kaip pakirsta parpuolė ant kelių ir, sudėjusi rankas, maldavo *broer* Adrianseną.

— Arba tu nuimi prakeikimą, arba tau kartuvės,— pasakė Lamė.— Jei virvė nutrūks, neišlaikiusi tavo svorio, karsim tol, kol pakarsim.

— Karsim tol, kol pakarsim,— pakartojo gezai.

— Na, ką gi, eik, kekše, eik su savo dručkiu. Eik, aš nuimu nuo tavęs prakeikimą, bet Dievas ir visi šventieji neišleis tavęs iš akių. Eik su savo dručkiu, eik,— tiek tepasakė Kalekenei vienuolis, pūkšdamas ir visas prakaitu apsipylęs.

Staiga Lamė kad sušuks:

— Pučiasi! pučiasi! Šeštas paliaukis! Dar vienas — ir apopleksija! O dabar,— kreipėsi jis į gezus,— jus visus pavedu Dievui, tave, Ulenšpygeli, tave, Nele, jus, gerieji mano draugai. Dievui pavedu ir šventąją laisvės bylą. Daugiau dėl jos nieko negaliu padaryt.

Su visais išsibučiavęs, tarė savo žmonai Kalekenei:

— Eiva, išmušė mudviejų teisėtos meilės valanda.

Luotelis sliuogė vandeniu, nešė tolyn Lamę ir jo numylėtąją, o laive visi — jūreiviai, alginininkai, jungos — šaukė mosuodami kepurėmis:

— Lik sveikas, brolau! lik sveikas, Lame! lik sveikas, brolau! brolau ir drauge, lik sveikas!

Ir Nelė, meilučiu piršteliu braukdama ašarą, pakibusią Ulenšpygeliui akies kamputy, paklausė:

— Tau liūdna, mielasis mano?

— Jis buvo geras,— atsakė Ulenšpygelis.

— O, šitas karas, kada ateis jo galas? Nejaugi visas mūsų gyvenimas prabėgs kraujyje ir ašarose?

— Ieškokim Septyneto,— tarė Ulenšpygelis.— Jau nebetoli išsivadavimo valanda.

Vykdydami Lamės valią, gezai penėjo vienuolį narve. Paleidimo dieną išpirktasis svėrė tris šimtus septyniolika svarų penkias uncijas, skaičiuojant Flandrijos svorio matais.

Ir jis numirė eidamas prioro pareigas savo vienuolyne.

8

Tuo metu Hagoje susirinko Generalinių luomų šviespačiai teisti Pilypo[189], Ispanijos karaliaus, Flandrijos ir Olandijos grafo *et cetera*, pagal jo paties patvirtintas chartijas bei privilegijas.

Ir raštininkas kreipėsi į salę šiais žodžiais:

— Visiems žinoma, kad šalies valdovas yra Dievo pastatytas savo pavaldinių suverenu ir vadu tam, kad juos gintų, saugotų nuo bet kokios užgaulės, priespaudos ar prievartos, panašiai kaip šeimininko prisakytas piemuo turi ginti savo avis ir jomis rūpintis. Taipogi žinoma, kad pavaldiniai yra Dievo sutverti ne valdovo užgaidoms tenkinti ir juolab ne tam, kad vykdytų jo valią, siekiančią labų ar nelabų, teisingų ar neteisingų dalykų, vergiškai jam tarnaudami. Valdovas be pavaldinių — joks valdovas. Užtat jo prievolė valdyti savo pavaldinius pagal įstatymą ir protą, sudaryti jiems gyvenimo sąlygas, juos mylėti, kaip kad tėvas myli savo vaikus, ganytojas savo avis, o reikalui esant, ir galvą už juos padėti. Jeigu jis to nedaro, tada laikytinas ne valdovu, o tironu. Karalius Pilypas, pasinaudodamas rekrutavimais ir bulėmis, skelbiančiomis kryžiaus karą eretikams bei jų atskyrimą nuo Bažnyčios, metė prieš mus keturias svetimšalių kariaunas. Kokia bausme reikia jį nubausti pagal mūsų šalies įstatymus ir papročius?

— Nuversti nuo sosto,— pareiškė Generalinių luomų šviespačiai.

— Pilypas laužė savo priesaikas, pamiršo, kiek paslaugų esam jam suteikę, kiek pergalių padėję laimėti. Matydamas mus esant lobingus, leido Ispanijos Tarybai mus engti ir plėšti.

— Nuversti nuo sosto už nedėkingumą ir piktadarystę,— pareiškė Generalinių luomų šviespačiai.

— Pilypas paskyrė didiesiems mūsų šalies miestams naujus vyskupus,— tęsė raštininkas,— atidavė jiems kaip dotacijas, kaip beneficijas turtingiausių abatijų valdas; jų padedamas, įvedė Ispanijos Inkviziciją.

— Nuversti nuo sosto kaip budelį ir svetimo turto švaistytoją,— pareiškė Generalinių luomų šviespačiai.

— Šalies kilmingieji, matydami šitą tironiją, 1566 metais kreipėsi į suvereną su prašymu sušvelninti griežtuosius įsakus, ypač tuos, susijusius su Inkvizicija. O jis atsisakė patenkinti prašymą.

— Nuversti nuo sosto kaip tigrą, užsikietėjusį žiaurybėje,— pareiškė Generalinių luomų šviespačiai.

Raštininkas tęsė:

— Karalius Pilypas pagrįstai įtariamas tuo, kad, Ispanijos Tarybos nariams tarpininkaujant, slaptai kurstė šventųjų paveikslų laužymą ir bažnyčių siaubimą, idant nusikaltimų ir riaušių dingstim galėtų pasiųsti prieš mus svetimšalių kariaunas.

— Nuversti nuo sosto kaip mirties įrankį,— pareiškė Generalinių luomų šviespačiai.

— Antverpene Pilypas surengė gyventojų žudynes[190], sužlugdė pirklius, tiek flamandus, tiek svetimšalius. Jis ir jo Ispanijos Taryba davė teisę tokiam Rodai[191], žinomam nevidonui — instrukcijos buvo slaptos — pasiskelbti plėšikų vadu, rinkti grobį, naudotis jo, karaliaus Pilypo, vardu, klastoti jo antspaudus, didžiuosius ir mažuosius, elgtis kaip jo vietininkui ir pavaduotojui. To fakto įrodymas — perimti ir mūsų rankose turimi karaliaus laiškai. Viskas dėjosi, jam davus sutikimą ir klausimą apsvarsčius Ispanijos Taryboje. Perskaitykite jo laiškus: jis giria tai, kas įvyko Antverpene, pripažįsta jam padarytos paslaugos puikumą, žada atsidėkoti, ragina Rodą ir kitus ispanus toliau žygiuoti šiuo šlovingu keliu.

— Nuversti nuo sosto kaip piktadarį, plėšiką ir žmogžudį,— pareiškė Generalinių luomų šviespačiai.

— Mes norime tik vieno dalyko: išsaugoti savo privilegijas, doros, tvirtos taikos, nuosaikios laisvės, ypač tikėjimo klausimais, kurie liečia daugiausia Dievą ir sąžinę. Mes negavome iš Pilypo nieko, tik veidmainiškas sutartis, sėjančias nesantarvę tarp provincijų, kuriomis norėta jas vieną po kitos pavergti ir traktuoti panašiai kaip Vest Indiją, įteisinus plėšimus, konfiskacijas, egzekucijas, Inkviziciją.

— Nuversti nuo sosto kaip žudiką, pagal išankstinį planą ketinusį pražudyti mūsų šalį,— pareiškė Generalinių luomų šviespačiai.

— Kunigaikščio Albos ir jo saugūnų rankomis, kunigaikščių Medinos-Selio, Rekesenso, Valstybės tarybos, taipogi provincijų Tarybų išdavikų narių rankomis jis nuleidinėjo mums kraują; kaip matyti iš perimtų jo laiškų, jis rekomendavo Don Chuanui ir Aleksandrui Farnezei Parmiečiui valdyti šalį kuo griežčiau, kuo kiečiau, kuo kruviniau; jis paskelbė princą Oranietį esantį už įstatymo ribų, papirko vieną po kito tris žudikus ir ieško ketvirto; jis pristatydino mūsų šalyje pilių bei tvirtovių; jo įsakymu buvo gyvi deginami vyrai, gyvos užkasinėjamos moterys, merginos, o visa jų nauda ėjo jam; jis pasmaugė Montinji, de Bergesą bei kitus didikus, nors karaliaus garbės žodžiu laidavo jų neliečiamumą; jis nužudė savo sūnų Don Karlą; jis išpiršo donją Eufrasiją, nuo jo pastojusią, už princo d'Askolio, kurį paskui nunuodijo, idant princo labu praturtintų į pasaulį ateisiančią neteisėtą savo atžalą; jis išleido ediktą, skelbiantį mus visus išdavikais, kurie baustini gyvybės ir turto atėmimu; suversdamas į vieną krūvą kaltus ir nekaltus, jis padarė nusikaltimą, iki šiol neregėtą krikščioniškajame pasaulyje.

— Visi mūsų įstatymai, teisės, privilegijos reikalauja jį nuversti nuo sosto,— pareiškė Generalinių luomų šviespačiai.

Ir karaliaus antspaudai buvo sulaužyti.

Ir saulė švietė virš žemės ir jūros, auksino brandžias varpas, sirpino vynuoges, barstė vilnis perlais — tomis Nyderlandų sužadėtinės Laisvės puošmenomis.

Paskui Delfte ketvirtojo žudiko trys kulkos širdin pataikė princui Oraniečiui. Ir jis numirė[192], kaip skelbė jo devizas: Ramus tarp šėlstančių bangų.

Jo priešai šnekėjo, kad esą jis, nesitikėdamas užvaldyti pietinės katalikiškosios Nyderlandų dalies, iš pykčio karaliui Pilypui slapta sutartimi perleido juos šviespačiui didžiajai aukštenybei Anžujiečiui. Bet tas buvo ne tos padermės, galinčios sugyventi kūdikį, vardu Belgija, su Laisve, nusistačiusia prieš bet kokią ypatingą meilę.

Ir Ulenšpygelis su Nele paliko laivyną.

Ir tėvynė Belgija, išdavikų surišta, vaitojo po jungu.[193]

9

Buvo brandos mėnuo. Laikėsi slopi kaitra su šiltu vėju. Pjovėjai ir pjovėjos galėjo po laisvu dangum, laisvoj žemėj nekliudomi nusiimt nuo savo laukų, ką pasisėjo.

Fryzija, Drentė, Overeiselis, Gelderlandas, Utrechtas, Šiaurės Brabantas, Šiaurės ir Pietų Olandija, Valchereno, Šiaurės ir Pietų Bevelando, Deivelando ir Schauveno salos, sudarančios Zelandiją; visa Šiaurės jūros pakrantė nuo Knokės iki Helderio; Tekselio, Vlilando, Amelando, Schirmonikogo salos; visur nuo Šeldės vakaruose iki Emso rytuose kratėsi Ispanijos jungą. Moricas, Tyliojo sūnus[194], tęsė karą.

Ulenšpygelis ir Nelė, jauni, stiprūs, gražūs, nes Flandrijos meilė ir dvasia nesensta, ramiai sau gyveno Verės salos bokšte, laukdami, kada gi pagaliau baigsis sunkūs išmėginimai ir papūs laisvės vėjas virš tėvynės Belgijos.

Į bokšto viršininkus ir sargus įsiprašė pats Ulenšpygelis, esą jis, akylas kaip erelis, ausylas kaip kiškis, iš ten stebėtų, ar ispanai neketina brautis į išvaduotąsias žemes, o pastebėjęs skelbtų *wacharm*, pavojų.

Magistratas patenkino prašymą ir, priėmęs domėn jo šaunią karinę tarnybą, paskyrė algos per dieną floriną, dvi pintas alaus, pupų, sūrio, džiūvėsių, taipogi tris svarus jautienos per savaitę.

Puikiai gyveno ten Ulenšpygelis su Nele. Džiaugėsi matydami tolumoj laisvas Zelandijos salas, jos pievas, miškus, pilis, tvirtoves ir ginkluotus gezų laivus, tuos pakrančių sargybinius.

Dažną naktį jie lipo į bokštą ir, susėdę ant plokščio stogo, šnekučiavo apie sunkius mūšius, apie gražias meilės akimirkas, išgyventas ir būsimas. Matė, kaip toj kaitroj nerimo jūra, kaip ritos skaisčios bangos paskui bangą ir dužo į krantus, tarsi ugniniais vaidulais pažirdamos po salas. Ir Nelei būdavo baugu žiūrėt į polderių klystugnes. Klystugnės, sakė ji, tai vargšų kritusiųjų vėlės. O visos tos vietos — buvusių mūšių laukai.

Iš polderių išsiveržusios klystugnės pabėgiodavo palei pylimus ir vėl atgal sugrįždavo, tarsi gailėdamos paliktų kūnų.

Vieną tokią naktį Nelė tarė Ulenšpygeliui:

— Matai, kokia jų gausybė Deivelande! Lekioja aukštai. Paukščių salų link — didžiausi spiečiai. Nori tenai, Tili? Pasiimam balzamo, atveriančio mirtingųjų akims nematomus dalykus.

— Jeigu tokio pat kaip anas, nunešęs mane į tą didžiąją puotą, tai aš juo betikiu tiek, kiek turtu pasapnuotu.

— Nereikia neigti burtų galios,— tarė ji.— Eiva, Ulenšpygeli.

— Eiva.

Kitą dieną jis paprašė, kad magistratas paskirtų jo vieton patikimą, gerų akių algininką bokšto ir šalies sergėti.

O pats iškako su Nele paukščių salų link.

Keliavo juodu laukais ir pylimais, matė jūros vandens skalaujamas žalias salaites, žolėtas kalvas, atsiremiančias į kopas ir lipte aplipusias pempėmis, žuvėdromis, urvinėmis kregždėmis. Jos tupėjo ramiai ir savo kūnais sudarė sniego baltumo salaites. Pulkai paukščių skraidė ore. Žemė buvo sėte nusėta lizdais. Kai Ulenšpygelis lenkėsi pakelt nuo tako kiaušinio, tuoj klykdama atskrido žuvėdra. Į jos klyksmą sulėkė šimtai kitų. Gailiai rėkdamos, sklandė ties gretimais lizdais ir Ulenšpygelio galva, bet prie pat jo nesiartino.

— Ulenšpygeli,— tarė Nelė,— paukščiai prašo pasigailėt jų kiaušinių.

Po valandžiukės ji drebėdama prisipažino:

— Man baugu. Saulė leidžias, blykšta dangus, žiebiasi žvaigždės. Dvasių metas. Ar matai tuos raudonus garus pažemiu? Tili, mielasis mano, kokia ten, debesy, pragaro baidyklė žioja ugninius nasrus? Ar matai toj pusėj, kur Filipslandas, kur budelis karalius savo žiaurios tuščiagarbystės vardan dusyk paklojo tiek vargšų vyrų,— ar matai, kaip ten šoka klystugnės? Tai naktis, kai vargšų mūšiuose kritusiųjų vėlės išeina iš šaltų skaistyklos pragarų pasišildyt kaitriame žemės ore. Tai metas, kai galima prašyt visko, ko nori, Kristų, žiniuonių Dievą.

— Pelenai man beldžia į širdį,— tarė Ulenšpygelis.— O kad Kristus parodytų Septynetą, kurių pelenai, pasėti pavėjui, padarys laimingą Flandriją ir visą pasaulį!

— Mažatiki,— tarė jam Nelė,— balzamas tau padės išvyst Septynetą.

— Gal, jeigu nuo šitos šaltos žvaigždės nusileis kokia dvasia,— rodydamas pirštu į Sirijų, atsakė tas.

Ir tuoj pat ant nukreipto piršto nusileido viena klystugnė, iki tol plazdėjusi aplink Ulenšpygelį, ir niekaip nesidavė nukratoma.

Kai Nelė pabandė vaduot Ulenšpygelį, ir jai ant plaštakos galo atsirado klystugnė.

Ulenšpygelis, sprigtuodamas savo klystugnę, porino:

— Atsakyk, kieno tu vėlė: gezo ar ispano? Jei gezo — keliauk į rojų, jei ispano — grįžk į pragarą, iš kur atėjusi.

— Nevalia užgauliot jokios vėlės, netgi budelio,— sudraudė jį Nelė.

Šankindama ant piršto galiuko savąją, porino:

— Klystugne, maloni klystugne, kokių naujienų atnešei iš vėlių karalijos? Ką jos ten beveikia? Ar valgo, ar geria, burnų neturėdamos? Tu, meilute, irgi neturi. Ar tik palaimintame rojuje jos gauna žmogišką pavidalą?

— Ko tu gaišti laiką, šnekindama tą gūdų žiburinį be ausų, be burnos? Nei jis girdi, nei gali tau atsakyt.

Bet Nelė, neklausydama jo, šnekino toliau:

— Klystugne, atsakyk man pašokimais, kai aš tave trissyk paklausiu: Dievo vardu, Dievo motinos vardu ir gaivalinių dvasių, tų tarpininkių tarp Dievo ir žmonių, vardu.

Vos tik ji paklausė, klystugnė trissyk šoktelėjo.

Tada Nelė tarė Ulenšpygeliui:

— Nusivilk. Aš irgi nusivilksiu. Va sidabrinė dėžutė su šviesregystės balzamu.

— Man vis tiek.

Išsirengę ir išsitrynę šviesregystės balzamu, juodu sugulė šalia vienas kito žolėje.

Klykė žuvėdros. Pradėjo žaibas bliksėt ir griaustinis grumėt. Kada ne kada pro debesis kyščiojo auksiniai pusmėnulio ragai. Ulenšpygelio ir Nelės klystugnės nukako į pievą šokt su kitomis klystugnėmis.

Staiga milžinas pastvėrė didžiule savo letena Nelę ir Ulenšpygelį ir ėmė žaist su jais nelyginant su vaikiškais kamuoliais. Mėčiojo aukštyn, gaudė, delnuose ritinėjo vieną ant kito, niurkė, svaidė į klanus, telkšančius tarpukalvėse, vėl iš ten traukė visus maurinus. Paskui taip už pakarpos jais vedinas erdvėje, didžiu balsu, nugąsdinusiu jau įmigusias salų žuvėdras, uždainavo:

Žvaira akim štai skuba sužinoti
Ir paslaptį atspėt šie vabalai.
Ta paslaptis mum saugot atiduota,
Ir mes ją laikom, slepiame giliai.
Skaityki, blusa, paslaptį atspėki,
Tą žodį, utėle, ir tu skaityk,
Į orą, žemę, dangų tu žiūrėki
Ir jį, prikaltą septyniom vinim, matyk.

Ir iš tiesų Ulenšpygelis ir Nelė išvydo žolėje, ore, danguj septynias žibančio vario lentas. Tose lentose buvo parašyta:

Iš mėšlo syvus ima sau daigai.
Juk septyni — ir blogis, septyni — ir gėris;
Ir deimantas — juk iš anglies.
Kai kvailas mokytojas — mokiniai protingi.
Juk septyni — ir blogis, septyni — ir gėris.

Ir milžinas žingsniavo, o jam įkandin visos klystugnės čirškė it žiogai:

Ar matėt jūs kada didesnį net
Už popiežių ir už karalių patį?
Jis Cezarį kaip kokį jautį gano.
Bet pažiūrėkit: juk jisai medinis.

Staiga milžinas persimainė: sulyso, ištįso, suniuro. Vienoj rankoj laikė skeptrą, kitoj — kalaviją.

Jis sviedė Nelę ir Ulenšpygelį ant žemės ir tarė:

— Aš Dievas. Mano vardas Išpuikimas.

Šalia jo pasirodė raita ant ožkos raudonveidė, žvitriaakė merga, atsilapojusi, plikais papais, vardu Gašlybė; rankiodamas žuvėdrų kiaušinių kevalus, atėjo senas žydas, vardu Šykštumas; jam įpėdžiui atrisnojo godus, ėdrus vienuolis. Jis šveitė, kamžlojo kiaulines dešras ir dešreles, čiaukšnodamas kaip kiaulė, ant kurios jojo. Tai buvo Apsirijimas. Paskui jį vilkosi nubalęs, išpurtęs Tingėjimas sielvartinga mina, blausiom akim. Jį akstinu varė Rūstybė. Tingėjimas aimanavo, iš nuovargio klupinėjo, žliumbė. Paskiausiai atėjęs Pavydas, liesas, gyvatės krame ir lydekos dantim, kandžiojo Tingėjimą už nepaslinkimą, Rūstybę už tai, kad baisiai ūmi, Apsirijimą už persisotinimą, Gašlybę už raudonus žandus, Šykštumą už kevalus, Išpuikimą už purpurą ir karūną. O klystugnės vis šoko aplink.

Ir, prakalbusios vyrų, moterų, merginų, knerkiančių vaikų balsais, porino:

— Išpuikimas — garbės godūnų tėvas, Rūstybė — žiaurumo versmė. Rūpindamiesi savo skeptrais, savo karūnomis, judu žudėt mus kovų laukuose, kalėjimuose, egzekucijų vietose. Tu, Pavyde, sunaikinai daug kilnių, naudingų minčių, kai jos dar tik mezgė. Mes — tų persekiotų išradėjų vėlės. Tu, Šykštume, varguolių kraują mainei į auksą. Mes — tavo aukų vėlės. Tu, Gašlybe, Žmogžudystės sese ir bedrakelione, davusi žmonijai Neroną, Mesaliną ir Pilypą, Ispanijos karalių,

perki dorybę ir moki sugedimui. Mes — mirusiųjų vėlės. Tu, Tingėjime, ir tu, Apsirijime, esat žemės teršėjai, jus reikia nušluot nuo jos. Mes — mirusiųjų vėlės.

Ir balsas garsiai paskelbė:

Iš mėšlo syvus ima sau daigai.
Juk septyni — ir blogis, septyni — ir gėris.
Kai kvailas mokytojas — mokiniai protingi.
Jei gaut norės anglies ir pelenų,
Ką utėlė klajojanti darys?

Ir klystugnės porino:

— Mes — ugnis. Prišaukė atpildą senos žmonių ašaros ir kančios. Prišaukė atpildą didikai, žmonių medžiotojai savo žemėse. Prišaukė atpildą nereikalingi mūšiai, kraujas, pralietas kalėjimuose, sudeginti vyrai, gyvos užkastos moterys ir merginos. Prišaukė atpildą surakinta, kruvina praeitis. Mes — ugnis. Mes — mirusiųjų vėlės.

Sulig tais žodžiais Septynetas tapo medinėmis pirmykščio pavidalo statulomis.

Ir balsas tarė:

— Ulenšpygeli, sudegink medį.

Ir Ulenšpygelis kreipėsi į klystugnes:

— Jūs — ugnis, tad atlikit savo pareigą.

Ir minia klystugnių apspito Septynetą. Ir jie sudegė, ir pavirto pelenais.

Ir pasruvo kraujo upė.

Iš šitų pelenų išėjo septyni kitoniški pavidalai.

— Aš vadinausi Išpuikimu,— tarė pirmas.— Dabar mano vardas Prakilnumas.

Kiti irgi pasisakė, kas esą. Ulenšpygelis ir Nelė buvo liudininkais, kaip iš Šykštumo atsirado Taupumas; iš Rūstybės — Smarkybė; iš Apsirijimo — Apetitas; iš Pavydo — Lenktyniavimas; iš Tingėjimo — poetų ir išminčių Svajojimas. Ir Gašlybė ant ožkos pavirto gražuole, vardu Meilė.

Ir klystugnės ėmė šokt aplink juos linksmą ratelį.

Ir tada pasigirdo tūkstantinis mišrus nematomas choras.

Skambūs balsai pašaipiai, mėgdžiodami tarškynes, dainavo:

Kai tas Septynetas naujasis
Ims žemę, vandenis valdyt,—

Laisvai pasaulis atsikvėps,
Žmogus nebematys vargų.

Ir Ulenšpygelis tarė:

— Dvasios tyčiojasi iš mūsų.

Ir kažkieno galinga ranka pastvėrė Nelę už rankos ir nusviedė erdvėn.

Ir dvasios dainavo:

Kai šiaurė pabučiuos
Apglėbus vakarus —
Griuvėsiams galas bus.
Ieškoki juostos.

— Aiman! — tarė Ulenšpygelis.— Šiaurė, vakarai, juosta. Neaiškiai kalbat, gerbiamosios dvasios.

Ir tos pašaipiai uždainavo:

Nyderlandai — šiaurė,
Belgija — tai vakarai,
Sąjunga — tai juosta,
Juosta — tai draugystė.

— Jūs, gerbiamosios dvasios, ne tokios jau kvailos,— tarė Ulenšpygelis.

Ir tos vėl uždainavo pašaipiai:

Šita juosta, vargšeli,
Nyderlandus, Belgiją sujungs.
Tai bus gera draugystė,
Bus sąjunga graži.

Met raedt
En daedt;
Met doodt
En bloodt.

Vienybė
Ir tiesa —
Ta sąjunga
Lig pat mirties.
Taip būtų ir buvę,
Jeigu ne Šeldė[195]*, vargšeli.*

— Aiman! — tarė Ulenšpygelis.— Toks jau mūsų neramus gyvenimas: likimui — džiaugsmas, žmonėms — verksmas.

Sąjunga iki mirties,
Jeigu ne Šeldė...—

pašaipiai atsiliepė dvasios.

Ir kažkieno galinga ranka pastvėrė Ulenšpygelį ir nusviedė erdvėn.

10

Nelė nukrito ant žemės, prasitrynė akis. Dvasių kaip nebūta. Kilo saulė iš auksinio rūko. Žolė irgi atrodė lyg paauksuota. Spindulys geltonai dažė miegančias žuvėdras, bet jos beregint budo.

Paskui Nelė pažvelgė į save ir, susigėdusi nuogumo, paskubom apsirengė. Dirstelėjo į Ulenšpygelį — ir tas nuogas begulįs. Tuoj pridengė jį. Manydama, kad miega, papurtė už peties. Bet Ulenšpygelis nė nesukrutėjo — buvo it negyvas. Nelė išsigando.

— Negi būsiu nužudžiusi savo draugą tuo šviesregystės balzamu? — tarė ji.— Ir aš noriu mirt! Ak Tili, atbusk! Šaltas kaip marmuras!

Ulenšpygelis neatbudo. Dvi dienas, dvi naktis, visa drebėdama iš širdgėlos, gedavo Nelė savo draugo Ulenšpygelio.

Trečios dienos rytą pasigirdo varpelis. Ji pakreipė galvą ir pamatė kaimietį, kastuvu nešiną. Jam įkandin ėjo burmistras, du seniūnai su žvakėmis rankose ir Stavenisės klebonas po skėčiu, kurį laikė zakristijonas.

Ėjo, kaip sakėsi kaimiečiui, suteikti paskutinio patepimo šaunuoliui Jakobsenui. Pasidaręs gezu iš bailės, nūnai, pavojui praslinkus, nori prieš mirtį susitaikyti su šventa Romos katalikų Bažnyčia.

Netrukus jie atsirado priešais raudančią Nelę ir išvydo ant žolės Ulenšpygelį, pridengtą drabužiais. Nelė atsiklaupė.

— Mergaite, ką tu darai prie šito numirėlio? — paklausė ją burmistras.

— Meldžiuos už savo draugą. Krito čia lyg žaibo nutrenktas. Likau viena kaip pirštas. Irgi numirt noriu,— atsakė Nelė, nedrįsdama pakelt akių į jį.

— Gezas Ulenšpygelis numirė! Šlovė Dievui! — džiaugsmu spring-

damas, tarė klebonas.— Ei kaimieti, greičiau kask duobę. Tik, prieš laidodamas, nuimk jo drabužius.

— Ne,— tarė Nelė atsistodama.— Drabužių nuimt neleisiu. Jam bus šalta žemėj.

— Kask duobę,— paliepė klebonas kaimiečiui, stovinčiam su kastuvu.

— Gerai,— tarė Nelė, apsipildama ašaromis.— Kirminų čia nėra, smėlis kalkingas. Išliks sveikas ir gražus jis, mano mielasis.

Visai apkvaišus, pasilenkė ir, raudodama, kūkčiodama, ėmė bučiuot Ulenšpygelį.

Burmistras, seniūnai, kaimietis užjautė mergaitę. O klebonas vis kartojo džiaugsmingai:

— Didysis gezas numirė! Šlovė Dievui!

Iškasęs duobę, kaimietis nuleido į ją Ulenšpygelį ir užpylė smėliu.

Ir klebonas pradėjo kalbėti prie kapo mirties maldas. Visi suklaupė. Staiga smėlis smarkiai sujudėjo, ir Ulenšpygelis, čiaudėdamas, purtydamas iš plaukų smėlį, griebė kleboną už gerklės:

— Inkvizitoriau! — tarė jis.— Tu mane laidoji gyvą. Nutaikei, kai aš buvau užmigęs. Kur Nelė? Ar ją irgi palaidojai? Kas tu?

— Didysis gezas grįžta į šį pasaulį! Dieve, priimk mano sielą! — sušuko klebonas ir spruko it elnias nuo šunų.

Nelė priėjo prie Ulenšpygelio.

— Pabučiuok mane, meilute,— tarė jai.

Paskui jis dar sykį apsidairė. Kaimiečio ir zakristijono nebebuvo. Metę kastuvą, žvakę ir skėtį, kad būtų lengviau bėgt, paspruko kaip ir klebonas. Burmistras ir seniūnai, iš baimės susiėmę už ausų, vaitojo žolėje.

Ulenšpygelis priėjęs papurtė juos ir tarė:

— Kas gi laidoja Ulenšpygelį ir Nelę, mūsų motinos Flandrijos dvasią ir širdį? Flandrija irgi gali užmigti, bet numirti — niekada! Eiva, Nele.

Ir nuėjo su ja, dainuodamas dešimtą savo dainą. O kur sudainavo paskutinę — niekas nežino.

TILIO ULENŠPYGELIO JUOKAS IR HEROIZMAS

Šarlio De Kostero „Legenda apie Ulenšpygelį ir Lamę Gudzaką“ — belgų tautos epas, unikalus XIX a. kūrinys, žavintis skaitytoją galinga poetine jėga, veržliu laisvės patosu, humanistiniu turiniu, giliomis juoko ir tragizmo versmėmis, plačiais, spalvingais XVI a. Nyderlandų gyvenimo ir kovos vaizdais. Š. De Kosteras priklausė menininkų kartai, kuri brendo ir kūrė Belgijos valstybingumo bei tautinės savimonės formavimosi sąlygomis (Belgijos nepriklausomybė paskelbta 1830 m.). Kartu jis — iškiliausia šio laikotarpio figūra, padariusi didelį poveikį tolesnei belgų kultūros raidai ir tautinės vienybės ugdymo procesui. „1867 metų gruodžio trisdešimt pirmąją (t. y. „Legendos apie Ulenšpygelį“ pasirodymo dieną — *J. B.*) gimė tautinė belgų sąmonė“,— rašė prancūzų rašytojas, karštas Š. De Kostero gerbėjas Romenas Rolanas[1]. Nacionalinių santykių problema XIX a. Belgijoje buvo aktuali ir sudėtinga. Š. De Kosteras ypač tai juto: flamando ir valonės — pagrindinių Belgijoje gyvenančių tautų atstovų — sūnus laikė save flamandu, nors kalbėjo ir rašė prancūziškai. Prancūzų kalba jam, nacionaliniam Flandrijos dainiui, buvo pagrindinė kultūrinės savimonės raiškos forma, kuria jis įprasmino dvasinę savo tautos patirtį ir pasaulėjautą. Ši sudėtinga ir paradoksali belgų literatūros situacija susiklostė dėl to, kad šalyje nebuvo natūralios tautos jungties — vieningos nacionalinės kalbos. Kelis šimtmečius Belgija buvo valdoma svetimšalių: ispanų (1516—1713), austrų (1713—1794), prancūzų (1795—1815), olandų (1815—1830), o istoriškai susiformavusios etninės teritorijos nesutapo su valstybinėmis. Bendrų literatūros ištakų stoka skatino belgų rašytojus kreiptis į kitas kultūros sferas — pirmiausia į Nyderlandų Renesanso tapybą, pasižymėjusią ryškiu nacionaliniu savitumu. Tarytum naujai atrandama didžiųjų XV—XVI a. tapytojų Jano van Eiko, Rogyro van der Veideno, Jeronimo Boscho, Piterio Breigelio Vyresniojo kūryba. Vaizduojamojo meno tradicijų dirvoje išauga XIX a. belgų literatūra, kuriai būdingas tapybiškumas,

[1] *Rolland R.* La Légende d'Ulenspiegel.— Kn.: *Charles De Coster.* La Légende et les avantures héroiqes, joyeuses et glorieuses d'Ulenspiegel et de Lamme Goedzak au pays de Flandres et ailleurs.— Moscou, 1973.— P. 7.

sodrus koloritas, humoras, polinkis į mistiką bei fantastiką. Gyvą tautiškumo šaltinį belgų rašytojai matė ir flamandų kalboje, į kurią oficialiuose sluoksniuose buvo žiūrima iš aukšto ir su panieka. Apie XIX a. vidurį Belgijoje kyla sąjūdis už flamandų kalbos teises — jas stoja ginti ir prancūziškai rašanti inteligentija. Flamandiškąja versme gyva ir Š. De Kostero kūryba.

Tikroji Š. De Kostero reikšmė buvo suvokta vėliau, po rašytojo mirties. Talentingo menininko kelias — dramatiškas, kupinas nusivylimų, nuoskaudų, neišsipildžiusių lūkesčių.

Šarlis Teodoras Anri De Kosteras (Charles Théodore Henri De Coster) gimė 1827 m. rugpjūčio 20 d. Vokietijoje, Miunchene, kur jo tėvas ėjo belgų vyskupo ir popiežiaus nuncijaus Šarlio Mersi d'Aržanto rūmų valdytojo pareigas. Šeimoje buvo puoselėjamos senosios flamandų kultūros tradicijos. Vaikystę, praleistą tarp kilmingų ir išsilavinusių žmonių, rašytojas vėliau prisimindavo kaip šviesiausią savo gyvenimo laikotarpį. Šeimai grįžus į Belgiją, Šarlis mokėsi jėzuitų Sen Mišelio koleže. Tolesnio gyvenimo su dvasininkų luomu jis nesusiejo — priešingai, tapo laisvamaniu, katalikybės priešu ir buvo persekiojamas klerikalų. Mirus tėvui, pasunkėjo materialinė šeimos padėtis, ir 1844 m. jaunuolis pradėjo tarnauti viename Briuselio banke. Kanceliarinė tarnyba neatitiko tikrųjų būsimo menininko polinkių. Su jaunatvišku užsidegimu jis įsitraukia į literatūrinį sostinės gyvenimą, patriotinį Belgijos inteligentų judėjimą, o 1847 m. pasireiškia kaip vienas literatūrinės „Linksmųjų draugijos" („La Société des Joyeux") steigėjų. Jos nariai karštai svarsto politines ir kultūrines šalies aktualijas, diskutuoja meno temomis. Čia Š. De Kosteras draugų vertinimui pateikia pirmuosius savo kūrybinius bandymus — pjeses, noveles („Mohamedas", 1850 ir kt.). Nuo 1851 iki 1855 m. Š. De Kosteras Briuselio universitete studijuoja literatūrą ir teisę, domisi istorija ir filosofija. Romantine dvasia parašyti šio laikotarpio eilėraščiai aukština poeziją ir meilę. Estetinės Š. De Kostero pažiūros formuojasi prancūzų ir vokiečių literatūros — didžiųjų klasikų F. Rablė, M. Montenio, Moljero, F. Šilerio, E. T. A. Hofmano, V. Hugo — įtakoje. Jaunąjį belgų rašytoją žavėjo jų minties didybė, idėjų kilnumas, optimistiškas būties teigimas, satyra ir fantazija. Pagautas patriotinio romantizmo idėjų, jis imasi tyrinėti savo tautos literatūrinį palikimą — flamandų patarles, anekdotus, legendas, liaudies knygas. Istorinis folkloras Š. De Kosterui — tai neišsenkamas pažinimo ir įkvėpimo šaltinis. Ištisas valandas jaunasis rašytojas klaidžioja po Briuselio muziejų sales, gilinasi į flamandų tapybą. Tragiška ir didinga Nyderlandų praeitis, dvelkianti iš istorinių paveikslų ir raižinių, žadina jo meninę vaizduotę ir brandina būsimų kūrinių vaizdus. Š. De Kosteras, kaip ir kiti jo amžininkai, belgų tautinio atgimimo šalininkai, reiškia kovingumo, vienybės, patriotiškumo idėjas ir naujomis sąlygomis tęsia belgų romantizmo (Andrė van Haselto, Šarlio Potveno, Anri Moko, Hendriko Konsjanso) tradicijas. Reikšmingas Š. De Kostero kūrybinės biografijos puslapis susijęs su žurnalu „Uylenspiegel", kuriame rašytojas bendradarbiavo baigęs studijas (1856—

1864 m.). Žurnalas nemaža vietos skyrė istorinei tematikai, ypač XVI a. Nyderlandų revoliucijai, o nuo 1860 m. įgavo didesnį politinį kryptingumą. Š. De Kosteras reiškiasi kaip karštas publicistas, drąsus ir įžvalgus epochos vertintojas. Ekonominį ir kultūrinį pakilimą išgyvenančioje Belgijoje jo pažiūros išsiskiria savo radikalumu.

Š. De Kostero idealai kertasi su tikrove. Jis jaučiasi gimęs laisvu rašytoju, svajoja atsidėti vien literatūrai, bet gyvenimą slegia finansiniai nepritekliai, dvasinės traumos. Nesėkmingai susiklostęs asmeninis gyvenimas stumia jautrų menininką į vienatvę ir rezignaciją. Kelerius metus trukusi draugystė su Eliza van Spruijt leido Š. De Kosterui patirti dvasinę palaimą, ekstazę, nerimą ir meilės kančią. Į moters ir vyro ryšį jis žiūrėjo kaip į lygiateisių partnerių sąjungą. Tačiau Eliza nesuprato menininko pašaukimo, o jos respektabilūs tėvai nebuvo palankūs skurstančiam literatui. 1858 m. Eliza ir Šarlis De Kosteras išsiskiria amžinai; rašytojas iki pat gyvenimo galo lieka vienišas.

Š. De Kosteras — prieštaringo būdo žmogus — turėjo imlų, aštrų protą, gyvą vaizduotę, subtilų humoro jausmą ir jautrią, lengvai pažeidžiamą sielą. Audringos, ekscentriškos emocijos dažnai pereidavo į melancholijos būsenas. Rašytojas nesiekė nei šlovės, nei turtų, buvo kilniai pasišventęs poezijos mūzai.

1858 m. dienos šviesą išvysta Š. De Kostero „Flamandų legendos" („Légendes flamandes"). Jų šaltinis — gyva folkloro tradicija: viduramžių baladės, šventųjų legendos, liaudies knygų siužetai. Š. De Kosteras puikiai pažinojo vaizduojamos epochos papročius, buitį, moralę. „Legendos" parašytos sodria, archaizuota prancūzų kalba, kuri, paties rašytojo nuomone, išreiškė viduramžių atmosferą ir flamandiškąją dvasią. Tai pasaulis, kuriame susipina liaudies tikėjimai ir žemiškojo gyvenimo džiaugsmai, gaivališkas juokas ir mistinė pasaulėjauta, realybė ir fantastika. „Flamandų legendos" pasižymi formos ir stiliaus išbaigtumu, koloritingais vaizdais, epinių intonacijų įvairove. Veikėjai — ryškūs tipažai: tarsi nuo J. Jordanso ar I. van Ostadės drobių nužengę linksmieji sodiečiai, smuklių lėbautojai („Linksmųjų gėrikų brolija"), piktadaris riteris Halevinas ir narsioji mergelė Machtelda („Seras Halevinas"), maištingasis Smetsė Smė („Kalvis Smetsė Smė"). Gėris ir pasiaukojimas poetizuojami, o blogio nešėjai groteskiškai išryškinami. Ypatinga vieta cikle tenka pastarajai legendai. Drąsus ir sąmojingas Gento kalvis Smetsė Smė — liaudies didvyris, gezas, protestantas. Jis parduoda velniui savo sielą, tačiau narsiai ir išradingai kaunasi su piktosiomis jėgomis ir, nugalėjęs „šlykščiuosius velnius — Jokūbą Heselsą, kunigaikštį Albą ir Pilypą II, ispanų karalių"[2], gauna Jėzaus leidimą įeiti į rojų. Ši legenda — tai jau „Tilio Ulenšpygelio", būsimos epopėjos, preliudija.

1860 m. Š. De Kosteras gauna pasiūlymą dirbti Briuselio Karališkajame archyve. Netrukus pasirodo kita jo prozos knyga — „Brabanto apsakymai"

---

[2] *Š. De Kosteras.* Flamandų legendos.— K., 1924.— P. 194.

(„Contes brabançons", 1861). Tai jau ne praėjusių amžių, o rašytojo epochos meninis dokumentas. Autorius analizuoja šeimos ir meilės problemas, atskleidžia krašto buities, papročių, peizažo savitumus. Daugeliui personažų būdinga romantinė pasaulėjauta, tačiau Š. De Kosteras remiasi ir prancūzų realistų O. de Balzako, Ž. Šanfleri, G. Flobero patirtimi. Apsakymai amžininkų buvo sutikti daug santūriau negu „Flamandų legendos". Kritikai autoriui priekaištavo dėl melodramatiškumo, abstrakčios simbolikos.

Ištisą dešimtmetį Š. De Kosteras dirba didelį paruošiamąjį darbą, brandindamas sumanymą parašyti „Legendą apie Ulenšpygelį". Jis keliauja po apylinkes, kuriose vyko gezų kovos, archyvuose, muziejuose ir bibliotekose studijuoja istorinę medžiagą. Smuklėse, gatvėse, turgavietėse klausosi sodrios, vaizdingos Flandrijos krašto žmonių šnekos. 1867 m. pasirodo puošnus „Legendos apie Ulenšpygelį ir Lamę Gudzaką" leidinys, iliustruotas žymių belgų menininkų. Per dvejus metus ši knyga susilaukė dviejų iliustruotų leidimų Paryžiuje. (Į flamandų kalbą buvo išversta 1896 m.) Ja susižavėjo Š. De Kostero draugai, literatūros ir meno žinovai. Tačiau plačiajai publikai ji liko nežinoma. Rašytojas ir toliau kenčia materialinius nepriteklius, jį nuolat persekioja kreditoriai. 1870 m. išėjęs realistinis psichologinis romanas „Povestuvinė kelionė" („Le voyage des noces"), kuriame autorius parodo to meto žmonių santykių ir šeimos moralę, didesnio atgarsio nesulaukė. Rašytojas čia išreiškia savo nusivylimą abejinga, merkantiliška, žiauria visuomene.

Paskutiniuoju gyvenimo dešimtmečiu Š. De Kosteras nesukuria ryškesnių literatūros veikalų. Kurį laiką jis dėsto istoriją ir literatūrą Briuselio karo mokykloje, keliauja po Olandiją, žurnale „Le Tour du Monde" publikuoja kelionių reportažus. 1874 m. išeina jo kelionių knyga „Zelandija" („La Zélande"). 1879 m. gegužės 7 d., eidamas penkiasdešimt antruosius metus, rašytojas miršta.

Pirmieji istorinę Š. De Kostero reikšmę įvertino literatūrinės grupuotės „Jaunoji Belgija" („La Jeune Belgique") nariai. Jie įsteigė komitetą, kuris užsibrėžė išleisti visus rašytojo kūrinius ir saugoti jo atminimą. 1892 m. tik vargais negalais pavyko rasti rašytojo kapą. Jo palaikai buvo iškilmingai perkelti į paskutinę rašytojo gyvenamąją vietą, Briuselio priemiestį Iselį. Šis aktas simbolizavo Š. De Kostero prikėlimą iš užmaršties ir jo pripažinimą. Pasak belgų rašytojo ir kritiko Kamilio Lemonjė, Š. De Kosteras, kaip ir jo herojus Tilis Ulenšpygelis, mirė, kad dar kartą atgimtų.

Š. De Kostero kūrybą veikė pagrindinės to meto literatūrinės srovės. Su realistais jį suartino kritiškas, analitinis požiūris į tikrovę, polinkis tipizuoti, atskleisti žmogaus psichologiją bei jo socialinį determinuotumą. Rašytojo dėmesys žmogaus prigimčiai, jo fiziologinėms būsenoms aiškintinas ne tik kūniškąjį pradą aukštinančios Renesanso ir ypač Š. De Kostero įkvėpėjo F. Rablė prozos ar į materialią būtį sutelktos Nyderlandų tapybos įtaka, bet taip pat ir besiformuojančio natūralizmo idėjomis. Ir vis dėlto savo reikšmingiausiuose kūriniuose Š. De Kosteras — romantikas, įprasminęs gėrio, tau-

rumo, laisvės, herojiškos praeities ilgesį ir teigiamų idealų ieškojęs liaudies gyvenime. Kaip J. G. Herderis ir V. Skotas, savo istoriškumo samprata paveikę XVIII—XIX a. literatūrą, Š. De Kosteras iš istorijos bei liaudies kūrybos sėmėsi įkvėpimo, idėjų ir siužetų. Rašytojo teigimu, jo kūriniai gimsta iš sveiko proto, džiaugsmingo nusiteikimo, padūkusios vaizduotės ir „blyškios melancholijos“.

Š. De Kostero asmenybėje ir kūryboje susijungė svarbiausios XIX a. idėjinės ir estetinės tendencijos: demokratiškumas, socialinės tikrovės kritika, skepticizmas, istorinės praeities idealizavimas, asmenybės aukštinimas, tikėjimas etinėmis žmogaus galiomis ir tauria menininko misija.

Š. De Kostero „Legendos apie Ulenšpygelį ir Lamę Gudzaką“ pagrindinis herojus — nemirtingas komiškas personažas Ulenšpygelis (pagal pirminę, vokiškąją tradiciją — Oilenšpygelis, *Eulenspiegel*). Ši figūra per pasaulinę literatūrą keliauja nuo XV a., atsiskleisdama vis naujais, netikėtais savo šelmiško charakterio bei maištingo temperamento bruožais. Oilenšpygelis — įprastinės tvarkos, įsigalėjusių normų griovėjas. Jis patraukia ne tik savo drastiškais, absurdiškais pokštais, bet ir savita vidine nuostata,— kalbant filosofo G. V. F. Hėgelio žodžiais,— „absoliučia dvasios laisve“, „subjektyvaus linksmumo (Heiterkeit) pasauliu“. Oilenšpygelis — laisvas, visuomeninių konvencijų nevaržomas individas, kuris savo vitališka energija ir žaismingu intelektu pakyla virš aplinkos, nuplėšdamas nuo jos regimybės skraistę ir apnuogindamas tikrovės esmę. Oilenšpygeliui svetimas egoizmas, išskaičiavimas, jis su rizika ir valiūkiška aistra atsiduoda sąmojo šėlsmui, nors, kita vertus, yra pasmerktas nesibaigiančioms klajonėms ir vienatvei. Oilenšpygelio juoko galia didžiulė: jis ne tik demaskuoja moralines ar socialines ydas, bet ir dvasiškai išlaisvina herojų, o neretai išgelbsti jam ir gyvybę. Kiekviena Oilenšpygelio pergalė — tai džiaugsmingas laisvo proto ir suverenios dvasios triumfas. Šis personažas įkūnija liaudies gyvastingumo, fantazijos ir subjektyvaus maišto galią. Neatsitiktinai Oilenšpygelis pasaulinės literatūros puslapiuose atgydavo politinių ir socialinių sukrėtimų epochose — Reformacijos, XVIII—XIX a. Europos revoliucijų, XX a. pasaulinių karų laikotarpiu.

Oilenšpygelio gimtinė — Vokietija. Jo prototipas keliaujantis pameistrys tikriausiai buvo kilęs iš Braunšveigo hercogystės Kneitlingeno kaimo ir gyvenęs XIV a. antroje pusėje. Jo, matyt, būta bastūno, didelio išdaigininko ir aštrialiežuvio, todėl jis tapo populiariu satyrinių-humoristinių pasakojimų — švankų — herojumi. Oilenšpygelis mirė 1350 m. Europoje siaučiant maro epidemijai. Melne, netoli Liubeko, yra Oilenšpygelio kapas, nors jo autentiškumas tyrinėtojams kelia abejonių.

Literatūrinį šio herojaus kelią atsekti kur kas lengviau, negu įminti jo egzistavimo mįslę. Praėjus šimtui metų nuo Oilenšpygelio mirties, nežinomo autoriaus ranka buvo užrašyti liaudyje paplitę pasakojimai apie šį legendinį personažą. Tokie pramoginio-didaktinio pobūdžio epiniai kūriniai, sujungę religinę ir pasaulietinę prozą, kvailių bei riterių romano elementus, kelionių,

sapnų, mįslių knygas, noveles, legendas, istorines kronikas, buvo paplitę XV—XVI a. Vokietijoje. Vokiečių romantizmo epochos atstovas, literatūros tyrinėtojas Jozefas Gėresas šį žanrą pavadino „liaudies knyga".

Pirmasis knygos apie Tilį Oilenšpygelį autorius, matyt, buvo taip pat kilęs iš Braunšveigo, nes gerai pažinojo vietos geografiją, buitį ir papročius. Knyga pirmą kartą buvo išleista vokiečių žemaičių tarme Liubeke 1478 m. 1515—1518 m. pasirodė vertimai į flamandų ir anglų kalbas.

Liaudies knyga sukomponuota chronologiniu-biografiniu principu: pradžioje aprašomas Tilio gimimas ir jo trigubas krikštas, toliau — vaikystės ir jaunystės nuotykiai bei suaugusio klajūno išdaigos. Knyga užsibaigia Tilio trigubo laidojimo scena. Iš šių komiškų pasakojimų susidarome išsamų socialinio XIV a. Vokietijos gyvenimo vaizdą. Oilenšpygelio pokštų aukomis tampa miestiečiai, amatininkai, smuklininkai, pirkliai, bajorai, profesoriai, dvasininkai. Tai irstančių vėlyvųjų viduramžių epocha. Krizinėje visuomenėje išryškėja absurdiškos gyvenimo pusės. Skirtingai nuo XV—XVI a. vokiečių ir Nyderlandų humanistų, kritikavusių savo meto visuomenę iš intelektualinių, didaktinių pozicijų ir „homo sapiens" supriešinusių su „homo stultus" (plg. S. Branto „Kvailių laivą" ar Erazmo Roterdamiečio „Pagiriamąjį žodį kvailybei"), Oilenšpygelis atstovauja kitai tradicijai, kuri sietina su ankstyvaisiais germanų pavasario ir vaisingumo mitais. Juokdarys čia iškyla ne kaip satyros objektas, o kaip gaivalingos liaudies pasaulėjautos reiškėjas. Oilenšpygelis — aktyvus ir agresyvus šaipūnas, žvelgiąs į pasaulį „iš apačios", matąs jo tamsiąsias, vulgariąsias puses. Tačiau jis jau pranašauja ir Renesanso laikus, kur žmogus suvokia save kaip pasaulio centrą, siekia pažinimo, savęs įtvirtinimo, atranda pasaulio pilnatvę ir įvairovę. Bet negalima nematyti ir šios figūros tragizmo, jo asmenybės vienpusiškumo: kritika tampa savitiksle, tikrovė lieka ir toliau netobula. Po pusės amžiaus pasirodęs, savo dvasia „Oilenšpygeliui" artimas Renesanso šedevras — F. Rablė romanas „Gargantiua ir Pantagriuelis" — jau įprasmina naują žmogaus koncepciją: jame aukštinama žmogaus totališkumo, jo begalinių galimybių idėja.

Kiekviena literatūrinė epocha, kiekvienas autorius Oilenšpygelio personažą interpretavo pagal savo idėjinius ir estetinius principus. Kaip nurodo literatūros tyrinėtoja E. Frencel, Oilenšpygeliui būdingas ambivalentiškumas: jis linksmuolis ir gudreiva, naiviai ir piktdžiugiškai demonstruojantis savo išdaigas, tačiau kartu jame glūdi ir moralizuojantis pradas — juokdamasis jis lyg veidrodyje rodo kitų žmonių kvailumą ir moko juos teisybės[3]. Šis ypatumas leidžia Oilenšpygelio paveikslą traktuoti labai įvairiai: kaip „išmintingą kvailį", pasyvų stebėtoją, aktyvų kritiką, teisybės ieškotoją ar pagaliau kaip sumoderınintą, kupiną tragizmo XX amžiaus asmenybę. Tačiau vieno kurio nors aspekto sureikšminimas tarytum atima iš šio personažo gyvybę, pakerta jo pirmapradiškumą. Literatūros kritikai vieningai pažymi, jog

[3] *Frenzel E.* Stoffe der Weltliteratur.— Stuttgart, 1963.— S. 164.

tik Š. De Kosterui genialiai pavyko sudėlioti šioje figūroje glūdinčius pradmenis į vientisą, meniškai įtikinamą ir idėjiškai svarų paveikslą.

Š. De Kostero Tilis Ulenšpygelis — Flandrijos žemės vaikas, suaugęs su ja savo būdu, pasaulėjauta ir istoriniais siekiais. Autorius remiasi adaptuota, flamandiškąja Ulenšpygelio versija, pagal kurią herojui dažnai buvo suteikiama nacionalinių, Nyderlandų laisvės kovų amžininko bruožų. Š. De Kosteras savo herojų kildina iš Flandrijos, mini jo kapą Damėje, o pravardę išveda iš flamandiškų žodžių („ulieden spiegel" — „jūsų veidrodis") junginio. Š. De Kosteras iš gausybės Belgijoje išėjusių leidinių apie Ulenšpygelį rėmėsi Gente išleista knyga „Žemiškasis Tilio Ulenšpygelio gyvenimas" („Het aerdig leven van Thyl Ulenspiegel"; data nenurodyta) iš L. Van Pamelo kolekcijos. Savo kūrinio veiksmą Š. De Kosteras perkelia į XVI a. ir pateikia platų šios istorinės epochos vaizdą. Rašytojas meniškai apibendrina didžiulę folklorinę bei istorinę medžiagą. Iš svarbiausių šaltinių minėtini: Nyderlandų istoriko Emanuelio Van Metereno kronika apie Nyderlandų revoliuciją, Nyderlandų rašytojo ir valstybės veikėjo Pilypo Marnikso van Sint Aldegondės satyra „Šventosios Romos bažnyčios avilys", XIX a. amerikiečių istoriko Džono Lotropo Motlio veikalas „Nyderlandų respublikos susikūrimas". Š. De Kosteras kruopščiai studijavo ir į „Legendą" įpynė Flandrijos įstatymus, tribunolų, kankinimų, raganų procesų aprašymus, magijos knygas, anoniminius protestantų pamfletus, gezų dainas. Senovinės graviūros, estampai, plakatai autoriui taip pat teikė vertingų žinių apie praeitį. Šalia folklorinių ar fiktyvių personažų knygoje daug ir istorinių asmenybių. Istoriniai faktai, buitinės ir geografinės realijos darniai įsilieja į stilistinį kūrinio audinį ir pajungiami pagrindinei idėjai ir tonacijai.

Š. De Kostero „Legenda apie Ulenšpygelį ir Lamę Gudzaką" — įvairių epinių žanrų bei žanrinių formų sintezė. Joje susipina šelmių, istorinio, auklėjamojo romano, istorinės kronikos, legendos bei herojinio epo bruožai. Kūrinio struktūra paremta šelmių romanui būdingu herojaus klajonių principu, ekstensyviniu vaizdavimu, atvira kompozicija, talpinančia ne tik gausių herojaus nuotykių aprašymus, bet ir plačią Nyderlandų krašto panoramą, visą galeriją istorinių asmenybių, ryškių nacionalinių, socialinių, psichologinių tipų, kovų ir buities vaizdų. Tačiau Š. De Kostero herojus — priešingai folkloriniam prototipui — patiria evoliuciją, išeina istorijos ir patriotizmo mokyklą, jo klajonės ir žygiai įgyja visuomeniškai reikšmingą kryptį ir tikslus. Herojaus brendimas sutampa su Nyderlandų išsivaduojamąja kova. Istoriniai įvykiai nėra tik pagrindinio veiksmo fonas, o įgauna ir savarankišką atskiro — istorinio — veiksmo reikšmę, lyg herojiniame epe įsiliedami į galingą pasakojimo srovę. Istorinis veiksmas klostosi pagal tam tikrus vidinius dėsningumus — galime atsekti jo užuomazgą, kilimą, kulminaciją, atomazgą,— yra nepaprastai dinamiškas ir ritmingas. Jis ne tik lemia personažų poelgius, bet ir atspindi „kolektyvinio veikėjo" — Nyderlandų istorinės sąmonės — būseną. Istoriškai tikroviškas, autentiškais šaltiniais paremtas epinis vyksmas

įvelkamas į poetinį legendos rūbą. Istorinės jungtys čia neesminis dalykas, praeitis pateikiama kaip iš kolektyvinės sąmonės išplaukiantys vaizdiniai ir prisiminimai. Tradicinio epinio pasakojimo elementai Š. De Kostero veikale dera su modernaus, individualizuoto vaizdavimo bruožais — istorinės medžiagos suaktualinimu (plg. „Pelėdos pratarmę", kurioje tiesiamos paralelės tarp praėjusių amžių ir XIX a. politinio gyvenimo įvykių), idėjiniu-politiniu konceptualumu (simboliniame plane pateikiama Belgijos istorinės perspektyvos idėja).

„Legendą" sudaro penkios knygos, kurių veiksmas apima istorinį laikotarpį nuo 1527 iki 1584 m. Šie chronologiniai rėmai motyvuotini istorinėmis datomis — 1527 m. gimė Ispanijos karalius Pilypas II, didžiausias Nyderlandų liaudies priešas, o 1584 m. buvo nužudytas Vilhelmas Oranietis, vienas pagrindinių Nyderlandų išsivadavimo kovos vadų. Tarp šių datų — dramatiška Nyderlandų revoliucijos istorija.

Istoriniai Nyderlandai (apimantys šiuolaikinę Belgiją, dalį Prancūzijos, Liuksemburgą ir Olandiją) XV a. pabaigoje ir XVI a. pradžioje buvo vienas turtingiausių Vakarų Europos kraštų. Klestėjo miestai, vystėsi amatai, o „jūrų gėlė", tarptautinis uostas Antverpenas, XVI a. tapo pagrindiniu Europos prekybos centru. Nyderlandai, anksčiau savarankiškos Burgundijos kunigaikštystės dalis, priklausė Karolio V Šv. Romos imperijai, o 1556 m. kraštą pradėjo valdyti jo sūnus Pilypas II. Žydinti darbščių ir laisvę mylinčių žmonių šalis tapo Ispanijos kolonija, jos ekonominiu priedu. Ispanų monarchai ir aristokratai plėšė didžiausius mokesčius ir lobo Nyderlandų sąskaita. Aštrėjo ekonominiai ir nacionaliniai prieštaravimai. Pilypas II stengėsi centralizuoti valdžią, o į Nyderlandų liaudį ir diduomenę žiūrėjo su didžiausia panieka, ignoravo jų teises ir siekius[4]. Krizė gilėjo ir dėl religinių priežasčių. Nyderlanduose platieji visuomenės sluoksniai vis labiau tolo nuo katalikybės. Antverpene pradėjo sklisti liuteronybė, o Valonijos miestuose su aukštai išvystyta tekstilės pramone — kalvinizmo idėjos. Buvo reikalaujama Bažnyčios reformų. Fanatiškas katalikas Pilypas II ėmė žiauriai persekioti reformatų judėjimą. Nyderlanduose siautėjo inkvizicija, deginami ištisi kaimai, kankinami ir žudomi „eretikai". Teroristinė Ispanijos politika sukėlė visų Nyderlandų klasių ir socialinių sluoksnių opoziciją. Bajorija taip pat sudarė sąjungą kovai prieš Ispaniją ir inkviziciją. Liaudies nepasitenkinimas išsiliejo 1566 m. į sukilimą prieš katalikų Bažnyčią, kurio metu buvo sunaikinta apie 5500 bažnyčių ir vienuolynų (šį šventųjų paveikslų garbinimo priešininkų sukilimą Š. De Kosteras vaizduoja esant įžiebtą ispanų provokatorių). 1567 m. Nyderlandus okupavo kunigaikščio Albos vadovaujama ispanų kariuomenė, ir šalyje kilo platus partizaninis Miško ir Jūrų gezų (oland. „geuzen" reiškia „elgeta") judėjimas, peraugęs į ginkluotą sukilimą, kuriam 1572 m. pradėjo vadovauti Vilhelmas Oranietis. Kova prieš Ispaniją apėmė Nyderlandų Šiaurę ir Pietus, tačiau šių kraštų istorinis likimas susiklostė skirtingai. Š. De

[4] *Пиренн А.* Нидерландская революция.— М., 1937.— С. 27—33.

Kosteras „Legendos“ pabaigoje skausmingai akcentuoja šias peripetijas. Pietų provincijos, kuriose buvo stipri katalikybės įtaka, 1579 m. pasirašė Araso uniją, atsiskyrė nuo šiaurinės krašto dalies ir Ispanijos karaliui įsipareigojo nutraukti pasipriešinimo kovą. Pietų Nyderlandai — dabartinė Belgija — iki 1713 m. liko Ispanijos valdžioje. Tuo tarpu septynios Šiaurės provincijos, 1579 m. sudariusios Utrechto uniją, nutarė toliau tęsti kovą, 1581 m. atsiskyrė nuo Ispanijos, o 1648 m. paskelbė Jungtinės Nyderlandų respublikos (dabartinės Olandijos) sukūrimą. Šią valstybę pripažino ir Ispanija.

Š. De Kostero „Legendoje“ istoriniai įvykiai vaizduojami labai plačiai, detalizuotai, išryškinant jų dramatizmą ir kulminacinius momentus. Pradžioje regime ispanų engiamą ir deginamą Flandrijos žemę, kitatikių persekiojimus ir kankinimus. Karolis V žiauriai atkeršija Gento miestui, atsisakiusiam mokėti duoklę, įsako sugriauti jo sienas ir bokštus, sunaikinti meno paminklus. Sudeginamas Tilio tėvas, darbštus ir sąžiningas flamandas Klasas, o Pilypas II į Flandrijos žemę siunčia naujus vyskupus ir įveda inkviziciją. Per šalį siūbteli maišto liepsna. Pradedant trečia knyga, vaizduojamos liaudies pasipriešinimo kovos, apimančios beveik visas Nyderlandų krašto žemes. Bajorai, miestiečiai, prekybininkai, valstiečiai, ginklų kalėjai, spaustuvininkai, žvejai, laivininkai vieningai sukyla prieš ispanų terorą. Rašytojas atskleidžia tos kovos masiškumą, dvasinį Nyderlandų liaudies pakilimą, jos susitelkimą. Įvertindamas istorinių asmenybių, išsivadavimo kovos vadų (Vilhelmo Oraniečio, admirolo Ilgšo, Jūrų gezų vado Liumės de la Marko ir kt.) vaidmenį, autorius iškelia ir liaudies jėgą, jos laisvės troškimą, patriotizmą, tikėjimą tos kovos prasmingumu. Nyderlandų kova už laisvę iškyla kaip didingas istorinis reginys. Autorius poetizuoja pačią kovos idėją, teigdamas, jog tautoms nedera taikstytis su priespauda ir jų laisvės slopinimu.

Pagrindinis šios idėjos reiškėjas — Tilis Ulenšpygelis. Iš linksmo padaužos, gudruolio ir bastūno jis tampa narsiu kovotoju ir tautos didvyriu. Pirmoje knygoje, išlaikiusioje glaudų ryšį su folklorine tradicija, vyrauja herojaus nuotykių aprašymai. Savo pokštais Ulenšpygelis demonstruoja liaudies sumanumą ir fantazijos galią, juokiasi iš kvailių, pasipūtėlių ir šykštuolių. Jis išradingai išsisuka iš kebliausių situacijų, manipuliuoja žodžių reikšmėmis, paraidžiui vykdydamas kitų liepimus. Š. De Kosteras perkuria daugelį liaudies knygos motyvų, sušvelnina jų šiurkštų pobūdį. Pagrindiniai „Legendos“ motyvai — saulės, laisvės įvaizdžiai — akcentuojami jau kūrinio pradžioje: Klasas moko savo sūnų ugdyti tyrumą, gėrį, skleisti šviesą ir niekada neatimti iš kito laisvės, „to didžiausio turto šiame pasauly“. Š. De Kosteras kūrybiškai išvysto folkloriniam Ulenšpygeliui būdingą troškimą išsiveržti iš savo aplinkos ir suteikia jam romantinių bruožų: „Kas pasakys, ko man taip ilgu, ko mane vis ima pagunda numirt, užmigt?.. Ak... norėčiau nebūt visai...“ Pirmoje knygoje Ulenšpygelis klajoja dėl to, kad apkaltinamas eretiškumu ir ištremiamas trejiems metams iš Flandrijos atlikti šventąją kelionę ir gauti nuodėmių atlei-

dimą. Po Klaso mirties Ulenšpygelis duoda didžiąją priesaiką („Klaso pelenai beldžia man į širdį") atkeršyti už tėvo kančias ir žadinti savo tautiečius kovai prieš ispanų absoliutizmą. Taip Ulenšpygelis tampa Didžiuoju gezu. Jo išmonės ir „stebukladarystės" dabar tarnauja kilniam reikalui, pavyzdžiui, pinigus, išviliotus iš šv. Remaklį garbinančių kuprių, jis perduoda sukilėliams; apsimetę vestuvininkais, Tilio vadovaujami gezai prasibrauna pro priešininkų pozicijas. Tilis pasiaukojamai kaunasi už Tėvynės išvadavimą, kartais tik per stebuklą išvengdamas mirties.

Kartu Š. De Kosteras savo herojų pakylėja virš socialinės ir empirinės tikrovės. „Aš nedegu ugny", didžiuojasi Tilis. Jis ne kurio nors luomo, o visos tautos atstovas. „Esmi flamandas, kilimo iš gražiosios Flandrijos, sykiu prasčiokas ir bajoras..." Kūrinio pabaigoje Ulenšpygelis ir jo mylimoji Nelė praranda realius bruožus. Tilis turėtų būti penkiasdešimt septynerių metų, bet išlieka vis toks pat jaunas ir gyvybingas. Konkretus istorinis laikas virsta legendiniu. Folklorinis Ulenšpygelio prototipas miršta natūralia mirtimi, tiesa, kiek neįprastomis aplinkybėmis, ir palaidojamas, o Š. De Kostero herojus apgaubiamas nemirtingumo skraiste. Tilis Ulenšpygelis — tai gyva ir niekad nesenstanti Flandrijos dvasia, jos egzistencinių galių simbolis.

Meninis Ulenšpygelio paveikslas atsiskleidžia kūrinio personažų visumoje. Tilis universalus, daugiabriaunis charakteris, o apie jį sugrupuoti veikėjai įkūnija atskirus flamandiškojo mentaliteto bruožus ir pasižymi archetipinėmis savybėmis. Narsus ir linksmas Klasas — tai „doro flamando pavyzdys", dvasinių ir fizinių kančių patyrusi Sotkina — apibendrintas „Flandrijos motinos" paveikslas, o Ulenšpygelio mylimoji Nelė tampa simboliniu „Flandrijos širdies" įvaizdžiu. Esminiais savo tautos bruožais Š. De Kosteras laikė darbštumą, dvasios giedrumą, subtilų humorą, materialistinę pasaulėjautą. Flamandiškieji charakteriai rašytojo kūryboje sklidini gyvybingumo ir kartu — poetinio skaidrumo. Jie — teigiamų, gaivalingų būties pradų reiškėjai. Ypatinga vieta „Legendoje" tenka Lamės Gudzako paveikslui. Ulenšpygelis ir Gudzakas sudaro komišką porą, kurios klasikinį modelį (Don Kichotas ir Sančas Pansa) sukūrė ispanų rašytojas M. de Servantesas. Lamės Gudzako prototipą — nuolankų vyrą, klusnų savo žmonos vergą (žinomą daugiausia kaip Janą de Vaserį) — sutinkame flamandų ir valonų folklore. Šis pirmapradis motyvas būdingas ir Š. De Kostero pavaizduotam personažui — išryškintas jo fiziologiškumas, juokinga baimė, pagyrūniškumas. Komišką efektą sukelia ir Lamės išvaizda, hipertrofuotas kūniškų malonumų potroškis. Pasak Š. De Kostero kūrybos tyrinėtojo L. L. Sosė, Lamė įkūnija „tingų Flandrijos sensualizmą"[5]. Būdamas „Flandrijos pilvu", jis sykiu tarytum personifikuoja ir Ulenšpygelio juslingumą. Tačiau tautinio išsivadavimo kova pažadina patriotinius Lamės jausmus, jis tampa kovotoju, „Lame Liūtu".

---

[5] Cit. iš: *Мицкевич Б.* Шарль Де Костер и становление реализма в бельгийской литературе.— Минск, 1960.— С. 145.

Ulenšpygelis, kaip ir kovojanti Flandrijos liaudis, atstovauja aukštesnei moralinei jėgai, amžinojo gėrio ir teisingumo principams. Tuo tarpu Nyderlandų tautos priešų ir išdavikų paveikslai piešiami niūriomis, groteskiškomis spalvomis. Reakcijos, blogio ir priespaudos įkūnytojas — Ispanijos karalius Pilypas II pavaizduotas kaip kraupus išsigimėlis. Satyriniai ir protestantizmo priešų, kunigų ir vienuolių (pvz., Kornelijaus Adrianseno) portretai, makabriška bajoro Joso Damano figūra. Per visą kūrinį eina gėrio ir blogio, šviesos ir tamsos kontrastas, pirmos knygos pabaigoje užšifruotas kaip paslaptingas Septynetas, o įspūdingame „Legendos" finale atskleistas alegoriniais Septynių nuodėmių ir Septynių dorybių pavidalais. Blogis ir gėris iškyla kaip amžinos, su istorija nesusijusios jėgos.

Nors Š. De Kosteras aprašo religines kovas, kritiškai nušviečia katalikybės politiką ir išaukština laisvą mintį ir žodį skleidžiantį protestantizmo judėjimą, o Dievą traktuoja kaip Visatos valdovą, tačiau, R. Rolano teigimu, tikrieji Š. De Kostero dievai yra gaivalinis pasaulis. „Pirma reikėjo kreiptis į gaivalinio pasaulio dvasias, rašoma „Legendoje", nes jos, būdamos dvejopos — dangiškos ir žemiškos — prigimties, priima varguolių dejones ir perduoda angelams, o tie jau neša prie /Visagalio/ sosto". Dvasios ir demonai simbolizuoja amžiną, nepaliaujamą gimimo ir mirties, tapsmo ir nykimo kaitą. Pavasario dvasių puotoje Nelė ir Tilis lyg žaisliukai blaškomi bekraštėje erdvėje, o pabaigos scenoje jie perpranta Visatos mįslę ir tampa Gėrio gimimo liudininkais — blogybės virsta pelenais, jas keičia Svajojimas, Meilė ir kitos dorybės. Žmogus ir Visata iškyla kaip vieninga ir sudvasinta būtis,— toks panteistinis pasaulėvaizdis atitiko vaizduojamąją XVI a. epochą, kai Reformacijos apimtose šalyse paplito įvairūs panteistiniai ir mistiniai mokymai. Tačiau Š. De Kosteras į šį kosminį peizažą įkomponuoja ir aktualias politines idėjas.

„Juosta", apie kurią dainuoja dvasios — tai Šeldės upė, skirianti Belgiją nuo Nyderlandų. Tik susijungus abiem kraštams, įmanomas klestėjimas ir istorinė pažanga. Šią mintį, nors ji to meto sąlygomis atrodė utopiška, rašytojas norėjo, be abejo, įteigti ir savo amžininkams, nes protestantiškoje Olandijoje matė savo politinį idealą.

„Legenda apie Ulenšpygelį ir Lamę Gudzaką" pasižymi sugestyvia menine kalba, stilistinių išraiškos priemonių įvairove ir jų dinamiška kaita. Į literatūrinę XIX a. vidurio prancūzų kalbą autorius įlieja F. Rablė dvasios, įterpia nemaža archaiškų konstrukcijų, vartoja senovinę rašybą, tautosakos kalbai būdingus pastovius epitetus, palyginimus, anaforas. Rašytojas gausiai pažeria kalambūrų, šmaikščių ir netikėtų tropų, naujadarų, vaizdingų šnekamosios kalbos posakių. „Legendos" kalba dažnai skamba kaip ritminė proza, svarbią prasminę ir struktūrinę funkciją atlieka leitmotyvai („Klaso pelenai beldžia man į širdį"; „O visa jų nauda — karaliui"), refrenai.

Š. De Kostero „Legendoje" susilieja dviejų kalbų — prancūzų ir flamandų — stichijos. Autoriaus kalboje flamandiški žodžiai žymi buities ir istorijos

realijas, vaizdžiai perteikia vietinį koloritą, o personažų dialoguose atlieka ekspresyvinę paskirtį. Plati ir pasakojimo formų skalė — nuo žanrinės scenos iki istorinių kovų vaizdų ar didingo kosminio reginio. „Legendos" pradžia primena antiklerikalinio viduramžių farso ar kvailių romano poetiką, o paskutinėse knygose jau gausu publicistinių elementų, istorinių citatų, būdingų moderniam politiniam romar. i. Kūrinio fabulą sudaro konkretūs įvykiai, buities vaizdai, tačiau jų prasmė atsiskleidžia per sąlyginius vaizdus, alegorijas ir simbolius. Š. De Kostero kūrybos tyrinėtojai (B. Mickevičius, P. Litvinovas ir kt.) esminiu rašytojo stiliaus bruožu laiko polinkį į sąlyginį vaizdavimą, kontrastą, humorą, groteską, hiperbolę.

Rašytojui rūpėjo atskleisti aukštesnes egzistencijos tiesas, rasti raktą į pasaulį, kuriame viešpatauja gėris ir laisvė. Skaudžiai nusivylęs gyvenimu ir politine tikrove, Š. De Kosteras vis dėlto išreiškia tikėjimą Visatos tvarka, protinga istorijos raida ir etiniu žmonijos progresu. „Legendą" galima perskaityti kaip įspūdingą istorinį veikalą ir kartu kaip didingą laisvės apoteozę, nostalgišką viziją, priartinančią prie idealiųjų vertybių.

Pirmasis šio belgų literatūros klasiko kūrinys lietuvių kalba buvo legenda „Linksmųjų gėrikų brolija", 1923 m. išversta K. Puidos. Po metų Kaune buvo išleistas taip pat K. Puidos verstas „Flamandų legendų" rinkinys. 1927 m., minint šimtąsias Š. De Kostero gimimo metines, dienraštyje „Lietuvis" (Nr. 184) buvo išspausdintas K. Puidos straipsnis. Įdomu, kad autorius bando ieškoti paralelės tarp istorinio Belgijos ir Lietuvos likimo: „Jis visas, tas romanas, tartum dalelė lietuvių tautos istorinių kovų bei likimo atspindys tolimame šimtmetyje". „Lietuvos žiniose" (1937.08.28) P. Cvirka, kalbėdamas apie Š. De Kosterą, reiškia apgailestavimą, kad svarbiausias rašytojo veikalas „Legenda apie Ulenšpygelį", ši „reta savo išmintimi ir optimistiška liaudies dvasia knyga" iki šiol neišversta į lietuvių kalbą. 1954 m. Vilniaus valstybinės grožinės literatūros leidykloje išėjo ir pagrindinis Š. De Kostero kūrinys („Legendą apie Ulenšpygelį ir Lamę Gudzaką" išvertė R. Jankevičiūtė ir Eug. Matuzevičius). Šios knygos reikšmę tuometiniam skaitytojui įvertino D. Judelevičius („Literatūra ir menas", 1954.10.30), atkreipdamas dėmesį į kūrinio liaudiškumą, jo maištingą dvasią.

Specifinis Š. De Kostero talentas turėjo poveikio ir kai kuriems lietuvių rašytojams, pirmiausia Kaziui Borutai, kurio humoristine tautosakine medžiaga pagrįsta apysaka „Jurgio Paketurio klajonės" (1963) artima Š. De Kostero „Legendos" stiliui ir dvasiai. Įkvėptas monumentalaus belgų rašytojo kūrinio, K. Boruta ketino sukurti komišką lietuvių epą, tačiau šis sumanymas liko neįgyvendintas[6].

JADVYGA BAJARŪNIENĖ

[6] Lietuvių literatūros istorija.— V., 1968.— T. 4.— P. 370.

PAAIŠKINIMAI

1 *...dėl jūsiškio pirmo leidimo.*— Pirmame leidime, kuris pasirodė 1867 m., Pelėdos pratarmės nebuvo.

2 *...kurį nūnai jūs, aštuoniolika vyrų, stengiatės šlovėn prastumti...*— Už antrą leidimą (1869), papuoštą 32 ofortais, kuriuos sukūrė aštuoniolika dailininkų, autorius tikėjosi gauti Belgijos literatūrinę premiją, skiriamą kas penkeri metai. Bet jos negavo. *Aštuoniolika vyrų* (dailininkų) simbolizuoja revoliucinius aštuoniolikos komitetus iš Nyderlandų revoliucijos laikų.

3 *...Minervos paukščiui...*— Pelėda buvo laikoma amatus ir meną globojančios romėnų deivės paukščiu.

4 *...statai prie istorijos gėdos stulpo Karolį V ir Pilypą II.*— *Karolis V* (1500—1558) — Šv. Romos imperijos imperatorius (1519—1556) ir Ispanijos karalius Karolis I. Taip pat Sicilijos karalius (1516—1556) ir Nyderlandų princas (1516—1555). Iš Habsburgų dinastijos. Remdamasis karingąja katalikybe, stengėsi įkurti pasaulinę krikščionių monarchiją. *Pilypas II* (1527—1598) — Ispanijos karalius (nuo 1556 m.). Po Karolio V Šv. Romos imperijos padalijimo valdė Ispaniją, Abiejų Sicilijų karalystę, Nyderlandus, Franš Kontė, Milaną, valdas Amerikoje ir Afrikoje. Stiprino absoliutizmą, didino biurokratinį aparatą. Rėmė inkviziciją, kovojo su protestantais ir eretikais.

5 *Van Meterenas Emanuelis* (Van Meteren Emanuel,1535—1612) — Nyderlandų kronikininkas. Parašė monumentalią „Nyderlandų istoriją" (1599).

6 *Leidėjų pastaba* parašyta paties Š. De Kostero. Jis nežinojo, kad *broer* Adrianseno Kornelijaus pamokslų rinkinys — apokrifinis leidinys.

7 *Kiteros sala* — viena salų Egėjo jūroje, kur kilo deivės Afroditės (Veneros) kultas. Poetinėje kalboje — tai burtinga sala, alegorinė meilės tėvynė.

8 *...nepalenkiamosios Agnietės paveikslą.*— *Agnietė* — Salerno mergelė, katalikų šventoji, 13 metų nukankinta greičiausiai Diokletiano laikais. Pasak padavimo, išlikusi nekalta paleistuvavimo namuose, kur ji buvo nuvesta už tai, kad atstūmusi įžymų jaunikį. Ten jai stebuklingai išaugę plaukai ir pridengę nuogumą.

9 *pataras* — senovinė smulki moneta.

10 *liaras* — senovinė smulki moneta.

11 *kruzatas* — senovinė auksinė Portugalijos moneta.

12 *Valjadolidas* — Ispanijos sostinė 1469—1606 m.

13 *Imperatoriaus karvedžiai Oranietis, Alansonietis ir Frundsbergas įžengę į šventąjį*

miestą...— Karolis V kariavo su popiežium Klementu VII, palaikančiu Prancūzijos karalių Pranciškų I. 1527 m. gegužėje jo kariuomenė įsiveržė į Romą. *Oranietis* (Philibert de Chalon prince d'Orange, 1502—1530) — Pranciškaus I karvedys, perėjęs tarnauti Karoliui V. *Alansonietis.*— Čia kunigaikštis Alansonietis, matyt, per klaidą paminėtas vietoj kunigaikščio Burbono (1490—1527), buvusio Prancūzijos karaliaus Pranciškaus I vyriausiojo kariuomenės vado, perėjusio tarnauti Karoliui V. *Frundsbergas* (Georg von Frundsberg, 1473—1528) — Vokietijos karvedys. 1527 m. vadovavo armijai, kurią Vokietijos protestantai surinko Karoliui V, laikinai susitaikiusiam su protestantais, karui su popiežium Klementu VII.

14 *reiteriai* — samdomoji vokiečių kavalerija.

15 *...kad popiežiais niekada nebegalėtų tapti.*— Pagal katalikų Bažnyčios įstatymą kastratas kardinolas negali būti išrinktas popiežium.

16 *Jozuės trimitas.*— Pasak Biblijos, izraelitų vado Jozuės apsuptas miestas pats sugriuvęs nuo jo kareivių trimitų garsų.

17 *Jie vėl ketina atgaivint žiauriuosius imperatoriaus įsakus.*— Nuo 1521 m. Karolis V pradėjo leisti įsakus prieš eretikus. Čia autoriaus minimas Kruvinasis įsakas, išleistas 1550 m.

18 *karoliusas* — senovinė stambi aukso moneta, apie 20 patarų.

19 *prevo* — pareigūnas, atliekantis teisingumo funkcijas.

20 *...remti Martyno Liuterio, Džono Viklifo, Jano Huso, Marsilijaus Paduviečio, Ekolampadijaus, Ulricho Cvinglio, Filipo Melanchtono, Fransisko Lamberto, Johano Pomerano, Oto Brunselsijaus, Justo Jono, Johano Puperio ir Gorciano raštus...*— *Martynas Liuteris* (Martin Luther, 1483—1546) — krikščionybės reformatorius, protestantizmo Vokietijoje pradininkas. Išvertė į vokiečių kalbą Bibliją. *Džonas Viklifas* (John Wyclif, arba Wycliffe, tarp 1320 ir 1330—1384) — anglų religijos reformatorius. Išvertė į anglų kalbą Bibliją. *Janas Husas* (Jan Hus, 1371—1415) — čekų kultūros, visuomenės ir Bažnyčios veikėjas, Reformacijos ideologas. Sudegintas ant laužo. *Marsilijus Paduvietis* (Marcilius de Padua, tarp 1275 ir 1280—1343) — italų politikos veikėjas. Už drąsią popiežiaus Jono XXII kritiką 1327 m. atskirtas nuo Bažnyčios ir už akių nuteistas sudeginti. *Ekolampadijus* (Oecolampadius, 1482—1531) — Reformacijos veikėjas Šveicarijoje. U. Cvinglio draugas. Parašė Biblijos komentarus. *Ulrichas Cvinglis* (Ulrich Zwingli, 1484—1531) — Bažnyčios ir politikos veikėjas Šveicarijoje. *Filipas Melanchtonas*, tikr. Švarcerdas (Philipp Melanchthon, Schwarzerd, 1497—1560) — vokiečių humanistas, reformatų teologas ir pedagogas. Ištikimas M. Liuterio bendražygis. Vokiečių ir lotynų kalbomis parengė „Augsburgo išpažinimą" (1530), kuriame išdėstyti liuteronybės teologijos pagrindai. *Fransiskas Lambertas*, arba *Lambertas Avinjonietis* (1436—1530) — Reformacijos veikėjas Hesene. *Johanas Pomeranas* (1485—1558) — Reformacijos veikėjas Šiaurės Vokietijoje ir Skandinavijoje. M. Liuterio bendradarbis verčiant Bibliją į vokiečių kalbą. *Otas Brunselsijus* (Otto Brunselsius, 1488—1534) — Ulricho fon Huteno ir kitų vokiečių reformatų bendražygis. *Justas Jonas* (1493—1555) — M. Liuterio draugas ir bendražygis. *Johanas Puperis* (apie 1400—1475) — Reformacijos pirmtakas Vokietijoje. *Gorcianas* — antraeilis Reformacijos veikėjas.

21 *hipokrasas* — žvalinantis gėrimas, sutaisytas iš pasaldinto vyno su cinamonu ir gvazdikėliais.

22 *Sveika* [Marija] (lot.) — katalikų malda „Angelo pasveikinimas Marijai".

[23] *Astartė* — semitų tautų derlingumo, motinystės ir meilės deivė. Krikščionybės laikais jos vardas tapo paleistuvystės simboliu.
[24] *daiktadėčiu* šioje knygoje vadinama anų laikų vyriškos aprangos dalis (pranc. *braguette*) — siauras pailgas maišiukas, užsegamas priekyje ant kelnių spragos.
[25] *rebekas* — senovinis trijų stygų strykinis instrumentas.
[26] *Tėve* [mūsų] (lot.) — katalikų „Viešpaties malda".
[27] *Tuo metu Gentas, Flandrijos sostinė ir imperatoriaus Karolio prakilnioji motina, atsisakė mokėti savąją paramos dalį, kurios reikalavo sūnus.*— Imperatorius Karolis V gimė Gente. 1537 m. Gentas atsisakė mokėti didžiulius mokesčius, kuriais Nyderlandų miestus apdėjo Karolis V ryšium su karu prieš Prancūzijos karalių Pranciškų I. Konfliktui paaštrėjus, prasidėjo Gento sukilimas (1539—1540).
[28] *Pranciškus Ilganosis* — Pranciškus I (1515—1547), Prancūzijos karalius. Triskart kariavo su Karoliu V.
[29] *Jį lydėjo Alba ir princas Oranietis.*— Alba (Fernando Alvarez de Toledo duque de Alba, 1507—1582) — kunigaikštis, Karolio V, vėliau ir Pilypo II karvedys, patarėjas. 1567—1573 m. buvo Nyderlandų vietininkas. *Princas Oranietis* (René Nassau de Chalon prince d'Orange, m. 1544) — Karolio V artimas draugas ir patarėjas. Princo Oraniečio titulą paveldėjo iš Filibero de Šalono princo Oraniečio (žr. 13 paaišk.).
[30] *Karolio nuostata* (lot.), išduota Gento miestui 1540 m.; joje buvo nusakyta miesto ir jo gyventojų teisinė padėtis po sukilimo numalšinimo.
[31] *Pilypas, vedęs Mariją Portugalę...*— 1543 m. pabaigoje šešiolikmetis Pilypas vedė savo pusseserę Portugalijos infantę Mariją. Ji pagimdė 1545 m. sūnų Don Karlą ir po keleto dienų numirė.
[32] *san benito* (isp.) — geltoni trinyčiai su išsiūtais liepsnų liežuviais ir velniais.
[33] *...prie Gerojo Kunigaikščio...*— Taip buvo pramintas Pilypas Gerasis (1396—1467), Burgundijos kunigaikštis.
[34] *sraigių kriauklės* — elgetaujančių vienuolių ir atgailaujančių piligrimų ženklas.
[35] *Tikiu* (lot.) — katalikų Apaštalų tikybos išpažinimo malda.
[36] *škaplieriai* — katalikų ant kaklo nešiojamos virvute sujungtos dvi šventintos medžiagos skiautelės su išsiuvinėtais paveikslėliais.
[37] *Frankas Briugiškis* — bendrinis flamando vardas.
[38] *brangvynas* (flam. *brandewyn*) — degtinė (psn.).
[39] *Aukso bulė* — senovinis raštas su aukso antspaudu, kuriame buvo surašytos Brabanto ir Limburgo privilegijos bei laisvės.
[40] *retoriai* — Flandrijos miestuose įsikūrusių literatūros ir dainos draugijų nariai.
[41] *esterlenas* — senovinis brangakmenių ir aukso svorio vienetas.
[42] *...kai išsivežė iš čia Mariją van der Geinst.*— 1521 m., per karą su Prancūzija, Audenardėje buvo Karolio V būstinė. Čia jaunas imperatorius susižavėjo ja, gretimo kaimo mergina. Iš to ryšio gimė Margarita, vėliau tapusi Nyderlandų vietininke.
[43] *...šalia savo žmonos Marijos Negražiosios iš Tiudorų dinastijos.*— *Marija Tiudor* — Anglijos karalienė 1553—1558 m. Buvo ištekėjusi už Pilypo II, kuris vedęs gyveno kurį laiką Anglijoje.
[44] *...žmona neapdovanotų Vulkano kepure.*— Čia: ragais. Vulkano (romėnų mitol.) žmona Venera vogčiomis mylėjosi su karo dievu Marsu.
[45] *pilistimai*, arba *filistiečiai* — senovės tauta, gyvenusi rytinėje Viduržemio jūros pakrantėje.

[46] *Didžioji Ištvirkėlė*, kitaip *Babelė*, *Babilonas*.— Pagal Apreiškimą Jonui (17, 1) taip vadinama Roma.
[47] *Nes popiežius yra tik šventais daiktais prekiaujantis paklaidūnas*.— Čia kalbama apie simoniją, viduriniais amžiais katalikų Bažnyčios plačiai praktikuotą bažnytinių pareigų pirkimą ir pardavimą. Tai buvo vienas iš pagrindinių kaltinimų, protestantų iškeltų Romos kurijai.
[48] *...joju į karą po vėliava Frydricho Saksoniečio...*— Galimas daiktas, kad čia minimas Saksonijos kurfiurstas Johanas Frydrichas, vienas iš vokiečių kunigaikščių protestantų sąjungos vadovų. Toji sąjunga 1546—1547 m. nesėkmingai kariavo su imperatorium Karoliu V.
[49] *Henrikas II* (1519—1559) — Prancūzijos karalius nuo 1547 m., Pranciškaus I sūnus. Nors savo šalyje žiauriai persekiojo hugenotus, tačiau buvo sudaręs sąjungą su vokiečių kunigaikščiais protestantais kovai su imperatorium Karoliu V.
[50] *Aš buvau gėdingai sumuštas prie Meco...*— 1552 m. Karolis V buvo priverstas atiduoti Prancūzijai Mecą.
[51] *Gavau bėgti nuo Sakso*.— Čia turima omeny Moricas Saksonietis, kuris vadovavo vokiečių kunigaikščiams protestantams, kariavusiems Prancūzijos karaliaus Henriko II pusėje prieš imperatorių Karolį V.
[52] *bonjė* — senovinis žemės matas Belgijoje, 1 ha 40 arų.
[53] *Julijus III* (1487—1555) — Romos popiežius nuo 1550 m.
[54] *...kadangi mano Viešpats dėl obuolio rūstinosi!* — Aliuzija į Biblijos pasakojimą, kaip Dievas išvarė pirmuosius žmones Adomą su Ieva iš rojaus už tai, kad paragavo obuolį nuo pažinimo medžio.
[55] *premonstrantai* — katalikų vienuolių ordinas, įsteigtas 1119 m. Pavadinimas kilęs iš pranc. *pré montré* — [Dievo] nurodytoji pieva.
[56] *dukatonas* — senovinis sidabro dukatas.
[57] *baronas de Rė*, tikr. *Žilis de Monmoransi-Lavalis de Recas* (Gilles de Montmorency-Laval de Retz, 1404—1440) — Prancūzijos maršalas. Vėliau nutolo nuo karaliaus dvaro. Atsidėjo alchemijai, magijai. Burtininko praktikai žudė vaikus. Už tai buvo suimtas ir po garsaus proceso sudegintas.
[58] *Šventosios Kurpės vyras* — Romos popiežius.
[59] *...man, bėduliui, beklajojančiam kaip tas žydas...*— Aliuzija į viduramžių legendą apie Amžinąjį Žydą, dar vadinamą Achašveru, Ahasveru. Jis buvo pasmerktas iki pasaulio pabaigos klajoti už tai, kad neleidęs prie savo namo pailsėti į Golgotą vedamam Kristui ir pasakęs „Eik“.
[60] *...tu išvysi Generalinius luomus... Oranietį Tylųjį, Egmontą Tuštuolį, Horną Paniurėlį, Brederodę Liūtą...*— Generaliniai luomai Nyderlanduose pradėjo veikti 1463 m. Jie turėjo teisę sankcionuoti mokesčių rinkimą. Per Nyderlandų revoliuciją tapo buržuazijos ir dvarininkijos opozicijos prieš ispanų režimą centru. *Oranietis Tylusis* — Vilhelmas Oranietis (1533—1584), turtingas didikas. Buvo išauklėtas Karolio V dvare. Titulą paveldėjo iš Renė Nasau de Šalono princo Oraniečio (žr. paaišk. 29). Vėliau tapo žymiu Nyderlandų revoliucijos veikėju. *Egmontas Tuštuolis* — grafas Lamoralis Egmontas (Lamoral d' Egmont, 1522—1568), vienas Karolio V favoritų ir karvedžių. Tarnavo Pilypui II. Prisidėjo prie dvarininkų opozicijos, kovojusios prieš ispanų despotizmą. Bet 1567 m. jis su Hornu pakluso reikalavimui papildomai prisiekti ištikimybę Ispanijos karaliui Pilypui II. Nors tai ir padarė, bet abudu buvo suimti ir nužudyti. *Hornas Paniurėlis* — grafas Filipas de Monmoransi

(Philippe de Montmorency de Hoorn, apie 1524—1568), Nyderlandų politikos veikėjas. Admirolas. Prisidėjo prie dvarininkų opozicijos, kovojusios prieš ispanų despotizmą. *Brederodė Liūtas* — grafas Hendrikas van Brederodė (Hendrick van Brederode, 1531—1568), Nyderlandų didikas ir karvedys. Prisidėjo prie dvarininkų opozicijos, kovojusios prieš ispanų despotizmą. Atsisakęs prisiekti ištikimybę karaliui Pilypui II kaip Egmontas ir Hornas, pabėgo į Vokietiją, kur netrukus mirė.

61 *Aukso vilnos ordinas* — riterių ordinas, įkurtas Burgundijos kunigaikščio Pilypo Gerojo 1429 m. Jo ženklas — ant kaklo nešiojama grandinė su aukso avinėliu.

62 *...matyt, kokia karalienė.*— Čia kalbama apie Mariją Vengrę, Karolio V seserį, Nyderlandų vietininkę 1531—1555 m.

63 *Granvela* (Granvelle Antoine Perrenot de, 1517—1586) — vienas Karolio V ir Pilypo II patarėjų. Pilypui II valdant, buvo faktinasis Nyderlandų vietininkas.

64 *...aš išgavau iš jų... daugiau negu iš Vest Indijos ir Peru...*— Nyderlandai davė Karoliui V pajamų keturis kartus daugiau negu Ispanijos kolonijos Vest Indijoje ir Peru.

65 Kadzano taikos sutartį 1489 m. sudarė imperatorius Maksimilianas I (Karolio V senelis) su flamandais.

66 *...popiežių, nešiojantį tris karūnas...*— Čia kalbama apie tiarą, trigubos karūnos formos pontifikalinį popiežiaus galvos apdangalą.

67 *...jo kūmužė... susilaukusi sūnaus, pavadino jį Eulenspiegelken.*— Užuomina apie vokiečių švankų herojų Tilį Oilenšpygelį.

68 *ereziarkas* — erezijos įkūrėjas, eretikų sektos vadas (gr.).

69 *Pasmauk jį!* — Pagal viduramžių paprotį, jeigu laužas kaitriai neįsidega, minia reikalauja, kad budelis pasmaugtų nuteistąjį, išvaduotų nuo degimo lėtoje ugnyje kančių.

70 *...iš švento Justino vienuolyno Estremadūroje...*— 1556 m. sausį atsisakęs nuo sosto, Karolis V gyveno šv. Justino vienuolyne Estremadūroje (Ispanija). Ten ir numirė.

71 *estrapada* — kankinimas arba bausmė, atliekama laive ar sausumoje. Kaltinamasis arba nuteistasis surištomis rankomis kojomis nuo laivo stiebo ar kartuvių viršaus virve mėtomas į vandenį ar žemyn; kartais netgi į laužo liepsną.

72 *...nelyginant didžioji Heidelbergo statinė...*— Heidelbergo (dab. VFR) kurfiurstų pilies rūsy buvo statinė 300 000 butelių talpos.

73 *...kad miręs imperatorius, gyvas karalius, vietininkė... didysis inkvizitorius, jėzuitų ordino generolas...*— *Miręs imperatorius* — Karolis V. *Gyvas karalius* — Pilypas II. *Vietininkė* — Margarita Parmietė (1522—1586), Karolio V nesantuokinė duktė (žr. 42 paaišk.), 1559—1567 m. karaliaus Pilypo vietininkė Nyderlanduose. Iki 1564 m. už ją faktiškai valdė kardinolas A. P. Granvela. Prasidėjus revoliucijai, ji susitarė su bajorų opozicija. Atvykus į Nyderlandus kunigaikščiui Albai, atsisakė įgaliojimų, pasitraukė į Italiją. *Didysis inkvizitorius* — Ispanijos inkvizicijos Aukščiausiosios tarybos galva. *Jėzuitų ordino generolas* — jėzuitų ordino galva.

74 *Karalius Pilypas... su popieriais nesiskyrė...*— Pilypas garsėjo laiškų, raštų, dokumentų rašymo manija.

75 *kardinolas de Kuza...*— Matyt, čia kalbama apie Nikolajų Kuzietį (Nicolaus von Cues, arba Nicolai de Cusa, 1401—1464), kardinolą nuo 1448 m. Tai buvo žymus mokslininkas, filosofas, teologas, katalikų Bažnyčios reformų šalininkas. Data tekste autoriaus nurodyta neteisingai.

76 *Eskorialis* — Ispanijos karalių rezidencija netoli Madrido, pastatydinta Pilypo II.

77 *...atvyko didikai grafai Liudvigas fon Nasau, Keilemburgas...*— *Liudvigas fon Na-*

sau (Ludwig von Nassau, 1538—1574) — Vilhelmo Oraniečio brolis, vienas sukilimo karo vadų. *Keilemburgas* (Culembourg) — vienas Nyderlandų bajorų opozicijos vadų. Po Kompromiso įteikimo (1566 m. balandžio mėn. 5 d.) vietininkei Margaritai Parmietei savo rūmuose iškėlė banketą, kur bajorai konfederatai pasivadino gezais. 1566 m. pabėgo iš krašto, prisidėjo prie Vilhelmo Oraniečio.

78 *Berlemonas Karlas* (Berlaymont Karl, 1510—1578) — Nyderlandų Finansų tarybos pirmininkas ir Valstybės tarybos narys. Karolio V, paskui Pilypo II šalininkas.

79 *Sapermilementė* — pažodžiui: tūkstantį kartų saperment (iškreiptas pranc. žodis *sacrament* — sakramentas).

80 *...apsiaustą su išsiuvinėta juokdario kepure.*— Tamsios prastos medžiagos apsiaustas su išsiuvinėta raudona juokdario kepure (užuomina apie raudoną kardinolo biretą).

81 *Ir ankstyvąją krikščionių Bažnyčią...*— Reformatai reikalavo grįžti prie pirmųjų krikščioniškųjų bendruomenių paprastumo ir asketizmo.

82 *Brencijus Johanas* (Brentius, arba Brenz Johannes, 1499—1570) — Švabijos reformatų veikėjas.

83 *Servetas Migelis* (Servet Miguel, 1511—1553) — žymus ispanų mokslininkas, teologas. Jis buvo ne trinitorius (mokymo apie dieviškąją Trejybę šalininkas), kaip čia mini pamokslininkas, o priešingai — antitrinitorius.

84 *Kalvinas Jonas* (Calvin Jean, 1509—1564) — Reformacijos veikėjas, kalvinizmo ideologas. Nuo 1536 m. gyveno Ženevoje.

85 *Miunceris Tomas* (Münzer, arba Müntzer Thomas, apie 1490—1525) — vokiečių Reformacijos liaudiškosios krypties ideologas, vienas Vokietijos valstiečių karo 1524—1526 m. vadų.

86 *kulevrina* — senovinė rankinė patrankėlė su siauru ilgu vamzdžiu.

87 *serpentina* — senovinė nedidelė patranka, kuria šaudydavo nuo tvirtovės pylimo.

88 *pjūties mėnuo* — senas rugpjūčio mėnesio pavadinimas.

89 *de Megemas Karlas* (de Meghem Karl, m. 1572) — proispaniškos katalikų partijos veikėjas.

90 Ar nevertėtų mudviem prieš *Gratias* sukalbėti *Benedicite?* — *Gratias* — Už tavo dovanas... ačiū Tau, visagalis Dieve...— katalikų malda po valgio (lot.). *Benedicite* — Palaimink, Viešpatie...— katalikų malda prieš valgį (lot.).

91 *vėliava* — kai kurių Europos šalių feodalinio laikotarpio kariuomenės dalinys, apytikriai nuo 100 iki 200 žmonių.

92 *Lorencas Kosteras* (Laurens Coster, apie 1370—1440) — Harlemo piešėjas, graveris. Jam priskiriamas knygų spausdinimo judančiomis literomis išradimas 1423 m.

93 *Hohstratenas Antuanas de Lalenas* (Hoogstraeten Antoine de Lalaing, apie 1535—1568) — Nyderlandų didikas, palaikė Kompromisą. 1567 m. emigravo drauge su Vilhelmu Oraniečiu.

94 *...kas jiems vadovavo prie Gravlino ir Sen Kanteno.*— 1557 m. Ispanijos—Prancūzijos kare Egmonto vadovaujami flamandų raitininkai nulėmė ispanų pergalę prie Sen Kanteno. 1558 m. Egmontas, nepaisydamas Albos patarimų, užpuolė Prancūzijos kariuomenę, grįžtančią iš Flandrijos, ir sumušė prie Gravlino. Šitos pergalės išpopuliarino Egmontą Flandrijoje ir nuteikė prieš jį Albą.

95 *de Montinji Floranas de Monmoransi* (de Montigny Florent de Montmorency, 1527—1570) — grafo Horno jaunėlis brolis. Nyderlandų bajorijos pasiųstas kaip pasiuntinys pas Pilypą II, buvo suimtas ir karaliaus įsakymu pasmaugtas.

96 *Alava* buvo Ispanijos ambasadorius Paryžiuje.

97 *de Bergesas Žanas* (de Berghes Jean, 1529—1567) — markizas, Nyderlandų didikų opozicijos atstovas. Buvo pasiųstas drauge su de Montinji į Ispaniją, kur mirė dar prieš de Montinji suėmimą.

98 *...prašyti imperatorių paramos.*— 1566 m. Šv. Romos imperijos imperatorium buvo Maksimilianas II.

99 *Tylusis išvyksta...*— Vilhelmas Oranietis neprisiekė ištikimybės Pilypui II, kaip tai padarė grafai Hornas ir Egmontas. Pasitraukęs į savo giminės dvarą Nasau grafystėje (Vokietijoje), ėmė telkti kariuomenę kovai su ispanais.

100 *Abu grafai jau suimti.*— Atvykęs į Briuselį (1567 m. rugpjūčio mėn. 9 d.), Alba iš pradžių nesiėmė jokių represijų, laukė, kol parvyks iš Vokietijos Hornas. Jį ir Egmontą suėmė 1567 m. rugsėjo mėn. 9 d., nepaisydamas asmens neliečiamumo garantijos, numatytos Aukso vilnos ordino privilegijose.

101 *Van den Bergas Vilemas* (Van den Bergh Willem, 1538—1586) — grafas, Vilhelmo Oraniečio giminaitis. Dalyvavo kovose prieš ispanus.

102 *Dirikas Slosė* — locmanas išdavikas, užvedęs brolių d'Andlo laivą ant seklumos. Jie buvo suimti ir nubausti myriop už sumanymą užimti Amsterdamą. Ketvirtos knygos 17 skyriuje pasakojama apie gezų kerštą tam išdavikui.

103 *...Tylusis surinko kariuomenę ir iš trijų pusių įsiveržė į Nyderlandus.*— Emigrantų lėšomis Tylusis surinko 20 000 kariuomenę iš vokiečių algininkų, Prancūzijos hugenotų ir emigrantų kalvinų. Šitas 1568 m. pavasario žygis buvo nesėkmingas.

104 *Laukiniai gezai*, arba *Miško gezai* — partizanų būriai iš vietinių gyventojų, pasitraukusių į miškus, ir slaptai sugrįžusių emigrantų.

105 *Mirtis pjauna žmones...*— 1567 m. rugsėjį Alba įsteigė Tarybą maištų reikalams, kurią liaudis praminė Kruvinąja taryba. Ją sudarė ispanai.

106 *almucija* — savotiškas kailinis dviragis galvos apdangalas, kuris nedengia kaktos, o pečius gaubia kaip pelerina. Viduramžiais jį ant galvos, kartais ir ant rankos pasisvėrę, nešiodavo kai kurie kanauninkai, eidami į pamaldas (lot.).

107 *Chuanas Luisas Vyvesas* (Juan Luis Vives, 1492—1540) — ispanų filosofas ir pedagogas. Čia, matyt, kalbama apie jo traktatą, skirtą socialiniams klausimams, „Apie gėrybių bendrumą".

108 *Su burgundinio gumbuoto vėzdo...*— Taip autorius vadina Burgundijos kunigaikštystę, kuri XIV—XV a. buvo prisijungusi atskiras Nyderlandų provincijas.

109 *Ir jo brolis Liudvigas, tas Flandrijos Bajardas...*— Čia Liudvigas fon Nasau prilyginamas Prancūzijos riteriui de Bajardui Pjerui diu Terajui (Pierre du Terrail de Bayard, apie 1473—1524), kuris dėl savo didelės drąsos ir doros buvo pramintas riteriu be baimės ir priekaišto.

110 *Nuarkarmas Filipas de Sen Aldegondė* (Noircarmes Philippe de Saint-Aldegonde, m. 1574) — žymus Nyderlandų bajoras. Rėmė Albos politiką, dalyvavo kariniuose veiksmuose prieš kalvinus.

111 *Fugeriai* (Fugger) — XV—XVII a. vokiečių pirklių ir bankininkų giminė. Finansavo popiežius ir Habsburgus.

112 *...mano pilvo arka...*— Užuomina apie biblinio Nojaus arką (laivą).

113 *limbas* — pragarai (bažn.).

114 *Didysis eretikas, oranžinis kaip pragaro liepsna.*— Čia kalbama apie Vilhelmą Oranietį (Orange). *Orange* — apelsinas; oranžinis (pranc.).

115 *Nasau strazdas* — Vilhelmas Oranietis, kilęs iš Nasau giminės.

116 *Don Karlas* (Don Carlos, 1545—1568) — Pilypo II ir Marijos Portugalės sūnus.

117 *Izabelė Prancūzė* (1545—1568) — Prancūzijos karaliaus Henriko II duktė, trečia Ispanijos karaliaus Pilypo II žmona. Nors Henrikas II ją buvo sužadėjęs su Don Karlu, bet vėliau, norėdamas sutvirtinti taikos sutartį su Ispanija, išleido už Pilypo II. Vedybos buvo nevykusios. Don Karlui ji buvo ne motina, o pamotė.

118 *princesė Eboli Ana de Mendosa* (Anna de Mendoza Eboli, 1540—1592) — senyvo princo Eboli, karaliaus patarėjo, žmona. Manoma, kad ji buvo Pilypo II ir jo sekretoriaus meilužė. Mirė kalėjime.

119 *Noord-Hollande, princo valdoma...*— Vilhelmas Oranietis ir Albos vietininkavimo laikais (1567—1573) po senovei save laikė Šiaurės Olandijos, Zelandijos ir Utrechto valdytoju, nors realios valdžios ten neturėjo.

120 *Jakobas de Kosteras van Marlantas* (Jacobus de Coster van Maerlandt, apie 1235—apie 1300) — Nyderlandų rašytojas, parašęs istorinių ir didaktinių veikalų. Jo kapą Damėje daug kas laikė Ulenšpygelio kapu, kadangi antkapiniame paminkle atvaizduotas veidrodis (iš tiesų piupitras, prie kurio sėdi akiniuotas vyras) ir pelėda — tradiciniai Ulenšpygelio atributai.

121 *...jis patraukė į pagalbą Navaros karaliui ir hugenotams.*— Vilhelmas Oranietis palaikė glaudžius santykius su prancūzų hugenotais. Navara (Žemutinė Navara) — nedidelė karalystė Prancūzijos ir Ispanijos pasieny. Jos karalius Henrikas Navarietis, jaunystėje hugenotų vadas, vėliau tapo Prancūzijos karalium Henriku IV (1589—1610).

122 *Dilenburgas* — Vilhelmo Oraniečio gimtinė (dab. VFR).

123 *Spelė* — Brabanto prevo, garsėjęs žiaurumu. Už savavaliavimą ir kyšių ėmimą buvo nuteistas myriop. Raudona lazdelė — prevo atributas.

124 *princas de Kondė Luji I* (de Condé Louis I, 1530—1569) — Prancūzijos hugenotų vadas.

125 *Prancūzijos karalius* — Karolis IX (1550—1574). Nuo 1570 m. jam turėjo įtakos jo patarėjas, hugenotų vadas admirolas G. de Kolinji (de Coligny). Bet netrukus karalius davė sutikimą katalikų partijai surengti masines hugenotų žudynes — Baltramiejaus naktį (1572 m. rugpjūčio mėn. 24 d.). Vilhelmas Oranietis, po nepavykusios 1568 m. kampanijos suartėjęs su prancūzų hugenotais, tikėjosi, jų padedamas, gauti paramos iš Karolio IX.

126 *Anglijos karalienė mielai ją būtų atsiuntusi mainais už atgautą Kalė...— Anglijos karalienė* — Elžbieta I, valdžiusi 1558—1603 m. Palaikė Ispanijos priešus: prancūzų hugenotus ir Nyderlandų sukilėlius. *Kalė* — uostamiestis Prancūzijos šiaurėje, prie Pa de Kalė sąsiaurio. 1347—1558 m. priklausė Anglijai. 1558 m. Prancūzija jį atsikariavo. Kad jį atgautų, Elžbieta I kariavo su Prancūzija 1562—1564 m., bet jo taip ir neatgavo.

127 *Miško broliai* — Miško gezai.

128 *...kaip čia įveikus didžiąją karalienę Elžbietą ir sugrąžinus Anglijos sostą Marijai Stiuart.*— Marija Stiuart (1542—1587), Škotijos karalienė, pretendavo į Anglijos sostą. Rėmėsi katalikų diduomene ir tuo sukėlė škotų protestantų nepasitenkinimą. 1567 m. jiems sukilus, buvo priversta atsisakyti nuo sosto ir ieškoti prieglobsčio pas savo galingąją varžovę Anglijos karalienę Elžbietą I. Jos įsakymu buvo įkalinta ir po 20 m. nukirsdinta. Anglijos ir kitų šalių katalikai ne sykį rezgė sąmokslus prieš Elžbietą I. Pilypas II buvo vienas tų sąmokslų organizatorių.

129 *...pasiuntė laišką popiežiui...*— Popiežius Pijus V (1566—1572) palaikė Pilypo II politiką. 1570 m. atskyrė nuo Romos katalikų Bažnyčios Anglijos karalienę Elžbietą I.

130 *Ridolfis* — italas, Marijos Stiuart favoritas ir slaptasis agentas. 1570 m. aplankė Pilypą II ir tarėsi dėl Elžbietos I nužudymo, taip pat dėl Ispanijos kariuomenės išlaipinimo Anglijoje.

131 *Jis tikėjos pagrobt iš Marijos Stiuart sūnų...*— Regzdamas planus pasodinti Mariją Stiuart į Anglijos sostą, Pilypas II ketino suimti ir išsiųsti į Ispaniją jos sūnų Jokūbą, įtariamą protestantizmu.

132 *Emdenas* — miestas R. Fryzijoje (dab. VFR), prie Emso žiočių. Nyderlandų revoliucijos metu buvo emigracijos centras, Jūrų gezų karinė bazė.

133 *Ten užlaikytas Gijomas de Blua...*— Gijomas de Blua, pravarde Ilgšas (Guillaume de Blois de Très-Long, 1530—1594), vienas Jūrų gezų vadų. Jį ir jo laivyną keturiolika savaičių buvo užlaikęs grafas Emdenas.

134 *Simonsenas Rolis* — Ispanijos jūrų laivyno viceadmirolas.

135 *Gijomas de Liumė de la Markas* (Guillaume de Lumey de la Marche, 1542—1578) — žymus Nyderlandų bajoras. Kompromiso sąjungos narys. Albos nuteistas mirties bausme, pabėgo pas Vilhelmą Oranietį. Buvo jo padėjėjas ir vienas Jūrų gezų vadų. 1573 m. Oraniečio įsakymu suimtas ir iš pareigų pašalintas.

136 *...keršydamas už abiejų grafų mirtį.*— Už grafą Egmontą ir grafą Horną. (Žr. 60 paaišk.)

137 *...laivą, išplaukusį iš Biskajos įlankos...*— Jūrų gezai piratiškai užpuldinėjo ne tik karinius, bet ir prekybinius Ispanijos laivus.

138 *...Alba įvedė Nyderlanduose... mokestį.*— 1571 m. Alba įvedė vadinamąjį alkabalos mokestį. Tai buvo viena 1572 m. visuotinio sukilimo Nyderlanduose priežasčių.

139 *O gezai paėmė Brilį, jūros tvirtovę...*— 1572 m. Ispanija pasirašė su Anglija susitarimą dėl draudimo Jūrų gezų laivams naudotis Anglijos uostais. 1572 m. balandžio mėn. 1 d. dvidešimt du gezų laivai, vadovaujami Liumės ir Ilgšo, turėjo palikti Duvrą. Jie priplaukė prie Brilio, nedidelės Nyderlandų jūrų tvirtovės. Kadangi ispanų garnizono ten nebuvo, gezai lengvai paėmė miestą ir pavertė savo pirmu atraminiu punktu. Vienas po kito sukilo prieš ispanus pajūrio miestai.

140 *Vlisingenas* — uostas Valchereno saloje. Sukilo 1572 m. balandžio mėn. 6 d., kai čia norėjo išsilaipinti ispanų garnizonas. Miestiečius parėmė Ilgšo vadovaujami Jūrų gezų laivai. Nuo Ispanijos atsiskyręs miestas tapo svarbiausia Jūrų gezų karine baze.

141 *Verė* — miestas Valchereno saloje. Jūrų gezai jį paėmė 1572 m. gegužės mėn. 3—4 d.

142 *Tegul velniop prasmenga dešimtinė!* — Čia kalbama ne apie bažnytinę dešimtinę, o apie Albos naujai įvestą mokestį — alkabalą.

143 *...šiuo raštu karalius atleidžia...*— Čia parodijuojama Amnestija, kurią 1570 m. liepos mėn. 16 d. Antverpene karaliaus vardu iškilmingai paskelbė kunigaikštis Alba. Dėl daugybės išlygų ir išimčių ji buvo grynai formali.

144 *beginas*, arba *begaras* — viduramžiais Nyderlanduose egzistavusių daugiausia vyrų brolijų, savotiškų vienuolynų, narys, nedavęs vienuolio įžadų. Beginai dažnai išpažindavo kurią nors ereziją ir už tai buvo persekiojami Romos popiežiaus.

145 *tramdomoji kriaušė* — speciali geležinė kriaušė su anga kvėpuoti, kuria mirtininkui užkemšama burna, kad nerėktų.

146 *inkubas* — pagal viduramžių tikėjimus velnias, vyro pavidalu lankąs moteris.

147 *sukubė* — pagal viduramžių tikėjimus velnias, prisiimantis moters pavidalą.

148 *hulka* — krovininis pūstašonis burlaivis (ol.).

149 *flibotas* — nedidelis pūstašonis dvistiebis burlaivis (angl.).

150 *Bet kaipgi čia yra, vyruti, kad vis taip jaunai atrodai?* — 1572 m. Ulenšpygeliui buvo 45 m.

151 *Tuo metu gezai... paėmė Gorkumą.*— 1572 m. birželio mėn. 26 d. Jūrų gezai po įnirtingos kovos paėmė Gorkumo tvirtovę prie Maso ir Valio žiočių.

152 129 psalmė „Iš vandenų sietuvos“ (lot.).

153 *ministras* — evangelikų reformatų ir kalvinų pamokslininkas.

154 *Liudvigas fon Nasau jau jau tikisi įžygiuot į Monsą.*— Čia Ulenšpygelis dainuoja apie 1572 m. gegužės mėn. 24 d. pergalę, kai Liudvigas fon Nasau su būriu prancūzų hugenotų netikėtai įsiveržė į Monsą, Henegau provincijos sostinę. Bet tolesni įvykiai klostėsi tragiškai. Albos kariuomenė apsupo Monsą. Liudvigas fon Nasau, nesulaukęs paramos nei iš savo brolio Vilhelmo Oraniečio, nei iš Prancūzijos, pasidavė garbingon kapituliacijon.

155 Paryžiuj švento Baltramiejaus naktį...— Žr. 125 paaišk.

156 *asabra* — lengvas judrus burlaivis (isp.).

157 *..iki Midelburgo reido.— Midelburgas* — vienas didžiausių Zelandijos uostų. Jis išbuvo ispanų valdžioje iki 1574 m.

158 *..skylių gręžiot Zelandijos ir Olandijos užtvankose...*— Vienas gezų strateginių manevrų buvo skylių gręžiojimas pakrančių užtvankose, kad užlietų ispanų užimtus žemės plotus.

159 *...artinasi Don Federikas, kruvinasis kunigaikščiūkštis.*— Don Federikas de Toledas, Albos sūnus, dalyvavo tėvo surengtoje 1572—1573 m. karinėje kampanijoje. Pirmas ispanams pasipriešinęs miestas buvo Harlemas. Jo apgultis truko septynis mėnesius. 1573 m. liepos mėn. 12 d. Harlemas pasidavė.

160 *Harlemo* ežeras, arba Harlemo jūra, buvo tarp Harlemo, Amsterdamo ir Leideno. 1837—1840 m. nusausintas ir paverstas derlingais polderiais.

161 *Kenan,* arba *Kenua* — penkiasdešimtmetė miestietė, vadovavusi ypatingajam moterų ir merginų būriui.

162 *Enkheizenas* — Eiselmerio įlankos uostas, gezų atraminis punktas.

163 *aukso ėriukas* — senovinė Prancūzijos ir Flandrijos aukso moneta.

164 *Nešioji šventą skrybėlę, Dievo vietininko dovaną...*— Už nuopelnus kovojant su eretikais popiežius Pijus V atsiuntė Albai auksinę lauro šaką, brangakmeniais puoštą pašventintą špagą, pašventintą raudoną skrybėlę.

165 *...katalikiškasis Amsterdamas.*— 1578 m. Amsterdamas buvo ispanų tvirtovė.

166 *Mesiras de Busiu* (Maximilien de Boussu, 1542—1579) — Nyderlandų didikas, Albos paskirtas Olandijos, Zelandijos, Utrechto vietininku.

167 *Kruvinasis kunigaikštis... išdrįso išleist maloningą įsaką...*— Utrechto Luomams (nuolatinei luomų atstovybei) pasisakius prieš alkabalą, Alba išleido įsaką dėl jo kariuomenės, apgyvendintos utrechtiečių namuose ir butuose, visiško išlaikymo.

168 *..ir suteikia komuniją abiem pavidalais...*— Katalikų tikintieji komuniją priima ostijos (duonos) pavidalu, jų dvasininkai, laikantys mišias, ostijos ir vyno pavidalu.

169 *Paėmę Ramekensą, Gertreidenbergą, Alkmarą...*— Ramekensą gezai išvadavo 1573 m. rugpjūčio mėn. 1 d., Gertreidenbergą — rugpjūčio mėn. 16 d., Alkmarą — spalyje. Nuo šito momento prasidėjo Šiaurės Olandijos išvadavimas.

170 *Jau laisvas Leidenas...*— Olandijos miestą Leideną ispanai laikė apgulę nuo 1573 m. spalio mėn. ištisus metus. 1574 m. rugsėjį Jūrų gezams atidarius Maso ir Eiselio upių šliuzus, pramušus užtvankas, ispanai išsigando pamatę buvusioje sausumoje

gezų laivus. 1574 m. spalio mėn. 4 d. jie nuo Leideno atsitraukė.

171 *...Albą pakeitė kunigaikštis Medina-Selis, o tą — Rekesensas.— Medina-Selis Sidonija* (Medina-Coeli Sidonia, 1550—1615) — Nyderlandų vietininkas, turėjęs pakeisti Albą. Bet, nepradėjęs eiti pareigų, buvo atšauktas 1573 m. liepos mėn., dar prieš Albos išvykimą. *De Rekesensas i Sunjiga Luisas* (de Requesens y Zuñiga Luis, 1528—1576) — Nyderlandų vietininkas 1573—1576 m. Stengėsi nutraukti karą, paskelbė dalinę amnestiją, panaikino alkabalą ir pradėjo derybas su princu Oraniečiu. Tačiau nenuolaidaus karaliaus Pilypo II instrukcijos neleido su juo susitarti.

172 *Paskui šalį karaliaus vardu valdė Generaliniai luomai.*— Staigiai mirus vietininkui L. de Rekesensui, vienintelis Pilypui II ištikimas valdžios organas liko Valstybės taryba. Bet ji neturėjo autoriteto. 1576 m. rugsėjo mėn. 4 d. Vilhelmo Oraniečio šalininkai įvykdė Briusely perversmą. Prieš Pilypo II valią sušaukti Generaliniai luomai pasiskelbė valdą šalį karaliaus vardu.

173 *O Zelandija ir Olandija buvo didžiai laimingos...*— Jos tapo savarankiškos 1572 m.

174 *štathalteris* — vietininkas, valdytojas (vok.). XV—XX a. Nyderlandų pareigūnas, vyriausybės vardu valdęs tam tikrą teritoriją. Jais daugiausia buvo Oraniečių dinastijos princai.

175 *Gento susitaikymas.*— 1576 m. lapkričio mėn. 8 d. Gente pasirašytas Nyderlandų šiaurės ir pietų provincijų susitarimas dėl bendros kovos prieš Ispanijos administraciją. Jis atšaukė kruvinuosius Albos įstatymus, potvarkius prieš eretikus, pripažino Olandijai ir Zelandijai savivaldą, numatė palikti pietuose, kur gyveno daugiausia valonai, katalikybę, bažnytines valdas, o šiaurėje — pripažinti kalvinizmą, bažnytinių turtų sekuliarizaciją. Ispanijos karalius Pilypas II tik formaliai buvo paliktas Nyderlandų valdovu.

176 *Paternosterknechtai* — pažodžiui *Pater noster* — Tėve mūsų (lot.), knechtai — bernai (flam.). Taip vadinosi katalikų valonų kaimiečių draugovės.

177 *...tuoj prisistatys Don Chuanas... netruks prisistatyt ir šviespats didžioji aukštenybė...*— Don Chuanas Austras (Don Juan de Austria, 1547—1578) — nesantuokinis imperatoriaus Karolio V sūnus, Nyderlandų vietininkas 1576—1578 m. *Šviespats didžioji aukštenybė* — kunigaikštis Fransua Anžujietis (François d'Anjou, 1556—1584), Prancūzijos karaliaus Henriko III brolis. Į Nyderlandus jį atsikvietė bajorai, Vilhelmo Oraniečio šalininkai. 1580 m. Generaliniai luomai jį paskelbė Nyderlandų valdovu. Po trejų metų jis pakėlė maištą prieš Generalinius luomus. Bet liaudies pasipriešinimas buvo toks didelis, jog Anžujietis turėjo bėgti iš Nyderlandų.

178 *Sebastijonas Portugalas* — Portugalijos karalius 1557—1578 m.

179 *Nepatenkintieji* — katalikai bajorai, perbėgėliai iš Generalinių luomų kariuomenės. Jų maištą pradėjo valonai karininkai.

180 *Nors kunigaikščio Albos statula ir nuversta...*— 1568 m. Alba pasistatydino du paminklus Briusely ir Antverpene.

181 *Chauregis Chuanas* (Jaureguy Juan) — 1582 m. kovo mėn. sužeidė princą Oranietį.

182 *Dujė* — miestas V. Flandrijoj (dab. Prancūzijoj). Jame Pilypas II buvo įsteigęs katalikų universitetą kovai su protestantizmu.

183 *Kai Antverpeną užėmė ispanas.*— 1585 m. rugpjūčio mėn. Antverpenas pasidavė kunigaikščiui Aleksandrui Farnezei Parmiečiui, Nyderlandų vietininkui 1578—1592 m.

184 *Titelmanas,* pramintas Negailestinguoju Inkvizitorium, pavaizduotas I kn. 69 sk.

185 *Apšaukia maištininkais kartais / Jie ispanus ar Nepatenkintuosius...*— Generalinių luomų kova prieš Ispanijos kariuomenę Nyderlanduose ilgą laiką buvo oficialiai vadinama kova su maištininkais kareiviais.

186 *Juk tyčiojos ir juokės iš tavęs, / Kai Briuselyje princui Oraniečiui / Jie ruošė iškilmingą sutikimą.*— 1577 m. rugsėjo mėn. princas Oranietis, Generalinių luomų pakviestas, iškilmingai įvažiavo į Briuselį. Daugelis tos iškilmės rengėjų vėliau tapo išdavikais ir perbėgėliais.

187 *Jie vaidino / Vėl Juozapo istoriją...*— Užuomina apie Biblijos pasakojimą, kaip Juozapas, Jokūbo ir Rachelės sūnus, brolių buvo parduotas į Egipto vergiją.

188 *Išdavyste ketino jis užgrobt / Gražių daug miestų ir net Antverpeną.*— Prieš Generalinius luomus sukilusio Anžujiečio kariuomenė 1583 m. sausio mėn. 17 d. įsiveržė į Antverpeną. Bet miesto gyventojai užpuolikus išvijo.

189 *Tuo metu Hagoje susirinko Generalinių luomų šviespačiai teisti Pilypo...*— Tai buvo 1581 m. liepos mėn. 26 d.

190 *Antverpene Pilypas surengė gyventojų žudynes...*— 1576 m. lapkričio mėn. 4 d. Ispanijos kareiviai iš Antverpeno citadelės užėmė ir apiplėšė miestą. Apie 8000 miestiečių buvo užmušta ir nukankinta, apie 1000 namų sugriauta. Pagrobtų vertybių krovimas į vežimus truko tris savaites.

191 *Roda Cheronimas* (Rhoda Jeronimo) — ispanas, Albos įsteigtos Kruvinosios tarybos narys. Vietininkui L. de Rekesensui mirus, liko vieninteliu Ispanijos atstovu Valstybės taryboje. Naudojosi visišku Pilypo II pasitikėjimu. 1576 m. Valstybės tarybos narius suėmus, pasiskelbė Nyderlandų vietininku.

192 *Ir jis numirė...*— 1584 m. liepos mėn. 10 d. Žudikas buvo prancūzas katalikas fanatikas Žeraras Baltazaras.

193 *Ir tėvynė Belgija... vaitojo po jungu.*— Belgija išliko Ispanijos valdžioje iki 1713 m.

194 *Moricas, Tyliojo sūnus...*— Moricas fon Nasau (Moritz von Nassau, 1567—1625) — karvedys, 1585 m. išrinktas Olandijos ir Zelandijos štathalteriu. 1589 m. jo vadovaujama kariuomenė laimėjo daugelį mūšių.

195 *Jeigu ne Šeldė...*— Kai Olandija, šeimininkaujanti Šiaurės jūroje, uždarė laivininkystei Šeldės žiotis, prie jų stovintis Belgijos miestas Antverpenas, tuometinis didžiausias V. Europos prekybos centras, kuriam laikui nebeteko pirmykštės reikšmės. Todėl autoriui Šeldė — Olandijos ir Belgijos išsiskyrimo simbolis.

Parengė ROŽĖ JANKEVIČIŪTĖ

FLAMANDIŠKŲ ŽODŽIŲ BEI POSAKIŲ ŽODYNĖLIS

baes — šeimininkas
baesinne — šeimininkė
Blauwe Torre — Mėlynasis Bokštas
borgstorm — miesto šturmas
broer — brolis (vienuolis)
bruinbier — tamsusis alus
choesel — troškinta mėsa
clauwaert — Gento alus
Cruys-poort — Kryžiaus vartai
daelder — daleris (taleris), senovinė sidabro moneta
dikzak — dručkis
dobbel-bier — dvigubo stiprumo alus
dobbel-bruinbier — dvigubo stiprumo tamsusis alus
dobbel-clauwaert — dvigubo stiprumo

Gento alus
dobbel-knol — dvigubo stiprumo Antverpeno alus
dobbel-knollaert — dvigubo stiprumo Kortreiko alus
dobbel-kuyt — dvigubo stiprumo Briugės alus
dobbel-peterman — dvigubo stiprumo Leveno alus
Dulle-Griet — Beprotė Greta; Gente Didžiosios Patrankos aikštėje stovinčios patrankos vamzdžio pavadinimas
Galgen-Veld — Kartuvių laukas
gilde — gildija
Goedzak — Gudzakas; Gerumo Maišas
heete-koeken — sklindžiai
ingelsche bier — angliškas alus
Jesus God en Maria! — Jėzus Marija!
kaberdoesje — nedidelė smuklė
keet — skalbykla
Ketel-Straat — Katilo gatvė
keure — pirklių korporacija
knecht — bernas, padėjėjas
knoedel — miltinis kukulis
koekebacken — pyragai
Lamme — Lamė; avinėlis
lantwynen — vietiniai vynai
lied — daina
Luyleckerland — Gausybės šalis, kur teka pieno upės su kisieliaus krantais
manneken — smulki moneta
miesevanger — zylių gaudytojas, zylininkas
musico — smuklė, kur griežia muzika
nitzet — alaus rūšis
Noord-Brabandt — Šiaurės Brabantas
Noord-Holland — Šiaurės Olandija
Noord-West — šiaurės vakarai
olie-koekje — spurga, virta aliejuje
Oost ir West-Flandre — Rytų ir Vakarų Flandrija (Flandrija ir Zelandija)
Oost-Frise — Rytų Fryzija
opperst-kleed — viršutiniai drabužiai
pagader — miestietis
pelicaen — pelikanas
papeter — košės maišas
papzak — pilvūzas
peper-koek — meduolis
peterman — Leveno alus
Rhyn-wyn — Reino vynas
Roode Schildt — Raudonasis Skydas
rot-meester — būrio vadas
ryckstdaelder — riksdaleris; senovinė olandiška moneta
rystpap — ryžių košė, virta piene
Scaeck — Šachmatai, čia: smuklės pavadinimas
scalmeye — dūdelė
schol — plekšnė
school-meester — mokytojas
signorkes, signorkinnes — ponai ir ponios
simpel — alaus rūšis
Smaedelyke broeders — Peštukai broliai
smitte — kalvis
speele-wagen — klajojančio cirko furgonas
Staet op! staet op! ik't bevel, vuilen hond! — Kelkis! kelkis! tau sakoma, bjaurus šunie!
steen — akmuo, akmeninis pastatas; kalėjimas
stockvisch — sausa menkė
truxman — vertėjas
vagevuur — skaistykla
valck — sakalas
Vierschare — teismo kolegija (pažodžiui „keturi suolai")
wacharm — pavojus
Water-Signorke — Vandens Ponas
waterzoey — žuvies ragu
West-Frise — Vakarų Fryzija
wysneusen — pedantai
zuertjes — marinuotos daržovės

Parengė ROŽĖ JANKEVIČIŪTĖ

TURINYS

PASAULINĖS LITERATŪROS BIBLIOTEKA
БИБЛИОТЕКА ВСЕМИРНОЙ ЛИТЕРАТУРЫ

КНИГА 43 KNYGA

ДЕ КОСТЕР ШАРЛЬ

ЛЕГЕНДА ОБ УЛЕНШПИГЕЛЕ И ЛАММЕ ГУДЗАКЕ

Перевела с французкого *Роже Янкявичюте*. Художник *Арвидас Каждайлис*

На литовском языке
Издательство «Вага», 232600 Вильнюс, пр. Гедимино 50

DE KOSTERAS ŠARLIS

LEGENDA APIE ULENŠPYGELĮ IR LAMĘ GUDZAKĄ

Tituliniame puslapyje:
G. Vamerso „1830 metų rugsėjo dienos“
Parengė dailininkas *Rimantas Dichavičius*

Redaktorė *B. Gedgaudaitė*. Meninis redaktorius *A. Nekrošius*
Techninės redaktorės *E. Juzėnienė* ir *B. Šlivinskienė*. Korektorės *J. Barcienė* ir *L. Lengertienė*

ИБ № 5263

Duota rinkti 1989 03 27. Pasirašyta spaudai 1989 10 24. Leidinys 12312
Formatas 60×90/16. Ofsetinis popierius Nr. 1
Garnitūra „Taims“, 10 punktų. Fotorinkimas. Ofsetinė spauda
30 sąl. sp. l. 31,25 sąl. spalv. atsp. 29,80 apsk. leid. l.
Užsakymas 2982   Tiražas 90 000 egz.   Kaina 3 rb 30 kp

„Vagos“ leidykla, 232600 Vilnius, Gedimino pr. 50
Rinko „Spindulio“ spaustuvė, 233000 Kaunas, Gedimino 10
Spausdino Motiejaus Šumausko spaustuvė, 232600 Vilnius, Strazdelio 1

De Kosteras Š.

Ko-448 Legenda apie Ulenšpygelį ir Lamę Gudzaką /Iš pranc. k. vertė R. Jankevičiūtė; [Baig. str. „Tilio Ulenšpygelio juokas ir heroizmas“, p. 454—465, J. Bajarūnienės].— V.: Vaga, 1989.— 479 p.— (Pasaul. literatūros b-ka /Red. komis.: G. Baužytė-Čepinskienė ir kt.; Kn. 43. XIX a. literatūra).

ISBN 5-415-00233-2

XIX a. belgų rašytojas Š. De Kosteras (1827—1879) savo reikšmingiausiame kūrinyje — poetinės prozos knygoje — nupiešė Nyderlandų kovas dėl išsivadavimo iš Ispanijos priespaudos, sukūrė spalvingą liaudies herojaus paveikslą, panaudodamas XVI a. legendinio juokdario Ulenšpygelio bruožus.

K $\frac{4703010100—149}{M852(08)—89}$ 201—89

MBBK U (Belgų)